Digitized by Google

33 A.3 [illegible] p. 87 219 bis: 217 [illegible] bis

K.6.

de libris 73.21; [illegible] in [illegible] p 195 [illegible]
2° [illegible] Gregorij p 107. 221 In folio [illegible] post Greg II A S
197. [illegible] dixit de [illegible] 23 196 [illegible]
Gregorij a Concil Basil 201, unde libri [illegible] Sixti
in [illegible] [illegible] e [illegible] pontificis 200

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8 M
21 — G
79

9-8-B.22

Digitized by Google

Simonia partriarcharum Constantinop: et quo rapta est Constantinop p 27 [illegible] Calogeri [illegible]

De Linguis quos nos Gypsies [illegible] [illegible] p 29 [illegible]

Potentia de Luna [illegible] [illegible] [illegible] dispensavit p 219

Zbinko de Hasenburg [illegible] ἀναχωρητικος [illegible] elegit postquam [illegible] 226 d

Item [illegible] consistunt ii qui a [illegible] [illegible] Rome [illegible] Minoritis [illegible] [illegible] Imperialia [illegible] a Majoritis p 25 d

Reservationes a Papa [illegible] [illegible] sepulta [illegible] [illegible] 203.

Quod ecclesia sua authoritate addidit [illegible] nulla authoritas [illegible] [illegible] qui [illegible] p 192

Digitized by Google

HISTORIAE ECCLESIASTICAE NOVI TESTAMENTI

SECULUM XV.

Seu Pars Quarta,

Quo res Christianorum, Judæorum, Gentilium, Muhammedanorum, Gingischanicorum, seu Tartarorum, breviter, succinctè & Aphoristicè primò proponuntur, fusiùs deinde explicantur; Capitaetiam doctrinæ tum veræ, per commodam & luculentam συμβίβασιν; tum falsæ, per ἔλεγχον subjiciuntur, sicque ad multiplicem usum, necessariamque rerum Ecclesiasticarum notitiam applicantur.

Accedunt

Andreæ Archiopiscopi Crainensis & Cardinalis Gesta, Commentariis Petri Numagen, Trevirensis illustrata & primùm nunc ex Bibliotheca Ecclesiæ Tigurinæ in lucem edita.

A

JOH. HENRICO HOTTINGERO

TIGURI,
Typis JOH. HENRICI HAMBERGERI,
impensis Michaelis Schufelbergeri, 1657.



Magnificentissimis, Nobilissimis, Amplissimis, Prudentissimis Viris,

D.D. CONSULIBUS, TRIBUNIS PLEBIS,

Cæterisque Inclytæ Reipublicæ Basileensis SENATORIBUS consultissimis.

Reverendis item, Clarissimis, Excellentissimis Viris,

D. THEODORO ZUINGERO, Ecclesiæ Basileensis Antistiti, Sacro-sanctæ Theologiæ Doctori, & Professori V. Test. celeberrimo.

D. JOHANNI BUXTORFIO, SS. Theologiæ Doctori, ejusdémq: facultatis Professori, &, pro tempore, Decano dignissimo.

D. M. SAMUELI GRYNÆO, Ecclesiæ Basileensis, in Æde S. Leonhardi, Pastori vigilantissimo.

D. JOH. RODOLPHO WETTSTEINIO, S.S. Theologiæ Doctori, & Professori Organi Aristotelici acutissimo.

Hanc Historiæ Ecclesiasticæ partem dedicat & inscribit,

JOH. HENRICUS HOTTINGERUS.

DEDICATIO.

NON anxiè mihi; VIRI MAGNIFICENTISSIMI, NOBILISSIMI, AMPLISSIMI, PRUDENTISSIMI; REVERENDI, CLARISSIMI, DOCTISSIMI; deliberandum videbatur, quos, pro more & consuetudine Seculi, Parti huic Historiæ Ecclesiasticæ quartæ, Patronos quærerem atque Mæcenates. Certatim se offerebant rationes, quæ Vobis illam deberi clamârunt. Sive enim ipsam in se rem spectem, sive Seculum, quod percurri, decimum quintum, sive denique ardorem, publico scripto grati animi documentum posteritati etiam relinquendi; omnia me humanissimè ad hoc audendum invitant. Ea utique Res animum addere mihi potuit & calcar, limen Curiæ & Academiæ Vestræ salutandi, quæ ab ipsis penè Mundi incu-

nabulis honorata fuit & culta: *Historiam* intelligo *Ecclesiasticam*, vel, quod eodem redit, *Theologiam Historicam*, cujus ductu religionem, ejusque, per varias ætates seu periodos, statum ita plenè & planè cognoscimus, ut de perpetua sanæ doctrinæ conservatione, & veræ Ecclesiæ propagatione constare possit. Dicerem, multos præclaros viros & laudi duxisse in hac versari palæstra, & viam mihi ad ambiendum tam honorificum patrocinium stravisse (occurrerent, dubio procul, veteres, recentiores; Christiani, Judæi; Latini, Græci, Syri, Arabes, &c. qui Ecclesiarum suarum initia, progressus & mutationes solidè nobis panderunt, & enarrârunt) nisi Eos compellarem, quibus quotidiano hæc usu tritæ sunt, & à quorum ἐπιεικείᾳ hic quoque meus fœtus benevolum expectat judicium.

Altera, quæ in hanc me impulit mentem, ratio, Jure Vobis præsentem vendicat annorum Centuriam. Nam & Concilium Basileense, & ejus, per Ar-

Archiepiſcopnm Craynenſem, repetitio, in hoc ipſum incidit Seculum. In utroque quid Prudentiſſimi Veſtri Majores præſtiterint, qua animi alacritate graſſanti, omniáq; conculcanti Pontificię tyrañidi frœnum injecerint, paulò plenius ex monumentis variis erui & ad uberiorem uſum Theologicum applicui. Id ſanè ſingulari DEI providentiæ fero acceptum, quòd Acta Archiepiſcopi paucis hactenus cognita, paucioribus lecta, plurimorum tamen votis expetita, adhunc usque diem ſarta tectaque manſerint; & ejus quidem conſignata manu, quem officii ratione eorum, quæ geſta ſunt, nihil latere potuit. Quanquam verò quòd præſtitutus captivitatis Babylonicæ terminus nondum eſſet elapſus, nec Majores Veſtri, nec Concilium ipſum, nec Andreas Cardinalis, Pontificis poteſtatem αὐτοκρατορικὴν in ordinem planè potuerint redigere, ſuisque anathematiſmis Papa id effecerit, ut veritas graviter preſſa, ipſéque Archiepiſcopus inſidiis (ut

quidem verisimile est) sublatus fuerit, ita tamen opprimi nequivit, quin sequenti seculo triumpharet. Nolo repeterè, quæ & Cardinalis, & Notarius ejus, Petrus Numagen, prolixè satis in ipsa tractatione commemorârunt: Hanc tamen mihi spem facio, non defuturos ingenuos rerum æstimatores, qui amplam fortitudinis, magnanimitatis & laudabilis παπαπιμαχίας segetem in actis istis ostendi, Virtutiq; Vestræ deberi, lubentes fateantur. Videbunt illi, nunquam Helvetiæ placuisse Hildebrandinæ factionis carcinomata, & Pontificii fastus tumorem. Videbunt, avidos semper Majores nostros fuisse καλορθώσεως καὶ καταρτίσεως Ecclesiasticæ. Videbunt, ad Helvetios, tanquam asylum & ancoram, confugisse, quibus pontificiæ artes suspectæ erant. Videbunt, magno eos studio Conciliorum authoritatem contra pontifices defendisse. Videbunt, mercatum Indulgentiarum impudentissimum, tædium & nauseam iis movisse. Videbunt, suorum semper pri-

privilegiorum eosdem tenacissimos fuisse, id sedulò operam dantes, ne vel anathematibus territi, vel Cleri immunitate fascinati à legibus suis fœderalibus & fundamentalibus vel latum unguem recederent. Hæc nobis solius Archiepiscopi Historia præstat; cujus tantò major apud me est authoritas, quantò is solidioribus rationibus suam causam egit.

Tandem etiam, quæ me cura diu versavit, gratæ meæ mentis monumentum extare volui. Quantum enim jam inde à decennio, & quod excurrit, vobis cumprimis, VIRI REVERENDI, CLARISSIMI, DOCTISSIMI, debeam, singularique VESTRAE humanitati, frequenti literarum commercio fotæ & altæ, ignorare ipsi non potestis. Vestra sanè authoritate, Vestris monitis, judicio denique Vestro non semel effecistis, ut qui tutiùs fortè potuissem λαθεῖν βιώσας, audacior nonnunquam prodierim. Idem nunc à vobis, VIRI MAGNI (quid enim vel encomiis prolixis Eos, vel operosis one-

onerem titulis, quibus totus eruditorum chorus reverenter assurgit?) humiliter deposco patrocinium; certò persuasus, ipsum etiam Zoilum, si quos tractationi nostræ malignos infixurus esset dentes, reverentiâ nominis Vestri territum, cessurum. Sit ergo, VIRI MAGNIFICENTISSIMI, NOBILISSIMI, AMPLISSIMI, PRUDENTISSIMI; REVERENDI item, CLARISSIMI, DOCTISSIMI, publica hæc mea προσφώνησις & animi in Inclytam Vestram Urbem Ecclesiam & Academiam devoti μαρτύριον, & acceptorum beneficiorum χαριστήριον, & amicitiæ perennaturæ ὁρμητήριον, Deum supplex veneror, ut Templa Vestra, Curiam Vestram, Academiam Vestram porrò esse velit, Veritatis officinas, Justitiæ tribunal, bonarum literarum domicilium: Quod quidem toto pectore vovet,

Tiguri VI. Cal. Augusti. 1654.

Amplissimo, Magnificentissimòque

Reverendo item & Clarissimo Nomini vestro deditissimus

JOH. HENRICUS HOTTINGERUS.



EPIGRAMMATA
in
HISTORIAM ECCLESIASTICAM
SECULI XV.

Clarissimi & Doctissimi Viri,

D. JOHAN: HENRICI HOTTINGERI
Polyhistoris & Polyglotti
spectatissimi.

I.

HISTORIAM celebras, ea Te celebratq; vicissim,
Dum tradis luci quæ latuere diu.
Sic de Te discunt permulti plurima scitu
Digna; ex discipulo discere meq; juvat.

Affini & Collegæ optatissimo.
P.
JOHANNES JACOBUS HULDRICUS,
Ecclesiæ Tigurinæ Minister.

Ad

II.

Ad Clarissimum

D. HOTTINGERUM,

Historiæ hujus AUTHOREM, Affinem & Compatrem meum honorandum.

Pergis, ad hoc natus, Mundo prodesse venustis
Scriptis in lucem: quæ latuére diu.
Promis Turcarum quæ gens, quæ Persæ, Arabésque
Credant, quæ faciant: quæ latuére diu.
Præclara Isacidum profers monumenta vetusta:
Sic patriæ pergis commodus esse tuæ.

JOH. CASPARUS SUTERUS
Ecclesiæ Tigur. M.

III. Hi-

III.

Historiæ pars quarta venit nunc lucis in auram,
Pieridum gaude, plaude sacrata cohors.
Eruit è tenebris hæc multa, sepulta jacebant
Quæ prius: hinc lucis Filius author erit.
Qui nescit, quid sit longè sua tempora gestum
Ante, puer semper, Tullius inquit, is est.
Novit Hotingerus sua quid sit tempora gestum
Ante, vir est igitur, nos facit esse viros.
Quatuor has partes quanto dedit ille labore,
Si tanto studio volveris, ipse vir es.
Quinta Reformati tibi sistet tempora Templi,
Res patrias, patriæ prodeat illa bono.

Felix Wyssius, Ecclesiæ
Tigurinæ M.

IV.

IV.

Ad pium Lectorem.

Hoc seclum oppressit tenebrosa vorago Scholarum,
Horrida barbaries, perditionis homo.
Verùm aurora velut noctem comitatur opacam,
Certa index, claram non procul esse diem:
Sic quoq; barbariem & tenebras comitata Latinas
Aurora est, lucis nuntia certa nova.
Nox arta, aurora heic, divina ante ambulo lucis,
Curâ HOTTINGERI panditur ecce tibi.
HOTTINGERO annos Pylios viresq; precare,
Haç Fidei claram pandat ut arte diem.

Honoris C.

JOH. WIRTZIUS
S.Theol.Prof.f.

SECU-

SECULUM,

seu

CAPUT XV.

SECTIONES ejus sunt sex.

SECTIO I.

De

CHRISTIANISMO.

I. Est speculum Historiæ hujus seculi tripartitum, quorum primum *Naturæ*, secundum *Reipublicæ*, tertium denique *Ecclesiæ* faciem refert & exhibet.
II. *Naturæ* facies prodigiis atque portentis rugosa, & aspectu [a] horribilis, non ultimi tantùm [b] temporis indi-

cium, sed & tumultuum, [c] variarúmque calamitatum prodromus fuit.

[a] Notantur enim 1. *Eclipses* solis & Lunæ. Habeo Msc.Arabicum in quo omnes, quas ab anno Hegiræ 867.ad annum 890. id est ab an. Chr. 1489.ad 1512.vidit Arabia, recensentur Eclipses, quo in tractatu accurata occurrit collatio mensium & dierum Saracenicorum cum Latinis; eædemq;, ad designandos annos Zifrarum figuræ,quæ apud nos sunt in usu. Vnde nullum dubium,quin,quemadmodum Arabes hæc numerandi compendia mutuàrunt ab Indis (nam apertè *Alkosbgius* fatetur, *sapientes Indiæ hos numeros reperisse*; & alibi appellat *Indorum arithmeticam:* Vide *Ioh. Grav.* anonymum Persam de sigillis Arab. & Persar.p.2. Itiner.*olear.*pag.463.) eadem,cum ipsa voce zifra,quæ Arabica est,ad nos transierint. Hæc tamen alius sunt loci. Propius accedamus,& quas in vicinia nostri observàrint Eclipses,dispiciamus. Calend.Ian.an.Chr.1403.inter tertiam & nonam horam adeò obscuratus est sol,ut stellæ cœli, ac si media nocte,ab omnibus in meridie conspicerentur. Secuta est ingens pluvia, usque ad extremos Martii dies,& ad 17.diem Martii Romæ tremuit. *Bzov*.S.7. Et *calvis*a.Ch.1433. Quodam die Mercurii dicunt annales Turcici anno Hegiræ 336.(error sine dubio,pro 836.) sub vesperam adeo lumen Solis defecit,ut tenebræ terram occuparent. Hæc Eclipsis facta est die 17. Iun. fer. 4. & Vitebergæ quidem post meridiem hor.4.min.f.54. Constantino

tinopoli verò post horam 5. Sic. *Bzov.* a. Ch. 1433. S. 12. Die 17. Iunii, ad horam circiter 22. Solis deliquium ingens aspexit, portentum maximæ calamitatis. quæ statim ab ejus ex urbe discessu, Eugenium Pontificem excepit. Vide & *Platin.* in Paul. II. p. 339. a. A. Ch. 1485. die 11. Martii Sôlis Eclipsi adeò omnia sunt obscurata, ut deficiente jam die candelæ accenderentur. *Bzov.* a. Ch. cit. S. 26.

2. *Cometæ, Calvis.* a. Ch. 1456. Cometæ bini hoc anno apparuerunt, ut habent annales Turcici, & alii, posterior fuit mense Iunio, procerâ caudâ: quibus Papa Calixtus territus, ad avertendam Dei iram aliquot dierum supplicationes indixit, constituitque in urbibus, ut in meridie campanæ pulsarentur, ut omnes de precibus, contra Turcarum tyrannidem fundendis admonerentur. Ejusdem meminit D. *Fed. Malt.* in Registro querelæ p. m. 69. Totum, scripti ἀνεκδότου dabo locum, utpote quo καθ' ἐπιτομὴν infelicitas hujus, multorum tum opinione, ultimi seculi, exhibetur: *Quemadmodum Beda similiter dixit, quòd tabula Dionysii naturalis Astronomi, de quo & Paulus in Actibus Apostolorum; non debent enim ter iterari, quorum transcursus jam videtur penitùs tertiari. Dicit autem Methodius prædictus, qui de septimo millenario videtur imbutus, quòd ab initio mundi, usque ad Christum fluxerint, quinq; millia octin-*

genti & novem anni. Sed Beda in libro,de Ratione temporis,dicit, quaterna millia,ſeptingenti & XXIV. anni. Sed Oroſius, quòd quinque millia & quingenti. Et Euſebius, quòd quinque millia,centum nonaginta novem. Sed Aegyptii dicunt,quatuor millia, ducenti quinquaginta ſex. At Aſſyrii quatuor millia ſeptingenti octoginta octo anni. Syrii,quinq; millia tricenti, & viginti anni. Conſequenter Venetiani,quinque millia octuaginta novem. Hinc Judæi, tria millia ſeptingenti quadraginta. Sed Aſtronomi dicunt, quòd quinque millia quingenti & octo anni ſluxerunt. Quibus Aſtronomis ſeptuaginta duo interpretes per omnia ſunt concordes; Et iſtis inter prænotatos meritò deberetur excellentior fides. Quemadmodum & ipſi præcunctis in totius Teſtamenti Veteris expoſitionis Interpretatione, licèt ſegregatim remotè poſiti, Spiritu ſancto revelante, in ſuis ſcripturis ſemper fuerunt concordes. Ex iis omnibus eliges tibi liberaliter placibiliores. Sed ſi ad ultimam,videlicet Aſtronomorum & ſeptuaginta duorum interpretum calculi deſcriptionem

5508.

5508. annorum, addideris annos XVI. videlicet 1456. restant tantùm 36. anni, & erunt septem millium annorum conpleti. Et secundum illorum calculationes restarent abhinc 36. anni, usque ad finem mundi. Ex his omnibus crede, quod volueris: Nam totus mundus laborat, ædificat, construit, & congregat, tanquam firmiter credat, quòd mundus cum ornatu suo perpetuò permaneat. Videmus patenter multorum insuper sanctorum virorum vaticinia, scripturis & verbis concordantia, quòd Antichristi tempora breviter sint ventura. Unde nuper in Concilio Basiliensi, in sessione publica convenerunt simul causaliter consedendo, duo venerabiles Episcopi, unus de Arragonia, alter de Hispania; Et loquebantur mutuò, de præsentis Ecclesiæ membrorum statu, visibiliter periculosissimo. Et dixit ille de Arragonia, quòd quidam Eremita, quem visitaverat habitu dissimulato, cum decenti comitiva, qui ipsum mox Episcopum Episcopali reverentiâ salutavit, & Episcopus obstupuit: & post diversarum collationum sermones dixit idem Eremita: Et Capella-

nus urbis ibi primus videbit Antichristi tempora. Hinc requisitus de Concilii Basiliensis perseveratione status, inquit, Sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Et Episcopus, inquit, vult hoc? & ille: Recipiatis literas, ad numerorum calculum dispositas, de præsenti versiculo, & videbitur, qualiter terminabitur, & quo anno. His & pluribus alius taliter expeditis, Episcopus inde recessit. Et mox Episcopus Hispanus intulit: Ecce nuper fueram in quodam monasterio, in finibus Hispaniæ Occidentalibus, & mihi post multa retulit quidam Monachus devotus, Antichristum fore natum, & pronunc fore septem annorum. Hæc & alia plura, mihi Felici retulit Episcopus de Arragonia dictus Araboen, ex post factus Cardinalis. Sed nuper & de anno præsenti 1456. dum ille Sarracenus crudelis, tam potenter invasit Christianos, gaudebant Judæi, sperantes, ipsum fore Messiam ipsorum, quoque restaurare Synagogam, & destruere Messiæ cœlestis Ecclesiam. Hoc autem bellum, & tam ingentes humani sanguinis effusiones, designabant, secundùm Isido-

dorum & dicta certorum Astronomorum ille Cometa nuper versus Orientem eodem anno: & per antea patenter visus. Vides, quàm verè dixerimus secul. 7. p. 383. non magis ridiculos esse Iudæos, Christum, quàm Pontificios Antichristum, pridem utroque jam exhibito, expectantes. *Bzov.* a. Ch. 1470. S. 15. *Cometam ingentem fuisse visum* notat. *Fascic. temp.* p. 87. b. Cometæ a. Ch. 1408. apparentis meminit. Et pag. 90. a. Cometa apparuit in principio anni 1472. circa festum Agnetis, transivit super Coloniam in opposito libræ, & caudam longam quasi graduum 30. misit ad Occidentem. In festo D. Blasii stetit in ariete: & misit caudam quasi ad Pleiades versus Orientem. Vaga nimis erat alba, quanquam & flammea crinitàque valde. Sequuntur bella & Epidimiæ in diversis partibus; Et anno sequenti fuit æstas ferventissima & siccitas inaudita, & in quibusdam terris ignis sub terra succensus usque ad arenam fuit. *Nauc.* Gen. 50. p. 294. ait; pestem & cruentissima bella in multis locis evenisse. Idem & Tiguri apparuit de quo proinde, cæterisque stellis crinitis scripsit Eberhardus Schlusinger, de Gasmanstorf Franconiæ, Medicus Tigurinus. *Bzov.* an. Chr. 1402. S. 4 commemorat, dirum Cometam ante mortem Iohannis Galeazii fuisse visum. *Arsisse,* ait, *stellam illam lucidam & funebrem, caudaque oblongâ versus eam cœli plagam, quæ in Corum ventum obvertitur.* Et a. Ch. 1404.

quo Bonifatius IX. mortuus est, scribit, *ante obitum ejus totis 40. diebus Cometam arsisse, quem horribeles tempestates, venti validi, grandines, tonitrua, & terræ motus Romæ exceperint, ex quo mœniarium quadrato lapide firmissimum ab eodem Bonifacio ad ædes Lateranenses ædificatum, populóque benedicendum dedicatum, nec non pinna & postea molis Adrianæ ceciderunt.* Eo prolixius & diligentius hæc sunt eruenda, ut, ubi eadem nostra ætate observantur portenta, quod quidem paucis ab hinc septimanis contigit, quid de iis polliceri nobis possimus, ex Historiis discamus.

3. *Terræ motus.* A. Ch. 1443. Terræ motus concussit Hungariam, Poloniam ad Boëmiam d. 5. Iunii. *Mechov. Buchholz.* Et a. Ch. 1456. Terræ motus in Italia magnus quo ad triginta millia hominum perierunt in Calabria: *Marian. calv. Fascic.* paulò aliter p. 89. b. An Chr. 1456. *maximus fuit Terræ-motus in Neapoli & perierunt 40000. hominum millia,* Αὐτόπτης illius ruinæ fuit *Platina*, Vide in Calixto 3. p. 321. b. Et an. Ch. 1427. *Ingens Terræ motus fuit in Catalonia, qui viginti civitates subvertit. Ad montem Pessulanum civitas Tertona penitus absorpta est in lacu, cujus profunditatem nemo adhuc explorare potuit,* chron. Belg.

4. *Pestis, varii & insueti morbi.* A. Ch. 1463. Pestis crudelissimè grassatur in Thuringia & alibi. Erfurdi defuncti sunt ad viginti octo hominum millia. *Fab. Calvis.* An. Ch. 1424. Novogardiam Russorum urbem clarissimam tanta lues invasit epidemiæ, ut infra sex menses 80000. perierint, tanta celeritate, ut ambulantes in plateis deciderent & ad sepulchra mortuorum, qui sani tumulandis aliis advenerunt, cum mortuis mortui tumularentur. *Krantz.* Vandal. lib. 11. c. 5. *Bzov.* S. 37. Vide etiam a. Ch. 1431. S. 2. circa an. Chr. in audita lues, quæ vulgò nominatur scabies Gallicana in Europa multos homines inficere cœpit, & paulatim alia atque alia loca invasit: *Buchholz. Paral. Ursp.* p. 437. *Geneb.* p. 731. ait, morbum vulgò Gallicum appellari, & Neapolitanum, Hispanis Arragonensibus morbum S. Sementi, Granatensibus curialem, Francis Grossam verolam. De sudore Anglico an. Ch. 1486. exorto, vide *Bzov.* an. c. S. 19.

5. *Locustæ*, A. Ch. 1475. Ingens agmen locustarum pervagatum est Vngariam, Moraviam, Poloniam, & Silesiam adeò ut densitate conspectum Solis adimerent. *Cron. Buchholz.* Sic *Ursperg. Paral.* pag. 429. Anno eodem mense Augusto locustæ ad longitudinem unius digiti humani, capita instar vespertilionum habentes, apparuerunt, quæ ex Pannoniis per Moraviam & Silesiam prodiisse ferebantur. Longitudo congregationis earum trium miliarium, & latitudo unius cum medio miliari. Volabant ordinatis aciebus. Loca frugum & arborum in quas cadebant, devorabant, nil præter terram &

fimum sordidum relinquentes: densitatem earum vix Sol penetrare potuit.

6. *Aër* etiam novas dedit aves; *Mare* prodigiosus pisces. De *illis* author *Fascic.* temp. pag. 87. b. ***Maxima multitudo avium satis ignotarum in magnitudine quasi passeres, de Gallia venientes propè Bernam, spatium itineris ferè unius miliaris Teutonici in longum, & quartam partem unius milliaris in latum volando occupant.*** De *his Paral.Vrsperg.* p. 397. ex *Malleolo* nostro, quem frequenter citat: ***An. D. 1437. dum Sigismundus Suevorum terram per ambulabat & Ulmam venit, ecce eâdem die quoddam genus piscium copiosè de regni finibus Ungariæ, incognitum per piscatores ibidem, illico prensum & ad Imperatoris præsentiam delatum, apparebat.*** Tradunt etiam annales Belgici an. Chr. 1403. monstrum quoddam Marinum, mulieris nudæ & mutæ specie, viridi musco, turpe & undique squalens, vi tempestatis ex Oceano in sinum Batavicum, qui maris Australis agnomine notior est, compulsum, apud Edamum oppidum captum est. Tradunt, id cibis, hominum more, adsuefactum, panem & lactaria comedisse; annos aliquot supervixisse, sonum peregrinum, ac suspiriosum potius, quàm ullum articulatum sermonem edidisse, inter fœmineos cætus pensa etiam traxisse, atque S. Cruci hono-

rem

rem exhibuisse. *Aubertus Miræus* Chron. *Meyer.* l. 14. Annal. Fland. *Calv. Bzovius* S. 20. existimat, ex Nereidum numero fuisse, quibus Plinius corporis humani speciem tribuit. Meminit & Majorum nostrorum memoria Monachos & Episcopos (pisces hoc hominum genus referentes) marinos captos fuisse Monachum ejusmodi vidi aliquando Enchusæ in Holandia. Sed & terræ sua monstra fuerunt. Circa an. Chr. 1489. monstrum hominis in Scotia natum legimus, quod infra umbilicum unus quidem homo fuit, sed superiori, loco geminus, cum duobus capitibus, quatuor brachiis &c. vixitque annis 28. Didicit instrumentis Musicis canere, & aliis linguis loqui: Fuit tamen duabus distinctis voluntatibus, ita ut interdum secum discors esset, & pugnos sibi ingereret, interdum verò secum consultaret Cùm altera ejus pars defuncta esset, & jam computresceret, altera etiam contabuit. *Buch. Calv. Bzov.* Alius in agro Veronensi mentionem facit *Fascic. temp.* p. 90. a. puella fuit visioni à parentibus pro pretio exposita. De puella bicipite in Bojaria nata consulatur *Avent.* annal. l. 7. p. 810. De gemellis utriusque sexus obversis tergoribus annexis; *Bzov.* a. Ch. 1486. S. 20.

7. *Variæ tempestates & aquarum inundationes. Fascic. temp.* pag. 90. Fuerunt inundationes maximæ, venti quoque horribiles, multa ædificia subvertentes a. Ch. 1481. Vide sup. n. An. Chr. 1421. In Hollandia Austrum versus, nocte Elisabethæ in Novemb. ingens tempestas exorta, quâ mare aggeres rupit, & eluvione pagos, urbes & villas evertit, ad

ad montem Gertrudis perierunt pag.72. qui adhucabſorpti ſunt, *chron.Belg.Calv.* Et an.Ch. 1446. Mare ad Dordracum die 17. April. Dominicâ Palmarum plusquam centum hominum millia cum infinita pecorum multitudine interemit. *Calv. Trith.* Et initio hujus ſeculi tempeſtas ingens Romæ exorta, quâ pars conclavis Pontificii procidentis, tali pondere corruit, & tres, qui coram Pontifice ſtabant, miniſtros obruit, ſed Pontifex ipſe tandem inter rudera inventus eſt vix adhuc ſpirans, qui tamen tandem convaluit. *Marian. Calv.*

8. *Plures Soles. Faſcic.temp.*p.88 b Tres Soles viſi ſunt in cœlo, & ſequitur ſtatim triplex regimen in Eccleſia, ſcil. Eugenii, Concilii, & Neutralitatis. Lanam pingui rore permixtam an.Ch. 1497. cecidiſſe apud Tornacum in Belgio, habet *Ferreol.Locri.* in Chron.Belg.

[h] Repete *Malleoli* teſtimonium ſup.p.3. *Plat.* in Nicol.V. *Sequenti biennio adeo ubique ferè peſte laboratum eſt, ut pauci de multis ſuperfuerint: quod quidem malum & frequens terræ motus, & Eclipſis Solis indicare videbatur. Minabantur ij, quos Prædicatores vulgò appellant, futuram calamitatem. Maximè verò Robertus, ordinis S. Franciſci, &c.* De variis belli Neapolitani prodigiis conſulatur. *Bzov.* a.Ch. 1485. S.1. Duos eodem anno 1472. Cometas magnorum malorum, quæ totam propè Europam tribus proximis annis invaſerant,

&

& maximæ pestilentiæ, mortis item aliquot Regum & Principum prodromum fuisse, habet *id.* an. S.28. *Cromer.* lib.17. Eclipsin illam, an. Ch. 1485. secuta est ingens rerum omnium penuria, fames, ac perniciosi hinc inde inde tumultus. *Id.* Ante Magistri Calatravæ obitum, in agro Giennensi, tanta ciconiarum multitudo extitit, ut solem auferrent. Suspensæ ex eo mortalium mentes variè interpretabantur. In agro Toletano, oppido Petromoro, metentibus segetes, inter manus sanguis copiosus effluxit, è manipulis manans; quæ res in præsenti miraculo fuit; deinde eas calamitates portendisse observatum, quæ Hispaniam oppresserunt. *Id.* an. Ch. 1468. S. 18.

III. Ita habuit *Natura*: *Respublica* Christianorum in Oriente, Turcarum sævitiâ [a] planè sublata; in Occidente verò Imperatoribus quidem Majestas sua relicta, ità tamen Pontificum libidine & tyrannide [b] vexata fuit, ut vel ab ipsorum nutu & arbitrio dependere, vel dirissima quæque expectare debuerint.

[a] Mortuo enim Iohanne IV. Manuelis II. Palæologi filio (quanquam sint, qui *Manueli* successisse volunt *Iohannem* quendam, Andronici IV. filium, qui ad Imperii gubernacula promotus fuerit an. Ch. 1417.) circa an. Chr. 1445. non multò pòst cùm à Concilio Ferrariensi reversus fuisset, thronum

num occupat *Constantinus XI.* secundus Manuelis filius, *Draco*, (tanta ejus in Turcas fuit sævitia,) vulgò (vide *Naucl.* Gen.49.pag.281.b.) dictus, cui à Muhammede II. Amuratis II. filio, & vita, & Imperium, & ipsa Imperii sedes, Constantinopolis fuerunt erepta. Capta enim urbe, *Constantinus* cum reliqua fugientium turba salutem quæsiturus, portâque erupturus, prementium rabie elisus periit die 29. Maji a. Ch. 1453. Caput ejus hastæ longæ suffixum hostium castris jucundum spectaculum præbuit. Atque sic *Byzantium*, urbs ad summum splendorem evecta & caput Imperii constituta per Constantinum Helenæ filium, sub Patriarcha Gregorio, postquam durâsset 1122. sub hoc alio Constantino, alius Helenæ filio, & Patriarcha itidem Gregorio (quod valde notabile est) capta & jugo Turcico subjecta fuit. Quemadmodum & Imperium Romanum in Augusto cæptum, in Augustulo desiit Regnum Gothorũ in Italia ab Alarico fundatum, in Alarico alio fuit extinctũ. De causis sublati scептri & ablati Græcis regiminis, pie & doctè scripsit *Carion.* Hist.l.5.p 93. Quodipsum etiã ulcus & nos tetigimus ex Græcorũ scriptis, sec. 13.p.309. Nempe, crescentibus voluptatibus, libidine, avaritia; decrescunt virtutes, pietas, fortitudo. Quibus sublatis fulcris, ædificium ruinam minari, necesse est. Supra audivimus sec.14.pag.663. Romanistas mali hujus fomitem quærere in Apostasia & dissensu ab Ecclesia Romana. Quid si verò dicamus, ipsam hanc Græcorum inconstantiam & fucatam unionem plenis buccis à scriptoribus decantatam

tam, Βζον. an. Ch. 1439. S. 142. (quâ spe suppetiarum pellecti plura Pontifici Ferrarię promiserunt, quàm à suis vel domi obtinere, vel reduces tueri apud eosdem poterant) ad cætera accedentem abjecti animi indicia, lacessitam jam Numinis iram ita exasperâsse, ut cum religionis libertate ipsam quoque Græci amiserint patriam. Et sane vix illi qui Syncretismum cum Latinis iniverunt, obeunt, lampadem aliis tradunt, tristissimæ illius tragœdiæ spectatores Græci esse debuerunt. Adeò omnium animi post reditum intestinis dissidiis lacerati fuerunt, ut extraneo hosti haud contemnendam irruptionis præbuissent occasionem.

[b] Id quod ex accurata Imperatorum hujus seculi πρoσωπογραφία manifestum est, & narratio Historica à *Schardio* contexta, atque ab authore *Catal. Test. Verit.* lib. 19. recitata, probat. Nobis satis fuerit suprema delibâsse, & compendiosè ex *Archontol. Cosmica* nomina & res gestas exhibuisse. Habuit autem Imperium Germanicum seculo hoc Cæsares V. Robertum seu Rupertum, Sigismundum, Albertum II. Fridericum III. Maximilianum I. *A. Robertus*, Elector Palatinus, magni vir ingenii, clarus sapientiâ & virtute, diadema sumsit Coloniæ ab illius urbis Archiepiscopo a. Ch. 1400. Galeatius, Vicecomes Mediolanensis, vexabat armis Italiam, ad res magnas adspirans. Hujus conatus ut retunderet Imperator, cum exercitu in Italiam profectus est. Cæterùm, comisso prælio inferior factus in Germaniam rediit, præsertim cùm urbes Italicæ non starent promissis; sed variè fidem

fal-

fallerent contra bonam Cæsaris mentem Revers-sus itaque sinebat Italos mutuis se lanienis consumere Patriæ turbas sapienter composuit, facta per universam Germaniam pace. Obiit an. Ch. 1410. Imperii 10. B. *Sigismundus*, Hungariæ & Bohemiæ Rex, Caroli IV.filius, qui statim post sumtum diadema omni ope annixus est, ut reductis ad Concordiam Principibus Christianis, bellum inferret Turcis. Non desunt, qui ante hunc ponunt Iodocum, Marchionem Moraviæ, qui anno eodem, quo Rubertus obierat, Imperârit annum unum, & collocant Sigismundum in annum 1411. Digladiabantur tunc inter se tres Papæ in diversis residentes locis: Benedictus III. Avinioni, Iohannes 23. Bononiæ, Gregorius 12. Arimini habitabat. Qua de causa Concilium Constantiense fuit indictum, Die 27. Decemb. 1431. profectus est in Italiam, ubi magna solennitate ingressus Mediolanum, coronâ ferreâ cinctus est: inde Romæ à Pontifice diadema sumsit, ipso die Pentecostes. Ex Italia in Pannoniam ivit, quo tempore crudele bellum Bohemi vicinis intulerunt. ob necem Iohannis Husi. Obiit tandem Znoimæ in Moravia, cùm Imperium tenuisset ann. 27. regnum Hungariæ 51. Bohemiæ 17. ætatis 71. Princeps laude dignissimus ob eruditionem & virtutes omnigenas, parùm tamen felix in bello & matrimonio. C. *Albertus* Austriacus, Gener, Socero succesit an. Ch. 1437. non solùm in Imperio, sed & utroque regno. Belli Bohemici reliquias planè sopivit. Eo, qui sequebatur, anno correptus est dysenteriâ, ob ni-

nimium peponum esum, & mortuus est in Pannonia die 27. Octobris an. Chr. 1439. Quæ ejus intempestiva mors, novis, per Hungariam, motibus occasionem præbuit. D. *Fridericus III.* ad culmen Imperiale elevatus est d. 30. Martii an. Chr. 1440. Schisma sustulit ex Concilio Basileensi natum. Profectus Romam, uxorem duxit Heleonoram, Eduardi Lusitaniæ Regis filiam. Declaratus primò Rex Longobardorum, biduo post Imperator appellatus, & cum uxore coronatus est Romæ a. Ch. 1442. Cùm de novis per Germaniam motibus accepisset, festinato itinere in patriam rediit, suoque adventu tumultûs sedavit. Tandem extinctus est fluxu dysenterico senex admodùm, cùm imperâsset annis 50. E. *Maximilianus*, Friderici filius, Imperium nactus an. Ch. 1493. Iamantea, an. Ch. 1486. Rex Romanorum electus. Singularis virorum doctorum amator, sub quo bonæ artes, scientiæ, ipsæque literæ, reviviscere cæperunt, quæ propè sepultę jacebant. Ab infantia erat balbus, sed tandem evasit disertissimus, adeò ut ipse scripserit opus Poeticum, Genealogias Heroum &c. Duxit Mariam Caroli Burgundi filiam, unde Philippum genuit, patrem Caroli V. Brugæ captus à suis subditis, iterum liberatur à Patre Friderico, ope procerum Imperii. Multa hic bella gessit variâ fortunâ, intra & extra Imperium, inprimis contra Venetos, Carolum VIII. Gallorum Regem, nec non contra Helvetios. Postrema comitia Augustæ habuit magnâ Principum frequentia, ubi præcipue de bello Turcis in ferendo tractatum fuit. Mortuus est an. Chr. 1519. æt. 59. Imperii 26.

IV. Restat Ecclesia tum Orientalis, tum Occidentalis.

V. *Orientalis* Ecclesiæ, Græcæ cumprimis, facies, squalida satis fuit, falsis [a] dogmatibus non paucis adulterata, ceremoniis [b] superstitiosis conspurcata, hypocrisi & inconstantiâ Antistitum defædata, Simoniæ [c] & sic deinc. [d] labe manifestè notata; propterea tamen laude digna, quòd nec [e] à fumo transire ad ignem, à Græcismo ad Papismum, nec à receptis [f] quibusdam dogmatibus Orthodoxis recedere voluerit, Hussitis, quàm Pontificiis, fraternitatis [g] tesseram offerre paratior.

[a] De quibus *Ioh. Iacob. Huld.* de Rel. Græcorum pag. 46. Nam, quòd sua, adeòque & nostra ætate scripsit, fuséque probavit, *complures Græcorum profiteri Spiritus Sancti processionem à Solo Patre; non à Filio: Spirituum beatorum suffragiis & votis delectari: Libero arbitrio nimium tribuere: baptizatos à Latinis in Nomine Patris, Filij & Spiritus Sancti, rebaptizandos esse docere: sacram communionem mulieribus naturali mensium*

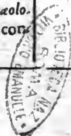
sium impuritate laborantibus, & partui vicinis denegare: mandatum Apostolorum temporaneum de abstinendo à sanguine & suffocato, ceu perpetuum, urgere: Episcopis permittere ut sint mariti, attamen nonnisi virgine in uxorem ducta: Secundas, tertias & quartas nuptias damnare; idipsum de Seculi 15. Græcis intelligi debet. Habemus Elenchum errorum Græcorum *à Petro Numagen* Trevirensi, Sacellano Tigurino, scriptum, in quo 24. insimulantur Græci dogmatum heterodoxorum, quæ ordine exscribere placet, sed θετικῶς tantùm, sine explicatione. I. Spiritum Sanctum procedere à Patre tantùm, non à Filio. II. Romanam Ecclesiam errare, quòd pane utatur azymo in Missa. III. Romanam Ecclesiam non habere primatum, nec Patriarchales Ecclesias ei subesse. Quæ Patriarcha Romanus faciat sine consensu & conscientia Patriarcharum Græcorum, nullius esse roboris & firmitatis. IV. Ecclesiam Romanam errare in forma Baptismi. V. Purgatorium non esse, nec pœnas Purgatorii. VI. Suffragia orationum Ecclesiæ, & oblationum, & Eleemosynarum, non prodesse nisi illis, qui sunt in inferno. VII. Animas defunctorum exeuntes à corporibus, non habere pœnam, vel gloriam usque ad diem judicii. VIII. Secundas, tertias, &c. nuptias eos damnare. IX. Usuras non esse peccatum mortale. X. Divortia matrimoniorum fieri posse absque justa causa. XI. Eccle-

siam Romanam damnandam, quòd in sacrificio altaris admisceat aquam vino. XII. Licitum esse Prælaturas vendere. XIII. Reliquias panis consecrati, esse reliquias corporis B. Virginis Mariæ. XIV. Errare Romanam Ecclesiam diebus Quadragesimæ Missas celebrando, exceptis Sabbato & Dominica. XV. Græcos non conficere Chrisma nec benedicere oleo sancto, nec oleo extremæ unctionis, aut Catechumenorum, adeoque baptizatos non inungere. XVI. Sacerdotes Græcorum pro furtis & usura ac rapina nulli injungere, ut satis faciat aut reddat; sed oleo simplici inungere raptorem, qui sacerdotibus tenentur certam dare pecuniæ summam pro absolutione. XVII. Die Cœnæ eos conficere corpus Domini, de quo per totum annum corpus communicent. XVIII. Errare eos, quòd tantùm admittant Lectores, Subdiaconos, Diaconos, Sacerdotes & Episcopos, non autem ostiarios, Exorcistas & Acoluthos. XIX. Turpiter eos hallucinari, quód toto anno Pontificem Romanum & asseclas ejus excommunicent; nec Latinis permittant in vasis suis aut altaribus celebrare; sed si celebraverint ea tanquam polluta illos lavare. XX. In uno altari non posse plures Missas celebrari. XXI. Simplicem fornicationem, soluti cum soluta non esse peccatum mortale. XXII. Intolerabilem cumprimis errorem esse, quòd Prælati & Religiosi confitentibus injungant in remissionem peccatorum, ut Latinos Ecclesiæ Romanæ obedientes occidant. XXIII. Asserere eos Dominatorem suum non peccare, si vel gravissimum patret

tret scelus. XXIV. Perjurium eos excusare, quo hostes deludentur. Hæc ex Msc. *Petri Numagen.* Sunt quædam calumniosè Græcis afficta. Alia cum illis ex Sacra Scriptura defendimus. Cætera Reformati in ipsis Græcis Publicè damnant. Vide *Huldric.* loco citato.

[*b*] Specimina habet idem ex narratione Historice *Emanuelis Malaxi* Peloponnesi, & *Theodori Zygomalæ* Protonotarii Constantinopolitani, & aliorum. Nec mirum est tantam ceremoniarum varietatem in Ecclesiis illis per Europæas, Asiaticas, Afrianas regiones dispersis, tantam quoque rituum sacrorum impuritatem deprehendi. *Primùm*, quia illic vel Iudæis, vel Turcis Muhammedanis, vel Paganis Idololatris, quorum multæ adhuc myriades in Oriente remanserunt, vel Monachis Papęis commixtæ sunt, à quorum conversatione multum impuritatis & superstitionis attraxerunt: *Deinde*, quia destitutæ sunt ope & subsidio Scholarum, quibus olim Græcia præ aliis Mundi regionibus floruerat, hodierno verò tempore in Europam Occidentalem, Italiam, Germaniam, Galliam, Angliam, beneficio DEI singulari, attractæ sunt. Accessit tandem varium Imperium. Constat enim, Tyrannos illos Orientales Arabes primùm, deinde Tartaros, tum Turcas torrentis instar Orientem inundâsse, aliis peregrina sacra obtrusisse, in nonnullis atheismum ipsum & omnis religionis contemptum excitâsse.

[*c*] Superiori jam seculo monuimus, Imperatorem Constantinopolitanum, *Emanuelem Palæologum* Turcarum irruptione territum, in Italiam con-


BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE

fugisse, Pontificis Romani Bonifacii IX.& Principum Italicorum auxilium imploraturum. Auxilium quidem Imperatori primùm verbis blandis à Pontifice promissum, postea verò recusatum fuisse, hac prætexta causa, quòd Emanuel Imperator quodam festo venerationem nullam imagini Crucifixi Christi, in dextera manica Chorepiscopi intextæ, in urbe Romana tribuere gravatus sit. Vnde Pontifex ad Italiæ Principes scripserat: *Quicunq. Imperatori Græco, nolenti imaginem Christi adorare, auxilium ferret, is à sacrosum communione excluderetur.* Accidit hoc circa an. Ch. 1391. Postea an. Ch. 1421. *Naucl.* Gen. 48. p. 273. a, & an. Chr. 1438. Iohannes Palæologus, Emanuelis filius suppetias à Pontifice Romano Eugenio IV. denuo petiit, promissa consensione, inter Ecclesiam orientalem & occidentalem (his enim calcaribus unios urgebatur *Bzov.* a. Ch. 1434. Sect 28.) constituenda, Pontifex & Cardinales huic petitioni essentientes, sumtus insuper & naves ad hoc opus, judicio quidem suo exoptatissimum, sed aliorum, periculi plenum *Bzov.* an. Chr. 1439. Sect. 127. ipso etiam eventu simulatum, *Platin.* pag. 316. *Bzov.* an. Ch. 1453. S. 2. c. 118. & in constans; expediendùm, promunt liberaliter, Græcisque mittunt. Hi proinde, Eugenio Concilium a. Ch. 1438. Basilea quod in Græcorum gratiam ante jam tentaverat *Bzov.* a. Ch. 1432. S. 5. & 69. 143. & ipsi Græcorum Legati Basileam Concilii sedem apud suos non nominatam prætendebant *Id.* an. Chr. 1434. S. 17.

S. 17. alium igitur, quemcunque se in Italia, Sabaudia, Hungaria malle locum dicebant: sed nec Palæologum, pacis licet studiosissimum, Synodum illam pro oecumenie agnovisse, ait *idem* S. 27.) Ferrariam in Italiam evocant, atque inde, peste invalescente, Florentiam transferente, ecce Iohannes Imperator adventavit, adductis secum ex Græcia Episcopis & Presbyteris quotquot eruditionis laude cæteris præstare videbantur, & præter Græciam quoque ex Æthiopia, Asia, Armenia, India, Russia, qui tamen omnes (teste *Iohanne Stella*, Veneto) sumtibus Pontificis Romani liberaliter enutriti fuerant. Inter Legatos Græcorum celebriores fuerant, Iosephus, Patriarcha Constantinopolitanus: Marcus Eugenicus, Ephesi Metropolita, Synodi Exarchus; Bessario, Episcopus Nicenus, Isidorus Russiæ Antistes, qui duo posteriores in sancienda unione, pro voto Pontificis Romani strenuè laboraverunt, Marco Ephesino animosè ipsis resistente, vide *Bzov*. an. Ch. 1440. S. 16. & *Naucl.* Gen. 48. p. 278. In hac autem Synodo Florentina, Episcopi Græciæ, Symbola quatuor primarum Synodorum Oecumenicarum repetiverunt, & approbârunt, quo peracto, Patres Græci & Latini unanimiter sanciverunt, anathematizandos esse, quotquot discrepantem ab his symbolis fidem docuerint. Præterea Græcorum Legati, prolixis Præsulum Latinorum declamationibus & altercationibus, de unici Symboli Constantinopolitani annexa illustratione (Ex Patre, Filioque) sessionibus 25. ad fastidium usque detenti, tandem in ejus

approbationem consenserunt. Cúmque Græci jam ad reditum in patriam accincti essent, & de Processione Sp.S.à Patre & Filio, de Consecratione corporis Christi, pane sive infermentato, sive fermentato, de Purgatorio, de potestate Pontificis Romani αὐτοκρατορικῇ sententiam rogati fuissent, tum prece tum pretio superati à Romano Pontifice, cujus munificentiâ Legati fuerant enutriti: Imperatore quoque Constantinopolitano, consensum Orientis cum Occidente, nimio fervore urgente, spe suppetias à Romano Occidente adversus Turcas, facilius impetrandi, cesserunt; Ephesino tamen, ut diximus, Episcopo, Romanis cōstanter resistente. *Naucl.* hac de re ita breviter Gen.48.p.278. *Florentiæ 1439. unita est Eugenio Pontifice Romano IV. & Johanne Palæologo Constantinopolitano Imperatore Græca Ecclesia, Romanæ, promulgatis unionis Decretis, actisque publicé Deo Opt. Max. gratiis. Bullæ unionis exemplum est apud Antoninum Historicum. Ea de re circiter hæc tempora plura sunt aliis in locis acta. Errabant Græci in tribus.* Primò, quòd Spiritus S. procederet à Patre, non à filio. Secundò, quod non esset Purgatorium post hanc vitam. Tertiò, quòd Ecclesia Orientalis & Constantinopolitana non esset sub Ecclesia Romana, nec Patriarcha Constantinopolitanus inferior esset Romano Pontifice. Horum (NB) quodlibet est hæreticum. In aliis ritibus suis permis-

missi sunt manere, ut quòd celebrent infermentato, quod baptizent sub alia forma; videlicet, Baptizetur servus Dei, N. in nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti, Amen. Item, quòd ordinati in sacris utantur matrimonio contracto ante susceptionem ordinum sacrorum. Item, quòd nutriant barbam. Item dant sacramentum Eucharistiæ sub utraque specie omnibus, etiam parvulis, & multa alia. *Insuper & Armeni, constantes fidei Christianæ assertores, & aliqui ex India miserunt oratores suos Florentiam ad Eugenium, postulantes & supplicantes instrui & erudiri in his, quæ sunt fidei, à Romana Ecclesia, & uniri cum ea in charitate Christi, qui examinati in paucis sunt reperti dissentire à Catholica fide, & in illis subjecerunt se correctioni Apostolicæ sedis, quæ de consilio Prælatorum, decrevit in ritibus suis, quæ non sunt contra veritatem fidei permittendos, ut & Græcos, licèt dissimiles sint à morib. Latinæ Ecclesiæ.* Legati Orientales, unione specietenus facta, Constantinopolin reversi, ab omni clero sacro infestis animis excipiebantur, ita ut nulli in urbe degentes Hieromonachi, Abbates, Sacerdotes, & quicunque sacris præfecti essent, voluerint Liturgias amplius, cum Legatis ex Italia reversis celebrare, nec etiam in precibus mentionem eorum facere, sed ab eis tanquam ab hostibus, qui pietatem omnem abje-

ciſſent,receſſerint. Hoc pacto fucatam illam unitatem ſecuta fuit confuſio & diſtractio Eccleſiarum ſumma. Patriarcha Ioſepho Florentiæ mortuo, nullus ſubſtitui poterat. Iſidorus Eccleſiæ Ruſſenæ Epiſcopus & Legatus ex Concilio Florentino domum reverſus (vide *chal.cocond.* de reb.Turc.l.6. & 8.*Geneb.*p.719.*Bzov.*an.Ch.1440.S.1.) conformitatem doctrinæ & rituum cum Romana Eccleſia tentaturus inducere & ſtabilire, officio ſuo abdicatus, & à clero excommunicatus fuit. Hinc Iſidorus Ruſſenus, & Beſſario Nicenus, Epiſcopi, Romam reverſi & in Cardinalium ordinem cooptati, ampliſsimis honoribus affecti, concordiam & otium amplexi fuerunt. His verò turbis magis invaleſcentibus, vires Turcarum magnopere accreverunt, animi verò Græcorum ſchiſmate inteſtino adeò diſtracti & exacerbati fuerunt, ut ſe ipſos mutuis vulneribus atterentes intra annos quindecim proximè conſecutos Conſtantinopolin Turcis facilè occupandam & deprædandam expoſuerint. Eſt hæc ſumma magnorum illorum pro unione Eccleſiaſtica conatuum. Plura qui petit, eos adeat, qui prolixa hac de re ſcripſerunt Commentaria. Conſuli etiam poteſt *Buchholz.* a.Ch.1438. *clavis.*an.eodem,& ſeq. *Bzov.*a.Ch.1438.S.1. prolixè,& 1439. S.38.39. Vnionem Ruthenorum, eorundémque de primatu Petri ſententia, habet an. Chr. 1423. S 9. Alia mox an.Ch.1460. legatione Patriarchas Orientis tres, unionem Florentinam approbâſſe, refert idem S.18. Syncretiſmum Græcorum, Ruthenorum cum Latinis ſuadet. Nipho Archepiſc.

Conſt.

Const. apud *eundem* an. Chr. 1489. S. 15. Iacobitas etiam Romanis accessisse scribit a. Ch. 1441. S 5.

[*d*] Quemadmodum veterum Iudæorum Sacerdotium, vergente tandem ad interitum religione Iudaica, Republicâ verò pessundatâ, venditioni fuit expositum: Ita & Græcorum Patriarchatum monopolium rectę dixeris, ex quo tempore Constaninopolis Turcarum paruit Imperio. An. Chr. 1462. *Simeon* Hieromonachus Trapezuntius, ut *Marcum* Patriarcham Constantinopolitanum sede dejiceret, offert Muhammedi mille aureos: ut verò hic rursum Patriarchatu moveretur, *Dionysius* Philippopolitanus Episcopus offert duo aureorum millia: seditque hic annis octo. Sed *Simeon* ille Trapezuntius iterum ad Patriarchatum admittitur, cùm duo aureorum millia daret. Iterum verò dejicitur, cùm *Raphael* Hieromonachus (tales omnes deinceps fuisse scribit *Geneb*. pag. 722.) Servius duo aureorum millia quòt annis solvenda offerret. Verùm hic, cùm annus abiisset, & aureos illos corradere non posset, in vincula conjectus est, & postea in summa miseria ostiatim stipem collegit, successit huic *Emanuel* maximus, qui pro munere dedit quingentos aureos, & in singulos duo millia pro tributo. De modo electionis & potestate eorum vide *Geneb*. p. 722. Quæ de Calogeris subjungit ipse defenderit. An sit Turcica vox, & ex usu plebis Turcicæ, ipsis etiam Monachis tributa, an radix *cholaeb*, per Cheth utrinque, significet mortificatum, idem viderit. Ipsi enim Græci, qui in Lexicis suis *καλόγηρον* per *μοναχὸν* & *μονάζοντα* reddunt, haud

ob-

obscurè, unde vocem deductam velint, innuunt. *Ita n.vocabant*, inquit *Meurs.*Lex Græco Barb. *Monachos & Monachas ætatis provectioris, quasi à pulchra senectute: & mox extendi nomen ad quosvis capisse, nulla habitu ætatis ratione.* Idem ergo accidisse videtur, quod vocabulo πρεσβύτερ☉. Idem verò subjicit: *Et* syllabam, esse terminationem Persicam, ut *il phacher* (fakir, Arabicum est, rexistente radicali) qua voce utuntur pro nostro *humilis*, in literarum suarum subsignatione. Etiam ipsos Mirmiramler, i.e. pro Reges &c. ἐδὲν ὑγιές.

[*e*] Id quod ex tentata unione Ferrariensi, patet.

[*f*] Repetuntur, quæ ex *Nilo*, superiori seculo, citavimus. Sive enim illo, sive, ut alii volunt, hoc vixerit seculo, *catal.Test.Verit.*lib. 19.p.876. certum est, nunquam defuisse, qui cum ipso facerent. Ex literis etiam unionis, inter Græcam & Romanam Ecclesiam specietenus sancitæ, patet, Episcopos Orientales severiter apud Eugenium Romanum Pontificem institisse, ne controversia de Transsubstantiatione in disputationem traheretur: palàm testificatos, quæstionem illam sine totius Orientalis Ecclesiæ authoritate non posse tractari. Ex qua Græcorum difficultate manifestum est, Ecclesias Græcas antehac non fuisse ejusdem cum Romana Ecclesia sententiæ de panis Transsubstantiatione. Extat etiam Abbatis cujusdam Græci oratio in Basi-

fileensi Concilio habita, in qua graviter satis accusat Clerum, qui omnia arma spiritualia, sanctioni suæ necessaria, amiserit. Hortatur Patres, ut clerum reforment seriò, alioquin Ecclesiam penitùs esse perituram. *Catal. Test. Verit.* l. 19. p. 879.

[g] Cùm Florentinæ Synodi decretum (quo Bohemi denuo, ceu hæretici, ab Ecclesia abalienabantur) promulgatum esset, acta sunt Pragæ comitia, sacerdotúmque Synodus: Atque hic Rokyzani consilio, communi autem omnium consensu, provocatum est ad Græcam Ecclesiam, & Legati cum literis Constantinopolin missi. Græci capita doctrinæ à legatis audiverunt, & de consensu mutuo lætati; datisque ad Bohemos literis Græcis, (quarum *αὐτόγραφον* anno adhuc Chr. 1618. incorruptum Pragæ servabatur in Bibliotheca Collegii Caroli IV. Imperat. In lucem verò prolatum, Latinitatéq; donatum studio *D. Caspari à Nydpruck* Regis Maximiliani olim consiliarii: vide Huss & Lutherum *M. Samuel. Martinii Horzovini* p. 88. *Catal. Test. Verit.* l. 19. p. 828.) addita promissione de ordinandis eis Ministris. Vnionem Florentinam Græci vocant *simulatam, à recto veróque consilio ab alienatam.* Probant studium Bohemorum, quo periculosis Romæ resistebant innovationibus. Ipsis interim Bohemis Græcorum ritus superstitiosos in obeundis sacris displicuisse testatur *Histor. Persic. Bohem.* pag. 61.

De Cingaris, quos Zigeuner Germani, item Heiden: Galli Bohemos appellant, *Genb.* pag. 718. hic obiter aliquid addimus. De primo illorum in Ger-

Germaniam adventu non idem sentiunt scriptores. Ex *Krantzio Saxon.* l. 11, c. 2. ita scribit *Bzov.* a. Ch. 1426. S. 28. *Paucos ante annos apparuerant homines nigredine deformes, Sole excocti, immundi veste & usu rerum omnium fœdissimi, furtis imprimis acres, præsertim fœminæ ejus gentis: Nam viris ex furto fœminarum victus est. Cingaros vulgus appellat, Ducem, Comites, milites inter se honorant. Veste præstantes, venaticos canes pro more nobilitatis alunt: sed ubi venentur, nisi furtim non habent. Equos furtivos sæpe mutant: major tamen pars pedibus graditur. Canino ritu degit: nulla religionis genti cura. In diem vivit, ex provincia in provinciam demigrat. Per aliquot intervalla hominum redit: sed in multas partes scinditur, ut non iidem in eundem facilè redeant locum. Recipiunt passim & viros & fœminas volentes in cunctis provinciis, qui se illorum miscent contubernio. Colluvies hominum mirabilis, omnium perita linguarum: rusticæ plebi fraudulenter imminens, ubi foris illa laborat in agris, hi spoliis invigilant casellarum. Chiromantiæ peritiam venditat, multaque conjectare præsumit per-*

perpetua falsitate. Ferunt ipsi ex injuncta sibi pœnitentia mundum peregrinantes circumire. Gulerus verò de reb. Rhætic. l. X. ad an. Ch. 1428. *Hoc ipso anno primò visi sunt Rhætis Cingari, quos Ethnicos vocant, populus peregrinus. Magno confluebant numero* (nam ad 1400. æstimabantur) *qui tamen turmatim tantùm regiones peragrabant. Ducem vulgò suum Michaelem Aegyptium nominabant. Tradebant Majores suos in Aegypto minori* (*quàm tamen Provinciam in majorem & minorem unquam distinctam fuisse, authoritate nulla probari potest*) *jam ante aliquot annos* (Avent. p. 827. ait, *eos mentitos esse, se majorum delicta, qui Dei param virginem cum puero Jesu Hospitio excipere recusârint, septem annorum exilio expiare*) *fidei orthodoxæ repudium misisse: sibi verò ad orthodoxiam reversis pœnæ loco fuisse injunctum, ut quidam turpem illam apostasiam exilio eluerent, tótque annos viverent extorres, quot infideles ante fuissent: forte verò hanc se pendere multam. Atque hi ἀταξίαν observabant Christianam, qui etsi abjectis & laceris tegerentur vestibus, in-*

stru-

structi tamen erant auro, argento & gemmis. Asuis etiam ex patria ipsa (quam Zeugitanam, id est, Africam propriam fuisse quidam volunt) tantum accipiebant pecuniæ, quantum viatico satis erat, neque cuiquam molesti esse cogerentur. Publicis etiam salvi conductis literis muniebantur à Papa, Sigismundo Imperatore, aliisque Principibus: finitis verò peregrinationis annis ad suos redierunt. Quibus deinde manipulus latronum, Cingarorũ nomine, successit, &c. Quæras hinc, *fuerint ne cingari christiani, & si, cui confessioni addicti?* Iudico ego, Cingaros, vel Zabæos, vel Tartaros fuisse, & quidem reliquias exercitus Tamerlanici, qui ad Europę fines grassatus manipulo huic facilem in Germaniam dedit transitum. A fece autem illa profana quæ sacra expectes? Habuerunt forte obscura quædam vestigia Christianismi jam ante, ut monuimus sec. 13. pag. 519. à Tartaris recepti, cui deinde, ut ne à Christianis Europæis opprimerentur, pœnitentiæ publicæ affinxerunt prætextum. Cætera enim, quæ de Majorum apostasia garriunt λῆροι καὶ λόγοι sunt.

VI. Hæc de *Oriente*: In *Occidente* consideramus statum *Scholasticum, Monasticum,* & *Ecclesiasticum.*

VII. Ad *Scholastici* status examen per-

pertinent 1. [a] Academiæ, earum [b] incrementa & [c] authoritas, seu privilegia. 2. [d] Bibliothecæ. 3. [e] Typographia, [f] novum & insigne literas [g] promovendi compendium. 4. Studia [h] Theologica, [i] Juridica, [k] Philosophica, [l] Philologica & [m] Linguarum. 5. Ortus [n] magnorum virorum, futuræ Reformationis Prodromorum. 6. Conatus [o] quorundam literarum studia promovendi laudabilis.

[a] Hoc enim seculo fundatæ sunt Academiæ non paucæ celeberrimæ 1. *Lipsiensis* an. Chr. 1409. 12. Novembr. Cùm enim Germani aliarumque nationum Doctores & Scholastici, relicta Praga, Lipsiam confluxissent, nata hinc fuit occasio erigendæ Academiæ, quæ Colonia quædam Pragensis esset. 2. *Rostochiensis*, quæ sumsit exordium 12. Nov. an. Chr. 1419. *Krantz.* & *Chyt.* Iohannes & Albertus Duces Megalopolitani, cum Senatu urbis Rostochiensis, Academiam fundant. Coloniæ ex Erfurtensi & Lipsensi Academia deductæ. Privilegia confert Martinus V. Papa. *Bzov.* an Ch. 1419. S. 26. & *Calvis.* Mox tamen Rostochienses cives seditiosi senatum urbe ejiciunt, & eam ob causam non solùm proscribuntur, sed etiam excommunicantur Academici, ut excommunicatorum conversationem fugerent, abeunt Grypswaldium, ibique

toto quinquennio manent, doneceres componeretur; *Id* a.Ch.1436. 3.*Lovanienſis* cujus incunabula referuntur ad a.Ch.1427.10.Septemb Primò autem Iohannes, Brabantiæ Dux, facultatem docendi Theologiam non obtinuit à Martino V. ſed ab Eugenio poſtea, ſucceſſore. *Bzov*.a.Ch.1425.S.20. De cujus facie & adminiſtrationis forma agit a.Ch. 1427.S.34.& deinc.4.*GripsVValdenſis*, cujus initium oſtenditur 1457.18.Oct.*Beuth.caſt.* 5. *Baſileenſis*, inſtituta à Pio II.a. Ch.1460. Cal. 6. *Ingolſtadienſis* fundata, juxta quosdam, an. Chr.1420. juxta alios 1472.7.*Tubingenſis* conſtituta ab Eberhardo, Duce VVirtenbergenſi, a.Chr.1477. Primus ejus Rector fuit Nauclerus. Privilegia conceſsit Sixtus. Annal. Suev. Calv. 8. Academiæ *Moguntinæ* author fuit Ditherus de Iſenburg: Calv.an. Chr.1475.& 1482. 9. *Friburgenſis* in Briſgoja excitata ab Alberto Archiduce Auſtriæ a.Ch.1460.*Cal.* 10.Schola elegantioris doctrinæ *Monaſterii* in VVeſtphalia inſtituitur ab Epiſcopo, ex conſilio Rodolphi Langii. Præceptoribus Murmelio, Cæſario, Buſchio & aliis, ex qua literarum & linguarum ſtudia in Germania ubique ferè propagata ſunt *chyt.calv.* a. Ch. 1490. 11. Gymnaſium *Sant. Andreanum* in Scotia à Iacobo I.magno literarum & literatorum fautore erectum; *Bzov*.a.Ch.1413 S.32.

[b] Quò pertinet (juxta *calv*.a.Ch.1401.) complementum Academiæ Cracovienſis, cujus ſupra, ſeculo 14.p.708.meminimus. Neque parum acceſſit literis ex *collegiis novis*. Sic a.Ch.1420. *Salmantica* Collegium Bartholomæi extructum, & ſic Academia

demia aucta est. *Marian. Calv. Bzov.* a. Ch. 1420. S. 20. *Hoc anno*, inquit, *Salmanticæ D. Bartholomæi Collegium extruebatur, impensis Dieghi Anajæ (qui ipso Constantiensis Concilii tempore, voluntate Martini Papæ, Conchonsem Ecclesiam Hispalensi mutârat) amplius vectigalibus attributis, unde Collegæ idoneo numero vitam sustentarent, ad exemplar Bononiensis Collegii, quod ab Egidio Cardinali, Hispanis Juvenibus literis informandis constitutum, Italica peregrinatione præsens erat contemplatus. Anajæ exemplum æmulati viri Principes tota Hispania multa domicilia literis ædificârunt annis sequentibus, majora in ea urbe tria, Vallisoleti quartum, quintum Compluti: minorum numerus iniri vix potest.* Ejusmodi Collegiorum jam antea pridem Angli fecerant initium. Accesserunt hoc seculo Oxonii sequentia; *Lincolniense* 1420. *Omnium animarum* 1437. *Magdalenæ* 1459. *Cantabrigiæ* verò *collegium Regium* geminum, Regis Henrici VI. a. Ch. 1441. Reginæ, Margarethæ Andegavensis 1448. *Aula Catharinæ* 1475. & Collegium *Jesu* 1496. *Ethoniense*, prope arcem VVindesorinam regia authoritate fundatum est an. Ch. 1443. *Bzov.* S. 19.

[c] Quæ longè maxima fuit, Academiæ præser-

tim *Parisiensis* Βζόυ.a Ch.1402.S.17. *Præter hos, quos numeravi, Ludovicus Aurelianensis Avinionem hoc anno venit, laturus opem Petro, quam Schola Parisiensis dignitate amovendum magnopere curabat. Magni siquidem nominis & authoritatis per id tempus Schola ipsa habebatur, ita ut Scholasticum offendisse piaculum esset. Inter itaque multas simultates, cùm res tota Francorum ad civilem discordiam inclinaret, nemo non ferè studebat Scholæ favorem atque benevolentiam sibi comparare: eò melior æstimandus, quò literatorum auctoritate majore niteretur. Erat ergò Parisianis Scholasticis per hos dies plurimum nominis atque æstimationis. Enimverò dum ad divam Catharinam, quæ Scholasticorum appellatur, supplicationem haberent, quidam ex familia Caroli Savosii aurati equitis equo per lutum vectus, unum ex Scholasticis luto inquinavit: quem protinus ira fervens Scholasticus luto percussit. Ad vociferantem servum, cum reliqua Savosii familia armis instructa procurreret, Scholasticos insectans, cùm ad Ecclesiæ vestibulum successisset, nescio*

scio quis sagittam temerè ad majorem usque aram, dum ad rem divinam sacerdos se pararet, emisit. Hanc injuriam Scholastici ulcisci properantes ita apud Judices egerunt, ut Savosii ades, unde familia prodierat solotenus diruerentur, ipse verò exularet. Eta. Ch. 1403. S. 21. *Tanta Scholæ Parisiensis fuit authoritas, ut cùm Lutetiæ hoc anno Guilelmus Tigovilla Præfectus Mercatorum duos Scholasticos, Ligerium Normannum genere, & Oliveriū Britonem patibulo addixisset, coactus fuerit illos suspensos refigere, osculari ac reddere Scholæ ad Maturini, ubi honorificè fuêre sepulti.* Atque horum Scholasticorum etiamnum sepulchrum in porticu B. Maturini Parisiensis cum Epigrammate visitur. *Paral. Ursp.* p. 373. Ejusdem meminit & *Espencæus* tract. de trib. liliis Francicis, & *Middendorp.* lib. IV. de Acad. ubi de Parisiensis Scholæ authoritate & privilegiis fusè agit. Qua quidem licentia ita Scholastici intumuerunt, ut Hugo Ambriotus Prętor, vel juxta alios, Præses Parisiorum Bastildum ad D. Antonii portam munitissimum propugnaculum, & Pontem D. Michaëlis extrui curârit, cùm ponticulo & Castello ad propulsandos Scholasticorum noctu vagantium impetus *Gaguin.* l. 9. *Geneb.* an. Ch. 1407. Sed & dijudicandis controversiis multum deferebatur Scholæ Parisiensi. A. D. 1407. scribit author

paral.Vrsp.p.372 *in tanta authoritate fuit, ut Benedictum XIII. Papam Avinionis sedentem dignitate amovendum magnopere contenderet. Inter multas simultates, cùm res tota Francorum ad civilem discordiam inclinaret, nemo non studebat ferè Scholæ favorem atq; benevolentiam sibi comparare. Hinc, cùm discordiis Gallia vexaretur ab Aurelianensi & Burgundiæ ducibus, ipse etiam Rex Ecclesiam per schisma divisisset, pro eo eradicando Schola Parisiensis plurimùm laborabat.* Bzov.an.Ch.1403.S.21.

[d] Hoc jam Seculo Pontifices fuisse scribunt, qui de Bibliothecis augendis seriò cogitârint. Vaticanæ author habetur Nicolaus V. *Geneb*.pag.721. Idem, ut *Aeneas Sylvius* testatur. 3000. voluminia in illam condidit. Sed & *Middend*. Academ.lib.3.p.619. refert. Nicolaum V. per universam ferè Europam misisse viros in omni artium genere præstantissimos, qui veterum scriptorum libros conquirerent, restituerentq;ue, & quinque ducatorum millia promisisse, qui D. Matthæi Apostoli Evangelium Hebraicum adferret. Illicium fortè fuit, quo tòt brevi deinceps tempore sub Matthæi nomine Evangelia Hebraica fuerant cusa & venditata. De *Sixto IV*. commemorare pergit, *eum Bibliothecam Palatinam in Vaticano toto terrarum orbe celebrem, advectus ex omni Europa libris, con-*

stru-

struxisse, certósque proventus, unde custodes & librarii Latini, Græci, Hebraici, menstrua salaria, quibus ali possent, haberent, libríque alii emerentur, assignavit. Carmelitarum *Londinensium* Bibliothecam cæteras multis post se reliquisse parasangis, ex Lelando habet *Bal.* p. 571. Augustiniani etiam, autore Iohanne Lovve, Bibliothecæ ibidem fecerunt initium, *Bal.* p. 575. Iohannes Tipitotus, Anglus, Italiæ Bibliothecas spoliâsse dicitur, ut pulcherrimis Bibliorum monumentis exornaret; *id.* p. 621. Sed & *Archipalatina Heidelbergensis* Bibliotheca ad hoc seculum refertur. Historiam, quæ & Academiæ statum describit, ex Clar. *Altingi*, Historia Palatina Msc p. m. 6. αὐτολεξεὶ depromam. Factum est an. Chr. 1477. ut Philippus ElectorPalatinus de restauranda Academia Heidelbergensi solicitus, quę viris doctis & clarissimis ab initio erat nobiliata, *VVesselum* ad professionem Theologicam Heidelbergam vocârit, quò quidem ipse, obsequendi voluntate, profectus fuit, sed in colloquium veniens cum Theologis, intellexit, non patere sibi aditum ad eam, nisi antea ordinem aliquem sacrum capesseret. Quod cùm aversaretur, ac ne primam quidem tonsuram admittere vellet, relictâ cathedrâ Theologicâ, ad Philosophos contulit, & ad tempus, literas Græcas, Hebræas, Latinas & Philosophiam docuit, atque hac professione, prima quasi sementa jecit purioris doctrinæ, non dissimulans, quid in recepta formulà confessionis & cultûs desideraret. Sed eò

digresso genitus est ejus discipulus *Rodolphus Agricola*, ex agro Groningano Omlandico, in vico urbi vicino natus, qui, hoc præceptore, non tantùm bonas literas didicit, sed etiam, ex prima ista institutione syncere pietatis semina hausit, & in humanarum literarum studiis longiùs progressus est. quin etiam inprimis Eloquentiæ studium eóusque provexit, ut parem non haberet, & ostendit usum Dialecticæ, Rhethoricæ, Eloquentiæ accommodatum, ut de aliis ejus dotibus, & præclara eruditione nihil dicam Is uti peregrinationibus delectabatur, sic plerasque Belgii, Germaniæ, Galliæ, Italiæ Academias peragraverat, & immensum eruditionis thesaurum sibi comparaverat, jam tum inter literatos non tantùm eminens, sed etiam elucens: unde factum, ut certatim à maximis Principibus, Episcopis, Rebuspublicis expeteretur, quibus tamen, quòd peregrinationibus gauderet, ut se addiceret, adduci non potuit. Factum autem est, ut cùm Ferrariæ ageret, & doceret, haberet duos discipulos nobiles, Iohannem Camerarium, Dalburgium, & Theodoricum Pleningerum quem ipse Plinium, similitudine quadam appellare solitus est. Hi reversi in aulam florentissimam Palatinam asciti, & ad summos honores evecti sunt. Dalburgius quidem, Cancellarius Electoris, & post Episcopus VVormatiensis sic tamen, ut maneret Cancellarius: Alter autem consiliarius è secretioribus electus est. Hi cùm domi essent, usuri privata institutione, & conversatione ejus ad formandum stylum inprimis, id egerunt, ut sub an. 1482. Heidelber-

bergam vocaretur, & licèt jam Dalburgio, jam N.N. cohabitaret, tamen & in aula Electoris consiliis, & in Academia professioni adhibitus fuit, cùm enim vir doctus & prudens esset, qui totum scientiæ orbem ingenio suo complexus erat, putavit Elector, vix alium tutiùs deliberationibus gravissimis adhiberi posse; quem cùm observaret in dicendis sententiis, non tantùm subinde adspergere flores, sed & integras historias. ut ipse Elector amans erat historiarum, & juvenis imbutus doctrinà, non desiit flagitare ab eo compendium historicum, complectens breviter Monarchiarum in imperiis, res à principio, ad sua usq; tempora gestas; Babylonicas & Persicas, ex sacris, & Herodoto, Græcas ex Thucidide, & Xenophonte, Macedonicas & Syriacas ex Diodoro Siculo, & Polybio; Romanas ex Gentis Romanę Scriptoribus: & Germanicas, ex Germanis; atque hoc compendiùm Elector pro viatico habuit, & ad ejus lectionem subinde recurrit.

In Academia autem *Agricola*, inprimis studium Eloquentiæ in Cicerone, & Demosthene excitabat, & formabat stylum & orationes studiosæ juventuti, deinde interpretabatur Logicam, & Physicam, inprimis historiam animalium Aristotelis. Et cùm usu receptum esset, ut in disputationibus professores assidentes & audientes etiam interfarentur, & calculùm adderent, ratissime, prout res postulare videbatur; ipse, sæpe rogatus, exposuit suam sententiam in omni doctrinæ genere, non tantùm Philosophico, Medico, Iuridico, sed etiam

C 5

Theologico. Et memorant Scriptores veteres, quòd cùm aliquando inter Philosophos & Iuridicos suborta esset controversia, de hoc axiomate: *Evangelium non servat, qui non servat canones, synodos*; ipse se interposuerit, & data interpretatione, *de illis canonibus intelligendum esse, quibus dicuntur articuli fidei, conditi, contra Arrium Macedonium, Eutychen, Nestorium & alios, absque horum enim fide, neque fidem Evangelij sartam, tectamque esse posse; aliam autem esse rationem eorum, qui ceremonias, ritus, seu res indifferentes, & gubernationem Ecclesiæ spectant, utpote qui, ut humanæ essent constitutionis, ita conscientias haud obligare*. Quô factum, ut paulatim circa doctrinam, & humana præcepta illuceret facula melioris sensûs Auditoribus; sicuti postremis annis ad studium Theologiæ se contulit, ex sacris literis, tanquam Dei tabulis, ipsius mentem, & sacrorum dogmatum sensa indagavit. De plerisque doctrinæ capitibus id planè sentiens, quod præceptor & popularis *Wesselus* de iisdem senserat. De quibus, cùm liberè ad alios in Aula, & Academia dissereret, factum est, *ut horum animi paulatim melioribus principiis imbuerentur, & discussis erroribus postliminio veritas reduceretur, & rediret*. Sed non fuit ei longa & vitæ,

tæ, & conversationis usura Heidelbergæ. Cùm enim in quartum usque annum isthic vixisse an. Ætatis 42. qui fuit Christi 1485. anno declinante, è vivis excessit. Sed interea, quæ ad Reformationem suo tempore contulit inchoandam, illud tacendum non est, quòd non modò, Episcopo Dalburgio Cancellario Palatino, verùm etiam ipsi Electori Philippo author fuit *condendæ & colligendæ Bibliothecæ*, & in eam contrahendi quicquid meliorum authorum, in Palatinatu, Germania, & in Italia haberi potuit. Idémque Episcopus VVormatiensis obsecutus tam salutari consilio, comparavit Bibliothecam in usum Episcopatûs sui N. translatis eo libris Monasterii N. quo quidem vix aliud, in tota Germania bonis authoribus fuit instructius, adjectis libris aliis bonis. Et huic etiam Bibliothecæ donavit, quicquid ipse suppellectilis librariæ habebat, & in ea *Quintilianum propria sua manu descriptum* (libros illius Bibliothecæ, & simul etiam hunc Quintilianum ante annos 20. scilicet Christi 1620. & in collegio Sapientiæ manu mea excepi, atque etiam ex communi incendio eripuissem, nisi veritus fuissem, si in suppellectili mea reperiretur liber antiquus, etiam mea pessum irent, & ego plagiarius haberer.) Elector autem Palatinus, idem consilium secutus similiter & locum Bibliothecæ destinavit, & dante Deo, quotquot boni authores atque probati, penes se & Academiam habebant, tum etiam ex Italia coëmi curavit, ac aliunde, qui huic instituto servirent, ut deinde ad eruditionem adspirantibus non deessent,

ſent, neceſſaria doctrinæ inſtrumenta. Quæ Bibliotheca ab his principiis ita paulatim ſuccrevit, in eam amplitudinem & celebritatem, ut inſtructior & major non haberetur, ſed cujus maxima pars in lamentabili urbis, Academiæque direptione à Duce Bavariæ Leoni XVI donata, & Romam translata eſt, ubi etiamnum aſſervatur.

[e] De Typographiæ origine varia ſunt ſcriptorum judicia. *Iacobus Mejerus* lib. 16 annal. Fland. an. Ch. 1440. *Johannes Guttenberg Argentinenſis primus invenit artem impreſſoriam, quam Latiniores excuſoriam vocant, in urbe Argentinenſi. Inde Moguntiam veniens eandem feliciter complevit. Interim Johannes Mendel (alii Mentel vocant) eandem artem Argentina exercens, factus eſt brevi opulentiſſimus. Huic ſucceſſere Adolphus Ruchius, & Martinus Flachus, Sixtus Ruſinger Argentinus Neapoli, an. Ch. 1471. libros quomodo imprimi poſſent, monſtravit, Ferdinando Regi ob id factus chariſſimus. Per idem tempus VValdricus Haen, id eſt gallus gallinaceus hoc divino opificio rem literariam ex inopia ad ingentem ubertatem perduxit. Formas enim librarias, ſcribit* Wimphelingus, *rem inauditam, nec unquam Romanis viſam Romam attulit. Atque in*

hunc

hunc Antonius Campanus hunc in modum est jocatus:

Anser Tarpeij custos jovis, unde quòd alis
Constreperes, Gallus decidit. ultor adest.
Vlricus Gallus ne quem poscantur in usum
Edocuit pennis nil opus esse tuis.

Ita de ortu nobilissimæ, hujus artis etiam alii: *VVimpheling*. Epit. rer. Germ. c 65. *Naucler*. Gen. 49 pag. 282. a. *Autor Fascic. temp.* p. 89. b. *Vrsperg*. Paraleip. p. 403. *Hosp*. de orig. error. pag. 102. *Alii* (plerosque ita sentire scribit *Geneb*. p. 720.) volunt, Iohannem Faustium primùm Moguntiæ invenisse. *VVimphelingius* in Catalogo Episcoporum, putat, *Argentoratensem civem incompletè invenisse, descendisse verò Moguntiam, ad alios quosdam in hac arte investiganda laborantes, ductu cujusdam Johan. Gensfleisch ex senio caci, in domo boni montis*, zum Guttenberg; *in qua completa est hac ars. At præsente urso non opus est quærere vestigia, ut habet proverbium*. *Not. ad Paral.* Vrsp. l. cit. Paulò aliter *Avent*. annal. l. 7. p. 832.

Quidam Gallis hoc loco multum tribuunt. Ita *Campanus* & alii nonnulli, decepti procul dubio, quòd existimarent Huldricum cognom. *Han*, natione Gallum fuisse. Germanis enim hanc deberi laudem Hendeca syllabo *Beroaldus* expressit:

O Germania muneris repertrix,

Quo

Quo nil utilius dedit vetustas,
Libros scribere quæ doces premendo.

Vide *Naucl. Ursp. VVimphel.* loc. cit.

Alii, Harlemensibus ingenii hunc fætum vendicant *Andr. Ro.* Theat urb.

Sunt, qui conciliant, & Harlemum artis matrem, Moguntiam verò altricem, seu nutricem constituunt. Ita *Matthias Pictor* lib.4. Geograph enarrat, c.34 & 38. apud *Middend.* l.V.p.283. De usu horum typorum varii variè. Plena laudis res boni omnibus videtur, aliis secus. Nobis judicium placet celeberrimi *Hospiniani* nostri l.cit. *Ego verò propterea hanc artem è cœlo missam; adeóque amplectendam, exosculandam, & extollendam putârim, quod in nulla alia plus præsidii habeat adversus Gog & Antichristum, Pseudo-prophetam & Sophistam maximum, quippe qua fortius, quàm nullo bellorum apparatu expugnari ac devinci possit. Prædixit hoc diu ante Sibylla Erythræa, quæ, ut Augustinus testatur lib.18. de civitate Dei Romuli temporibus claruit. Ea enim de novissimo seculo, & Antichristi furoribus vaticinans, eum lino tandem perdendum esse dixit: Sic enim habet carmen Græcum:*

Αἴλινος ἔκποτε καιρὸς ὅτι λίνος αὐτὸν ὀλεῖται,
Miserum inde tempus, quia linum perdet eum.

Pa-

Paratur enim & conficitur illa materia, in qua scribimus & libros excudimus, ex lineo panno minutatem contuso in aquis, & glutino iterum densato; quam chartam lineam appellant, abusione veteris nominis, Papyrum. His armis lineis pugnatur contra Gog: his tormentis, sclopetis, telis, hastis & gladiis vulnera lethalia ei infliguntur, ut verissimum sit, quod D. Paulus scribit: Eligere Dominum infirmas res, & quas mundus vilipendat, quibus alta, firma, præpotentia, inexpugnabiliáque mortalium judicio, & molitiones immanes Satanæ ac mundi, quæ insurgont adversus scientiam & voluntatem Dei, subvertat 1. Cor. 1. *Sunt quidam,* (quos perditissimos vocat *Avent.* annal. l. 7. p 832.) *qui dubitant, satiusne fuerit hanc artem, uti nunc est, habere, an, propter gravissimos abusus, nunquam repertam fuisse: non expendentes, propter abusum rei bonæ & utilissimæ, non tollendum esse usum legitimum;* &c. Qua de re consilia extant tum alibi, tum in Dordracena Synodo edita, quibus ad carceres suos Typographia & cancellos revocatur.

[f] Nam quòd Chinensibus, aliisve Indiæ populis, *Geneb.* p. 720. hanc multi artem aliquot ante seculis (ante natum Christum juxta quosdam, vide *Olear.* Itin. Pers. append. p. 36. a.) innotuisse volunt, non videntur attendere ad magnum utrinque di-

discrimen. Neque enim typi illorum ita ex singulis combinantur elementis, ut in eadem resolvi & ad varios edendos tractatus adhiberi possint; sed integræ facies ligno insculpuntur, quibus tantùm exprimendis, formæ, quas vocant, inserviunt. Alia ubi volueris, alio opus habes Schemate. Adeò ut eadem sit ratio Chinensium typographiæ, quæ scripturæ cupro insculptæ. Usum illa quidem habet, sed non compendiosum, unius nempe laminæ cancellis circumseptum. Sunt enim characteres Chinenses, numero 60000. ferè Hieroglyphici: Vide *Mandelslo*. p. 20. Specimen nostrorum typorum primum fuisse volunt Augustinum de civitate Dei, & Lactantium, ex qua fortè Editione exemplar illud est, quod in Bibliotheca Carolina asservatur.

[g] Quod nemo facilè ausit negare. Verissimum enim est illud:

Imprimit ille die, quantum vix scribitur anno.

Id quod Campano Aprutino Pontifici tribuit *Aventinus* annal.l.7.p 832.

[h] De qua distinctè agemus. Occurrit autem 1. *Theologia Biblica*, quæ penè sorduit. Paucos reperias, qui στερεὰν illam τροφὴν verbi Dei proponere voluerint. Extant quidem *Dionysii Rickel* Carthusiani, *Roberti Rose*, Carmelitæ, *Bal.* cent. pag 555. *Iohannis Capgrave*; Id p. 583. Commentaria in Biblia sacra: *Paulus* etiam *de Maria* (ita dicebatur ex Iudæo Hispano Christianus factus Theologus) Episcopus Burgensis, & Archicancellarius Iohannis Regis Castellæ, additiones suas ad postillas Lyrani an.Chr. 1429. absolvit; *Geneb*. p. 716. Edita porrò

sunt

sunt in Concionatorum subsidium *Biblia pauperum* (sunt loci communes Ethici, ex Bibliis collecti) Bonaventuræ an. Chr. 1490. Quid verò hoc, si ad magnum illorum, qui Theologiæ Doctorum superbiebant titulo, conferatur numerum?

II. Theologia *Historica*. Specimen ejus dedit *Antonius*, Florentinus Archiepiscopus (mortuus an. Ch. 1459.) opere Historiarum sive Chronicorum, excuso Lugduni & Norinbergæ, per Antonium Koberger an. Ch. 1484. Impia potiùs commenta, quàm aniles fabulas authorem sæpe ex Legendis consarcinâsse vel ea documento esse possunt, quæ de Dominico commemoravimus P. II. ὁδη. p. 277. Vnde viri hujus, etsi ἀποθεωθεὶς à Pontifice culti, in multis, ipsos emunctiorum narium Pontificios pudet. Scripta ejus objecta, omni penè autoritate spoliantur. Alia olim habita fuisse loco, disce ex *Vincentio Mainardo*, Geminianensi Prædicatore, qui prolixa tractatione vitam ejus descripsit. Artic. 31, ubi scriptorum ejus meminit, ait, *Scripta illius à veritate non cadere; vix ullo in pretio Bibliothecam quantumvis nobilem, haberi, quæ Antonini vigilias non habuerit; nullam, quantamcunque congeriem librorum acervaverit, putare se aliquid absque illius lucubrationibus possidere.*

III. Theologia Practica. De qua in genere tenendum est. A. *Plerosque vel verborum tantùm elegantiam & veneres fuisse sectatos; vel Aristotelem cum Mose*

miscuisse, vel superstitione potiùs, quàm veræ religionis cura auditorum animos imbuisse. De *illis* loquitur prolixè *Malleolus* noster, cujus testimonium repeti potest ex *Anal.* P. 1. pag. 53. Ex quorum etiam numero fuit Cherubinus Franciscanus, de quo *Bzov.* an. Ch. 1484. S. 28. *Cherubinus Spoletanus magnum in concionibus plausum, sed non fructum fuerat consecutus. Accidit aliquando suggestum conscensuro, ut, benedictionis obtinendæ causa, Fratrem Johannem Lucensem sui instituti professorem convenerit. Ibi vir venerandus, hominem loquaculum & per flosculos dicendi auram popularem captantem, acriùs corripiens, ad puritatem simplicitatémque sermonis, qua vel sola peccatores converterentur, hortatus est; dicens cum Paulo Concionatorum Magistro, non in doctis humanæ sapientiæ verbis, neque in sublimitate sermonis sed in ostensione virtutis, totum prædicationis genus consistere. Hanc,* ait, *Bzovius, admonitionem tam profundas egisse radices, ut modum illum dicendi priorem prorsus dedidicerit.* Vbi verò ejus potissimum πάθος fuit occupata? *Sacrosanctæ,* inquit, *Eucharistiæ cultum præ cæteris depangebat. Unde ab ejus concionibus ea de re insti-*

stituis major devotio ubique in populis: ex qua proinde major liberalitas ac propensio in venerationem ejus Mysterij, dum servando quidem, vel deferendo sanctissimo Sacramento, fercula ex auro & argento conficerentur, lampades appenderentur, cerei perpetuò lucerent, homines gregatim cum faculis accensis illud comitarentur, quoties vel in supplicationibus, vel ad infirmos circumferretur: Sodalitates sub ejusdem nomine instituerentur, & supplicationes una mensium singulorum Dominica obirentur. Hæc Cherubinus requisivit à manibus suorum Auditorum, sed ubi vel Christus, vel Apostoli? Scribit *Bal.* Cent. 7. p. 534. occasione Iohannis Vurotham Carmelitani, concionatoris, *Communi Rabbinorum hujus seculi malo Aristotelem verbo Dei fuisse mixtum.* Cacoethes, & vulgatum eorum errorem, qui declamatoriè, ad ostentationem doctrinæ, in Ecclesia verba faciunt, memorabili motus exemplo, taxat *Bz.* V. a. Ch 1463. S. 1. de quo paulò inferius in Theolog. *Elencht.*

B. *Practicorum Theologorum nomine non eos modò à nobis intelligi, qui Φερωνύμως tales erant, sed qui eo loco in Papatu habebantur, etsi stentores potius fuerint & hypocritæ.* His præmissis ad Catalogum eorum, qui hoc doctrinæ genere excelluerunt, accedimus. Ag-

men ducit *Iohannes Geyler Keiserspberg*, qui concionator templi Argentinensis factus est an. Chr. 1478. Concionum & Theologiæ ipsius summam habet auth. *Cat. Test. Verit.* l. 19. p. 895. *Invehitur*, inquit, *subinde in suis scriptis in corruptissimum Prælatorum statum. Accusat eos, quòd sint indocti & inhonesti, sintq́ causa omnis mali in populo. Dicit eos pravos successisse prioribus prælatis, qui olim boni & veluti sepes quædam Ecclesiæ fuerunt. Quare jam ipsorum culpa prodi & dissipari Ecclesiam. Monachos verò nigros solitus est appellare Diabolos, albos matrem ejus: pullos de utroque mixtos, ac ob id eos parum æquos habuit. Arguit & Romanam Ecclesiam erroris non segniter. Audio quoque, solitum in publicis concionibus hanc quæstionem proponere; Qui sunt illi homines, qui incedunt rasi, sicut moriones, tecta facie, sicut infames; & fune vincti sicut fures? & postea sibi subjicere: Sunt Monachi Franciscani. Sæpe dicitur solitus queri, corruptam esse religionem, ac prædicere venturum quendam divinitus excitatum, qui eam instrueret. Optavitque videre diem illam, & esse ejus discipulus. Improbavit damnationem Vesalii,*

lii, dixitque invidia Monachorum damnatum. Scripsit Naviculam stultitiæ, & pœnitentiæ; Conciones sunt ad plebem habitæ, in quibus multa omnino sunt, quæ virum meliori ætate dignum produnt. Magnæ ubique parrhesiæ; sed & fermenti Papistici circa doctrinam non pauca reperias vestigia: collega ejus fuit *Iohannes Krutzer*, Theol. Professor. *Vrsp.* Paral. p. 434.

2. *Iohannes Capistranus* a. Ch. 1451. à Pontifice ex Italia in Germaniam missus, passim in urbibus concionari cœpit: Taxavit luxum in vestitu, cibo & potu, lusorum aleas, tesseras, tabulas atq; chartas magno numero, congestas & coacervatas publicè cremavit, & populum ad expeditionem in Turcas animavit. *Fabric. Buchh.* & plenius *Vrsp.* Paral. p. 407. Fusissimè autem *Bzov.* an. Chr. 1459. S. 15. 1451. S. 16. ubi ejus ad Bohemos missio, sed irrita; S. 26. 28. Honorificè autem excipitur à Polonis an. Chr. 1454. S. 9. Prælio Turcico interest 1456. S. 2. & S. 7. vitam ejusdem scribit.

3. *Iohannes de VVesalia* Groningensis, concionator VVormatiensis, multa Papæ & Papatui contraria docuit. Vnde cùm à communi sententia recederet; De indulgentiis, jejunio & aliis articulis aliter, quàm Scholæ traderent, doceret, ab Inquisitoribus hæreticæ pravitatis Moguntiæ damnatur. Dignum est hoc drama, ut totum ab illis, qui præsentes fuerunt, αὐτολεξεὶ mutuetur. Ita illud habet ex *Paral. Vrsp.* p. 419. Sub Diethero de Isenburg. effectum fuit per Iurisconsultos, & curiæ Romanæ

fautores, ut Iohannes de Vuesalia, probatissimæ vitæ Theologus, concionator VVormatiensis, examinaretur. *Quoniam de mandatis Apostolicis, de Jejunio, de indulgentiis, ut videbatur, minùs justè sentiret.* Paradoxa hæc ferebantur à quibusdam Thomistis, ex illius concionantis ore fuisse excepta, mox damnata per M.N. hæreticæ pravitatis inquisitores M.N. Gerhardum. Elten de Colonia, & M.N. Iacobum Sprenger. An. Domini MCCCCLXXIX. Moguntiæ.

Paradoxa D. Johannis de VVesalia, sacrarum literarum Doctoris, ac concionatoris VVormatiensis, quæ feruntur à quibusdam Thomistis, ex illius concionantis ore fuisse excepta, mox damnata per magistros nostros, Gerhardum Elten de Colonia, & M.N. Jacobum Sprenger, A. Domini M.CCCCLXXIX. Moguntiæ.

I. *An Prælati habeant authoritatem instituendi leges?* Respondeo, quòd non: quia Christus in Evangelio dicit discipulis suis: Euntes in universum mundum &c. Ecce commisit prædicare Evangelium: ergo non debent, nec possunt novas leges facere: sed debent ad hoc inducere, ut servent fideles Evangelium: Item docete omnia, quæ mandavi vobis.

II. *Omnes Christiani, quantumcunque doctì & sapientes, non habent authoritatem exponendi verba Christi. Quis vellet dicere in-*

inter homines mentem Christi, quam ipse prætendit in suis verbis, nisi ipse solus? III. *Quare oculati expositores, exponendo comportant textus, unum exponendo per alium.* IV. *Indulgentias nihil esse credit.* V. *Glossa non credit.* VI. *Doctorum scriptis, etiam sanctorum quantumcunque non credit.* VII. *Mandata Ecclesiæ non ligant ad peccatum.* VIII. Adveniat regnum tuum &c. ibi non petimus regnũ cœlorum, quia illud non venit ad nos. IX. *Rarò reperio, vel non duos literatos unanimes, etiam in fide, nullus tenet mecum, dempto Evangelio, ubi omnes sumus concordes.* X. *Deus ab æterno condidit librum, in quem scripsit omnes suos electos: quicunq; autem in eo non est scriptus, nunquam inscribetur in ipsum in æternum: Et qui in eo scriptus est, nunquam ex eo delebitur.* Absque specificatione dixit, unde simplices occasionem mali, seu malum sumpserunt. XI. *Solâ Dei gratiâ salvantur electi.* Et quem Deus vult salvare, donando sibi gratiam, si omnes sacerdotes vellent illum damnare, aut excommunicare, adhuc salvaretur ille. Et quem Deus vult damnare, si omnes presbyteri, Papa, & alii vellent hunc salvare, adhuc iste damnaretur. XII. *Quòd timeat,*

quòd nostri doctores malè, fictè, & falsè exponant sacram Scripturam. XIII. Si nullus unquam Papa, fuisset, adhuc salvati fuissent hi, qui salvati sunt. Et quòd Papa & Episcopi, & Sacerdotes nihil sint ad salutem, sed sola concordia sufficit, & pax hominum & pacificè vivere. XIV. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, sic scilicet, quòd velit, potestatem non esse. XV. Si Sanctus Petrus instituisset jejunium, fortè ideo fecisset, ut eò melius pisces suos vendidisset. XVI. *Christus nunquam instituit aliquod jejunium, nec prohibuit quemcunque cibum, quocunque die, sicut carnes.* XVII. *Sacrum oleum, sicut aliud oleum, quod comedis domi in offa.* XVIII. *Christus nullum festum præcepit celebrare.* Item: *Nullam orationem docuit, nisi dominicam: neque mandavit Sacerdotibus canere, vel legere septem horas Canonicas, jam longas, jam breves matutinas: Sic missa jam est gravata in Christianitate. Dum enim beatus Petrus legeret missam, præmisso solo Pater-noster consecravit, & se & alios communicavit, tunc totum fuit expeditum: nunc verò oportet sacerdotem stare in missa ad horam vel ultrà, sustinendo frigus, quod noceat ei ad annum vel ampliùs.*

plius. Et sic homo interimit se ipsum. XIX. *Sancta Ecclesia non instituit jejunium: neque tempore septuagesima interdixit celebrare nuptias.* XX. *Si quis confiteatur, injungitur illi ardua pœnitentia, ut peregrinetur Romam, vel ad alia remotiora loca, strictum jejunium: quòd dicat multas orationes; Quod Christus non fecit, sed solùm dixit: Vade, noli amplius peccare. Sic gravata est Christianitas, per humanas leges & constitutiones.* XX. Scriptura Sacra non dicit, Spiritum Sanctum procedere à Filio. XXII. *Peregrinantes Romam fatui: sunt quia hic invenissent & obtinuissent, quod alibi quæsierunt.* XXIII. In symbulo fidei, circa illum articulum, sanctam Ecclesiam: ego non pono Catholicam, neque, Hieronymus ponit: quia Catholica, est universalis: sed universalis congregatio omnium baptizatorum non est sancta, sed major pars reprobata. Sed fortè quidam apposuit, & postea venit in consuetudinem totius multitudinis. Also gehet es zu in der Christenheit.

Examen Magistrale ac Theologicale Doctoris Johannis de VVesalia, Concionatoris VVormatiensis, præsidentibus Magistris nostris, Hæreticæ pravitatis in

quiſitoribus, M.N.Gerhardo Elten, Jacobo Sprenger,de ordine Prædicatorum.

Anno Domini M.CCCCLXXIX.Reverendiſſimus Præſul Moguntinus,Dietherus Iſenburgius, miſit literas ad univerſitatem Heidelbergenſem,& Colonienſem, *inſtigantibus, imò cogentibus Thomiſtis quibusdam,veritus,ne denuò ab Epiſcopatu ejiceretur*,juſſu Romani Pontificis, quod commeruerat ante lévibus verbis,Romanorum *in vendendis palliis notatâ avaritiâ.* Et minabantur ei Romani Præſulis iram, quam pridem non tam ipſe fuerat expertus, quàm tota Moguntia, & capta,& direpta,ac à victoribus nullum non contumelarium genus paſſa, (unde ferunt,Pium Pontificem ad Moguntiæ mentionem ſemper ingemuiſſe,quòd jus ſuum tam inſigni damno vindicâſſet) miſit, inquam,literas,ad antedictas univerſitates.pro Theologis examinaturis articulos,M.Iohannis VVeſaliæ,de hæreſi ſuſpectos. Ad quas quidem literas *ego N.N.nomine Univerſitatis* reſpondi.

Itaque feria ſexta,proxima poſt Purificationis, convocatione facta omnium doctorum Heidelbergenſium, & magiſtrorum ſuffraganei, Comitis de VVertheim vicarii,Comitis de Sulms cuſtodis Breitenbach,Macarii,Canonicorum Eccleſiæ Moguntinæ, plebani Francfordienſis, Rectoris Univerſitatis,& Decani Facultatis artiſticæ ſtudii Moguntini,Prælatorum Eccleſiaſticorum, & Doctorum,

rum, Consulum, Præsulis inclytissimi, consultatum fuit, de modo, ordine, institutione examinis. Et conclusum, quòd M. N. VVesalia jusjurandum facere deberet, quòd præsentare & tradere *vellet omnes tractatus, opera, scripta sua qualiacunque, quæ condidisset, ut per proprios sermones vinceretur.* Qui autem ab eo juramentum reciperent, deputabantur Comes de VVertheim, Michael Heim, fiscalis Episcopi, Decanus S. Victoris, Iohannes Faust, & notarius. Adjungebatur, quòd Doctores Heidelbergenses, cum tribus aliis, scilicet Macario, Decano S. Victoris, & quodam alio perspicerent tractatus ejus, errores excerperent, dearticularent. Tempore intermedio, advenerunt Doctores Colonienses Religiosi, M. N. Gerhardus Elten inquisitor, & M. N. Iacobus Sprenger, ordinis Prædicatorum. Inter quos libelli dividebantur, ut quivis perlegens turpes errores extraheret, in quibus de hæresi suspectus judicaretur. Sabbato Doctores Heidelbergenses, & Colonienses, articulos excerptos Archiepiscopo præsentant, & modum incipiendi, continuandique dicunt. Præsul nihil eorum inspexit, quia in unum non erant redacti. Præterea cœtus Doctorum reverendissimo patri, M. N. Gerhardum, ut inquisitorem hæreticæ pravitatis obtulit, qui susceptus honorificè, literis testimonialibus se habere ejusmodi authoritatem, docuit, & probavit. Statutus est dies hora, locus examinis, ad feriam secundam apud Minores. Cum quibus in captivitate morabatur Doctor VVe-

VVesalia. Deinde unà omnes Doctores & Magistri Heidelbergenses, cum archiepiscopo prandebant.

Hujus Doctoris de VVesalia examini,& inquisitioni interfui ego ipse,qui hæc scribo in Moguntiaco, sub Archiepiscopo Domino Diethero de Isenburgo,qui ad se vocaverat Theologos *Heidelbergenses:* & venerunt Dominus Doctor Nicolaus VVachenheim, solus de via, (ut dicunt) Modernorum,Dominus Doctor Heruicus de Amsterdamis,Dominus Doctor Iodocus de Calbo. Ex *Agrippina* vocati sunt, & venerunt, M.N.Henricus de Elten,ordinis Prædicatorum, inquisitor Hæreticæ pravitatis,M.N.Iacobus Sprenger,ordinis Pædicatorum, & quidam alius,ejusdem ordinis.Magister Iohannes de VVesalia,longo tempore,gravi morbo laboravit,nihilominus in quirebatur ab eo satis fervidé. *Quædam negavit se dixisse,quadam,ut præ ætate & languore potuit,conabatur interpretari. Et ipse per sese etiam allegabat suam infirmitatem. Dempto solo articulo,de processione Spiritus Sancti,in aliis (NB) videtur,non ita gravi censura fuisse castigandus,si induitiæ datæ fuissent,si consultores ei fuissent adhibiti,si non omnes,uno solo dempto,fuissent de via Realium. Et nisi forsitam impetus quidam irrepsis-*

repsisset in religiosos, triumphandi de seculari, & præsertim de eo, qui illorum Thomam peculiariter non coluerat, forsitan poterat cum eo mitius, humanius, & clementius, benigniúsque actum & processum fuisse. Deum testor qui omnia novit, hunc processum, qui cum eo servatus fuit, usque ad revocationem, & librorum suorum exustionem, vehementissimè displicuisse Magistro Engelino de Brunsuico, maximo Theologo, & Magistro Johanni Keisersbergio, duobus utique viris, cum doctis, tum integris. Præcipuè Magistro Engellino visum fuit nimis præcipitanter cum tanto viro actum esse. Imò non verebatur asserere, multos (NB) articulos ejus, & majorem partem posse sustineri. Nec obticuit de simultate Thomistarum contra modernos, & de gaudio triumphandi religiosorum contra seculares. Thomistæ ergo sunt, qui suaviter in templis sonanti doctrinæ Evangelicæ obicem posuerunt in Academiis.

4. *Thomas Conecta*, Carmelita, qui ex Anglia transfretavit in Belgium, ubi tanto cum applausu fuit exceptus, ut concioni ejus sæpe interfuerint 20000. auditorum. In sacerdotum impudicitiam & avaritiam vehementer detonabat. Teritus tandem eorum insidiis ad suos reversus est. *Bzov.* an.

Ch.

Chr. 1428.h.2. *Engerannus*, qui fusè de hac re, Romæ igni crematum eum comineminit.

5. *Haitonum* etiam scribunt concionatorem fuisse celebrem, in explicandis divinis colloquiis felicem, clarum, dilucidum, Hebraicæ linguæ peritum, & Græcæ non ignarum; qui & commentariorum & concionum volumina posteritati reliquerit. *Id.* an.Ch.1429.S.99.

6. *Hieronymus Savanarola*, qui concionibus suis Italiam tamdiu collustravit, quam diu per Pontifi. tyrannidem licuit. De justificationis articulo rectè dicitur sensisse, traditiones humanas elusisse, comunionem sub utraq; specie defendisse; Indulgentias damnavisse. Papæ, Cardinalium vitam turpem gravissime accusavisse; Primatū Petri negavisse; Ecclesiæ claves non soli Petro, sed reliquis etiam Apostolis vendicasse; Excommunicationem Pontificiam contemnendam docuisse. Vnde in odium Papæ & cleri incurrens, gravissimo vivicomburii supplicio sublatus est. Ita ferè aut. *Cat.Test.Verit.* p.890.

7. Pertinent huc Conciones facultatis *Theologicæ Viennensis* circa a Ch 1430. scriptæ. Earum, sine dubio, usus in Monasteriis & publicis conventibus magnus fuit. Habuerunt & *Vestales* nostræ *Ottenbacenses* exemplar, cujus aliquoties memini in ὁδηγῷ meo P.III.pag.167. & alibi: Sed neque ἀπροσδιόνυσον fuerit illud ipsum scriptum paulò plenius hoc etiam loco excutere. Huic enim explicandæ Theologiæ tantò libentius immoror, quantò clarius illa externæ Ecclesiæ Oeconomiæ testimonium perhibet. Scholastica Theologia non nisi pau-

paucis nota erat: At hæc exegetica plebi etiam innotuit. Non ergò negamus, quod fatum fuit seculi illius, Theologos Viennenses Passionalibus suis multa immiscuisse.

I. *Fabulosa.* Sic pag. 456. ex apocryphis quibusdam deliramentis refert, triginta aureos, quibus Servatorem prodidit Judas, cusos esse ab Abrahami parente, Tharacho, fabro peritissimo, à quo, authoritate & jussu regis Nimrodi, primum nummum signatum orbis terrarum habuerit. Hæreditario jure hos triginta nummos cessisse Abrahamo, quibus ab Ephrone sepulchrum emerit. Inde ad Ismaelitas devenisse, qui Iosephum eodem pretio suum fecerint. Iosepho autem in Ægypto fratribus frumentum vendenti fuisse redditos, & Thesauro regio additos. Ex Thesauro paulò pòst Mosen obtinuisse, cùm à rege, ad subjugandam Æthiopiam, mitteretur. Ea occasione reginæ Sabæ à Mose fuisse oblatos dotis loco. Postea verò, cùm Æthiopum regina Solomonem salutâsset, argenteos, illam nummos eidem donâsse. Qui iterum gazophylacio regio addicti, Nebucadnezaris tandem, urbem occupantis, prædæ cesserint. Cúmque regem quendam Arabiæ, haberet in comitatu suo ex cujus posteris unus eorum fuerit Regum, qui Christum Bethlehemi honoribus & muneribus affecerint, hoc ei Nebucadnezarem munus sponte destinâsse. Atque sic à Rege illo orientali tam splendidũ donũ B. Virgini fuisse consecratum: Mariam verò, Filium suum sistentẽ, munus hoc sacrũ Templo esse voluisse. Atq; hoc ipsum tandem argentum, pretium proditionis fuis-

fuisse. Addit etaim, argenteos istos, post Christi passionem,toto orbe dispersus,& sanctis annumeratos reliquiis esse. Vnum quidem ostendi Romæ, ad introitum Basilicæ Petri; sed aureũ esse,& nummo Anglico (Engelsschnobel) majorem. Quæ hæ nugæ? Et pretium, & materia satis indicat, nihil hunc nummum Romanum cum argenteis Iudæ habere commune. Τὰ ἀργύρια, argentea vocantur, non aurea. Iidem etiam pag.85.b. fabulam de Adriano, Gregorii precibus, ex inferno liberato probant. Huc pertinent reliquiæ, quarum subinde faciunt mentionem. Petri gladium, quo aurem Malco abscidit, cultro similem, ostendunt Babenbergæ inter cæteras reliquias; p.85.a. Restim quà gulam sibi fregit perditissimus nequam, Iudas, Romæ. Verba libri sunt: Der strick oder das seil/daran sich Judas erhenckte/ist zu Rom in St.Peters Münster/vnd ist gar ein grosses seil. Ich hab es dick gesehen. Vnd da der strick dahin gehencket ward/da floch Marien gemahlet bilde von der wand an ein ander wand/das sagt man zu Rom für ein warheit. Sed ægrè ferent *Schorndorffiani*, hoc sibi eripi *κειμήλιον*. Ibi enim laqueum illum ostendi, habet Christianus de Pega, in Antichr. demonstrato p.48.

II. *Heterodoxa*. Obedientiam clero, & Ecclesiæ præstandam, nimium quantum extollebant: quasi ab ea sola, sine exceptione, salutis cardo, & Ecclesiæ dignitas penderet; p.8.b. Sanctorum intercessionem,

nem, indulgentiam, ex seculi consuetudine, magno studio commendant pag. 9 a. 189. Imaginum usum Evangeliorum Germanicorum lectioni præferunt, p. 112. Autoritatem Pontificiam Imperatoriæ fastuosè anteponunt, p. 15. a. Præcepti Ecclesiastici de jejunio violationem peccatis mortalibus annumerant, p. 226. 218. b. Arbitrio summam libertatem & ἀδιαφορίαν tribuunt, p. 113. Αρτολατρείαν injungunt, p. 159 a. Missas pretio redimendas defendunt, pag. 186. a b. Hæc, inquam, & id genus alia Conciones *Viennenses* proponunt: In cæteris tamen cautiores sunt eamque plebi Ecclesiasticæ viam sternunt, quæ ad pleniorem deinceps lucem plurimum contulit. *Autoritatem Scripturæ* sacræ masculè asserunt, contra atheus & scurras, quibus Scholæ Pontificiæ jam penè abundant. Verba sunt pag. 226. a. Nun werden die gerechten gahn in das ewig leben/vnd die sünder in das ewig feur. Diß seit der Mund Gottes vnd die Göttlich Schrift. Warumb wiltu der nit glauben? Du glaubst wol/fundestu einen besigleten brief/der hundert Jahr alt were/ an dem stühnde ein hauß oder ein Rebgart/der deiner vorderen gewesen were/du glaubtest es bald/darumb daß dir das gut zehenden keme. Aber der Göttlichen Schrift/die der heilig (NB) Geist gedicht/ vnd geben hat/der glaubest du nit? Habeant sibi hoc responsum, qui etiamnum impias magis quàm curiosas de authoritate Scripturæ movent quæstiones. Christi passionem quàm, quæso, Empha.

ticis verbis ubique depingunt, meritum ejus exaggerant, desperationi opponunt? Aures devotæ, qui verba ejusmodi avidè imbiberunt, cur non didicerint, omnem spem in solo Christi merito collocare? Cur non puduerit infinito huic λύτρῳ reprobum adjecisse teruncium? Ita P.1.b.5.b.6.a.b. 184 a.105.b.108.b. Alibi strenuè agunt, ne nimium suis bonis operibus tribuant, pag.10.b.21.a.b. sed ut vitam & Indulgentias auditoribus suis ostendant in eadem Christi morte & passione, pag.24 b. Et pag.67.a. hæc inserunt verba: *Passio Christi sanativa fuit morbi nostri; ablutiva peccati, solutiva pretii, prostrativa Diaboli, spoliativa inferni, reconciliativa generis humani, deletiva chirographi, reparativa mundi, reserativa cæli, & integrativa lapsus angelici.* Nec aliter p.233.a.239.b. Nihil attinet dicere, de crebris illarum invectivis in Monachos p.16.b.17.a lautas eorum epulas 18.b. superbiam, luxuriam, fastum, pag.23.a.b.91.b. Simoniam cleri universi pag.45 a.90.a.109.b. negligentiam in officio & intolerabiles exactiones pag 84.a.b hypocrisin pag 218. dominium Monachorum & monialium, pag. 200.a. apostasiam à veterum Monachorum institutis & vestigiis p.11.a. vitam licentiosam p 181. Hos enim nævos deplorare facilius fuit, quàm in clero corrigere. Taceo etiam precandi formulas in eodem libro obvias. Adeô ardentes sunt, suspiriorum, humilitatis & devotionis

nis plenæ, ut dubitandum non sit, quin benignissimus Servator sancta illa jacula, ex pectoribus piis profecta, paterno animo exceperit. Exempla dedimus in ὁδ. P. III. pag. 175. quibus addi possent, quæ sub finem pag. 306. occurrunt. Claudam compendium hujus Theologiæ Viennensis luculento testimonio, quod Evangelio perhibetur. Ita illud habet pag. 15. Vnd nun war / das vnder aller ander heiliger Schrift / das heilig Evangelium fürtrift / in dem die sinnen aller menschlicher bescheidenheit sind begriffen. Nun flisse dich / deß in deinem hertzen zehaltende / vnd damit vmbzegande: Wond es dich von dem leben vnsers lieben Herren Jesu Christi vnd von allen den dingen / die deinem ewigen heil notdürfftig sind / gar lauterlichen mag vnderweisen. Wond wo das heilig Evangelium in einem huse ist / da mag der böse Geist desto minder wandlung haben: viel meh mag der Teufel noch die sündtliche nature nit genahen einer jeglicher / verständtlicher seele / die das heilige Evangelium in jhr hertzen bey ihr haltet / vnd sich damite ergetzet. Harumbe / so opfere dein seel / vnd deinen lib dem Allmechtigen Gott / vnd behalt das heilig Evangelium Christi allezeit in deinem munde / vnd in deinem hertzen. O allerliebsten kind! wir sollen auch angedenckig seyn der heiligen Geschrifft / die vns nit geben ist / daß wir sie blößlich / alß wir sie in den bücheren lesen: Wir sollen sie auch begirlich begraben /

vnd bedencken in vnserem hertzen. 5. His etiam accensetur *Thomas à Kempis*, (cujus vitam & obitum prolixè describit *Bzov.*an.Ch.1471.S.21.)natione Teutonicus, ordinis Canonicorum Regularium S.Augustini, qui floruit an.Ch.1410. Celebre ejus est scriptum de imitatione Christi. Multa bonæ frugis ibi habet. Nucleum inseruimus ὁδηγῷ P.III. pag.172. Cavendum tamen est, ut cum judicio legatur. Non pauca sunt κεραῖς κόμματος; sed & superstitionis Papisticæ vestigia reperias. 6. Magno porrò habetur loco *Cherubinus* Spoletanus, cujus tamen conciones vel aures tantùm demulcebant; vel superstitionem promovebant *Bzov.* a.Ch.1484.S,28 *v.d.sup.*p.50.7. Exquisitis lectionibus, & novo quodam concionandi per scripturas genere, usus esse perhibetur *Johannes Tyllney*, illæsa manente semper (quod magnum est dicere) inter tot humanarum doctrinarum sordes, DEI veritate, mundo, misericorditer per Christum oblata. Nam in commentario super Apocalypsin gratiam ille vocat gratuitam in Christo peccatorum remissionem; & pacem apud Deum Patrem in ejus morte reconciliationem, sicque in ipso toto procedit opere; *Bal.* cent pag. 574. Nec aliud ejus judicium est de *Thoma Ringstede, & Johanne Filton*, itidem Anglis; pag.577. *Thomas Rhedonius*, Carmelita Gallus, celeberimus, *Antonino*, teste, concionator. Floruit circa an.Ch.1430. Inter concionandum solebat dicere, *Romæ magnas abominationes fieri: Ecclesiam magna Reformatione indigere,* *quòd*

quòdq; prælati, deposito fastu ac luxu deberent modestius, instar Christi & Apostolorum, vivere, &c. *Id* pag 580. *Henricus Parker* an. Ch. 1464 Sacra in suggestu Paulino concione cleri superbiam & fastum acriter perstrinxit. *Id.* pag. 609. *Iohannis Tonneys*, conciones à multis mirificè commendari, tradit pag. 631. Ad hanc proximè accedit *Theologia Catechetica*, quæ pene in Ecclesia Romana, Gallicana cumprimis, exolevit. Restaurationis laudem *Gersoni* tribuunt. Quam verò gratiam apud multos inierit, ex *Bzovio* an. Chr. 1435. S. 28. mutuabimus. Cùm manum operi ad movere pararet, eum quidam abalienare conantes objiciunt: *Non decet Episcopum, Archidiaconum, Decanum ejusmodi tritis & infantilibus instructionibus vacare.* At ille *Quis major*, inquit, *ipso Christo Domino, à quo omnis potestas & prælatura, quæ in cælo & in terra est, procedit? Et tamen dicit, se constitutum à Patre supra montem sanctum ejus, ad prædicandum præceptum ejus & disciplinam.* Cùm verò alij objicerent, dignitatem Cancellariatus circa majora occupandam, proponit ille calumniatoribus Christum parvulos amplexantem dicens: *O pyissime Jesu, quis ultra tumescat, & elatus de sua magnitudine vel scientia, parvitatem deinceps parvulorum, ignorantiam aut imbecillitatem audebit a-*

spernari, quando tu, qui es benedictus in secula, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi, usq; ad Catechismos parvulorum amplexatus beata brachia mansuetus inclinas? Procul ergò, procul hinc omnis elatio. Et paulò post ad parvulos sermonem convertens: *Si quis*, inquit, *parvulus est, veniat ad me, nihil erubescat, nihil trepidet, nihil expaveat, audiet quisquis ille erit bona saltem quædam monita de ore meo.* Alius dicit: *Non decet te Doctorem huic functioni demittere, sed potius lectionibus & prædicationibus publicis, aliisq; quæstionibus majoris momenti vacare.* Quid responderit vir ille doctissimus, Doctoris gradum ob oculos sibi proponentibus, attende: *Dicunt*, inquit, *pro eruditione mea majoribus vacare me debere; nescio prorsus, si quicquam majus esse potest, in quo parvitas mea perficere valeat; quàm, Deo dante virtutem, à faucibus canis infernalis & ab ipsis gehennæ portis animas eripere, & ejusmodi parvulorum animas plantare, aut rigare partem non indignam horti Ecclesiastici, parvulis loquor præsertim in studio, ut eis det incremen-*

mentum Christus, sed iidem asserunt, me in prædicationibus publicis illa magnificentius operaturum, id fortè quidem pomposius, sed meo judicio non efficacius, neq. fructuosius. Dicit alius, *magna nimis dissimilitudo est morum meorum, cum moribus parvulorum & rudium.* Huic morbo & pharmacum attulit vir ille sanctissimus: *Dicunt enim & verum est, magnam esse morum disparitatem mihi debitorum, ad mores parvulorum: nihilominus si prodesse voluero, ut mores meos suis contemperem; & ad sublevandum jacentes altiorem me deprimam necesse est: Non bene conveniunt, nec eadem sede morantur Majestas & amor. Attamen sicubi deest amor; quid proderit instructio, dum nec libenter audient, nec dictis credent, nec imperatis obedient? Quare Majestatem oportet omnem eruere & parvulis parvulum se facere.*

Scholasticæ Theologiæ Doctores censentur celeberrimi. Antonius à Rampegolis, Iohannes de Turre cremata Hispanus, Iohannes Foventinus, Antonius Parmensis, Hermannus Stutdorpius, Henricus de Consueldia, Nicolaus Dinckelspuglius Viennensis, Henricus Hessus, Poggus Florentianus, Thomas Valdensis, Raymundus Sebeidius,

Hermannus Petra, Carthusianus, Nicolaus Iaquerius, Iohannes Huxatus, Bernhardus Parentinus, Nicolaus Ausinius, Hugo Parisiensis, Tusculanu, Episcopus, Oliverius Prior S. Bavonis, Iohannes VVessalia Erdfordiensis, Leonardus Vtinensis, Iohannes Capistranus, Ioannes Varenaskrius, Bartholomæus Channius, Ioannes Rausinus, Nicolaus Dorbellanus, Ioannes Bononiensis Archidiaconus, Iohannes Hagen de indagine, Iohannes Capgrave Anglus, Antonius Florentinus Archiepiscopus, Laurentius Patriarcha Venetus, Iohannes Sabinensis Episcopus, Ægidius Cameracensis Decanus, Stephanus Brusleserius, Nicolaus de Cusa; Brixiensis Episcopus & Cardinalis: Albertus Albergensis Canonicus, Henricus Herphius, Henricus Gorricanus, Landulphus, Dionysius Ricelius, Carthusianus, Nicolaus, de VVuachenheim Heidelbergensis, Guillelmus Vorillonius, Guilelmus, Hilacensis Rodericus Samorensis Episcopus; Iacobus Gruytrodius, Iohannes Tinctorius, Alexander Ariostis, Nicolaus Denisius, Michael Mediolanensis, Henricus Arnoldi Carthusianus, Paulus Cortesius, Bernardus Decanus Moguntinus, Baptista Trovomala scriptor Rosellæ casuum, Gabriel Biel, Monachus Germanus, Angelus de Clavasio auctor summæ Angelicæ, VVernerus VVestphalus Carthusianus, Rupertus Episcopus Aquilanus, Guilelmus Textor, Nicolaus Sabicetus Abbas, Ioh. Lapidanus, Ioh. Tesseranus; *Geneb*, l. 4. p. 716. & deinc. Omnium clarissimi sunt 1. *Thomas de Kempis. Scripsit inter alia* sic *Bιον.* anno Chr. 1471.

S. 2 1.

S. 21. quatuor libros vere aureos, de imitatione Christi. Istud opusculum Caridnalis Bellarminus dixit utilissimum, & jure in tota Ecclesia summo omnium consensu receptum & frequentatum, & in omnes linguas conversum, quod ipse ab adolescentia & usq; ad senectam sæpissime volvisset, & revolvisset & semper sibi novum reperisset. Constat etiam viris sanctissimis hoc opusculum ita familiare fuisse, ut S. Carolus Borromæus, Cardinalis & Pius V. illud viæ vitæq; suæ comitem semper adsciverint; ex eodem S. Philippus Nerius religiosum spiritum imbiberit: eo Alexander Saulius, Papiensis Episcopus animum suum gravissimis Diocesis suæ curis distractum refecerit & oblectaverit; hoc Johannes Venduillius Tornacensium in Belgio Antistes eo loco habuerit, ut quoties Thomam à Kempis sibi deposceret (quod in dies factitabat) non alia voce, quàm, DA librum uteretur. Sanctus Ignatius Lojola eodem libello plurimum tum utebatur, illiúsq; lectionem valde semper probavit, atq; illius libri Spiritum & doctrinam ita haustam avidè arrippuit, tamque

perfectè in se expressit,ut multorum judicio) Ignatii vita solida quædam, eminens ac viva quædam esset imago eorum præceptorum omnium, quæ aureo illo libello continentur. Mauritaniæ Rex in Bibliotheca sua, quam Arginii, varia librorum supellectile instruxit, eundem libellum in vulgarem Turcarum linguam (quod & nos ex Arabica monuimus vers. P.III. ὁδηγῷ pag. 171.) *conversum recondidit, de eoq; aliquibus Societatis Jesu Patribus aliquando dixit*; Pluris se unicum illum facere,quàm reliquos omnes Muhammedanorum. *Aliqui Divo Bernhardo, alii Johanni Gersoni; Constantinus verò, Caetanus Monachus Johanni cuidam à Gesseas Benedictino, conatus est libellum vendicare, Cæterùm Heribertus Ros-VVeydus è Soc. Jesu, scriptis vindiciis, ac Paulo V. Pont. Max. inscriptis, Thomæ Kempensi opusculum aureum asseruit, &c.* 11. Dionysius Rickel, *Carthusianus, qui, Trithemio teste, inter Latinos scriptores Augustino librorum multitudine maximè accedit*; Imò superavit eum longè, si Bzovio an. Chr. 1471. S. 22. quo πολυγραφίας ejus tradit, adhibenda fides. Cata-

lo-

logum scriptorum ipse pertexuit, quorum alia sunt *Exegetica*, commentaria in utriusque Testamenti libros; alia *didactica* seu, ut vocat, doctrinalia: alia *mixta*. Vide *Bzov.* l. c. Idem revelationes etiam ejus & miracula recenset, in quorum lectione illud veterum Hebræorum observari debet: *Malogranatigrana comede, putamina abjice.* III. *Savonarola*; de quo supra. Acta ejus plenissimè scripsit Iohannes Franciscus Picus, Comes Mirandulanus &, ex eo, aliisque, *Bzovius* a. Ch. 1492. §. 20. & deinceps. Tribuit ei insigne studium veritatis, in disputando acumen, in legendo solertiam, in increpando vehementiam. *Egebat enim*, inquit *Bzov.* *Apostolico isto sale Italia, quando nullus fere hominum status, nullus ordo, nullus sexus non sordesceret, sceleribus opertus. Sacerdotium Simoniaca perfidia, Episcopi & reli qui dicebantur auspicari, nec non avaritia & luxuria polluere Angelis venerabilem dignitatem. Cultus Dei ab eis neglectus, sacra vel obsoleta, vel nonnisi ad speciem monstrata; disciplina Ecclesiastica projecta; quin etiam ferebantur aliqui Deum non colere, & in fidei Christianæ contemptum contumeliamq; pleraq; spargere. Sanè Marsilius Ficinus, Canonicus Florentinus nullam Christi aut B. Virginis, vel alicujus*

san

sancti imaginem, sed solius Platonis in cubiculo habebat, & ante eandem dies, noctésq; lampadem ardentem perpetuò suspendebat: ille vir tantopere Laurentio Medici & Florentinis charissimus: Neque pauci erant, qui de immortalitate animarum nil planè credentes, Epicuri vitam ducebant. Complures, qui religiosæ addicti vitæ, ab institutis se laxioribus secreverant, & traditas à Patribus regulas profitebantur, unde & sibi cognomen usurpaverant, ad hypocrisin delapsi offendiculum secularibus ponebant. Proinde fervorem illum, Christianis debitum, non modò in universum tepuisse judicabant hi, qui Deum in Spiritu & veritate colebant, sed & torpuisse penitus, & refriguisse. Ad hæc, Principes tyrannicam vim publicè exercebant; & assentatoribus, lenonibus, malarum, turpissimarúmq; voluptatum ministris abundabant, qui rapinarum admonerent, qui ad improbitatem impellerent, quiq; etiam ad avaritiam, atq; Cælitum contemtum, flagitiaq; ad alia velut manu ducerent. Qui vexabantur, nihilominus voluptatem illam, quæ in popinis,

ga-

ganeis, lustris, pluma, alea, sordibus, domicilium sibi constituit, sectabantur & stupris, sacrilegiis, nefandis vitiis, rapinis, concussionibus, aliisq́, sceleribus inserviebant, ut sacrũ illud repeti potuerit; Non esse, videlicet, qui faceret bonum, usq, ad unum, Cætera ex authore eodem repetere licebit. Multa ad innocentiam hujus viri, eruditionem & pietatem, ex variis collegit scriptoribus, tum anno citato, tum etiam 1494. S. 18. 19. 30. 31. 35. & an. Ch. 1495. S. 13. ubi Philippi *Cominæi & Guicciardini* de eo sunt testimonia: Sect. 24. 25. & seqq. Item a. Ch. 1497. S. 6. 7. 9. & deinc. An. Ch. 1498 S. 10. eorum recenset nomina, qui apologiâ vitam & res gestas Savanorolæ purgârunt. Viri magni, & plerique in autoritate constituti. Opera ejus enarrantur an. Chr. 1497. S. 19. vindicta divina in adversarios ejus S. 20. supplicium ejusdem, & causa an. Ch. 1498. S. 5. de quo tamen authores variant Id. S. 20. Examen per tormenta, S. 18. Miracula (*quamvis Machiavellus fateatur, nihil miraculosum patrari ab illo Florentinos vidisse; vitæ sanctimoniam, doctrinam, & rem ipsam, quam tractabat, omnia talia fuisse, ut fidem ei ad hibendam testarentur*) S. 29. Vaticinio, quod de Savanorola, edixisse ferunt Franciscum à Paula, ordinis Minimorum Conditorem, claudam. *Eximius iste vir, in quo sincera pietas animi cum elo-*

quen-

quendi viribus paria facit, rem Ecclesiasticam in cœnobiis aliquot sui ordinis labentem severiori lege coercebit. Libros, stylo non minus aureo, quàm doctrinæ insignes notis, in publicum emittet. Florentiæ concionatorem aget præstantissimum, ad quem audiendum homines catervatim confluent, ac meliorum delectu habito, mysteriis divinioribus imbutos, ad asperiorem, sacratioremq; vivendi cultum traducet. Verùm, quæ improborum, atq; ingrati animi vitio laborantium seges uberrima esse solet, non deerunt factiosi, qui innocentiæ laqueos intendant, & inculpatam famam verbis ignominiosis petulantissimè proscindant. Quam obrem Majestatis apud Pontificem accusatus, ab adversariis per summum scelus trudetur in carcerem, & falsò juratis testibus extremo supplicio afficietur, suspensus trabe, medius inter duos sodales, Christi exemplo, animam efflabit, deinde comburetur. Ac ne lecta ossa & cinerem veluti sacrum, & piaculare quiddam, observantium sui quisquam adservet, ea in Arnum projicientur; quamvis sublegetur nonnihil, idque erit miracu-

raculorum ferax. Cæterum adhuc agens inter vivos, intonabit minabundus: Væ tibi Florentia! In duram servitutis aleam abduceris, & alienæ libidini, vel invita obtemperabis. Neque dicto fides abierit. Haud multò post, duos ex eadem familia Romanos Pontifices Florentina urbs dabit. Prior excelsi animi vir erit, munificus, pius, qui & mihi, admittente Gallorum Rege ἀποθέωσιν decernet. Alius, natione Belga, in demortui locum suffitietur, qui brevissimum Pontificatum geret. Biennio à priori nondum exacto, Mediceus alter renunciabitur, homo absurdis moribus, inquies, astutus, immani flagrans odio; cujus improvido consilio Roma capietur, diripieturq́; Cum hoste inibit fœdus, Florentiam pertinaciter circumsedebit, & Clemens parum clementer oppugnabit; nec solvent obsidionem, nisi mercede pacta. Ducem nothum arcesset, patriæq; præficiet qui & mox perfamiliaris insidiis, tolletur à medio. Cives autem animadvertentes, Reipublicæ formam incolumem diutius non posse retineri, nisi novum substituant Ducem, alium ejusdem familiæ deli-

gent.

gent. Ea ratione tyrannis auferetur. Datum in loco Paula, die 13. Martij 1479. Hæc *Bzov.* 1492. S. 28. IV. *Nicolaus Cuſanus*, Germanus, pro miraculo, ob in ſignem fuit eruditionem habitus, *Avent.* annal. p. 827. *Calv.* an. Chr. 1448. V. *Beſſarion.* Ejus ingenium, eruditionem eloquentiam ſuperâſſe ſeculi ſortem, ſcribunt multi. *Bzovius*, an. Ch. 1472. S. 29. Cardinalis Senenſis, Platina & alii. Tanta apud Latinos authoritate polluit, ut multorum ei vota Pontificatum aſsignarent. VI. *Paulus Corteſius*, cujus ingenio multum tribuebat *Angelus Politianus.* Vide *Epiſt. vir. illuſt.* l. 8. p. 170. Neminem probaſſe dicitur, niſi qui Ciceronis lineamenta effinxerit. Vixit quidem hoc ſeculo, ſed ſequenti demum Theologumenon ſententiarum opus dedit. Quo loco illud habuerit *Beatus Rhenanus*, luculenta præfatione expreſsit. *Et ecce nuper*, inquit, *Deo ſit gratia, Chuonradus Peutinger inclytæ civitatis Auguſtæ Archigrammateus & Maximiliani Cæſaris à Conſilio Pauli Corteſii Theologumenon ſententiarum opus ad me miſit. In quo planè dubius ſum quid primò admirer, ſtyli ne exquiſitiſſimam elegantiam, an potiùs divinum hominis doctiſſimi ingenium tam bellè varias ac diſſidentes Theologorum opiniones, tamq; breviter deſcribentis, & id quidem ſic apertè, ut ad aliud nihil præter communem ſtudioſorum*

uti

utilitatem, dum hæc conderet spectâsse videatur, ideóq; in eum illud quadrantissimè conveniat dicere, quod Lysis de Pythagora refert his verbis: οὐ γὰρ κιβδήλους ἐνεπορεύετο λόγους, οὐδὲ πάγας, ἃς πολλοὶ τῶν σοφιστῶν τοὺς νέους ἐμπλέκοντι, περὶ οὐδὲν κρήγυνον, σχολάζοντες. ἀλλὰ θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἦν ἐπιστήμων. Non enim, *inquit*, adulterinis, & vanis negotiabatur sermonibus, neque tendiculis, quibus multi Sophistæ adolescentes irretiunt, nunquam frugi rebus incumbentes, sed divinarum humanarúmque rerum scius erat. *Porrò strenuam operam dedit, ut Theologiam à fœda barbarie adsereret, viamq; ostenderet, qua subsidua Theologicorum librorum supellex omnis expoliri posit, quod plurimi hactenus impossibile rati, illud jam falsò opinari desinent, cùm hoc opus vel semel introspexerint. Quare inprimis Parisiorum Academia Athenæ Christiani Imperij, Paulum Cortesium Theologicæ rei vindicem, de se, si unquam alius, optimè meritum, suæ Sorbonæ non temporarium, sed perpetuum inquilinum asciscat. Suscipiant quoque obviis ulnis Pictavienses, Andegavenses, Tholosani, Cadomenses. Legant Hispani Philoso-*

phiæ & sacris literis deditissimi. In Germania Colonienses, Viennenses, Lovanienses, Trevirensis, Lipsicenses, Cracovienses, Erfordiani, Heidelbergenses, Chrysopolitani, Friburgenses, Maguntini, Tubingenses, Basileenses, Albiburgenses & Francofurdienses, si. Rom. agnoscunt Imperium (quod à Caroli Magni temporibus penes Germanos semper fuit) Cortesium, ut Romanum & Latialem Theologum ubiq; civitate donent, favore prosequantur, & colant. Hæc *B. Rhenanus.* Nempe, insolens hactenus fuit, Theologiam μιξοβάρβαρον tersis & Latinis exprimi verbis. Primam fregit glaciem *Cortesius*, qui quidem, quod nemo negarit, aliis longè Latinitatis instructus subsidiis in arenam descendit Theologicam, quàm antecessores ejus. Vereor tamen, ne, dum vitare voluit Charybdim, inciderit in Scyllam. Adeò enim abditi ejus sæpe sunt recessus, ut non videam ejus ætatis Doctores, doctiores ab eo recessisse. Exprobrat *Schulting.* Calvino (Bibl. Cathol. T. 1. pag. 11.) obscuritatem: sed cur non videtis, ó Momi, quod manticæ est? Vobiscum habitate, & vestros animi sui sensa clariùs exprimere priùs jubete, quàm de iis sitis soliciti, qui cum Religionis puritate ipsam quoq; literarum lucem restituerunt. Hoc *Cortesio* debemus, quòd suâ satis industriâ probârit, tam acerbos inter Pontificios Theologos esse conflictus, tamque ἀσπον-

ἀσπονδα bella, ut igni citiùs cum aqua, quàm ipsis inter se conveniat Scholasticis de maximi nonnunquam momenti rebus dimicantibus. Lege authorem, magnoque eum compendio hanc Reformatis operam præstitisse, agnosce. Sed mittimus *generalem* Theologiæ Scholasticæ θεωρίαν; videamus paucis, quibus potissimùm controversiis, vulgo etiam notis, Seculi hujus Ecclesia fuerit fatigata. Recruduit magno conatu certamen Francisco-Dominicanum de *conceptione* B. Virginis. Nam nec dum Theologorum subsellia, pulpita, & suggesta sanctioribus destinata fuisse disputationibus, *Baptista Mantuanus* 12. fast. libro fatetur ipse. Exprobrat insulsas &, quieti publicæ, noxias Monachorum rixas, his verbis:

Pullulat hac radice gravis discordia rixæ.
Sunt etenim, qui conceptus contagia in istos
Lapsa velint, magnamq; putent traxisse parentem
Fomitis antiqui vitium, cui fecit origo
Nomina. Sunt alii, quibus hæc absurda videntur,
Sicque duæ veniunt ista in certamina sectæ,
Nonnunquam magno implentes subsellia risu.
Æquanimes autem volumus si vera fateri,
Vanus uterque labor, pietas temeraria, præceps
Relligio, levitas velata scientiæ amictu.
Nec natura potest illuc extendere visum,
Nec Deus hoc docuit, nec re dependet ab ista
Nostra salus. Quæ nos igitur dementia torquet,
Ut studeamus in his consumere litibus annos?

Plura vide apud eundem l. cit. & confer ὁδηγ. P. II.

pag.163. Sixti IV.de ea re judicium commodius postea subjiciemus. Ipse Pius II.acerrimè disputavit cum Laurentio Rouarella, Ferrariensium Episcopo, *liceretne extremam unctionem iterare*, quâ semel inunctus fuerat, dum Basileæ ex pestilentia gravissimè ægrotaret. *Bzov*.an.Ch.1464.Sect.14. Nata est & alia inter Franciscanos & Dominicanos controversia *de sanguine christi*. Anno enim 1463. Iacobus Marchianus, Ordinis Minorum Professor, apud Brixiam, Cisalpinæ Galliæ civitatem, ætate jam decrepita, Paschatis festo, quo sermonem pro more ad populum habuit, inter cætera *pratiosum Christi sanguinem in triduo passionis, dum jacuit in terra sparsum, indignum fuisse latriæ cultu* asseruit, quod fusus, & à corpore Dominico separatus, hypostaticam Verbi unionem protinus amisisset. Publicatus sermo ad aures Inquisitoris hæreticæ pravitatis, Ordinis Prædicatorum pervenit, qui illico hæreseos accusatum Marchianum, errorem revocare jussit, nisi pareret, diem dicturum. Alii interim, post meridiem concionem habituro, injunxit, ut contrarium asseveraret. Marchianus per annos 40. præco ordinarius, dictam diem ægerrimè tulit. Sequenti igitur die ambonem conscendens magna coram frequentia suam in concionando per Italiam & Hungariam fidem commendavit & dexteritatem; nunquam sibi hæreseos notam hactenus fuisse inustam, dolere, quòd, senex jam & penè decrepitus, hanc propterea subiret censuram, quòd sanguinem Christi

in

in passione fusum divinis honoribus asseruisset indignum. Non suum id esse inventum. Doctores magni nominis ita reliquisse in scriptis, produxitq; libros Francisci Maronei, Richardi & aliorum, qui de sanguine Iesu ita sentirent. Crevit hoc facto contentio, *& Schismata in populo excitata sunt*, pars Iacobo ac Fratribus Minoribus, pars inquisitori & Fratribus Prædicatoribus auscultabat, *ac alii alios tanquam hæreticos* incusabant. Interposuit Episcopus loci vires suas, tumultus tamen sedari non potuit, aut inflatas sui opinione placare mentes. Iacobus, nisi vinceret, labores suos annorum quadraginta, quibus sine intermissione populos instruxerat, cassos fore arbitrabatur: Inquisitor defensionem fidei præteriri non posse ajebat. Res ad Apostolicam sedem remittitur. Pius, consulente Senatu, *utrique parti silentium imponit*, præfectisque ordinum mandat, in termino; qui sæpe prorogatus est, doctissimos Theologos ad curiam mitterent. Convenere frequentes Romæ in festo natalis Domini hujus anni, cùm jam Pius ex Tuscia rediisset. *Vocantur* (Verba repeto Bzov. an. Ch. 1463. S. 1.) *in Apostolico Palatio Cardinales, Episcopi, ac divini & humani juris Doctores, quorum maximus aderat in Curia numerus. Jubentur Prædicatores ac Minores his ternos eligere, qui simul congredientes in utramque partem, quæstionis ar-*

ticulum disputantes inverrerent. Paritum est. Inter Prædicatores præcipua disputandi partes, Gabrieli Cathalano sunt attributa. Inter Minores Francisco Saonensi. Uterque Philosophus, uterque Theologus peritissimus habebatur. Adventaverat ex Gymnasio Parisiensi VVilhelmus quidam nomine, ordine Minor, natione Gallus, quem sui gentiles omnia supra verum extollentes, in doctrina Theologica, Monarcham, & omnium Doctorum Doctorem *appellabant*, ac veluti quoddam numen admirabantur, cui Theologi Italici generis comparati vix nomen discipulorum mererentur. *Hunc Minores, qui de sanguine disputaret, triumvirum elegere.* Ea res virum contemtibilem reddidit, cùm nihil diceret auditu dignum. *Non vixit paulò post certamen VVilhelmus, ex morbo correptus Romæ obiit. Corpus ejus Minores in ara cæli condiderunt: viri vitam, præter tumorem doctrinæ, laudabilem & castam fuisse tradunt. Disputatio* de sanguine *tribus diebus in palatio coram Pontifice, ac sacro senatu Cardinalium, & reliquorum Prælatorum conventu agitata est. Prædicatores conclusionem, quam defendere vellent, in hunc modum pro-*

proposuere. Prætiosum Domini sanguinem in passione fusum, qui demum ad glorificatum corpus rediit, hypostatica verbi unione, nunquam fuisse privatum. *Minores*, in triduo passionis cessâsse unionem affirmaverunt. *Unionem autem hypostaticam Græco vocabulo consensere omnes, personalem appellari Latinè debere: quoniam verbum Dei, secunda à Trinitate persona, caro factum, quamvis Deus esset & homo, duasq; naturas per se ferret, unam tamen personam non duas gereret, & in una persona totus in suis Deus, & totus in nostris homo contineretur: Verus Deus, & verus homo. Additum quoq; à Prædicatoribus est*, quòd non totum Christi sanguinem in passione fusum, resurrexisse cum Christo, asserturi essent, *quæ res altius indaganda videretur, idque factum est, ne literis Pii Pontificis adversari viderentur, in quibus declaraverat Tybure manens, assertionem, quæ aliquid de Christi sanguine in terris proderet, remansisse, religioni Christianæ non esse contrariam. Pulchrum* (sic videtur illis, quôs nihil magis delectat, quam Andabatarum certamina) *& delectabile fuit audire doctissimorum virorum præclara ingenia inter se con-*

tendere verbis, & nunc istum, nunc illum superiorem cernere. Certavere, ut decuit, coram tanta Majestate, non sine modestia, ac trepidatione viri religiosi, verùm adeò durum,& acre certamen habuere, ut media hyeme, cum gelu omnia rigerent in sudorem resolverentur, tantus erat ardor vincendi. *Audiebant attentissimè considentes, nec loquentem interturbare quisquam præsumsit. Prædicator primus auditus est, deinde Minor. Succedebant sibi invicem tres viri, & alacres deficientium partes assumebant. Cùm satis dixisse visi sunt Minores & Prædicatores, facta est potestas reliquis Theologis, quæ vellent, dicere, tum quoque nobile prælium visum, cùm Prædicatorum alij, Minorum alij partes tuerentur. Præcipua verò contentio fuit inter duos Episcopos, Dominicum de Dominicis Torcellanum, & Terraviensem, Theologicæ sapientiæ peritissimos. Torcellanus, qui olim cum Minoribus senserat, mutato proposito ad Prædicatores defecerat: Ferrariensis Minoribus adstipulabatur, & summo conatu sententiam Prædicatorum impugnabat. Fuerunt & Magistri aliquot inter Episcopos & Abbates non ignobiles,*

qui

qui disputationem problematicam affirmaverunt, quæ posset in utramque partem agitari. Hæc Bzov. loco citato, quibus ipsam disputationis seriem, & argumentorum telam subtexit; quam retexere jam, aut exponere nostri instituti non est. Ipse Papa, etsi cum plerisque Prædicatores fuerit secutus, decretum facere detrectavit, ne Minores, quorum erat contra Turcas prædicatio necessaria, irritaret: *id.* S.5. Diplomate tamen publico silentium utrisque, ea ipsa de causa, ne lis impedimentum Turcicæ afferret expeditioni, imposuit, quod extat an. Chr. 1464. S.10. Hac paulatim inter Cucullatos istos lite sopita potiùs, quàm sepulta, aliæ succedunt, quibus magnam *Sixtus IV.* impendit operam. De utraque Bzov. an. Ch. 1483. S.20. *Hoc anno Sixtus Pontifex duas gravissimas controversias inter Regulares alios, & Minoritas componere conatus est. Una erat de stigmatibus St. Catharinæ Senensis, Divi Dominici institutum professæ. Jactabant Minoritæ,* peculiari id S. Francisco uni, & soli fuisse, *ut stigmata Dominicæ passionis mirando quodammodo expressè circumtulisset. Prævaluerant illi in principio apud Pontificem Minoritam, ut propositis pœnis & censuris vetuerit, imagines ejus Sanctæ cum stigmatibus pingi, aut fingi, aut in publicum exponi: & si qua prostarent, stigmata delori,*

F 5

abradi & amoveri. Unde ingens ubiq; in Dominicanos persecutio, cum fidelium scandalo conjuncta; tandiu, donec ille anathemata sustulisset, & à persecutione Minoritas cohibuisset. Eadem iterum seculo superiori controversia, moveri cæpta est, ut patet ex Bulla an. Ch. 1599. per *Clementem VIII.* edita, & à *Bzov.* l.c. recitata. *Fuit altera* (pergit S. 21.) *inter eosdem Minoritas, & diversorum ordinum Prædicatores controversia* de conceptione S. Deiparæ; quandoquidem alteri alteros Hæreticos dicerent, qui suam de Conceptione sententiam propugnarent. *Ferunt, Sixtum, Pontificem, dum in minoribus esset, proposuisse, ut si quando sedem Apostolicam conscendisset, eam quæstionem definivisset. Istud verò cùm Minoritæ ab eo jam Pontifice exigerent, promissionis q; atq; voti admonerent, illum respondisse*: Cùm essem parvulus, loquebar, ut parvulus. Neque aliud quàm sanctionem insequentem edere voluisse, quam verbotim postea inserit. Ita habet (nec enim, quia crebram ejus in ὁδηγῷ P.II. pag. 171. injecimus mentionem, ad seculi hujus, quo hæclis utramque ferè Theologiæ Monasticæ paginam faciebat, infelicitatem describendam, prætermittenda videtur) illa. *Grave nimis gerimus & molestū, cùm sinistra nobis de quibusdam*

Eccle-

Ecclesiasticis personis referuntur, sed in eorum, qui ad Evangelizandum Verbum Dei sunt deputati, excessibus prædicando commissis, eo gravius provocamur, quo illi periculosius remanent incorrecti: cum facile deleri nequeant, qui multorum cordibus sic publicæ prædicando diffusius & damnabilius imprimuntur errores. Sanè cùm Sancta Romana Ecclesia, de intemeratæ semperq; virginis Mariæ conceptione publicè festum solenniter celebret & speciale, ac proprium super hac officium ordinaverit; nonnulli (ut accepimus) diversorum ordinum Prædicatores in suis sermonibus ad populum publico per diversas civitates, & terras affirmare hactenus non erubuerunt, & quotidie prædicare non cessant, omnes illos, qui tenent; aut asserunt eandem gloriosam & immaculatam Dei genitricem absq; originalis peccati macula fuisse conceptam, mortaliter peccare, vel esse hæreticos: ejusdem immaculatæ conceptionis officium celebrantes, audientésque sermones illorum, qui ea sine hujusmodi macula conceptam esse affirmant, peccare graviter. Sed & præfatis

præ-

prædicationibus non contenti,confectos super his suis assertionibus libros in publicum ediderunt,ex quorum assertionibus & prædicationibus non levia scandala in mentibus fidelium exorta sunt, & majora meritò exoriri formidantur in dies. Nos igitur hujusmodi temerariis ausibus ac perversis assertionibus ac scandalosis,qui exinde in Dei Ecclesia exoriri possunt (quantum nobis ex alto conceditur)obviare volentes,motu proprio,non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam,sed de nostra mera deliberatione,& certa scientia, hujusmodi assertiones prædicatorum eorundem, & aliorum quorumlibet, qui affirmare præsumerent eos,qui crederent aut tenerent,eandem Dei genitricem, ob originalis peccati maculam,in sua conceptione præservatam fuisse, propterea alicujus hæresis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare, aut hujusmodi officium conceptionis celebrantes,seu hujusmodi sermones audientes, alicujus peccati reatum incurrere,utpote falsas & erroneas,& à veritate penitus alienas, editósq; desuper libros prædictos id continentes, quo ad hoc au-

autoritate Apostolica, tenore præsentium reprobamus, & damnamus, ac motu, scientia & auctoritate prædictis statuimus, & ordinamus, quod Prædicatores Verbi Dei, & quicunque alij cujuscunque status, gradus & ordinis, ac conditionis fuerint, qui de cætero ausu temerario præsumserint in eorum sermonibus ad populum, seu aliâs, quomodolibet, affirmare, hujusmodi sic per nos improbatas & damnatas assertiones, veras esse, aut dictos libros pro veris legere, tenere, vel habere, postquam de præsentibus scientiam habuerint, excommunicationis sententiam eo ipso incurrunt, à qua ab alio, quàm à Pontifice, (nisi in mortis articulo) nequeant absolutionis beneficium obtinere. Item motu, scientia, & auctoritate similibus, simili pœna ac censura subjicientes eos, qui ausi fuerunt asserere, contrariam opinionem tenentes, videlicet gloriosam Virginem Mariam cum originali peccato fuisse conceptam, hæresis crimen, vel peccatum incurrere mortale, cùm nondum sit à Romana Ecclesia & Apostolica sede decisum. Non obstantibus constitutionibus, & Apostolicis ordi-

Nunc Romanæ Ecclesiæ pag. 35. *Quæstio*, scribit ex Bellarmino Pappus, *hæc exorta est tempore Concilij Pisani, quia, cùm duo Pontifices, qui simul sedebant in Schismate, Gregorius XII. & benedictus XIII. non videbantur seriò cogitare de tollendo Schismate per spontaneam abdicationem, quemadmodum ante Pontificatum uterque voverat & juraverat. Cardinales utriusq; partis secesserunt Pisam, & tractare cæperunt, an sibi liceret invitis Pontificibus Concilium generale convocare, & eos Pontifices deponere. Meminit Antoninus hujus Disputationis, quæ Florentiæ habita est,* 3. Par. Sum. Hist. tit. 22. c. 5. S. 2. *Deinde, cùm paulò pòst fieret Concilium Constantiense, & Johannes XXIII. qui solus ad Concilium accesserat, à Concilio clàm discessisset, atq; ita Concilium sine capite remansisset, tractare Patres cæperunt,* an Concilium posset invitum Pontificem judicare & deponere? *Sed maximè controversia crevit tempore Concilij Basileensis. Quia enim Eugenius Papa IV. Concilium dissolvere volebat & impedire, ne ulterius progrederetur, cæperunt Patres quærere,* ante-

tenerentur Patres obedire Pontifici, an Pontifex potius teneretur obedire ipsis, id est, generali Concilio? *Et quoniam paulò ante viderant, duos Pontifices Johannem XXIII. & benedictum XIII. depositos fuisse per Concilium Constantiense, & sic impositum finem maximo Schismati, cæperunt metuere, ne si Pontifex non teneatur obedire Concilio, iterum Schisma renovaretur, & sine ullo remedio Ecclesia remaneret. Itaque hac occasione tunc plurimi in eam sententiam iverunt, ut Concilium esset supra Papam. Sed dum voluerunt Schismatibus viam præcludere, ipsi novum Schisma fecerunt, creato Pseudopapa Felice V. qui postea, cognito errore abdicavit se Pontificatu, & quamvis postea in Concilio Florentino, & Lateranensi ultimo* videatur quæstio definita, *tamen quia Florentinum Concilium non ita expressè hoc definivit, & de Concilio Lateranensi, quod expressissimè rem definivit, nonnulli dubitant, an fuerit verè generale, ideóque usque* ad hanc diem quæstio superest etiam inter Catholicos. *Tres postea Doctorum de hac quæstione recenset sententias. Prima est,* Concilium esse supra Papam. Ita *Cardinalis Cameracensis, Iobannes Ger-*

Gerson, Iohannes Almainus, Nicolaus Cusanus, Panormitanus, & Magister ejus Cardinalis Florentinus, Abulensis, & alij. Andreæ, *Craynensis Archiepiscopi* sententiam ὁμόψηφον suo, dante Deo, loco, prolixè dabimus. Habemus enim gesta illa, manu *Petri Numagen*, Sacellani ad S. Leonhardũ apud Tigurinos, Notarii ejus scripta; digna quę tineis tandem & tenebris erepta videant lucem, non meo tantùm judicio, sed doctorum voto Locus occurrit insignis *Catal. Test. Verit.* l. 19. p. 897. ex *Stumpfio* l. 12. c. 33. qui, prodromi loco, ita habet: *Andreas, Archiepiscopus Carniæ, vixit circa annum Domini 1480. Is deformatum religiosorum sui temporis statum considerans, innumeris ferè tam doctrinæ, quàm vitæ scandalis, succurrere malo statuit: idque per liberum & generale Concilium in Germania commodissimè fieri posse prospiciens, ea de re quàm primùm perficienda scriptis suis Fridericum Imperatorem, & omnes Imperii proceres admonuit, consentiunt plerique. Andreas igitur locum Concilio Basileam statuit, eóque cum doctis quibusdam venit. Hæc cùm Sixto Pontifici nunciata essent, illicò Legatum Angelum, Suetiæ Episcopum, ad Senatum ejusdem urbis cum mandatis mittit, ut (nisi Pontificis interdictum incurrere velint) Andream*

Episcopum captivum, vinctúmque Romam mittant, ut omnes illi consentientes in Concilio exequendo pro excommunicatis habeant. Verùm Basileenses minimè concedere voluerunt, ut in libera civitate Episcopo innocenti vincula injicerentur. Legatus igitur ira commotus, totam civitatem excommunicat & abit. Misit autem Pontifex alios ad Imperatorem Legatos, inter quos primas Jodocus Sedunensium præsul tenebat. Hi astutis persuasionibus eò deduxerunt Fridericum Cæsarem, ut (licèt invitus, & longis victus precibus) mandaret Basileensibus, ne Andream ad sua redire permitterent, sed custoditum, secum in urbe, usque quó aliud ad eos destinaret mandatum, reservarent. Voluit tamen Imperator etiam, ut interea Basileenses à nemine pro excommunicatis haberentur, nec propter prioris Legati iratum discessum à quoquam devitarentur. Mansit igitur Andreas Basileæ aliquot mensibus, in conclavi quodam, à certis quibusdam, qui illum observarent custoditus, tandémque ibidem mortuus est, laqueo strangulatus, procul dubio id Pontifice

ficæ procurante. Hæc stumpfius. *Scripsit contra hunc Andream Archiepiscopus Henricus Institoris, ac affirmat eum, post privatam fraternámque admonitionem, evulgâsse libellum quendam, in quo Papam accusaverit, tum de fide, tum de vita. Scripsisse quoque eum ad omnes Prælatos & Academias ac invitâsse eos ad celebrandam Synodum, & reformandam Ecclesiam. Utinam hujus boni Episcopi scripta extarent!* Hæc ἐν παρόδῳ. Secunda opinio quorundam est Canonistarum (quod etiam Sisyphi Saxum magno conatu volvit & revolvit Bzoi. an. Ch. 1425. S. 32. 37. & alibi: pro Pontificis ὑπεροχῇ fervidius certans, quàm pro aris: Ejus sibi quæstionis decisionẽ arroganter vendicans, quam ne ipsi quidẽ aggredi fuerunt ausi cœli Papistici Atlantes) qui volunt, *Papam quidẽ esse supra Concilium, & à nemine judicari posse invitum, posse tamen sese subjicere Concilio.* Vltima sententia, quam ferè communem esse ait, est, *quòd Papa adeò sit supra Concilium, ut ne quidem subjicere ei sese possit.* Authores & defensores hujus sententiæ habentur p. 38. Confer *Bal.* p. 597. Atque sic à tempore habiti Concilii Pisani, Constantiensis & Basileensis, lites natę ex litibus Quanto majori παῤῥησίᾳ *Conciliorum authoritas* Pontificum restitit libidini,

atque dominio, tantò indignius ipsa proculcata fuerunt Concilia. Nunquam gravius speciosus *conciliorum* titulus, plenis aliàs buccinis à Pontificiis decantatus, subiit periculum, quàm hoc ipso seculo. Vis probem? Amplam haberem segetem, nisi eam ipsam attentus lector ex dictis jam & porrò dicendis, demetere posset. Aurem tamen vellicat & rei pondus, & tractationis perspicuitas, quæ, ne eadem quidem, alio atque alio loco repetita, novóque schemate vestita, respuit, aut veluti crambem bis coctam, tædiosè aversatur. Δὶς ἢ τρὶς τὰ μεγάλα. Videamus igitur veteratorias Pontificium circa cōtroversias de Conciliis artes. In dubium vocata est. (ut ab ovo rem repetamus) authoritas *concilii Pisani*: Cur? quia Papa ejus judicio subjiciebatur. *Supra depositione verò*, scribit *Naucl.* Gen. 47. pag. 268. *Pontificum in Pisano Concilio prætenta, diutius est disputatum, & præsertim per laurentium de Rodolfis, utriusque juris Doctorem, Cathedram tenentem Florentiæ: Utrum, præsupposito pro constanti, quòd ambo Pontifices scandalizarent Ecclesiam ex violatione manifesta juramentorum, & voti, fiendæ unionis Ecclesiæ, cùm non darent ad hoc operam, sed simularent colludentes ad invicem, sitq; pessimum schisma, valde Ecclesia nocivum, possint ne Cardinales convocare Concilium, & citato utroque ad* ve-

veniendum ad Concilium non comparentes, sed in contumacia persistentes possint deponi, & an ad alterius electionem procedi possit? ubi post longam disputationem in præsentia plurimorum Theologiæ atque utriusque juris Doctorum, nemine contradicente, sed omnibus annuentibus determinatum fuit, id licitè & Canonicè fieri posse. Ita ergò, quod omnibus placuit, unius deinceps Pontificis pertinacia infringi potuit, ut postea dicemus. Neq; minori laborabat difficultate *Constantiensis Synodus. Abrogato enim Johanne, ut sententiam à se editam veram & integram judicaret, Synodicum decretum* (vide & *Massai* calculum apud *Bel.* pag. 564.) *promulgavit, quo affirmabat, Concilium generale legitimè congregatum habere à Christo potestatem, hoc quidem fundamento ipsum etiam Pontificem Concilio subjecit. Id* Gen. 48. p. 271. b. Ne verò fraudi hoc decretum Pontificibus esset, ecce σοφὸν præstò est φάρμακον! *Quod ad negotium,* inquit *Bzov.* an. Ch. 1425 S. 32. *Johannis 23. attinet, patres Constantienses arrogârunt sibi in eum cognitionem & jurisdictionem à duplici hypothesi, nimirum, quòd à magna parte Ecclesiæ dubitaretur, an esset verus, certus*

& indubitatus Pontifex, & quòd ipse illi videretur detulisse, sive sese permisisse Concilio. Atque his duobus casibus concedit *Bzov*, Concilium esse supra Papam, quo tamen ipso nodum non solvit, sed infelicissimè secat, pessimámque gratiam apud plerosque Pontificios init. Sed & *Basileense* Concilium, quòd de throno præcipitâsset Pontificem, hanc ipsam subiit aleam. In quas se Pontifices & Pontificii verterunt partes, ubi de ejus authoritate disputatum fuit ? Hic videat miram Patrum vertiginem ! *Martino V.* scribit *Onuph.* de Pontif. & Card. creat. l. 3. p. 299. *Pontifice Maximo vita functo, Eugenius P.P. IV. qui ei in Pontificatu successerat, Concilium generale Basileense à Martino V. jam pridem indictum, statim approbare literis Apostolicis aggressus est, primo enim anno sui Pontificatus prid. Calend. Jun. Juliano Cæsarino, Romano Diacono Cardinali S. Angeli* (qui Epistola quadam ad Eugeniam probavit, Generale Concilium esse supra Papam; *Bal.* pag. 579.) *tunc in Germania contra pestiferam Hussitarum Boëmorum hæresin, Apostolicæ sedis Legato scripsit, ut juxta Concilii Constantiensis decreta, à Martino V. executioni mandata, statim Basileam se conferret, ibique secundum tenorem Bullæ P.P. Martini V. au-*

V. auctoritate Apostolica, ejusdem Sacrosancta Apostolicæ sedis Legatus, in Concilio generali Basileensi præsideret. Hac cùm executioni ipse Cardinalis mandare studeret, eo tempore, quo inchoatio Concilii generalis instabat, circa Boemorum Hussitarum expeditionem ipsum vehementer laborare contingit, cujus etiam rei causa præcipuè in Germaniam à Martino V. legatus fuerat destinatus. Qui etsi adversum eam heresin pro causa fidei vehementer esset occupatus, tamen ne per ejus absentiam inchoatio Concilii vel à stato tempore prolongaretur, aut omnino impediretur, ipse statim Basileam misit Johannem Polmar, Domini P.P. capellanum, & sacri palatii Apostolici causarum Auditorem, Magistrúmq; Johannem Ragusinum, Doctorem Parisiensem, ordinis Fratrum, Prædicatorum procuratorem generalem, qui nomine suo principium Concilio darent, eidemq; Concilio usq; ad Legati Card. adventum, qui citò sperabatur, præsiderent. Hi XIV. Calend. Augusti, anno Christianæ salutis 1431. Pontificatus P.P. Eugenii IV. anno primo Basileam ingressi, eo-

dem anno & Mense, videl.die 10.Calend. Augusti,ibidem præsidentes convocatis omnibus Ecclesiasticis personis, tam advenis, quàm terræ incolis,in capitulo nationis Ecclesiæ Basileensis, invocata spiritus Sancti gratia inchoaverunt (de quo initio fusè Binius apud *Bzov.*an.Chr.1431.S.23.) *Concilium, ad quod jam magna prælatorum frequentia convenerat, nomine D. Juliani Cæsarini, Diaconi Cardinalis S.Angeli Apostolicæ sedis de latere Legati, legitima potestate eidem ad hoc specialiter concessa,primò à P.P. Martino V. mox ab ejus successore Eugenio IV. vivente, ipsúmq; sacrosanctum & Oecumenicum Concilium stabilierum, consentiente & approbante tam dicto Domino Cardinale Legato, quàm ipso Eugenio IV.* Ita ergo hoc Concilium à Pontifice & initium habuit & applausum; sed quem progressum? Cùm Concilii sedem Papa alio translatam vellet, *Bzov.* an.Ch.1431. S.9.44. Patres verò recusarent, desultoriæ huic levitati se masculè opponentes, *Id.* S. 13.ipsum etiam Pontificem parere nolentem Papatu privarent,qui modò Ecclesiæ lumina erant & columina, non modo rebelles *Bzov.*an. Ch.1432. S.137. sed etiam Schismatici andiunt & hæretici. Ipsum Concilium à doctissimis per Europam viris ha-

habitum & celebratum damnatur, *ita ut*, teste Gaulter p. 718. *ex hoc Concilio approbatum nihil sit, nisi dispositiones quædam circa Censuras, quas ad tuendam pacem Nicolaus V. ratas habuit*, Cætera Lateranense ultimum Concilium carbone notavit. Græcos etiam à Basileensi Concilio Eugenius abalienavit; Bzov. an. Chr. 1437. S. 1. Quibus divortiis sententiarum, Ecclesia Romana ab ipso statim Eugenii obitu, agitata fuerit, scripsit ad Martinum Meyr, Æne. Sylv. Cardinal. a. Ch. 1457. (cujus in Basileensi Concilio magna fuit authoritas, Bzov. an. Ch. 1458. S. 16.) *Disceptatum* est (de functo Eugenio) *quonam pacto Pontifici Nicolao parendum esset. Erant, qui decreta Basileensis Concilii omnia suscipienda contenderent, illisq; salvis Papæ obediendum. Contra Legatus Apostolicus, ejus Concilii, quod Romana Ecclesia refutâsset, legibus, nullam in esse vim ajebat. Alij, quibus sententia placebat, verum Basileæ Concilium aliquando fuisse affirmabant, ejúsq; temporis Constitutiones haud quaquam rejiciendas esse putabant. Postremò eo modo concordiæ locus fuit, ut sententia quorundam Decretorum Basileensis Concilij reciperetur, reliqua verò ejus statuta, rejecta viderentur* Bzov. Certum est, Concilii hujus De-

creta multis fuisse oracula. *Bzov*.a.c. Sect.10. Non quosdam tantùm Concilii articulos Basileensibus confirmavit Sigismundus Imperator; *id*. an. Chr. 1436. S.35 sed & publico promulgavit diploma te; *quòd ab initio Sacri Concilij Basileensis semper, absq; omni dubio simpliciter & jure adhaserit, adhasurúsq; sit firmiter*; *id*. a. Ch. 1432. Sect. 101. Si qui aliter, in Pontificis gratiam, senserunt, longas Concilio illi fuisse manus experti sunt. Reservabant enim sibi Basileenses Talionis ubique legem, & quantò majori eos impetu fuit adortus Pontifex, tantò eorum ἀντιπερίστασις fuit vehementior. Damnavit *Eugenius* Basileensem Synodum, hæc vicissim *Ferrariensem*, à Pontifice indictam: *Bzov*. an. Ch. 1438. S.64. Quid? quòd nemini locum in Concilio concederent, nisi juramento adstricto, *paratum se esse, fideliter laborare pro statu & honore Concilii Basileensis, & ejus decreta defendere, & manutenere; & specialiter decretum Concilii Constantiensis, cujus tenor sequitur, & est talis: Primò, quòd Generalis Synodus Constantiensis, nec non alia quæcunq; Synodus in Spiritu Sancto legitimè congregata, generale Concilium faciens, Ecclesiam militantem repræsentans, potestatem à Christo immediatè babeat, cui quilibet, cujuscunque status, & dignitatis, etiam si Papalis existat, obedire tenetur in bis quæ pertinent ad fidem, extirpationem dicti Schismatis, & ad generalem reformationem Ecclesiæ Dei in capite & in membris: Item declarat, quod qui.*

quicunque cujuscunque status & dignitatis, etiamsi Papalis existat, qui mandatis, statutis seu ordinationibus, aut præceptis hujus Sanctæ Synodi, & cujuscunque alterius Concilii Generalis legitimè congregati super præmissis, seu ad ea pertinentibus, factis & fiendis, obedire contum.citer præsumserit; nisi resipuerit, condigna pœnitentiæ subjiciatur, & debitè puniatur; etiam ad alia juris subsidia, si opus fuerit, recurrendo; Bzov. 1434 S. 1. His, Constantiensis Concilii, verbis, quid clarius? quæ hîc, ad certos tantùm casus, restrictionis nota? *Tenetur*, decernunt Patres, *Papa* Concilio obedire. Et quidem non is tantùm Papa, qui vel opinione munus & onus hoc sustinet; vel sponte se Concilio subjicit (spontanea enim submissio cum hac Lege difficulter subsistit:) sed Papalis persona jure legitimeque ordinata. Vt oppidò ridiculus sit Bzov qui an. Chr. 1415. S. 32. hac rima elabi conatur, & duplici tantùm hypothesi Pontificem Conciliis subjici gratis, & præter expressam Concilii Constantiensis mentē, fingit.

Sed missis *conciliis* ad λειψανομαχίαν (nam, quæ de *Rosario* excitatæ velitationes afferri possent commodiori asservamus loco: vide Bzov. 1473 S. 5. 28.) progrediamur. Hic verò mirè tumultuantur, Non duella tantùm expecta, aut μονομάχους: urbes, provincias, regna interse commissa videas propter reliquiarum, quo pene insaniebant, amorem. Leviter hoc tangerem ulcus, nisi totum penè corpus Ecclesiæ infestâsset. Videamus igitur quos fluctus & motus excitare possint Demagogi & circumforanei isti, qui suppostitias reliquiarū obtrudunt merces. Duo tantum proponemus exempla,

pla, quorum alterum corpus B. Lucæ, alterum annulum pronubum Sanctissimæ virginis Institorum fraude vexatum docebit. Quid de *de B. Luca* factum sit, operosè ex *Iacobo Cavac.* hist. Cænob. S. Iustinæ lib.5.recenset *Bzov.* an.Ch.1463. S.60. Ejus nos vitula arabimus: neque enim tutius aut compendiosius larvam detrahere licet, quàm eorum opera,qui fuco,si possent,& colore,ubiq eam commendarent. Dictum est, *inquit*, de Iaize Metropoli Bosniæ, quam hoc anno Mahometes, cæpit: In ea urbe custodiebatur corpus Beati cujusdam viri, titulo Sancti Lucæ Evangelistæ. Id Franciscani Patres felici ausu dum urbs diriperetur, subtraxerunt, & Venetias delatum donaverunt Christophoro Mauro Principi piissimo. Erga sanctorum reliquias maximum semper fuit studium Venetorum Patrum, cujus argumentum habeo Sanctorum corpora,quæ de remotioribus provinciis advecta,apud illos summo honore asservantur. Eodem studio permotus Princeps Maurus cupiebat allatum nuper corpus transferre è templo Sancti Nicolai,ubi de navi collocatum fuerat,ad Ecclesiam S. Iob, quam idem impensè exornaverat. Dum hæc in vulgus feruntur,ad Principem relatum est, *quòd ante annos trecentos, corpus Sancti Lucæ Evangelistæ Patavii esset, neque unius Evangelistæ bina corpora credi possent.* Quandam etiam religionem proximè injecerat cœlum ipsum,quòd cùm pompa celebris instituta esset ad transferendum id corpus, ex sere-

no

no non semel pluvium evaserat, & imbrium fœditate translationem distulerat. Itaque Princeps ne videretur quicquam adversus religionem moliri, vel Patavinæ Civitati adimere, Zachariam Frivisanum Prætorem, & Lucam Legium Præfectum, jubet antiquum sepulchrum Sancti Lucę Patavii aperire, & de re tota admonere. Hi stata die III. Idus Augusti, *peritissimos Medicos, qui ossa Sancti Evangelistæ dignoscerent*, deligunt ex toto Gymnasio, Paulum à Flumine, & Franciscum Passerem cognomento Genuam. Affuere etiam urbis Decuriones, & proceres plerique, cum Iohanne Dominico Spazzarino, Cancellario, qui hæc in publicas tabulas referret. Sublato lapide superiori intus visa est arca plumbea lenos pedes longa, duos lata, cujus operculum in pyramidem assurgebat. Antiquum etiam id opus ex vetustate hiabat. *Jacebat in ea Corpus Sancti Lucæ Evangelistæ sine capite, soluta tamen compagine ossium.* Hæc à Medicis revoluta, *apparuerunt hominis esse, & maximæ vetustatis*, qualem à tempore obitus Sancti Lucæ metiri licet. Nullum tamen cranij, vel humani capitis frustulum fuit. Ex reclusione Sanctarum reliquiarum multa cives lætitia, & pietas invasit, quorum gratia oportuit, eas biduo patere. *Sed Princeps parùm his emotus & minùs probans Veteres Cœnobii Sanctæ Justinæ, ubi repositæ Sancti Lucæ reliquiæ, tabulas ac monumenta*, Bernhardum Iustinianum

num, Venetæ Reipublicæ Oratorem, jubet apud Pium II. Pontificem de Corpore Sancti Lucæ judicium expetere. Pontifex Bessarionem, Nicænum Cardinalem, & apud Venetam Rempublicam Legatum suum, judicem edixit. Nicæni vices agebat Venetiis, Nicolaus Perottus Archiepiscopus Sipontinus, eruditione clarus, qui Bernardo, Abbati Sanctæ Iustinæ, diem dixit. Affuit Abbas cum D. Luc. Contareno, Cœnobii Præposito, & Iacobo Leonissa, Canonico Patavino, quem in tanta re sibi patronum volebant. Is postquam in patria Pontificium jus interpretatus esset, Romam vocatus, maximum doctrinæ & experientiæ specimen dederat, Flamin. Provinciæ præfectus, deinde Pii Pontificis Nuntius ad Imperatorem Romanorum. Etiam Patavini Cives æmulati Monachorum studium, publico decreto Oratores ad Serenissimum Ducem, atque pro tuendis reliquiis Evangelistæ apud Sipontinum, patronos urbis statuêre, Franciscum Borcellinum, Chechum Leonium & Antonium Capilistium ex Collegio Iurisconsultorum. His etiam post aliquot menses suffectos lego Laurum Palazolum, Sulimanum, Franciscum Pavinum, & Marcum Solem. Postquam junctis consiliis res agi cæpta est, deterrebantur Oratores, quod fere cum ipso Principe ea futura esset, cui adversari impium, ac indecorum existimabant; quamvis voluntas ac ratio retinendi Sacri Corporis, suaderet etiam mordicus rem tueri. Itaque supplices Ducem adeunt, postulantque, non moleste ferret, *si publico nomine in Controversiam Reliquiarum Sancti*

cti Lucæ descenderent, Respondit is, privatam induisse personam, nec Reipublicæ nomine, sed proprio affectu, & desiderio exactę cognitionis earum reliquiarum moveri: neque ullam sibi injuriam factum iri, si Abbas, & Oratores Patavini, suam causam agant. Stata die, Iacobus Perleonius, Ariminensis, Iurisconsultus, Sipontino libellum obtulit, hæc Patavinis objectans. *Corpus Sancti Lucæ è Bithinia delatum Constantinopolim, & ibi diu asservatum, postea in regnum Bosniæ pervenisse, ibiq; sub invocatione Sancti Lucæ plura edidisse miracula: Celebrem de eo fuisse, ac esse opinionem in Misia & propinquis regionibus, & à plerisq; urbibus, & Principibus desideratum esse. Id modo Venetias delatum, eadem veneratione asservandum, ac retinendum.* Testes exhibuit, qui hoc ipsum in Iaitza vidisse, & cultum meminerant: sed quomodo è Constantinopoli in Bosnam, vel quando delatum fuisset, ignorabant. Vnicus ex his asseverabat, hoc à quodam Imperatore, dono datum Dynastis Ambraciæ. Attamen universorum vox erat, *integram de re tota fidem haberi posse ex Græco Chirographo*, quod ab his olim Iaitzæ visum, cum eo tempore Venetias translatum fuerat. Itaque jussus Perleonius Chirographum exhibere, illud à publico Interprete Latinè redditum obtulit, quod nos ex Autographo describemus ut ap-

apparea ut ex eo Græcorum imposturæ,& explodantur commenta, cum ad Chronologiam & rerum ordinem provocabimus. *Omnis Civitas duplicibus cincta mœnibus tutior profectò est, & omnis actio duplicium testimonio munita, firmior est: illa enim hostium conatibus manet exempta, hæc tentantibus eam evertere, redditur captu difficilis, quando præsertim priora videntur ferre præ se ad veritatem sufficientia. Post hæc contigit nobis tabellionibus Euripi Sacerdoti, Stephano Clericò Paleositari, & Manueli Anagnostæ Leptopodii, præsentibus plerisq; nobilibus & frugi viris terræ nostræ, præsens edere scriptum testimoniale ad indubitatam veritatis demonstrationem Venerandi Corporis, gloriosi Sancti, & Evangelistæ Lucæ, quod est Thebis Bæotiæ, quæ quidem res omnibus est manifesta atq; percelebris. Hinc redeundum est ad rem. Tres quidam homines profecti ad nos, quorum cognomenta & nomina sunt Nicolaus Catoflorus, Joannes Marconisa, & Canathius Xanthus; aderant quoque cum his, quinq; alij negotiatores Græci, atq; Latini frugi & fide idonei viri Seraphinus Trivisanus Vene-*

tus,

tus, Georgius nepos Magariti Admirati Cæsaris Gaballi, Thomas Longibardus de Terra Barri, Joannes Lambites & Johannes Raudas, qui dixerunt nobis. Quòd nobis præsentibus, præterito Mense Maij, Indictione III. in Civitate Syriæ nuncupata Accon, quando Agarenorum multitudo impia egressa depopulata est Palestinum agrum, plerisq; Christianis interemptis, etiam sanctissimo illo Patriarcha Hierosolymitano, quemadmodum accepimus. Ibi duo Monachi de eadem civitate Hierosolyma, venerat in illam civitatem Accon, ubi diversabamur, & incidenter fuerunt nobis obviam. Gestabant in sacculis suis venerabile Corpus Sancti Lucæ Apostoli & Evangelistæ; & cùm cognovissent nos esse Christianos, & negotiandi caussa illuc accessisse, & tenere duas magnas domus templi & hospitalis; & ne illi, qui ibidem habitabant, hoc intelligerent & ejusmodi corpus ab illis auferrent, idcirco secretò nobis revelaverunt hanc rem. Nos ut in illos conjecimus oculos, credulitate incredulitateq́; animis distrahebamur, desiderabamusq́; veritatem

certè cognoscere. Convenimus autem duos quosdam Monachos regionis ejusdem, profugos etiam ipsos de partibus Hiersolymorum, propter illam incursionem impiorum Agarenorum, viros pietate nobiles, & omni virtute, probitateq; claros, quorum vel nomen ipsum venerandum omnibus erât, Abbatem scilicet Monasterii Sancti Johannis Baptistæ, Præcursoris, siti juxta Jordanem, & Præsidem Monasterii Sanctæ Manæ Martyris, siti in monte Carmelo Dominum Theodolum. Interrogavimus ipsos de hujusmodi Sancti corpore, si quid fortè scirent, nobis dicerent verum. Illi jurejurando dixerunt nobis, quia coram Deo, & Sanctis Angelis ejus testificamur, hoc ipsum esse venerabile corpus divini Apostoli, & Evangelistæ Lucæ, quod emerat Sanctissimus Patriarcha noster Dominus Athanasius de Constantinopoli, & quando delatum fuit Hierosolymis aderamus, & nos quoq; cum Patriarcha, & divinam, atq; sacram celebravimus Missam cum eo eodem die in memoriam hujus Apostolici corporis; quinimo continuo speculabamur, & oblectabamur con-

condito in venerabili sacello Hierosolymitanæ Ecclesiæ, in quo Mansionarii sunt, qui hoc detulerunt Monachi. Nos certiores facti per venerabiles illos Monachos, tres illi socii Nicolaus Catoflorus, Joannes Marconisa, & Canacius Xanthus superius doclarati, coram nobis astantes, decreverunt propriis sumptibus; illud emere, & una nobiscum profecti ad illos Monachos, qui illud tenebant, præsentibus etiam religiosissimis Abbatibus, quos superius enumeravimus, emerunt illud pretio sexcentorum Bizantinorum Saracenicorum, qui sunt in usu illius provinciæ, & soluto precio, venerabiles has reliquias ab illis acceperunt, deficiente duntaxat dextera manu, ac pede, reposueruntq; in quadam parte navis; & detulerunt huc, quemadmodum vos proprius oculis nunc cernitis, & amplexamini. Adjuramus vos igitur coram Deo, judice omnium, & coram vobis propositis Divinis Evangeliis, ea, quæ à nobis dicta sunt, vera esse, non falsa. Ita res acta est, ita factum, quemadmodum à nobis nunc audistis. Verùm, quia ab invicem separabimur, discessurus quisq;,

quò voluerit negotii sui gratia, rogamu. charitatem vestram,ut Scriptis hæc mandetis,& subscriptionibus vestris ac signis hanc exactam,& indubitatam veritatem testimonio Scripturæ munitatis,ut habeat apud quosq; quibus fuerit præsentata,robur, firmitatemq; irrumpibilem. Hæc omnia apud nos testificati sunt supradicti quinq; negotiatores,tabellarium inquam Euripi,& eos qui nobiscum erant nobiles,frugiq; viros in Veritate, & timore Dei, à quibus rogati præsens testimoniale scriptum exposuimus, & nos in eo subscripsimus,cum subscriptione prædicatorum quinq; testium,in manifestationem veritatis. Scriptum Manuelis Anagnostæ Euripi Leptopodii, præsente me Sacerdote & Clerico,& Tabellione Euripi Paleositari,& reliquis testibus,mense Martij. Indictione III.Anno VI.DCCLIII.Signũ testis Georgii,ne potis Margariti Admirati Cæsaris.Signum testis Joann.Gavallæ,Signum testis Olampitis Joann.Rauda. Ego Stephanus Trivisanus testis scripsi. Ego Thomas Longibardus de Terra Barri.Thomus Sebastus Tricatis omnia supradicta audivi ex ore supradictorũ testium præsentium,& jussus

sub-

subscripsi. Constantinus Chalauci ut supra. Joh. Pistophilus ut supra. Joh. Lechmachus ut supra. Joh. Allates ut supra. Tomus Chiriacus, ut supra. Tomus Basilius, ut supra. Sed antequam objiciatur huic imposturæ ratio temporis, ac ordo rerum gestarum, *aperiendum est vetus sacrilegium, Græcorum Monachorum, qui passim ossa defunctorum colligere, ac pro martyrum reliquiis venditare consueverunt.* De his Sanctus Augustinus de opere Monachorum Tom III. *Tam multos hypocritas sub habitu monachorum usquequaq;* (Diabolus, nempe) *dispersit circumeuntes Provincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam sedentes, nusquam stantes. Alii membra martyrum, si tamen martyrum, venditant. Alii fimbrias & Phylacteria sua magnificant, &c.* Verùm de eadem reliquiarum impostura, ac mercimonio, clariorem habemus Græcorum fraudem ex Epistola Sancti Gregorii Papæ ad Constantiam Augustam lib. 3. Epist. 30. ibi hæc leguntur. *Pro qua re, de Græcorum consuetudine, qui ossa sanctorum se levare asserunt, vehementer miramur & vix credimus. Nam quidam Monachi Græci huc ante biennium venientes, nocturni*

silentio, juxta Ecclesiam Sancti Pauli corpora mortuorum in campo jacentia effodiebant, atq; eorum ossa recondebant, servantes sibi dum recederent. Qui cùm tenti, & cur hoc facerent, fuissent diligenter discussi, confessi sunt, quòd illa ossa ad Graciam essent tanquam Sanctorum reliquias asportaturi. Ex quorum exemplo, sicut prædictum est, major nobis dubietas nata est, utrum verum sit, quòd levare veraciter ossa sanctorum dicuntur.

His præsuppositis, si qui pro S. Lucæ Patavino corpore pugnabant, fidem illius chirographi elevabant. 1. quòd prius scriptum sit quàm factum. Annus enim ab orbe condito 6753. quo illud signatum est, respondet anno, juxta supputationem Latinorum 1248. Cæterùm Athanasius Patriarcha, non hoc anno, sed 1290. sedit. 2. Quòd Constantinopoli non Hierosolymis Sancti Lucæ corpus conditum olim fuit. Constantinus enim Magnus ad præsidium novæ urbis, & Romani Imperii cupierat olim Bizantium referre, reliquias omnium Apostolorum, quibus etiam maximum templum statuerat. Eò relata corpora Sanctorum Andreæ Apostoli, Lucæ Evangelistæ, ac Timothei, discipuli Pauli Apostoli, omnes auctores affirmant, quieveruntque hæc in templo Apostolorum, ut memorat Procopius de ædificiis Iustiniani Imperat, usque ad ejus Iustiniani tempora, quibus cum in reparationem illius templi jam penè ruinosi, vetera fun,

fundamenta eruerentur, *reperta sunt sacra corpora*, & celebriori loco recondita. Ex his post annos prope XLV. Tiberius Cæsar Beato Gregorio, qui tum Pelagii summi Pontificis Apocrisarius apud Cæsarem degebat, dono dedit brachium S. Andreæ, cum capite S. Lucæ. 3. Vriæ Presbyteri memoria, qui Imperante olim Constantino Copronymo, hæretico Iconoclasta, *verum corpus Sancti Lucæ Evangelistæ Patavium attulit*, ne ab hæreticis Imperatoribus cremaretur. 4. Quòd corpore illo à Franciscanis Venetias jam delato, Andreas Venerius pro Serenissima Republica Venetorum. Comes Spalatensis, jussus de eo apud Magdalenam Stephani, nuper Bosnæ regis uxorem quærere, ab ea, & ipsius familiaribus, intellexit, *id quidem esse corpus Sancti Lucæ Evangelistæ, sed Bizantio translatum*, Rugos Ambraciæ urbem, & ibi asservatum, donec Ambracia in potestatem Turcarum devenit; quo tempore à Georgio quodam Despota redemptum aureis XXX. Senderoviam delatum sit, mox à Rege Thoma in Telzach, inde Iaitzam deportatum. Itaque non Hierosolymis conditum, neque Ptolemaidam delatum esse potuit, ut in Chirographo dicitur. 5. Quòd Isajas Nicosiensis Cyprius, Monachus Sancti Basilii testis in causam receptus, asseruit illud corpus esse unius Beati Lucæ, Ctypotæ Sacerdotis; & hanc opinionem accepisse à multis antiquorum patrum, atque Byzantii ac Thessalonicæ eam vulgatissimam habitam. Sipontinus Iudex

nullis rationibus emotus, fortè quia Mauro Principi magis volebat, adhibitis in rem Prælatis pluribus, hanc Nicæni Cardinalis sententiam evulgavit. *Ossa in Ecclesia Sanctæ Justinæ de Padua existentia, quæ hactenus pro ossibus Sancti Lucæ tenta, habita & venerata fuerunt, non fuisse, nec esse ossa ejusdem Sancti Lucæ Evangelistæ, nec pro talibus habenda, tenenda & veneranda.* Corpus verò nuper è regno Bosnæ delatum, & nunc in Ecclesia Sancti Nicolai de Littore existens, & hactenus pro corpore dicti Sancti Lucæ Evangelistæ tentum habitum & veneratum, pro tali, & ut tale habendum &c. Hac sententia nihil minus Patavini Oratores, ac Monachi Sanctæ Iustinæ exspectabant, de qua coram Sipontino questi acerrimè etiam ad Pontificem Maximum provocavêre. Vrbis orator decretus est Georgius Buzzacarinus Canonicus, & pro Congregatione Sanctæ Iustinæ, Abbas Sancti Pauli, & D. Nicolaus Albicius Florentinus, multæ eruditionis ac experientiæ viri. Ab his Romæ res geri cæpta est. Attamen Nicæni Cardinalis integerrimi, ac eruditissimi ea erat auctoritas, ut videretur tractura in suam sententiam quoscunque summus Pontifex provocationi & appellationi Patavinorum præfecisset. *Vivente Pio caussa definiri non potuit. Paulo secundo postea succedente, agitata, quem finem habuerit, visum est isthic, propter simultaneam negotii cognitio-*

tionem referre. Subierat Romæ vices Georgii Buzzacarini Patavinorum Legati Antonius Capilistius, Clericus Apostolicus, qui multo studio appellationem provexit. Supplici libello urbis Patavii, & monarchorum nomine postulatum est, ut provocatio à sententia Nicæni Cardinalis ad Pium Pontificem lata cognosceretur: neque ea facilitate pateretur Pontifex religiosam urbem exui antiquo thesauro, sacrarum reliquiarum, sed liceret maximam rem absque livore agi coram ipso summo arbitro sacrarum rerum. Pontifex annuit postulatis, ac recepta coram sacro Senatu Cardinalium appellatione, duos ex eo cognitores edixit, Ioannem Carvajasum Hispalum, titulo Sancti Angeli, & Bernardum Herulum Namiensem, titulo Sanctæ Sabinæ. Apud hos sæpe ab Oratoribus actum est, & veteres tabulæ ac rationes discussæ. *Tamen ex conjecturis suspicio inoleverat, difficillimè divelli posse cognitores à sententia Nicæni.* Sed res accidit, quæ agente Divino Numine, humanum opus demolita est, atque rejecta prorsus Nicæni sententia, Cardinales coëgit in apertam veritatem reliquiarum Sancti Lucæ, quam Patavini profitebantur, descendere. Dum res nutarent, Monachi Sancti Pauli, eas Deo precibus ac jejuniis commendabant. Ex his plerique cum septem urbis Ecclesias crebrò adirent, postulati aliquando ab honestissimo quodam æditno Basilicæ Vaticanæ, quæ frequentius eò accessus, & lachrymarum caussa esset, Nicæni sententiam, & de ea ad Pontificem

appellationem exposuêre. Respondit is, optimo animo esse oportere, quia non Patavinæ urbis,& monachorum tantùm ea causa foret, sed etiam ipsius Basilicæ Vaticanæ, *quæ ab ævo immemorabili asservabat caput Sancti Lucæ Evangelistæ*, à Beato Gregorio I.Pontifice advectum Byzantio, & in argentea theca vetustissima asservabat. *Itaq; si corpus Venetias nuper delatum integrum cum capite esset, occasuram profectò sententiam Nicani.* Hæc ingentibus animis accepta, altero etiam argumento augentur, quòd Patavii corpus idem S.Lucæ ante annos, huc repertum fuerat sine capite,& alterum recens Venetias delatum, integrum cum capite esset, atque *ex Physicorum opinione, videretur id viri junioris & paulò ante ducentos annos defuncti*; Lucam verò Evangelistam, octuagenarium ante annos mille quadringentos occubuisse, nemo nesciret. Hæc ipsa in Curiam delata, & palàm ex aspectu sacri capitis & monumentorum Vaticanæ Basilicæ obfirmata, moverunt Cardinales, ut juberent solenni ritu, Venetiis inspici corpus ex Bosna advectum, & de ipsius capite, & conditionibus admoneri. Iussu Principis Mauri Petrus Draganus Venetus, Reipublicæ, à Secretis, & Patavinorum Legatus, Gabriel Capilistius, eques, delecti sunt qui corpus inspicerent & de quæsitis ac repertis publicas tabulas ederent. Postquam Nicænus sententiam tulerat, illud corpus

pus ex templo Sancti Nicolai translatum fuerat in Ecclesiam Sancti Iob, ubi etiam inspectum est à Dragano & Capilistio. Integrum cum capite & cohærente ossium compagine repertum est, quemadmodum etiam hac nostra tempestate cernitur. De his publicè Romam rescriptum. Productum etiam est testimonium Vicarii & Collegii Canonicorum S. Petri, de capite S. Lucæ, hoc tenore.

Universis, & singulis Christi fidelibus, præsentes nostras literas inspecturis, lecturis, vel legi audituris, Franciscus de Tholomæis, de Aquila Decretorum Doctor, ac Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe, Vicarius Generalis à Sanctissimo in Christo Patre & D.N. Domino, Pio, divina providentia II. specialiter deputatus, salutem in Domino, & præsentibus fidem indubiam adhibere. Summa fidelium devotio, ac pietatis & charitatis ardor erga Sanctorum reliquias prædictæ insignis Basilicæ nobis auctoritate Apostolica commissæ, pariter à nobis exposcunt, ut sacras, & observabiles, Venerandorum Sanctorum reliquias in eadem Basilica existentes, indubitata fide pandamus, ne quis forte aliâs fore, seu alibi consistere aliquando existimantes, vana credulitate, ac falsa opinione seducti decipiantur, ac pias fide-

fidelium mentes, variis erroribus involvant. Eapropter per Venerabiles & Religiosos Viros D.Antonium deCapitelista Decretorum Doctorem, Canonicum Paduanum, Cameræ Apostolicæ Clericum, & D.Donatum Monachum Sancti Pauli de Urbe, Sanctissimi D.N.Capellanum, ac familiarem, coram nobis, & Reverendis patribus ejusdem Basilicæ Canonicis in loco capitulari solenniter congregatis, comparentes, debita cum instantia requisiti, quatenus venerandam reliquiam, videlicet caput gloriosi. S.Lucæ Evangelistæ in dicta Basilica, consistere, & illud verum & indubitatum ejusdem S.Caput, pro tali ab omnibus semper tentum, & observatum fuisse, & esse, indubitanter, dignaremur attestari. Nos animadvertentes, præmissa, manifesta veritate fulciri, & hujusmodi honestis postulationibus non immeritò annuendum fore. De dictorum Reverendorum Patrum Dominorum Canonicorum unanimi voluntate & assensu, cum quibus fidelem desuper collocutionem habuimus, sufficienter, harum serie indubiam fidem facimus, & attestamur,

Ca-

Caput gloriosi Lucæ Evangrlistæ auro & argento communitum, & antiquis literis majusculis hujusmodi inscriptum; videlicet, CAPUT BEATI LUCAE EVANGELISTAE, EX CONSTANTINOPOLI AD URBEM TRANSLATUM PER B. GREGORIUM DOCTOREM PAPAM PRIMUM. Longissimis antea temporibus, de quorum initio nulla hominum memoria existit, in Basilica antedicta fuisse, & de præsenti esse; illúdq; pro verò capite B. Lucæ Evangelistæ, ex temporibus supradictis continue ab omnibus Christi fidelibus, ac variis & diversis pluribus Romanis Pontificibus in eadem Basilica existentibus, & sæpius in altari prædicto celebrantibus, ac coram se celebrari facientibus, venerandum caput hujusmodi una cum capite gloriosi Martyris Sebastiani, ac pluribus aliorum Sanctorum reliquiis, publicè exhiberi, & apponi consuevit, prout de his sincera fides, vera & indubitata credulitas, & vulgaris opinio apud omnes, præsertim incolas & habitatores Uurbis semper habita fuit, ac habetur inconcussa de præsenti. Cùm igitur juri, ac honestati

stati conveniat, veritati testimonium perhibere, hæc omnia & singula, omnibus vobis, & singulis supradictis tanquam vera, & indubitata significamus, ac ad vestram notitiam deducimus, & deduci volumus per præsentes. In quorum fidem, &c. Itaque Cardinales cognitores maximo eo argumento sacri capitis & memoriarum Basilicæ Vaticanæ permoti, rejecta *in angulum sententia Nicani*, Minoritas, qui templum S. Iob Venetiis curabant, Romam evocant, & veteres quascunque tabulas, & argumenta advecti nuper corporis proferre jubent. Interea nihil circa venerationem illius corporis novari, vel ipsas reliquias pro reliquiis habere S. Lucæ mandant, sub pœna excommunicationis, & inobedientiæ, donec ipsi Romæ de earum veritate sententiam ferrent. *Franciscani vel adversis argumentis, vel alia occasione diffisi, nihil amplius de ea re leguntur Romæ effecisse.* Itaque restitura Patavinis antiquissima veneratione sacrarum reliquiarum, atque Minoritis interdicto cultu, recentis corporis, Cardinales, forsan ut Nicæni collegæ auctoritati parceretur, *rem totam silentio involvunt*, & à sententia, quæ adversa eidem ferenda erat, consulto abstinent. Nec postea accepimus quicquam de his Romæ statutum esse, quamvis defuncto Niceno, Monachi S. Iustinæ extremam de Controversia sententiam quæsiverint,

donec

donec consequentibus annis, Gregorius XIII. Pontifex Maximus de veteri litigio edoctus, cùm restitueret emendatius Martyrologium Romanum, *ac si postremam sententiam ferret*, in eodem Martyrologio ad diem XV. Calend. Novembris, qui Lucæ Evangelistæ sacer est, jussit fieri mentionem translationis sacri ejus corporis Patavium, sub his verbis. *Natalis B. Lucæ Evangelistæ, qui multa passus pro Christi nomine, Spiritu Sancto plenus obijt in Bithinia, cujus ossa Constantinopolim translata sunt, & inde Patavium delata. Franciscani tamen Patres*, neque excommunicationis pœna à Cardinalibus inflicta, neque Romani Martyrologii, vel potiùs Romani Pontificis authoritate deterriti, *sententiam Nicæni, typis excudere, atq; passim adhuc evulgare non verentur.* Quando autem & à quo translatum fuerit, Patavium, corpus S. Lucæ narrant. Copronymo Imperatore adversus Sanctorum reliquias, & imagines sæviente, Vrius Presbyter custos Ecclesiæ S. S. Apostolorum, subtraxit corpus S. Lucæ, & partem reliquiarum S Mathiæ in navim, quæ in occidentem solvebat. Ea res non latuit Grafsilium Vrij socium, qui noctu discedentem conspicatus, voluit rem totam edoceri, ac sibi donari caput S. Matthiæ, quod postea Romam delatum est. Vrius prospera navigatione usus Patavium veniens, sanctorum reliquias collocavit in templo S. Iustinæ, quod tum forsan cele-

celeberrimum esset,& minora à Longobardis pertulisset Attulit etiam in tabula imaginem S.S.Virginis Mariæ,& infantis Iesu,quam ex incendio virtus Divina retraxerat. Produnt veteres memoriæ Cœnobii S.Iustinæ,cùm ab Iconoclastis acervus sacrarum imaginum Byzantii combureretur,*hanc è flammis evolâsse, super aquas constitisse, mox in sinum catholicæ cujusdam mulieris se recepisse*. Conspiciuntur adhuc *vestigia exustionis non minima in utroq; latere ipsius tabulæ; quam perpetua veneratione* cultam hactenus,consueverunt solenni pompa circumferre, si quando cœli intemperies, vel publicum malum urbem afflixerit. Vrius qui templum S.Iustinæ insigni thesauro ditaverat, Patavii sanctissimè vita functus,in eodem templo sepultus,& in novam Ecclesiam postmodum relatus, etiam miraculis claret. Habes insigne λειψανομαχίας exemplum,cum appendice imaginis thaumaturgę. Palæmonem se offert ἐχόνιος non tantùm contra Græcos, sed & Latinos Franciscanos. Multa hîc occurrunt, quæ ad exactiorem mentis trutinam appensa Pontificiam doctrinam non uno modo labefactant; quæ Lectoris judicio permittimus. Monuisse satis sit,incautè bonos illos homines arcana sua reserare,mercésque reliquiarum suspectas reddere. Vt suum faciant Græci corpus B.Lucæ,tabulis pugnant,& juratis testibus. Non placet Patavinis, qui & reclamant, & fidem Græcorum extenuant,fraudes eorum in reliquiarum mercatu ob-

ten

tendunt. Parùm memores, his quoque artibus Institores Romanos reliquias obtrudere. Vtri fidem jam adhibeas? Suos utriq; patronos habent & hyperaspistas, qui à sententia recepta non recedunt vel unguem latum. Beatos nos, quibus certiora longè, præstantiora, & pretiosiora Lucæ λείψανα sunt destinata, de quibus nemo sanus, aut Christiano nomine dignus, litem intendere sustinuerit Scripta ejus intellige sacra, magno Ecclesiæ bono, in huncusque diem reservata. Cætera, nulla nobis negotia facessunt. Sed ad *alteram* accedimus pugnam, de *annulo pronubo* B. Virg. Mariæ inter Perusinos & Senenses commissam. *Iohannes Baptista Laurus* Perusinus an. Ch. 1622. Romæ tractatum dedit de hac utrinque re gesta, quem & annalibus suis inseruit *Bzov.* ejus familiaris, an. Chr. 1480. S. 26. & deinceps, quo anno, ut idem ait, Sixtus IV. *Controversiam illam dirimere fuit conatus.* Nos Rivetum, ejusque Apolog in hoc compendio, qui ejusdem etiam Scripti nucleum dedit, κατὰ πόδα sequemur. Supponit Laurus (quod tamen ex Hebræorum veterum, alia quippe juniorũ ratio est, qui usum annulorum cum Christianis ex Paganismo mutuàrunt: Vide *uxor. Heb.* Seld. pag, 26. *Ius nostrum Heb.* S. 1. Scriptis demonstrati non potest) Iosephum desponsasse B. Virginem dato annulo, pronubo, & quasi res esset extra controversiam, aut apud omnes in confesso, narrat quomodo in manus Perusinorum venerit, & eis adjudicatus fuerit, *sententia Pontificis*. Vidit autem ille, quod *Calvinus* objecerat, *non convenire paupertati con-*

jugum annullum pretiosum; Idcirco recentiorum quorundam placita, scitis Hebræorum adversantia, prorsus repudiat, qui annulum aureum, in cujus pala puniceus esset calculus, à Deipara complures annos gestatum, scriptis editis nullo authore asseruêre. Occasionem tamen dedisse putat, quod Romæ, in D. Mariæ, in via lata, venerabundi rem *intuentur in pictura expressam*, qualem S. exhibuit Lucas. Qua *non obstante* asserit, annulum fuisse Onychinum totum, ex lapide quem alii Sardonychen & Calcedonium transnominavêre. Scrupulum tamen injicit, quòd Pelbartus ad ipsum Pontificem scribens, *dicit, conclusam inibi fuisse Amethysti particulam*, nisi ex amethysto potiùs totum, quod est vero propius, & quæ sculpturæ est facilis, neque ita præstans, quis fuisse malit. Id sanè notandum, quod *Laurus*, qui se annulum illum dicit vidisse, *incertus sit, an ex amethysto vel onyche tornatus sit*. Et quia vestigia quædam apparent sculptæ alicujus figuræ, vel litteræ, vel rei alterius, visus est sibi percepisse *flosculos duos semiclusos sponsi virgam jam senescentis indicantes. Quæ fabula*, de Iosephi senectute, etiam ab ipsis Pontificiis explosa est. Alii alia conjecerunt; *ex quibus, quàm fragili fultura* totum id innitatur, manifestum est, & rem à fundamentis nutare. Nec ullum habet Authorem Veterem, qui Onychinos aut Amethystinos annulos apud Hebræos in desponsatione vel divitum vel

pau

pauperum in usu fuisse scripserit, qui tamen asserit *adversari scitis Hebraeorum eos*, qui aureum fuisse dicunt. Latuisse hunc annulum agnoscit usque ad tempora Gregorii V id est per annos post Christi passionem *plusquam nongentos*. Vixit enim Gregorius ille IↃ CCCCXCVIII. Quo tempore Gemmarius quidam Clusinus, *Rainerius* nomine, Romam fuit missus, à Iuditta uxore Hugonis Etruriae Marchionis, qui cùm incidisset in alium Gemmarium, jamdudum ex urbe Hierosolyma Romam profectum, & ab eo multas Gemmas comparâsset, *ei dono dedit, rudem illum annulum, quèm cùm subridens alius*, & videns, non esse magni pretii, rejiceret; institor ille laudavit munus. Ne sis, inquit, nescius. Hoc ANNULO PRONUBO SPONSUS IOSEPH MARIÆ DIGITUM OPPIGNORAVIT. *Hunc habebis Raineri tecum, & ne in impii & nefarii cujusdam deveniat manus, sedulò advigilabis.* Hic paulùm sistat lector. *Institor* nescio quis, agyrta fortasse, & ex eorum numero, qui pro gemmis quisquilias vendunt, & fucatas gemmas, ut sibi alterū demereretur, & facilius ei imponeret, *fabulae istius author fuit*, sine ulla alia probatione aut testimonio; idque *Romae*, ubi, si existimâsset rem se posse probare, eam haud dubiò Pontifici potiùs, tanquam magni pretii munus, obtulisset. Nec ignoravit Laurus objectum iri novitatem & obscuritatem rei, post tot secula. Occupat ergo his verbis: *Porrò sanctorum pleraq; diu*

occulta & per manus tradita, ignorantibus iis apud quos latuissent, aut in earum cultu non satis incalescentibus, tardissimè ad posteros pervenerunt: nec continuo agnita, Oraria, caligæ, velamina, cineres, Annuli & si qua alia arcanam patrandi miracula vim à Deo fuerant assequuta. Hoc est, talia non fuisse capta temporibus illis, quibus fideles habebant adhuc sensus exercitatos, ad discretionem boni & mali. Asservanda erant aliis, quibus Deus immissurus erat efficaciam erroris, ut crederent mendacio, & damnarentur omnes, qui non crederent veritati, sed acquiescerent in mendacio. Quis enim admittet, si talium cultus gratus fuisset Deo, neque Apostolos, neque viros Apostolicos, & qui eos iis temporibus sequuti sunt, quibus per tela, per ignes, pietatem illæsam servabant, non satis incaluisse in eorum cultu; & qui post novem & decem secula nati sunt, aptisimos fuisse, quibus hæc, scilicet, mysteria revelarentur? Non certè purisimi latices ex fontibus Ecclesiasticarum traditionum emanârunt, in talibus, sed impurisimum cœnum, è lacunis impostorum, qui facilè se insinuârunt eorum mentibus, qui jam sponte ardebant ad Idololatriam. Pergit fabulator, Rainerium Clusium reversum, bona fide repræsentâsse Iuditiæ coëmptas gemmas, & margaritas; de annulo pronubo siluisse: Hugonem ejus maritum, solutioris vitæ fuisse à Maria inter venandum increpitum, vulgatiorem famam ferre, qui postea septem Monasteria construxit.

struxit. Rainerium totum decennium annulum neglexisse, filium ejus decennem obiisse, funus deductum fuisse ad templum S. Musthiolæ. *Ibi filium Reineri, signo dato, è pheretro surrexisse; Patrem contempta religionis, Mariæ jussu, reum peregisse*; jussisse ut neglectum annulum erueret, & publicè spectandum proponeret. Allato ex edibus annulo, inter alios calculos, filius qui nunquam eum viderat, summis apprehensum digitis osculatur; turbe in religiosum cultum compositæ ostentat: Campanis interea (ut quidam Authores sunt) *festivum sponte sonitum*, publicæ fœlicitatis indicium, edentibus. Iussit puer ut duorum marchionum uxores *arcerentur ab annuli conspectu*: ut in proximo, ubi signa è metallo apparerent, effoderent plusculum, ubi marmorea arca icunculis extantibus mirè ficta striatáq. illicò emergeret eam fuisse corpusculo suo obtegendo reservatam, jussitque se in ea recondi. Quibus dictis tradito curioni annulo, pheretro componitur, atq; in Cœlum revolat. Annulus *catena alligatus aurea*, in rudi theca includitur, sed antea inclaruit miraculo. Valrada enim regii sanguinis fœmina, cum præcipiti quodam pietatis oestro percita, gemmam temerè manu corripuisset & annulari digito imposuisset, *continuo digitus exaruit*, quem quoad vixit aridum præmonstrabat. Mansit hic annulus apud Clusinos CCCCLXXXIV. annos. Qua ratione autem in potestatem Perusinorum ve-

nerit,sic narratur. Ejus ostendendi copiam Clusiani cuivis faciebant: & quia Musthiolæ fanum nimis fuit labefactatum, importatus fuit in ædem Franciscanorum Clusiensium. Hac opportunitate *usus Germanus quidam ex illo ordine*, Frater VVintherus, nebulo fucatissimus, à Magistratu obtinuit, ut se rei annulariæ præficeret, & stato die, hanc provinciam dum non oscitanter obiret, habita concione, dum pronus annulum recondere fingeret, *eum in manicas rejicit, & ostiolo astutè oppessulato, resignata Magistratui clave, fugam arripuit, & Clusio, cum annulo clanculum demigravit.* Mirum est, quòd Matrona princeps, pietatis æstro percita, cùm annulum digito imposuisset, non impune tulit: & fur ille, Franciscanus, surrepto annulo, sanus evaserit. Non tamen expers periculi fuit: nam caligo exorta, eum ancipitem & trepidantem reliquit, donec humi projectus. prolato è sinu annulo, & arbusculæ penes quam hæserat, catenula suspenso, enim invocâsset, & agnita culpa petiisset ab annulo, ut ab orbiculo suo quasi iris, orbem translucidis coloribus ambiente, caliginem quæ vadentem meritò obruebat, discuteret, & præeunte luce, viam præmonstraret. Sic recepto annulo, nebula caliginosa eum à tergo verberante; fulgore in antecessu coruscante, Perusiam venit, & ad Augustinianos divertit. Cùm autem iter in Germaniam arripere gestiret, eadem caligo eum deterruit, & subsistere coegit. Caligine per undeviginti dies Perusiæ continuante: divertit

tit VVinterus ad Lucam Iordanum, cui omnia quæ acciderant narravit, *qui ut Perusiam originali annulo donaret eum cohortatus est*. Sed cùm ille abnueret, & se voto obstrictum diceret, eum paternæ urbi apud Teutones addixisse; Lucas re totâ Magistratui detectâ, cùm à Clusinis intellexissent, deesse annulum, ablatum furi, in prætorio Larario reposuerunt: quo in publicum prolato, caligo omnis fuit depulsa. Interea Clusii mittunt, qui sceleratum Mystam ad pœnam poscat, quem perquisitum, ab Antistite ex Franciscano sodalito, à viatoribus tradendum in custodiam curavit Andreacius: & cùm meticuloso & inopinanti se Iordanus obtulisset, effecit, ut solenniter Perusinum Magistratum annulo illo donaret, quo nomine à Perusinis amplissimis præmiis donatus fuit. Instantibus tamen Clusiis, & imprimis Episcopo Clusino, Galielo Piccolomineo Senensi, *qui è vestigio evolârat, SUAEQUE ANNULUM SPONSAE admotis precum ac minarum machinis strenuè vindicare conabatur*; modestissimè abductus est captivus in carcerem, ubi minimum incommodabatur. De hoc furto Clusini ad Senenses referunt, eorumque auxilium exposcunt, qui etiam pro Clusinis adnituntur, & per literas cum Perusinis agunt, ut Clusinis annulus restituatur. Mittunt etiam Legatum in eum finem Bartholomæum Bonaspirium, cui respondent Perusini humanissimè, *statutum tamen dicunt, quod divinitus obvenisset (id est furto Monachi)*

I 4

Armis virisq; defendere. Annulum sibi, suam civitatem honorificentiorem sedem delegisse, nolle se in MatremDei esse injurios, admissuros non intra mœnia solùm, sed in pectoris conclave, ceu Propiciatorium fœderis, & si quid apud veteres Mystas erat carius Diviniusque. Monent socios, ut sibi caveant à Deiparæ iracundia. Dimisso cœtu & Legato muneribus donato, Tibur ad Sixtum IV. Legatos suos mittunt Perusini, qui Cardinalium Petri Riarii, & Hieronymi fratris, favorem ambirent; cùm non dubitarent de proclivi erga se Pontificis animo, qui studiorum suorum matrem meritò Perusiam agnosceret, & ibidem Generalis Franciscanorum Antistes creatus fuisset. Interea Clusinis id impensè Pontificem rogantibus, VVinterus Sacrilegus in augustiorem carcerem concluditur, clementem tamen & percommodum intra Palatii secretioris aulas, ubi Perusini dabant operam ut Foeneratitiam custodiam meliore in dies conditione excoleret. Et quoniam desitum est in eum inquiri, annos plus minus triginta publico sumptu liberè & jucundè traduxit, eique commendata fuit S.Iohannis Parochia, ubi nunc sunt patres Oratorii, ita ut post ejus obitum de corpere ejus fuerit decertatum inter Canonicos Laurentianos & Sodales Franciscanos, quod Laurentinis adjudicatum, apud quos ante aram ipsam Iosepho & Virgini Deiparæ dicatam, fuit tumulatus, XXIX. Octob. cIↄIↄ VI cum Epitaphio, in quo leguntur hæc verba, *cui Perusia, ob Pronubalem annulum, fortuitam donum, non minus debet, quàm si spon-*

sponte obtulisset. Provisum est etiam familiæ Iordani delatoris; & ne iterum surriperetur annulus, Arca constructa, ferreis contexta laminis cum multis clavibus, inter diversos distributis: statutumque ut ter quotannis, tantùm palam efferri deberet: Trinâ postea ostensione ad unam retractâ, eamque Augustalem; quæ lex invidiosa, quadriennio post, est abrogata. Annulo deinde extra majorem Ecclesiam, locus deligitur, in quo Theatrum erectum editiore loco, ex quo annulus peregrinis ostenderetur. Postea Vincentius Herculanus, Episcopus Perusinus consilium dedit de annulo noctu ostendendo oblegatà pompà, & privatim in Iarario, quia non rarò gaudet pietas ob velari &c. Interim Romæ, quo Papa Tibure redierat, lis instauratur inter Perusinos & Senenses, qui pro Clusinis Clientibus suis causam susceperant. Cavebant Senensibus Petrus Riarius & Cardinalis Vrsinus, quibus Legati *Senensium spospondérant aureorum nummum ad XXV. millia, si restitui sibi annulum currarent.* Audiuntur à Papa Senenses, qui sua benefacta in Perusinos pluribus repetunt, eósque ingrati animi reos peragunt, qui sacrilegum hominem ultrò correptum ad Clusinos vel Senenses non remiserunt &c. Delegantur à Papa octo Cardinales, qui rationum momenta expenderent. Sixto imperante ut adversæ partes, sociatis utrin que animis, pacem colerent; cùm absurdum esset: *Annulum, pignus conjugalis benevolentia, nunc quasi furiarum prolatum ma-*

nu, sub rixarum, vexillo Christianos cogere populos. Interea Legati ab utraque parte, hilari nuntio quisque populares afficiebant suos. Sed Cardinales duo, inescati non levibus pollicitationibus, ut suffragij quoque venalis prærogativa Perusinos obrueret: Perusiam profecti, & ibi honorificè excepti, ad reddendum annulum Perusianos hortati sunt; simulque à generosis animis prædatorii notam ambitus dispungendam; idque privatim primo, postea palàm. Postremò etiam interminabantur, ac belli aspera proponebant. Malè exceptis suasoribus paulò pòst unus ex illis, Cardinalis Riarius moritur, ætatis anno XXVIII. in flore ætatis præpropera morte extinctus, Divis procurationem ad quæstum & nundinationem traductam non ferentibus. Alterius autem superstitis authoritate perterriti Perusini, *parant arma & muniment a ut se adversus Senenses tueantur.* Legatos ad Principes Italiæ & Venetorum Rempub. ablegant, subsidia petituros. Velitationibus à Perusinis in Clusinum agrum fieri cœptis, quando Clusini gregibus Perusinorum insidias subinde moliebantur. nec pepercerunt Perusini agris Clusini Episcopi. Quo ipso tempore Carolus Fortebrachius Senenses bello vexavit. Perusini interea oblata occasione Pontificis consanguineos & affines, quantum poterant, demerebantur: inter quos Hieronymus Bassus Sixti nepos, factus Cardinalis, eorum rebus impensè studuit: Et Senensibus tot molestiis divexatis intepescentibus, alii e-

tiam

tiam Romæ aliud consilium Papæ suggesserunt, *ut Romam adferri juberet annulum, & dotalem arrham æquius collocaret, in una ex duabus ædibus virginis, quas instauraverat.* In quem finem scripsit ad Perusinos, ut traderent annulum Ioh. Bapt. de Savellis Cardinali Legato suo, qui ad se mitteret, eum compensaturum traditis aliis, sacris reliquiis. Data fuit Bulla die XVIII. Decemb. CIↃ CCCCLXXX. Addidit Cardinalis suasiones & exhortationes, *quibus Perusini lachrymis & ejulatibus respondentes*, Cardinalis animum ad se inclinârunt, qui causam eorum apud Papam egit, quantum potuit verbis ad misericordiam compositis; cui se junxit Comes Hieronymus Riarius gravissima oratione. Accessit, quòd inter Perusinos & Senenses dissidia orta consenuerant, inter quos fœdus ictum fuit, & de annulo silentium indictum; & dum Marcus Barbus Cardinalis, Idem cum Clusinis procuraret, obiit Sixtus IV. Cui successit Ioh. Bapt. Cibo Genuensis, qui se Innocent VIII. dici voluit. *Tunc recruduit inter Senenses & Perusinos de Annulo querela*; sed cùm Senenses testarentur se libenter permissuros, paternæ Innocentii voluntati, & Francisco Piccolhomineo, Cardinali, etsi Perusini Piccolhominei authoritatem, qui Senensis esset, sibi metuendam affirmarent, freti tamen Pontificia benignitate, & plurimum fidentes suffragiis Cardinalis Recinetensis, Ruveriorum & Florentinorum,

rem

rem permiſerunt judicio Papæ & Cardinalis Piccolbominei: qui cùm non fuiſſet auſus refragari propenſæ Innocentii erga Peruſinos voluntati, qui etiam Peruſii Cardinalis fuerat creatus, effectum eſt, ut uterque, quod ab octo Cardinalibus confici non poterat, ſolenni concepta formula, tabellaria ſententia, Annulum Peruſinis adjudicarit, apud quos Oratores reduces tripudiis & acclamationibus excepti fuêre; flammæ paſsim in foro, in turribus, mœnibus, palatio &c. excitatæ. In ſumma triumphatum eſt, & feriæ inſtitutæ ſunt. Depicta eſt etiam tabula à Petro Peruſino pictore, in qua repræſentata fuit anilis fabula arentium virgarum, juvenum indignantium, quòd Ioſephi virga effloruiſſet; cum Antiſtite ſummo, parante Mariam ſubarrhare Annulo, apprehenſa amborum dextra. *Similem fabulæ tabulam Raphaëlis Urbinatis annulum lapideum ad vivum exprimentem, Typhomi in Franciſci fano ſe ſalutâſſe dicit,* I. Baptiſta Laurus. Inſtituta dein fuit *S. Joſephi ſecularium hominum ſocietas,* qui unà cum Laurentiano Clericatu perpetuum famulatum *annulari ſacello* exhiberet, & ſanctiſsimo patri ad aram dextram dicata ſtatua, & annulus cuſtodibus traditus eſt Archipresbytero primariæ Eccleſiæ, & Symmiſtis, multis paſsim diſpoſitis odoramentis: Symphoniarum tympanorum, tibiarum circumſtrepente ſuaviter ſono, diſploſis feſtivè fiſtulis ac tormentis: Arca autem magnis vectibus in ſublime fuit evecta, quæ clauſtro muni

ni

nita, & multiplicibus clavibus obserata, in perfosso extructi sacelli Laurentiani pariete, veluti sanctiore quodam ærario, oblitesceret. Et ne quid ad scenam deesset, ad augendum, quoties populo spectanda objiceretur Hierotheca, venerationis cultum & solemnia, SATIS EX ARTE excogitatum est, ut columellæ binæ ex altari consurgerent, quæ Odeum magnitudine superarent. Deprомptam verò ædiculam pensili cimelio prædivitem Annulares administri, hoc est, Angeli dextra lævâque accensos cereos gestantes, evolutis sensim funibus, demitterent, Aræque picturatis instratæ velaminibus imponerent; psallentibus interea nabliis, tympanis, tubis, & musicè canentiũ alternis choris, &c. Addit author, Sacrosanctum hunc Annulum ad suam usque ætatem arctissimè servatum, *non civitatem modò Perusinam, sed universam etiam Europam, totúmque terrarum orbem persanctè colere*, qui MARIÆ Virginis ac IOSEPHI, quorum nuptias gloriosè ac plausabiliter oppignoravit, exorat fidem, & ad augenda animis singulorum Christianæ pietatis studia opem utiliter implorat. Concluditque commentarium suum, hoc Epiphonemate: Laus B. Virg. ac S. Ioseph. Non opus est prolixo ad hæc Commentario, ut quisque non excitatus, aut non œstro superstitionis percitus, videat, quousque in Christianismo ipso proruperit Idololatria. Ipsa narratio fidem omnibus faciet, istos homines nihil commercii habere velle cum iis, *qui non arte compositas fa-*

bu-

bulas sequuti, notam nobis fecerunt Domini nostri potentiam & adventum. Nam cùm ipsi non planè ausint certò asserere ea, quæ proferunt, esse indubitata, nihilominus omnia inventis suis deferunt, quæ ipsi Deo. Quod dixi, eos ipsos adhuc hærere dubios, ex Epistola Abrahami Bzovii ad Laurum apparet; qui cùm ipse sit in asserendo audacissimus, de hoc annulo loquitur, tanquam de re verisimili, & quæ propè verò sit. Claudimus hanc λειψανομαχίαν exemplo domestico. Narrat Felix Malleolus peculiari tractatu de furto reliquiarum a.Ch 1448. *Suscitâsse Deum animas trium virorum de terra longinqua, & nocte ingruente seras portarum Ecclesiæ & altaris majoris ab antiquo firmissimas ibidē* (Monasterio nempe B.V. loci Eremitarum: vulgò Einsidlen) *apperuisse, & reliquias pretiosiores ejusdem Monasterii in auro & argento solenniter reconditas sine impedimente cujuscunque, & cum matura quiete, surripuisse, & lacum ibidem nemine præsente transfretâsse: & dum in animo suo proponerent firmiter, ut ex post per montes & colles & alpes, devia & invia, ne per insequentes deprehenderentur, velociter ambularent; Nutu tamen Domini, tanquā amentes & utique nolentes per vallem, & viam pla-*

planam, quæ ducit ad oppidum Imperiale Thuricense, ambulâsse, & ad muros ejusdem pervenisse, & exinde per duas leucas & amplius hujusmodi thesaurum reliquiarum deportare nequivisse, sed desperantes in via publica reliquisse. Et ex post insecutos per familiam oppidanorúm Thuricensium, in ipsorum dominio fuisse deprehensos, & qualiter cum reliquiis pervenerint de loco ad locum, edixisse. Has postea reliquias inventas ad Capellam S. Leonhardi extra muros Thuricen. repositas, mox tamen, videlicet die Martis, cum magna solennitatis processione Cleri totius & reliquiarum eorum obviam delatione ad Ecclesiam majorem Thuricensem fuisse collocatas. Notat autem eodem, præcedentis seculi, anno, Tigurinos Eremitanis omnes reliquias, & reliquiarum conservatoria rapuisse, sed precibus victos restituisse. Præter cætera enumerat, *pilos, lac, vestimenta, Zonas*, B. V. Tigurinis à furibus relicta. Atq; hac occasione quæstiones aliquot movet *Malleolus*: 1. *An, fures illi commiserint sacrilegium?* A. 2. *Si prædicti fures purè & absolutè sine auro & argento, aut aliquo conservatorio surripuissent, qualiter deliquissent?* Sacrilegium committere quicunque reliquias, nisi fortè à Saracenis, auferunt, *Archidia.* authoritate concludit. 3. *Quid de*

ei-

civibus Thuri-ensibus, qui illum thesaurum miraculose translatum invenerunt in agro proprio, & non alieno, si sentiendum? R.Rationes quidem esse, quæ forte hunc adjudicent thesaurum Tigurinis: sibi tamen aliter videri. Argumentis agit & exemplo Friderici, qui trium Magorum reliquias invitis Mediolanensibus eripuerit. Culpam amissi thesauri in Monachorum vitam licentiosam rejicit: Tandem verò concludit, Tigurinos precibus Alberti, Ducis Austriæ, reliquias remisisse an.Ch.1448. Fures suspendio mulctabantur: *stumpf. comp.Hist.* p.218.

[*i*] Celeberrimi Iurisconsulti sunt 1. *Francisc.Zabarella*, Patavinus, Legum Professor eximius: Cardinalis factus est a.Ch. 1411. *Bucb.Onuph.* 2. *Nicolaus Siculus* de Tudeschis, Archiepisc. *Panormitanus*, Professor juris Canonici in Schola Senensi; *Fichard.Buch.bol.* 1425. 3. *Christophorus* Comes Castalionensis Cl Iureconsultorũ ætatis suæ, a.Ch.1448. *Aven.* p.827 *Princeps, & Legum Monarcha* appellatus, postquam Taurini, Parmæ, Senis, & Papæ jus docuisset, obiit die 16.Maji Papiæ. *Schrad.Bucob.* 1425. 4. *Iohannes de Imola* Bon.I.C.clarissimus, qui ad 3. lib.Decretal commentar.ad Clementinas super Digesto novo super Infortiato, & præterea Consilia scripsit. Decessit Bonon.d.18.Feb.1435. aut 1436. *Forster.Bucb* 5. *Paulus de Castro* I.C.disertissimus, qui Comment in lib.Pandect.& Codicis scripsit, & in jure consiliorum volumina plura reliquit, postquam Patavii Florentiæ, & Bononiæ docendi laborem annos 57 sustinuisset, obiit Patavii an. Ch.1438. *Forst.* 6. *Ludovicus Pontanus* de Roma, I.C.summus, qui scripsi re

Commentaria ad jus civile, Concilia, singularia & repetitiones, obiit Basileæ in Concilio ex peste, an. æt. 30. *Forst. Buchh.* 1439. 7. *Huldricus Zasius*, an. Ch. 1461. Constantiæ natus. 8. *Angelus de Aretio*, an. Ch. 1464. denatus. 9. *Alexander de Imola*. qui Commentarios dedit in jus civile, mortuus Bononiæ 1477 *Schrad.* 10. *Dominicus de Sancto Gemmiano*, qui potissimùm in juris Pontificii interpretatione clarus habebatur; floruit circa a. Ch. 1492.

[*K*] Hic observa. I. *Theologiam plerosque Scholasticam ita tractâsse, ut Philosophi potiùs dicendi sint, quàm Theologi*, si quæ Σοφία sit, quæ cœlum miscet terræ, sacra profanis. II. *Nobilem Philosophiæ partem, quæ Instrumentalis vocatur, vel turpiter esse neglectam, vel spinis & sentibus ob sitam. Habent hoc Scholastici*, inquit *KeKer*. Præcog. Log. Tract. 2. p. 95. in Logicis *1. Ut finem & partitionem Logicæ regulatam non ponant. 2. Ut plenum & Methodicum systema non forment; theorematum & præceptorum necessariorum & perspicuorum, sed semper quæstiones inanes & fructu cassas vel super Aristotelis textu, vel Hispani summulis, in infinitum moveant. 3. Ut in ipsa Logica Logicam negligant, Metaphysica multa & sæpe Physica admisceant. 4. Ut præcepta inania confingant de suppositionibus, amplificationibus, restrictionibus, appellationibus distributivis; de*

incipit & desinit; de differt, & infinito; de ita & sicut, de ascensu & descensu; in quibus omnibus parum est boni succi, nec aliunde hæ inanissimæ præceptiuncularum inanium farragines natæ sunt, quàm quod ingenia (ut rectè monet magnus ille Savanorola) nec præcepta, nec usum loquendi habuerunt. III. *Quosdam Aristotelem Christo prætulisse.* Scribunt hoc de quodam Harmanno Rifsiuch Apostata *Bernhard. Luzenb. Geneb.* p.725. IV. *Platonicam & Aristotelicam à paucis quibusdam vel reformatam fuisse vel ex fontibus Græcis clarius redditam*: Sic Leonhardus Aretinus multa ex Aristotele, Plutarcho & aliis Græcis authoribus vertit. Hermolaus Barbarus Venetus, jam ab an. Chr. 18. ætatis scribere cœpi Themistium latino sermone donavit, quemadmodum Marsilius Ficinus, qui floruit an. Chr. 1484 Platonem; & Laurent. Valla Herodotum, Homerum, Thucididem. Hermolai etiam opera & auxilio (ut ejus Epitaphium sonat) Latio pulsa est Barbaries. Vide *Eras.* Chil. 1. c. 4. a. 19. Græcos hactenus scriptores, ex Arabicis non semper feliciter translatis, habuerunt Latinos. Migrantibus autem ex avitis sedibus Græcis literis, magnam Græcorum Doctores Scholis Europæis restituerunt lucem, ut videbimus pauló pòst. Quid in *Logicis* præstitum hoc seculo fuerit à Laurentio Valla, Angelo Politiano, Rodolpho Agricola, Hieronymo Savonorola & aliis, habes apud *Keker.* l.c. V. *Mathem.* excoluisse non paucos. Excellunt 1. *Georgius P*

bach

bachius, Bavarus, qui Theorias Planetarum scripsit, natus est an. Ch. 1423. mortuus 1463. 2. *Iohannes Virtungus* de Hasfort, nat. a. Ch. 1463. 3. *Iohannes Stofflerus*, Academiæ Tubingensis Professor, natus 10. Decemb. 1452. Calv. 4. *Guilelmus Batecumbe*, Anglus; *Bal.* pag. 559. 5. Guilelmus Botoner. Ib pag. 600.

[l] Habemus enim egregios I. *Poëtas*, *Baptistam Spagnolum Mantuanum*, Carmelitarum Priorem generalem. Nat. an. Ch. 1444. 12. April. *Cunradum Celtem*, Suinfortensem Francum, qui primus Germaniæ Poeta dicitur, nat. an. Ch. 1459. *Franciscum Philelphum*: Fuit hic equestris ordinis. Moritur a. Ch. 1481. Bononiæ, propemodum nonagenarius & adeò pauper, ut ad funus efferendum & cubiculi & culinæ instrumenta venierint. *Buchh.* *Matthæum Siculum*, cognomento Rutam, cui tam promtum fuit edere carmen, ut illud Ovidii ei conveniret: *Quicquid tentabam dicere, versus erat.* II. *Oratores & Historicos*: quales sunt a. *Iohannes Franciscus Poggius*, Florentinus. Senex Florentiæ obiit a. Ch. 1420. b. *Angelus Politianus*, quem Philosophum vocant, Poetam & oratorem. Herodianum Latinè interpretatus est. Ejus extant Epistolæ cum commentariis. Sacrorum tamen contemtor fuisse dicitur; superstitiosus vocum venator. c. *AEneas Sylvius*, postea Pius II. Græcè & Latine doctissimus. Testes sunt lucubrationes ejus. Multa tamen impiè damnavit Pius, quæ piè Æneas scripsit. Vnde illud: *Quod AEneas probavit, Pius damna-*

vit. d. *Johannes Picus*, Comes Mirandulæ, & Concordiæ Dominus, vir divino ingenio, nat.an.Ch. 1463. e. *Laurentius Valla* Romanus, Alphonsi Regis Secretarius, Philosophus, Historicus insignis, Biblicus pro ratione illius temporis non planè malus. De lingua cumprimis Latina bene meritus. Obiit Romæ Cal. Aug. ætat. 50. an Ch. 1465. Vix ignis supplicio, ob impactá hæresin, elapsus; *Bzov.* a. Ch. 1448. S. 20 f. *Erasmus Roterodamus*, natus a. Ch. 1465. d. 28. Octob. Rudimenta Linguarum Latinæ & Græcę didicit Daventriæ, in Schola Alexandri Hegii, qui cum aliquando Rodolpho Agricolæ Scholasticorum scripta monstrâsset, prætulit Rodolphus Erasmicum scriptum cæteris, propter inventionis acumen, orationis puritatem, & figuras aptè ceu flosculos interspersas, eòque adeò delectatus est, ut accersito ad se Erasmo dixerit; *Tueris olim magnus*. Non vanum fuit vatis omen. Evasit enim successu temporis oceanus literarius. g. *Antonius Sabellicus*, celebris Historicus, floruit in Italia, an. Ch. 1484. h. *Aldus Manutius*, hujus σύγχρονος, Ciceronis felicissimus æmulus. i. *Petrus Crinitus*, Politiani discipulus, qui de Poëtarum ætatibus scripsit. k. *Iacobus Bergomensis*, qui supplementum Chronicorum reliquit, & usque ad annum 1486. deduxit. l. *Iohannes Nauclerus* Præpositus Tubingensis. m. *Iohannes Tritthemius*, Abbas Spanhem. n. *Iovianus Pontanus*. o. *Albertus Krantzius* Bamberg. P. *Matthias Palmerius* Pisanus. q. *Iohannes Aventinus* cog. Turmairius, natus an. Ch. 1463.

Phi-

Philippus Beroaldus. r. *Raphaël Volaterranus.* ſ. *Gaguinus* Hiſtoricus. t. *Ambroſius Calepinus.* u. *Blondus Flavius*, Foroliviensis, Eugenii Pontificis Secretarius, Hiſtoricus inſignis, claret an. Chr. 1436. x. *Gregorius Trapezontius*, Eugenii Orator, ei coævus. y. *Bartholomæus Platina*, Cremonenſis, qui mortuus peſte fuit Romæ an. Ch. 1481. z. *Philippus Calimachus*, Tuſcus natione, Poëta, Orator & Hiſtoricus inſignis: Præceptor Iohannis Alberti in Polonia, floret an. Ch. 1492. *Chyt. Cal. Froſſardus*, Hiſtoriæ Francicæ author vixit an. Chr. 1402. Plura virorum eruditiorum hujus ſeculi nomina vide in Paraleip. *Urſp.* p. 416. 435. 437. *Geneb.* p. 727. 728. 730. Angliam præſertim ingeniis hoc etiam ſeculo magnis abundaſſe, Centuriæ *Balæ*. docent. Cent. 7. p. 525. *Galfridum Chaucerum* nominat acutum Dialecticum, dulcem Rhetorem, lepidum Poëtam gravem Philoſophum, ſanctum Theologum, Mathematicum ingenioſum, Gallicæ etiam linguæ peritum. P. 608. *Nicolaus Renton* Rhetor, Poëta, Philoſophus ac Theologus ſua tempeſtate tam diſertus erat, ut longè ultra ejus ætatis naturam ex tempore eleganter ac frequenter orare conſueverit. P. 622. *Iohannes Kent*, vel potius Caylegartium profeſsione donatus, Philoſophię, Medicinę & Matheſis primas illas tenebat partes. Demúmque ab excellentia, qua in re prænituit, herbaria, Archiatri titulo publicis ſuffragiis muneratus eſt. Poetas vocat, præter Chaucerum, (de quo *Lelandus*:

Prædicat Algerum meritò Florentia Dantem,
Italia & numeros tota Petrarche tuos.

Anglia Chaucerum veneratur nostra Poetam,
Cui veneres debet patria lingua suos.)

1. *Iohannem Goverum*; 527. 2. *Thomam Ockleve* p.537. 3. *Iohannem Seguarde* p.553. 4. *Iohannem Lydgate* p.586. Grammatici celebris nomen obtinuit Richardus Kendale; p.566. Eloquentiæ laude floruit Ioh. Blakeney; p.588. Medicina peritia tribuitur Nicolao Hostresham p.587.

[m] Hebrææ Linguæ in Germania restitutionem deferunt Iohanni *Capnioni*, seu *Reuchlino*, nato Pfortzhemii, oppido Marchionatus Badensis an. Chr. 1455. Linguæ hujus rudimenta didicisse fatetur *à Iohanne Lapidano*, Theologo Parisiensi; *Apolog.* Reliqua à Iudæo, Abdia ben Iacob Spuono, dum legatione fungeretur apud Alexandrum Papam. Ipse, Epistola in suum Lexicon, ubi primum inter Latinos se Grammaticam & Lexicon Hebr. emittere asseverat. *Geneb.* pag. 728. Quanto verò pretio Iudæi sui operam redimere debuerit Reuchlinus, refert *Hen. Alting.* Hist. Eccles. Palat. p.m. 11. *In singulas*, inquit, *horas didactron totidem florenorum aureorum impendit*, quod & Sixtin. Amama tradit in suo Antibarb. p. 197. Habuit & Hispania unum ex chiliade, & decem ex myriade, ut Hebræi loquuntur, quibus linguæ orientales curæ erant; præsertim Franciscum Ximenium *Bzov* an. 1495. S. 24. Ex Anglis hoc nomine commendatur *Laurentius Holbecke*, Monachus Ramesiensis. *Quibus autem persuasus rationibus* (verba sunt *Bal.* Cent. p. 531.) *huc animum deflexerit,*

rit, breviter & opportunè interim significabo. Inciderat Laurentius in exemplaria quadam Hebraica, Synagoga veteris Majestatem eximiam illam referentia: Comparata quidem, & ab interitu olim insigni Gregorii Humtyngtonensis, Monachi etiam Ramesiani industria conservata: Cùm hoc scriptore fuit pia quadam Laurentio invidia, ut quod ille videlicet in Hebræa lingua feliciter in choâsset, hic felicius absolveret. scripsit Dictionarium Hebraicum. *Iohannes Haynton* Linguam Hebræam non tam calluit, quàm collaudavit. In lecturis (*Bal* p. 562.) publicis hoc sæpiuscule repetebat: *Hebræum nempe Idioma in se esse omni exparte plenum, liberum, purum, & perfectum nec praceptiunculis Latinis obnoxium fore.* Et hæc dicebat, cum in Gymnasiis Christianorum ne umbra quidem illius sacræ Linguæ esset relicta. Vixit enim an. Ch 1428. Confer *Bz*ov. an. Chr. 1429. Sect. 99. & sup. pag. 62. Sed & Græcas literas Reuchlinus in Germaniam, im portasse dicitur. Ipse scribit, se an. Chr 1473. *eam Parisiis didicisse ex discipulis Gregorii Tipherna, qui decreto Concilii Viennensis subnixus, circa a. Ch. 1470. Academia Parisiensis Rectori indicavit, sibi propositum esse literas Gracas profiteri, postulati*

etiam stipendio. Demirabantur omnes hominis peregrini, nec ab Academia accersiti audaciam. Cùm autem ille urgeret decretum, quod Schola etiam Parisiensis mentionem faciebat, Rectórq; ad Senatum retulisset, introducta in Scholam illam fuit ea Professio, quæ tot seculis jacuerat. Six. Ama. Paræn. p.m. 197. Eodem loco à plerisque habetur Rodolphus Agricola, de quo jam actum. Vnde *Iovius* ita eum celebrat: *Hausisti, Rodolphe, Ebraicas, Græcasq; literas adeò stupenda celeritate, ut nequaquam Groninga in Frisia, sed Hierosolymis ac Athenis natus et educatus crédereris: Latinas verò tanta felicitate didicisti ac docuisti, ut exacta puritas ac nobilis illa eloquentia Romanæ ubertas in Oceani littore quærenda videatur.* In *Italia* jam Græcas literas non frigidè excultas fuisse, facilè ex laboribus & Translationibus Italorum, & Græcorum, quarum modò meminimus, satis patet: Sed *Germanum* hominem Græcissare; id ipsis etiam Græcis admirationem excitabat. Cùm *Capnio* Romæ Legatus esset, & Græca publicè ab exule quodam Græco prælegi cognosceret, etiam sibi auditorium, quod viris primæ, mediæ, & summæ ætatis; nobilibus, ignobilibus, Episcopis & Cardinalibus, patebat, subeundum esse fuit ratus, quod ubi magno cum comitatu, Principis Legato digno, fecis-

cisset, & ante lectionem considentibus nobilibus, & splendidis auditoribus reverenter Magistrum salutâsset, gratiis actis, Magister sciscitatus est, num Græcas literas calleret? quod cùm affirmaret, mediocriter se callere eas, rogavit, ut eas clara voce legeret, & Latinè interpretaretur. Quod cùm Capnio Legatus & promptè & cum gratia faceret, ita quidem ut ad Dialectum Græcorum attemperaret pronunciationem, tum etiam commodè & eleganter redderet, gemens & tantùm non lachrymans bonus senex publicè clamabat: *Exilio Græcorum, Græcas literas Alpes transvolâsse i.e.* non jam amplius Italiæ finibus contineri, sed longè latèque ad *Gentes* propagatas esse, quo nomine tum Germani censebantur. Qua verò occasione Græcæ literæ in Italiam migrârint, diximus Sec. XIV. p. 731. quibus addi potest illud *Geneb*. p. 722. *Labente Imperio Græco, captæ sunt literæ à Chrysolora, Bessarione, Gaza, Trapezuntio, Chalcocondyla, Musuro, Gemisto, Plethone, Lascare, & aliis in Italiam, è qua 700. ferè annis exulaverant, reduci, ac deinde in alias Europæ Latinæ partes ferri. Nam post annos circiter 70. Andronicus Cantoblaca Basiliæ, & Hermotimus Spartanus Lutetiæ ludum illum literarium aperuerunt.* Angliæ propulsa barbarie bonas literas restituisse scribit *Bal*. pag. 614. Iohannem Phream, Londinensem, Philosophum, Medicum, Linguæ Græcæ &

Latinæ ita peritum, ut Romæ tunc non habuerit parem. *Latina Lingua* multum debet Hermolao Barbaro, Laurentio Vallæ, Erasmo Roterodamo, Nicolao Berotto, Saxoni Ferratensi & Episcopo Sipontino, authori Cornucopiæ. Vbi tamen notandum I. *Nimis quosdam superstitiosos fuisse Veteris Latinitatis sectatores. Pomponius Lætus* adeò studuit Latinitati, ut Græca attingere non auderet. Abjecto Christiano nomine Petri, se Pomponium dici voluit, diem natalem Romanæ urbis sacrum habuit & Romulum coluit. *Lud. Viv. Calv.* ann. Chr. 1472. II. *Virgulam quosdam censoriam in veteres nimis licenter strinxisse. Laurentius Valla* omnes fermè Latinos scriptores reprehendit: Vni quintiliano assurrexit. In hunc severum censorem scriptorum Latinorum jam mortuum, ita quidam lusit, teste *Tritthemio*:

Nunc postquam manes defunctus Valla petivit,
 Non audet Pluto verba Latina loqui,
Iupiter hunc cœli dignatus honore fuisset,
 Censorem linguæ, sed timet ipse suæ.

III. *Latinæ Linguæ leporibus ita quosdam fuisse fascinatos, ut vel monstrosa vocabula rebus exprimendis sacris confinxerint, vel sanctissimam scripturæ sacræ simplicitatem impiis sannis & ludibriis exceperint.* In hoc luto hæserunt Laurentius Valla, homo Rhetoricus magis, quàm Theologus, *Erasmo* teste Epist. ad Dorpqui tamen ipse questus fuerat ad Garsam Episcopum Illerdensem, Theologos gentilem sermonem magis, quàm Ecclesiasticum deamare. *Angelus Politianus*, de quo notum illud, quòd, interrogatus, an legeret Biblia, neuseabundus responderit: *Semel*

per-

perlegi librum illum, & nunquam collocavi pejus ullum tempus. Vide ὁδηγ. P. 1. p. 33. Unde à lacunis Poetarum ad Scripturarum fontes erant revocandi. *Bzov.* an. Ch. 1470. S. 9. IV. Non initio modò, sed & fine hujus seculi, quo literæ politiores jam emergebant, plerosque in βορϐόρῳ βαρϐάρῳ mansisse. Id sic exprimit *Lelandus*. *Talis certè ejus ætatis* (loquitur de Iohanne *Haynton*, qui an. Ch. 1428. inter celeberrimos Philosophię & Theologiæ referebatur Doctores) *felicitas erat, ut homines eruditiores, quàm eloquentiores, meliores quàm elegantiores reddiderint.*

[n] Incidit enim in hoc seculum ortus magnorum siderum, quorũ nomina magnam jam partem expressimus. Cætera pete ex *Calvis.* & *Catal. Test.* verit. l. 19.

De his autem tene. A. *illis nos meritò multa ferre accepta. Alii* enim, expugnata & masculè profligata Barbarie humanioribus iterum literis sedem in Europa restituerunt. Hebræa Lingua non ignota modò Theologis Scholasticis, quod & *Canus* fatetur in locis communibus; sed etiam contemta, emergit. At non sine lucta. Capnionis certamina, ut Hebræis literis suam afferat libertatem, quis recenseat? Vicit tamen ipsa tandem veritas. Ex Gręcis non profani tantùm authores magno transferebantur studio, sed & Scriptores vel ὄντως, vel δόξῃ Ecclesiastici. Ab Ambrosio Florentino, Chrysoloræ auditore, non modò versionem Diogenis Laer-

Laertii habemus; sed & Dionysii Areopagitæ, & quorundam Chrysostomi librorum. Poterant hinc multi in ementitam illam Papatus antiquitatem penetrare.

B. Alii ulteriùs progressi, *Romanam curiam ipsam adoriebantur.* Videbant, periculosè in Papatu errari. Vnde de regia via soliciti, variè se torquebant. Concilis se rem desperatam restituturos quidam opinabantur: cæteri, ne sic quidem rebus bene consuli, animadvertentes, suæ quique conscientiæ satis faciebant. Vtrique futuræ Reformationi haud pænitendam contulerunt operam. *Illi* enim perniciosam, & quæ altissimas in Ecclesia Romana egerat radices, Papam nullius parere judicio, ita arietârunt sententiam, ut facilius deinceps fuerit, totam illam potestatis Pontificiæ subruere molem. Acta hæc potissimum sunt in Conciliis Constantiensi & Basileensi, quo tempore hæc controversia, in Concilio Pisano paulò ante exorta, acriter fuit agitata. Vide ex Contradict. Doct. Rom. Eccles. *Ioh. Pappi* sup. p. 94. Hi, quos inter, *VVesselus & Agricola* Groningensis, Frisii; *Iohannes de Vesalia*, aliique, altius surgentes Scripturam in subsidium vocandam, & superstitiones istis armis expugnandas quà voce, quà scriptis, inculcârunt: probantes ita posteritati, suo exemplo, Romanæ sedis, imò ne Conciliorum quidem tantam esse debere reverentiam, quin masculè iis à tramite verbi Dei deflectentibus resisti possit. Si non omnia, gravi plerique cæcitate percussi, τηλαυγῶς, videre, & discernere tum poterant: satis erat, βλέπειν τοὺς ἀνθρώπους ὡς δένδρα περιπατοῦντας.

περιπατοῦντας; *Marc.* 8. v. 24. Plenior restitutio visus sequenti seculo erat destinata. Non malè, quod de *Ursino*, *Calvino* & *Martyre* Theologi observant, *illum* studioso Theologiæ ocreas induere; *istum* in equum erigere, *hunc* calcaria addere; tractationi quoque nostræ potest applicari. Ocreas enim induerunt politiorum literarum instauratores; In equum erexerunt Pontificiæ potestatis suggillatores, & superstitionum Papisticarum censores; Calcaria tandem addiderunt dogmatum ipsorum eversores. *Illud* Reuchlino, Hermolao Barbaro, &c. *istud* Laurentio Vallæ, Erasmo Roterodamo; *hoc* Zuinglio debetur & Luthero.

[o] Commendantur hoc loco I. Pontifices, *Nicolaus V.* Nam, ut testes sunt *Æneas Sylvius*, *Platina*, *Stella*, *Volaterranus*, suo seculo primus literas humanitatis & eloquentiæ, linguarúmque studia ab interitu vindicavit, ingenia excitavit & fovit, præmiis etiam invitavit literatos, nunc ad lectiones publicas: nunc componendum aliquid de integro: nunc ad authores Græcos in Latinum vertendos, ita ut Græcæ & Latinæ literæ, quæ amplius 600. annis in situ & tenebris jacuerant, tum demum splendorem aliquem adeptæ sint. Misit & literatos per omnem Europam, quorum industria libri conquirerentur, qui majorum negligentia, & Barbarorum rapinis jam perierant. Nam & Poggius *Quintilianum* tum invenit, & Asculanus Marcum Crelium, &c. Huic acceptissimi fuerunt in transferendis authoribus Græcis Georgius Trapezuntius, Laurentius Valla, Demetrius Græcus, Horatius Ro-

Romanus, Nicolaus Perotus, qui *Polybium* è Græco in Latinum traduxit: Iohannes Tortellinus, Aretinus. Illud certè nemo negaverit, tot ei à doctissimis viris inscripta volumina, quot neque suorum antecessorum, neque Imperatorum cujuspiam nomini dicata comperimus. Bibliothecam Vaticanam Romæ auxit, veteribus ac novis codicibus ornatissimam, in qua circiter tria millia librorum volumina condidit. Vide *Plat. Calv.* a. Ch. 1447. *Buch. Naucl.* Gen. 49. *Geneb.* p. 721. *Plat.* (Conf. *Bzov.* a. Ch. 1447. Sect. 1.) de Eug. IV. *Gymnasia omnium quàm diligentissimè fovit, maximè vero Romanum, ad quod omne genus literaturæ* adhibuit Pium II. ait, *fovere ingenia non fuisse visum, quòd tria gravissima bella ab eo suscepta ærarium Pontificum exhauserint. p. 331.* literarum tamen studium intermisisse nunquam p. 332. b. *Bzov.* an. Ch. 1464. S. 26. & 34. Alio in literas fuit animo Paulus II. *qui Pomponium Lætum & Platinam, tum propter suspicionem, tum quòd nimium gentilitati i.e. scriptis profanis esset addictus, in carcerem conjecit.* *Platina* Historiam fusè recitat. Idem pag. 347. commemorat, *Paulum humanitatis studia ita odisse, ut ejus studiosos uno nomine hæreticos appellârit: Hortatum etiam Romanos, ne filios diutius in studiis literarum*

ver-

versari paterentur, satis esse, si legere & scribere didicissent. II. *Cosmus medices*, qui proinde *Patriæ*, *Musarúmq; pater* appellatus est. Cùm enim post miserrimam, & nunquam satis deploratam cladem Italiæ, obmutuissent cultiores literæ, & nusquam liberalia studia, nusquam Musæ excolerentur, eas ab exilio Cosmus primus revocavit, & humanitatem Italis hominibus, veluti postliminio restituit: cùm Argyropylum, Chrysoloram, & plerosque alios Græcorum doctissimos, disertissimósque ingenti munificentia Byzantio Florentiam excivit, ut Græcis literis Hetruscorum mentes imbuerit. *Simoncell.* in Somnio *Bzov.* an. Chr. 1413. S. 24. Quo etiam illi pertinent, qui Bibliothecarum & Academiarum erectione posteritati se commendârunt; de quibus suprà. His addi potest *Alphonsus* Arragonum Rex, qui Hispanos quingentis atque eo amplius annis à studiis humanitatis usque adeò abhorrentes, ut qui literis operam impenderent, ignomina propemodum notarentur, ad cultum literarum revocavit. Vide *Bzov.* an. Ch. 1458. S. 3. Nec negligi debet *Humfredus*, Glocestriæ Dux, qui literatissimus ipse nullum unquam inhonoratum dimisit eruditum *Bal* pag 583. *Iohannes Galeazius*, Dux Mediolanensium primus, cujus *Bzov.* an. Chr. 1402. S. 5. his verbis commendat literarum studium & amorem: *Conduxerat liberalibus stipendiis omnium disciplinarum Professores, qui in Gymnasio Ticinensi à patre condito juventutem docerent. Bibliothe-*

thecam porrò, erectò juxta templo, in quo Divorum & Martyrum reliquiæ pretiosis distinctæ loculis servabantur, rarissimis codicibus referserat. Ex ordine profitentium celeberrimi tum fuere, qui monumenta ingenii posteris reliquerunt: In jure civili, Baldus, & duo Raphaeles, Fulgosius atque Comensis, & Segnorolus Amedeus. In Philosophia Hugo Senensis, & Blasius Pelacanis, à Parma, cujus etiam extant in Astronomicis, disciplinaque optices subtilissimæ quæstiones. Tres quoque Medici, Marsilius à Sancta Sophia, Syllanus Niger, & Antonius Vacca, quorum commentarii in scholis prælegu ntur. In tradendis Græcæ Linguæ præceptis eminebat Emanuel Chrysolora Byzantius, supra Doctores omnium disciplinarum conspicuus Petrus Philargus Cretensis, sacrarum literarum interpres, qui postea Pontifex evasit, & Alexander V. est appellatus.

VIII. Pergimus *ad Monachatum*, qui etsi dominandi [a] libidine, [b] fraude, [c] rapacitate, [d] superbia, totáq; adeò disciplina [e] luxata & laxata infamis satis

satis, & publicis scriptis [f] exagitatus fuerit; suos tamen subinde habuit fautores, quorum operâ & [g] novi ordines instituti, & veteres [h] honoribus, privilegiis, divitiísq; sunt aucti. Unde &[i] superstitio sua habuit incrementa, & [k] Ecclesiasticorum bonorum abusus.

[a] *Fel. Fab.* Monach. Vlm. Hist. Suev. lib. 2. p. 235. *Non solum autem Monachi Ovviæ, sed etiam Monachi Cistercienses de Bebahausen juxta Tubingam in Ulma dominabantur magnis privilegiis utentes. Sic ergo Ulmenses longo tempore sub jugo Monachorum & regimine eorum degebant, eósque tanquam Dominos suos recognoscebant, & Ministri eorum voluntarii erant, quamdiu Monachi Ministri Dei devoti manserunt. Tandem autem religione tepescente, & seculari pompa in Monachis crescente, Deo permittente tepuit in Ulmensibus amor & affectus ac obedientia ad Monachos illos. Videbant enim, quòd de bonis eorum nutriebatur superbia cum multorum scandalo. Unde Abbates illi illo tempore magnis sumptibus à*

sede Apostolica impetraverunt Pontificalia insignia supra suas dignitates: contra quod tamen S. Bernhardus, qui illis temporibus adhuc in humanis erat, multa scripsit. Dicit enim: Si attenditur rerum dignitas, hanc Monachi abhorret professio: Si ministerium, solis liquet congruere Pontificibus, &c. *Vide Spec. Hist. lib. 2. c. 84. Unde Abbates Infulatos nequaquam ego, sed Johannes in Decretali, ut Apostolica,* de privil. lib. 6. nominat *asinos cornutos, dicens,* eos ideo non posse exercere officia Pontificalis ordinis. *Ideo vulgariter dicitur;* Quod insignia Pontificalia in istis Prælatis tantum operantur, quantum in mulis genitalia; *quia licet habeant, tamen non generant, sic nec isti infulis coronati fructificant. Sic ergo, ad propositum, indies expensis crescentibus, crescebant necessariò exactiones subditorum & gravamina indebita. Unde Ulmenses onerati gemere ceperunt, & de excutiendo illo jugo inter se tractaverunt.* Duo autem, ut paulo post subjicit, intendebant: Monachorum bona, emtionis sibi jure vendicare; & Monachos ipsos urbe expellere. Vtriusque voti facti compotes omnia subire, quàm ingratos illos hospites recipere voluerunt. Reditum tandem in gratiam utrinque, sed non sine strategemate politicô.

[b] Illustre nobis exemplum ex *Alberto Krantzio* recitat Bzov. an. Chr. 1428. S. 17. *Rei novitas*, inquit Krantzius lib. 11. Saxon. c. 16. *suo à nobis jure deposcit, ut in literas mittamus memoria digna diuturna. Venerat ab Roma in Saxoniæ provinciam, specie nuncii Apostolici quidam falsarius, nomine Marcellus, cum fratre Hospitalis, ut apparebat, Sancti Johannis. Carnales illi fratres & ambo professione Minores, religiosa veste projecta, literas præferrebant Apostolicas. Marcellus satis eloquens & doctus, qui se Magistrum in Theologia assereret, plenarias Indulgentias pollicitus dantibus pro redemtione captivorum, pro Rege Cypri, per ditionem Zvverinensem profecit, multo quæstu facto. Venit postea Lubicam, atque Pontifici sese exhibuit. Ille & vultum hominis, & literarum faciem perpendens, primum suspicionem falsi concepit, deinde, ubi introrsus omnia perspexit, reperit falsarium. Ille tamen nihil mutato vultu intrepidus stabat, pollicitus omnia facere & perpeti, de re sua liquidanda. Episcopus coëgit præstare juramentum, ne quovis pacto, nisi dimissus abiret. Ille non*

gravatim præſtitit. Frater ejus brevi morbum contrahens, vita exceſſit. Marcellus etiam, ubi primum licuit, nemine commonito, ſecreto abſceſſit. Epiſcopus interim rem ſummo Pontifici detexit. Ille falſarium remandavit ſervari, & ad formam juris in eum procedi. Erat tum Cardinalis Anglicus per Germaniam in legatione cauſa Bohemica cum poteſtate de latere. Huic Martinus Pontifex præſcripſit, ut falſarium ad ſe perductum examinaret, & jure in eum ageret. Jam audiebat, Lubica dilapſum, perveniſſe Coloniam. Erat autem multis in locis Italiæ non ignotus Marcellus. Nam Venetiis pridem ob ſimilem cauſam erat in carcere per ſummum elapſus ingenium. Simulavit ad mortem ſe ægrotare. Scribebat, ut erat artis Medicinæ peritus, receptam, quam potione formare juſſit, in apotheca, ſimulans ſe accepturum. Erat autem ſomniferum vehemens. Eo accepto rogavit ad ſe mitti Fratrem ordinis Minorum, ut Coram Deo ſinceram faceret conſcientiam moriturus. Adventantem ad ſe in carcerem Fratrem blandè invitavit, ut de ea potione guſtare non de-

detrectaret. Simplex Frater nihil veritus mali, bibit, nec diu post in somnum solutus est gravissimum. Marcellus, de tracta illi veste Monachali, hanc induit, & à simulata voce Fratris, è carcere educi postulavit, quasi jam impleto circa carceratum officio. Extractus Monachali veste, & pro Fratre dimissus, sic elapsus Venetiis venit Coloniam. Id compertum habens Legatus Cardinalis hominem sibi non ignotum, honorificè ad se invitavit: venienti manus injici & in carcerem compingi imperavit. Ex hoc ille, incertum quibus modis, falsis custodibus fuga sibi consuluit, sed magna diligentia latitans, inter Moniales conquisitus, & ad Legatum pertractus, carceri perpetuo addictus est. In Brule, Archiepiscopi Coloniensis arce asservabatur, & jam in oblivionem venisse videbatur: cùm Theodoricus Archiepiscopus, nescio quid incommodi passus, hominem Medicinam profitentem liberavit. Unde carcere eductus specie comparandæ Pontifici medicinæ elapsus, in Aquilonares oras concessit, sententia damnationis, quam

Cardinalis Legatus in eum tulerat, miro artificio & eventu elusa.

[c] Vix enim aliud merentur nomen sumtuosa, & insanæ magnitudinis ædificia, quæ Monachi hinc inde alienis erexerunt impensis: quòd cùm nonnulli animadverterent, Ecclesiarum Parochialium majorem rationem esse habendam, quàm Monasteriorum, jure censuerunt. Vnde Monachatui non parùm decessit. Vlmæ hoc factum esse testatur *Fel.Fab.* l.2.p.245. Exemplum insignis crumenimulgi, Monachi mendicantis refert *Aen.Sylv.* apud *Bzov.* an. Chr. 1457. S. 10. Is 17000. aureos nummos muro inclusos mendicando corrasit.

[d] De *Marianorum* superbia consulatur *Bzov.* a. Ch. 1410. S. 32.

[e] Vnde tot tum de Monachis & Monasteriis authorum querelæ, tum etiam de maturanda eorum Reformatione suscepta consilia. *Auth. Fascic. temp.* pag. 89.b. *Reformatio magna multorum Monasteriorum in diversis mundi partibus fit. Et nota, quòd hujusmodi reformationes crebrò leguntur facta*; (authores vide apud *Bal.* p.598.) *sed pene nulla remansit, quia solito more per successum temporis ad pristinum relaberetur languorem post venerabilium patrum mortem.* De Coletta Burgunda vide *Bzov.* a. Ch. 1425 S.26. Bullam Eugenianam, pro Reformatione Monasteriorum Græci etiam ritus, S.Basilii, exhibet *idem* an. Ch. 1446. S. 8. *Fel. Fab.*

Fab. Hist. Suev. l. 2. p. 274. *Successu temporis, cùm religio B. Benedicti ubique penè deficeret, incepit & in Elchingen languere. Eadem ferè etiam tempestate fuit persecutio Romanæ Ecclesiæ & omnium ei faventium, excitata per Ludovicum Bavarum, in qua plura Monasteria penitus defecerunt. Insuper circa eadem tempora Abbas de Ovvia & Monachi in Ulma triumphantes dominabantur, & inexplicabiles expensas faciebant, dilapidantes bona sui monasterii, quæ Ulmæ habebant. Ad hoc autem advocabant Monachos sui ordinis Ulmensibus vicinos de Elchingen, VViblingen, & Blaburen, & Eschenhausen, & ad idem faciendum inducebant. Quo in tempore Elchingen in temporalibus non modicam ruinam sustinuit. Dicitur, quòd circa illa tempora Monachus, Provisor Conventus in Elchingen omni die cum servo Ulmam intravit, & in tabernis Bacchi officiis intentus usque ad vesperam. Vespere præterito, cùm repleti essent, replebant etiam flascones pro nocturna cœna, extra in Monasterio fienda, sicq; de civitate exibant lætis mentibus & vertiginosis ca-*

pitibus, & cùm per arva descenderent, sæpe magnas difficultates patiebantur in fossis pratorum, ita ut nonnunquã luto infixi exire non potuissent, nisi confortationem ex flasconibus suscepissent. Ex his & aliis sacer ordo B. Benedicti illis remissis temporibus nimis vilipendebatur ubique. Unde seculares calamitati ordinis compatientes nonnulla Monasteria ad suas recipiebant manus, & vices Abbatum, Præpositorum & Priorum gerebant. Et p.279. *Steterunt autem duo illa Monasteria* (quorum superius meminerat) *longo tempore in vita devota, usque ad totius ordinis Prædicatorum destitutionem. Tunc enim indies decrescebant ambo, & multiplicabantur scandala in totius ordinis confusionem, & patriæ turbationem, quæ propter honorem ordinis non expedit singulariter tangere. Tandem autem ævo nostro crescentibus reformationibus, cepit Ludvvicus Fuchs tractare de Reformatione illorum duorum Magistrorum.* P.287. *Mansit hæc sororum congregatio in Dei sedulo servitio, usque ad Fratrum defectionem, quibus in devotione tepescentibus, dissol-*

soluta fuit congregatio sororum. Nam Fratres incipiebant passim frequentare, & societatibus se immiscere, praesertim cum sui ordinis fratribus, conventus Augiensis, qui deliciis Ulmae vacabant, eósq; de VViblingen & Elchingen invitabant, ut essent adjutores eorum, in dilapidatione bonorum Ovviae magnae, quae Ulmae habebant, & in tantam inverecundiam Monachi devenerunt, ut spectaculis secularium, hastiludiis & choreis ac nuptiis interessent. Stetitq; divini Benedicti sacra Religio fere ubiq; subtali dissolutione, usq; ad an. Ch. 1412. Quanto verò labore constiterit Vlmensibus Reformatio Monachorum & Monialium *idem* his docet verbis: *Successu autem temporis* (pag. 512.) *post lapsum religionis S. Francisci & Fratrum defectionem, defecerunt & à Religione declinaverunt etiam sorores, sicq; uterq; conventus, Fratrum scilicet in civitate, & sororum extra muros, multo tempore absq; observantia suae Sanctae regulae stetit sub multa dissolutione, & plurima committebantur scandala, incidebántq; seculares per ingressum ad moniales pericula excommunicationum Papalium frequenter. Dum autem jam fra-*

tres Prædicatores reformati essent in Ulma, cæperunt eorum Prædicatores contra nonreformatos clamare, & pericula detegere, & excommunicationes latas contra ingredientes Monasteria S. Claræ promulgare, & sibi confitentes ad Papam remittere, & ex multis talibus aperti sunt oculi Dominorum consulum & multorum secularium in Ulma, & ad tanta pericula cæperunt horrescere, & timere, quærentes, qua via cum pace & tranquillitate tantis malis finis imponi posset. In his autem Domini Ulmenses consultum habebant expertũ virum & venerabilem patrem, Sacræ Theologiæ Professorem, Magistrum Ludvvicum Fuchs, Priorem tunc Prædicatorum in Ulma, cujus consilio & opera prius reformaverant conventum Prædicatorum cum multa pace: Accepto autem consilio & obtenta à Papa Bulla Reformationis amborum Monasteriorum, an. D. 1483. opus aggressi sunt Domini Ulmenses cum multa sagacitate. Studebant enim ante operis incboationem totam sibi attrahere communitatem, ut D. D. Mag. Henricum Nithart, Plebanum & clerum, ac

Feli-

Religiosos & Magistros, Tribuum, & omnes cives ac Tribules. Et hoc facto advocaverunt Fratres Minores Reformatos, eisq. conventum in civitate tradiderunt, & alios non reformatos penitus extra conventum & civitatem expulerunt. Et illa Fratrum Reformatio difficultatem habuit, sed parvam, quia pene omnes, qui reformandi fuissent, recesserunt, ita ut Reformatio fuerit murorum & domus, & non fratrum, quia ipsi Reformatores erant loci tantùm possessores & non Fratrum Reformatores. *Reformato autem conventu Fratrum, statim ad reformandum Sorores in Seflingen manum apposuerunt. Et quia hoc arduum, laboriosum & periculosum erat, assumserunt secum plures viros doctos & expertos, religiosos & seculares & consiliarios D. Eberhardi de VVirtenberg, & plures nobiles affectum boni habentes. Sic ergo Domini Ulmenses, stipati Doctoribus religiosis diversorum ordinum, Nobilibus, suis concivibus & Tribulibus, armatis & communiter vestitis, exierunt de civitate cum ingenti multitudine, tanquam ad certamen pro gloria Dei, habentes secum in curribus Abbatissam instituendam cum*

cum monialibus S. Claræ, multis de observantia. Et ingressi Monasterium, antiquam Abbatissam, D. Christinam Strælin de Ulma auctoritate Apostolica destituerunt, & omnes officia habentes absolverunt, & in earum locum adductas subrogaverunt. Quanta autem in omnibus his fuerint Monialium illarum insolentiæ, clamores, ejulatus, rugitus & fletus, maledictiones, blasphemię imprecationes malorum in consulatum, improperia in Magistros civium, despectiones Doctorum, contumeliæ & minę, *non potest enarrari.* Quantæ autem secutæ sint difficultates, quantæ turbationes, quot pericula, quot dietæ, quot scandala, quantæ expensæ, quante denique divisiones in ipsa civitate & partialitates, quantæ sententiarum sedis Apostolicæ & Imp. mutationes, Interpretationes, innovationes, renovationes, & restitutiones, & quàm acutæ Fratrum Minorum non observantialium, & ingeniosæ observantialium obviationes, & quot pro utraque parte annulationes, fugæ, conventiones & recessus, quot Dominorum Consulum de Vlma apud sedem Apostolicam & Imperialem Majestatem proclamationes, infamationes, accusationes, & apud Episcopos delationes, & apud Principes inculpationes, & quantæ contra Vlmenses ex his ortæ sint Principum, Episcoporum, Nobilium, & communitatum, indignationes, detractiones, irę, minæ; *non facile dixerim.* Monachorum Benedi-

nedictinorum Cluniacensium *ubiq; sublatam esse disciplinam*, conqueritur Bzov. an. Ch. 1436. S. 60. Unde & templorum ruina, & contemptus. Exemplum subjicit, monitore satis impium. Ait, inter reliquas Romæ Basilicas S. Pauli, Monachorum illorum negligentia, Ædem, in stabula & coquinas tam diu fuisse versam, donec peregrinus quidam simulachrum Pauli ligneum inclamârit: *Paule, ô stulte barbate, cur ensem sustines? en quale tuum templum? Qualis de eo cura? Infer plagas: sume pœnas de his qui te ac tua negligunt. Atq; sic fuisse ex eo tempore templo honorem restitutum.*

[f] Calamum enim in plerosque sui temporis Monachos strinxit 1. *Felix Malleolus*, Canonicus Tigurinus. Vide *Anal.* P. 1. p. 25. 2. *Henricus TocKen*, Canonicus Magdeburgensis, qui validorum mendicitatem damnavit proprio scripto. Vide *Catal. Test. Verit.* l. 19. p. 88. 3. *Volquinus*, qui Homilia quadam super Evangelium, de interseminata Zizania, Monachos *Monstra* appellat, *quòd & Monachi sint, & causidici, & negotiatores & curiales*, Ib. pag. 837. 4. *Gregorius Morgenstern*, in sermonibus suis, in prima expositione triplicis veritatis dicit: *Monachos primùm ideo superbire, quòd putent, se cæteris sanctiores, &c. Secundò superbire & gloriari eos de suis patronis. Benedictinos prædicare & ex tollere*

re usq; in cælum suum Benedictum, dicere; eum fuisse patrem Monachorum in occidente. Quare se, ut qui eum secuti sint, elegisse optimam partem cum Maria, &c. Dominicanos gloriari de suo Dominico, eumq; Christo similem facere. Franciscanos item mira de suo Francisco jactare, quod in loco Luciferi sedeat: Eum omni anno purgatorium expoliare suis devotis intercessionibus. Eremitas vestire Augustinum suo habitu, eumq; suæ secta principem jactare; similiter & alios. Quibus ineptis gloriationibus opponit Petri illud *Act.*10. In veritate comperi, quòd Deus non sit acceptor personarum; Id.pag.853. 5. *Autor speculi Hierarchiæ Ecclesiasticæ*, contra Monachos disputat; Non licere cuiquam Monacho usquam concionari, sine ordinarii Episcopi permissione: mendicitatem nullo modo esse perfectionis opus, imò nec pium quidem, sed sacris & profanis legibus prohibitum. Quare pauperibus Monachis omnino laborandum esse, ut de opere manuum suarum vivant, &c. *Id.*pag.884. *Nicolaus Cusanus*, cùm Benedictinis in Bojaria erigendum fuisset Monasterium, dissuasit opus, otiosis Monachorum gregibus Bojariæ plebem, satis superque velut escam exedi atq; devorari causatus *Avent* annal.l.7.p.834. De *Bohemis* & aliis, qui Marte etiam aperto Monachatum oppugnârunt multa dicere nihil attinet.

[g] Vt est 1. Ordo *Montolivetensium*, auctore Bern-

Bernhardo Ptolemæo. 2. *Canonicorum S. Georgii de Alga*, autore Laurentio Iustiniano. 3. *Mendicantium Hieronymi*. Hi tres ordines sunt instituti an. Chr. 1407. *Geneb.* pag. 715. 4. *Ordo Minimorum IESV MARIAE* (quos Franci vocant Bonos homines) sumit originem à S. Francisco de Paula, quem Leo P. P. adscripsit inter Sanctos; *Sicul. Volater.* lib. 21. *Geneb.* 1471. 5. Ordo *Pœnitentium mulierum* ex prostitutis cæpit Parisiis, prædicatione Iohañis Tisserani Minoritæ. *Palmer.* continuat. *Volater. Geneb.* p. 731. 6. Ordo *tertii ordinis*, seu de pœnitentia B. Dominici. *Bzov.* an. Chr. 1426. S. 29. Institutus est à Manfredo. 7. Congregatio seu *Societas nominis Iesu* à Gerardo quodam instituta, & à Pontifice ea lege confirmata, ut in Societatem nullus admitteretur, qui suis militare sumtibus per annum nequiret: Sociis plenariam peccatorum Indulgentiam promisit. Hominis institutum fuit, bellum Sacrum contra Turcas continuare. Sed ex mendaciis & dolis Gerardum conflatum fuisse, ipse fatetur *Bzov.* an. Ch. 1483. Sect. 31. Atque huc pertinent A. Variæ ordinum Monasticorum Reformationes. Augustiniani nobis dederunt *Seculares & Regulares*, quorum hi illos loco cedere coegerunt, ipsius Papæ authoritate. Vide *Stell. & Platin.* p 305. in Eugen IV. Sic & Benedictini Patavii in cænobio Iustinæ reformandi erant cùm ita viverent, ut pudeat *Bzovium* an. Chr. 1408. S. 24. *referre quale tunc cænobium fuerit, cùm Andræas, puerīq; fratres in maximo familiæ luxu æmula-*

larentur parentum intemperantiam. Abbati, inquit idem, *ex pellice natus filius ostendit, qui status rerum id temporis. Aliquando quinque Monachis, sæpe tribus ac mercenariis incolebatur. At equorum stabulis addicti famuli sex, cubicularii quatuor, pedestres pueri totidem, canes, accipitres, familia, Principibus æqualis. Eo sanctorum Episcoporum dona, & piorum civium facultates, Christi Ecclesiæ, sacris usibus, pauperibus dicatæ, devenerunt. Cœnobii porrò hæc facies erat. Inter multas ubique ruinas veterum ædificiorum, unicum claustrum etiam alicubi dirutum speciem exhibebat religiosi loci. Id columellis frequentibus geminatis, & minimis arcubus extabat, ad priscam Germanorum Architecturæ rationem, quæ Veronæ, Mediolani, & alibi cernitur. Huic ad Austrum cohærebant, ædes Monachorum, quas Dormitorium vocamus, ex quatuor tantùm cellulis, ad quas liber adeò accessus erat, ut etiam mulieres per ostium, quod choro adjacebat cœnobium ingressæ in Dormitorium venirent, atque sæpius (pudet scribere) ipsis Monachorum latrinis uterentur. Reliquum ca-*

cœnobii, potius latronum specus, quàm Monachorum domicilium videbatur. De modo autem Reformationis, & nova inde exorta congregat. Benedictinorum S. Iustinæ de Padua, agit deinceps. Sic *Marc. Sabell.* Enn. 10. l. 5. observat, *Minoritas in duas factiones his diebus abiisse, ità ut pars una Observationis, alter à Conventu jam inde dici cœperit.* Eandem consuetudinem sunt in Italia secutæ & aliorum Mendicantium sectæ. De *Carmelitarum* verò *observantium & Non-observantium* controversiis Baptist Mantuanus decimam Eclog. fecit:

Maxima pastores agitat discordia, Bembe
Qui Solymos colles Galileáq; jura colebant, &c.

Varias etiam in *Brigittæ* ordine scissuras fuisse natas & contentiones, unde ipse ordo in discrimen fuit adductus, commemorat *Bzov.* an. Ch. 1534. S. 51.

B. *Sodalitates*, cujusmodi est a. *Sodalitas B. Virginis* à Cardinale de Turre Cremata, Dominicano instituta, & à Pontificibus approbata. *Bzov.* an. Ch. 1468. S. 21. b. *Rosarii* Sodalitas, diu satis intermissa, sed ab Alano Rupensi restituta, *Bzov.* an. Chr. 1473. Sect. 22. & à Legato Pontificio Indulgentiis munita; *id* an Ch 1476. Sect. 17. Scribit Monachus, *B. V. se Alano fecisse conspicuam, & inprimis horrendas universas orbi pœnas imminere significâsse; deinde de neglecto rosarii cultu eum ad monuisse. Et ne dubitaret* (hui prodigiosum Monachi mendacium!) *annu-*

M

lum ex sanctissimi capitis crinibus mirabili opere contextum dono dedisse: rosarium præterea collo ejus injecisse; ac quod omnem fidem exuperare videtur(imò exuperat)*exerto virgineo ubere, lactis copiam oranti & contemplanti in os infudit:* Vide P.11 ὁδηγῷ pag.224 & Bzov.an.Ch.1478.S.13.

[b] Benedictini & Dominicani palmã cæteris præripiebant,quorũ proinde statutum catervatim homines sequebantur. Quæsitũ fuit in Concilio Constantiensi,quot nam essent cœnobia S.Benedicti in Europa? Et numerata sunt *quindecim millia,cẽtum & septem*,in quibus singulis Monachi cur nõ si paucissimos numeres,fuerint septem: Ergo Monachorum plusquã centena & vicena habebis millia. Relati tum fuerant inter Sanctos Monachi Benedicti ordinis ultra triginta quinque millia,scilicet 35449. *chron. Belg. calvis* an.Chr.1416. Vide sup. Sec.13.pag.367. Initio hujus Seculi Bonifac.IX. officium Generalis inquisitionis Dominicanis in Hispania commendavit,*Bzov* an.Chr 1403.S.24. Ordinis etiam Benedicti, in Eremo Helvetiorum, Monachis Eugenius indulsit. *ut Burcardus Abbas,ejusq. successores,nec non idonei per eos deputandi sacerdotes seculares vel Regulares,in proximum decennium possent liberè & licitè confessiones audire,absolutionis beneficium impendere,nec non Eucharistia & alia*

alia sacramenta Ecclesiastica ministrare; Id. an. Chr. 1432. S. 151. De Friderico III. Hierosolymis reduce scribit *Fel. Fab.* pag. 194. *In Austria plura monasteria erexit & nostro ordini duos novos conventus in Gretz & in Stira ædificavit.* *Plat.* de Eugen. IV. *Religiosos mirum in modum dilexit: eósq; opibus & immunitatibus auxit.* Idem de Nicolao V. testatur p. 318. *Innocentius VIII. cœnobio fratrum eremitarum Bergomensium Ecclesiam argenteam miro artificio celatam & subtiliter sculptam dono dedit.* *Plat.* pag. 350. Sixtus IV. in religiosos munificentissimus *Stell.* privilegia Monasterio S. Salvatoris, Linguæ Phari, extra muros Messanenses, ordinis S. Basilii, à Regibus concessa, & à superioribus Pontificibus confirmata, stabilivit *Bzov.* an. Ch. 1472. S. 15. Eugenius, & post eum, Calixtus, Mendicantibus audiendi confessiones & administrandi Sacramenta facultatem, contra Ioh. de Polliaco, concesserunt: an. Ch. 1455.

[i] Multi enim, morti vicini, in Monachorum potius, quàm Christi veste innocentiæ, salurem quæsivisse videntur. Picus Mirandulanus, Prædicatorum ordinem ingressurus, morte præventus, cucullatus sepelitur; *Bzov.* an. Ch. 1494. S. 23. Minorum habitu munitus tumulari voluit Fridericus, Comes Palatinus; *Id* an. Ch. 1477. S. 16. Quid verò miremur? Tanta enim quibusdam adscribitur

sanctitas, (si, quam Apostolus damnat, ἀφειδία σώματος hoc nomen mereatur) ut humanitatem exuisse videantur. Examina quæ habet *Bzov.* an.Ch.1471.S.34. de *Isaja Bonnero*, Augustiniano, S.35.de *Matthæo*, Dominicano Carrariensi: S.36. De quibusdam Minoribus, An.Ch.1480.S.47.de *Ludovico Placentino*; S.48. *Andrea & Iohanne* Dominicanis, An.Chr.1482 S.8.de *Antonio* Augustiniano, S.9. *Stenone* Dominicano. An. Chr.1490. De *Iohanna* S.7.de *Iohanna*, Regina Lusitaniæ, ordinis Prædicatorum, An.Ch.1491.S.9.de *Iacobo Alemanno*, ejusdem ordinis, & videbis, ne de Apostolis quidem ea tradi, quæ Monachis & Monialibus, liberius vero & liberalius vendicantur. Hinc certè factum, ut adstupentes multi miraculis, apparitionibus, strictissimæ disciplinæ, sibi quoque ad redimendam vitam æternam mantissam superesse crederent. Exempla domestica petis? *Mureri* Helvetiam adi, qui magnam virginum vestalium Tossensium (Tossa cœnobium est Tigurinorum, Vitoduro vicinum) σκληραγωγίᾳ per orbem notarum pertexit Catalogum.

[K] Quo enim Monachatos plura obtinuit privilegia, dominia, immunitates, eo planiorem huic malo stravit viam. Quia enim fautoribus, fratribus etiam, & consanguineis suis Reges sceptra conferre non poterant, Abbatias & Episcopatus obtulerunt. Viderant hoc ipsi Pontificii. Vnde *Bzov.* an.Ch.1473.S.18. postquam electionem eorum, qui à Pontificib. ad Regum Scotiæ commendationem Monasteriis erant præfecti, damnasset, ita

θρη-

θρηνωδεῖ. Hinc Monasteria ad pios, religiososq́; pauperum usus fundata, dotataq́; in privatorum hominum etiam ex aula regia in summis deliciis ac voluptatibus viventium grege electorum, non sine gravi fundatorum injuria, collapsa sunt. Tum piæ contributiones eleemosynæq́; in pauperum eleemosynam impartiri solitæ cessârunt, & in delitiarum, abusum conversæ, ab ipsis legitimis Monasterio præfectis, quibus divini cultus conventusq́; sui cura commendabatur, detractæ sunt. Unde plurima damna, offensionesq́; Ecclesiæ Dei accreverunt ab ipsis laicis. Eorum scilicet, qui ad prælaturas efferebantur turpiter vitam agentium exemplo permoti laici, relictis & piis & divinis operibus, ad impiam vitam, & omni turpitudinis genere pollutam, imitatione contendebat. Aliud exemplum, etiam Pontificii scriptores, ostendunt in *Andrea*, filio Principis Carrarii in Abbatiam S. Iustinæ Patavinæ intrusi, de quo *Bzov*. an. Ch. 1408. §. 24. vide sup. p. 176.

IX. Progredimur ad *Ecclesiam*, cujus examinis partes duæ sunt, una παθολογικὴ, altera θεραπευτική.

X. Παθολογικὴ morbum agnoscit,

tum Eccleſię *occidentalis* Univerſæ,tum ſingulorum ejus membrorum.

XI. Univerſam *Eccleſiam* vexârunt non modò, quod ipſi ultrò largiuntur Pontificii, varia [a] diſſidia, morum [b] corruptio,[c] & hypocriſis;ſed etiam multiplex [d] dogmatum mutatio, innovatio,abolitio &c.Cui fruſtra authoritate Eccleſiæ; quæ mater eſſe debet, non noverca,& ſupremi Patris decretis rigidè adſtricta ; fucum facere conantur.

[a] Nam & *Religio*, & *Regio* multas in Eccleſia excitavit lites. In *illa*,quid penè certi erat? Scholaſticos hac cum primis ætate problematica diſputandi ratio in Protheos effinxit. Inter Franciſcanos & Dominicanos quod certamina de conceptione B.Virginis, Stigmatizatione Catharinæ Senenſis, ſanguine Chriſti? Papæ autoritas, quàm acerbum fuit ἔρυδος μῆλον? Aliis pro conciliis,cæteris pro Papa pugnantibus? *Aventin.*l.7.p.23. *Naucl.*Gen.48. pag 375.a. Non certè de lana caprina, hæ contentiones omnes erant, aut in ſimpulo moti fluctus; ſed tanti momenti quæſtiones,quæ hæreſeos facile labem aſperſerint illis,qui vel latum unguem ab alterutra re efferunt ſententia. Et ſi fortè de leviculis rebus fuerit concertatio, tanto tamen æſtu, ea animorum commotione in arenam Andabatæ illi deſcen-

descenderunt, ut Pontificia vix sisti potuerint authoritate. *Circa tempora Sixti IV.* scribit Bzov. an. Chr. 1484. S. 2. *lis fuerat exorta inter Canonicos Regulares Lateranenses & Eremitas S. Augustini nuncupatos de professione regulari, & habitu S. Augustini, quæ (NB) utinam intra Monasteria & claustra se contineri passa esset, & non etiam in publicis conventibus plebis, ac etiam in Ecclesiis inter sacras conciones se ipsam prodere voluisset. Nam cùm Dominicus Tarvisinus, Canonicus Regularis, libellum edidisset hoc titulo prænotatum: Defensio Canonicorum Regularium contra Eremitas, ex adverso Bartholomæus Patavinus, Ordinis Eremitarum, non solùm verbo; sed scripto, etiam in publicis Concionibus in Canonicos regulares invehi cæpit, præsertim verò in ipsum Dominicum Tarvisinum. Nam & in Civitate Regii Lepidi in Flaminia post quadrages. Conciones, Petaciis publicè affixis, valvis Ecclesiarum & angulis Platearum, quasdam conclusiones publicè disputandas proposuit contra Canonicos Regulares probrosas (quæ in libro Eusebii Corradi contra*

illas edito legi possunt, neq; opus est, illas hic cum legentium offendiculo exscribere) & die ac loco ad disputandum statutis, ipsos Canonicos Regulares ad publicè arguendum contra illos citavit. Sed intervenit Sixti decretum, quo ab hujusmodi *prædicationibus, disputationibus, jurgiis & controversiis abstinere jubentur*: quod αὐτολεξεὶ *Bzovius* recitat. *Regna* verò & *regiones* quæ hoc toto seculo vixerunt pacatæ & tranquillæ; *Italia* bellis intestinis penè deflagravit. Alphonsus bella gessit in Etruria; Veneti ad Imperium Lombardiæ aspirantes, arma quoque capessunt; *Bzov.* an. Ch. 1448. S. 15. confer. an. Ch. 1430. Sect. 82. & 1433. S. 13. 14. an. Ch. 1434. S. 1. 2. 1460. S. 23. 1467. S. 3. & 1449. S. 7. Fridericus Imperator & Matthias Hungariæ Rex: Maximilianus Archidux Austriæ, & Ludovicus Galliæ Rex, bellis committebantur. Pro illo Eduardus Rex Angliæ, pro hoc verò Iacobus Scotiæ certabat. *Id.* an. Ch. 1481. S. 6. 7. Nec melius conveniit aliquandiu inter Maximilianum & Flandros a. Ch. 1489. S. 2. Inter eundem & Helvetios 1499. Id maximè fatale fuit Italiæ, quod a. Ch. 1494. arma externa à Principibus illius introducta sunt, illorumq; bellorum initium factum, *quæ miseram* (*Bzov.* a. c.) *provinciam continentibus direptionibus, rapinis, incendiis, civitatum eversionibus, cæterisq; omnibus, alia super aliam cumula-*

mulatis belli cladibus,sexaginta plus continuos annos (quot Helvetiis constiterit hic bellandi pruritus, diximus in *Irenico nostro Helvetico*) *lacerârunt ac deformârunt, & tandem bonam illius partem exterorum Imperio subjecerunt. Caput & origo horum malorum Ludovici Sfortiæ ambitio fuit; qui Aragonensem,domesticum inimicum evertere studens,Carolum VIII.Gallorum regem in Italiam evocavit; quod primum consilium divini numinis evidenti judicio ipse primus luit, avita ditione omnium, quæ sub cœlo sunt,opulentissima ac feracissima, ab eisdem ipsis Gallis spoliatus, ipseq; captivus in Galliam ductus, atq; augusto carceri inclusus, in quo diu maceratus,tandem clausit diem vitæ extremam.* Atque hinc variæ querelæ.Patres Concilii Basileensis: *Quæ Christinnitatis portiuncula est,quæ domestico,civili,crudeliq; bello & exitiali odio non agitetur,adeò quidem, ut atrocior Christianus quàm Saracenus.* Bzov.an.Ch.1432.S.61.Et *Naucl*.Gener. 48 pag.278.a. *Tumultuatum est quibusdam in locis hoc seculo graviter. Nam aliquot annos Henricus Angliæ Rex, qui Parisiis*

Franciæ Regem se coronari fecerat miserè Galliam vastavit,donec regnum ingenti labore Carolus VII. recepit. Fuit etiam hoc tempore Latharingo Renato cum Alphonso Aragone ingens certamen de Neapolitano regno in quo ascitus Renatus nuper à Johanna II.id regina mortua tueri non potuit. Confer etiam *Platinam p.327.* His dissidiis,(quibus componendis Papæ magnam dedisse operam scribuntur)&Turcarum vires crevisse,& Bohemorum arma floruisse,haud inviti concedunt &Julius Cardinal.in Conc.Basil.apud Bzov.an.Ch. 1433.S.98.& Pontifices ipsi.

[*b*] Vnde *Concil,Basil. Quid attinet ultra addicendum,cùm omnis & Ecclesiastica & Christiana vita disciplina ubiq, penè extincta videatur?* Bzov.an Ch.1432.S.71. Sess.III. Concil.fatetur,*morum nimiam de formationem divinam Majestatem offendere.* Pius II. Papa, Bullæ Canonizationis Catharinæ Senensis sequentia inseruit verba: *Quò majori præventi sumus munere gratiarum, eò magis ingrati reperimur, & adillicita procliviores. Nam quomodo sublimem diligimus aut honoramus Deum: Quomodo ejus mandata servamus? Quis sacrosancto Evangelio paret?*

ret? Quæ reverentia legum? Quis Canonum metus? Quæ subjectio erga superiores? Quæ charitas erga inferiores? Quis æquitatis, quis justitiæ cultus, quæ religio, qui mores hominum sunt; qui dicunt in Cordibus suis, non est Deus. Alii impia efferunt dogmata, & blasphemias in Deum cudunt. Alii voluptatum servi, nihil aliud cogitant, nisi quomodo libidines suas expleant. Alii opibus inhiant alienis. Alii humanum sanguinem sitiunt. Rara innocentia est, eaq; parùm tuta. Neq; propinquitatis jura prosunt, neq; scriptæ, sanctæq; moribus leges. Viribus & fraudibus cuncta obediunt, ita ut neq; abs re Princeps Mundi hujus appelletur Diabolus: quando pars orbis major, ejus arbitrio ducitur. Nam quantum est, quod Pseudo prophetæ Mahumetis infamia possidet: Orientis præcipuam portionem, & Africæ maxima regna, & in Hispania Granatenses: & in Græcia multæ Provinciæ sub Mahumete Christum blasphemant, nec parva est judæorum natio, per orbem terrarum latè dispersa, Sancti Evangelii & Christianæ Legis inimica. Nec desunt

sunt in septentrione, atq; Oriente cultores Idolorum, in angulum Europæ Christianitas redacta est. Nam quamvis per Asiam ac Lybiam Christiani non pauci dispersi esse ferantur, non tamen illorum sincera est fides, *qui procul ab Apostolica sede inter infideles habitantes, & cum hæreticis communicantes, improba quædam sentiunt, & multis erroribus scatent, Nec Christiani, qui sunt in Europa, tam re quàm nomine Christiani existunt. Adumbrata quidem & ficta est multorum religio, sicut opera ipsa manifestant. Nam quotus est, qui digna Christiano faciat opera. A fructibus eorum cognoscetis eos, inquit in Evangelio Dominus. Si vivimus, ut Christus jubet, Christiani sumus. Johannes Apostolus, ejus filios esse homines asserit, cujus opera faciunt. Si Dei mandata servamus, Dei procul dubio filii sumus. Sin Diaboli, ad eum pertinemus, dicente Domino, Vos ex Patre Diabolo estis. Dura sententia, & tamen vera. Illius quisq; filius est, & ad eum pertinet, cujus mandata sectatur. Quantum autem ingrati Christiani à divinis præceptionibus procul abierint,*

rint, & quantum Diabolicis suggestionibus adhaserint, per se se quis intelligit. Interroget quisq; conscientiam suam, & retroactam ante oculos mentis vitam collocet, & quantum ab officio veri Christiani recesserit, palàm cognoscet. Epistola etiam extat *Cardinalis Papiensis*, ad Theanensem Cardinalem, qua (verbe repeto *Bzov.* in Sixt IV. a. Ch. 1472. S. 21.) *calamitatem non sacri Collegii modò, verùm & universæ Ecclesiæ deploravit. O miseram Ecclesiam, Theanensis! Nos etiam miseriores, qui quotidie inconsutilem Domini tunicam scindimus. Quid ex Te audio de legibus nostri conclavis? Quid de tanta jurisjurandi & voti roligione? Quid item de nostris Episcopis, qui ut sententia & loco, sic & exemplo anteire reliquos debent? Qualis, oro, est ille prætextus S.S. ut leventur Pontificatus onera, juvenes duo, contra leges, creentur? Si non riduculum apud sensatos, nonne ignominiosum est nostro Collegio? Quid nos alii? Num quid non Cardinales? Num quid non membra Pontificis? Num quid non fideles, & ad hac levanda onera utiles? Illo ipso prætextu, quòd argui-*

arguitur aliud,nisi deesse in nobis, & tanto Patrum numero, qui sublevare Pontificem possint. Si sancta vincula erant frangenda, annon poterat minus turpis errati nostri causa excogitari? Eodem, eodem, ut cerno, proclyvi,labuntur omnia. Miror autem nos semper in nova fortuna, quos tam brevi tempore tanta præteriti oblivio teneat. Sum memor,cùm hisce de legibus in conclavi ageretur dissuasisse me multum, ne fierent, non quod non sanctas putarem,sed quod vidissem, Pontificibus ingratas olim fuisse. Jacebas ex febri tu tunc. Nemo vehementius illas suasit. Nemo mihi durius obstitit hoc ipso,qui nunc,audientibus nobis,ligari posse Pontificem negat. Si ligari non potest,cur, ut ligaretur,pugnabat. Si ligari potest,cur tantopere est sibi adversus? Pontificatus ne, oro tam paucis diebus ingenium aliud, doctrinamq́ attulit? Illud verò est Theanensis. In summa potestate,summam licentiam quærimus. Ac ne minus videamur posse,quàm homines petant, nostri arbitrii esse omnia volumus. Interim nec Dei, nec ultionis suæ memores sumus. Timeo nobis,

&

& propter nos, sedi Romanæ. Quandiu Paulus in eodem jurejurando mansit, ac voto, successum præbuit Deus: mox ut violavit, uno judicio, æstimationis & vitæ est facta jactura. Clamat Propheta: Reddite vota vestra, Domino Deo vestro, terribili, & ei, qui aufert spiritum Principum, terribili apud Reges terræ. *Abstulit spiritum Pauli, eiq; non modò vocem, sed ne testem quidem interitus in morte miserrima liquit. Sed lamenti sit finis.* Plura hinc inde occurrunt. Vide *Cat. Test. Verit.* l. 19. pag. 852. 881.

[c] Hæc certè ita cum triumpho fuit grassata, ut veram religionem, verámque pietatem Ecclesiæ Romanæ finibus ubiq. expulerit. Regum & Principum ad exemplum totus componebatur orbis. Fatetur hoc *Æne. Sylv.* Epist. 104 ad Casp. Schlik. *Omnes hanc fidem habemus quam nostri Principes, qui si colerent Idola, & nos etiam coleremus, & non solùm Papam, sed Christum etiam negaremus, seculari potestate urgente, quia refriguit charitas, & omnis interiit fides.*

[d] *Iacobus de Guitrode*, Carthusianus, præter alia, librum scripsit de *erroribus modernorum Christianorum*, in quo non tantùm vitia reprehendit tum laicorum, tum Clericorum, *sed etiam Idololatriam,*

triã,ut peregrinationes,concursum ad statuas,conficta avaritiæ causa miracula. Additque, *ob ejusmodi manifestas vanitates & impietates derideri ab infidelibus nostram religionem, ac à judæis multos nostros etiam in fide languefieri,quòd Christianis,& præsertim imperitioribus proponunt illas manifestas falsitates,erroresq; ;quibus à sacerdotibus,quæstus gratiâ ludificentur, indeq; eos & reliquæ nostræ religionis vanitatem probare conari.* Cat.Test.verit.l.19.p.883. Eadem etiam confessio aliud agentibus excidit iis, quorum authoritas in Concilio Basileensi non erat contemnenda. Cùm Bohemi restitutionem urgerent ablati calicis, negare non poterant Patres exemplum Christi & Ecclesiæ primitivæ. Ad extremum asylum itum est, Ecclesiam, cui potestatem mutandi dogmata, decreta, δόξαν, nemo sanus adjudicare possit. *Iohannes de Ragusio*. Dominicanus, oratione prolixa hoc Ecclesiæ asserit jus. Exempla omnia (quorum nonnulla extra controversiæ aleam sunt posita,alia prorsus ἀπροσδιόνυσα) examinare ordine non vacat; id ex autore citato didicisse abundè fuerit, fateri illum, multa in Papatu contra veterum instituta, & authoritatem Scripturæ retineri. Concedit ergò I. *In veteri T. prohibitas fuisse Lege divina, imagines visibiles*

les, ne dum ipsius Dei, sed quorumcunq́ sanctorum hominum, nec de post in scripturis veteris, sive Novi Testamenti concessam licentiam eas faciendi aut fabricandi reperiri. II. *Nec ex doctrina Christi Evangelii, nec ex doctrina alicujus Apostoli haberi expressè, quòd aliquis habeat potestatem baptizandi, exceptis Ecclesiasticis, quorum statum præfigurabant Apostoli, quibus solis dictum est: Ite baptizantes, &c. & nihilominus in necessitatis articulo mares & fœminas, paganos, Judæos & hæreticos posse baptizare, dummodo servent formam, materiam, & intentionem Ecclesiæ.* III. De sacramento Pœnitentiæ ita Monachus: *Item in sacramento pœnitentiæ, quod ab Adam in Paradiso incepit, & debet durare usq́ ad consummationem seculi, similiter mutatio magna facta est secundùm successionem temporum. Nam, cùm confessio sit pars principalis pœnitentiæ, tempore legis naturæ ad eam tantummodò Deo faciendam mentaliter tenebantur: succedente verò lege Mosaica ultra hoc homines obligabantur ad Confessionem ceremonialem*

extrinsecam, prout per aliquod sacrificium homines manifestabant se hoc vel illo peccato deliquisse, ut habetur Levit. c. 4. & 5. ut habetur eodem lib. 16. *sacerdotes positis manibus super caput hirci*, omnes filiorum Israel confitebantur iniquitates. *Sed adveniente veritate Evangelicæ legis, etiam confessionem vocalem de universis cogitationibus, locutionibus, operibus, & omissionibus, dare, distinctéq; faciendam instituit Ecclesia sacerdoti auctoritatem & jurisdictionem habenti, in secreto, non ut homini, sed ut Deo, sine offensa quacunq; honoris confitentis, sub formidabilibus, & execrabilibus pœnis præcipiendo & mandando sacerdoti, ne quoquo modo signo aut verbo prodat aut revelet peccata confitentis, de qua quidem confessione singulariter & specialiter, quatenus solum sic secretè & articulariter fieri debeat Sacerdoti, nulla de scripturis Sacris habetur traditio.*

IV. Hierarchiam Ecclesiasticam non uno modo fuisse auctam. Audiamus Doctorem: *Item circa Sacramentum ordinis videtur Ecclesia addidisse. Nam in primitiva Ecclesia erant duo tantùm ordines, Diaconatus scilicet & sacer-*

ſacerdotium (Presbyterium dicere debebat.) *Et ſecundum B. Hieronymum idem tunc erat Epiſcopus & ſacerdos, quo ad nomen: non autem quantum ad rem, quod tamen nunc non eſt.* V. Quid Miſſa habeat ἄγραφον, idem ſubdit: *Item ſacramento diviniſſimæ Euchariſtiæ multa videntur addita vel mutata. Nam forma qua calix conſecratur in nullo Evangeliſtarum in propria forma verborum reperitur, ſed videtur per Eccleſiam ex omnibus dictis Evangeliſtarum compilata, & in ea ſunt aliqua addita. Etiam in conſecratione hoſtiæ Eccleſia addidit hanc dictionem* Enim. *Cæterùm Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum, & miniſtravit poſt cœnam, & tamen Eccleſia immutavit; & ordinavit, ut nonniſi à Jejunis de manè celebraretur & miniſtraretur, niſi in neceſſitatis articulo. Imminente etiam errore de obſervatione legalium, Leo Papa ordinavit, ut pro tempore in fermento conficeretur, licet Chriſtus confecerat in azymo, ad quem ritum poſtmodum, ceſſante dicto errore, Eccleſia reverſa eſt. Deniq; Eccleſia ordinavit ritum & modum ad hoc Sacramentum*

celebrandum cum talibus orationibus, Epistolis & Evangeliis secretis, mysticis signis, vestibus sacris & vasis consecratis in Ecclesia, in altari, cum luminaribus, cum assistentibus, & aliis, quæ pro devotione & solennitate tanti sacramenti fiunt, &c. VI. Unde tandem tot habeant ordinationes, his exprimit verbis: *Sancta mater Ecclesia docuit signum sacratissimæ crucis in fronte depingere, ipsa docuit in eodem signo benedictiones fieri sacramentorum & consecrationes, pro defensione & contra insidias malignorum spirituum, sal & aquam benedicere, &c.* Ex quibus tandem concludit: *Ecclesiæ etiam authoritate communionem sub una specie rectè defendi.* Hoc verò πρῶτον ψεῦδος est. Scimus, magnam Ecclesiæ in judicandis controversiis, & ordinanda εὐταξία deberi potestatem. Negamus tamen, pro lubitu omnia eam sursum vertere posse atque deorsum. Limites suos habet, extra quos si erret, non jam matris amplius, sed morosæ novercæ, imò perfidæ meretricis nomen meretur. Quæ quæso Ecclesia. ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ προφητῶν μὴ ἐποικοδομηθεῖσα; Ephes. 2. v. 20. Non est certè Ecclesia mater, quæ Deum non habet Patrem.

XII. Fuit

XII. Fuit hæc œconomia totius *corporis Ecclesiastici*. Caput si inspicias, non modò [a] monstrosum illud, & morbis ut [b] plurimum gravissimis affectum; sed paratæ etiam [c] medicinæ fastidiosum, ferè reperies.

[a] Vt *capitis* sui *χαχεξίαν* deplorent, quos non cient singultus? Modò lugent, Ecclesiam suam ἀκέφαλον. *Tempore Concilii Constantiensis, toto quadriennio vero Pontifice, Ecclesiam* caruisse, scribit *Plat.* in Mart. V. Modò πολυκέφαλον *Idem*, in Eugen. IV. p. 302. a. *Hinc* (post electionem Amedei Sabaudiæ Ducis) *magnæ seditiones in Ecclesia Dei exortæ sunt, cum Christiana Respublica trifariam divisa, aut Felicem, aut Eugenium, sequeretur, essentq; qui Neutrales vocarentur, quod neutri obtemperarent.* *Neutralitatem* hanc, vocat rem sedi Romanæ perniciosissimam, pag 309. b.

[b] Atque hic in multis οὐδὲν ὑγιὲς. Quàm ipsa nonnunquam electio fuit vel violenta, vel incerta? *Æn. Sylv.* ad Calixt. 3. *Tu solus es, qui post Gregor. XI. per annos 80. & amplius sine competitore certus, & indubitatus Petri successor invenaris*: *Bzov.* 1455. S. 14. Iohannem 24. quidam volunt *omnium consensu* (un

de & *Onuph*.p.285.concedit, *justè eum aliquandiu Papatum possedisse*) Pontificem creatum; alii id *violenter* factum esse scribunt *Plat*.282. *Naucl*.pag 268 b. *Stell* φιλοψυχία eorum, vel ignavia, Tyrannorum omnia libidini exposuit: *Id*. in Innoc.VII. *Nam vel ignavia Pontificum, qui interdictis antea minis, armis postremo tollere discordias consueverant, vel Schismate potius, quo tum Ecclesia Dei multum laborabat, eo ventum erat, ut vilissimus quisq; tyrannus post mortem Johannis Galeatii unum quodq; facinus, quantumvis magnum aggrederetur.* Fuit hæc *Innocentii* querela, qui tamen nocentissimus vel atrocissimum quemque tyrannum sævitia superavit. Vide pag.278.a. collat.cum *Stell*.in Innoc.VII. Romanos de Schismate tollendo monentes confestim ad Ludovicum nepotem, tanquam ad certum carnificem misit, quos statim fenestris dejectos enecavit. Ipsa quorundam vita plena fuit scandali. De Iohan. XXIV. videatur *Bal*.pag 545.*Plat*.Magnus in Helvetia vir, Historicus insignis, & Pontificiæ religioni addictus, superiori seculo judicavit, flammis meliori jure expianda fuisse Papæ hujus scelera, quàm Hussi delicta. Vnde etiam, qui à latere Pontificis vix discesserunt, Romani, multis proverbiis, vulgi voce sarcasticè tritis, locum dedêrunt. Aut quis in Ecclesiastica hujus seculi Historia ita peregrinus est

est & hospes, ut nesciat πολυθρύλλητα illa: Je nåher Rom / je böser Christ. Item: *In Nomine Domini incipit omne malum:* alluditur ad initia & fucos bullarum Papæ. Item: *cum afferuntur indulgentiæ Româ, obliga oculos.* Item; *Qui primò it Romam, videt scelestum, qui secundò, discit cognoscere eum; qui tertiò, refert secum scelestum.* Plura vide *Catal. Test. Verit.* l. 19. pag. 889. Italorum fuit: *Quàm primum clericus suscipit rasuram, statim intrat in eum Diabolus.* Quàm fuerit *Simonia* Pontificibus hoc seculo trita, diximus *Anal.* B. 1. pag. 45. ubi & Eugenianæ contra Simoniacos constitutionis, quam *Bzov.* habet an. Chr. 1434. S. 55. fit mentio. Confer Spec. *Roderic. Episc. Zamor.* l. 2. c. 2. De *Sixto IV.* dicendi nobis locus ex Archiepiscopo Craynensi dabitur alibi. *conf. Bal.* pag. 603. Liceat tamen ἐκ παρόδου monere, non injuriâ ei Simoniæ crimen, quod ciniflones quidam negant, ab illo impingi. *Iodocus Ascens.* Notis ad versus Bapt. Mantuani de calamit temp. l. 3. f. 302. b. versum.

Quid miramur opes recidivaq; surgere tecta?

hac illustrat paraphrasi: Quid miramur opes i.e. divitias, & tecta recidiva i.e. *ad ruinam recidentia, aut quæ ceciderant*, surgere id est. *reparari & refici.* Quasi dicat *id non est mirandum, quia* (ut sub infert) *Simonia & sacrarum re-*

rum venditione ditantur, quia reficiuntur. Ita tacitè arguit Pontificem & Cardinales, qui pro magno ducebant quod Roma repararetur. Stravit enim Sixtus vias Romanas: Pontem construxit super Tyberim, qui pons Sixti appellatur, &c. Sed, ut inquit Poeta, non erat mirandum, quia, ut Arabi molli odorati globuli, & cynnama; Tyrii vestes & muricis imber; Inde ebur; Siculæ mel; aliis alia; Sic

> *Venalia nobis*
> *Templa, Sacerdotes, altaria, sacra, coronæ,*
> *Ignes, tura, preces, cœlum est venale, Deusq;*

Quæ nimirum horribilissima vitia (subjicit Ascensius) utinam nimiis audacter à Poëta taxentur! Paulus II. (querela est Geneb. pag. 725. & Platinæ pag. 346.b.) *in colligendis pecuniis ita diligens fuit, ut ferè semper beneficia & Episcopatus his committeret, qui officium aliquod venale haberent, unde elici munus posset. Omnia enim officia suo tempore venalia erant. Quamobrem factum est, ut qui Episcopatum, aut beneficium vellet, officium aliquod emeret, quo lenocinio quod vellet, consequeretur, superatis competito-*

titoribus omnibus, doctrina & probitate vita quovis magistratu & honore dignis. Praeterea verò cum Episcopatus vacaret quo plures annatae eodem tempore solverentur, digniores, ut ipse praedicabat, ad uberiores Episcopatus movens, magnam pecuniae vim undiq; colligebat. Redimendarum quoq; pensionum usum non improbavit. Fuit Simonia filia & planta pessima illius radicis, avaritiae, quae per fas & nefas nummos corradere, tributa imponere, pessimis artibus rem augere Pontificibus suasit & persuasit. Et tamen contra Simoniacos ausus est legem ferre; Bzov. an. Chr. 1464. S. 54. *Eugenium* (quem Basileensis Concilii Patres vocant *notorium & manifestum contumacem, in aperta rebellione persistentem, violatorē assiduum & contemptorem sacrorum Canonum, pacis & unitatis Ecclesiae perturbatorem notorium, Simoniacum, perjurum, incorrigibilem Schismaticum, à fide devium, pertinacem haereticum, &c.* Bzov. a. Ch. 1439 S. 17.) *immoderata tributa Romanis reddiderunt invisum. Unde cùm ad Sanctū Petrum iturus paratis de more supplicationibus Pontificio habitu per*

n 6

urbem incedens tumultuantem populum intelligit ob duplicatum tributum, vectigalq; novum vino impositum. Sustulit igitur exactionem illam ut minus liberalem : *quo facto statim subclamatum ab omnibus est, vivat Eugenius, cùm antea clamâssent, moriantur nova vectigalia, eorumq; inventores.* *Plat.*pag. 305.b. *Paulus Secundus*, legitimos Aloisii Patavini Cardinalis, fratres, hæreditatis jure ultrò antea concesso, expulit, facultates defuncti rapuit, fratres Scarampos cepit, &c. *Id.*pag. 337.b. De *Alexandro VI.*an Chr. 1492. ad sedem Pontificiam, post longam contentionem, *largitione* electo, scribit *Onuph. quòd ad exitium Italiæ fuerit natus* : Vnde & versus:

Vendit Alexander Sacramenta, altaria, Christum,
Emerat ille prius, vendere jure potest.
Sextus Tarquinius, Sextus Nero, Sextus & iste
Semper sub Sextis perdita Roma fuit,

Ei tamen apologiam hinc inde parare constituit *Bzo.*vide a.C. 1495. S. 17. Cui oppone *Bal.* p. 601. Successori ejus, *Balthasari Cossæ*, seu *Iohanni* 23. qui sedit annos 5. odor lucri ex qualibet re erat bonus. Meretrices, quæ aulam ejus sequebantur, Bononiæ singulę solvebant Pontifici quotannis 300. aureos. *Chron. Bel. cal.*1410. De *Pompa* Pontificum, quas ἐι διχ(?) movent querelas? De apparatu Pauli II. non est cur ambigas. Vide *Bzov.*an.Ch. 1464. S. 8.

&

& Bal. pag. 602. *Majores ab hoc uno superatos, regno præsertim, sive mitram velis appellare, in quam multas opes contulit, coemptis undique magni pretii adamantibus, sapphiris, smaragdis, Chrysolithis, Jaspidibus, unionibus, & quicquid gemmarum in pretio est, quibus ornatus tanquam alter Ahron in publicum forma humana augustiore prodibat. Inspici tum ab omnibus volebat & admirari. Hanc ob rem nonnunquam peregrinos in urbe retinuit, intermissa ostendendi sudarii consuetudine, quo à pluribus eodem tempore cerneretur.* Plat. p. 345. b. *Fidem* ne in externis quidem servare cordi erat. Multa ante Pontificatum polliciti, pauca, honorem consecuti præstabant. *Paulus II.* inquit Platina, *ante Pontificatum prædicare solebat, si sors ei unquam contigisset, singulis Cardinalibus singula castella se donaturum, quo vitandi æstus urbani causa secedere percommodè possent. Sed Pontificatum adeptus nihil minus cogitavit.* Eadem inconstantia & temeritate sacra eos tractasse diximus sup. p. 90. *Armorum studium* sacrorum curam excussisse multis dixeris. Hoc enim maximè seculo belli gloriam aucupabantur ipsi Pontifices. Sixtus IV.

mul-

multorum judicio, injustè tumultu bellico totam Italiam vexavit; Id.pag.348.b. Onuph. de eodem pag.339. *Hic Ponitfex primus fuit, qui Majestati Pontificiæ, quæ religione tantum venerabatur, arma quoq; & terrorem addidit*. Atque hic etiam primus fuit, qui Helvetios fœdere sibi devinxit. Vide Iren. Hel. p. 174. Stella hoc etiam in Sixto IV. notat, *quod suos nimium amârit, quibus divina & humana contribuerit præter Dei & Ecclesiæ Romanæ dignitatem & honestatem: errore Pontificibus satis familiari*: Alios possessionibus suis expulerit, & amicis eas tradiderit. De Eugenio IV. Plat. pag. 308. a. refert, *cum etiam bella amâsse*, & Paulum II primum *rebus bellicis studuisse, militésq; aluisse Prætorianos*, habet Calv. an. Chr. 1471. *Libidinis* testes reliquerunt nothos multo munere cumulatissimos, quod de Innocentio VIII. perhibet Plat pag 350. *Filium*, inquit, *Franciscum nomine, & Theodorinam filiam nothos exscelesto concubitu satos præter rationem multo munere cumulatissimos reddidit*. Vnde illud; *Quòd omnium primus fuerit, qui novo introducto exemplo, palàm liberos nothos jactaverit*; Bal. pag, 625. *Sacerdotes* esse jam tralatitia consuetudine didicerant.

Vnde

Vnde non alter modò *alterius decreta odit*; sed etiam rescidit. Vide *Plat.* in Paul. II. pag. 335. b. qui quidem tanto turgebat fastu, ut nullum cesserit locum aliorum admonitionibus. *Nescis*; contradicentibus, aut blandè ad officium revocantibus respondit: *omnia jura in scrinio pectoris nostri esse collocata? Sic stat sententia: Loco cedant omnes, eant quo volunt, nihil eos moror. Pontifex sum, mihiq; licet pro arbitrio animi aliarũ acta & rescindere & approbare.* Id. p. 336. c. Cęteras Pontificũ, technas ex *Theod.* Nyem, habet *Cat. Test. Verit.* l. 19. p. 850. *Bal.* p. 522.

[c] Gravissimum scriptores Pontificii capitis sui morbum agnoscunt ἔτον. 1432. 27. *Schisma*, cum pernitie nominis Christiani conjunctũ, *Plat.* p. 279. quo factum, ut duo, tres etiam Pontificis axiomate superbierint. *Tempore Concilii Constantiensis*, inquit *Fel. Fab.* pag. 180. *tres erant Papæ.* Malum fuit ἀνίατον cum omnem aliquandiu Pontifices respuerint medicinam. Studium quidem pacis magnum præ se ferebant, quandiu spe sibi vota & suffragia obsequiosa finxerunt: ea verò ubi decollavit, sine rubore, & perfricta planè fronte prodiderunt, non Ecclesiæ, sed suo se litare honori & commodo paratos esse. Cùm Bonifacio IV. successor esset deligendus, jurarunt Cardinales, quos inter Cosmatus Melioratus Sulmonensis, postea Innocentius VII. qui infeliciter per 2. annos Papa-

tum

tum adminiſtravit: *Geneb.* pag. 714. coram plurimis teſtibus & Notariis, ſi quiſpiam ex ſe Pontifex eligeretur, ut curaret abolere Schiſma, etiamſi abeundum eſſet Pontificatu. Admonitus verò de abolendo Schiſmate à Romanis, undecim eorum, & quidem præſtantiſsimos, de feneſtris præcipitatos enecavit; *Pal.* Quam cavillandi, ſimulandi & diſsimulandi artem præ cæteris calluit Pet. Luna. Premamus hæc paulò fortiùs. Quas in Eccleſia Romana Antipapę dederint turbas, nemo facile exprimat. Gallia penè tota Petrum Lunam & ſequebatur ipſa, & aliis ſequendum commendabat, *Naucl.Gen.*47.pag.266.b. Ludovicus, Aurelianenſis, Regni adminiſtrator, ex Senatus Regii ſententia, certis quibusdam conditionibus decrevit, ut omnes Petro, quaſi verò Pontifici, obedirent. Vnde ingens ſecuta inter Proceres Eccleſiaſticos, & in Schola Pariſienſi turbatio. Minorita quidam Provincialis Miniſter, Frat. Guillermus Palermius, Avinione, Dominica, quam ſeptuageſima vocant, pro concione auſus eſt pronunciare, ***omnes eſſe excommunicatos, maledictos, ſchismaticósq́; qui Petro non parerent.*** Inde non tantum cleri, ſed etiam populi orta eſt vehementiſsima ſeditio; *Bzov.*an.Ch.1401.S.14. Mox an.Ch. 1404. Carolus Galliarum Rex Oratores Genuenſibus miſerat, qui eos à fide & obſequio Pontificis Innocentii ad Petrum Lunam avocarent. Prorex Bocicardus Archiepiſcopum hic Clerum & populum Genuenſem in Petri pertraxit partes. Secutus

Lu-

Ludovicus Fliscus, Cardinalis, *quo authore* (verba sunt Bzov. S. 14.) *Sacro ordine Genuæ sæpius convocato, de seductorum Theologorum consilio, re diu ac multum disputata, decretum fuit, Prorege urgente, Petrum Lunam, ut verum Pontificem esse colendum.* Idem etiam obsequium Petro à Pisanis impetratunt. Et quamvis postea Schismatis & hæreseos, à Schola Parisina fuerit damnatus, Bzov. an. Chr. 1408. S. 1. non defuerunt tamen viri magni, quorum ex numero Rhemorum Archiepiscopus, qui constanter Petro suam probârunt fidem, S. 3. & 15. Cùm ergo his fluctibus Ecclesiæ Romanæ cymbam, pro gubernaculis aliis aliâs certantibus, agitare viderent Imperatores, Reges, Principes, Magistratus, strenuam navârunt operam, ut pernicioso Schismati imponeretur finis. Oratores Regii, Episcopus Oscensis Aragonum, & Guillelmus Molonus Gallorum, initio statim hujus seculi Petro de Luna unionem Ecclesiasticam suadent; sed verba dat, μνηζικακίας pollicetur, mitræ deponendæ spem ne quidem facit; Bzov. a. Ch. 1402. S. 16. Custodia Avenionensi, per Ludovicum Aurelianensem an. Ch. 1403. ereptus Petrus solicitabatur à Ludovico Andegavensi, & aliis, ut Avenionem rediret, rationemque uniendæ Ecclesiæ distractæ ostenderet. Propensum pollicetur animum & obsequi paratum Et cum idem etiam magno tentârit studio negotiū Gerson Cancellarius, expugnatus videbatur Pontifex, cedere penè nescius. Sed & alii viri eruditi

diti scriptis variis pacis & concordię amorem, Schismatisque abolitionem suadere conati sunt. *Μελετήματα* Franc.Zabarellæ habes apud *Bzov*.an. Chr. 1404.b.an Chr.1404 S.6. Verùm, tanta dominandi in Betro fuit libido, ut ludificando ætatem propè exegerit. Nec melior erat mens cæterorum Promissionibus ubique certabant, Id an.Ch.1405. S.4. se publica Concilii authoritate staturos, loca designant, scriptis urgent.anno Ch.1407. Vt tertio Canonicè electo Galliarum proceres facilius substringerent aures. utriusque obedientiam excutiunt. *Bzov*.an. Chr. 1407.S.3. Sua etiam Iurisconsulti ad tollendum Schisma symbola conferunt, *Paulus à Castro, Antonius de Butrio, Matthæus de Matusselanis* Ib. Petrus de Luna & à Galliarum Rege & plerisque aliis deseritur, *Id*.1408.S.4. Ipsi etiam amici tum Benedicti XIII.seu Petri de Luna; tum Gregorii XII. gravissimis omnes rationibus hortantur ut à Concilio Pisano sententiam tandem decisivam expectarent; *Id*. S.14.15. Convocatur Synodus, magnaque Id.1409. S.1. frequentia celebratur; sed cum ad omnium non succederet nutum & votum rima statim patuit elabendi. Contendebant quidam, non legitimè fuisse convocatam, quòd sine auctoritate Pontificis fuisset indicta. *Laurentius* tamen *Rodolphius* triduo disputavit, tandemque conclusit: *Concilium fuisse legitimum*. Idem & *Gerson & Alexander V*. judicium tulit. Restitit tamen Gregorius; (vide & *Naucl*.pag.267.b.) suum ajebat esse de his Comitiis sa-

ſacris diſpicere. Aliud igitur in foro julii, circa Aquileiam, datis ad Prælatos Eccleſiæ Principes & communitatis literis, indixit, temporeque deſignato celebravit; Convenientibus indidem prælatis, præcipue Regni Neapolitani, quod in ejus obedientia hactenus perſeveravit. Anathemate ferviat Piſanos, Alexandrum V. Petrum Lunam, & utriusque ſequaces: *Id.* 1409. S. 8. Quo ipſo etiam anno Petrus Luna Perpiniani Inſtituto Concilio, nec dum ſe axiomate Pontificio ab dicatum eſſe, palàm facere voluit. Quid ex Piſano Concilio commodi hauſerit Eccleſia Romana, Bzovii verbis proponere placet. Ita ille an. Ch. 1411. S. 1. *Peracta Synodo Piſana, cùm omnes gaudio exultarent, Cùm Cardinales & Concilium ſe jam Eccleſiæ dignitati optimé conſuluiſſe, ipſiq; Eccleſiæ ſanitatem omnino attuliſſe exiſtimarent, magis, quàm antea recruduit ſchisma, quod extinctum putabatur: imò verò non recruduit (neq; enim erat omnino extinctum) ſed cùm in occulto flamma lateret, repentè majore impetu erupit, majúsq; incendium excitavit. Cùm enim Gregorius & Benedictus Synodo parcere, ſeq; Pontificatu abdicare nollent, ſtatim illud in controverſiam venit: num Synodus Piſana in illos animadvertere potuerit, præſertim cùm co-*

rum alteruter verus esset Pontifex: tametsi uter is esset (NB.) *non omnibus omnino, ac planè constaret. Itaq; cum hoc Schisma duo tantùm capita à principio haberet, Synodúsq; utrumq; vellet abscondere, tria simul* (quæ & Genebrardi querela est; p.715.) *eodem tempore extitere. Nominabatur enim Benedictus Pontifex, eumq́; maxima Hispaniæ pars, & nonnulli Galliæ proceres sequebantur. Gregorius adhuc retinebat Pontificis nomen, eumq́; Ladislaus & nonnullæ Italiæ civitates tanquam verum Pontificem colebant. Post Alexandrum in Synodo electum, sed brevi vita & officio defunctum, successit Johannes: cui ut Gregorius incommodaret, Ladislaum inprimis & arma sumenda concivit, Legatumq́; suæ factionis Cardinalem exercitui Ladislajano adjunxit, qui cum Imperio rebus præesset, suisque auspiciis, quicquid posset, Romanæ Ecclesiæ civitatum & oppidorum interciperet. Præter hæc, Johannem Dominici Cardinalem Legatum ad Sigismundum Regem Romanorum recens designatum, destinavit, si fortè potuisset Principem, atque una cum eo Germa-*

maniam, Hungariam, & Poloniam, nec non circumvicinas Provincias, in suam sententiam adducere, qui habitu transformato, persona parœci, seu sacerdotis simplicis assumto, navicula parva sese commisit, Cæsarem convenit, Acta Concilii Pisani accusavit, Gregorium Concilii generalis convocandi, unitatisq; Ecclesiasticæ in eo conficiendæ cupientissimum esse ostendit: simul de convocando alio œcumenico Concilio, déque modo tum convocationis, tum actionum admonuit. Hanc plenius Ecclesiæ calamitatem idem describit a. Ch. 1414. S. 4. Atque hæc fuit occasio Concilii Constantiensis, per Sigismundum indicti. Tribuunt hanc Augusto laudem, (*Naucl.* Gen. 48. p. 269. *vrsp.* Paral. p. 373.) quòd inter primas Imperii curas, Schismatis fuerit abolitio. Legatis egit, magnumque rei, quæ diu satis orbem Christianum afflixisset, momentum exposuit; nec præter Concilium Oecumenicum aliam occurrere medelam. Non abnuit initio Iohannes Pontifex. Mox tamen de Sede solicitus, inter sacrum hæret & saxum, malleum & incudem. Cùm enim ejusmodi maximè cuperet Concilii locum, ex quo nihil adversi esset extimescendum: quid faceret, aut quo se verteret, non habuit. *Decreveram* (verba *Aretini* Legati apud *Naucler.* Gen. 48. d. 269.) *dicebat*

Pontifex quadam loca nominare,à quibus nullo modo discederetis,sed in temporis puncto sententiam muto, ac vestra prudentiæ permitto,vos quid mihi tutum, quid formidandum cogitetis,chartulámque, in qua ea loca scripta erant,in eorum præsentia laceravit, absq; ulla alicujus loci nominatione. Legati igitur ad Sigismundum profecti Constantiam pro loco Concilii elegerunt, urbem Imperatori subjectam,quod Imperatori multum placuit. Sed ubi intellexit Johannes Pontifex, incredibile est quantum doluerit, se ipsum & fortunam suam detestatus. Fuga deinceps sua probavit,quas timendi causas haberet Nunquam seriò egit Sophista: Sed ubi, quò evasura res esset, conjecerat, de liberato cum Friderico Austriaco Concilio,in pedes se conjecit,ne Pontificatus ejus periclitaretur. Retractus tamẽ ex fuga gravíssimorum scelerũ pœnas luit infula Pontificali privatus. Difficilior adhuc fuit *Benedictus*,homo ex fastu & astu, conflatus, qui ab Arragonio,supplici voce,Iohannis & Gregorii exemplo,Pontificatu abire jussus,vel Concilii Constantiensis sententia stare,solennibus ludebat artificiis. *Et nunc quidem,se velle Pontificatum*(*Bzov.* a.Ch.1414.S.30.) *deponere affirmabat,nunc modum quo id faceret,ab his,qui consilio in-*

ter-

tererant, requirebat: cùm verò hi non unum, sed plures, rationi & decoro consonos proponerent, neminem ex his sibi placere ostendebat, interim verò nullum ipse alium, aut compendiosiorem, aut decentiorem excogitabat. Cùm verò Concilii Constantiensis mentionem fecisset Ferdinandus, is inveteratus cavillationum, inprimis illum consessum improbabat, nulla legitima auctoritate indictum, in loco tum suspecto, tum remoto, tempore non opportuno, apud Imperatorem Romanis faventem, ex Schismaticorum colluvie conflatum, quibus neque submittere par, neque fidere æquum sibi esse jactabat. Sed & temporis brevitatem, quo non posset ad diem Calend. Novem. adesse ad Concilium designatum, & ætatis decrepitæ valetudinem, & itineris incommoda, & fidem suspectam Sigismundi accusabat, ne pergeret. Quinquaginta dies magnis altercationibus exiguo fructu consumti, & à crebris de pace, déque ponendo per conditiones Pontificatu sermonibus, cùm Benedictus se præberet difficilem. aulici autem discrimen ac dedecus, si ita fieret, ostentantes, & fidem in

libidine victoris ponentes, magis difficiliores essent, nihil aliud potuit obtineri, quàm ad Patres Constantienses, & ad Sigismundum Regem decreta legatio. Quo verò animo Legati Constantiam mittuntur? Et illis & Aragonum Regis nunciis, Petrus Luna injunxit, *ne mentionem renunciationis aut abdicationis facerent, sed illud tantùm impetrarent, ut aliquos viros sanctitate, doctrina, & rerum usu probatos designarent, qui velut arbitrii, seu compromissarii unum ex tribus de Pontificatu contendentibus renunciarent, verum & indubitatum esse Pontificem, cui reliqui jure si quod vel haberent, vel prætenderent, citra ullam cunctationē decederent.* Hic verò obex ut removeretur, ipse Sigismundus Perpinianum adiit, Petro persuasurus, ut arbitrio se Concillii committeret. Ferdinandus Rex lecto affixus tantis molitionibus (*Bzov.* an. Ch. 1415. S. 34.) impar, monere tamen, hortari, obtestarique Petrum Lunam, ut pacem terris Ecclesiæque redderet, memor publicæ salutis, memor jurisjurandi. Coactum Patrum Concilium, quid amplius totius orbis spes irritas faceret? Accedendum aut abdicandum: clarissima duorum æmulorum exempla provocare: quantulum vitæ superesset, ad extremam ætatem perducto? Abire Pontificatu cum gloria poterat, si libido dominandi ratione regeretur,

tur. Cæterùm, terra cupiditas cæteris affectibus prævaluit, & ille præjudicatum habebat, nihil pro sano facere, nisi malo coactus: diem tantùm de die trahere, variis excusationibus tergiversari. Cùm duo Principes urgerent, neque finem obsecrandi facerent, multa de jure causæ suæ locutus, si quid ante controversiæ esset, capitis diminutione sublatum ait: duobus æmulis in ordinem redactis, se unum superesse totius Ecclesiæ Rectorem, neque desertum Dei Ecclesiam, navemque, ad cujus clavum sedeat gubernator. Quo major ætas, eò providendum magis, ne consilii imbecillitate superos offendat, nominiq; suo ignominiæ notam sempiternam inurat. Hæc autem quanta vivacitate, quantoque animi vigore dixerit, hinc vides documentumque accipi potest, quod jam ab omnibus, quos sibi affuturos speraverat, destitutus, die quodam septem horis disputationem extraxit, defatigatisque audiendo omnibus, ac plerisque jam abeuntibus dicere perseveravit, citra signum ullum defatigationis, cum major esset septem & septuaginta annis. Nitebatur autem probare, tum verum se esse Papam, tum si renunciandum ob commune commodum foret, in se uno nonnullisque Romanis Canonicis, quos ipse nuncupâsset, consistere summi Pontificis electionem. Nam se unum omnium esse indubitatum Cardinalem ab indubitato creatum Pontifice Romano, cùm cæteri, qui se eodem nomine appellarent, creati essent tempore Schismatis, ut incertum sit, an verì sint Cardinales, & ob id, an ritè possint deligere summum Pontificem. Adversus hanc oratio-

nem multis jam añis commentatam, meditatamq; cùm Rex Ferdinandus eodem recideret, hortabatur, ut concordiæ Eccleſiæ, ut ſaluti animarum, ut conſcientiæ conſuleret. Commonefaciebat, & Alfonſus, Ferdinandi primogenitus (nam is quàm Pater frequentius ad eum ventitabat) ut trepidationem animi, ut corporis periculum, ut apud Præſentes, & apud poſteros futuram infamiam devitaret, minabaturque Sigismundus, ſuam univerſalisque Concilii cenſuram. Obſecrabant amici ac familiares, ut certa commoda, quamvis minora, quàm incerta, quantumlibet magna, ſi qua modò magna ſuperſint, præponeret. Non deeſſe ſpem recuperandæ dignitatis, quippe in tanta virtute ac literatura, quâ non modò præſtaret iis, qui de Papatu ſecum contenderent, ſed prope nemini cederet: Certè ſummum cardinalem, & ſecundum à Papa futurum, ſi alius fieret. Poſt quem defunctum aliam ſpem fore, habiturum legationes perpetuas, quibus penè par ſummo Pontifici eſſet. At ille, qui annuum Papatum mallet, quàm longiſsimam vitam privatus vivere, quiq; jam dediſcere non poſſet, alium quàm Papam agere, præ illius umbra nominis cætera neglexit, expugnarique nulla ratione, nulla pollicitatione potuit. Itaque infecto negotio, ac Principibus Legationibusque defertis, Petrus Luna Colibrium abiit, ibiq; mare conſcondit, aç Peninſulam, quam Paniſcolam petiit, oppidi firmitate quod ad maris oram rupi impoſitum eſt, Pontificiam dignitatem parans tueri. Sigismundus Perpiniano diſceſsit, minabundus, vi facturum, quod re-

cu

cusaret voluntate. Narbone tamen substitit, si Ferdinandi precibus, qui eam curam desumserat, pervicax Petri Lunæ animus flecteretur. Nihil impetratum, quod reliquum erat, à Ferdinando agitatum, de ejus Imperio abdicando. Placuit quinque schedas describere, quibus per vices redditis admonerent, vel Constantiam concederet, vel certe Pontificatu decederet. Vnam & alteram per intervalla missam, per summam contumeliam contemsit, Regesque & procerum patientiam vehementius afflixit. Quamobrem Ferdinandus Vincentium Ferrerium Dominicanum, vitæ innocentia & miraculorum gloria illustrissimum in consilium adhibuit, qui ediceret, quid facto opus esset. Vincentius (NB) quanquam antea authoritatem Petri Lunæ fuisset secutus, abdicandum esse Pontificatu omnino censuit, si adhuc tertiam ex quinque Schedis monitoriam nihili fecisset. Missam ille rejecit, at Ferdinandus à Vincentio animatus, contumacem Petrum pro convicto pronunciari, neminemque ex suis & Regis Castellæ provinciis ad illum, sed ad Concilium Constantiense rerum sacerdotalium gratià ire præcepit. Perculit ea res Petri Lunæ animum, unde officia omnia deberentur, inde initium præcipitandi extitisse; palàmque Regem ingratum dicebat, & Regnum, quod dederat ablaturum minabatur. Nam se authorem ille cogendi Concilii de Rege declarando, se deligendorum judicum Principem, se judicii maturandi ducem, se ut judices ita sentirent atque audirent, effectorum fuisse jactabat. Irritatus ergò Ferdinandus Perpiniani in Ecclesia

Principe regium edictum de imperio Benedicti XIII.Petri Lunæ abdicando promulgavit. Cujus vestigiis,postea instituit Iohañes Castellę Rex,*Bzov.* a.Ch.1417.S.14.Concilium etiam Constantiense, *Id.*a.Ch.1417.Sess.37.& Sect.1. præmissa citatione,*id.*a.Ch.1416.Sess.24 cui apologeticum opposuit,*id.*a.Ch.1417.S 7. & ipsus etiam Legatos pro pace Ecclesiæ turpi repulsa abegit,a.Ch.1418. S 6. tandemque sustentatus ab Alphonso an.1423.S.5. nullis novi Papæ Martini V. promissis flexus, *id.* 1418.ib.Pontifex mori voluit,*id.*a.Ch.1424.S.5. cui mox in schismate successit, contra Martinum, Ægidius Munotius,Hispanus, studio ejusdem Alfonsi,Regis Arragonum,*id.*S.21.Confer sup. Sect. XIV.p. 772. Postea verò, dexteritate Cardinalis Fuxi,Schisma hoc fuit sublatum, *id.*a.Ch.1429.S. 1.Vides,Catholice Lector, quàm malè consuluerint Ecclesiæ,qui salutem ejus à capite visibili, Papa Romano,suspenderunt? Illi,qui, (ut inscriptio Ædis,in qua Synodus Constantiensis fuit celebrata, & Manuelis Chrysoloræ ibidem mortui & sepulti Epitaphium habet) *Christicolas Schismate vexant*, & à multis pro legitimis Ecclesiæ pastoribus coluntur, tantam mercantur dignitatem? Credat Iudæus appella.Agyrtas potiùs dixeris, & impostores,quàm pastores. Tam diu Reformationi favent, quàm diu in vadendi Papatus specula affulget; ea disjecta,& ipsi animum mutant. Vidit & fassus est hoc *Avent.*Annal.lib.7.p.806. *Gregorius XIV. ea lege regno Ecclesia imponitur, ut rur-*

rursus ultro cedat, si Benedictus XIII. se abdicarit. Cúmque duo Pontifices Maximi convenissent, nec ut polliciti fuerunt, Magistratu abirent, sed gregi Christiano illuderent, *Flamines ab ipsis deficiunt. Pisæ coeunt.* Et. p. 808. *Per idem tempus duo Pontificatui maximo incubabant. Cùm crearentur, uterque ad omnia se descendere paratum, atque omnia pati Reipublicæ Christianæ causa promiserat, juréque jurando caverant ut coirent, atque per colloquium controversia hujuscemodi componeretur.* Verùm avidissimi honoris tergiversantur, populo Christiano illudunt. *Flamines igitur ab utrisque deficiunt, Pisæ conventus agunt, utriq; diras, inferiásque dicunt, atque dignitatem abrogant, Alexandrum V. ovili Romano imponunt.* Confer etiam Platin. in Greg. XII. p. 280. & Alexand. V. p. 281. Præsertim Onuph. p. 245. 248. 272. 284. vocantur Papæ *perjuri hæretici, Collusores, Schismatici, schismatúmq; fautores:* Stella in Greg. XII. *Gregorius & Benedictus in conveniendo se ad invicem illudentes maxima Christianorum vexatione majorem divisionem concitaverunt.* Et Naucl. Gener. 47. p. 267.

pag. 267.b. ubi inter alia: *Congregatione igitur facta, pro Concilio Pisis tempore statuto, de diversis nationibus, & relatione omnibus facta de scandalo, quod inferebant*, duo Pontifices colludentes ad invicem & nolentes unionem Ecclesiæ quærere, prout promiserant, *decretum est, ut oratores mitterentur, quod factum est, quorum operam Benedictus derisit, dicens, controversiam fore de jure Papatus inter se & Gregorium, & nihil ad eos spectare de re ipsa. Gregorius verè respondit, non ad eos pertinere congregationem Concilii, sed ad ipsum, ut Pontificem Romanum*, &c. Occasionem novo (*Fascic. temp.* p. 88.b.) dogmati huic natam, quæ Papam Concilio subjiceret, Pontificii tradunt. *Provisionem enim* (retineo Decreti terminum) *futuris schismatibus Patres Constantienses facturis Papatus competitores, pariter abjudicant omnes, & legitimam ejus electionem à se suspendit.* Vide Bzov. a. Ch. 1417. Sess. 39. *Provisio adversus schismata futura, &c.* Hoc verò decreto crabrones irritârunt. Exemplum enim hujus authoritatis Patres Basileenses daturi, motus alios excitant. Eugenius à Concilio bis tèrve vocatus, comparere recusans, Pontificatu privatur, inque locum ejus Pontifex creatus Amadeus Sabaudiæ Dux, qui Eremitarum

um vitam cum aliis Nobilibus ad Ripaliam duceoat, *Felix IV.* appellatus. Hinc magnæ iterum sediiones ortæ, cùm Ecclesia trifariam divisa, aut Felitem aut Eugenium sequeretur, essentque qui Neurales vocarentur, quòd neutri obtemperarent. Cessit tamen iterum Amadeus Nicolao V. solo Cardinalatus honore contentus a. Ch. 1449. Ex brevi hac διὰ τυπώσεως ingenium & genium Paparum æstimare quis non discat: Leges, statuta, decreta suo tantum commodo metiuntur & honore, cætera nauci faciũt. Hæc terra inconstantię, vel Epicureismi fuligine ita luculenter fuit notus Paulus II. ut ne aliis integris & bonis esse licuerit. Vitium deprecantibus, & animosè urgentibus: *Pudendam rem esse, earum legum damnatores eos, mutatorésque videri, quarum nuper summo consensu constitutarum vix dum essent atramenta siccata*; minas opposuit, blanditias, convitia; nec ullum erat tentandæ mentis tormentum, quod ad oppugnandum bonis omnibus non admoveret εἰπεῖν a Ch. 1464. S. 48. Illis ergò, quorum culpâ tot malorum Ecclesia premitur iliadibus, ἐπιτροπὴν οἰκουμενικὴν committere tutum sit? Neque verò majori cura vel doctrinæ vel morum Reformationem amplexos esse ad culmen Papale evectos, jam jam audiemus. Monstrandum hoc aphorismo erat, Papæ pervicaciâ lethaliter non modò Ecclesiam laborasse; sed parata medicamenta eundem contempsisse.

XIII. Cæ-

Digitized by Google

XIII. Cætera corporis Hierarchici membra πώρωσις invasit & ἀναισθησία. Scientiæ & [a] conscientiæ, quam in Antistitibus amissam queruntur Pontificii, ignorantia successit & effræna peccandi licentia. Hinc obviæ querelæ de Præsulum, totiùsque cleri [b] luxuria, [c] negligentia, [d] ignorantia, dissidiis propter [e] Archiepiscoporum & Episcoporum ampla pomæria & axioma potissimùm exortis, nimiis pro [f] obeundis sacris exactionibus, [g] avaritia, totáque [h] adeò vita scelerata, & [i] atheismo vicina; [k] facem ubiq; præferente curia Romana. Unde summus [l] in clerum contemtus.

[a] Ita enim Rolving. Fascic. temp. pag. 87. b. *Conscientia pura secundum Dei timorem olim in Prælatis vigens Ecclesiam Christi laudabiliter, more, vita & exemplo erexit & provexit. Dehinc successu temporis cùm Ecclesia in temporabilibus abundare cepisset, oblita quodammodo de Conscientia: Scientia quæ inflare solet multos*

tos in Ecclesia præsidere fecit, quæ sacram Scripturam diversis versutiis palliantes, justitias Domini rectas, quæ cor lætificare consueverunt propter delicias carnis falsificare non timebant: Multas hæreses seminabant, & plura beneficia pinguia per Papam dispensando cumulabant. Verum tamẽ aliqui, licèt pauci, CON cum scientia retinentes, conscientia pura, & scientia sancta illuminati, multos ad justitiam erudiunt, qui jam quasi splendor firmamenti in æterna felicitate rutilare creduntur. Sed heu! nephandis his temporibus CON cum SCI. de conscientia abrasis solùm ENTIA sponsam Christi gubernare videmus, personas videlicet conscientia scientia que carentes, & velut Entia insensibilia Deum nec Sanctos ejus verentes beneficia super beneficia sibi usurpare. Et quod plus est, videmus vilissimos quosque laicos parochias & Monasteria, & quod nefas est dicere, oblationes, altariorum amodiare. Hinc patrimonium Christi solis ministris ejus deputatum & pauperibus distribuendum, in usu, devenit tyrannorum & meretricum: Ecclesiæ, &

Mo-

Digitized by Google

Monasteria sacra in loca derserta rediguntur. Hinc querere mortifera, destructiones Civitatum & Regnorum: Mortes innocentium lamentabiles, & mala infinita nunc facta cernimus. Quæ omnia ex pompa Episcoporum, & insatiabili avaritiâ Prælatorum indetestanda processisse videmus. Ansam hinc VViclefum arripuisse reformandis haud obscurè innuit *Bzov.* an. Ch. 1403. S. 18. Hussum verò *Aventinus* l. 7. p. 808. Placuit enim multis, Episcopos atque Prœlatos equis & auro spoliandos domumque pedites remittendos; *ib.* Nec certè aliud vult *speculum aureum* an. Ch. 1404 à pio quodam viro editum, quo curiæ Romanæ gravissimi authores deteguntur. *Romana Curia* (inquit in præfatione) *à planta pedis usque ad verticem capitis, patenter excæcata est erroribus, ipsáque errorum suorum veneno inebriat omnes mundi partes.* Hoc ipsum ulcus eodem penè tetigerunt tempore, Academiæ Pragensis, Oxoniensis & Parisiensis, editis Epistolis super schismate tollendo. *Acerbè invehuntur in Cardinalium ac Curtisanorum vitia & tyrannides in Ecclesiam Christi, asserúntque, Cæsarem habere jus patronatus super Papam & Romanam Ecclesiam. Per Principes* (inquiunt) *sacerdotum Ecclesia profanatur,*

sa-

sacerdotium temeratur, omnis ordo confunditur, & quicquid est religionis corrumpitur. Quod legis, quod vitæ, quod morum, quod fidei, quod disciplinæ, perditur & confunditur in tantum, quòd, etsi benedictus Dei Filius multa & dura passus sit per viros Synagogicos, adhuc multa duriora patitur per nostros Sacerdotum Principes, &c. *Bal.* p. 535. Accuratissimâ etiam cleri suorum temporum nobis reliquerunt anatomiam *Nicolaus Clemanges*, *Petrus de Alliaco*, *Rodericus Zamorensis* lib. II. spec. vit. hum. quorum πρόγευμα propinavimus in *Anal.* P. 1. de Necess. Reform. Huc pertinent vitæ Episcoporum Bambergensium, *Cat. Test. Verit.* l. 19. p. 839. Dialogismus item, de quo p. 844. Confer p. 878. querela Vincentii Itali, Brunellus, seu speculum stultorum p. 859. Theodoricus Vriæ; Theodoricus Minorita, p. 860. Martinus Mejer, Cancellarius Archiepiscopi Moguntini, p. 867. & alii, toto libro XIX.

[b] Sigismundus, Saxoniæ Elector, Friderici frater, Episcopus VVirtzburgensis, omnia crapula & libidinibus polluit. Depositus igitur à fratribus, ad mortem usque in custodia habetur: *Fab. Calvis.* a. Ch. 1440. Quæ ferè ratio fuit totius cleri, teste Episc. Civitat. *catal. Test Verit.* l. 19 p. 833.

[c] *Bzov.* an. Ch. 1407 S. 14. *Administrabat per id tempus Leodiensem Ecclesiam Jo-*

hannes Bavarius, Guillelmi Hollandiæ & Hannoviæ Comitis frater, & cùm præsul. & subdiaconus esset, nullo tamen die rem divinam fecerat, suæ nobilitati detractum iri forteratus, si Presbyterio more, sacris se altaribus addixisset. Aliud, ex Nidero, profert exemplum a.Ch.1438.S.80. Qui Ecclesiastici officii curam aliquam præ se tulerunt, habendisque concionibus ad plebem, operam nonnunquam impenderunt, quàm jejuni pleriq; fuerunt & inepti? *Trithemius*, Epistolâ quâdam, Sacerdotes accusat, *quòd contemtores sint sacrarum literarum.* In alia queritur, *quòd non tam Christus, quàm Aristoteles in suggestu prædicetur.* Dicit, *non Philosophiam, multò minus fabulas, sed legem & Evangelium Ecclesiæ Dei proponendum: sic Patres fecisse. Catal.Test.Verit.pag.* 890. Plures de cleri negligentia querelas habet idem, ex *Hermanno Ried.p.834.VVolphgango Attingerò p.891. Civitatensis Episcopi* querela de Clero fuit: *Narraverunt fabulationes, sed non ut Lex tua.* A veritate enim auditum tales averterunt, & ad fabulas conversi sunt, 2.Tim.4.Id.878.

[d] Sbinko de Hasenburk, Archiepiscopus, homo vocatur ἀναλφάβητος, qui literas demum Archiepiscopus electus didicerat. *Persec. Eccles. Bohem.p.30.* Commune hoc Cleri fatum fuisse, patet ex

ex antiquo illo scripto, cujus mentio fit in *Catal. Test. Verit.* l. XIX. p 838.

[e] An Ch 1474. Dissidium ingens inter Episcopos Colonienses exoritur, cùm duo in Schismate electi essent. Rupertus alter, qui ex Palatinorum fuit, & Hermannus Landgravius Hassiæ à Capitulo electus, uterque se muniebat auxiliis. Hermannus Innvocat Imperatorem, sed Rupertus Carolum Burgundum, *Fab. Cal.* Quàm indignè de Episcopatu Leodiensi, extruso Iohanne Bavario à Leodiensibus, certatum sit tyrannide & armis, vide *Bzov.* an. Ch. 1407. S. 14. Trajectensis etiam, teste eodem a, Ch. 1425. S. 19. Ecclesia gravibus agitata fuit motibus. Vacantem enim morte Friderici Episcopatum, Martinus Pontifex permisit Spirensi Episcopo. Iste gravis ætate, quòd sciebat rem laboris plenam, translationem recusavit. Tum electione innovata, subsecuta ex divisio inter Canonicos, cùm nonnulli suffragia conferrent in Suederum Kulenbergium, Baronem, præpositum Ecclesiæ: alii in Rudolphum Diepoltium. Martinus Pontifex Suederum confirmavit. Rudolpho militia adhæsit, illique arces & prælia promisit: Suedero consecrato de solis Ecclesiæ ministeriis vivente. Diu hæc contentio perseveravit, cùm Rodolphus omnia temporalia teneret, Suederus rem spiritualem administraret. Sed & periculosi tumultus fomes fuit depositio Dioteri, Moguntini Archiepiscopi, de qua *Bzov.* an. Chr. 1461. S. 16. & deinc. Et *Naucl.* Gen. 49. p. 290. b. *Anno Domini 1461. Cal. Septemb. Papa Pius deposuit Archiep. Mo-*

guntinum Dieterum de Isenburg,& in ejus locum instituit Adolphum de Nassau,ex quo facto suborta sunt nova bella. Causæ privationis sive depositionis fuere, quòd scilicet procuratores sui suffulti pleno mandato dum provisionis literas obtinerent, juraverunt in animam ipsius Dioteri, inter cætera, quæ Episcopi jurare habent, quòd infra annum se Romano Pontifici præsentaret, quod, ut asserit Papa Pius, non servavit, fertur excommunicatus etiam debiti causa fuisse, quod mercatoribus solvere debuisset. Item quòd consecrationem in tempore debito non accepit, & quòd simoniacè electus fuit. Item quòd legato misso ad exigendam decimam contra Turcas, dixerat, Papam argentum nationis, non fidei defensionem quærere. Item quòd in natione conventum principum, contra voluntatem Imp. convocaverit. Item quòd à Bulla Mantuana super decimatione decreta ad futurum Concilium appellavit. Et iterum, quòd appellavit à Papa malè informato ad informandum, pro ut hæc omnia in Bulla privationis continentur. Contra quæ dicebat idem Dioterus in suam

suam defensionem aliqua ex præmissis non esse vera, reliqua excusabilia, & se non monitum, non vocatum, non auditum, contra jus, fasq; fuisse privatum. Potior causa, quòd Annatam non solverit, visa est. Adhæserunt Adolfo contra Dioterum nonnulli principes, exortumq; est bellum maximum. Dioterus enim oppida, & arces Ecclesiæ tenebat, quarum possessionem Adolpho tradere recusabat. Ad hæc Dioterus Fridericum Palatinum Rheni, in suas partes trahebat, qui in stipendia ipsius receptis quibusdam castris Ecclesiæ Mogunt. bona ad se traheret; & Diotero privato, anathematizatoq; arma jungeret, & quia edicta poneret contra publicantes literas Apostolicas in sua ditione, pro ut hoc in suis literis Pius exarari fecit. Erat tum etiam Friderico Palatino confœderatus arctissima liga, Ludovicus Bavariæ Dux, cognomento dives, quibus Principibus, ut ferebatur, Fridericus Imperator non erat propitius, ut qui privatis odiis antea dissiderent, principes post hoc bellum quasi de industria sint divisi, Ludovicus Bavariæ Dux, Niger dictus, Alber-

Digitized by Google

tus, Marchio Brandeburgensis, Carolus Marchio Badensis, Johannes Metensis Episcopus frater ejusdem, & Udalricus comes de VVirtenberg, Adolpho, Papæ, Imperatorisq; mandato. Fridericus verò, Comes Palatinus Rheni, & Ludovicus Bavariæ Dux, re & nomine Dives appellatus, Diotero possessori, contra mandata & Papæ & Imperatoris adhæserunt, certatumq; diu est, illi ut Diotero ejecto, possessionem traderent Adolfo, hi verò ut in possessione conservarent Dioterum, ut dicebant injustè privatum. Visa tamen multis fuit præcipua causa belligerandi Principibus, utra factionum alteram superare posset. Quibus ex causis cæde, incendio, vastitateq; se mutuò jugiter vexabant, nunquam tamen plenis copiis pugnatum est, ad mensem Julium anno D.1462.
Recitat postmodum cruentum, tum inter Fridericum Palatinum & adversarios, tum inter Adolfum & Moguntinos prælium. In illo victricibus triumphavit armis Palatinus; qui strategematibus ipsam, post longam cædem, deditione cepit Moguntiam. Tragœdiam hanc plenius describit auth. *Paral. Ursp. p. 416. Catal. Test. Verit. l. 19. p. 818. 819.* Sic an. Ch. 1430. mortuo Otthone, Trevirensi Archiepiscopo, multa apud Treviros mala sunt secuta. *Nā*

Cano-

Canonici in electione discordantes, major & sanior (ita Bzov. S. 81. ex Chron Spanheim.) *pars elegit, Jacobum de Sirck, majoris Ecclesiæ Scholasticum, Herbipolensemq́; Præpositum, virum bonum, & omni honore dignum. Alia pars, infirmior videlicet Fridericus de Cracovia, Præpositus Trevirensis, & quidam alius Canonicus dictus de Pittingen, elegerunt Udalricum de Manderschit, ex qua dissensione Trevirensis Ecclesia magna suscepit incommoda. Udalricus enim, etsi jure infirmior, tamen armis potentior, auxilio suorum, comitumq́; de Virnenberg & aliorum, castella & munitiones Archiepiscopatus contra Jacobum viribus imparem, obtinuit, & à subjectis hominibus consueta homagia suscepit. Hinc, Jacobus compulsus, auxilium summi Pontificis invocavit. At Papa, citatis partibus, auditisq; causis, electionem factam reprobavit, & utroq; abjecto, Archiepiscopatum Trevirensem Rabano de Helmstat, Episcopo Spirensi, promotione Ludovici Comitis Palatini Rheni assignavit. Hinc orta sunt infinita mala, & Ecclesia Trevirensis plusquam in CCCC. M. flore-*

norum damnum suscepit. Totius enim patriæ Comites, Barones & militares Udalrico adhærentes, Apostolica mandata spernebant; & contra Rabanum sævientes, urbem Trevirorum, quæ illi favebat, biennio fermè obsederunt, lapides & bolos è vicinis montibus in eam frustrà jacientes: sed tandem re infecta confusi abierunt. Deniq; Papa intelligens, mandata sua contemni, terram Diœcesis Trevirensis Ecclesiastico interdicto supposuit fermè per 4. annos. Tandem Conradus Archiepiscopus Moguntinus, Theodoricus Archiepiscopus Coloniensis, & Fridericus Episcopus VVormatiensis vices suas interponentes, finem contentionibus per amicabiles tractatus imposuerunt, & secundum Rabanum pronunciarunt. Udalricus non potens illi resistere, Romam proficisci statuit, veniensq; Thurgcum morbo correptus interiit: Unde in posterum Rabanus Episcopatum pacificè gubernavit. Et quis contentionum illarum finis? Habemus dissensionem inter *Sigismundum* Imperatorem, & *Eugenium* Papam propter Episcopatum Trajectensem; *Bzov.* an. Ch. 1436. S. 53. Inter *Carolum Burgundum*, Philippi Ducis filium, & *Ludovicum* Regem Galliarum,

occa-

occasione Ludovici Borbonii, electi Leodiensium Episcopi, quem Carolus affinis adversus rebelles Borbonio Leodienses adjuvabat. *Id.* an Chr. 1485. S. 11. Inter *Archiepiscopum Coloniensem, & Canonicos*, qui armis etiam certabant; *Id.* 1474. S. 12. 1472. Sect. 12. Inter *duos Ecclesiæ Hildeshemensis Episcopos*, Hermannum Hassiæ Landgravium, & Henningum de domo Ib. S. 17. Inter Episcopos & Protronotarios, de πρωτοκαθεδρία, quam litem in Episcoporum favorem diremit Pius II. Id. an. Chr. 1459. S. 24. Inter tres Cracoviensis Episcopatûs procos, qui, ut loquitur idem, *magno & Reipublicæ incommodo, & authoritatis Ecclesiasticæ & Pontific. detrimento, & pernitioso ambitionis exemplo aliquandiu contenderunt*, a. Ch. 1460. S. 46. 1463. S. 10. *Ex quo tempore, ait ille, electio libera in Polonia fuit sublata, ita ut umbra modò ejus quædam penes sacra Collegia remaneat, non sine grandi, non modo Ecclesiasticæ authoritatis, verùm etiam Religionis & Reipublicæ jactura. Controversia etiam mota fuit de juribus Archiepiscopatus Toletani, hinc orta, quòd Johannes Contrerius Archiepiscopus Toletanus dirimendis dissidiis inter Castellæ Regem, & Alphonsi fratres ex quibus Petrus captus, Henricus intra Albuquerquum obsessus teneba-*

Digitized by Google

tur, arbiter designatus, Agredæ primùm, deinde Turrasone Crucem potestatis insigne præferebat, quod Johannes Valterius Turrasonensis Episcopus contra morem Majorum fieri querebatur. Certabant utriq; privilegiis potiùs, quàm rationibus, ut videre est in *Marian.* lib. 21. c. 5. *Surita* lib. 14. c. 5. & 8. *Summontio* lib. 4. Hist. Neapol. *Bzov.* a. Ch. 1432. S. 146. In Polonia, dimicatum est, de πρωτοκλισία inter Episcopum Cracoviensem Cardinalem, & Gnesnensem Archiepiscopum; an. Chr. 1449. Sect. 11. *Alia gliscebat discordia an. Ch. 1478. occasione Constantiensis Ecclesiæ. Contulerat illam Sixtus, postulante Imperatore, Ludovico; Collegium Basilicæ, Otthonem delegerat. Inde nata turba, dum necessarii utriusq; contenderent de possessione adeunda. Neq; minores dissensiones ibidem vigebant inter Prælatos quosdam Ecclesiarum, & Regulares mendicantes; quibus sopiendis Sixtus IV. quatuor destinavit Legatos*; *Bzov.* Sect. 11. 12. Capita reconciliationis erant; ut Parochiani Sacerdotes de cætero non dicant, à Mendicantibus hæreses processisse; ut Fratres Mendicantes non prædicent, populos Parochianos non teneri audire Missam in eorum Parochiis diebus festis & Dominicis: ut nec Fratres, nec curati inducant aliquo mo-

do

do laicos ad eligendum sepulturam apud eos, & bene caveant propter pœnas, quas imponunt Canones, cùm sit libera: Vt Mendicantes desistant prædicare, quòd Parochiani non sint obligati, saltem in Paschate proprio confiteri Sacerdoti; quia de jure tenetur Parochianus, saltem in Paschate, proprio confiteri sacerdoti; Per hoc tamen ipsi Fratres Mendicantes non censentur exclusi, quò minus secundùm juris communis & privilegiorum eidem concessorum dispositionem, confessiones audire, & pœnitentias injungere valeant, &c.

[f] Luculentum exemplum occurrit apud Krantzium *Vandal*. l. 10, 11. & post eum auth. *Catal. Test. Verit.* l. 19. p. 834. *&* *Bzov*. an. Ch. 1407 Sect. 17. *Suadensis urbs est, in solo VVandalorum. In ea pastori, qui per omnes Ecclesias unus est, cives, non satis ad jura Ecclesiæ obsecundârunt, oblationes imminuerunt, excuso numismate minuto cupreo. Ferunt aliquanto tempore collectum à Pastore, in ollam fusilem versum, qui pro documento stabat diu post ea tempora. Concilium urbis publicum (consulatum vocant) etiam rationem facti prætendere videbatur, ne communitas sumtuosis funerationibus gravaretur. Nullum enim finem faciebant semper crescentibus exequiarum sumtibus pomposis, cùm alter semper alterum exuperare contenderet. Pastor.*

stor, vir genere militaris, animo ferocio quàm sacerdoti conveniret, cùm imminutionem sui juris & Ecclesiasticæ consuetudinis non pateretur, nec monitionibus proficeret; urbe egressus capit militari manu injuriam suam & Ecclesiæ jura vindicare, incendiis, rapinis, & vastationibus omnia complens, imò fœdans. Audita ferunt nonnulla à quibusdam ex clero in urbe probrosa, quæ populum inflammarent, cùm incensa villa urbis flammis collucerent. Reperit Conradus Bonoro (id enim Pastori nomen erat) extra urbem nonnullos ex civibus cùm hostiliter adequitasset, facultate pauperes, officio bajulos operi suo pro mercede instantes. In eos invectus non militariter, minùs sacerdotaliter, crudelissimè sæviit, truncatis manibus & pedibus, in cruore palpitantes miseros reliquit. Movisset sævitia feras belluas. Populus ea re instinctus, vertitur in tumultum: sed ante omnes bajuli, qui socios sui laboris pertinacius vindicarent. Omnis in urbe clerus unam cogitur in domum. Propositum erat incensa domo, una omnes concremare. Sed ipsum est crudele præcépsq; consi-

Digitized by Google

consilium, quòd multi innoxii, multi civium filii, propinqui, affines inessent, ac fratres. Extracti omni ex numero tres Ecclesiarum trium Rectores, qui excitato medio in foro igni injecti sunt. Triste innoxiorum supplicium & crudele populi factum. Ex his audita ferebant probrosa, quum villa arderent. Nam dixisse quendam ferunt: Ecce collucent cerei funerales! In bajulos rejiciunt cæteri istam ferociam. Mox ab horrorem crudelis parricidii Zvverinensis Episcopus sacris urbi interdixit. Diu pertinaciter tulêre pœnam. Sed cùm supplicem nuntium Romam misissent veniam postulantes, Gregorius Papa misit aliquot ex Fratribus Prædicatoribus cum facultate audiendi. Pœnitentiam pro qualitate facti cuiq; imponendi, & demum reconciliandi; ut sacris restitutis, communioni Christianæ urbs cum civibus redderetur. Grandis pro magnitudine facinoris indicta est satisfactio: Episcopus post eam diem nunquam in ea urbe divinum officium peregit. Alibi certe (an iisdem de caufis, & quod harpygiarum, instar omnia raperet?) Clerus urbibus fuit ejectus, An. Ch. 1454.

inter

inter Clerum & Cives Moguntinenses dissensiones in tantum succreverunt, ut clerus omnis à populo fuerit violenter ejectus urbe, domus sacerdotum effractæ, & multa spolia deportata; *Bzov*.S.56.

[g] Alanus Charterius Caroli VII. Galliarum Regis Secretarius circa an. Ch. 1450. in suo Aulico inter alia: Avaritiæ studium in Ecclesiasticis ita corrupit ipsorum intellectum, ut eorum damnatio inde evidenter appareat: adeóque omnium etiam bonis temporalibus calamitatem invexit, ut veluti universali militanti Ecclesiæ opprobrium sit & ruina; ac maximè ipsis Ecclesiasticis, qui talia crimina committunt. Dolor hæc mihi verba extorquet. Nam abjicio omnem spem de duritia eorum: quæ, ut facile est judicare, jam jam ipsis appropinquat in desperatione. *Catal. Test. Verit.* lib. 19. p. 843.

[h] Atque ita à Pontificiis χαρακτηρίζεται *Petrus Frias* Cardinalis Hispanus, cujus vita turpis avaritiæ sordibus, atque libidine; *Bzov*. a. Ch. 1425. Sect. 10. Nec aliam meretur προσωπογραφίαν Angelottus Cardinalis à *Plat*. in Eugen. IV. p. 306. *Avent*. lib. 7 p. 808. vocat avaritiam, fastum, libidinem communia mala sacerdotum, qui tempore Husi in proverbium vulgò venerint, & adhuc sint.

[i] Ecquæ enim hæc religio fuerit, quæ loca sacra theatricis & mimicis lusibus consecrat? De quo Patres Concilii Basileenses Sess. 21. quâ sublatum volunt, turpem illum abusum in quibusdam frequentatum Ecclesiis, quo certis anni celebritatibus nonnulli cum mitra, baculo, ac vestibus Pontifi.

tificalibus, more Episcoporum benedicunt, alii ut Reges ac Duces induti, quod festum fatuorum vel innocentum seu puerorum in quibusdam regionibus nuncupatur, alii larvales & theatrales jocos, alii choreas & tripudia marium ac mulierum facientes, homines ad spectacula & cachinnationes movent, alii comessationes & convivia ibidem præparant *Bzov.* an. Ch. 1435. S. 16. Sed & animi parum pii & religiosi fuit sacrorum oppignoratio. Ex ejusdem enim Concilii actis colligitur, nonnullos Ecclesiarum Canonicos contrahentes debita sic se creditoribus obligasse, ut, nisi statuto tempore satisfecerint, à divinis cessetur officiis. Veteratoriæ hæ & pessimæ erant artes creditorbius imponendi.

[*k*] Hanc enim maximè infestabat *simonia*, præsertim sub Vrbano VI. *onuph.* p. 260. Ipsi Cardinales ex bonis Ecclesiasticis canes alebant & equos, initium faciente Ludovico; *Volat. Geneb.* p. 721. *Morum licentia*; *quam turpitudinem*, inquit *Bzov.* an. Chr. 1500. S. 24. *vindicare Deus visus est Pontifice inter sacra corporis Christi apoplexia tentato.*

[*l*] Nam quibus Pontifex ludibrium debuerit suo loco videbimos. In reliquum clerum hinc inde ita fuit sævitum, ut ipsa etiam pudenda corporis membra gravissime afflixerint. *Bzov.* an. Chr. 1492. S. 56.

XIV. Est hæc pars παθολογική; θεραπευτική media ostendit & rationem ad pri-

pristinum redeundi Ecclesiæ statum. Ubi tamen tria tenenda. I. Neminem facilè [a] dubitâsse, quin sit Reformandum. II. Reformationis instituendæ varia [b] suppeditata fuisse consilia, & conquisita subsidia; etsi [c] non satis sufficientia. III. Tot verò tantasque operi injectas esse moras, ut longè invalescenti [d] malo, vel nihil, vel parùm decesserit.

[a] Habemus enim I. ingenuam eorum *confessionem*, qui clamabant, ***componendos mores jam labefactatos tam clericorum, quàm laicorum***; *Onuph*. p. 298.

II *Vaticinia* Reformationis. Laurentii Miniatensis fatidici versus sunt:

Illa autem nostris jam jam ventura sub annis
Est melior, nostræ legis vix pauca refringet,
Aspera quæ nimium, sacris & dura ferendis,
Et genus omne mali tollet, pompasq; sacrorum:
Ac regem dabit innocuum, qui terminet orbem,
Et teget Imperio populos, gentemque rebellem
Imperio subdet, toti & dominabitur orbi.

De cujus quidem carminis sensu consulatur *Catal. Test. Verit.* l. 19. p. 883. Magister Iohannes Ostendorpius, Canonicus templi divi Levini Daventriensis, vir multo studio longaque experientia doctissimus, adolescens admodum, à VVeselo Phrisio

sio, his compellatus fuit verbis: *Studiose adolescens, ad illum vives diem, quo doctrina recentiorum & contentiosorum istorum Theologorum, Thomæ & Bonaventuræ, & aliorum ejusdem farinæ, ab omnibus ferè Christianis Theologis explodetur,* Id pag. 887. Iohannis Vunschelbergii vaticinium vid. pag. 832.

III. *Dicteria & Proverbia* vulgi, quibus miseria seculi graphicè depingitur. Vide sup. p. 199. Confer *Catal. Test. Verit.* p. 889. Quæ fortè desperata Ecclesiasticorum conditio, sequentibus etiam proverbiis occasionem dedit, quæ Platina Pio II asserit: *Corpora, malos medicos, animas, imperitos Sacerdotes occidere; vagum Monachum Diaboli mancipium esse; Virtutes clerum ditâsse, vitia pauperem facere. Sacerdotibus magna ratione sublatas nuptias, majori restituendas videri.* Ex qua, dubio procul, Vincentius Ferrerius, Dominicanus collegit, & Antichristi adventum imminere, & judicium mundi; *Bzov.* an Ch. 1415. S. 44.

[b] Reperiuntur enim I. Multæ lucubrationes, quibus non solùm necessitas; sed & modus sæpe reformandi præscribitur. A. Est *Dominicus*, Brixiensis Episcopus, qui libellum, ad Pium II. titulo: *Reformatio Curiæ Romanæ*, scripsit, cujus Epitomen habet *Catal. Test. Veritatis* l. 19. p. 854. B. *Iacobus de Guitrode.* Cujus, præter cætera, extant,

de septem statibus Ecclesiæ in Apocalypsi, ejusque Reformatione. In quo scripto crebro accusat Prælatos, Curiam Romanam & Papam. Ostendit, Ecclesiam Papâ superiorem esse: & queritur, spirituales, præsertim verò Curiales, semper Reformationem Ecclesiæ impedivisse, additque; Eos vel tantùm ad nomen Concilii contremiscere. *Id.* p. 883. C. *Andreas*, Archiepiscopus Craynensis, cujus ἀνέκδοτα acta mox sequentur. D. *Nicolaus Clemangis*, Archidiaconus Bajocensis, Doctor Parisiensis, cujus de corrupto Ecclesiæ statu querela, vel ipsa pulset cordis penetralia. Non vitia tantùm tangit, sed & origines pandit, diffusæ per omnes Ecclesiæ ordines & artus pestilentissimæ contagionis. Extat liber, & seorsim & cum Notis *Lydii*, dignus certè, qui studiosis Historiæ Ecclesiasticæ commendetur. Nucleum dedit *Catal. Test. Verit* lib. 19. p. 860. capita libri in *Ursp. Paral.* p. 380. hoc recensentur ordine 1. Causam primitivæ fundationis & dotationis Ecclesiarum commemorat. 2. De insolentia, orta ex affluentia rerum temporalium in Ecclesia. 3. De tribus vitiis, ex quibus cætera mala orta sunt in Ecclesia, luxu, fastu, & cupiditate. 4. De exorbitantiis per summos Pontifices in Ecclesia introductis. 5. De abolitione electionum & reservatione beneficiorum. 6. De Camera Apostolica, quomodo exhauserit regna & provincias. 7. De expectatione & qualitate currentium ad Romanam curiam. 8. De vacantiis & aliis vectigalibus Ecclesiam opprimentibus. 9. De institutione collecta-

lectarum & malis per eos illatis. 10. De litigiis curiæ Romanæ. 11. De regulis & constitutionibus cancellariæ. 12. De prosperitate curiæ Romanæ. 13. De statu & introductione Cardinalium. 14. De multitudine beneficiorum Cardinalium, & incomparabilitate; Codex tamen ipse habet *incomparabilitate*, termino quidem barbaro, sed authoris menti apposito. 15 De contractibus Simoniacis. 16. De statu beneficiorum Cardinalium. 17. De omissione multiplicium vitiorum Ecclesiæ. παραλείψει Rhetorica curiæ Romanę nuditatem detegit. 18. De promotionibus ad instantiam per Papam solitis fieri. 19. Quòd congregatio pecuniæ est præcipua cura prædictorum Prælatorum. 20. De vitiis prælatorum. 21. De exactionibus pro concubinis tolerandis. 22. De collatione Simoniaca sacrorum ordinum. 23. De indignis & indignè promotis. 24 De perpetua absentia Prælatorum ab Ecclesiis suis. 25. De Prælatis in curiis Principum residentibus. 26. De Capellanis & Canonicis, qui similes sunt Episcopis, indocti, ebrii, scortatores. 27. De mendicantibus & eorum inani jactantia & gloria. 28. De impudica vita & conversatione monialium. 29. Comparatio modernorum virorum cum priscis patribus. 30 Quòd status Ecclesiasticus meritò patitur. 31. Quòd status Ecclesiasticus propter superbiam tendit ad ruinam. 32. Quòd Ecclesia prius humilianda est, quàm erigenda. E. *Petrus de Aliaco*, Cardinalis Cameracensis, cujus de reformatione Ecclesiæ tractatus sex absolvitur considerationibus, 1. est de re-

formandis circa opus Ecclesiæ: 2. De reformandis circa ejus caput, scil. circa statum Papæ, & Romanæ curiæ. 3. De reformatione Principalium Ecclesiæ partium, scil. Prælatorum. 4. De reformandis circa religiones & religiosos. 5. De reformandis circa cæteros Ecclesiasticos. 6. De reformatione laicorum Christianorum. Non morum tantùm, sed & consuetudinum Ecclesiasticarum, superstitionum, Scholarum, Theologiæ cumprimis Scholasticæ, & linguarum καταρτισιν urget; suæ tamen dignitatis & purpurei defendendi Syrmatis minimè oblivius. Conqueritur Legulejorum & Canonistarum authoritate Theologiam è curiæ Romanæ regno tantùm non proscriptā Αξιομνημόνευτα quædam ex eo collegit *catal. Test. Verit.* l. 19 p. 875.
F. *Andreas de Petra*, Archiepiscopus Colossensis, Eugenii IV. ad Basileenses orator: ipse etiam Patribus de Reformatione aliquid dicturus, Prophetæ verbis statum Cleri depingit: *Nequeo*, inquit, *Patres reverendissimi, crimina & casus gravissimos eorum hominum vobis exponere, qui dignitate & authoritate velut in quadam specula constituti magistri debent esse publicæ disciplinæ, omnes enim declinaverunt, & ab officio recedentes inutiles facti sunt, sicut Propheta testatur. Aptissimè descripsit Esajas clericorum ignominiam, socordiam, lasciviam, segnitiem, immunditiam,*

tiam, turpitudinem, ambitionem, avaritiam. Speculatores ejus, inquit, cæci omnes, nescierunt universi, canes muti non volentes latrare, videntes vana, dormientes & amantes somnia, canes impudentissimi, nescierunt saturitatem. Ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam, omnes in viam suam declinaverunt, unusquisque ad avaritiam suam usque ad novissimam. Cùm igitur ex eorum criminibus ac vita corruptione, qui virtutem ac disciplinam professi sunt, hujus mystici templi structura gravissimum lapsum atque ruinam minetur, optimè Ecclesiasticæ saluti consulitis, ut redintegratio fiat, quamvos vulgò Reformationem nominatis. Vide *Bzov.* a Ch. 1432. S. 46. 47. G. *Iohannes Gerson*, tempore Concilii Constantiensis, multa tentabat. 1. Aliquot propositionibus, quas errorem sapere dixit, *Bzov.* an. Chr. 1415. S. 36. demonstrat, Papam Concilio esse subjiciendum, & ab eo, pro quocunque notorio scandalo & crimine, deponendum. 2. Regulas reformationi morum aptas, & Laicis præscribit & Clericis. Ab his requirit a. Episcopus bonus, & probatus opere ac doctrina, non puer, non homo carnalis, spiritualium ignarus eligatur. b. Clerici in duabus civitatibus & Ecclesiis præbendas vel prælationes non habeant. c. Pro

confessione,ordinatione,promotione nihil exigatur, nihil detur. d. Nullus Principum laicorum Capellanum habeat nisi ab Episcopo datum, in casu ab Episcopo deponendum, vel corrigendum. e. Nullus Episcopus aut Sacerdos pro muneribus, precibus,favoribus. aut ex acceptione personarum promoveatur. f. Episcopi extra Diœcesin non morentur. g. Non plures, quàm sufficiunt, ordinentur. h.Episcopi & Sacerdotes spectaculis non intersint,nec delectentur. i. Sacerdotes nihil fœnoris aut exercitii rustici faciant, nec mercatores, venatores,aut negotiatores fiant. k. Negotia causarum festivis diebus & in Ecclesiis non tractentur l.Rectores Ecclesiarum, magis quàm in suis, in Ecclesiasticis rebus, sint strenui, & plùs ista quàm illa procurent. m. Non liceat Dominis & Prælatis observationibus superstitiosis gentilium attendere,nec divinos consulere, aut stellarum cursus respicere in agendis. n. Synodi provinciales secundùm Patrum constitutiones,semel vel bis in anno celebrentur. o. Non liceat Clericis & Episcopis die Dominico abesse à divinis, sed Missarum solenniis jejunos interesse. p. Clerici ad matutinum & vespertinum officium non venientes deponantur. Ante horam tertiam non prandeant. A quinquagesimâ,ad Pascha usque,carnes non comedant. Adventum Christi jejunent, à superiorum subjectione ne se eximant. q. Prælati Ecclesiis vel Monasteriis consanguineos suos non præficiant. Psalmorum, canticorum, hymnorum ignaros ne ordinent. r.Episcopi,Sacerdotes,& maximè Mona-

nachi atque religiosi Scripturis divinis studeant, scientiis litigiosis omissis. s. Episcopi, oppressores pauperum, & tyrannos potentes arguant & corripiant. Annis singulis parochias suas visitent cum effectu. Ad eorum mensam Scripturæ divinæ legantur. Gravamina subjectis non imponant. t. Clericus scurrilis, vel turpiloquio deditus ab officio retrahatur. u. Clerici in gestu, vestitu, victu, risu, incessu, continentiæ decorem observent: Comam, barbamve ne nutriant, nuptialia vitent convivia: tabernas non ingrediantur, crapulæ & ebrietati non serviant: per fora & plateas non discurrant. In aliena civitate, extra Ecclesias, vel præbendas suas sine causa legitima ne morentur. Actus secularium & procurationes non suscipiant. Aleatores, venatores, fornicarii, & reliquis criminibus notoriis infames, communione priventur. x. Episcopi vilem supellectilem, mensam ac victum pauperum habeant, & authoritatem suæ dignitatis fide & vitæ meritis quærant: pro rebus transitoriis non leviter litigent: de loco ignobili ad nobiliorem per ambitionem & avaritiam ne transeant. Singularem castitatem una cum Clericis custodiant. A sua Ecclesia non absint amplius tribus hebdomadis. y. Monachi, jejuniis & orationibus, in locis, ubi renunciaverint seculo sint intenti: nec Ecclesiasticis, vel secularibus negotiis, propria Monasteria deserendo, insistant. Et ut horum aphorismorum necessitas omnibus esset obvia, prolixa communicatione Rhetorica Patribus Constantiensibus delinquentium in apricum producit παρορόμαλα. *Ad*

Digitized by Google

quid, inquit *1.expedit,aut quid utilitatis Ecclesiæ confert,tam magnifica Principum gloria, & tam superflua Prælatorum & Cardinalium pompa,ut quasi se homines esse nescire faciant. 2.Quæ utique abominatio,quod unus tenet ducenta,alius trecenta beneficia Ecclesiastica? Nonne inde cultus divinus diminuitur,Ecclesia depauperatur, valentibus viris & doctoribus privantur, fidelibus mala exempla dantur? 3. Quid sibi voluit, quòd Cardinales solùm de una natione,vel quasi de una patria fiebant, inter quos de singulis vel notabilibus linguis esse deberent? Num quid apud Christum est differentia Græci & Latini, & Alemanni,Hispani & Hungari? 4. Quid est, quòd hodiernus utinam mediocriter doctus,tenet quatuor,quinque,vel sex,vel octo beneficia, quorum uno non est dignus,quibus octo sustentari possent doctrinis,orationibus,& divinis laudibus insistentes? 5. Attendite an potius hodie equi, canes, aves, & superflua Ecclesiasticorum familia patrimonium Ecclesiæ comedere debeant, quàm pauperes Christi? vel quam ad divini cultus amplia-*

Digitized by Google

pliationem, & pro infidelium conversione, aut in hujusmodi pietatis operibus modis congruis expendendum sit? 6. Quot hodie loca divini cultus ut Monasteria, & venerabilium Martyrum Ecclesiæ, Romæ & alibi, ob prædicta, & ex Prælatorum injuria deserta sunt & destructa? 7. Quid est etiam, quòd hodie omnes medium Christianitatis pinguibus abundans beneficiis, tanquam centrum quietis ambirent, derelictis partibus Ecclesiæ in circuitu, ubi impii ambulant, non visitatis, & à doctoribus immittendis & promovendis vacuis & incultis, utique ubi fides est debilis, virtus imperfecta, Schismatici abundant, infideles impugnant, opus esset in lege Christi expertioribus Prælatis, Doctoribus atque Magistris. 8. Quid est, quòd gladius Ecclesiæ, scil. Excommunicatio in sui contemtũ modò tam leniter, et pro modica re, ut pro debitis vel hujusmodi tam crudeliter in pauperes extenditur? 9. Quid est, quòd una causa super modica re durat tam multis annis? Quare litium prolixitas, pauperum spoliatrix, convenienti modo non rescinditur? 10. Quare

conversis Judæis, non datur vita necessitas, ne necessitate compulsi apostatent, & Christianos impietatis arguant, & quare non ordinatur, Judæos inter Christianos morari non debere, nisi vel Christianis serviendo, vel agros colendo, vel in mechanicis laborando acquirant victum suum, non verò per usuras Christianos spoliando? 11. Quid etiam sibi vult, quòd quarundam Ecclesiarum Cathedralium Canonici, calceis rostrati, vestibus accurtati, gladiis accincti, abjecto habitu clericali & assumto militari, in armis & hastiludiis se exercent, ac Episcopi cappa, superpellicio, libróque depositis, arma sumunt, & in campis armati ut Principes seculares pugnant? 12. Quid est, quòd nonnulli Prælati jurisdictionem spiritualem & temporalem, quibusdam potentibus tyrannis & avaris pro certa summa locant, in gravamen Ecclesiæ, subversionem justitiæ, & oppressionem pauperum? 13. Quid est, quòd hodie Episcopi, Abbates, Monachi, plùs sunt officiales fisci, quàm Christi, totis nisibus militantes mundo, in Curiis Principum, & secularium judiciorum seu Parlamentorum?

rum? 14. Quid est, quòd non eliguntur in Episcopos, Pralatos & Sacerdotes Parochiales persona nota & aptiores de patria, sed homines in moribus & linguis & consuetudinibus extranei praferũtur. 15. Quid est, quòd hodie potentum & nobilium pueri Ecclesiasticis dignitatibus praficiuntur, & clerici famosi in vita & doctrina eis subjiciuntur. 16. Quid est, quòd spiritualium ignaris, vel Leguleis, vel hominibus mundanis Ecclesia committuntur. Meminit horum articulorum auth. *Catal. Test. Verit.* l. 19. p. 831. quos tamen Gersonis esse, ignorâsse videtur. Habes Hierarchiæ Ecclesiasticæ brevem, sed exactam *τυπογραφίαν*. Abi jam, & Romæ omnia *εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν* fieri, stentorea voce clama. Scripsit idem contra Medicum superstitiosum, qui curandis renibus sculpebat in Numismate figuram Leonis cœlestis, cum characteribus insolitis; *Bzov.* an. Ch. 1428. S. 24. *Talisma* fuit, seu Tilsema, de quibus consule *Hist. Orient.* p. 188.

Sed pręter privatos virorum Illustrium labores, Conciliorum etiam habemus calculum. Constantiæ & Sigismundus Imperator, & Germaniæ Episcopi Reformationem Ecclesiæ Papæ electioni præmittendam censuerunt. *Calvis.* a. Ch. 1417. Sed, ut audiemus, aliter ęcidit alea. Basileense Concilium, an. Ch. 1439. die 20. Feb. scribit ad omnes ordi-

dines Imperii, de promovenda reformatione Ecclesiæ in capite & in membris: *constit. Imper. cal.* Dertusense Concilium, quibus Canonibus Cleri frænârit luxuriam, insolentiam, ignorantiam, ex *Bzov.*collige a.Ch.149.S.62.& deinc.

[*e*] Nempe de *moribus* potiùs corrigendis erant soliciti,quàm *doctrina*, in qua excutienda non satis erant vel oculati,vel occupati. Observo interim,ea iisdem authoribus excidisse theoremata, quæ ad ingenii,sincero Christianismi succo imbuti expensa trutinam,βδέλυγμα ἐρημώσεως luculenter posuissent ob oculos. Ex paucis laciniis de reliqua judica textura. Inter cæteras *Gersonis* regulas, Constantiensi Concilio oblatas occurrunt: *1. Sacra Scriptura est Fidei regula,contra quàm,bene intellectam,non est admittenda auctoritas, nec ratiò hominis cujuscunque, nec aliqua consuetudo, nec constitutio, nec observatio valet, si contra sacram Scripturam militare convincatur. 2. Sacra Scriptura, dum consideratur in aliqua sui parte,vel propositione, non est tenenda in solis terminis illius propositionis,aut in illo sensu, quem illa propositio sic per se & nudè considerata facit; sed conferenda est, & concordanda per comparationem ad alios Sacræ Scripturæ passus. 3. Sacra Scriptura*

potest & debet in suis partibus, & partialibus assertionibus reverenter, & humiliter, & diligenter expositionem recipere, concordando passum cum passu, & unum per alterum judicando. 4. Sacra Scriptura in expositione partium suarum requisivit homines 1. præditos ingenio. 2, Exercitatos studio. Quid hic desideres, quod ambababus ulnis non amplectaris? Quòd si verò his standum fuit regulis, cur proculcata Scripturæ authoritate, solum ubique triumphavit imperium? Si sensus per συμβίβαση eruti, major habenda ratio, quàm literæ, cur Transsubstantiationis portentum ex Institutionis verbis prodigiosè exsculpere non cessant? Si Scripturæ sensus elici debet ex ipsa Scriptura cur toties nobis Ecclesiasticas explicationes obtrudunt? Si Scriptura fidei est regula, cur traditionibus Ecclesiam oneratam non reformant, & ad cynosuram illam examinant? Quemadmodum autem Gerson authoritatem verbi Dei in thesi (in ipsa enim statim hypothesi orbita deflectit) masculè asseruit; ita Papam Evangelica traditione contradicentem coercendum, publicè ad Colonienses scripsit *Aeneas Silvius*: *Homini Christiano,* inquit, *qui verè Christianus vult dici, nullam rem magis cordi esse convenit, quàm ut fidei sibi per Majores à Christo tradita, puri-*

ritatem servari, ab omnibus immaculatam studeat. Et quippe, si quando adversus Evangelicas traditiones aliquid assuitur, surgendum populariter est, & ad commune restinguendum incendium, afferre aquam omnes tenemur. Nec timendum est, ut inimici aut invisi fiamus, verum dicentes. Resistendum est, quibuscunque in faciem, sive Paulus, sive Petrus sit, qui ad veritatem non ambulat Evangelii. Quam rem fecisse per hos dies universitatem vestram gaudio in hoc sacro Concilio Basileensi gaudemus omnes. Allatus namque ad nos est tractatulus quidam vester, quo imperitiam, vel verius dicam, temeritatem illorum arguitis, qui & subjectum generali Concilio Romanum Pontificem & supremi judicii tribunal in Ecclesia esse diffitentur, quos sic vivacibus rationibus & scripturarum veritate premitis & retunditis, ut nec tanquam lubrici angues se evolvere, nec in aliquo cavillari, aut sibillare queant. Possetne votis quicquam expeti, quod animum magis ad purgandas & emuscandas adnatas paulatim pravas in Ecclesia consuetudines queat accendere? Hanc si Sylvii παῤῥησίαν læva postmodum mens non oppres-

sis-

fisset, quanta de ipso cadaverosa Reipublicæ Christianæ facies, polliceri sibi fuisset ausa? Sed quod exemplo didicit antecessorum, honorum & fortunæ felicis nectare inebriatus, aliis suam addixit operam, de religionis Mysteriis parùm solicitus.

[d] Impedimentum est ipse *Papa Romanus cum reliquo suo clero*. Quæ quidem ingenua *Iacobi Carthusiensis* a. Ch. 1440. fuit confesio. Ostendit, Ecclesiam Papa superiorem esse: & queritur, spirituales, præsertim verò curiales, semper reformationem Ecclesiæ impedivisse; aitque *eos vel tantum ad nomen Concilii contremiscere.* Vide *catal. Test. Verit.* pag. 883. *Papiensis Cardinalis*, cùm Sixtum IV. quòd matrimonii legibus Sfortiæ desponsam solvisset, perstringeret, omne malum ex urbe & clero candidè edixit, *Scribis* (verba Epist. 481. Servis 22. Octob. 1472. datæ) *magnis contentionibus disceptatum apud vos esse, solvine Sacramenti legibus possint, qui matrimonium præsens inter se conjunxere: tandem verò ob ambitas nonnullorum sententias gratiæ, non conscientiæ inservitum. Nihil refero, à seculi nostri moribus alienum, qui usque adeò abiere per devia, ut mala rerum exempla à solis penè Clericis oriantur. Dum enim cupiditati, dum ambitioni licentius obsequuntur, & crescere quarunt, non tam vir-*

tu-

tutis,quàm potestatis suffragio, in cineres sui in alienos affectus concedunt, quos aliquando impudentius etiam monstrant, quam adjuvant. Solutio hac, ut boni putant, sine peccato non est. Addo ego, & sine sedis Romanæ incommodo. Qualis Mediolanensis & Neapolitanus in Ecclesiam fuerint, tibi obscurum non est. Mala ab iis illata toti Italiæ patuere. Ob hoc ipsum conjugium vehementer dissidebant nunc inter se, nec ulla belli suspicio. Habes fundi Ecclesiastici calamitatem breviter: Nos paulò fusius. Certè, sive *morum* spectes reformationem, sive *schismatis* abolitionem, sive ipsius *doctrinæ* examen & correctionem, in contrarium semper latum & lapsum esse Papam reperiemus. *Morum restaurationi* quàm varii à Pontifice parati sunt obices? Quàm fervidè pro ea laborârunt viri magni? Concilium Constantiense eo etiam nomine fuit indictum. Sed quid Patres? Δώσοντες erant, & solis pollicitis divites. Quos aut Papatus spes fascinavit, aut præter Ecclesiæ primitivæ institutum, ex hoc tripode omnia expectarunt oracula, sede vacante nec Ecclesiam restitui, nec mores emendari posse clamabant, *Plat.* in Mart. V. p. 285. a. Eligitur igitur Martinus, qui, quasi morum emendatio alius esset tribunalis, Concilium dissolvit, Romamq;, ut, antecessorum more, suarum tantùm rerum satageret, abit. Papam mora

ram quidem rumpere jussit decretum, *Concilium non debere solvi quousq; Ecclesia sit reformata in fide & moribus, in capite & membris*; Vrsp. p. 373. Sed *de componendis*, inquit Onuph. p. 298: *moribus nimia licentia jam labefactatis, tam Clericorum, quàm Laicorum mentio haberi cœpta est; itémque de Ecclesiæ Romanæ reformatione, tam Pontificis, quàm Cardinalium. Verùm, quia quadriennio Constantiense Concilium jam duraverat, cum magno Prælatorum & Ecclesiarum incommodo & sumtu, Martino P.P. V. placuit, approbante Concilio, rem tantam in aliud magis idoneum tempus transferre, ita tamen ut in proximo futuro Concilio reformationis Ecclesiæ negotium transigeretur. Dicebant enim, rem ipsam maturitate & consilio indigere, cùm unaquaeque provincia suos habeat mores, suosque sensus, qui tolli subitò sine maxima rerũ perturbatione non possunt.* Quid igitur? *In sequens triennium aliud Concilium generale indictum est, in quo negotium Reformationis Ecclesiæ agi deberet*, Id. p. 290. At verba erant: Sufflaminatur Concilium, ad annum usque 1431.

quo Basileæ magno numero Patres confluxer
quo quidem cõventu frœnum injicitur concub
riis,qui ita invaluerũt,ut palàm Patres fuerint
in quibusdam regionibus nonnullos ju
dictionem Ecclesiasticam habentes, p
niarios quæstus à concubinariis præci
non erubescere. Bzov.a.Ch.1435.S.2 Rel
verò, quæ morũ Reformationis nomine veni
λεπίδες sunt, & levis momenti plerumque
A Minoritis semper cum Martino initium
runt, non autem, consilium secuti Imperatori
gismundi,à Majoritis Bal.p.560 Fecit quidem
sileensi Concilio spem, facilè se admissurum,u
formationi, primus subjiciatur: Bzov. a.Ch.1
S.68.Sed utinam facta verbis compenset! clat
Patres Basil.S.76.Neque certè vitio verti debu
vel jurato fidem denegârunt.Toties spe hiante
lusit. Varia aperiuntur ab Ænea Sylvio gravam
quibus Germanica natio à sede Romana pressa
& tantùm non oppressa. Vide Epist.338.305.
369.ubi inter alia. *Quatuor tangis capita.*
num est, quod Decreta Constantiensis
Basileensis Conciliorum ac compactata
tionis minimè observentur, quod ma
vis pecuniarum ab his qui beneficia co
quuntur, extorquetur: quòd sub colore
dulgentiarum & decimarum,variisq.
dis ex Alemania pecuniæ exhauriun

Verùm, satis fuit decrevisse: 1. Vt ad horas Canonicas Clerici tunica talari, & superpelliciis induantur. 2. In choro ne confabulent. 3. In maturinis post venite, in Missa, post ultimumKyrie, in reliquis horis, post primum Psalmum, chorum ingressus, vel non admittatur, vel saltem ut absens habeatur. 4. Presentiæ ad singulas horas distribuantur. 5. Vagantes per Ecclesiam totius diei præsentia careant. Cætera, superstitiosa, periculique plena, à Patribus ipsis defensa; *Bzov*. a. Ch. 1433. S. 231, antiquum obtinebant. Aut enim iis, quæ publica legum authoritate prohibebantur, ipse Papa quotidiana praxi contradixit, quæ de Simonia querela est *Felicis Malleoli*, vide *Anal*. P. 1. p. 45 aut ad vomitum multi redierunt, nulla emendationis cura tacti, id quod suo loco Gesta Archiepiscopi Craynensis condocefacient abundè. Paucis, *putris Ecclesiasticorum caro non potuit ferre salem*: *Paraleip. Vrsp*. pag. 373. Commendatur hoc loco studium Francisci Ximenii, Archiepiscopi Toletani (ad quod munus evectus ad familiæ, & vestium splendorē à Pontifice excitatur; *Bzov*. a. Ch. 1495. S. 24.) viri, ut verum fatear, meliori seculo digni, qui & ἀταξίαν Ecclesiasticam laborare, & Clerum aspera perfricandum strigili facile animadvertit. Ipsi verò reformationi manum admoturo quot pessuli obditi, & à cucullatis, & ab ipso Pontifice, qui noluit gnathones suos lubitu rigidius vivere? Examina bellum, quod cum Canonicis, Minoritis claustralibus ad melius vitæ genus reducendis perpetuò fuit gerendum,

apud Bzov.a.Ch.1496.S.18. & 1497.S.25. Conventualibus Fratribus multis in locis,contra Pontificis Bullas Observantes successerunt,quod adeò ægrè tulerunt illorum Mœcenates,ut sequens ab Alexandro VI. ad Ferdinandum Regem obtinuerint Reformationis impedimentum *Ut imponatur* (extat apud Bzov.an.Chr.1497.S.25.) *finis dissensionibus & querelis,quæ continuò afferuntur,à Fratribus præsertim ordinis Minorum S.Francisci, propter commissam in istis regnis & dominiis vestris reformationem; pro qua aliqui à Generali sui ordinis isthuc transmissi,ut simul cùm Prælatis per nos ad id deputatis, huic negotio intenderent, officio suo minimè fungi permittuntur,& variis injuriis* (ut asserunt) *se affectos conqueruntur; decretum fuit in Consistorio de Venerabilium Fratrum nostrorum P.R.E. Cardinalium unanimi consilio ut tam ipsis transmissis Fratribus; quàm per nos deputatis huic Reformationi Commissariis inhiberetur, ut in hujusmodi Reformatione,& ejus executione non procederent,sed supersederent,&c.* Et quamvis Reginæ beneficio & favore Papa ipse παλινῳδίαν mox cecinerit, Interdictum sustulerit, & Reformationem

nem exequendam decreverit, luculentissimè tamen hinc patet, Monachos, φιληδόνους μᾶλλον ἢ φιλοθέους, vitam deliciis addictam, animo tristi ægréque sequaci mutare voluisse. Quòd ad Ecclesiæ διαξίαν attinet, rectè quidem nonnulla ab eo fuerunt ordinata, Institutio nempe Catechetica modò sanam & sobriam satis ominari liceret, Baptizatorum Catalogi &c. Reliqua verò omnia, de usu crebriori aquæ lustralis, festis Sanctorum &c. manifestam redolent superstitionem, quàm abolendo corrigere debuissent. Et quemadmodum non sine vitæ fortunæque discrimine vitia Cleri taxare cuiquam licuit; ita specioso virtutum schemate excusare conabantur alii, quicquid invidiam ei conflare poterat. Promamus exemplum. *Iohannes Milvertonus* Carmelita, Theologiæ Doctor & Professor Oxoniensis, zelo quodam reprehendit excessus Prælatorum Ecclesiasticorum, & ipsorum etiam Antistitum. *In eis* (ita Bzov. a. Ch. 1486. S. 13.) *gravitatem pro superbia, congruum dignitati habitum pro luxu, hospitalitatem pro prodigalitate, severitatem pro tyrannide vel graviter redarguebat, vel omnino condemnabat. Occasionem quidem primam sumsit non omnino malam. Nam per istud tempus Reginaldus Pecoccus, Episcopus primum Asaphensis, deinde Cicestrensis in graves errores prolapsus est. Contra hunc Milverto-*

nus & bene & ſtrenuè concionatus eſt. Sed intra debitos limites nequaquam ſe continuit. Non enim opus erat atrociter Præſulis unius diffundere crimen in omnes: cùm nulla ratione, ut ſcribit S. Hieronymus, paucorum culpa fiat omnium ſcelus. Hoc tamen fecit, & quidem ſuo malo Milvertonus. Cujus malum exemplum ſecuti quidam alii Monachi, indiſcretis ſuis è ſuggeſtu reprehenſionibus Epiſcoporum contra ſe animos exaſperaverunt, & ad juſtam iracundiam provocaverunt. Ex his inſolentioribus Monachis Richardus, Epiſcopus Londinenſis duos carceribus concludi fecit, & ipſum Milvertonum excommunicavit. Milvertonus Romam ad ſummum Pontificem confugit. Pontifex accuſatione Epiſcoporum accepta, & Milvertoni excuſatione rejecta, hominem in carcerem detrudi fecit, & ad triennium in caſtello S. Angeli detinuit. Tandem cauſa ſeptem Cardinalibus ad judicandum commiſſa, eorum quidem ſententia, vinculis liberatus, & aliquo modo honori reſtitutus fuit: ab Epiſcopatu tamen Menevenſi tum rejectus, ad quem antea fue-

fuerat electus. Occasione hujus tam gravis infortunii totus ordo Carmelitarum in Anglia deinceps declinavit, honor & existimatio diminuta est, auctoritas evacuata, doctrina etiam defecit, &c. Præter has tergiversandi artes aliud, idq; nocentissimum obstaculum accessit, inveterati *morbi ignoratio.* Quam ęgrotus salutis spē concipiat, qui, furiosorū instar, ne quidem morbum agnoscit, sed ἀναισθησίᾳ quadam laborans Medicum & medicinam respuit, abigit, & conviciis proscindit? Eadem ratione expectata Religionis κατόρθωσις sperari non poterat: maximos enim nævos quid nævos dico? periculosissimum Idololatriæ & superstitionis morbum non tantùm non viderunt, sed, si vidissent, defendissent illi, qui corporis Ecclesiastici curam sibi commissam mentiebantur. Vnde verò tanta malorum Ilias? Verbo dicam: *Scripturæ contemtus* & hyperbolicos nobis doctores dedit, & portentosa dogmata. Quis enim neget, a. In Scholis & Ecclesiis Aristotelem vel solum, vel cum Patribus utramque paginam fecisse? b. Miracula expresso Scripturæ textui fuisse opposita? Huic jam iterum tractationi tantò presius instandum, quantò πεῤῥώδης illa ψευδολογία inter Christianos egit altiores radices. Observandum igitur,

A. *Hoc maximè seculum fuisse, quo visiones & miracula suæ quisque libidini & sententiæ servire coëgit,* quæ malitia adeò invaluit, ut lamentum sequenti postea

Seculo candido satis Melchiori cano expresserit. Ita habet ex Loc.Comm.l.11.p.335. *Jam enim passim non pro Ecclesiæ necessitate, sed pro hominum affectu ex[illegible]omuntur, adeò ut in conceptionis causa utrinque, si superis placet, revelationes vel contrariæ proferantur. Ecclesia igitur Christi hi vehementer incommodant, qui res Divorum præclarè gestas non se putant egregiè expositituros, nisi eas fictis & revelationibus & miraculis adornârint. Qua in re nec sanctæ Virgini, nec Christo Domino hominum impudentia pepercit: quin quod in aliis Divis factitavit idem quoque in Christi & matris Historia scribenda faceret, & pro humani ingenii levitate multa vana & redicula comminisceretur.* Res clarior evadet exemplis. *Fuit in civitate Bernensi*, scribit Ioh.Nyder In Formicar. c.1.p.38 a. *Fratricellus quidam, secularis re; sed specie tenus spiritualitatem præferebat multam, de quo mihi frater Nicolaus de Landaro nostri ordinis, & inquisitor pravitatis hæreticæ, vir fide dignus retulit, quòd in prædicta civitate fratricellus ille & Semibeghardus manere solebat, & quod cu-*

cupidus erat pecuniæ, laqueos avaritiæ, ubi potuit tendebat, sumtáque opportunitate quadam domum inhabitare cæpit, & in eadem nocturno tempore surrexit; lapidibus & lignis spiritum aliquem adesse finxit: & ita in admirationem multorum noctibus locum posuit, pluribus autumantibus, quod revelatio divina expectanda esset aliqua, an anima foret, vel malignus spiritus. Nonnunquam enim mutata voce verbis gemebundis, tanquam anima esset alicujus defuncti in civitate bene noti responsa sciscitantibus dedit, asserendo, se animam cujusdam nuper defunctæ personæ, quam fratricellus ipse tam proprio, quàm alieno expressit nomine. Nam peregrinationi ad destinata loca sanctorum pro ea se dare persuasit. Dolus tamen illius deceptoris diu latuit, & pro memoratis animabus interim peregrinando ad quadam Sanctorum limina pecuniam non modicam à se destinantibus acquisivit. Cúmq; artem suæ avaritiæ diutius continuasset, inquietando supra dictam domum, tandem filii hujus seculi, merè seculares, quòd prudentiores sunt filiis lucis, sci-

licet in generatione sua; rem habere cepe-runt suspectam: posuerunt veritatis obser-vatores, & tandem fictor repertus est & captus. Tunc veritatem miser ille aperuit, & quia à multis fucato titulo præfatam pe-cuniam extorserat fraudulenter, velut fur per publicam furatus est justitiam. Fide dignorum alia relatione didici, quòd in Mo-nasterio Monachorum reddituatorum in Germania nobiles multi, ut propriis parce-rent expensis, frequenter, ut solitum est, cum equis & famulis hospitium receperunt & victum. De quo quidam conversus ibi-dem malè contentus in hospitum domo circa diversas cameras se spiritum vel dæmonem esse finxit, modis quibus valuit, sed occultè. Cúmque diu multos ibi hospites nocte ve-xâsset suis strepitibus, quidam miles de ve-ritate spiritus ambigens, cum aliis domum prædictam intravit, ex condicto audaci, se dæmonem eadem nocte peremturum, aut se ab eodem interimendum promisit: Et super fortuna hujus eventus clàm de nocte cum armis & gladio vigilavit. Venit igitur sub imagine spiritus miser conversus in tene-

bris

bris, & domum inquietare ictibus more solito cæpit, quem insequens miles cum ense ei lethale vulnus percussit, & ita conversus cruentus & fugiens per januam secretam quandam ejusdem hospitii cellam reintravit, ostiúmque post se clausit. Miles verò ad suos rediens, intentato gladio se dæmonem interfecisse gloriabatur. Sed & manè facto, & luce Solis apparente, per vestigia sanguinolenta necatus quæritur, & conversus iste jam mortuus repertus est. Et pag. 53. (quam etiam historiam habet Bzov. an. Chr. 1432. S. 169.) *Rem gestam audi infra decennium. Fuit in civitate Ravenspurg Constant. Diœces. puer scholaris annorum circiter 13. Hic aliquibus diebus à loco sui hospitii perditus, quærebatur ubique diebus multis in præfata civitate. Tandem repertus est extra civitatem, jacens super quandam arborem, quæ pinus vocatur, distans à civitate per dimidiam leucam vel integram. Nullum vulnus habuit, nec laqueus, an se jugulâsset, vel eum alius, comparuit, nec interfectoris cujusquam vestigium evidens. Cæperunt hunc multi de plebe statim tanquam martyrem*

à Ju-

à Judais clam occisum colere, miracula ab eo facta mendacissima fingere, capellam ligneam erigere & lapideam, coacervare custodes peregrinorum pecuniam novo dedicatam Martyri, & velut summa de Martyrio haberetur probatio, Duliam ignoto sancto exhibere. Certabant verbis inter se Seculares & Ecclesiastici, quisnam puer esset? Quibusdam dicentibus, quòd opinio de puero bona est; aliis id contradicentibus, nequaquam, inquiunt, sed qui talibus citò credunt, seducunt turbas. Humatus est in hoc dissidio puer per terræ Balivum in castro prope, nec quenquam locum sepulchri adire sinebat quo dum veritas rei aperiretur. Sed plebs credula putativum Martyrem abnegare noluit: Nam quia plebs adire nequivit sepulchrum, frequentavit saltem (ut credidit) Martyrii locum; pinum videlicet campestrem, sylvestrem potiùs. Habuit autem puer virum quendam cognatum, qui se divinitus inspiratum credidit, ut sub pœna peccati non desisteret; quo dum pinus Martyri sanctificaretur, & his negotiis plurimam attulit difficultatem. Venit tandem

ad

ad locum Imperator Sigismundus, Romanorum Rex, vir circumspectione plenus, qui diligenter examinatis partibus & testibus negotii, reperit multimodas ibi intercessisse fallacias, fraudes & decipulas. Unde motus pinum secuit, capellam, quæ non consecrata erat, destruxit, & Reipublicæ, ne ignotum colerent, penitus interdixit: Et ita sancti hujus mira cessarunt. Similis deceptio facta est satis noviter circa adorationem cujusdam hostiæ in Colonia miraculosè (ut putabatur) repertæ, & diu à multitudine populi adoratæ, quousque dolus ad lucem prodiit. Avaritiæ enim gratiâ id excogitatum est; ut in Concilio generali Basileensi de hoc Officialis Coloniensis, scil. Varentrap, longam historiam me audiente texuit. Similiter accidit eodem tempore circa Magdeburgensem Ecclesiam de deceptione simili, quam à quodam Magistro Henrico Canonico ibidem & S. Paginæ Professore audivi, &c. Quid verò mireris? *Nostri fabulatores*, inquit Valla, *passim inducunt Idola loquentia, quod ipsi Gentiles, & Idololatræ non dicunt, & sincerius negant, quàm Christiani affirmant.*

Apud

Apud istos paucissima miracula, non fidi authorum, sed veluti sacra quadam ac religiosa vetustatis commendatione nituntur. Apud istos recentiora quadam narrantur, qua illorum homines temporum nescierunt. *Cat.Test.Ver* l.19.p.872. *Henricus* igitur *TocKen Magdeburg.* (ita idem refert p.879.) *Canonicus* testatur, invitâsse eum Archiepiscopum, ut celebri resisteret Idololatriæ commenticii cruoris Christi in Vuelsnac, de quo sic *Archiepiscopi Magdeburgensis Chronicô*: *A.D.1383. Dominica post Assumt. oppidum Vuelsnac in Diœcesi Havelburgensi, cum Ecclesia parochiali, per raptores totaliter combustum fuit, & quadam hostiæ consecratæ resperse cruore ibi reperta fuerunt, ut dicunt: & fit ingens concursus, & multa miracula ibi fiunt* (talia scil. *quale Johannes Hus de quodam eò abeunte, & aridæ manus restitutionem flagitante commemorat. Abiit Vuelsnacum, spéque potiundæ valetudinis argenteam manum offert. Sed cùm frustra diu exspectâsset, & Sacrificulus pro suggestu Bohemi illius propter redditum manui robur sostrum commendâsset, miser, vel impudentia Sacrificuli, vel miseria suæ impatiens, stans in media concione manum con-*

contractam ostendit, adeóque Sacrificulum mendacii publicè convincit) & pronunciantur in Ecclesia pradicta. Archiepiscopus Magdeburgensis Fridericus, fretus consilio D. Henrici Tocken, se huic concursui opposuit, propter multa pericula animarum: & tamen Dominus Marchio Brandenburgensis apud Papam Nicolaum obtinuit, ut hostia sacra poneretur super aliam hostiam sanguinolentam, ne Idololatria committeretur. Sed, ut timetur, magis pro denario lucrando, quàm salute animarum acquirenda, quia hostia immutata consumi debent à Presbytero, aut recludi, & verè ibi periculum animarum vertitur. Sed avaritia excæcat homines. Fridericus Archiepiscopus in cultu Dei totus Zelosus, superstitiones nedum de Diœcesi, sed etiam de tota Provincia fortiter exterminare studuit, cùm in iis maximè Deus offendatur, & populus à recta fide ad Idololatriam trahatur: ob id, ut concursum superstitiosum in Vuelsnac destrueret, & justis rationibus, actibus & signis evidentibus non merum sanguinem Christi, sed ex falso propter quaestum factum ostendit,

dit, & plures dietas cum Episcopo in Havelburg, & cum Marchione Brandeburgensi Friderico tenuit, qui usi consiliis Doctorum S. Theologiæ Thoringi & Camoman, restiterunt fortiter. Quanquam præfatus Henricus Tocken eos rationibus evidentibus & argumentis insolubilibus vicit: sed vinci noluerunt; & D. Papam Nicolaum adierunt, qui precibus Marchionum indulsit, ut hostia consecrata super istam transformatam poneretur. Quod factum fuit, & hodie durat, in periculum animarum multarum. Excommunicationes contra Bohemos promulgatæ iisdem peragebantur fraudibus. *Oblinebant cereorum ellychnia luto, cúmque flamma eo usque ceram depascens luti humiditate extingueretur; clamitabant in mediis illis execrationibus, miraculis ecce ostendere Deum teterrimos illos hæreticos, qui luce fruantur, indignos esse*, de *Persec. Bohem.* p. 54. *Recitatus est*, narrat *Gerson* apud *Bzov.* an. Chr. 1424. Sect. 38. *nuper Lugduni Galliæ coram Clero processus cujusdam mulieris delatæ & detentæ Burgi in Breyssia, quæ est notabilis villa Ducis Sabaudiæ, circa quam est domus*

Sel-

Sellionis ordinis Carthusiensis. Hæc mulier sub pallio devotionis & revelationum fingebat mirabilia. Astruebat enim, sese unam de quinque fœminabus missis à Deo compassivè pro redimendis innumeris animabus de inferno, & jam collusione subdola in regione illa deceperat simplices mulierculas quamplurimas. Sciebat, videndo frontem, peccata, quæ fecerat unusquisque, hoc enim, secundùm Augustinum etiam Diaboli malitia scire potest, & suis revelare, non autem ea quæ futura sunt absolutè, sive quæ in secreto cordis latent, & nullo exteriori motu aut signo sese produnt. Habebat etiam supradicta mulier duos carbones in pede, qui eam afflixerant, quotiescunque aliqua anima ad infernum, ut ajebat, descendisset: quotidie tres animas ab inferno se liberâsse, unam vel duas sine difficultate, aliam seu alias cum pœna majori, ut fingebat. Mentis quoque excessus seu ecstaticos habebat frequenter, in quibus mirabilia per revelationem didicerat, eratque mira abstinentia, singularissima etiam vita. Capta tandem & quæstioni subjecta, fassa est paupertatis

Digitized by Google

sublevandæ ergò in hanc se mentem
impulsam. Atque plura id genus fatidicarum
liercularum exempla,quæ diu satis orbi illus
ex *Nidero* conscripsit idem *Bzovius*. An.Ch.14
159.refert,Magdalenam quandam,ordinis S
his artibus magnam apud suos acquisivisse a
ritatem: S.161. & deinceps; æmulas ejus al
in Polonia,Germania,&c.detegit, fraudesq;
mes & scandali plenas commemorat.

B. *Eos etiam quos Schismaticorum & Hæreti*
loco habent,miraculorum & sanctitatis laudē sibi
casse. Negare non possunt. I.Quosdam,qui Pe
Lunam,pertinacissimum Schismaticum seque
tur,miraculorum dono ita polluisse,ut reliqu
nè palmam præripuerint. Tales sunt *Vincenti*
rerius, Dominicanus,& Bonifacius, frater ejus
thusianus,de quibus *Bzov*.a.Ch:1465.S.2.&
S.1.& deinceps. Nobis prior sufficiet locu
Vincentii ex Martyrologio Romano narratu
Refertur præter cætera 1. Multa millia infide
eum convertisse S 1. 2. Mulierem ejus amor
catam,& à Dæmone vexatam curari,n.12. 3
minicum eidem apparentem virtutum, præ
virginitatis,fuisse testem n.24. 4.Post morte
riis coruscasse miraculis S.7 Quid? quod ex ip
tri defuncti tumulo quidam tradiderint, ta
odoris afflatum suavissimi,ut totam arcem pe
deret; *Bzov*..an.Chr.1431.S.51. De Amade
Papę Felicis,sanctitate quid Itali,Galli,Belgæ,
mani,Helvetii,Hispani,Burgundi,Græci sens

variis comprobatum ivit testimoniis idem ad an. Chr. 1452. S. 36. quem tamen *Idolum* appellavit Pius atque Blondus: *Antipapam* alii.

II. *Græcos*, Schismatis pridem à Romanis damnatis, miraculis *suam contra Muhammedanos probâsse religionem*. Exemplum ipse suggerit Bzov. an. Chr. 1481. S. 19. *Inter cætera*, scribit ex authore Histor. Turco-Græc. l. 2. *quæ Mahometi Græci indicârunt, etiam hoc dixerunt: Quoscunque Christiani Pontifices & Sacerdotes, legitime, ob peccatum aliquod admissum, sacro cœtu ejiciant, nec occupent eos, dum in vivis sint, emendare, ut expientur ab illo lapsu, propter quem ejecti fuerunt; eorum cadavera ita in exilio spirituali mortuorum non dissolvi à terra, sed remanere tympanorum instar inflata, nec si mille etiam transierint anni, omnino à terra consumi, sed remanere integra, sicut fuerint humata. Interrogavit amplius: Num iidem possint, data absolutione, rursus dissolubilia facere illa corpora? Responderunt illi, posse. Ipse miraculo hoc audito, admiratus cohorruit, nec aliud præterea quicquam interrogavit, sed confestim Patriarchæ nunciari jussit; quæreret hominem communione Ecclesiæ extermina-*

tum, ante longum tempus vita defunct
Patriarcha, accepto eo nuncio, extern
est; ac statim accitis Clericis Sultani m
data exposuit, qui mirati sunt. Incidit
triarcha cum ipsis in gravem curam, hu
luc cogitationem volventes, ubi jam
jamdudum excommunicationi immo
hominis cadaver reperiri possit. Cúm
nihil ipsis quid facerent in præsenti
mentem veniret, aliquot dierum spat
ad dispiciendum à Rege petierunt. Qu
cepto animum per omnia versantes; de
cadavere cogitant. Tandem recorda
Seniores quidam de Clero, fuisse tempor
perioris Patriarchæ Gennadii Scholari
duam quandam à sacerdote relictam,
chritudine conspicuam, quæ domum e
Patriarchatum habens, quæstum cor
haud obscurè vulgato fecerit. Patriarch
re cognita, increpuisse eã, diligentissimè
nendo, finem faceret precandi; quo pœni
tia acta, veniam consequeretur. Sed id
stra fuisse, muliere laxioribus habenis
libidines incitante. Patriarcham int
non cessasse à redarguendo & objurga

nec id seorsim solùm; sed etiam apertè coram Proceribus sacris & clericis. At illa misera, Diaboli instinctu, Patriarcham accusat; eum, quando ipsum ad secretam collocutionem accersierit, conatum esse, ad nefarium facinus vi pertrahere. Ipse atrocis criminis indigna accusatione audita, totus obstupuit. Ea criminatio per totam Constantinopolin percrebuit, & in vicinia tota · quibusdam veram credentibus, aliis fidem derogantibus. Patriarcha quid faceret? nisi hoc. Quodam Dominico festo, accersitis Pontificibus & Clero, Liturgiam facit, eaque finitâ clarissima voce dicit; Si illa verba quæ Sacerdotis vidua in ipsum dixerit, vera sunt; se ei ignosci à Deo, & felicitatem dari, ejúsque mortuæ dissolvi corpus, precari. Sin autem conficto crimine indignissimè ipsum calumniata sibi se tenere ipsam è sacro piorum grege eliminatam, veniæ exortem, & indissolubilem voluntate & judicio Dei omnipotentis. Hæc ille. Nec diu gladius divinæ ultionis emansit; sed (ô rem miram!) die inde quadragesimo, dyssenteria ipsam abscidit, ac pessimè mortuam & humatam, terra cor-

pus ejus non dissolvit ; verùm tam in
sumta integrág, remansit,quàm erat,qu
do sepeliebantur ; Sed ne crines quidem c
tis ejus ullatenus defluxerunt : Verùm
inde ipsa se habebat,ac mulier aliqua v
nisi quòd non loquebatur. Et tamen m
anni à condemnatione excommunicati
ejus abierant. Hujus, inquam,mulieris
cordati sunt clerici,eā adhuc ejectionis
culo constrictam teneri : quàm bene
bant, improbissimam illi beato Patriar
Gennadio calumniam intulisse. Conve
igitur coacto, palàm dicunt, se scire mu
rem,justa sententia Patriarcha Gennad
sacris exclusam. Patriarcha Maximus
dito, cadaver excommunicatum inven
esse, jussit locum quæri, in quo sepultum
cebat ; ut sepulchro aperto inspicerent,&
re certiores fierent. Missi sunt,qui qu
rent. Sepulchro invento gaudere Patr
cha ex templo cum Clero comitatus ma
Regis Tzauscho eò currere. Tunc aperie
ejus monumentum,cadaver salvum &
tegrum repererunt. Erat id nigrum
tympani modo tumefactum : quod qui

que viderunt, valde miseriam illius deflent, horrendo Dei in ipsam judicio, & condemnatione perterriti. Tum statim Patriarcha cum Tzauscho ministris indicavit, qui Sultani nomine cadaver excommunicatum inquiri imperârunt. Invenimus, inquit, tale, renunciate Regi, quidnam velit amplius fieri. Illi, miraculo hoc audito, currentes, venerunt, Regíque annunciârunt. Rex, ut rescivit, misit aliquot fideles ministros, qui inspexerunt, & vehementer mirati sunt. Reversi dein ad Sultanum, ei formidandam rem, quam viderant, exposuerunt. Tum Sultanus accersivit quosdam suorum purpuratorum, quibus dedit sigillum suum; imperans, in loco certo cadaver reponi, ibi tutò includi & obsignari. Abeuntes illi, viso miserando corpore obstupuerunt; in quodam Pammacaristæ sacellum transtulerunt, arcámque, in qua inclusum jacebat, regio sigillo obsignârunt. Postea quæsiverunt ex Patriarcha, quidnam de cadavere futurum esset, ut dissolutio illius & dissipatio, veniam à Deo consecuti, fieret. Respondit Patriarcha; Canam ego super illo conse-

quentias,quæ nobis præscripta de excommunicatis sunt; & quas quotidie preces habemus,recitabo. Quibus utrisque peractis,scriptum,quo mulieri sua peccata remittantur, ad Liturgiam recitabimus.Tunc vos accersemus,ut efferatis corpus. Paucis post diebus,Patriarcha absolutionem illius composuit, Proceribúsque illius nuncium misit,ut venientes exportarent Sarcam cadaveris, ut super eo Liturgia fieret. Confestim de voluntate Sultani adfuerunt , & arcam cum cadavere intus jacente,sicut obsignata erat,extulerunt. Tum Liturgia frequentissimo conventu, Pontificum, Diaconorum, omnísque populi Christiani facta,stat Patriarcha post ejus finem,intima affectione animi,multis cum lacrymis, literasque absolutionis illius,quas ipse sua manu perscripserat,recitat. Et ecce tunc ingens miraculum à Deo; ecce misericordiam divinam,& propensum erga genus humanum amorem; miraculum, inquam, ingens & stupendum, ea hora divinitus factum. Recitante Patriarcha absolutionem, compages corporis invicem separari, inter se dissolvi, in medio ar-

arcæ, ita ut quotquot prope eam stabant, audirent crepitum ossium à se invicem recedentium dissolvere se toto corpore, singulis se compagibus divellentibus, corpore illius miseræ, quæ sanctissimum Patriarcham falsò criminata fuerat, veniam consecuto. Nec corpore modò ejus venia, dissolutióque contigit, sed anima etiam purgatorii cruciatibus liberata in paradisum venit. Illi namque, qui anathemate percussi ab Ecclesia exulant, cùm eorum corpora maneant indissoluta & integra, indigent animæ absolutione, eamque expetunt, ut liberentur vinculo relegationis. Nam quemadmodum corpora eorum vincta sunt, nec à terra consumuntur; sic animæ quoque ipsorum vinctæ, ac pœnis obnoxiæ tenentur. Quando autem homo veniam accipit, execrationis vinculo solutus, Deo bene juvante, anima liberè exit, & vitam æternam, lucémque illam vesperæ expertem adipiscitur; si in vivis existens pœnitentiæ & contriti animi signa ediderit. Sed ad Historiam nostram revertor. Illi, qui tum arcæ illam excommunicatam continenti astabant, audito illo tremendo mira-

S 5

culo oßium crepantium, & inter se singulatim recedentium, magna admiratione affecti sunt, ac Deo cum lacrymis gratias egerunt, facient ingentia & stupenda miracula. Deinde peracta Liturgia arcam cum cadavere tollentes, reposuerunt, in eodem, ubi antea fuerat, sacello, idq; de mandato & sententia Principum à Sultano missorum. Quod cùm intus deposuissent, clauserunt fores & obserârunt; ei rei causam dante innumera populi multitudine. Inde post dies aliquot removerunt signum, quo sacellum, deinde alterum, quo arca obserata erat, & seram clave aperuerunt, quando corpus in arca reperere dissolutum, dißipatum, deniq; misericordiam consecutum. Hujus miraculi ipsi conspectu admiratione obstupefacti sunt, ac continuò primores ad Sultanũ currentes, totum illi cadaveris negotium ordine percensuerrunt; quam scilicet ob causam excommunicatum fuisset; qua ratione condemnationem culpa accepisset; quo deniq; modo os ab osse abscesßisset. Quibus cunctis Sultanus auditis, supra modum admiratus est, & tanto miraculo obstupuit dicens: profectò,

Reli-

Religio Christiana, extra controversiam vera est. Ab eo tempore benevolentia majore, & amore, Mechemetum Regum, Amerutzæ filium prosecutus est. qui ei de ea re dixerat, quæ ipso exitu vera comprobata fuit: illos, quos Antistites Dei, & sacerdotes Romani, sacro priorum cætu justè arceant, ab humo non dissolvi; nisi eis antea veniam à Deo impetrârint, licet etiam mille anni transierint. Volui totum exscribere Drama, ut augustior esset; Græcorum contra Romanos apparatus. Si enim Græcis clavium potestas est commissa, quod utique negare non poterunt, qui, Excommunicationi ipsorum tantum tribuunt, quid fiet de Romanis, à quibus & animis dissident & dogmatibus? Viderint alii, quorum interest, suam contra orientem defendere dignitatem. Singula rei gestæ momenta non excutio; nec, an, quæ tot sceleribus obstricta discessit, nô ad Tartara potiùs, unde non datur regressus, quàm Purgatorium fuerit detrudenda, quæro: Taceo, quod meis usurpavi Tolosæ in Gallia oculis, natura nonnunquam, & loci ratione defunctorum corpora ἀδιάλυτα διαπλεῖν; (vide Sec. 12. p. 179.) quæ phrasis hac in re à Græcis usurpari solet; ut ad miraculum recurrendum non sit. Satis est didicisse hinc, Græcam etiam Ecclesiam se miraculis contra Latinos posse efferre.

III. *Visionum & externo sanctimoniæ splendore multos*

los sibi gratiam & æstimationem conciliasse, quos Curia Romana nigro pridem theta notavit. Naucler. Gen.50. p.294.b.An.Ch.1476. *in Franconia Orientali Tympanista quidam, homo simplex, pecorum pastor, apud vicum Niclashausen vocitatum, sectatores plures nactus diffundere cœpit, eò perniciosius, quo & sacerdotes & religiosos in populorum invidiam conjecit. Is verò simulatam puritatem quandam & innocentiam vitæ præ se ferebat, edocens, vitam Cleri ignominiosam esse, & quòd Deus hoc tempore nobilitatem execraretur, telonia non esse solvenda, aquas omnes & nemora omnibus libera & communia esse, ac nonnulla alia nefanda in populum seminans, ea sibi virginem Mariam enarrâsse prædicabat. Undique igitur gentes votis processionaliter accurrebant, visa sunt quodam die supra 30000. hominum affuisse, diebusq; festis sermonem in odium Cleri deducebat. Eo igitur à Rodolpho Wirzeburgensi Episcopo missi homines, tympanistam hunc ad Wirzburg ducentes igni tradiderunt, post cujus mortem isthac peregrinatio evanuit: duravit vix mensibus duobus. Fuerunt*

runt, qui dicerent, hominem à religioso quodam simplicitate deceptum, ita ut crederet B. Virginem sibi apparuisse, mandásséque uti populo vitia nonnulla, per quæ ostenderetur Deus, in immensum publicaret, & id quæstus gratiâ inventum esse ajunt, qui ex concursu vulgi sperabatur aucupari posse: unde & plebanus loci insimulabatur quòd fuisset conscius facti. Nempe

Quicquid agit Mundus, Monachus vult esse secundus.

C. *Totam nihilominus Pontificum ἐθελοθρησκείαν miraculorum prætextu obtrusam fuisse & defensam.* Ecquid enim reperias in Papatu, quod huic περπερολογίᾳ non ferat acceptum? Miraculis nagebatur:

I. Pro *Missa. Serrar.* rer. Mogunt. lib. 5. &, post eum, *Bzov.* a. Ch. 1408. S. 21. aliquot probare nititur miraculis utramq; in cœna speciem non requiri, cùm vel una sæpe sanguine madida concomitantiam satis abundè demonstrârit. Quam etiam fabulam agit an. Chr. 1414. S. 12. & 1420. S. 29. 1472. S. 27. 1493. S. 25. 1495. S. 18.

II. Pro *cultu & adoratione B. Beatæ Virginis, Bzov.* a. Ch. 1401. S. 10. a. Ch. 1405. S. 12. ubi de origine & miraculis Mariæ Virginis apud Hallas ex Lipsio; aliud habet an. Chr. 1408. S. 22. Item 1419. S. 23. 1427. S. 35. Non possum non αὐτολεξεὶ exscribere, quæ de milite quodam à Turcis cæso refert

fert an.Chr.1415.S.51. *At aliud incredibile* (ipse præis judicio) *quòd paulò post accidit miraculum, silentio præterire non potest. Secundo namque tertióve anno, cùm plerique in eum campum descendissent, ubi patratam fuisse stragem memorant, editissimúmque cadaverum certamen spectarent, emissam inter ossa subinde vocem exaudivere, faustissima Jesu Christi Salvatoris, & Divæ Mariæ Virginis nomina resonantem. Admiratio simul & pavor hos incessit. Quum ad verba subticuissent, eadem paulò post quasi difficulter expressa accepere. Dum vocis locum inter ossa disquirerent, portenti desiderio succensi, loquax inter cadavera caput inveniunt, quod ubi homines sibi adesse novit: Quid tam, inquit, stupidè hic statis viri? Christianus ego sum, & magnæ Matri Divæ Mariæ semper addictus, inexpiatus inconfessúsque in hoc bello occubui. Magna Maria, in cujus tutela vitam egi, me æterni supplicii reum esse non patitur. Sic me adhuc linguæ compotem servavit, ut & delicta fateri, & animum sacris Apostolicis ritè lustrare queam! Proinde sacerdotem,*

tem, qui confessionem exaudiat, & me expiatum reddat, accersite quaeso. Rogatus, ecquid tantum beneficii à matre viventium promeruisset, respondit; peculiare sibi id in vita fuisse nomen; septena quot annis in vita sua festa reverendissimè celebrâsse, religiosissimisque jejuniis ex pane duntaxat & aqua coluisse. Cujus etiam commatis sunt, quae idem recitat an. Ch. 1463. S. 35. &, mutuata ex Lipsio, an. Chr. 1419 S. 8 & 1428. S. 22. Victricia, puellam Aurelianensem, natam annos 18. arma à B. Virgine obtinuisse, urbemque obsidione cinctam miraculosè liberasse, scribit a. Ch. 1429. S. 92. Plura vide an. Chr. 1471. S. 18. 1472. S. 51. 1487. S. 13. 1436. S. 32. 1489. S. 12. *Lauretanae* aliquot miracula recensentur an. Ch. 1464. S. 7. 9. 1489. S. 16. 17. 1496. S. 22. *Monferratanae* in Hispania an. Chr. 1499 19. *Leonicensis* in Gallia Id. a. Ch. 1486. S. 16. *Bononiensis* ad Galeram a. Ch. 1478. S. 22. *Mediolanensis* an. Ch. 1485. S. 20. Usque adeò verò limites confingendi libido pietatis & reverentiae transiliit, ut impia etiam, & sanctissima θεοτόκῳ indignissima in miraculorum censum referantur. Quid prodigiosius vel otiosis in mentem veniat saltatriculis, quàm quae de annulo Alani pronubo garriunt Monachi? Vide sup. p. 177. confer *Rivet*, Apol. l. 2, c. 12. pag. 328. ubi impudentius fabula traditur; & *Bal.* Cent. 8. p. 615. de Fraternitate Rosarii. Et tamen quia semel placuit delirium (non quidem omnibus

bus: nunquam enim deerant quibus commentum Rosarii improbatum fuit (vide *Bzov.* an. Ch. 1473. S. 28.) miraculis sustentandum fuit. Vnde credunt belli isti homines; Rosarii beneficio aliquos exitiosa pestis contagine infectos ad pristinam sanitatem rediisse; alios in agone constitutos vires & longiorem lucis usuram recuperâsse; alios iterum patibuli supplicium effugisse. Habet hæc & plura id genus P. *Archang.* libr. de Rosar. c. 18. *Bzov.* an. Chr. 1494. S 43. & deinceps.

B. Pro *cultu imaginum.* Cùm apud Bononienses depellendæ aëris intemperiei nihil quicquam opis afferret imagine tandem B. Virginis, Lucę Evangelistæ manu expressa, serenitas restituitur, *Sigon.* in vit. Nicol. Alberga. c. 14 *Bzov.* an. Chr. 1433. S. 278. & deinc. ubi imaginis illius Historia fusè pertexitur. Cùm Petrus Arragonius muros Neapolitanos conquateret, imaginem quandam crucifixi explodi jussit, imago verò lignea caput inclinavit & ictui pilæ summo impetu ruentis subtraxit capillis impostitiis, & diademate spineo rejectis; *Id.* an. Chr. 1438. S 71. Quò etiam pertinent loca, opinione & prætextu imaginum B. Virginis sacra, & miraculis celebrata, ut est *Halla, clausa Eberhardi* in Diœcesi Trevirensi *Bzov.* an. Chr. 1454. S. 15. *Biroklingen,* Diœces. Herbipolensis, *Id.* a Ch 1455. S. 25. *Viterbium,* an. Ch. 1467. S. 11. quibus locis, annis citatis, imagines Deiparæ miracula ingentia operari cœperunt, ut Bzovii verba habent.

C *Sanctorum* etiam *immoderatum honorem* & venerationem miraculis magis magisque in plebis ani-

animos accenderunt. Hinc illustre (scil.) miraculum meritis S. Barbaræ factum in homine quodam flammis misere exusto, & tamen in vita conservato admirabiliter, donec Confessione & Eucharistia munitus esset: *Bzov.* an Ch. 1448. S. 17. Restitutio valetudinis ex invocatione Stephani, Episcopi Dejensis, an. Chr. 1475. S. 18. Miracula 62. biennii spacio à *Iacobo Philippo Servita*, Faventiæ patrata, quorum Catalogum habet *Bzov.* a. Ch. 1488. S. 11. Unum erat *Nicolai Burghesii* ita ab ipso carmine expressum:

Corde laborabam genio stimulatus iniquo,
Quód vitio stomachi cresceret atra bilis:
Huc mox confugi supplex, numenque precatus
Dive tuum, vacuæ non rediere preces.

Συμμαχία Stanislai in aëre apparentis, Polonos confirmantis, & hostibus terrorem incutientis, an. Chr. 1410. S. 32. Galli an. Ch. 1425. cæsi dicuntur magno numero *in feriis Sanctorum Crispini & Crispiniani, quòd eorundem Martyrum loca sacra anno superiore violarent.* Id S. 52. cui simile, & quidem domesticum, narrat exemplum *Fel. Fab.* Hist. Suev. l. 1. p. 186.

D. *Reliquarum* pretium ipsa hac περατομία auxit. Miraculum in Ecclesf. Coloniens. ad reliquias trium Magorum ex *Krantz. Bzov.* an. Ch. 1434. S. 57. ita exhibet: *Cecidit lapis in Ecclesia Coloniensi insignis magnitudinis, vento dejectus per duplicem actus testudinem, locóque san-*

ctarum ex tribus Magis reliquiarum incubuit. Sed tum divino,ut ferunt, miraculo ceſſit theca ad parietem, dedítque cadenti ſaxo locum. Virtutem columnæ Solomonis,Romam perlatæ, ἐπιγραφὴ ſequens oſtendit: *Hac eſt illa columna,in quam Dominus noſter Jeſus Chriſtus appodiatus,dum populo prædicabat, & Deo Patri preces in templo effundebat,adhærendo ſtabat: quæ, una cum aliis undecim circumſtantibus de Solomonis templo in triumphum hujus Baſilicæ,locata fuit; Dæmones expellit,& ab immundis ſpiritibus vexatos liberos reddit,& multa miracula quotidie facit: per Reverendiſſimum Patrem & Dominum Cardinalem de Urſinis ornata; a.D.1438.* Reliquiis S. Sebaſtiani aquis ſuffocati vitæ redduntur: Bzov.an. Ch.1444. S.106. Corpora Apoſtolorum Andreæ & Matthæi an.Chr.1455.Mannam exſudâſſe, ſcribit *id.* S.16. *Inter cæteras*, refert idem, an. Chr.1457. S.19. *complures ſacras,venerandáſque reliquias habebant Equites Rhodiani unam ex ſacratiſſima corona ſpinis, quæ annis ſingulis,Veneris ſancto die,quem Paraſceven dicimus, floreſcere conſueverat. Aperiebat ſuos flores ab aurora,ac ſeſe floridiſſimam,cunctiſque*

que suis floribus patentibus ostendebat, usque ad horam ejus diei nonam, quo temporis puncto Salvator noster expiravit. Aliquot annis desierat florescere; hominum fortasse hujus nequissimi ac nimium corrupti seculi peccatis id exigentibus. Refloruisse tamen ait a. C. 1457. De translatione, & miraculis capitis Andreæ Apostoli, à Pio II. Romam vecti prolixus idem est, a. Chr. 1462. S. 10. Brugis in Flandria sanguinem Dominicum religiosè asservatum, ejusq; invocatione puerum à mortuis suscitatum scribunt, *Mejer*. annal. Fland. l. 17. *Bzov*. a. Ch. 1470. S. 10. Miraculis reliquias B. Etheldradæ, Eliensis Thomæ Cantuariensis, & Iohannis Bridlingtoniensis coruscasse in VViclefistarum confusionem, thrasonicè jactat *Bzov*. an. Chr. 1414. S. 13. Quam virtutem crucis signo, herbis benedictis, sali exorcizato tribuant, ex Mall. malefic. probatu facile esset. Vide p. 2. q. 1.

III. *Monachi* cumprimis strenuè suarum rerum satagentes, & exercitati fabulæ Papalis choragi, hâc τερατώδους θεολογίας Methodo compendiosè poterant uti. Vnde omnia apud eos micarêt, si sublesta fide non pridem scriptis suis abjudicassent authoritatem, miraculis. Primipili sunt 1. *Vincentius Ferrariensis* Dominicanus, & *Bonifacius Carthusianus*, de quibus supra. 2. *Petrus Confluentinus*, Basileæ Dominicanum ordinem professus. Miraculorum operatione illustris vocatur à *Bzov*. an. Ch. 1431. S. 171. eidem amuletum tribuit contra libidinis æstum à

S.Vrsula, duabus comitata virginibus, suppeditatum. 3. *Lyduina* Schiedamensis, de cujus vita & miraculis idem fusè agit an.Ch.1433.S 287.& deinc. Vt & cinerum aspersio suam divinitus haberet authoritatem, & Paradisus terrestris innotesceret, Lyduinæ utriusque fides fieri debuit; *Id* S.290.ubi tradit, ei, die Cinerum, tardante sacerdote, cineres ab Angelo datos; partemque ligni ex Paradiso terrestri allatam, in terrorem & supplicium Dæmonum. 4. *Francisca Romana*, quæ & panes multiplicâsse, & uvas in Ianuario produxisse, & secreta cordium cognovisse, & plurimos infirmos sanâsse dicitur; Id.a.Ch.1440, S.196. 5. *Bernhardinus* Senensis: Id a.Ch.1444.S.22.& 1450.S.13. 6. *Coleta*, Clarissarum ordinis Reformatrix, *Id.*1447. S. 14 & deinc. 7. *Rita Casta*, an. Chr. 1450.S.22. 8. *Stephanus Bandellus*, de quo idem S.21. quòd ordinem Prædicatorum Placentiæ professus Apostolum Paulum in dicendo & vivendo referens, miraculorum gratia polluerit. 9. An.Ch.1451. sex Patres ordinis Servorum Beatæ Mariæ apud Montem Sanarium peste sublati, visi sunt per duas aureas scalas cœlitus demissas, cœlum ascendere. Vnus ex eis Gabriel tantæ sanctitatis fuit, ut aliquando ægrotus coturnicem dissectam coctamque redintegraverit, redanimaveritque, quòd pœnituerit illum, gulæ aliquid concedere volentem, eam avem peremisse, S.39. 10. *Laurentius Justinianus*: de quo an.Ch.1453.S.44. 11. *Iacobus Picens* & *Capistranus*, hi, cùm Padum trajicere vellent, & à portitore pertinacissimè repellerentur, qui interdicta à divo dog-

dogmate pecunia carerent, quam pro naulo darent, in diffusum super undas pallium cum comitibus considere; & veluti quadam naufragii tabula in ripam alteram divina ope tutò translati sunt. Id. 1456. S. 5. Plura de Capistrano subjicit S. 6. De Picente verò 1476. S. 19. 12. *Antonius ad S. Germanū an.* Chr. 1459. S. 57. 13. quibus plures alios addit Thaumaturgos a. Ch. 1471 S. 36. quorum vix nomina, nedum res omnes gestas comemorare licet. Et certè σκληραγωγία illa, quam quibusdam Monachis scriptores Pontificii vendicant ad miraculi opinionem penè accederet, si tam esset vera, quàm speciosè traditur. Sed ne ipsi quidem emunctiorum narium Aristarchi Pontificii tetrum tot quisquiliarum odorem ferre possunt. Illos, quibus Fraternitates novitatis nomine suspectæ erant, miraculosè erudiendos, persuadere satagit *Bzov.* an. Ch. 1411. S 7. ex *Nidero.*

Fuit hoc divino oraculo prædictum apostasiæ specimen, quo fascinati hominum animi sensum penè amiserunt & curam, ea emendandi, quorum non viderant deformitatem. Adime sordido vultui speculum, & quæ ei se purgandi ratio superest?

Profligata a. & de ponte præcipitata Scripturæ authoritate, alia mox succedebant μορμολυκεῖα. Illi ad Pontificē, isti ad Ecclesiam, hi ad consuetudines, incertos controversiarum judices nos relegabant. Vnde maxima iterum & periculosissima solidæ reformationi mora fuit injecta. Dico igitur, intolerabile optimorum conatuum sufflamen fuisse 1. *Pote-*

statem Pontificis αὐτοκρατορικὴν, qua, divinis & humanis insultans legibus, pro arbitrio, omnia dis posuit. Atque hinc est multiplex illa in doctrina καινοτομία, quæ vel solo hoc nomine ἀνυπόδικον esse debuit, quòd Papę sic placeret. Vnde axiomata illa a. *Divinæ voluntati repugnant, qui decreta Pontificum respuunt:* Bzov. an. Chr. 1433. p.248. not, marignal. b. *Appellantes à sententia Romani Pontificis anathemate innodandos, tanquam hæresis fautores & læsæ Majestatis reos.* Bzov.an.Ch.1460. S.2. quos proinde Bulla compescere voluit Pius II. qui etiam, Cardinalis, pro authoritate summi Pontificis à Christo instituta Epistolam scripsit, Bzov. 1457. S 8.& 10.p.254. Indulgentiis quis obicem posuisset, cùm thesauri Ecclesiastici nomenclaturam obtinuerint: Vnde & hic morbus sua habuit incrementa non à Papa tantùm, sed ab Anti-papistis Synodorum patronis. Bullam *indulgentiarum* remissionis omnium peccatorũ semel in vita, & semel in morte, in favorem subsidii, pro reductione Græcorum, procurandi, à Concilio Basileensi scriptam habet Bzov.an.Chr.1436.S.19. quod quidem Eugenium graviter offendit, Concilium tamen authoritatem hanc sibi non denegatam respondit; S.20. Ipse Pontifex, Sixtus IV. Indulgentias largitur, festum conceptionis Virginis celebrantibus; Bzov. Ch.1476.S.25. alias mox a.Ch.1481.S.2. Sacram militiam professis. Sodalitati Rosarii an. Ch. 1478. S.13

S. 14. 1479. S. 27. Innocentius VIII. Indulgentias Hospitali S. Sp. concessas confirmat. Alexander etiam VI. larga veniæ concessione beavit Basilicam S. Crucis; *Id.* an. Chr. 1496. S. 21. Martinus V. Mediolanenses; *Stell.* Nicolaus V. domum Lauretanam; *Bzov.* an. Chr. 1450. S. 5. Pius II a. Ch. 1464. S. 46. Polonos an. Chr. 1452. S. 35. Quid verò hac sua liberalitate obtinuerint, & quàm latam peccatoribus exorbitandi straverint viam, ne ipse quidem negare potuit Pontifex: vide Bullam Sixti IV. qua facultatem absolvêdi à gravioribus delictis restringit, *Ib.* a. C. 1478. S. 19. De Indulgentiis Calixti III. Arelatensi Ecclesiæ datis, vide an. Chr. 1455. S. 23. Largas comprimis Indulgentias à Paulo II. iis, qui sequerentur cruciatam, concessas fuisse, ex *Fab.* habet *Calvis.* a. Ch. 1466. Quis ad Scripturæ eum carceres revocârit, cúm obtinuerit ubique ferè opinio, unum & solum Pontificem esse Controversiarum judicem? Palpum obtruserunt Chaldæi & Armeni quidam Pontifici apud *Bzov.* an. Chr. 1471. p. 671. de quo judicent alii. Hoc satis fuerit dixisse, immoderatis, vel impiis veriùs, ejusmodi elogiis ita Pontificiâ extolli sedé, ut Scripturæ authoritati decedat.

Quid est, quòd mysteria Christianismi magis obscuret, quàm *Jubila* illa Romana? Et tamen, quia à Pontificibus instituta, nemo facile contra hiscere & Scripturam opponere fuit ausus. Vide Iubilæum Nicolai V. an. Chr. 1450. qui ut multis interitum attulit; ita ab aliis scurriliter habitus fuit. Fridericus Ciliæ in Stiria Comes, rogatus, quid sibi Roma profuisset in pristinos mores relapso, respon-

dit : Et calceator meus ad conſuendas ocreas poſt viſam Romam rediit: *Bzov.*a.cit. S.2.Pauli II. 1470. Sixti IV an.Ch.1473.S.12.*Bzov.*& 1474. S.15 & 1475.S.12 Alexandri VI an.Ch.1490 S.7.1500. S.1.3 4 9.14. quo ſucceſſu vel eventu,loco,ultimò citato,*Bzov.*prodidit. *Hoc anno*,inquit.*ſecularis cum venia peccatorum innumeri mortales ex omnibus provinciis finitimi & longinqui,pietatis ſtudiis certantes, Romanam urbem plenam Majeſtate & Numine , religionis arcem, & veritatis Magiſtram inviſerent , morum licentia vigebat inter viros ſacratos , ut ſi qua in parte orbis maximè. Eam turpitudinem vindicare Deus viſus eſt Pontifice inter ſacra corporis Chriſti apoplexia tentato, & poſt paucos dies mirabili eventu caſtigato,cæteris territis exemplo , Apoſtolorum Petri & Pauli ſacro die, hora quarta poſt meridiem violentus turbo extitit imbris & grandinis,qualem non meminerant.Ventorum vehementi procella tubus vaporarius everſus ſupra cœnationem,cui à Pontificibus eſt nomen,ubi fortè tunc Pontifex agebat familiari ſermone tempus fallens.Supra eam cœnationem Valentini domicilium erat. Procidentis tubi*

pon-

pondus tabulatum primum traxit, atque è tribus Florentinis civibus, qui expectabant, dum à Valentino debita pecuniæ summa redderetur, secundo tabulato confracto, dum ad pedes Pontificis exanimatos, & occisos projecit, tertium quoque spirantem, sed gravi vulnere saucium. Multi tum lateres, tum tabulæ ne Pontificis caput comminuerent, superstantis umbellæ tegmine factum est, Eadem involuto capite ne pulvere suffocaretur, valuit. Accurrunt aulici, exanimatum Pontificem inter rudera repertum capite & manu graviter sauciatis expiranti similem, nec satis compotem mentis in strato componunt. Capua Cardinalis, & quidam alius, qui soli erant cum Pontifice, sub fenestrarum absidibus & recessibus vitam servârunt. Multi apud populum conjectandi superstitioni ad insaniam deditum. Romæ præsertim, rumores sunt sparsi. Variæ significationes & prodigia captata lingua procaci. Nempe, qui nugis his, ut ne quid gravius dicam, iratum viderunt Numen, conjectandi studio fascinati habendi sunt! Desinant ex successibus de religionis judicare veritate. Hæc de Iubileis obiter tantùm, hanc enim alibi prolixius excussimus

materiam. Quibus Romam meare vel non licuit vel non placuit, illis domi hæ merces prostabant Hedera ubique suspendebatur. Alexander VI. an Ch. 1500. & sequenti per Legatos suos in Germaniam atque alias provincias remotas diplomat cum amplissimis Iubilæi Indulgentiis misit, easqu passim vendidit. *Volat. Buch.* A. Ch. 1452. Papa Indulgentias in Flandria vendidit hoc prætextu u pecunia in bellum Turcicum colligeretur, quam tamen insumsit in oppugnandis Mediolanensibus, & Alphonso etiam, *Annal. Fland. Calv.* Hanc sæpe gratiam Helvetiis fecerunt Pontifices, præsertim Sixtus IV. De Tigurinis diximus P. III. ἐσδηγ. p. 408 De Bernensibus *Theobaldus Schillingus* in Chronicis Msc. refert, ab an. Chr. 1476. ad 1484. à Sixto IV. & Innocentio VIII. septies eos hoc beneficium obtinuisse. Magnâ confluebant undique frequentiâ, remissionem pœnæ accepturi Audiendis delinquentium peccatis vix 80. quotidie sufficiebant. Multis spe delusis, & peccatorum saburra non exoneratis, domû fuit redeundum. Publicæ pœnitentiæ specimina ubiq. obvia. Alibi 4000. alibi 1200. alibi 900. visi, qui vestibus spoliati suum testati sint in peccata odium. Irrogatæ mulctæ, sive præsenti exhibitæ pecunia, sive manuum labore expiatæ, splendidæ S. Vincentii structuræ impendebantur. Polluit apud Pontificem authoritate magna Doctor Thuringus Frik, qui primum impetravit Iubilæum; Cæteros solertiæ Burkhardi Stoer, Præpositi Anseltingensis, & Protonotarii Apostolici, acceptos tulerunt. Anno 1479. Sixtus IV. ad quinquennium

In-

Indulgentiarum Bernensibus concessarum extendit valorem. Fatetur tamen, magno pretio hæc redimēda fuisse privilegia. Inter reliqua munera Pontifex à Præposito ὠχολόγιον accepit Caroli Burgundi, nuper tum ab Helvetiis cæsi, adeò affrabrè factū, ut satis æstimari non potuerit. Gratum Papæ fuisse hoc spolium, literis testatus fuit luculentis. Vnde largius sua, & Burxhardo, & aliis Helvetiis, quos inter Tigurinos numerat, contulit diplomata. Sed inconstans fuit, & interrupta mox Pontificis gratia. Cùm enim a. Ch. 1481. Papa prætenderet, milites Rhodios, periculis undiq. circumseptos auxilium implorare, Indulgentiis illud eliciendum fuit: quod ut faciliùs emungeretur, Papali authoritate omnes præcedentium annorum bullæ fuerunt abolitæ. Pecuniis tum, ut scribit Schillingus, Equites Rhodii Indulgentias vendiderunt pro culpa & pœna. Magnis præconiis solennitates illas ornat, nec tamen diffitetur, jam tum fuisse non paucos qui fraudem fuerint subodorati. Commemorat enim an. Ch. 1478. Bullam Pontificiam à Doctore Iohanne von Stein/ lucem accepisse, quòd obscura esset, nec à Clero, nec Laicis intellecta, varios proinde sermones, quos vocat *inutiles*, quotidie fuisse sparsos. Quo quid aliud vult, quàm fumos istos semper iis, qui ἔξοχοι erant ἄλλων, displicuisse? Quis *festorum* & dedicationum sanctis defunctis, aut DEO panaceo institutarum tergiversari sustinuisset celebrationem? cum Pontificum auctoritate munita fuerit. Præivit ipse Pius II, *qui*, ut loqui-

tur

tur *Bzov*.an.Ch.1462.S.21.*summa cum pompa diem corporis Christi coluit.* Rem gestam insererem nisi prolixitas terreret. *Sixtus IV.* teste *stella*, *multa officia nova & institutiones festivitatum veteribus addidit. Et multorum sanctorum festa, videlicet Seraphici Francisci, Conceptionis & Præsentationis gloriosissimæ Virginis Mariæ, sanctæ Annæ, matri ejusdem, sanctissimique Josephi, Sponsi ejus celebrari jussit.* Cui in mentem facilè venerit Papalistæ mutatio consuetudinis invocandi Canonizatos, cùm eorum in dies creverit numerus? Detulit hunc honorem Catharinæ de Senis Pius II. *Stell. Bal.* p.600. *Bzov*.an.Chr.1461.S.11. Eundem Philippus Dux Burgundiæ Petro Luzelburgensi procuravit apud Fatres Basileenses, *Bzov*. a.Ch.1436. S.59. Idem Annal.suis inseruit Bullam Canonizationis Vincentii an.Chr.1419.S.5. confer 1455. S.12. Nicolaum de Tolentino ordinis Eremitarum Nicol.V. catalogo Sanctorum ascripsit, *Bal*.598. *Naucl*.Gen.49.p.282. *Bzov*.an.Ch.1446 S.6. Quibus accedunt Francisca Romana Oblata, ordinis S. Benedicti Congregationis montis Oliveti; Id. 1440.S.106. Bernardinus Senensis 1444 S 92.& 1450.S.13. Antoninus, Archiepiscopus Florentinus, an.Chr.1459 S.55. præsertim p.309. Didacus Hispanus a.Ch.1463.S 63.p 478. Ludovicus Bertrandus a.Ch.1466.S.14. Bonaventura Franciscanus a.Ch.1482.S.7. Compendium hujus catalogi

re-

recenset *Bal.* p. 598. Leopoldus, *Naucl.* Gen. p. 298. a. Integram quis ausus fuisset expectare Cœnæ Dominicæ participationem, cùm potestatem sibi arrogârit Pontifex cum Synodo Constantiensi, id abrogandi, quod à Christo fidelibus traditum, & à primitiva Ecclesia constanter observatum fuit. Nec satis fuit plebi hoc privilegium abjudicâsse, Clerus etiam utramque ei speciem communicans, anathemate castigatur; Concil. Constan. Sess. 13. Quid fastuosius designare potuisset, quàm ibidē definire, *Licèt Christus suis discipulis administraverit sub utraque specie panis & vini hoc venerabile Sacramentum, & quod licèt* (ut quidam legunt, monente *Bzov.* quam etiam lectionem sequitur *Barth. Carran.* summ. Concil. p. 439.) *in primitiva Ecclesia hujusmodi Sacramentum reciperetur à fidelibus sub utraque specie, tamen hac consuetudo ad evitandum aliqua pericula & scandala est rationabiliter introducta, quòd à conficientibus sub utraque specie & à Laicis tantummodo sub specie panis suscipiatur.* Magna temeritas! Nec Christi institutione, nec primitivæ Ecclesiæ exemplo moveri possunt glebæ αὐτοπροαιρετικῆς ascriptitii, ut Bohemis, errorem reprehendentibus, satisfacerent. Maluerunt innoxium ubique fundi sanguinem, quàm à decreto, palàm impio, latum recedere unguem. Sed pericula obstant & scandala,

quæ

quæ veterum vestigia premere eos non siverunt? Frigida & frivola prorsus excusatio. Ergòne Christum Corporis sui & Sanguinis mysterium periculis exposuisse credamus? ut nisi Pontificum, sequioribus seculis, cura accessisset & cautio, omnis ejus periisset reverentia. Quæ verò tandem scandala & pericula? Patres Basileensis Concilii rem acu tangunt. *Cùm in calice*, inquiunt, *sit sub specie liquida, multa possunt contingere, quæ cederent in irreverentiam ipsius Sacramenti sacratissimi, tam ex parte ministrantis, quàm ex parte suscipientis, quàm etiam ex parte speciei vini, quæ est magis ad alterationem suscipiendam disposita, quàm species panis. Vos qui practicâstis, per experientiam nôstis. Nam Doctores de hoc multa dicunt, & nobis à fide dignis multa relata sunt; quæ cùm audivimus exhorruerunt pili corporum nostrorum, & animi nostri nimio terrore concussi sunt. Dictum est nobis, accidisse, quod cùm sacerdos ad infirmum, Sacramentum, sub duplice specie, detulisset, quando infirmo voluit de calice ministrare, nihil ibi reperit; totum enim, dum per viam agitando veniret, destillaverat. Et alibi, cùm manè die Dominica ministraretur, quod ex pra-*

praecedenti die fuerat reservatum, talis alteratio facta erat, ut qui suscipiebat, ferre non valens emiserit. Heu casus horrendi, & non sine magna cordis amaritudine referendi! Prater hac multa alia nobis indigna relata sunt; & quisque volens prudenter advertere poterit, quanta possint accidere, cogitare. At verò quàm sint hac gravia ex Decreti sententia poteritis intelligere, de Consec. Dist. 11. Si per negligentiam aliquid de sanguine stillaverit in terram, lingua lambatur, tabula radatur. Si non fuerit tabula, ut non conculcetur sanguis, locus radatur, & igne consumatur, & cinis in altari recondatur, & sacerdos 40. diebus pœniteat. Si super lintum altaris, & ad aliud stilla pervenerit: quatuor diebus pœniteat. Si usque ad tertium, octo diebus pœniteat. Si usque ad quartum, viginti diebus pœniteat; & linteamina, qua stilla tetigerit, tribus vicibus minister abluat, calice subterposito, & aqua ablutionis sumatur, & juxta altare collocetur. Praterea audivimus sape contingere, quòd Sacramentum in calice non sufficit multitudini Communicantium; & tunc

tunc fit noviter consecratio calicis tantùm & à Presbytero non communicante, quod est à sanctorum Patrum doctrina plurimùm alienum. Et etiam dicitur, quod aliqui interdum, vinum non consecratum pro consecrato ministrant, quod maximum sacrilegium est; Bzov. an. Chr. 1433. S.80. Extat apud eundem S.99. oratio *Iohannis de Ragusio*, Prædicatorum Procuratoris Generalis, qui ad articul. Bohemorum de Communione sub utraque specie per octo dies in Concilio Basil. respondit, ubi magna Scholasticorum caterva in aciem producta poculi distributionem arietat, periculo effusionis & erroris ne scil. populus crederet Christum non esse tum sub utraque specie, potissimùm objecto: S.145. & 148. *Primum*, inquit, *motivum, cur Ecclesia Catholica hunc ritum introduxerit, est, ut evitetur periculum destillationis & effusionis sanguinis Domini nostri Jesu Christi, quem tractare est valde periculosum propter specierum naturalem fluxibilitatem, quæ possent effundi de facili, præsertim cum multitudine frequenter fit pressura, & multi sæpe ad communionem veniunt homines tremuli, barbati, infirmi & parvuli, circa quorum Sacramenti sumtionē multa*

ta possent & gravia pericula imminere, &c. Mirum est, nec Christum, nec Apostolos de his cogitâsse! Sed subtilibus hæc Magistris reservanda erant, & ætati Scholasticis παραδιατριβαῖς addictæ. Nonne verò hoc fuerit, puerorum more, ludere datatim? Iamne demum vinum liquidum esse cœpit, effusionisve periculo obnoxium? Aut num lege imberbes esse debebant, qui in primitiva Ecclesia poculi participes, institutionem sequebantur Christi, ne quid fortè barbæ adhæreret? Superstitio errorem peperit, error impietatem. Veterum enim ἀκυρολογίαι Transsubstantiationis extruserunt monstrum, quo edito tandem, *firmissimè creditum fuit, & nullatenus dubitandum, integrum Christi corpus & sanguinem tam sub specie panis, quàm sub specie vini veraciter contineri. Conc. Constant.* Sess. 13. & *Ioh. de Ragus.* apud *Bzov.* a. Ch. 1433. g. 133. Vnde communio sub utraque specie apud eos, qui ita sentiebant, concidit. Eadem ratio in reliquis obtinet mendis. Quis Pontifici vellicârit aurem, ut Simoniacos curia sua abigeret, Ecclesia expelleret, cùm nihil uspiam in regno Papistico extiterit, quod pretio non venderetur? *Nummo Pontifex addixit* 1. *remissionem peccatorum.* Testes sunt anni Iubilæi hoc seculo habiti. Vide *Anal.* P. 1. p. 168. 2. Eodem *copiam fecit diebus prohibitis vescendi lacticiniis. Anno 1448. Johannes de VVesternach, Præpo-*

situs,& Antecessor meus Ecclesia Collegiat. S.Crucis in Stutgarten Constant. Diœcesi. jussu illustrium fratrum Ludovici & Udalrici Comitum Wirtenberga & Montispeligardi impetravit privilegium à Nicolao V quòd ipsi Comites ac subditi liberè,tempore quadragesimali uti possint lacticiniis, durante carentia olivarum ac piscium. Hoc privilegium M. Johannes Spenlin Medicina & Theologia Doctor, & Prapositus in Herrenberg impugnavit,asserens malè fuisse narratum.Tandem examinatum est negotium ab Episcopo loci, & admissum est privilegium. Naucl. Gen.49.pag.283.b. Quis pet febrim cogitare ausus fuerit de revocando Pontifice ad officii orbitam? Imperatoribus eum, quocunque modo, cum πάσῃ ψυχῇ ὑποτάσσεσθαι, jusseris? At ferro flammaque sibi utrumq; gladium rapuit. Quo loco Imperii caput haberet Eugenius IV.probavit ipso coronationis festo, *quo Sigismundus stapedem tenuit ac frænum equi, donec Pontifex ascendisset, atque à gradibus Basilicæ per aliquod intervallum stratoris officio functus, Pontificis equum ipse duxerit:* Bzov. an. Chr. 1433. S. 11. Ne reliquus clerus Deo daret, quæ Dei sunt, & Cæsari, quæ Cęsaris,

saris, pro immunitate & libertate Ecclesiastica crebrô diminicavit. Vnde Encomium Pauli II. *quòd libertatem Ecclesiæ vindicârit*; *Bzov*. an. Ch. 1465. S. 19. Decretum Concilii Basil. pro iis habetur in *Fasc. temp.* p. 88. Constantiensis, in *Bzov*. a. Ch. 1425. S. 5. Sanctionem Martini contra trahentes personas Ecclesiasticas ad forum temporale a. Chr. 1428. S. 23. Ejusdem argumenti decretum est Alphonsi: 1429. S. 55. 56. Nec frigidiores in hoc certamine deprehenduntur ejus succenturiati. De Haquino, Archiepiscopo Vpsaliensi consulatur *Bzov*. an. Ch. 1431. S. 59. Tota Theologorum Basileensium cohors id maximo studio egit, ut contra Bohemos defenderet, *licere Prælatis Ecclesiasticis actus secularis dominii in propria persona exercere*: *Id.* a Ch. 1433. S. 81. Quis tam magno fuerit animo & excelso, ut eum, qui œcumenicus orbis Episcopus audire voluit, vel suæ Ecclesiæ curam habere juberet? Nempe usu longo didicerunt, quidvis Papam malle, quàm præconiare verbum. Prætextu curæ œcumenicæ facilè aliis persuasit, non suum esse vel Evangelii annuntiatione, vel Sacramentorum administratione munus pastorale obire. Ad alia se natum & factum. Qui Concilio Papá patrere docuit, quibus se gnathonum ejus clamoribus exposuit? Vide orat. Arch. Tarent. apud *Bzov* a Ch. 1432. S 64 & 66. Reliqui etiam Episcopi & Prælati adeò sui obliti erant officii, ut inter cæteras Bohemorum querelas, Basileensibus propositas, non postrema fuerit (vide orat. *Hen.*

Digitized by Google

Kalteisen cont.Boh.de libera verbi Præd.apud *Bzov.* a.C.1433.S.299.)de negligentia Sacerdotũ & Prælatorũ. Vnde ad axioma eorum: *Non solùm Sacerdotes minores, sed & Prælati majores tenentur verbum Dei fideliter annuntiare:* Ita respondit Kalteisen. *Quòd Prælati & Presbyteri teneantur per se vel per alios verbum Dei fideliter annuntiare, non tamen ita teneantur prædicare, quia in casibus sex vel septem ad minus possint supportari. Pro quo notandum, quòd in quinq; casibus Prælati majores possunt licitè omittere prædicationem verbi Dei & per alios supplere. Primus est, si sit impedita linguæ. 2. Si nescit linguam populi plenè. 3. Si sit infirmus vel nimis senex. 4. Si ad concordandum discordes laborat. 5. Qunado pauperibus suis oppressis tenetur subvenire. 6. Si Episcopus insistit S.Sc. studio seu expositioni, ut ex S. Thoma constat, quia tunc proficit pluribus, & Prædicatores docet aliis prædicare, dicit enim in Quodlibetis, quod licèt in casu necessitatis salubris sit Episcopis & Doctoribus, relictis propriis officiis saluti animarum particularium intendere, sed tamen simpli-*

ci-

Digitized by Google

citer magis est utile & meritorium S. Theologiæ studio insistere, & circa doctrinas popularium non intendere. Est, fateor una & altera ratio, quæ tueri fortè posit Episcopos & Sacerdotes, verbi Ministerio non vacantes, ut morbus &c. Sed de his, dubio procul, à Bohemis lis non fuit mota. Querendi luculentam ansam habebant in seculi perversa consuetudine, quâ factum, ut Episcopi & Prælati, munere Ecclesiastico valere jusso, Regum & Principum more imperitarent, abdomini inservirent, arma tractarent, venationibus indulgerent, (quod publicè *Ioh. de Polemar* in Concilio Basil. defendit: *Bzov.* a. Ch. 1433. S. 338) nihilque adeô minùs, quàm Ministrorum Iesu Christi, provinciam susciperent. Sed ne sic quidem satis dextrè Kalteisenius otiosorum Præsulum causam egit. Quid ineptius est, quàm populo præficere Episcopum, cujus non calleat linguam? Pauperum cura Verbi præconio non debet afferre moram. Illi etiam qui Scripturę explicationi, adeóq; Theoricæ vacant Theologiæ, cur aliis laboribus, ubi impares fuerint, obruantur? Qui Ecclesiis præsunt, Scholastico onere, cum Ministerii dispendio, non sunt onerandi, sicut nec his curis Ecclesiasticis, ni urgeat necessitas, aut Ministrorum premat inopia, fatigandi. Distincta hæc pridem fuerunt munera. *Inter Pastores & Doctores hoc discriminis esse puto,* scribit *Calvin.* Instit. l. IV. c. 3 S. 4. *quòd Doctores nec disciplinæ, nec Sacramentorum*

administrationi, nec monitionibus aut exhortationibus præsunt, sed Scripturæ tantùm Interpretationi. Doctores cum Prophetis, Pastores cum Apostolis similitudinem habent. Sed satis de his.

III. Illi tertio loco in scenam prodeant, qui & ipsi quidem Papæ potestatem suis circumvallârunt limitibus; *Ecclesiæ tamen & Conciliis* (horum enim & Ecclesiæ, inquiunt, eadem videtur esse potestas; Bzov. a. Ch 1432. S. 81. confer a. Ch. 1433. S. 308.) *in Scripturam Imperium concedunt & dominium.* Schemate hoc prorsus insolito Ecclesiam superbientem ita introducit *Iulianus Cardinalis* apud Bzov. an. Ch. 1433. S 97 coll. cum S. 91. *In omni controversia sedanda primam quæritur judex peritus & qui non sit acceptor personarum. Nam sine judice litigantes inter se convenire rarò consueverunt. Ecce hujusmodi verbis demonstro judicem. Ipsa ego sum sancta Dei Ecclesia, mater vestra. Compromittite in me: Eligite me judicem & arbitram. De sapientia mea cur relinquitur dubitandi locus, cùm Spiritus Sanctus omnem me doceat veritatem? Si Evangelia & omnis sacra Scriptura à me fidei authoritatem susceperunt* (NB. Ohe, quantum mutata ab illa! Non hoc

ve-

Digitized by Google

vetus Ecclesia stylo turgebat) *si nihil Catholicum dici potest, quod per me non fuerit approbatum: si omnes Doctores & Magistri suas sententias meo semper judicio submiserunt, dicentes:* Non crederemus (quod soli excidit Augustino, sensu longè diverso, vide *Anal.* P. 1. p. 375. universo Doctorum tribuitur gregi) Evangelio, nisi Ecclesiæ Catholicæ authoritas nos commoveret. *quis de catero ambigat, an cujuslibet controversia definienda competens ego judex sim.* S. 110. scribit, *universalissimum fidei principium & primum esse, Ecclesiam Catholicam credere, à Spiritu Sancto dirigi & gubernari, ac per hoc non posse errare in his qua necessitatis sunt ad salutem.* Hanc fabulam egerunt Basileenses cæteri Patres, *Bzov.* an. Chr. 1432. S. 78. & deinceps, adeò audacter & γυμνῇ κεφαλῇ, ut *Aegidius Carlerius*, Decanus Ecclesiæ Cameracensis, oratione de corrigendis peccatis publicis adversus Bohemos habita, nihil non Ecclesię authoritate defenderit. *Ut autem,* inquit, *intentionem proponentis omnino evacuem, ostendo, quod esto, quod in Lege Dei, hoc est, in Scriptura Veteris & Novi Testamenti, non posset reperiri, fundata auctoritas specialis & expressa, ad hujusmodi indulgen-*

tias distribuendas vel conferendas, sufficeret sola Ecclesiæ authoritas, quæ revera in Evangelica fundatur, patet Joh. 14. ubi Dominus dicit, Paraclitus autem Spiritus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, quæcunque dixero vobis. *Et ne putetur hoc dictum solis Apostolis, ibi dicitur toti Ecclesiæ:* Ego rogabo Patrem, & alium paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum. *Unde ostendo, quòd Ecclesia multa facere potest & fecit; & tamen non habetur ex Canone super his specialis & expressa authoritas.* Hac, quæso, data hypothesi, quid effingi potuisset vel superstitionis, vel *κακουργίας*, cui ex specioso Ecclesiæ privilegio ἀναμαρτησίας patrocinium non accessisset? *Neque enim,* ut idem dixit, *minor Ecclesiæ moderna est authoritas, quàm primitiva*, Bzov. an. Chr. 1433. S. 229. Quam ipsam pro Ecclesiæ authoritate & impeccantia causam agit Ioh. de Ragusio orat. cont Boh. S. 99.

IV. Tandem etiam *consuetudo*, tyrannico præscriptionis titulo, Scripturæ contemtum auxit. Quod longo multitudini placuit usu, à nemine facilè, nisi quibus de meliori luto Deus præcordia finxit, vocabatur in dubium. Nec Papæ authoritas, quam in ipso Papatu multi vili pendebant, nec subtiliores Scho-

Scholasticorum distinctiones, tantum apud nonnullos potuerunt, homines præsertim simplices & ἀκάκους quantum *consuetudo*. Quam quidem consuetudini vim ipsa concessit Synodus Basileensis: *Non solùm*, inquiunt, *Ecclesiæ decreta & sententiæ authenticæ sunt, sed etiam ejus facta & consuetudines instar habent sacrarum Scripturarum. Sacræ enim Scripturæ & consuetudini Ecclesiæ, Patribus, & idem utrisque pietatis debetur affectus*. *Bzov*. an. Chr. 1432, S 80. Hac *consuetudine* defendunt Patres Basil. communionem sub una specie, ut quæ trecentis retro annis in usu fuerit, & à Doctoribus citetur, *Id*. 1433. S. 142. *consuetudo* reliquiarum cultui tantem tribuit vim ἀμυντικὴν, ut & piratæ conatuum suorum successus ab iis sibi promiserint: *Id*. 1403. S. 22. *consuetudo* authoritatem conciliavit Invocationi Sanctorum, cui ne illi quidem renunciarunt, quibus aliâs parum satis Papæ placuerunt decreta. *consuetudo* superstitiosas auxit peregrinationes religiosas, renitente etiam Clero. *Avent*. l. 7. p. 833. *consuetudine* factum, quò minùs sanè & sobriè doctrina de justificatione traderetur & teneretur. Indulgentiæ (quibus quid impudentius confingas?) ita altas in plerorumque cordibus egerunt radices, ut cùm nihil sit, quod μυστηριωδέστατον illum articulum magis obscuret, hoc uno tamen remigio se in cœlum subvehi posse crederent. Quid? quod pueriles & planè ridiculi exorcismi ita longo

usu invaluerunt, ut reptilia ad tribunal vocata, causam dicere jusserint docti etiam, & Pontificiæ Simoniæ pertæsi in Helvetia viri? Id quod de *Thuringo Frix* paulò pòst probabimus. Canonistæ etiam nostri scriptis ejusmodi lusus probârunt. *Felix Malleolus*, tractat de Exorcismis p.n.100. *Ad tertiam quæstionem*; An videlicet benedictionibus aut maledictionibus ad rem inanimatam, & animalia bruta, uti valeamus? *sic procedit. Cognito uno oppositorum cognoscitur & reliquum. Nam quod Dominus & ejus electi benedixerint hominibus, nulli est dubium; & similiter, quòd maledixerit hominibus, patet in Eva, & omnibus mulieribus cum dolore parturientibus, Genes 3. Item de brutis, patet in serpente; Ibidem. Et ad rem inanimatam maledictione usus est, ut patet in ficulnea. Unde sanctus Gulielmus Lausanensis Episcopus ab anguillis læsus maledixit, & exulavit, & relegavit omnes anguillas lacus magni Lausanensis, prout hodie ab isto lacu, & ab omnibus fluminibus istum lacum intrantibus sunt expulsa, & consequenter, pro nunc modernus Episcopus Lausanensis contra sanguisugas in diebus nostris pisces majores, & præsertim Salmones*

nes mirabiliter inficientes, lethaliter quoque pungentes, & ad littus aquarum propellentes, exorcismi, dictamina de sacris Scripturis collecta dictari fecit, & per certa dierum interstitia publicari, & ad effugandum & repellendum hujusmodi bestiolas multipliciter profecit. Unde temporibus nostris videtur compertum circa unum genus vermium multum nociferum; qui vulgariter dicuntur Inger/ *& habent certum nomen in Latino nostro per Isidor. Etymol. de bruchis & vespis conscriptum, &c. Nunc ad propositum audiamus, quid in Diœcesi Curiensi sit peractum, ubi hæc animalia terribilia fecerunt damna. Nam incolæ istius terræ hæc animalia per tria edicta citari fecerunt ad judicium provinciale, & servatis propriè cunctis judicii terminis, & figuris, assignantes ipsis procuratores & advocatos, & solenniter contra eos procedentes, finaliter per judicem fuit sententialiter conclusum. Ex quo fuerint Dei creaturæ, & pertinenter quæsierunt sua alimenta, & ne suo defraudarentur cibo, ipsis unam regionem desertam & nemorosam constituit,*

quod

quod ibidem remanerent; & alias terras ibidem vicinas non occuparent mandavit, & ita factum est, usque in diem præsentem. Simile dicitur de alio loco in Diœcesi Constantiensi constituto. Et imò non miremur, Nam constat, quòd animalia bruta, prout rationabilia, benedicuntur, & maledicuntur. Unde plures Mysteria Domini non perpendentes aut penitus ignorantes, obloquendo dicto Domino Lausanensi, sibique detrahentes ex eo, quod usus fuerit talis exorcismi proloquio. Attamen omnes studii Heidelbergensis hujusmodi ritus videntes & legentes consenserunt. Ex prædictis patet (si placet) *quod excommunicationis, exbannitionis, & relegationis, & exterminationis edictum convenit & applicatur rebus inanimatis.* Hęc ipsa etiam defendit *Delrio*, publico Ecclesiæ usu, Disq.Mag.l.3.P.2.q.4.5 §. utpote in quibus nihil reprehendi posit aut improbari, nisi fortè actus judiciarii vani & superstitiosi. Sed digna habeant labra lactucas! Ferreo ore facilè devorát, quæ chalybeo homines ἀναίσθητοι excipere possunt stomacho. In successu proram & puppim actionum ejusmodi ponunt, qui ipse tamen hiantes misere delusit. Exemplum memorabile hoc seculo

oc-

occurrit in annalibus domesticis. An. Chr. 1478. (quod *Theobaldus Schillingus* recitat, & post eum *Stettl.* l. 6. p. 218.) Drama instituit contra bruchos agrũ Bernensem infestantes *Bernhardus Schmid*, Plebanus Bernensis; ex instinctu Lausanensis Episcopi Benedicti Montisferratensis, & Doctoris Frickii. Res ex Schillingo, Scriptore ἀνεκδότῳ, compendiosè ita habet: Enarrata pro concione calamitate non agro modò Bernensi, sed toti penè orbi illata per bruchos; animum Bernhardus Schmid Amplissimi Bernensium Magistratus solicitudinis plenum exponit. Operæ proinde pretium ei visum, si malo huic, consilio Lausanensis Episcopi, medelam quæreret. In mandatis autem Episcopum dedisse, ut bruchos illos, animalcula pestilentissima solum vertere, & eas eligere sedes juberet, ubi sine noxa aut cujusquam incommodo morari possent. Quòd si alii secus videretur, & hanc proscriptionem ratam habere nollet; Aventicum abiret, suæque exceptionis rationem vel Episcopo vel Vicario redderet. Atque his, si fortè qui bruchorum patrocinium essent suscepturi, sex dierum concessit interstitium, quo præterlapso, contra pestes terræ sit acturus. Publicis, sigilloque munitis Episcopi literis hoc auditoribus suis innotescere voluit. Plebanus, addita declaratione, se, Episcopi mandatu, die Martis, post Bartholomæi feriam, celebratis Missæ sacris, vermes & bruchos in Cœmiterium, præsentibus clericis quibusdam ad hoc ipsum destinatis, par obedientiam Ecclesiæ debitam, vocaturum, eosdemque ex agris, & pratis in tesqua inho-

hospita eliminaturum. Quod si tergiversando moram injecerint, diem dictam, Lausannæ coram Episcopo aut Vicario ejus proximè ad causæ memoratæ defensionem obeundam. Sin, Episcopum ex præscripto juris, execrationibus eos devoturum, & jussa facere coacturum. Subjuncta deinde νυϑεσία, qua peccatorum confessione ad solennem illum actum, per universum Episcopatum Lausanensem, parare eos voluit, ad citationis formulam pergit, quæ αὐτολεξεὶ ita habet: Du vnvernünfftige/ vnvollkomne Creatur/mit nammen Inger/vnd nenne dich darumb vnvollkommen/dann deines geschlechts ist nit gesyn in der Arch Noe/in der zeit der vergifftung vnd plag des Wassergusses. Nun hast du mit deinem anhang grossen schaden gethan im Erdtrich/vnd auff dem Erdtrich ein mercklichen abbruch zeitlicher nahrung der Menschen vnd vnvernünfftigen thieren. Vnd von des nun/ sömlicher vnd dergleichen / durch euch vnd euweren anhang nit mehr beschäch / so hat mir mein gnädiger Herr vnd Bischoff zu Losann gebotten in seinem nammen/euch zeermannen/zeweichen und abzestahn. Vnd also von seiner gnaden gebotts wegen vnd auch in seinem nammen/als obstaht/vnd bey krafft der heiligen hochgelobten Dreyfaltigkeit / vnd durch krafft vnd verdienen des Menschen-geschlechts Erlösers/vnsers behalters Jesu Christi/vnd bey krafft vnd gehorsamkeit der heiligen Kirchen gebieten

vnd

vnd ermannen ich euch in 6. den nächsten tagen zeweichen/ all vnd jegliche besonders/ auß allen Matten/ Ackeren/ Gärten/ Feldern/ Weiden/ Bäumen/ Krüteren/ vnd von allen örteren/ an denen wachsend vnd entspringend nahrungen der Menschen vnd der Thieren/ vnd an die ort vnd stätt euch fügend/ daß ihr mit ewerem anhang nimmer kein schaden vollbringen mögen an den früchten vnd nahrungen der Menschen vnd Thieren/ heimlich noch offentlich. Were aber sach/ daß ihr diser ermanungen vnd gebott nit nachgiengend/ oder nachfolgeten/ vnd meinten vrsach haben/ das nit zeerfüllen/ so ermannen ich euch als vor/ vnd laden vnd citieren euch bey krafft vnd gehorsamkeit der heiligen Kirchen am 6. tag nach diser execution/ so es eins schlecht/ nach mittem tag/ gen Wifflispurg/ euch zu verantworten/ oder durch eweren Fürsprechen antwort zu geben/ vor meinem gnädigen Herren von Losan/ oder seinem Vicario vnd Statthaltern/ vnd wird darauff mein gnädiger Herr von Losan oder sein Statthalter fürer/ nach ordnungen des rechten/ wider euch/ mit verflůchen vnd beschweerungen/ handlen/ alß sich dann in solchem gebürt/ nach form vnd gestalt des rechten. Lieben Kind/ ich begären von ewerem jeglichen zu bätten mit andacht auff eweren knyen 3. Paternoster, vnd Ave Maria, der hochen heiligen Drey-

Dreyfaltigkeit zu lob vnd ehr anzerüffen / vnd zebitten ihr gnad vnd hilff zesenden / damit die Inger vertriben werdind. Operosa verò hæc bruchorum execratio, quem sortita fuit successum? Nullum prorsus. Alß nun diß (fatetur author) aber durch den vorgenenten Leutpriester verkündet vnd vollbracht ist / hat man kein eigenschafft vernommen / daß dise verkündungen vnd verflüchungen ützit habend erschossen; dann daß der allmächtig Gott/der vns allen sein barmhertzigkeit wolle mittheilen / vns die plag vmb vnser sünden willen hat geben / damit wir gebesseret wurden. Scribit quidem *Stettlerus* l.c. Episcopum etiam sententiam contra bruchos, sed irrito planè eventu, dixisse. Formulam totam, imò actionem juridicam, [ne Plebani unius hoc fuisse deliramentum existimes, Episcopi inserere placet. Daselbst verhöreten / inquit, auch die Geistlichen Vätter/die klagende vnd antwortende partheyen / damaligem ihrem gewohnten recht nach/deren terminos (wie das Original bezeuget) sie sehr fleissig vnd wol in obacht namen/vnd nach erdawrung aller gründen/ vnd fleissiger erwegung der vmbständen / fellete bemelder Bischoff ein vrtheil formaliter, vnder anderen worten/ die nachgesetzte in sich begreiffende: Vnd darauff so haben wir in diser sach geurtheilt/auß raht der Schrifftgelehrten/vnd erkennen also in diser Schrifft/daß die berüffungen

gen wider die schandtlichen Würm vnd Inger/ die dann den Kräuteren / Bunen / Weiden/ Korn/vnd anderen dingen/gantz schädlich sind/ kräfftig sey/vnd daß sie beschweert werden in die person Johannis Perroderi, (so von Freyburg gebürtig/vnd etwan ein tröler vnd loser bub gewesen / aber allbereit gestorben) ihres beschirmers: vnd demnach so gravieren vñ beladen wir/ vnd gebieten ihnen vnd verflůchen sie durch den Vatter/ den Sohn/vnd den heiligen Geist/daß sie von allen Feldern/Erdrichen/Sennen/ vnd Früchten kehren söllen/ohne allen auffzug/vnd also in krafft solcher vrtheil/so erklären ich euch bännig vnd beschwert / vnd außwürckung des allmächtigen Gottes/so sollen ihr verflůcht heissen/vnd wo ihr immer kehren täglich abnemmen/ also daß von euch gantz nichts vberbleibe / alß allein zu nutz menschlicher nohtdurfft. Ita pro Imperio Episcopus: Bruchi verò naturæ instinctu commoda usi sede, locum mutare nolebant.

Consuetudo deniq. (quis enim Augiæ hæ stabulum expurget, & incommoda Ecclesiæ ex recepto usu illata recenseat omnia?) Pontificis tyrannide, & miraculorum fulcris sustentata, tantá Deo panaceo conciliabat authoritaté, ut melioribus pleriq; cogitationibus ne quidem locum darent. In quas sæpe Ecclesiæ conjectæ fuerunt augustias, si (tanta nonnunquam Sacerdotum fuit avaritia & audacia) κυβώπια illa, corporis Christi, ut credebant, repo-

sitoria è templis fuerunt furto sublata. Exemplum, quod & ipsum domesticum est, ad an. Chr. 1465. commemorat *Theobald. Schilling* & *Bened. Tschachtlan*, uterque Bernensis Historicus. Referunt, Sacramentum, quod vocant, ex Basilico templo cum pretiosissima Hierotheca, quam, *Bruschio* teste, Sacerdotum vulgus, *portatilem* vocat *Sacramenti loculum*, fuisse ablatum: quo sacrilegio Senatus populusque Bernensis territus, per omnia suos mittebat legatos compita, inquisitum, an fortè se alicubi audacissimus homo proderet. Nec hac curâ negotium stetit. Qui, ex utroque ordine viri, ullo modo erant suspecti, in carceres rapiebantur. Tandem Sacrificulus morti vicinus, crimen fatetur, quod post obitum demum ejus, per alios Sacrificulos, proceribus innotuit. Addunt autem iidem authores, Bernensium Rempublicam & Ecclesiam magno propterea mœrore & angore affectam variis Numinis placandi iniisse rationes leges ferendo sumtuarias, à quarum rigore ne quidem nobilitas eximi poterat. Tanta erat religio, quæ, pro seculi consuetudine, pani illi numulario, cujus ne quidem usus extra Sacramentum esse potest sacer, deferebatur. Et sanè, quî potuissent alio esse animo? Credere enim, non panem, non hostiam; sed verum, naturale, Essentiale corpus Christi conopeo includi, quam non excitet devotionem, aut pro ejus curâ conservationem? Quotusquisque fuerit, vel leviter opinione ista imbutus, qui hujus libenter thesauri fecerit jacturam? Hinc magna illa solicitudo, quæ

ma-

majores nostri, ne ἄθεοι viderentur, aut, quo dicterio ante Reformationem onerabantur, *Turcæ* in bellis etiam huic Sacramento, & vasis ei destinatis caverunt Calicem miles ablatum morte luit, *Stettler*. p. 228. *Burkhardus* quidam *Kochenrubli*, Sacrificulus, quàm anxios reddiderit Majores nostros, vel ex ejus processu Inquisitorio patet. Habeo rem gestam, inter reliqua monumenta Helvetica, his verbis conceptam: Nachgang umb das Sacrament/so Herr Burckhart Kochenrübli zu Rülissingen auß der Kirchen tragen hat.

Oßwald Schmid / Vogt zu Greiffensee/ꝛc. Alß sie jetz im feld gelegen vnd gen Rülissingen kommen seyen / vnd dasselb Dorff angezündet haben/ begegnete ihme Herr Kochenrübli / vnd truge das Sacrament/ so er dann in demselbigen Kilchli zu Rülissingen genommen hette. Da fragte er / genenter Vogt / Herr Burckhartẽn/ wohin er mit dem Sacrament wolte? Antwortet er ihm. Er wolte es gen Singen in die Kilchen tragen/vnd alß er dem Priester nit zum besten trawte/redte er mit ihme/daß er lugte/daß das Sacrament gen Singen käme. Demnach verstünde er/Herr Burckhart hette das Sacrament gen Stußlingen in ein stuben treit/ vnd das da auff den tisch vnder vil gesellen gestellt. Dieselben nun mit ihme auch geredt hetten / er solte das Sacrament hinweg/vnd dahin es dañ gehörte/thun; das hette er am ersten nit wollen

Digitized by Google

thun/ doch so hetten die gesellen dermassen mit ihme geredt / daß er es hinweg truge: aber er wüsse nit/ob er das Sacrament in die Kirchen habe tragt oder nit ald wo er mit ihme kommen sey. Weiter seit er/daß der tochtermañ ein tüch in das tänn bracht habe/da redte man/ daß es ein voraltar tüch were/ dasselbē tüch hab demnach der tochtermann verkaufft/vnd das vmb 4. gulden geben/vnd ein halb mäß saltz darmit.

Hans Leeman ꝛc. da er gen Rülissingen kommen sey / hette Herꝛ Burckhart Kochenrübli Mäß/vnd alß er die Mäß vollbracht hette/stiesse man das Dorff an. Da bettind die gesellen denselben Herꝛ Burckharten / daß er das Sacrament gen Singen in die Kilchen truge/da sehe er/genenter Leehmann wol/daß er das Sacrament nemme: Aber wohin er es getragen habe/ wüsse er nit. Bertzi Dentzler ꝛc. Alß er gen Stußlingen kommen seye/ kame Herꝛ Burckhart Kochenrübli reitend auch dahin/ vnd führte das Sacrament vor ihm/da name er ihm das roſs ab/vnd truge Herꝛ Burckhart das Sacrament auff hinauff in ein stuben/ stelle das auff den tisch. Demnach redten er vnd ander gesellen/ so dañ auch in der stuben waren/zu Herꝛ Burckharten/er solte das Sacrament thun/dahin es gehört / ihren weren eben vil/ vnd möchten villeicht etwas anfahen/damit das Sacrament ge-

wüsſt

wüst oder gestossen wurde/darumb sie es nit da haben wollen. In dem fragte Herr Burckhart einem trog nach/darein er es thun wölle. Da suchte / genennter Dentzler/ einen trog/ den er auch fund. Demnach stellte der Priester das Sacrament dareyn. Also stünd es vnlang im trog: da woltend es die gesellen bey ihnen nit haben/vnd redten mit Herr Burckharten gleicher maß wie vor/er solte das Sacrament hinweg thun/vnd das versorgen: Gabe er ihnen zur antwort/er wolle mit dem Sacrament zum Hauptman gahn/vnd das nach seinem raht vnd empfelch versorgen: wohin er aber mit dem Sacrament kommen seye/oder wo er das hinthan habe/wüsse er nit. Philipp Isenschlegel rc. Alß er gen Rulissingen kommen/seye das Dorff angestossen/da redte ein gesell von Solothurn: Es were gut / daß man das Sacrament auß der Kilchen truge / dann es were zu besorgen / daß die Kilchen verbrunne/in dem sehe er/daß Herr Burckhart das Sacrament neme / truge auch das hinweg: vnd alß er gen Seüßlingen kommen/ stünde das Sacrament auff einem tisch. Da er es nun sahe/redte er mit Herr Burckharten: Er solte es versorgen / vnd thun/ dahin es dann gehörte. Herr Burckhart hette ihme auch geseit/er hette einen Kelch von Schnicken/vnd er wolte gern/daß sein Kelch/so er mit ihme genom-

men/daheimen were. In disen worten gienge er genennter Philipp auß der stuben/liesse das Sacrament vnd Herr Burckharten hinder ihme in der stuben/vnd wo er mit dem Sacrament kommen/seye ihme nit zuwüssen. Er hab auch gesehen/daß der tochtermann auff dem Schloß were/vnd da blunder in zween säck stiesse/vnd das auff einem Rößlein hinweg geführt hab. Hans Eberhard rc. Alß er gen Rülissingen kommen/da brünne das Dorff/vnd zu nächst an der Kilchen. Da redind etlich von Solothurn/ob kein Priester da were/der das Sacrament auß der Kilchen neme: In dem stünde Herr Burckhart da/vnd bete ihn/genannten Eberhart/daß er ihm hulffe/so wolte er das Sacrament herauß auß der Kirchen nemmen. Das er nun thet/vnd alß sie nun das Sacrament-häußlein auffbrechen/neme Herr Burckhart das Sacrament herauß/da gienge er hinweg/vnd hette seiner kein acht mehr/vnd alß er gen Stüßlingen kommen/kame er in ein stuben/da sehe er wol etwas auff dem tisch stahn/da ihne beduncktt/es were das Sacrament/aber er wüsse nit wohin es kommen seye. Colligo, ex circumstantiis, acta hæc esse in bello, quod Suevicum nostri, exteri verò Helveticum vocant. a Ch. 1499. gesto. Tunc enim Præfectura ad lacum Gryphæum functus fuit *Osvvaldus Schmid* & pagus Rulelsingen, cum aliis quibusdam, à Tigurinis, Bernensibus, Fryburgensibus, & Solodu-

durensibus in cinerem fuit redactus atque reductus. *Stumpf.* Paulo aliter *Stettl.* p 333.

XV. Atque sic tandem hoc seculo, quo magnum nonnulli Reformationis studium præ se ferebant, spes iterum ita decollavit, ut nec vita [a] deinceps purior, nec doctrina [b] sincerior, nec Ministrorum [c] electio emendatior, nec [d] officii vel regula vel cura religiosior à Curia Romana expectari potuerit aut impetrari. Unde justissimæ magnorum [e] virorum querelę & expostulationes.

[a] Id quod luculentissimè probant, hujus & sequentis adhuc seculi Historiæ, suo etiam loco proponendæ.

[b] Plerisque enim, ut ordine Theologiæ quædem loca percurramus, adhuc placuit. 1. *Sacræ scripturæ authoritatem dependere ab Ecclesia.* Nota est irregularis illa *Cusani* Ep. 2. & 7. regula: *Scripturas esse ad tempus adaptatas, & variè intellectas, & una cum tempore mutari, & Ecclesiæ praxin sequi.* Cujus Canonis Theologici usum Pontificii ostenderunt in mutatione communionis sub utraque specie. Alexander V. *scripturas sacras in vulgarem sermonem translatas damnavit; Bal.* p. 535. Guilelmus Butler Franciscanus

scripsit a.Ch.1401.determinationis nomine libellum,contra translationem Scripturæ sacræ in linguam vulgarem,postquam esset in Anglia (ut testis est Puruæus) procurantibus fraterculis generale mandatum,ut combureretur, *Id.*p.537. Et ex *Waldeni fascicul.*p 543. Anno Domini.1413. Scriptura sacra in vernaculo sermone,edicto publico hæresi primum habebatur in Anglia. Hoc ipso contra Pontificem argumento uti fuit ausus Sigismundus Archidux Austriæ. Cùm enim existimaret nimis accuratam rei Theologicæ à se requiri scientiam,consuetudinem opposuit,& Decreta Pontificum,qui vel ideo Scripturarum lectionem & translationem prohibuerint , ne in his sibi studiis seri aut meti crederent laici. Quam parùm Theologica sententia est Æneæ Sylvii Epist. 130. contra Bohemos: *Dubia , quæ vos cruciant ex sacris literis oriuntur.Neque enim Scriptura unquam ulla sic aperta,claráque fuit,ut in diversos flecti sensus nequiret: traxerúntque sacris ex codicibus ortum omnia,quæ ab initio surgentis Ecclesiæ usque nunc fuerunt Schismata.* In Controversiarum examine,Scriptura posthabita,ad ignem,contra Canones, provocant: vide Bzov.an.Ch.1498.S.13. 2. Quæ *tractandæ & explicandæ Scripturæ* ratio vulgò obtinuerit & Methodus suprà audivimus , & ex orationibus contra Bohemos Basileæ habitis patet, Bzov.a.Ch.1433. 3.*Superstitio* & *Idololatria* sua crebró

brò habuit fomenta, ex a. novis solennitatibus & festis. Vide *Plat.* & *St ll.* in Sixto IV. Ipsum etiam Basileense Concilium, specioso reformationis titulo indictum. *Festum Visitationis* Mariæ instituit & *conceptionis* confirmavit. Act. Concil. *Buchhol.* 1441. b. *Canonizationibus*, quarum commodius exempla proponuntur infra. c. *Reliquiarum* inventionibus, translationibus & elevationibus. *Bzov.* a. Ch 1449. S. 16. 17. Hoc año reconditæ sunt in cœnobio apud S. Petrum vivum, Aurelianensis in Gallia Diœces. in capsa reliquiæ sanctorum Potentiani & Altini. In Scotia verò, vetere pariete templi ad Dunfermylein destructo, inventum est adolescentis in plumbea capsula cadaver, bysso involutum, vividum adhuc corpore colorem servans, nec ulla ex parte corruptum Ajebant (NB) vetustatis studiosi, Divæ Margarethæ filium, prima defunctum adolescentia, &c. A. Ch. 1456. corpus Vincentii ordin. Prædicat transfertur. An. Ch. 1457. corpus Arnulphi Episcopi ex veteri capsa lignea in novum feretrum auro & argento decoratum deportatur. De translatione Aloysii per Regem Alfonsum, consule eundem, a. Ch. 1458. S. 3. A. Ch. 1458. Romæ in Basilica Vaticana, cùm sepeliendo cuidam sacerdoti Pœnitentiario sepultura in Sacello sanctæ Petronellæ, quæreretur, reperta est arca marmorea candidissima, continens in se duas capsas ligneas cupressinas, alteram grandiorem, alteram pueruli capacem, utramque laminis argenteis coopertam, signo crucis utramque signatam. In majore jacebat cadaver, ut vulgus jactabat, Constantini Impera-

toris,in minore ejus filii,utrumque vestibus aureis holosericis indutum. Id. S.42. De *Vincent. Ferrer.* Dominicano inter alia an. Chr. 1405. S. 3. commemorat,*eum misisse Cæsar-augustam quatuor argenteas statuas,summo artificio factas, auro,gemmis,margaritisque interstinctas, quibus sanctorum Valerii, Laurentii, Vincentii,atque Encratis reliquiæ includuntur, quas hodiéque sacris litaniarum lustrationibus,magnaq; celebritatis festis diebus, solenni pompa, thesaurum vehiculis gestari summa religione mos sit; & commeritam tutelaribus divis gratiam justis honoribus integra, incorruptáque voce & mente persolvi.* Iacobus Bosius lib. 13. hist. Rhodianæ narrat,Bajazetem, Turcarum Imperatorem Iohannis Bapistæ manum equitibus Rhodianis donâsse. Hæc verò manus qua occasione Constantinopolin fuerit delata, Guilelmi Caorsini verbis recitat Bzov. an, Ch, 1484. S. 11. *Servabatur,* ait, *Constantinopoli,in Monasterio S.Johannis,cui à Petro nomen,ab Imperatore Justiniano, magnis sumtibus ædificato, ante quingentos circiter annos illuc delatum,publicaq; venerationi exponi solitum, Christiani,qui super fuerant, Græci & Latini ritus testaban-*

bantur. Fama, & traditio dudum recepta obtinuerat, sanctum Lucam Evangelistam, magnitudine virtutum sancti præcursoris per motum, Sebasten, ubi inter Heli & Abdiam conditus jacebat sanctus Præcursor, animo auferendi sacri corporis accessisse; sed altitudine molis à conatu distractum, nonnisi brachium, manum dextram à reliquo busto abstulisse, secúmque Antiochiam detulisse: Itidémque ad tempora usque Juliani Apostatæ, sacrum istud pignus apud Christi fideles maxima in veneratione, idémque, ne à Sacrilego Imperatore, una cum aliis sanctorum reliquiis ignibus traderetur, pia devotione subtractum; ac inde aliquot postea seculis ab Justiniano Imperatore, ejusmodi sacrorum munerum conquisitore, Constantinopolin una cum capite ejusdem Divi ab Edessa, ac tunica Salvatoris inconsutili à Mara civitate Asiæ, translatum, ínq; Petræ Monasterio collocatum, cultúmque fuisse. Memorabant, Antiochiæ, stupenda miracula edere consuevisse; ex quibus duo Caorsinus ad notitiam posteritatis transmisit. Idololatria nondum omnino eli-

Digitized by Google

eliminata, draco vastæ magnitudinis in antro quodam propè urbem, non jumenta modò, sed & homines obvios devorabat, pestilentissimóque afflatu aërem inficiebat. Destinatum fuit Antiochenis, Numen aliquod in forma belluæ delitescere existimantibus, præter quotidianam stipem hominem sortitione electum sacrificare, Draconique voracissimo projicere. Accidit, filiam unicam cujusdam Christiani ad victimam destinari. Ibi pater anxius, filiæ quæ misertus, cùm nullam sibi in hominibus opem repositam existimaret, ad divinam confugit, & in templum, in quo manus sancti Præcursoris altari superposita prostabat, accurrens, provolutus in genua tutelam S. Baptistæ imploravit, inde ad sacram manum ad repens, adsurgénsque summitatem majoris digiti ex devotione, & fide præmordens, nonnihil pellis, & carnis sacratæ avulsit. Inde fiducia concepta, cum filia Draconi jam devota ad antrum perrexit, ínque rictum feralis belluæ sacræ ejus carnis frustulum injecit, quod pestilens Draco deglutire impotens, in continenti crepuit, civitatémque

At-

attonitam ad venerationem divi Præcursoris invitavit. Aliud est, quod narrabat. Die festo exaltationis sanctæ crucis, Patriarcha Antiochenus, cum universo Clero, & populo Christiano, solenni supplicatione instituta, manum eam extra urbem in locum quendam eminentiorem, ex quo agri conseminati despici potuissent, efferebat; eaque quasi fertilitatem sementibus imprecabatur. Hæc si immotis digitis persistebat; frugum omnium copiam affluentissimam portendebat, si digitos verò contraheret, rerum omnium inopiam. Translatio corporis Ioh. Brydelington Dominicani ex VValsingamo refert an. Ch. 1404. S. 18. Prolixam narrationem de visitatione feretri Lamberti Martyris & Pontificis, aliarumque reliquiarum Ecclesiæ Leodicensis recenset a. Ch. 1489. S. 13. Romæ die 24 Augusti, a. Ch. 1492. in templo B.M.V. in via lata cùm altare majus removeretur, repertæ sunt in arca porphyretica, aliquæ S S. reliquiæ à Leone IX. P. M. olim reconditæ, scil. Hyppoliti: Darii corpus & sociorum, de S. Cruce, de veste Christi inconsutili, de Spongia Christi, de vestimento B. M. V. de velo ejusdem, de terra sepulchri Christi. S. Stephani Mart. corpus, S. Agapiti Mart. Innocentium VIII. & ferrum lanceæ, quo Christi latus apertum est dono Bajazethis per Mustapham Bassam consecutum, & sub eo-

eodem titulum Crucis in Basilica trilinguem inventum, scribit *Geneb.* p. 728. An. Ch. 1430. Martinus Pontifex concessit Fratribus Augustinianis corpus S. Monicæ matris S. Augustini, ut illud Romam ad sui cœnobii Ecclesiam, ab Ostia Tyberina potuerint transferre. *Bzov.* S. 84. De particula tunicæ Salvatoris, & digito, pollicis Iohannis Baptistæ videatur *Id.* a. Ch. 1403. S. 5. Vsque adeò verò λειψανολατρεία Ecclesiæ molesta esse non desiit, ut & Patres Concilii Basileensis omnibus eam rationibus defensarint; & multæ hoc nomine exortæ sint controversiæ, de quibus sup. in Theol. Elenchtica. d. *Speciali Sanctorum invocatione.* Quas cuilibet sancto & sanctæ Vlmenses detulerunt partes hoc seculo, commemorat. *Fel. Fab.* Hist. Suev. l. 2. p. 315. c. 17. de locis propè Vlmam extra mœnia civitatis. *Villa,* inquit, *proxima est Seflingen, in qua est B. Virgo præsidens in horto virginum, & ab occidente muros civitatis Ulmensis custodiens. Ad meridiem est villa VViblingen, in qua est Ecclesiæ patronus, & Ulmensium custos S. Martinus armatus, militia spirituali & temporali. Ibi etiam propius est Svvekhofen, olim villa, ubi hodie Ecclesia est, in qua S. Johannes Evangelista Ulmam observat. Ad orientem est Pful, villa, juxta quam mausoleum est beatissimæ virginis in publica strata, quod inhabitare*

se

se demonstrat quibusdam miraculis. ex quo Ulmam misericordiæ oculis inspicit & tuetur. In ea villa est patronus S. Udalricus Ecclesiæ optimus civium se implorantium custos. Ad Aquilonem regio monte Elchingen excelsius beatissimæ Virginis thronus collocatus in omnium terrorem civitati Ulmensi nocere volentium. Et sub ea in villa Thalfingen residet in Ecclesia, armis accinctus S. Georgius miles strenuissimus, paratus in Ulmensium defensionem: In ea plaga, propius Ulmam est Ecclesia, in qua S. Leonhardus patronus est, qui paratus semper est solvere vincula compeditorum se invocantium, & capere ac ligare Ulmensibus nocere volentium. Ad hunc beatissima Virgo Maria suam collocavit sedem, & miraculis se ibi favere Ulmensibus demonstrat. Ibi etiam penè ad murū sunt in Ecclesia omnes simul sancti patroni cūstodes Ulmensium, & B. Virgo in medio eorum stans in arce Cœmiterii supra polyandrium, & extra Cœmiterium in capella cœmiterii pauperum de hospitali, etiam miraculis se adesse demonstrat Ulmensibus præsidio. Et supra in monte

te contra occidentem residet speculator S. Michael, ab omni parte circumspiciens Ulmam & armatus protegens. Sed & S. Jacobus Apostolus ab antiquo occidentalem civitatis Ulmensis partem tuitus est, residens in capella villæ Seflingen. Nonne verò hoc ipsum est, quòd per Prophetam Deus exprobrat domui Iudæ; Civitatum numero tuos ô Iuda æquasti Deos; *Jerem.2.28.* 4. *Papalis etiam dignitas ex* praxi hujus seculi fulcra habuit. a. Papa Concilio & toti Ecclesiæ se prætulit b. Magistratuum Imperio non tantùm se exemit, libertatem & immunitatem Ecclesiasticam defendit; sed & excommunicationis fulmina crebrò vibravit, contra Gregorium Heimburg, Legum Doctorem, quē anathemati devovit Pius II. Certamē Gregorius vehemens scriptū opposuit, quod extat in *Paral.Ursp.* p.407. vide *Sylv.* Epist.415. Eundem etiam Pium II. gravissimis censuris persecutum esse Sigismundum Austriæ ducem, quòd Nicolaum Cusanum Cardinalem cepisset, & comprehensum aliquandiu in carcere detinuisset, testatur *Platina*. *Augere*, inquit in Pio II. pag.230 *Majestatem Pontificis conatus est semper. Non reges, non duces, non populos, non tyrannos in se aut Ecclesiasticum quempiam delinquentes, bello, censuris, interdictis, execrationibus persequi prius destitit, quàm eos ad sanitatem rediisse cognoverit.*

Lu-

Ludovico autem Gallorum regi adversatus est, quòd libertatem Ecclesiæ minuere conaretur, cùm ab eo antea Pragmaticam Ecclesiæ Romanæ perniciosissimam pestem extorsisset. Borsio, Duci Mutinensi minatus est, quòd ipse Romanæ Ecclesiæ Censuarius, & Sigismundo Malatestæ hosti Ecclesiæ & rebus Gallicis faveret; Sigismundum verò gravissimis censuris persecutus. Et in Martino V. p. 280. *Brachium armis spiritualibus, hoc est, censuris in eum Pontifex usus est. Interdictum enim à sacris his* (&, inter eos, Bononiensibus; Bzov. an. Ch. 1428. S. 12.) *omnibus est, qui brachio parerent. Vetitique sacerdotes decreto Pontificis eisdem in locis celebrare.* Gregorius XII post Innocentium VII. an. Ch. 406. Ladislaum excommunicatum & regno privatum denuntiat; Bzov an. Chr. 1409. S. 13. quam ratam damnationem habuit postea Iohannes XXIII. Iohannem Odrovansium Archiepiscopum anathemate percussum non ausi sunt Canonici Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, donec vinculo solutus esset. Id. a. Ch. 1450. S. 19 Diris devovit Pius II. qui socii erant captivitatis Archiep. Colon Id. 1478. S. 10. Quod etiam spiculum idem detorsit in Venetos, an. Ch. 1483. S. 2. Bullam insuper quam vocant cruciatam, ubique locorum promulgari voluit, in

qua Indulgentiæ oblatæ, plenaque delictorum condonatio promissa iis, à quibus auxilium adversus Ladislaum, tanquam Ecclesiæ hostem & rebellem fuisset latum: Bzov.an.Chr.1410.S.8 & seqq. ubi de Cruciata militia, & variis Indulgentiis eidem concessis, ritibus, ceremoniis, & benedictionibus tum vexillorum σταυροειδῶν, tum militũ auctoratorum, fusè agit. Confer S.22.& a.Ch.1411.S.3.ubi repetita in eundẽ Ladislaum bruti fulminis tela. Iisdem armis *bona Ecclesiastica* Politicis eripit Innocent.VII.a.Ch 1406.5.*Sacramentorum* doctrina variè mutata & mutilata nullam vel Papæ, vel Conciliorum authoritate κατάρτισιν consecuta fuit. Obtinuit enim vulgò a. *numerus septenarius*. b *communio sub una specie*, quam unius potissimum & alterius seculi consuetudine defenderunt. Vide Bzov. a.Ch.1433.S.142. c.*Transsubstantiatio*. Monstrosi hujus dogmatis vindiciæ à F.Ragusio contra Bohemos in Basileensi Concilio, omnibus naturæ principiis concussis, paratæ fuerunt ἄγραφοι καταγραφοι, ἀσύστατοι. *Ex prædictis*, inquit apud Bzov.a.Ch.1433.S 128 *tertia suppositio; videlicet, quòd Accidentia panis & vini, quæ sensu deprehenduntur in hoc Sacramento, post consecrationem remanent sine subjecto. Nam ex quo ibi fides Catholica ponit esse verum corpus Christi, ut dicit prima suppositio, nec remanet substantia panis, ut di-*

dicit secunda, oportet quod remaneant sine subjecto; quia si remanerent in subjecto, aut remanerent in ipso corpore Christi, aut in aëre, aut in aliqua alia substantia: Sed non poterit dici primum, quia corpus humanum nullo modo potest affici hujusmodi accidentibus, neque etiam est possibile, quòd corpus Christi, gloriosum & impassibile existens alteretur ad suscipiendas hujusmodi qualitates: nec potest dici secundum, quia aër non est hujusmodi accidentiũ susceptivus, quia etiam accidens nõ transit de subjecto in subjectum, ut scilicet idem accidens numero sit, quòd primo fuit in suo subjecto, postmodum fiat in alio: Accidens enim accipit numerum à subjecto, unde nõ potest esse quòd idẽ numero manens sit, quandoq; in hoc, quandoq; in alio subjecto, & videmus etiam ad oculum, quod cùm hujusmodi accidentia transferãtur de loco ad locum ad motum harum specierum aër depellitur, quod utiq; non fieret, si in ipso aëre existerent, sicut in subjecto. Nec potest dici, quòd remaneant in aliqua alia substantia pari ratione, sicut nec in substantia panis, ut superius dictum est, cùm

ibi nulla remaneat. Nec hoc est inconveniens divinæ omnipotentiæ & suæ sapientiæ; cùm enim effectus magis dependeant à causa prima, quàm à causa secunda, utique nulli dubium potest esse, quòd Deus, qui est prima causa substantiæ & accidentis, possit sua virtute infinita conservare inesse accidens, subtracta substantia, per quam inesse conservabatur sicut per causam secundam: sicut & in genere causæ efficientis potest alios effectus naturalium causarum producere, sine eisdem causis naturalibus, quemadmodum corpus humanum formavit sine virili semine, in utero virginis. Has tres suppositiones de veritate nostri divinissimi Sacramenti volui proponere duplici de causa, prima est, quia ad sequentia mihi multum deservient: secunda est ad aliqualiter aperiendam maledictæ & damnatissimæ memoriæ hæresiarchæ Johannis VVikles perfidiam, qui, quantum in eo fuit, non divino sed Diabolico spiritu inspiratus, visus est tollere à cordibus fidelium fidem hujus venerabilis Sacramenti, & subvertere universam fidem & Ecclesiam Catholicam, ponens

pens in forma tres conclusiones contrarias prædictis tribus veritatibus Catholicis, videlicet: Christus non est in eodem Sacramento identicè & realiter, in propria persona corporali, contra primam. Substantia panis materialis & similiter substantia vini materialis remanent in Sacramento Altaris contra secundam. Accidentia panis non manent sine subjecto in eodem Sacramento contra tertiam. Hæc, suo modo, more & stylo, Monachus. Ex his autem verbis, & prolixa disputatione colligimus, 1. Perspicuè satis & clarè Transsubstantiationis dogma à VVIclefo fuisse impugnatum. 2. Verronistas, seu Methodistas, quos vocant, ne hoc quidem defuisse Seculo. Vsum enim rationis & Philosophiæ non urgent modò, sed & torquent sæpe, ut placitis ea suis velificari cogant. Quàm acutè videt Ragusius accidentia panis & vini non recipi, vel à corpore Christi, vel ab aëre, vel ab alia aliqua substantia; hac enim ratione daretur transitus ejusdem numero accidentis de subjecto in subjectum? At ubi hac ipsa statera accidentium expenditur natura & proprietas, quæ, omnium saniorum Philosophorum suffragio & consensu est, *inesse*, forum declinant, & μετάβασιν εἰς ἄλλο γένος committi clamitant. Eodem pede claudicat argumentatio concomitantiæ, ex solis naturæ principiis depromta, & com-

munioni sub utraq; specie opposita 3. *Peccati* etiam *malum*, ejusque pœnam suo multi mensi sunt pede, parùm soliciti vel de consuetudine veteris Ecclesiæ, vel mandato Dei. Quàm prolixè multi hoc seculo publica defenderunt lupanaria? Leges humanas suum volunt fecisse officium, si fornicationem simplicem seu simplex, ut loquuntur, meretriciū, pro posse restringatur, puta quantum ad locum, ut meretrices non sint in loco honesto civitatis; nec sint in locis privatis, sed publicis, &c Vide orat. *Aegid. Carler.* apud *Bzov.* a. Chr. 1437. S. 197. Quæ incestuosa, opinione, erant, libera fiebant, Papæ dispensatione. Iohannes de Bavaria Leodiensis Episcopus, Martini Papæ dispensatione fit maritus. *Bzov.* a. Ch. 1418. S 8. 4 *Remissionem* pœnæ peccatis debitæ ab Indulgentiis expectandam publica Synodo contra Bohemos fuit declamatum. Oratio extat apud *Bzov.* a. Ch. 1423. S. 228. Rationibus ex Scriptura petitis, sed adeò malè ad rem accommodatis, ut non de Canonistis tantùm, sed plerisq; sui seculi Theologis queri potuerit *Polydorus Virgilius*, de Invent. l. 4 c. 6. *Non secus eos aliquoties detorquere sacras literas quo volunt, ac sutores sordidas solent dentibus extendere pelles.*

[c] Vnde justissima *Cardinalis Papiensis* querela apud *Bzov.* an. Chr. 1472. S. 21. ad Cardinalem Theanensem de Sixto IV. *Quantum intelligo ex literis tuis, magnis itineribus ad interitum tendemus. Omittimus nihil, quod facere*

re ridiculum Ecclesiæ ministerium possit. Etiamne, oro, in tantum amentiæ labimur, ut juvenibus duobus, nunc primum ex tenebris, in lucem eductis, nullum penè usum habentibus, quorum alterius vita, alterius facultas est nota, gubernacula tantæ administrationis dedamus? Miserum me, quid audio ex te? Quid tentari Romæ intelligo? Apud eam præsertim sedem, quæ ad sancta exempla constituta. Si non attendimus, quid lamentaturi sunt homines: quid improbaturæ nationes? Num quid attendi est æquum, quantum ea socordia obfutura sit animæ, & Deo futura ingrata? Hinccine evasere religiosi hominis & celebris Theologi commendationes? Si sustinere tantum oneris nequit, cur oneri suscepto non cedit? Aut si id seculi pudor non sinit, cur iis non permittit, quorum ab ætate & usu, & vita minus pudenda sunt vires? Cur in domesticas semper notas relabitur? Fideles videlicet & sancti, & utiles sui: nos indigni, qui ad innocens ministerium deputemur. Usque adeò quies & valetudo illi sunt cordi, ut horum causa gregem creditum pro-

dat, Pastorisque tantùm retento nomine, reliqua quò eant præcipiti videnda non putet. Annon Salvatoris est memor, cujus non sunt oves, videt lupum venientem & fugit? Comminationem quoque Prophetæ non timet. Pastori derelinquenti gregem, gladius super brachium ejus, & super oculum dextrum ejus. Brachium ejus ariditate siccabitur, & oculus dexter ejus tenebrescens obscurabitur. Non illi vos etenim ad Pontificatum dedistis, non ipse ad mollitiem & delitias sumsisse cathedram Petri debuit cogitare. Hæc de *Sixto*, ejus cura pastorali, & consuetudine illos ad summa honorum fastigia evehendi, quos sanguinis sibi necessitate propinquos habebat. De *Paulo II.* aliisque Simoniacis egimus sup. p. 199. deinc.

[*d*] Id quod patet ex legibus Pontifici creando latis, quæ animarum curam, aut pastorale munus vix obiter tangunt. Si vel Satrapæ, vel cuicunque alii Politico ὑποτύπωσις formanda fuisset, aliquam fortè speciem haberent. Sed quid choro cum foro? armis cum toga? vide *Bzov.* an. Chr. 1464. S. 39. & confer cum Paulinis ὑπομνήμασι, observabis facilè quid distent æra lupinis.

[*e*] Extat in Bibliotheca S. Andreæ Brunsuigæ *Epistola*, Christi nomine, ad Concilium Constantien-

tiense, secundo Concilii anno scripta, cujus summa & verba hæc ferme sunt: *Quòd Concilium promittens reformationem Ecclesiæ, nec tamen reformans Papam & curiam, simile sit fabulæ Aescopicæ, cùm parturiunt montes, nascitur ridiculus mons. Reformationem à Papa, aliisque summi ordinis inchoandam esse, &c.* Catal. Test. Verit. l. 19 p 864. Quid? quòd omnes, liberius paulò Reformationem urgentes, vitæ & fortunarum discrimen adierunt. De *Gersone*, Cancellario Parisiensi refert *Truben* eum (quod in Concilio Constantiensi emendationem Ecclesiæ Romanæ plurimis rationibus proposuisset) dissoluto Concilio à Pontifice domo, patria, dignitatibus spoliatum Lugduni consenuisse, & an. Chr. 1429 mortuum fuisse. Vide *Calv.* Invenitur etiam passim in Bibliothecis *colloquium* quoddam *Petri* & *Pauli*, incerto authore, quod sic incepit: *Reverendissimis in Christo Patribus & Dominis &c.* Scriptum est anno 1404. ut in fine legitur. Dialogus autem in tres partes dividitur, quarum hæ sunt propositiones. *Primò*, inquit, *gravissimos errores Curiæ Romanæ detegam, &c. Secundò scripta & dicta ejus erronea, minúsque Catholica, confutabo, &c. Tertiò, totam Curiam Romanam erroneam, & in statu damnationis laborantem ex verissimis funda-*

mentis declarabo. In præfatione inquit: *Sic tota Romana Curia à planta pedis, usque ad verticem capitis patenter excæcata est erroribus, ipsáque errorum suorum veneno inebriavit omnes fermè mundi partes, ac si immensam Creatoris potentiam Papa posset limitare*. Post multas querelas tandem concludit Paulus: *Reformet ipse unigenitus Dei filius suam Ecclesiam, &c.* Illud verò diligentissimè observandum est, quòd, postquam in præfatione dixisset: *Papam & Curiam tum per se errare, tum alios seducere*, subjicit: *Omnes quidem intus murmurant, nulli autem clamant.* *Talis enim sanè ratio rerum jam longo tempore fuit in Ecclesia; ut multi Antichristi errores agnoscerent, ac apud sese, vel inter aliquos amiculos clam damnarent; sed metu ejus tyrannidis & potentiæ nullus vel paucissimi auderent ejus errata publicè reprehendere*. Ita *Catal. Test. Verit.* l. 19. p. 852. Citatur scriptum à quibusdam veteribus ut à Iohanne Huss, & in ejus processu, sub titulo *Aurei Speculi*. Magna cumprimis παῤῥησία fuit, Andreæ Craynensis Archiepiscopi, cujus proinde Acta, appendicis loco, subjiciemus.

Ap-

Appendix Sect. 1.
continens.
Gesta Archiepiscopi Craynensis in facto Indictionis Concilii per Petrum Numagen, Trevirensem descripta.

Atque sic prodeunt tandem tot pridem votis desiderata Andreæ Craynensis Archiepiscopi gesta, ut in ipso vocantur limine. Non obtorto collo huc rapiuntur, sed sponte se huic seriei insinuant, tum quòd hoc seculo Tragœdia contigerit, tum etiam quòd Basileensis Concilii actis; quorum frequenter fecimus mentionem; afferat lucem, Vix si ab Helvetia discesseris confœderata, authorem reperias, qui Archiepiscopi hujus meminerit. Nempe, quòd fortiter nimis Papatum impetierit, & nominis & vitæ jacturam passus est. Compendium Historiæ dedimus sup. p. 97. ex *Stumpfio* & *Catal. testium veritatis*. Quædam suppeditat *Steitler*. annal. l. 6. p. 283. omnium plenissimè, & ab ovo quasi rem gestam narrat *Christianus VVurstis*. Chron. Basil. l. 6. c. 14. Sed quia vernacula illam scripsit lingua, de succincta potiùs epitome, quàm singulorum repetitione verborum solicitus; rem omnino non modò posteritati gratam; sed & instituto huic cumprimis necessariam tentare me confido, si acta, ipsâ *Petri Numagen*, Trevirensis, Notarii, & Sacellani Ecclesiæ Tigurinæ, pro ætatis illius ratione non indocti, conscripta, notisque ejusdem subinde illustrata, in apricum proferam. Habuit (ut aliquid saltem proëmii loco dicam) Andreas Cardinalis instituti

sui

sui fautores Helveticos Bernenses cumprimis & Basileenses. Id quod ultrò Petrus noster, & larga manu concedit. Et sanè, ut à D D. Bernensibus faciam initum, mirum ne fuerit Illustrissimam & potentissimam jam tum Rempublicam tot Monachorum præstigiis, Papæ imposturis hoc maximè seculo delusam, illum, qui de Reformatione Curiæ Romanæ cogitavit, in tutelam suscepisse? Hoc enim seculo Berna vidit bona Ecclesiastica ab ordinis Teutonici Monachis, inutilibus terræ ponderibus, & ignorantiæ monstris, consumi, & ignominiosè dilapidari; *stettl.* Chron. Nuitl l.6.p.292. Vidit, fictis lemuribus & larvis, plebis crumenas exenterrari: *Nider.* Formic.c.1.vide sup.p 264. Experta est, Romanos magnis & de Helvetia bene meritis viris, post mortem etiam insultare; *stettl.* l.6.p. 282. Taceo tragœdiam Dominicanorum seculo sequenti; cujus dedimus summam P. 11. ὀδηγῷ p.166. actam. Supposititias S. Annæ reliquias, Lugduno allatas, de quibus *Stettlerus* ad an. Ch.1518. p.575. Acta visitationis Episcopatus Lausannensis a. Ch.1410. quæ memorant, solo illo tractu 70. repertos fuisse concubinarios, quorum nonnulli duas tresve rusticorum mulieres vitiârint: referente libro an. Chr.1650. Bernæ excuso.p.223. Insuper, Indulgentiæ, per Leonem Roma missæ, iis etiam peccatis remissionem promiserunt, quæ ne designata quidem erant, Id.p.272. Incidit & in hoc seculum puerile illud Drama Exorcisationis, de quo prolixè egimus sup.p.316. Quid ergo miremur, fuisse subinde nonnullos, qui meliorem Ec-

cle-

clesiæ optârint statum? Id potiùs conatum Reipublicæ confœderatæ commendet, quòd eam ne Sixti quidem, magni Helvetiorum Mæcenatis & amici, authoritas deterrere potuerit. Sixtus enim crebras illas Indulgentias, de quibus sup. p. 298. Ecclesiæ Bernensi concessit. Idem primus Helvetiorum fœdere munitus, insigni Bernenses cum cæteris Helvetiis labaro donavit. De quo tamen, an in Helvetiã unquam tutò satis venerit, dubitari video. *Stettl.* lib. 6. p. 276 in ipso itinere periisse ait; suo tamen tempore Bernæ ob rei magnitudinem, raritatem & admirationem asservatum fuisse, asserit *Valerius Ansel. Rid.* Catal. annorum atque Principum p. 87. adjuncto diplomate Pontificio, quod, quia alibi hactenus non observavi, αὐτολεξεὶ inserere constitui: *Sixtus Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis confœderatis Altæ Ligæ superioris Alemaniæ salutem, & apostolicam benedictionem. Cùm in aliis rebus omnibus, & maximè occurrentibus negotiis Apostolicæ sedis, pro quibus dilectum filium Gentilem de Spoleto electum Anagniensem nuntium & oratorem nostrum ad vos misimus, summam vestram erga præfatam sedem devotionem, fidem, & promtitudinem cognoverimus, vos dignos duximus, quos præcipuè ejusdem sedis munere tanquam præ-*

præcipuos illius defensores & fidelissimos propugnatores decoraremus. Mittimus igitur in perpetuum vestræ erga dictam sedem devotionis & fidei testimonium vexillum unum solenni benedictione nostra benedictum, in quo Beati Petri, Principis Apostolorum imago est, cum Pontificali habitu, & mitra triplici, cujus manus dextra erecto digito crucem albam sustinet, sinistra verò tenet claves, ipse gravi & benigno aspectu fidelem populum, partim inermem, partim armatum deorsum aspiciens, benignis verbis sub cruce positis adhortatur. Benedicti filii à Domino ob fidem vestram in sanctam sedem Apostolicam. Sub ejus verò pedibus poni fecimus nomen nostrum, ut etiam filiis & posteris vestris innotescat, quanto vos amore prosequuti simus, ac quam gratam habuerimus singularem vestram devotionem & fidem. Ipsum autem vexillum rubeum est sericeum cum fimbriis ac pendentibus loris pariter sericis, quæ omnia sua mysteria habent. Nam idcirco fecimus vexillum ipsum rubeum fieri, ut fervorem & ardorem maximum vestræ erga sedē ipsam

fidei

fidei & devotionis indicaret. Imaginem verò Beati Petri continet,ut sicut Petrus ipse Romanæ Ecclesiæ caput est, ita sciatis vos obsequium vestrum ipsi beato Petro & Ecclesiæ Romanæ præstare. Et notũ sit omnib9, vos esse sub protectione ipsius Beati Petri, qui firma Petra est, adversus quam nec portæ inferi, nec inimici ulli prævalebunt. Crux Domini super ejus dextram posita est, quoniam sicut eam ferens Dominus noster Jesus Christus Dæmones conterruit, & portas abyssi perfregit, ita inimici Ecclesiæ, contra quos pugnabitis à facie vestra per dictæ crucis signum & virtutem dissipabuntur & fugient. Nos vexillum ipsum benedicimus, & sub eo militantes, benedictionem omnipotentis Dei, vobiscum semper habeatis. Ea propter (quod huic sanctæ sedi præfatæ ac vobis faustum & felix sit) læto & magno animo vexillum hoc, quod præfata sedes vobis donat accipientes, contra ejusdem sedis inimicos virtutem vestram ostendite. Ite animis lætis contra hostes Ecclesiæ, & illam ab oppressoribus Ecclesiasticæ libertatis ac facientibus contra illam solita magnani-

mi-

mitate vestra defenditur. Inferat Præpotens exercitus vester vexillum hoc altissimi nomine invocato contra dictæ sedis inimicos, & quemadmodum columna nubis populum Dei in deserto præcedebat & dirigebat in viam salutis & victoriæ. Quicunque sub ea pro ipsa Ecclesia Romana pugnaverit, à Domino nostro Jesu Christo benedictus sit, & plenariam habeat peccatorum suorum omnium remissionem & Indulgentiam, quam & nunc & per præsentes concedimus. Maledictus sit quicunque contra vos pro Ecclesia Romana prædicta pugnantes pugnabit, aut facere contra præsumserit. Vobiscum autem sit benedictio Domini perpetua cum laude & gloria omnipotentis Dei, ejúsque Beatæ Mariæ Virginis in seculorum secula. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1478. Pontificatus nostri anno 8. Atque huic tam liberali Indulgentiarum promo, imò *novo urbis Conditori* (quod ei elogium largitur idem *Ansel. Rid.*) *tantæq; Majestatis Monarchæ, ut Christianos Principes haberet obsequentissimos, quos pro voto suo aut exaltavit aut depressit;*

sit; repudium misisse, aut aliis contra eundem auras vacuas & benevolas præbuisse multum erat. Quod Potent. Rempublicam tentâsse, non modò Trevirensis noster concedit, sed paulò fusiùs enarrat *stettl.* lib. 6. p. 283. *Reversus*, inquit, *ex Italia 1482. Bernã venit Cardinalis ubi coram senatu mentẽ suam, & Reformationis studium aperuit, tanto cum successu, ut Magistratus συςατικαῖς eum literis Basileam fuerit comitatus. Basileæ tantum apud cives habuerunt pondus, ut spes optati successus haud vulgaris ei apparuerit.* Lectorem autem plura desiderantem ad Basileensia rejicit Chronica, quorum nomine annales, dubio procul, intelligit *christiani VVurstisii*, quo, ex nostris Scriptoribus, Historiam hanc nemo fusius pertractat l. 6. c. 14. & deinc. Neq; verò, quòd Craynensis noster à Basileensibus in tutelam receptus fuit, novus aut insolitus videbitur pruritus. Certum enim est, non semel Basileenses tyrannicis Paparum conatibus sese opposuisse. De fide & constantia Ludovico Imperatori exhibita, & à Pontifice diro excommunicationis fulmine vindicata, fusè agit *stumpf.* noster lib. 12. p. 661. *VVurstis.* l. 3. c. 10. Æterna cumprimis memoria digna fuit παῤῥησία, amplissimi viri *conradi* von Berenfelß/Equitis & Consulis in Commissarium Pontificium exercita. Cùm formula ei abjurationis solennis prælegeretur, dixit: *Scito, Bambergensis Episcope, nos nec credere, nec*

confiteri 1. Dominum nostrum, Imperatorem Ludovicum fuisse hæreticum. 2. Eum nos, qui vel omnium vel plerorumque Electorum suffragiis Romanorum Rex designabitur, recepturos, etsi vel maximè Pontificis confirmatio non accedat. 3. Nihil nos admissuros, quod jura Imperii Germanici violare queat. Quòd si igitur, accepta à Pontifice potestate, sacra restituere paratus sis, age, rumpe moras, grati acceptabimus, &c. Clericum dirarum Pontificiarum præconem malè exceptum fuisse, commemoravimus ex *Iohanne Vitodurano*, hac ipsa Hist. Eccl. sup. p. 833. Ejusdem meminit tragœdiæ *VVurst.* l. 3. p. 162. b. Taceo prægnantes causas alias, quibus lacessiti meliora optârunt. De dissoluta Vestalium Clingenthalensium vita consulatur *VVurst.* libr. 6. cap. 13. Concilii igitur, Papam ad officium revocantis, authoritatem proculcatam ubique à Papalistis & rejectam, Amplissimus Basileensium Magistratus, tanto majori, dubio procul, conatus est asserere studio; quantò ipse gerendæ rei Archiepiscopus videbatur commodior; ut quem & officii dignitas, & Principum amicitia, & ingenii ubertas, & causæ denique integritas defendere poterant. Sed ad ipsa nunc Acta, quæ, σαφηνείας ἕνεκα, certis ordine subjiciemus distincta Sectionibus.

Sectione I. *Petrus Numagen, cùm præter votum res ceci-*

cecidisset, solicitè se excusat ob operam Cardinali fideliter in negotio isto præstitam. A facundia quidem, & muneribus publicis tum à Pontifice, tum ab Imperatore mandatis, ipsum ita commendat; ut tamen cerebrum læsum & mentis ei ἀῤῥωςίαν exprobret. Petri verba ita habent:

Gesta Archiepiscopi Craynensis in facto Indictionis Concilii, per Petrum Numagen Trevirensem descripta feliciter incipiunt.

Canit, non arte dulciter Philomela, sed naturâ, quæ illi in sui pestem hoc donum concessit, ut ejus delectata, utpote quæ cantu placeat, cantu, ut ajunt, continuato moritura deficiat. Cattus nequam rabiem, mentita mansuetudine, dissimulans blanditiem sibi pungit dirè, muris visi avida. Gallus ad iram facilis, pugnam gloriabundus alto concentu corporeque extenso insinuat, quam adversarii resistentia timidus statim denegat. *Miser ille Andreas dictus Craynensis*, postquam corde invido & dementi audacia in choro Ecclesiæ Basiliensis *execrabilia in summum nostrum Pontificem Dominum Sixtum IV. pupugisset*, sacrū Concilium Ecclesiæ sanctæ Catholicæ insulsa pronuntiatione promittens, Bernenses in sui amorem traxit, quorum favore, (taceo boni utilis) ipse à Basileensibus tutelæ receptus est; homo, inquam, qui sola facundia, ut credo, sublimatus, & ab eadem ipse præcipitanter deceptus, aliosque multos dece-

pit. Volo alia sic satis dixisse. in parabolis & in actis infra significare. Sunt & plura sed pauca dicam; quæ me ad familiaritatem suam induxerunt inductumque in ea (sæpe tamen interrupta) retinuerunt Homo ille cerebro læsus,non sui compos semper, sed amens,in parte verò amente periculosior, nihil sibi prospexit,nihil ponderavit,capitis sui furore in hæc maxima mala seductus est, dum nec quæsivit consilium, nec cepit oblatum. Hujus quamvis criminationes, tam publicæ, quasi dissimulatę invidiæ domesticæ revera displicuerint, publicationis tamen solennitas,& rei gestæ series magnitudóque illius audaciam,ne dicam temeritatem in admirationem vehementem traxerunt, ut qui non timeat,inter tot doctos viros,Prælatósque, & utriusque status personas præstantissimas hujusmodi attemptare. Præsumebam enim de tribus, sine quibus non potuisset vir solus; tot tanntaque in tantum taliter denunciare crimina,& universalem Ecclesiam conventuram promittere. De maxima etenim scientia, qua fundamentum & ordinem gerendi negotii cognosceret, & redarguentes vinceret. Maximam assistentiá,qua Patres conventuros esse infallibiliter sciret,& impugnantibus resisteret. Magnam deniq; temporalium copiam,qua sine defectu nuntiorum, negotium hujusmodi undique solicitando dirigeret. Sed ecce, quoniam nullum istorum de viro isto, ita quód nec mediocriter expertus sum, postquam *vehemens me admiratio in sui multùm à præceptoribus meis*

com-

commendati frequentationem traxerat. Illi enim omnia ei reddentes,& maxima sibi de eo promittentes , me adhortationibus multis compulerunt ipsi adesse,quasi maxima salutis de eo expectatio esset. Vnde sæpe illis,ne dicam, vaticinio quodam,quæ secuta sunt, insinuavi: & tamen quoties me subtrahere ab ejus frequentia studui, *illi me semper arguentes in eandem reduxerunt*,credentes quidem mihi de inscitia,sed de occulta intelligentia & favore D.nostri Imperatoris sperantes, eo *quòd Archiepiscopus,& in magnis ambaßiatis fuisset , tum Papæ,tum Imperatoris,cujus etiam se oratorem nominavit.* Et sic tum præceptorũ meorum directione, tum favore Concilii ductus,postquam citationem contra dictum Pontificem summum, non stilo perse, quamvis ritu scribendi incomptam, ne dicam jure, ineptissimam, sed solo jussu per alium quendam edidisset,multa ejus rogatu scripsi,quæ me habita illius intentione oportuit componere,& aliquo fulcire ornatu , ne de ineptiis suis quos articuli sui & citatio prædesignata mille locis ostendunt , scriptor potiùs arguatur, quàm præceptor. Illa enim affectum, quem ad bonum Christianitatis gero, non semel indicant. Nec dicatur,me scribendo Apostolicæ sedi, sive D.Papæ injuriam fecisse: *Sum enim Scriba publicus, à dextrisque & à sinistris desiderantibus ca-*

Digitized by Google

lanum accommodo, obsequor, & obsequii mercede me sustento. Nulli tamen per hoc jus dico, nulli injuriam, sed quicquid agitur à dextra contra sinistram, & è contra, tanquam medium non partiale, sine justificatione vel injuria dum requiror hinc inde publica scripturâ attestor. Cùm igitur Authoritate Cæsaris publicum notariatûs geram officium, meritò proinde Cæsaris favore illi scripsi, qui se Cæsaris oratorem nominavit, donec mandato Cæsaris audivi, sibi favores esse inter dictos. Teneor enim, cùm sim generalis & publicus omnium servus, omnibus tabellando inservire, pro salario competenti. Et si præter officium familiariter quodammodo scripta suo nomine ediderim, non tamen in Papæ ignominiam, *sed contra eos, qui ajunt, Papam non posse à Concilio judicari, cujus ego oppositum teneo.* Et si tamen illa præter materiam Concilii, crimina contineant, necesse tamen erat, ut quod alieno nomine editur, proposito alieno non careat, ne disceptantes videantur de terminis magis disputare, quàm rebus, dummodo materia subjecta non appareat, de qua argumenta debeant justificari. Cùm per hujusmodi ego Papam non denunciaverim, & si quantumlibet denunciatum testatus sim, quis inde mihi pro scriptis ritè succenseat. Nonne latroni, petenti justitiam non pro maleficio, inquam, sed justa petitione, favendum est? Nonne quantumlibet maleficus, ut dum justitiam petit, consequatur, adjuvandus est? Nonne immanissimorum scelerum vel

pur.

purgatio, vel mulcta ab omnibus cupienda est, ut vel sic tuta fiat ab improbis innocentia, vel justitia suppressa, extinctaque iniquitate in vigore conservetur. Fateatur mei denunciatus summus Pontifex *detestabilia fore crimina illa, & persecutione deletionéque digna, de quo saltem constare poterint, necesse est.* Quid ergo obesse potuit sanctitati suæ scriptum meum, quod non criminosum eum, sed denunciatum testatum est saltem ex me. In quadam enim missiva factam denuntiationem scribens, antequam familiaritatem illius hominis contraxerim, sententiam meam protestatus sum, quam semper interim tenui & adhuc teneo, talem videlicet: *Ego quidem nec Papam accuso, nec accusationi consto, ipsum enim non novi, non vidi, sed quæ accepi v. d. si vera, ut vera, si falsa similiter ut falsa novitatum loco transmitto, neque horum delator sum, neque testis, neque judex.* Sed ego Petrus, ut Petrus sequor, ut videam finem, nec hoc scribens censear Papæ oblocutus. Semper enim Papæ honorem volo, & quod se de his purget, ut sit sibi inde honor, unde surrexit infamia. Quia utique mala sunt ista, sive vera, sive falsa. *Si enim vera, ecce mala perpetrata & supplicio digna:* Sin autem falsa, ecce mala excogitata, & in suum authorem retorquenda. Si enim vera, jam non Papæ obloquor; si falsa, judico personam obloquuti,

poſtquam purgatur, priſtino eſſe honore dignam. Sed an ſint vera, vel directè falſa, non ego dicam, cum ipſemet certè neſciam. Stabo autem illis qui bus ab uno quoq. ſtandum venit. Cùm autem ſua tam temeraria geſta tandem leviter revocata in futurum notatu digna ſint, ut diſcant ſapientes verbis non ponere fundamentum, neque in tenui terra figere pedes Idcirco quæ per ipſum, & contra ipſum ſcripta ſunt certa ſubnotabo. Propter tot ineptias articulos ſuos cum citatione præteriens, cùm tamen faciliter ex ſubſcriptis colligantur, Editiones meas ſuo nomine factas incipio.

Sectio II. *Exhibet editionem primam, qua Craynenſis inſtituti ſui rationem reddit, miſorum Eccleſiæ ſtatum, Papæ Apoſtaſiam deſcribit, tractandamq; in Concilio materiam quatuor concluſionibus proponit.*

Prima Editio, certas concluſiones notabiles continet.

Andreas Dei gratia Archiepiſcopus Craynenſis ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, titulo ſancti Sixti Presbyter, Cardinalis, Pronunciator Concilii Baſileenſis. Notum facimus omnibus & ſingulis fidelibus Ieſu Chriſti, tam Clericis, quàm Laicis, cujuscunque ordinis, dignitatis, ſtatus, vel conditionis exiſtant. Quòd ſecundùm fidem Catholicam, Chriſtianam, quam profeſsi ſumus, in qua & de miſericordia Dei ſperamus ſalvari, & debitum noſtræ dignitatis, quâ, ſicuti plùs à Deo creditum eſt nobis, ita & magis magiſque, pro Eccleſiæ ſuæ ſalute obligamus, *multis moti graviſſimis damna-*

damnabilibúsque scandalis, & sceleribus, quæ heu oculis vidimus, auribúsque nostris audivimus in loco honoris, loco sancto, loco judicii, illo videlicet, ubi ipsius prælibatæ sacræ fidei Christianæ fundamentum, ab olim jactum esse dignoscitur, Curia videlicet Romana, vigere & contrahi. Indéque inevitabiles depravationes Christi fidelium utriusque status per totum longè latéq. orbem, insurgere, ut heu jam lamentabile sit videre & audire naviculam Petri, id est, totam simul universalem Ecclesiam, extra quam nulla salus est, sed circumquaque involuta abyssus extinguens & nemini parcens; jactari, nedum damnosis maximè procellis; scopulis, turbinibus, id est, persecutionibus Turcorum & infidelium ab extra: verùm etiam intra se quassari & scindi, dirimíque, laxatis solutisque clavis unientibus) ubique, per divisiones, prælia, hæreses, peccata, vitia, injustitias, errores, & maleficia innumerabilia, ut non improvidè timendum sit, eam tandem, quæ heu infideli gubernatore trepidantibus dirimentibúsque nonnullis remigatoribus fortissimis, & lacerato

velo fidei, abruptáque legis Evangelic. quam suscepimus, observantia, non quo omnes appetimus recto processu dirigitur sed complexa vento contrario, longè heu salutis littore quodammodo periculosè, du bioséque fluctuat, ut nisi illi adjuvant Christo, qui ejus verum caput, & uniu Sponsus est, statim à vobis omnibus & singulis, qui intra eam conservari, salvíque fieri cupitis, succurratur, à sorbēte gurgite damnationis subtrahi, infigíque in limo profundi malorum omnium, ut amplius nulla fidei in rationali homine, quod per suam potentiam Deus omnipotens avertere dignetur, substantia permaneat. Attendentes quoque, quod juxta sacrosanctæ Synodi Constantiensis magnæ præhabitæ providentiam, quæ præteritorum & suorum allegans experientiam temporum, die nono Octobris A Domini M.CCCC. XVII. sessione sua XXXIX. declaravit, generalium Conciliorum frequentem celebrationem, agri dominici præcipuam esse culturam, quæ vepres, spinas, & tribulos hęresium, schismatum, errorum extirpat, excessus corrigit, & vineam Domini ad frugem uberrimæ fertilitatis adducit. Quódque illorum neglectus præmissa disseminat ac fovet: Tot tantisque malis, præter sacrum Concilium nullo modo posse finem pacificum imponi, hoc anno videli-

delicet infra signato, ad inclytam civitatem Basileensem, quam adhuc indubitatum congregandi Concilii locum cognovimus, ob zelum domus Dei nostri cum mordentibus gravibus fatigationibus & periculis nos recepimus; Ibique in Cathedrali Ecclesia & festo annuntiationis gloriosæ virginis Mariæ, Concilium generale, Vniversalis omnium Christi fidelium Ecclesiæ representativum, ibidem in Spiritu Sancto, qui omnis veritatis doctor est legitimè congregandum in nomine, ex parte, & ad laudem tandem atque gloriam Domini nostri Iesu Christi Dei Patris, omnipotentis, & dictæ Beatissimæ Virgini Mariæ, filii exaltationem, *fidei Catholicæ reformationem, morum correctionem, scelerum, vitiorum extirpationem, & pacem universalem in populo Christiano procurandam,* suffragante gratia septiformi dicti Spiritus sancti, indiximus, pronunciavimus, publicavimus, auctorisavimus, & inchoavimus; atque ad mandatum supremi patrisfamiliàs, tanquam fidelis & solicitus famulus, vos omnes & singulos, quoscunque reperimus, qui tunc memorię occurrerunt; patres Ecclesiasticos & Principes seculares nominatim, alios vero homines universos, tam Clericos, quàm Laicos, generaliter unum quemque ad excolendum pro suo debito, & virium suarum, atque facultatum possibilitate, vineam Domini, quam plantavit dextrâ sua, in cruce pro omnibus & singulis moriens, ipsa ardua evidentique necessitate jam jam exposcente. Quia vindemiant eam omnes

omnes prætergredientes viam, & exterminavit il
lum aper de silva, singularisque fera depasta es
eam. Nam in turri, quam Deus posuit in medio e
jus, heu nulla est custodum vigilia, & sepes, quibu
sepivit eam, direptę sunt seriosius, devotiusque im
ploravimus, vocavimus, citavimus, invitavimus
& jam jam assiduè pro illo, qui nos omnes vocavi
Iesu Christo. altiùs, attentiusque, & instantiùs im
ploramus, vocamus, citamus, & invitamus pe
pręsentes: quatenus hæc necessitate inspęcta omni
bus & singulis morulis & excusationibus abjectis,
vos omnes & singuli, veniatis, dirigatis, mittatis, ad
hoc sacrum generale Concilium, illud protegatis,
defendatis, tueamini, illique faveatis, quemadmo
dum in citatione per nos sub authoritate ejusdem
atque titulo emissa, continetur. In quo quidem sa
cro Concilio salus omnium & singulorum homi
num Spiritu Sancto aspirante tractabitur: *qui diu
graviter laboraverunt, & onerati sunt, re-
ficientur, & jugum Domini, quod ex huma-
na malitia amaricatum cernitur, propria
suavitati reddetur, onúsque ejus nimis in-
discretè aggravatum pristinam suam levi-
tatem resumet.* Vt autem timoratæ, & indiscretæ
conscientiæ fervor, qui in perditionem ducere pos
sit (quasi novi aliquid jam contingat) extinguatur,
prorsusque timor illius, vel illorum, qui adhuc vi
ces Christi gerere, & claves videntur, *utinam &
ip sius semitas ambularēt,* penitùs præscidatur,

quò

quò opus istud sacrum animosius securius & liberius possitis aggredi; ideo certas, breves conclusiones, olim ante ipsum sacrum Basileense concilium, & tempore inchoationis ejusdem, per certos excellentissimos, tam sacræ paginę quàm juris Canonici & civilis doctores, dictatas, approbatas, publicatas, & per idem Concilium acceptatas, per nos verò secundùm rei exigentiam aptatas & electas, tanquam præmissarum extinctionis, & præcisionis efficaces, præsentibus duximus inserendas, & omnibus publicandas Quarum prima talis est: *Fides Catholica adeò privilegiata est, ut omni homini præferenda sit, & obmitti non debet, ob metum, amorem, favorem, & gratiam cujusvis mortalis hominis, quacunque fulgeat dignitate. Necdum etiam Ecclesiastici viri, sed & seculares maximè Principes adstricti sunt Christianam fidem defensare, aliter à fide alieni censendi sunt.* Sicut igitur hæreses Novati, Arrii, Sabellii, Macedonii, Nestorii, & aliorum hæreticorum per generalia Concilia exsufflatæ fuerunt: Ita necesse est, pro eradicatione hæresiarchalium opinionum, & Sodomiticorum aliorumque immanissimorum, quæ pudicam ex solo auditu scandalisant conscientiam vitiorum, quæque heu nedum in despectis prophanatisque, sacræ urbis Romæ locis, verum quasi in sede sancta Petri vigent, & contrahuntur. Etiam pro olim commotæ, & interim fortius latiusque & profundius concre-

tæ,

tæ,& radicatæ, malitiosæ Husitarum sectæ,extirpatione, & multorum aliorum malorum quodammodo præfatorum deletione, sacrum generale Concilium completo tempore,in citatione prædicta contento,inevitabiliter celebrari. Secunda est: *cùm celebratio Concilii generalis sit medium necessarium, eradicandi,extirpandi, & delendi prædicta, quisque Christianus secundùm magis & minùs obnoxius est promovere sub pœna peccati mortalis, celebrationem Concilii fiendam dicto tempore, ubi Papa & Cardinales desistant promovere; aut velint impedire celebrationem Concilii generalis dicto tempore,ex eo fautores hæresis sunt censendi.* Tertia,*ubi Papa dicto tempore per se vel alios,aut alios ab eo deputatos legitimè comparens,Concilium non incipiat,ut se purget,præsentes tunc in Concilio jure divino sunt obnoxii,ei primo obedientiam nomine totius Christianitatis subtrahere, & omnes Christicolæ præsentibus in Concilio tenentur parere.* Vltima conclusio, *si appareat Papam aut Cardinales nolle promovere Concilium aut impedire, aut nolle venire,cessante infirmitate,vel captione, ex potestate attributa Concilio à*

Deo

Deo, Concilium contra non promoventem, vel impedientem, aut non venientem tenebitur procedere ad illius, vel illorum privationem, & depositionem summariæ, & de plano, & ad alias pœnas à jure statutas contra fautores hæresis. Hanc igitur authoritatem habentes ô vos omnes fideles Christi, qui estis membra Ecclesiæ suæ sanctæ, Clerici præsidentes, & Laici tanquam firmissimæ exedræ conservantes; jam jam illi succurrite precamur. Protestantes coram Deo nostro, omnique militia fidelium, jam in Cœlis triumphantium, quòd si quid sinistri ex negligentia, amissa, & contumacia vestra, in hac vinea Domini sancta Ecclesia particulariter sive universaliter aliquid succedat, nos in illo nihil culpæ contrahere, qui illius integritatem, specimen, & reformationem, cum vitæ nostræ periculo, quam propterea intrepido animo parati sumus exponere apud eos omnes & singulos indefessè sollicitavimus, & quæsivimus. Verum scientes Deum ipsum cujus causam gerimus, negligentiam, aurisiam, & contumaciam hujusmodi a minimo vestrum usque ad maximum, districto intollerabili & indispensabili judicio per gladium & ignem exacturum. In quorum omnium testimonium secretum nostrum ad finem præsentium impressimus. Anno ab humana nativitate Domini nostri Iesu Christi prædicti M. CCCC LXXXII. ipso die Beatæ Margarethæ virginis & martyris.

Se-

Digitized by Google

Sectione III. *Cardinalis in Sixtum quartum invehitur, vitam, vocationem, & regimen ejus taxat, Papæque potestatem & judicium ἀνυπεύθυνον restringit.*

Secunda Editio Apppellationem continet.

Ego Andreas Dei gratia Archiepiscopus Craynensis, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, titulo sancti Sixti, Presbyter, Cardinalis, Pronunciator sacri Concilii Basileensis hodie constitutus coram Deo, & Domino meo Iesu Christo, qui sermone unico & efficaci, & penetrabiliori omni gladio ancipiti, & perstringenti usque ad divisionem animę & spiritus, compagiumque ac medullarum, judicaturus est vivos & mortuos, facturusque sermonem ad Te, *O Francisce de Savona, ordinis fratrum Minorum, qui cathedram sanctam Petri malè ascendisti, maléque nomine Sixtus IV. jam annis undecim occupâsti, Apostoli Pauli (ad Elimam habitis) verbis, rectè potero exordiri; O plene omni dolo, & omni fallacia, fili Diaboli, inimice omnis justitiæ, non desinis subvertere vias Domini rectas, dolo namque & fallacia non intrans per ostium, sed per Simoniam, quasi fur per fenestram prohdolor! ingressus es in regimen Ecclesiæ sanctæ Romanæ; Inde facientem desideria Diaboli filium te esse, veritas ipsa de-*

declarat cùm dicit: Vos ex patre Diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Desideria autem Diaboli sunt secundùm quæ, cùm esset Angelus pulcherrimus Lucifer, inquit: Ponam sedem meam ad Aquilonem. & similis ero altissimo. Tu verò similiter intra te dixisti Papatum ambiens: *Emam cathedram Petri, ut possim mactare oves Christi*; Ecce quàm conformis in te & illo est concupiscentia, ambitio, & desiderium dominandi, quæ illum rudentibus inferni detractum tartaris tradidit cruciandum, te verò Dei & Ecclesiæ judicio damnari postulat. *Nam Christus non hanc cathedram vendendam esse, sed dixit: Gratis accepistis, gratis date. Nec eandem Petrus emi voluit, dicens; Pascite, qui est in vobis gregem Dei providentes non coacti, sed spontaneò, secundùm Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntariè, neq; ut dominantes in Clero, sed forma facti gregi ex animo.* Sed audi eundem dicentem Simoni: pecunia tua tecum sit in perditionem. Nonne igitur meritò te à regimine Ecclesiæ sanctæ Dei, *ad quod idoneus non es*, repellendum existimas Nonne times si quandoque tibi dicatur ab Ecclesia: Vade post me Sathanas, scandalum es mihi, quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum, imò quæ sunt contra Deum & homines. Quotiens, ô Sixte, intimæ compassionis affectu,

Digitized by Google

argui injustitias Tuas, & non mihi auscultâsti? *Quotiens scelera* reprehendi tua, & me despexisti. *Quotiens prævaricationes tuas tibi objeci*, & me subsannasti? Nonne licuit mihi secundùm formam Evangelii dicere tibi secretè; *Cur benedicis & maledicis pro pecunia? Cur beneficia vendis? Cur gratias spirituales pecuniæ æstimatione taxas?* Vt quid non ea gratis impendis? Vt quid non illa inter dignos dispensas, prorsusque subtrahis ab indignis? Vt quid de spiritualibus quæstum facis, ut qui plùs det, ea accipiat. Et cùm sollicitudo tua omnium Ecclesiarum esse debeat, ut quid, apud & quasi coram te peccantes non arguis Cur *tolleras* Sodomitas, Sacrilegos, Simoniacos, homicidas, officiis & professionibus suis non satisfacientes, suis subditis non intentos, rem injustam defendentes, justitiam vendentes, *doctrinam malam docentes*, virgines stuprantes, sorores incestantes, sub cœlibatu pueros procreantes, moniales violantes, fornicarios, meretrices

[*Tolleras*] Inferiorum ordinum culpæ ad nullos magis referendæ sunt, quàm ad desides, & negligentes rectores, nutrientes multam pestilentiam, dum austeriorem dissimulant adhibere medicinam. LXXXVI. di inferiorum. XXIII. q. IV. qui potest obviare & perturbare perversos, & non facit, nihil aliud est, quam favere impietati eorum. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare; *in can*. Qui potest.

ces publicè infectantes & includentes, multis contaminationibus & criminibus reprehensibiles, injustos, indoctos, imperitos, ignaros, insufficientes, nihil sapientes, ambitiosos neophytos, vinolentos, gulosos, ebrios, nihil verentes, percussores, arma gerentes, foventes mala, lites, schismata, divisiones & odia, litigiosos, inquietos, indiscretos, imbecilles, & qui sunt vitæ malæ, atque exempli perniciosi, fœneratores, Ecclesias quas deservire nequeunt locantes sub usura, metentes ubi non seminarunt, colligentes ubi non sparserunt manducantes quod non laboraverunt, vitam cum omni turpitudine & lascivia, sine timore Dei ducentes, pueros elingues, balbos, venatores, discolos joculatores, lusores turpi habitu incedentes, crines calamistrantes, longos nutrientes, aliisque vitiis & maleficiis atque dehonestationibus superfluentes. Cur illos promoves, exaltas, ditas, cur horum, per quos Ecclesia ruit, perit, scandalisatur, cum proborum, doctorum & dignorum injuria beneficia multiplicas? Cur eis pascere oves Christi, & curam animarum committis, quibus potiùs pastum suum indiceres. Ideo certè, quia ad hoc cathedram sanctam emisti, ut sancta prophanares, plùs offerentibus vendens; sicque non contentus alimentis, & quibus contegaris, sed cupiens ditare te & rusticos attinentes tibi, quæstum tuum in illis constituisti, magis tecum illos curans quàm Ecclesiam, cujus ad hæc prædia plura alienasti. Vtque illi crescant, ipsa verò Ecclesia decrescat, vel penitùs pereat. Cùm enim indocti & indigni providentur docti, & modesti dignique,

non tantum negliguntur, quantum despiciuntur. Necesse est omnes filios Ecclesiæ à proposito bono declinare in viam ignorantiæ, & insolentiæ, ne alii sua ope frustrentur, qui aliam nesciunt: Hæc certè causa, quod sancta mater Ecclesia multos alumnos amittit egregios, postea promovendos in pugiles fidei & athletas. *Sic ardentes lampades nedum ponuntur sub modio, sed penitùs præ defectu olei extinguuntur.* Marcessunt omnino tenellæ trabeculæ, & qui in fortes Ecclesiæ columnas fidei poterant excrevisse, subtilis ingenii capacitate dotati, aversi irrationabili sublimatione indignorum, qui dignorum promotionibus infestantur, qua debe quadam apostasiæ specie, dum non sit meritorũ recompensatio, nec respectus qualitatum, studiosorum gymnasia, in easdem scurrilitates cum ignavis concurrentes, derelinquunt: *Vel si potius virtutes sequi elegerint, ad artes mechanicas, ad Ecclesiæ dispendium, & totius Cleri vilipendium convertuntur.* Inde fit quòd Clerus despicitur, Ecclesiastica statuta vilipenduntur, privilegia, & libertates Clericorum, cùm nemo sit, qui se defensionis murum exhibeat, infringuntur, & de exemplari levitate Cleri fides quasi pluma de Laicorum cordibus, nisi singulariter illuminaret opiniones eorum, Spiritus Sanctus, sufflaretur, *suscitataque passim inter curiosos Laicos errorum materiæ, vel hæresium opiniones, quas non*

non intelligunt, ubique gloriantur, quasi magis sapientes se exprobrâsse agminibus Israel. Quòd in omnibus castris Cleri, non vel vix sit, qui cum eis ad singulare certamen disputationis, quo veritas investigari solet, descendere ausit; vel saltem incidentem dubitationem, pro laici satisfactione decidere, enucleare, quod taceo hæreticum, astutum, & relatrantem, ratione & authoritate concludere nôrit. Sicque cum majori *scandalo* Cleri fit, *quòd Laici ferè plùs sapiunt, magis honestè, religiosè, justéque se gerunt, quàm Clerici, qui omnia facta sua quasi pro lege habentes etiam errores suos per legem Jesu Christi conantur defendere. Hinc quasi apud omnes heu dormit Evangelicorum præceptorum, taceo consiliorum observantia, vivúntque ferè pariter singuli contra Evangelium, ac si legem non haberent.* Vnde fit, ut ferè in gentilem, vel eo pejorem Christianorum ritus perductus sit. Tu verò Sixte, quando his pastorali sollicitudine obvias, ubi est

[*Scandalo*] Recordare Domine Deus meus adversum eos, qui polluunt sacerdotium, jusque sacerdotale, & Leviticum. *Nehem. ultim.* &c.

labor tuus, ubi vigilantia tua, ubi *districtio* tua, *Quando corrigis scelera, quando reforma singula, quando clavibus uteris Ecclesi. fortiter, quando in puniendis debitè ani madvertis?* An ignoras quod si quando noi profertur contra malos sententia absque ullo timo re, Ecclesiaste attestante, filii hominum perpetran mala? Bonum ne forte magis tibi videtur *in avaritia fictis verbis contra doctrinam Christi & Apostolorum negotiari de populo Christiano*, & superducere tibi ipsi celerem perditionem? Ut quid non ponderas cathedram, quam emisti, ut quid non potius cogitas ut compleas officium cathedræ, ut quid non, ut deberes, respicis Ecclesiam quam tamen per Simoniam licèt accepisti, diligenter curandam. Respondes fortè, quòd damnabili opinione prætendis: *Extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tanquam mollis aër. Igitur fruendum est bo-*

[*Districtio*] in Canone: *Sed illud*, XLV. di Rectorem subditis, pietas Magistrum, discipilna verò Presbyterum exhibeat. Nec duo ista nomina *homo peccator* frustra dicuntur. Quia enim peccator est, corripe, & quia homo miserere. Nec omnino liberabis hominem, nisi eum persecutus fueris peccatorem Ita nulli homini claudenda est misericordia, sicut nulli peccatori impunitas relaxanda.

Digitized by Google

bonis, quæ sunt: celebrandum est festum, cùm sit: ubique relinquenda sunt signa lætitiæ, & animosè in luxuriam concurrendum. Sed non sic, Sixte, non sic. Habes ne ignorantiam Dei? Annon credis, cùm omnes resurgemus, stabimusque finaliter ante tribunal Christi, accepturi secundùm quæ gessimus bona vel mala? Nescis usque huc, quòd horrendum sit incidere in manus Dei viventis? Quanta igitur putas te mereri supplicia, qui filium Dei conculcâsti, & sanguinem testamenti polluisti, in quo omnes sanctificati sumus, & Spiritui gratiæ contumeliam fecisti. In novissimo die adducet te Deus in judicium, tunc enim habebis rationem reddere Domino Iesu Christo, de tua infidelitate, negligentia, & transgressione: Quomodo Ecclesiam rexerint *pueri, adolescentes, ignari, sequentes luxuriam tum, quos tu exaltâsti. Quomodo dissipaveris bona Ecclesiæ in vanitate quibus debuisset,* auxiliante Deo, procurâsse unionem inter omnes, qui divisis animis utrinque Christum colunt, ut Græci qui adhuc supersunt cum Latinis unius moris effecti in domo Domini pariter ambulâssent cum consensu. Simulque insignem illam Græciam, & civitatem imperialem maximam, Constantinopolim, ubi toti orbi famosissimum illud & sacrum Sophiæ templum, jam idolorum cultibus prophanatum est, de manu sanguinolenti Lichaonis ferissimi hostis Iesu Christi cum gloria recuperâssent. E t

extirpâsse hæreses maximè Hussitarum, secundùm quod inceptum fuit Constantiæ, & deinde continuatum Senis & Basileæ in Conciliis, & reconciliatas Christo reddidisses animas, vel ea saltem ad necessitates alias Ecclesiæ & pauperum Christi erogâsse. Quomodo, non servata constitutione Synodi Constantiensis Conciliorum de decennio in decennium celebrandorum, Synodum sacram, in qua prędicta fuissent expedita, pax omnibus Christicolis reddita. Omnia ad rectam observantiam morum, credulitatis & justitiæ, reducta convocare neglexisti. Quomodo per tuam negligentiam, & turpem gubernationem Ecclesia Romana penè temporalibus, & maximè thesauris suis denudata est, & multis turpitudinibus & injustitiis deformata, litibusque continuis occupata. Quomodo per malam vitam tuam grex Christi ubique terrarum scandalisatus sit. Cumque hujusmodi, ô Sixte, *à me pluries tibi cum dolore cordis secretè inter me & te dicta*, non acceperas, ut calceatus pedes tuos in præparationem Evangelii pacis aliquando emendares, *habui ultra adhibere* testes, *dixiq; ea in cœtu Cardinalium Ecclesia*, te ad emendationam exhortans. *Tu verò quasi incurabili vulnere, quod omnem medicinam absorbet sauciatus, & sicut aspis surda*, & obturans aures suas, ne vocē exaudiat incantantium, & venefici incantantis sapienter, non accepisti admonitionem meam in

in cor tuum, ut resipisceres, sed magis magisque irretitus raptabas in animam meam, spiransque minarum & cędis, tota die concinnabas dolos, quibus me caperes *tandémque injustè captum & judicatum me liberè dimisisti.* Igitur ne gravius indies magis magisq; Ecclesia per tuas insolentias damnificetur, & nomen Iesu Christi *ob turpitudines, quas, ut præmittitur, & facis, & nutris*, apud exteros Turchas vehementius blasphemetur. Iam ultimũ superest, ut dicam Ecclesiæ, Quapropter à fidelibus Iesu Christi, *& Ecclesiæ filiis, Magistro civium, & Consulatu Civitatis Basileensis*, quæ ab olim pro Concilio militat, sub congrua tutela admissus & receptus apud eos maneam, pro congregatione Ecclesiæ sollicitans atque agens. Tu eis per *adolescentem puerilem, elinguem*, Breve dirigens, non absque tui ipsius ignominia mandâsti, ut me vincirent. *Cur hoc fecisti? Tu tamen me vinctum dimisisti. Cur homines ad injuriam versus me niteris provocare, cùm nullam tamen ego tibi injuriam irrogârim?* Nonne ideo, *quia es inimicus omnis justitiæ, & non desinis subverrere vias Domini rectas?* Num quid enim aliter si tibi fecissem, injuriam, Tu illam reddere debuisti? Nunc autem cum justitiam de te quæram, quomodo de me quæris injuriam? Quomodo tu,

qui secundùm justitiam omnes judicare debes, *me contra justitiam, & præter illam vinciri jubes?* Cur non potiùs si quid injustè à me pati videris, justè purgas, & justè de me ulcisceris? ne tibi liceat mihi facere violentiam, cùm nec tui ipsius *vindex* esse debeas; si quid malè feci, contra te, justitia vindicet. Si Evangelii formam servo contra te, processum meum ne violare præsumpseris. Si in cathedra justitiæ sedes, jam te imploro. Quatenus

[*Vindex*] Augustinus: Inferendæ vindictæ non est idoneus, qui odiū, quo marcet, dilectionis mansuetudine non superat. Et Abigael ut David prohiberet, à vindicta, ita illum persuadendo affata est: Non erit tibi hoc in singultum, & in scrupulum cordis, quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te ultus fueris. Et David noluit exercere vindictam in Christum Domini, dixit enim ad Abisai, qui extendet manum suam in Christum Domini & īnocens erit *Hæreticorum magis est propriū, quàm Catholicorum, violenter opprimere sibi contrarios.* Hinc enim Hæretici publicè inter se prædicabant contra August. *Peccatum nō esse interficere Augustinum, & illum tanquam lupum occidendum esse, & dimittenda omnia peccata à Deo illius occisoribus.* Et in Arimino, illud conventiculum Hæreticorū licèt evidenter de sua pravitate in beatū Athanasium factitata convictum; eundem Athanasium condemnabat, ut est in historia Ecclesiastica.

Google

nus mihi & tibi justitiæ copia non desit Hoc enim sollicitare te decet violentiam inferrè minime quæ tuum reatum prodiderit. Putas ne, me tui timidum, ut cùm veneris te purgare, non paream, vel saltem declinem, aut indictis quęrā subterfugium: Ideoque me vinciri vis, ut de me sis securus, ne frustra venias? Ne hoc timeas: nullo modo hoc rère; Necque hujuscemodi de me tibi persuaseris. Sed esto, a.quandiu hanc vitam, Deo concedente, possideo, reddam cum virtute apud omnes testimonium *Cùm tu non servas justitiā, nec fidem, nec religionem, & non solùm vinciri, sed & mori propterea sum paratus*, cognoscens gratiam esse, si propter conscientiam Dei sustineam tristia patiens injustè, & si Deus dederit meliorem & b.manentem substantiā me habere Nequaquā igitur,

[a. Quandiu] Ne contingat exprobratio Abner ad Ioab dicentis: Num usque ad internecionem tuus mucro desæviet; an ignoras, quàm periculosa sit desperatio?

[b. Manentem] Apostolus: *Si in hac vita tantùm in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus*: Et Ieronymus in præfatione super Esdram ait: *Itaque licèt hydra sibilet, victórque Sinon incendia jactet, nunquam meum silebit juvante Christo eloquium, etiam præcisa lingua balbutiet.*

tur, hortante Paulo, amittam confidentiam mean quam gero in Domino, & quæ habet remuneratio nem. Patientia enim mihi necessaria est, ut volunta tem Dei faciens reportem promissinem in fide per quam sancti olim vicerunt regna, operati sun justitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverun ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugave runt aciem gladii, convaluerunt de infirmitate sua fortes facti sunt in bello, & castra verterunt extero rum. Tibi enim non, sed tuis criminibus sum ini micus, & ea, propter amorem Domini mei Iesu Christi, utilitatem Ecclesiæ suæ, & reductionem justitiæ, ut debeo, accuso & detestor: Doleoq; tui causâ, *quòd tam cæcus es, ut palpites in via justitiæ.* Ophthalmia obduxit oculos tuos san guine peccatorum, & utinam aliquando ad co conversus diceres; libera me de sanguinibus Deus. Si rectè videres, utiq. erubesceres aliis mandare, quod est injustum. *Non parùm scandalisati sunt de tam frivolo & impio mandato tuo fideles Ecclesiæ filii in Basilea, & circumquaque constituti.* Miror, quæ te præsumptio deceperit. Quomodo enim potuerunt salvo honore, salvaque conscientia, suam defensionem, suam fidem, suam constantiam in me propter te frangere? An licui eis transgredi præceptum sacri Concilii Ierosolo lymitani, ubi & Petrus vertex, Iacobus frater Do mini, & honorabilissima theologorum summitas Iohannes, cæteraque concio sancta fratrum senio rum & discipulorum præsederunt, & reatum con tra,

trahere in suffocato? An licuit eis, te mandante, me vincire; An tu hoc *Apostolicâ* authoritate mandare potuisti? Minimè quidem. *Neque enim Deo & justitia major, neque Ecclesia es.* Ideóq; debuerunt magis Deo parere, & suæ justitiæ, assistereque Ecclesiæ, quàm tibi; apud Deumq;, Iustitiam, Ecclesiam, atque te, se magis reddere excusatos, quàm tibi parendo, in Deum, Iustitiam, Ecclesiam, atq; me peccare Christianissimi cives Basileenses. Qui criminum tuorum usque illac dubii, extunc cum gravi scandalo plenè creduli facti sunt, *placaveruntque Deum transgredientes tuum de me vinciendo mandatum, quemadmodũ Pinees Israhelita*, Num. XXV. Dei mandatum, de non occidendo. Illi enim fratrum delinquentium occisio, & si occidere contra Dei mandatum erat, ad justitiam, non ad noxam reputata est, &

[*Apostolica*] Innocent. in Can. Inquisitionis de Sen. excom. *Non est*, inquit, *obediendum mandato Papæ injusto; ex quo multa mala & scandala sunt futura: vel est vehemens præsumptio, de turbatione status Ecclesiæ.* Neq; enim consentiente Christus Domini, invadatur, & occidatur à quoquam. Nam & David eum, qui Saul hæc rogantem interfecerat, & diadema cum armilli illius ad David tulerat, interfecit, dicens: Quare non timuisti mittere manum tuam, ut occideres Christum Domini?

& iftis reputatur ad juftitiam : Quia m
quo non juftum,implorantem tamen fe
que,& pro omnium virium mearum mo
citantem juftitiam,contra injuftitiam tua
dunt.Inde etiam fi tu infaniâ ductus *male*
Deus omnipotens de abundantia virtut
nedicet. O igitur maxima de te temeritas
equidem,*quod frons meretricis effe*
bi,ut non vereâris,rem iniquam, i
minata authoritate mandare. Tu te
tem cognofcens,non debuifti te ipfum
rantiam, & iniquitatem accufaffe,fed pot
neris cum juftitia excufaffe. An ignoras
à Baffo delatum convocato concilio fe pu
latoremque fuum poftea defunctum, pro
nibus fepeliffe? Liceat tibi congregato C
purgare,& de falfo delatore pœnam fume
plura? *Reris ne,te non poffe à me a*
Nonne ergo nôfti fchifma Symmac
cum Laurentio? Præterea nôfti ne,t
nem; fi Pontificem te credis,qui ex
bus affumptus,pro hominibus confti
cùm & Petrus confiteatur Corneli

[*a.Maledixeris*] Nulli licet vindictam inj
priæ anathematifando exercere, in C inte
las XXIII.q.IV.

[*b.Sixtum*] Vt in Can.Mandaftis II.q.
XXI.in Can.Nuncautem.

hominem. Homo cùm sis, & in summi Pontificatus fastigio sistens? Nec te Dominum Episcoporum præsumpseris, cùm dicat Bernhardus ad Eugenium scribens: Considera autem omnium sanctam Romanam Ecclesiam, te authore Domino præsidente Ecclesiarum matrem esse, non dominam, te etiam non dominum Episcoporum, sed unum ex Episcopis. Si ergo Episcopus sis, & ego Dei gratia Episcopus sum, licèt minori dignitate & authoritate usus. Quis dubitat me te faternè correptum, jam deinde secundùm instituta Christi, quia me non audisti, accusare posse, cùm & servi dominos suos possint corripere durè, & accusare, maximè in criminibus, quibus te, Deo assistente, convincam esse reū. Quæ etiam tot tantaque sunt præter ea, quæ nondum narravi, ut me omnibus, aliísque hominibus tacentibus, jumenta, imò lapides, omnísque simul creatura à Deo compellantur proclamare. Nam & asina Balaam arguens prohibuit prophetæ insipientiam, per angelum Domini coacta. Numer. XXII. Nonne etiam Paulus apud Galatas fatetur, se Petro simulationis reo in faciem restitisse,

quem

quem nimirum nisi emendâsset, primo adh
stibus, deinde, secundùm mandatum Chri
siæ accusâsset, & illam non curantem tanq
nicum & Publicanum sprevisset. Siquide
qui ex circumcisione erant, disceptabant
eundem Petrum dicentes: Quare intrasti
præputium habentes, & manducâsti cu
illę eis rationem reddidit, secundùm c
hortatur, & nos paratos esse semper ad sa
nem omni poscenti rationem. Istis itaque
Concilium absque te congregari, téque d
& damnare ob tua crimina posse ne mire
sedem Petri teneas. Præterea nempe, & f
Apostolorum Concilium, ubi murmur C
adversus Hebręos sublatum, & septem D
stituti fuerunt, per duodecim congregat
dicitur: quorum utique Petrus unus erat
men expressè non fit mentio. In Antioch
per Paulum & Barnabam Concilium in
& discipulis in eo Christianum cognom
situm fuit. Ibidem postea iidem Paulus
bas reversi de opere gratiæ, quod conplev
clesiam congregasse dicuntur. Ierosolymi
pradictum contra circumcisionem Paulo
te celebratum fuit, *in quo tamen Jac*
sedit. Deinde nôsti Liberium Papam,
non consentiente depositum, & *Anast*

[*Anastasio*] XIX. di. Anastasius secun
ne Romanus, fuit temporibus Theod
Eode m tempore multi Clerici se à com

subtractam à Clero obedientiam, quem, prius quàm deponeretur. *Deus horribili exitu corripuit.* Nonne Constantinum Papam depositum exoculatumque cognoscis, *eò quòd: sicut tu, irrepsisti*, ita ipse quoque summum Pontificatum invaserit? An nescis Iohannem XII.& Benedictum *IX. depositos fuisse per Concilia?* Et quasi nostro tempore per Concilium Pisanum depositos, Alexandro V. suffecto. Innocentium VII. & Gregorium XII eisdemque deinde per Concilium Constantiense humilitatis, facto Martino V. depositum Iohannem XXIII. præfato Alexandro V. succedentem. Cæterum igitur sanè intelligas, quod secundùm saluberrimá determinationem sacræ Synodi Constantiensis prædictæ, *quam & Apostolica sedes suscepit*, de post à fine ejusdem, in quinquennio celebratum fuit Concilium Senense, in cujus solutione pro alio Concilio in septennium celebrando locus deputatus fuit Basilea, cujus cum

ipsius abegerunt, eò quod communicasset sine consilio Episcoporum, vel Presbyterorum, & Clericorum cunctæ Ecclesiæ Catholicæ, Diacono Thessalonicensium nomine Photino, qui communicaverat Acacio: Et quia voluit occultè revocare Achacium, & non potuit, nutu divino percussus est. Gloss. Qui dum appelaret emisit intestina ignominiosè lapsus. Nota: Excommunicatio transit in tertiam personam. ubi quis communicat in maleficio, ut de sen. ex, nuper, & glo hic.

tempus advenisset Concilii, illos velut alter Natha nael verè Israelita, in quo dolus non erat, desiderio tractus sanctorū operum, ad quæ perficienda cele brandum erat Concilium venit, venerandus Pate Blexāder, Abbas Virgiliacensis ord. D. S. Benedicti cognito jam advenisse tempus celebrandi Concili generalis in dicta civitate, ad quod sine alia voca. tione Prælati, & alii vocari consueti ad generalis Concilia sub pœnis juris, venire adstricti erant, contestabatur, coràm capitulo Ecclesiæ & certis Prælatis, in civitate Basileensi, quòd ipse pœnas il. las evitare cupiens ad hoc venisset, debitum suum facturus circa agenda in ipso Concilio, & per eum nullo modo stare, quin jam ibi celebretur Conci. lium. Offerens se præterea paratum conferre cum ipsis, in quantum vellent assistere de tractandi in Concilio. Deindeque cùm post vigentiam Conci. lii protractu temporis, interminatis adhuc propo. sitis suis, maximè necessariis, facta divisione, sine al. terius loci præfixione, & legitima solutione disgre. gati sint partes Concilii, interim semper intelligi potuit ibidem esse Concilium, in quantum fuissent quantumlibet pauci minimi, aliquali saltem ratio. ne ad tractandum de factis Concilii idonei, qui conciliares actus fecisset, sed quia illi non fuerunt, Concilium intellectum fuit, sed non celebratum, Iamque vigennium, & ultra est, quòd semper juxta constitutionem sacræ Synodi Constantiensis præ. dictæ, in quantum etiam præcedens Concilium, secundùm locum non durâsset aliud celebrari, ma. ximé igitur illud, quod adhùc secundùm locum imò

Digitized by Google

imò etiam secundùm negotia,& proposita suspensa,& nondum terminata per actus legitimos innovatum,imo veriùs repetitum terminatis propositis illis dudum inceptis legitime consummari debuisset. Sed quia hoc factum non est,timendum erit omnib.& singulis qui neglexerunt,*jam verò nedum negligunt,sed vel prætereunt,vel resistunt,quominùs adhuc fiat se gravißimam iram omnipotentis Dei,& pœnas ab Ecclesia universali, & in jure promulgatas,cum sui damnatione & incurrisse, & incurrere.* Imputandumque venit tibi,omnibusque & singulis,qui Ecclesiæ Ministeriis deputati, & charactere Dei insigniti, quasi quâdam præcipuâ prærogativâ,præ Laicis,tanquam illi de Ecclesia non sint,Ecclesiastico vocabulo censentur. Imò etiam omnibus principibus secularibus; quòd de Evangelio & sudore pauperum Christi viventes,tantùm sibi ipsis placent, tantùmque vanitatibus innituntur, vacantque illecebris,ut pauperem Christianitatem omnino negligentes,eam,dum sub Concilii nomine non conveniunt,nedum in moribus legem Evangelii,& institutionis Christianas excedere; verùm etiã intra se hæresibus infici,& plurimis sectis, divisionibus, & discriminibus dirimi, & ab extra corradi, consumique persecutionibus inimicorum Christi atrocissimorum Turcarum, ad maximam offensam Dei omnipotentis patiantur. *Sed quia illi,dum Apostolica tuba non canit, somno-*

lenti sunt, tardi, pigri, & tepidi,
nitùs frigidi,in his quæ sunt Dei.
alterum se excusare volens,omne.
qui quasi fortes milites Christi la
accincti gladiis super femora sua
potentissimè tenerentur,coràm De
clesia se reddunt gravissimè accusa
tibi,cui præcipua totius Christianitatis c
ficio Cathedræ tuæ emtæ,imminet,ma
neris esse obediens,mandatis Ecclesiæ, &
ejus nedum præcavere,sed & exequi, h
imputatur , quòd dormientes jam und
quo peæsedisti,non excitasti,ita ut non i
in gemitu,& ardua pœnitentia prospicie
esset,quomodo effugeres justam merce
varicationis & inobedientiæ tuæ,qui spr
ris universalis Ecclesiæ, in tui damnatio
tam salutem,totius Christianitatis negle
liis negligendi occasionem,tamen non c
disti. *Quòd si præcedentium te negli*
objicis,nondum te per illorum culpa
*sasti,*sed fortius semper accusas,qui non
meritum eorum trahere debes in exem
quæ illi neglexerunt,& tu post eos,jam i
adjuvante Deo,perficere mecum. *Ego*

[culpa] Inquit Fabianus : O miseros
qui hoc metuendo Christum obliviscuntu
*significastis.*I.q. 1.

territus, censuris prædictis, & vindictâ Dei gravissimâ, quæ evidenter fermè in omnibus locis Christianitatis populum, ob nostra peccata enormissima, durè affligit. Motus quoque, tam durissima Hussitarum secta, nondum eradicata, turpitudine illecebrarum tuarum, quæ tibi Concilium odiosum efficiunt, multiplicibusque defectibus populi Christiani fretus vera authoritate & fundatione Concilii Basileensis adhuc, ut præmittitur, licet interrupta, seu verius derelicta, nondum tamen extincta celebratione secundùm locum & interminata proposita perseverantis. Indeque militia loci civitatis Basileensis, compulsus autem constitutione prædicta Constantiensis Concilii, in cujus transgressione, ut præmittitur, non sine gravi damno Ecclesiæ & heu fidei detrimento, Deique omnipotentis offensa decennii, duplicatus jam numerus effluxit, *tanquam verus Prælatus, & Archipræsul, Cardinalisque sanctæ Romanæ Ecclesiæ obediendo constitutioni ejusdem, locum atque authoritatem prioris Concilii Basileensis repeti, atque ibidem sub dicta authoritate, obtenta à fidelibus civibus protectioni, mihi nomine Ecclesiæ ab eis debita me locavi.* Protestatus, me à dictis censuris esse immunem, cùm per me non steterit, nec stet, quin Concilium semper interim celebratum fuisset, d jam celebraretur. Et deinde ac

eradicandum prædictam Hussitarum, aliasque se. ctas, & opiniones illicitas, teque reformandum, & pro tuis criminibus debitè *corrigendum*, aliisque de. fectibus Christiani populi, reformando, corrigen. do, & uniendo, & aliis modis necessariis succurren. dum, te omnesque alios Christi fideles majores & minores, secundùm tenorem citationis, & vocatio. nis desuper sub titulo sacri Concilii Basileensis non. dum legitimè terminati, & jam per me repetiti & incepti, subque pœnis memoratæ constitutionis Concilii Constantiensis, juris quoque, & secreti si. gilli mei, tanquam fidelis, & præcipui exhortatoris & præsidentis, pronunciatione ejusdem sacri Con. cilii impressione, emissè citavi & vocavi, & adhuc vocare non desisto. Quatenus attendentens, se non habere hic civitatem manentem, sed futuram, in. quirere debere, hortante Paulo, ad Iesum extra castra exeant, & improperium ejus & Ecclesiæ suæ damnum, humeris subventionis portent, capiant. que vulpeculas, non modo parvulas, imò heu ma. xi.

[*Corrigendum*] Prosper: Qui diu portati, & salu. briter objurgati, corrigi noluerunt, tanquam pu. tridæ corporis partes, debent ferro excommunica. tionis abscindere, sicut caro morbis emortua, si ab. scissa non fuerit, salutem reliquæ carnis, putredinis suæ contagione corrumpit. Ita isti, qui emendari despiciunt, & in suo morbo persistunt, si moribus depravatis in sanctorum societate permanserunt, eos exemplo suæ perditionis interficiunt. XXIV q III.

ximas, quæ illam fructificare debentem demoliuntur. Qua quidem citatione prætacta, & si non sub plumbea dicti Concilii bulla, ac aliis, in forma solenni Concilii consueta, data sit, tamen, *quia hic non novum Concilium, quasi novum instituitur, sed desolatum & obmissum atque incompletum cum omnibus & singulis suis interminatis causis, negotiis, propositis, tractatibus & Conciliis, eum ea authoritate, qua inceptum fuit, & abundatiori, resumitur & repetitur*; ita ut non tantùm movere debeat absentes ad veniendum, præsertim, & si unius tantùm præsentis & incipientis monitio, seu citatio, quantum eas compellere justus pænarum & censurarum dudum omnibus publicatarum, & jam repetitarum; (quasque nec summum Pontificem, etiam si talis sit, cui crimina propria non faciant odiosum Concilium, sine authoritate Concilii tollere posse notũ est) metus & terror periculumq; Ecclesiæ, & ardor finiendi dudũ incepta negotia gravissima. Igitur tibi omnibusque aliis hac vice ad hoc saltem satisfeci, & si per nudam vocem tantùm citans, & monens, pro tanto, ut si etiam quod absit, nulli alii adveniant, ego nihilominus authoritate prædicta, cum Prælatis loci, quos fideles reperero, etiamsi necesse fuerit cum Doctoribus juris utriusque & sacræ paginæ, qui etiam ante desolationem Concilii necessitatis causa advocabantur, primo ad declarationem tui non comparentis, & aliorum nõ

afsistentium, vel resistentium, & ad alia tractanda cooperante Spiritu Sancto, ritè, & legitimè, ac efficaciter, & in potentia Christi procedemus, faciemusque, quod declaratum fuit in virtute dicti Spiritus Sancti omnibus publicari, & Scripturæ ministerio ad perpetuam rei memoriam comendari. *Non obstantibus quibuscunque oppugnationibus, si quæ fortè, per te, vel tuo nomine fierent.* Ne verò temerè per eas imposterum factas grex Ecclesiæ scandalisetur, & dispergatur, & ut, fidelium justitiæ & Ecclesiæ afsistentium conscientias temeritatum tuarum timorosas, ponam, adjuvante Deo & justitia, in securum, quo in hoc negotio mecum agant magis fiducialiter, qui tuam temeritatem prius narratam conspicientes eam tantam esse autumnant, ut etiam non verearis sanctæ Ecclesiæ abuti clavibus in tantum *ut eis, quibus deberes conservare vias Domini rectas, nitaris subvertere, sententiasq́. proferre injusto ore, nedum non justas, sed & non ligantes, & authoritatem tibi, quam non habes, fingere contra ipsos Ecclesiam & justitiam defendentes, atque locum universalis Ecclesiæ.* Igitur contra omnes, & te, & tibi ope, cõsilio, & favore quomodolibet adhærentes, & quascunq; personas tuas summas, si summę sint, sive excommunicationis: suspensionis, vel interdicti, personalis sive localis fuerint, & quæcunque manda-

ta

ta,ltieras,& invocationes contra personam meam, vel alterius, vel aliorum quorumcunque,aut communitates,sive universitates quascunque,maximè fidelium Ecclesiæ filiorum, Magistri civium, & omnium & singulorum civium,& incolarum civitatis Basileensis, aut locum ejusdem, quòd universali Ecclesiæ militat propter me,imò verius manutentionem personę meę,ad sollicitationē universalis Ecclesię & justitiæ,sub quacunque forma conjunctim,vel divisim,generaliter,vel specialiter, universaliter vel particulariter, latas vel ferendas qualescunque fuerint,Dominum meum Iesum Christum,judicem vivorum & mortuorum prędictum, ejusque sanctam justitiam,imò Ecclesiam universalem,quæ per Synodum sanctam in civitate Basileensi præfata, secundùm incentionem per me factam, nisi alibi transferatur, in Spiritu Sancto legitimè habendam,& quam etiam alibi translatam, annuente Deo, sequor, repræsentatur ad cautelam firmiter provoco, & appello subjicióque & submitto fideliter,& cum fiducia personam & causam meam,imò verò universalis Ecclesiæ, Magistrum civium,omnesque & singulos cives atque incolas etiem spirituales,atque locum dictæ civitatis Basileensis,& alias quascunque communitates universitates, vel personas spirituales,sive Ecclesiasticas, & seculares,mihi,imò veriùs,quā sollicito, justitiæ, & universali Ecclesiæ atque huic appellationi ad præsens vel inposterum adhærentes & assistentes, securitati protectioni, ac defensioni,gubernationi, manutentioni,directioni,& tutelę provisioni,pro-

Sectione III. *Henricus Institoris, Inquisitor per Germaniam, Cardinali se opponit, ejus conatum Epistolâ publicâ reprimit, summamq; Papæ potestatem astruit.*

Contra Appellationem hujusmodi, argumentosa formata, & affixa fuit ponti Rheni Basileensis Epistola hujusmodi.

Ego *Henricus Institoris*, Frater ordinis Prædicatorum, inter Theologiæ Professores minimus computatus, ac hæreticæ pravitatis, per partes superioris Alemanniæ Inquisitor generalis, hodie constitutus coram summa ac ineffabili Trinitate, cujus prudentia *super Reges & regna* (juxta illud Propheticum dictum) *Romanam & Apostolicam sedem constituit*, acuti verum & indubitatum suum Vicarium, Sixtum IV. Ecclesiæ militantis, ac ejusdem sedis præsulem sanctissimum præesse voluit, habiturus sermonem ad te, ô frater Andrea, utinam non ordinis Prædicatorum, qui te ex Dei gratia Archiepiscopum Craynensem affirmas, & Romanæ Ecclesiæ Cardinalem mendosè, frivolè, & pertinacissimo animo describis, ex verbis Davidicis aptissimâ initium pro themate sumitur: Os tuum abundavit malitiâ, & lingua tua continebat dolos. Sedens Basileæ adversus fratrem tuum (id est, Romanum Pontificem, qui cunctos Episcopos fratres non dedignatur appellare) loquebaris

ris iniqua & adversus filiũ matris tuæ, id est, contra omnes filios sanctæ matris Ecclesiæ ponis scandalũ Hæc fecisti ut lapis offensionis & petrascandali & tacui. Sed væ mihi, quia tacui, & væ Doctoribus qui ut canes muti nõ valentes latrare existunt. Sed quia iniquè existimâsti, quòd ero cum cæteris Doctoribus Ecclesiæ tui similis. Absit, potiùs arguam te, & statuam contra faciem tuam, te arguendo super tribus, quæ nedum ut injustus, vel ignarus, verùm ut schismaticus, & hæreticus infamis, & omnium hominum perniciosissimus contra sanctissimum Romanæ Ecclesiæ Antistitem facere præsumpsisti. *Primò* enim, ipsum redarguere & repræhendere polluto ore præsumis *Secundò* ipsum sub ordine fraternæ correctionis comprehendis, ubi primum inter te, & ipsum demum adhibitis tecum testibus, ejus injustitias redarguisse gloriaris. *Tertiò* ipsum statutis Conciliorum & legibus subjectum, ita & puniendum proponis. Hi sunt tres ordines in ore bestiæ dentium, de qua Danielis VII. quæ & similis urso, & in parte stetit, ut ibi dicitur; quia divisionem in Ecclesia facere præsumis, & ab unitate Ecclesiæ recessisti. Et ursus caput habet debile, quia & tu capellum Cardinalatus tibi imposuisti sine jure. Animal inquietum, quia nec mente nec corpore quiescis, sed profugus ut Cajn à facie Domini Dei tui, & ejus Vicarii. Et ursus vagus per terram, in abditis & absconditis habitas, unde hæretici sicut fures noctivagi, aut sicut vespertiliones lucifugæ dormiunt de die, & vilgilant de nocte,

&

& suarum falsitatum sententiis Ecclesiam impetunt, sub Prælatorum cæcitate. Ita & tu non in medio Ecclesiæ, sed in abditis, sed extra Ecclesiam conventiculum fabricare præsumis ex obscuris procedendo, *ubi Concilium Basileense asseris non legitimè terminatum, sed nunc fore terminandum.* An butas fideles latere in tenebris legitimam translationem illius Concilii. Nonne constat per Eugenium fel rec. ipsum Concilium sicut legitimè ad Basileam deputatum, & prosecutum, usque ad unius alterius intrusionem, quem nominare non expedit, ita & legitimè translatum propter forefacta, de Basilea ad Florentiam, de Florentia ad Ferrariam, de Ferraria ad Senas, de Senis in Lateranum, in quo loco sub anno Domini M. CCCCXLIIII. de mense Octobris bræfatus Romanus Pontifex, cum aliis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, multisque aliis Episcopis, Archiepiscopis, & Abbatibus cùm habuisset publicam & primam sessionem, ibi per egregium utriusque juris Doctorem, Dominum *Baptistam de Roma,* sacri Apostolici palatii auditorem, de hujus modi Concilii translatione, Apostolicæ literæ lectæ & publicatæ fuerunt, & ibi dicitur pendere Concilium, & de jure pendet, & non Basileæ, & ibi fieri debet, dum per sedem Apostolicam fuerit provisum. Et ursus vorax, quia schismaticos tibi coadunaris, ut certos Florentinos, & alios Ecclesiæ Romanæ rebelles conglutinare non desistis. Os tuum posuisti in cœlum, lingua transeunte super terram:

sum-

ſumum Pontificem, qui Paba, & Pater patrũ dicitu
cùm illius vices gerit, cui omnis poteſtas data eſt i
cœlo & in terra, ac in cujus nomine omne genu fl
ctitur, cœleſtium, terreſtrium & infernorũ, diffam
re præſumis. Tu ergo illa beſtia lapidanda, quæ mẽ
tem tetigit, Ex. XIX. montem, inquam, i.e. ſumur
Pontificẽ. *qui & ratione generalitatis, ratio*
ne ſublimitatis, acratione legalis veritati
(ſecundùm expoſitores ibidẽ (*mons Syna ſigni*
ficatur, polluto ore, famã ejus ſanctitatis denigran
do tetigiſti. Debes mori, nõ quomodocunq; ſed la
pidibus & jaculis confodiendus, eò quòd & auſu te
merario eundẽ tangis ipſum impugnando, citando
& ſibi non obediendo. Et primò quidem intollera
bile plurimùm & abſurdum in te cernitur, ubi ſum
mũ præſulem redarguere & citare præſumis. Afior
Doctorũ voluere habuiſti ſententias difficultando
an Romanus Pontifex poſſit habere aliquam huma
num poteſtatem, vel ſecularẽ, quæ ipſum dijudice
aut reprehendat? Vtique ſi feciſſes ex omnium Do
ctorũ ſententia, vivaſciſsimis rationibus perpendiſ
ſes illud 1. Cor. II. *Spiritualis judicat omnia, &*
ipſe à nemine judicatur. Q.d. Ex eo, quod in ſũ
mo Põtifice eſt peritia diſcernendi & potentia judi
candi tanquã ſpiritualis & Pont. judicat omnia, & diſ
cernit nõ ſolùm ea, quæ ratio attingit, ſed etiam qua
fides oſtendit *quia à nullo carnali judicari po-*
teſt, an judicet bene vel, malè. Vel, ſecundùm ali
gloſſam: *Ipſe à nemine judicatur*, i e. *reprehendi*
tur; quem enim non licet judicare, nec reprehendere
per

per potestatem jurisdictionis. Perpendisses utique & illud Hugonis H.P. de Sacram *Potestas summi Pontificis, sicut à Deo primùm est instituta, ita, cùm deviat, à solo Deo judicari potest.* Et illud demum Innocentii IX. q. 111. *Nemo judicabit primam sedem, neque enim ab Augusto, neque ab omni Clero, neque à Regibus neque à populo summus Pontifex judicabitur.* Animadvertisses & illud Symmachi; *ubi aliorum hominum causas, Deus voluit per homines terminari, sed sedis illius præsulem suo, sine quæstione, reservavit arbitrio.* Sed quia sub lingua tua labor & dolor, objicies, te illa agere authoritate universalis Ecclesiæ, utpote generalis Concilii, cujus authoritas ad Papę reprehensionem se extendere opsit. Etsi quæritur, in quibus reprehensibilis existat Papa? Respondes, in *moribus*, & in *fide*, cùm ad hæc duo libellus famosus tuus summariè se extendit. Sed siste parùm, ut omnibus pateat, os tuum quomodo plenū sit amaritudine & dolo, ordinatim, de qualibet particula parùm dicamus. Potestas Concilii ad reprehensionem Papæ, est ne ordinaria, vel delegata? Non enim æstimo te asserere, quòd habeat potestatem jurisdictionis, cùm illa consistat in potestate clavium, quæ singulariter Petro & suis successoribus immediatè à Christo fuit tradita Item quęro: In Concilio congregati, sint ne ut *judices*, vel

vel ut *assessores*, seu *consultores?* Nullo istorum modorum potest Papa reprehendi à Concilio, etiam dato, quod Concilium esset in actu: quia non potestate ordinaria, cùm Papa habeat plenitudinem potestatis, & sit ordinarius omnium, & totius orbis. IX. q. III. Cuncta &c. per Principale. Nec etiam *potestate jurisdictionis*, quia illa respicit corpus Christi mysticum, sicut prima corpus Christi verum: & sicut prima habet esse in Papa, ut Sacerdos vel Episcopus, ita hæc secunda habet esse in Papa ut papa, & cùm data sit Petro per potestatem clavium immediatè & singulariter à Deo, non potest aliis convenire. Nec etiam *potestate judiciaria*, tanquam judices Papæ. Vnde hoc, quòd nemo judicabit primam sedem, ex dicto Innoc. IX. q. III. Et illud Antheri Papæ: Facta subditorum judicantur à nobis. Nostra verò nō sed à Domino judicantur. Nec *delegata authoritate*, quia illa etiam non habet plenitudinem potestatis, cùm talis sit de mandato Papæ, nec ille est judex Papæ cum adhoc se non extendat. Nec etiam ut *assessores*, seu *consultores*, quia illorum in judicio non est reprehendere, sed piè admonere. Aut, num quid legisti, *quòd Papa non tenetur se purgare de aliqua infamia, à quibuscunque etiam bonis exorta, si non vult.* VI. q. I. Si omnia, quanto magis à malis exorta, prout ex livore, & in vinctam talia ex[...]isti, incarceratus a Papa, & dimis-

sus

sus, cúm tamen propter tua demerita plectendus fuisses. *Cur autem non tenetur Papa se purgare*, nonne ratio est, quia, *si deficeret in purgatione, quis puniret eum, cùm nullum habeat judicem, supra se, ut supra probatū est?* Et quia Papa, cùm sit major omnibus, à minoribus judicari non potest VI. q. 1. Et non advertis, *quòd, etiam si injuriam, si injustitiam facit alicui, non solùm judicem super se non habet, sed nec tenetur eligere judices, vel arbitros, quorum sententiæ se subjiciat, si non vult*, IX q. III. Aliorum &c. nemo Et notanter dicitur, *si non vult*, quia si se purgat aliquotiens, ex humilitate hoc facit, sicut Gregorius fecit, II. q. VII. *Si quis nos*, & *Pelagius* XXV. q. I. *Sat agendum*, & Leo II. q. VII. *Nos*. Vnde & hæc præsens Epistola non per modum purgationis emanat, sed ut tuæ falsitates detegantur, & laudabilia opera summi Pontificis in lucem deducantur. Nec dicas contra prædicta, ergò aliquotiens Papa gravabit quenquam, *nec justitiam ille inveniet super terram, & sic justitia deperibit*: fateor, *quòd Papa potest facere injustitiam, vel peccare, & quòd justitia aliquoties exulabit, sed omnia sua divino examini reservantur*, quæ in hoc seculo remanent impunita, VI. q. I. Vnde & ubi Papa delinquit, apud Deum amplius, quàm

alius punietur. *Unde impossibile est, quòd ipsi Papa alium judicem, vel superiorem, au Archipapam, vel sibi aqualem possit constituere. Sicut nec Deus potest alium Deun supra se constituere.* Et quòd nec in casu hæresis habeat Concilium supra se, ut judicem, et quòd tum à sententia juris si incorrigibilis existit (ut II quæst. VII *Sacerdotes*) privatus est, & inferio quolibet Clerico Catholico. *Unde Synodus universalis nec in eum sententiam depositionis profert etiam in haresi, sed dicit ei: Noli audiri in judicio nostro, sed collige in sinu tuo causam tuam, quum ex te justificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis,* IX. q. III. Patet ex his quæ notantur XXI. di. Imò notatur, quòd etiam in causa, qua agitur contra Papam, ipse Papa Synodum habet congregare: XVIII. di. V. Hinc etiam Episcopi in Synodo residentes, authoritate Symmachi dixerunt, *Symmachus Papa Apostolica sedis prasul, ab hujusmodi oppositionibus, quantum ad homines, sit immunis & liber, sed causam ejus totam de judicio reservamus.* Notat etiam hostiensis extra. de concess. præben. proposuit; *quòd si totus mundus sentiret in aliquo negotio contra Papam, quòd sententia Papa standum est.* Quod verum intellige, nisi esset causa fidei, sed quæ causa fidei

Asse.

Asseris, Papam ideò *Hæreticum*, quia spem *futuræ beatitudinis in pompis mundi amiserit*: Vnde ipsum non Patrem patrum, juxta Etymologiam, nominis Papæ, sed *Patrem pompæ* nominas. Æstimo, quòd hæc tua vesania Sclavonica edidit, An fortasse æstimas quemlibet circa mundana occupatum, etiam notoriè & publicè esse hæreticum. Sed sic hæresis valdè impropriè capitur, nec sic hæresis vocatur, ubi XL. di. *si Papa*: propter hæresin Papa deponendus censetur. Nec te moveat glossa, c. *si Papa.* di. XL. *Quod pro quocunque crimine notorio, adulterii, Simoniæ, & hujusmodi, si esset incorrigibilis, & scandalisaret Ecclesiam, posset deponi &c.* Quia & illa glossa ad sanum intellectum potest salvari, ut, ubi dicitur propter incorrigibilitatem alicujus vitii posset deponi, intelligas, quando sic est incorrigibilis, *quòd illud peccatum, quod committit, credit non mortale, & dicit non esse peccatum.* Tum enim esset verè & propriè hæreticus, & sic posset deponi: De quo etiam in tractatu, quē cōtra te, & tuos articulos erroneus inchoavi, & perficere intendo, latius deducam Et si iterum instas. Quid ergo faciendum, *ubi Papa suis perversis moribus destruit Ecclesiam*, & tamen non est reprehendendus? Ad quod (si legisti) ad duplex remedium est recurrendum. *Primum*

erit honesta reprehensio, & non turpis & scandalosa, uti prætendis, & hoc exempl Pauli, qui Petro in faciē restitit Antiochia quia inducebat gentes, quasi ad Iudaisandum in observatione legalium, minis, condescendens Iudæi conversis ne eos scandalisaret: ad Gal II. Vnde etiam, dato: si Papa vellet totum thesaurum Ecclesiæ dare parentibus, aut Ecclesiam S Petri destruere, aut dare consanguineis patrimonium Petri, vel aliquod simile quod non licet, non esset permittendum sed ei resistendum ab illis, quibus interest primo, sine tamen ipsius depositione, & secundùm remedium Episcopi Hilarii, qui orando *contra Leonem Arrianis faventem* prævaluit, sic pro Papa incorrigibili orandum esset; *ut ipsum Deus aut corrigeret, aut de medio amoveret:* vel si Concilium convocandum foret, ad quos primo sicut ejus electio, ita ejus reprehensio, seu ejectionis declaratio spectare videtur, illis incumbit, ad quod dictum Anacleti, *ejectionem summorum Pontificum sibi Deus reservavit*; licèt eorum electionem bonis sacerdotibus & spiritualibus populis concesit. Advertendum denique tibi esset, quid sentiendum circa Dei singularem providentiam foret, qua Ecclesiam suam interdum, etiam mediante malorum hominum potestate, bene & utiliter regit. Nihilominus enim talium potestas à Deo est, cum non sit potestas nisi à Deo, ad Rom. XIII. Et sapiens dicat, data est nobis à Deo virtus

&

& potestas ab altissimo, qui interrogavit opera vestra; Sapientiæ cap. VI. Et Daniel cap. III Sciant gentes, quia altissimus dominatur in regno hominum, & cui voluerit dabit illud. Vbi & considerare deberes, quòd semper ex principatu malorum ratione divinæ ordinationis consurgit aliquod bonum. Nonne per potestatem à Deo diabolo traditam, Iob prostratus est, ut justus appareret? Petrus tentatus, ne de se præsumeret; Paulus colaphisatus, ne se extolleret. Iudas damnatus, ut se suspenderet. Demum & circa secundùm principale, ubi Romanum Pontificem sub fraternæ correctionis ordine, ausu temerario, comprehendis, cùm dicis: Quis dubitat me te fraternè correptum, jam demum, secundùm instituta Christi, quia me non audisti, accusare posse &c. O præsumptio nequissima, unde creata es? Rectè (responderi poterit) ab illo, qui dixit in corde suo, in Cœlum conscendam, super astra Cœli exaltabo solium meum, cujus te per imitationem filium manifestas, ascendens contra Cœlum, ***Papam, qui est omnia sua jurisdictione continens, & concludens***, & super astra Cœli, id est, ***contra dominos Cardinales, qui sunt velut astra refulgentia, & ad quos solum hujusmodi legitima reprehensio spectat***, tu præsumptuosè usurpas. Sed attende, ne tibi sequatur, quod subjungitur: Verum tamen ad inferna detraheris in profundum laci; Quod, nisi finaliter resipiscas, & ad Ecclesiam revertaris quæ nulli claudit gremium redeunti, sicut nec Felici An-

deberes, non in scandalum fidei, & omnium hæreticorum confortationem, contumeliis tangere. Sed bestia, quæ tetigerit montem, lapidabitur, ut est Exod. XIX. & per tangere reprehensio intelligitur, & præcipitur, ut bestia montem non tangat, id est, ut subditus bestialiter & indiscretè prælatum non reprehendat. Reprehendentem præcipit lapidari: *sic & tibi, ut inter lapides inclusus sub custodia morte moriaris, continget.* Præterea non legisti gloss. super illud, *si peccaverit in te frater tuus*, Matthæi cap. XVIII. notanter dicit, *si peccaverit in te frater tuus, quia de peccatis commissis in Deum non est nostri arbitrii judicare.* Sed durities Sclavonica non contentabitur dicens: Quilibet tenetur ex præcepto Domini corrigere fratrem suum, sed omnis homo est frater ipsius Papæ, cùm Christus, cujus vices gerit, cunctos fideles non confunditur fratres nominare, juxta illud: *Nuntiabo nomen tuum fratribus meis.* Denique & glossâ aliâ super illud: *Si peccaverit in te frater tuus*, quocunq; peccato peccaverit te sciente, debes corripere fratrem tuum. Et rursum, reprehensionem Pauli, qui Publicè & coràm omnibus Petrum arguit ad Galat. cap. II. Sed nec his prævalebis declarando, quòd tua reprehensio, quia non ex fraterna charitate procedit, nil juris & æquitatis in ipsum Papam obtinet, licèt dicas, *non tibi, sed tuis criminibus sum inimicus*; sed mentita est iniquitas sibi. Nam cùm re-

prehensio tripliciter posfit fieri, per modum videlicet simplicis *admonitionis*, aut per modum *imperii*, & comminationis, aut per modum *denunciationis*, & incusationis, & cùm neutra istarum ultimarũ ad Papam se extendat, *eò, quòd his modis ipse omnes judicat, & à nemine judicatur. Prima tamen, etsi*, juxta quorundam opinionem, *se ad Papam extendere posßit*, necesse tamen erit, ipsam per tria procedere, videlicet per discretionem, & debitam diligentiam, ut speretur ejus correctio, & per subjectionem & debitam reverentiam, ut non fiat modo temerario & cum protervitate. Per dilectionem & benevolentiam, ut non fiat causa diffamationis, seu detractionis. Et tua his omnibus caret circumstantiis, *cùm ipsum, ut cæcum palpitantem in via justitiæ describis, cathedram emisse asseris, Ecclesiam sibi per Simoniam junxisse affirmas.* O Sclavonica crudelitas, patre omnis mendacii inspirante (cujus vicem supples) has falsissimas ausus fuisti cudere literas! Si ex charitate fraterna hæc processissent, utiq; & laudabilia ipsius Papæ opera non subticuisses, *quæ tot & tanta existunt, ut à tempore principis Apostolorum, usque ad præsens, nullus ex cathedra ejus fecisse legitur.* Vnde ut lucerna à modo non sub modio, sed super candelabrum luceat, tuaque veneno-

sa

sa reprehensio fidelium corda non inficiat, volo ex multis pauca in lucem & suam gloriam enarrare. *Nam pro augmentatione Divini cultus Hospitale S.Spiritus, de novo à fundamentis ædificavit, cui & simile nō reperitur. Demum & capellam cum choro in Ecclesia S. Petri principis Apostolorum, Capellam palatii Apostolici, Ecclesias infra scriptas S.Mariæ, de populo S.Ciri & Johannis, S. Petri advincula, S.Vitalis, S.Susannæ, S.Nerei & Achillei, S.Stephani rotundi, S.Johannis de Malva; S.omnium Apostolorum, S.Salvatoris in Ponte. Insuper & Bibliothecam, cui & similis in orbe non invenitur, libris pretiosissimis, uti lucidæ doctrinæ amator extruxit ac decoravit. Pontem denique dirutum, maximis sumptibus restauravit, stratas & vias publicas urbis reformavit: unde & ab omnibus instaurator urbis proclamatur. Rhodiensibus item magnis sumptibus subvenit, ac in pecuniis, ultra summam XII. millium ducatorum transmisit, Regiq; Ungariæ, sumptibus maximis, pro fidei tuitione sæpius succurrit: Capellam Apostolicam paramentis pretiosissimis decoravit. Omnes*

pauperes Episcopos & Prælatos cotidie refecit. Et tibi, ô Schismatice, omni bellua crudeliori quanta bona exhibuit: ubi gratitudo tua? Vtique pœnam talionis accipies. Nam Prælatos pauperes reficiendo, ut Archiepiscopum Metellium ordinis S. Benedicti, Episcopum S. Angeli, ordinis Heremitarum, Episcopum Siratensem, dum vixerunt & pluribus aliis, de XV. XII. X. aut octo florenis aureis de Camera, quolibet mense, secundùm eorum statum providere curavit. Demùm à primo anno suæ creationis summam adhibuit diligentiam, ne Turchorũ feritas invalesceret. Quare & primo anno sui Pontificatus Reverendum Dominum, Cardinalem Neapolitanum contra Turchos misit, qui, ut Legatus suæ sanctitatis, habuit LXXX. triremes, computatis galeis Regis Siciliæ, & dominii Venetorum. Post cujus regressum iterum direxit Reverendum Patriarcham Episcopum Tervisinum, cum maritimali classe. Item misit duas naves oneratas ex armis, frumento, & aliis necessariis, in Rhodum, qui si non applicuissent, Rhodum fuisset subversum. Præterea cum Turchus civitatem Idruntinam invasisset, misit dominum Gabrielem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem Legatum, in adjutorium Regis Siciliæ, pro recuperatione dictæ terræ, quæ & recuperata fuit. Et quotiens, oro serenissimo D. Imperatori & aliis Regibus Christianitatis legatos misit, & nuncios, persuadendo pacem, pertractando concordias, & ut eorum potentiam cum sua contra inimicos crucis Christi erigere vellent.

Quid

Quid denique Reginæ Bosnæ expulsæ,de suo regno,cui ad dies vitæ quolibet mense in quinquaginta florenis de Camera opus erat providere? Et Reginam Cypri etiam de suo regno expulsam dum Romæ existit,providere curat. Insuper & in omnibus regionibus Romanæ urbis, sunt certi deputati à sua sanctitate,qui sub pœna præstiti juramenti habent providere pauperibus per certam quantitatem pecuniæ,fiuntque multæ aliæ provisiones personis indigentibus secretè,quas mandans,dans & recipiẽs novit,nec vult Papa,quòd sciatur. Hæc & alia,tu Schismatice,si corde perspexisses,& Christiano populo in exemplum promulgâsses nõ te ipsum (qui impugnator veritatis es) vulnerâsses,cùm hos habeat propriũ Ecclesia,ut prævaleat & triumphet ubi pulsatur & premitur Quid tibi commune cum Asino Balaam, quem allegas,cùm illum bonus Angelus movebat, ubi tu à maligno spiritu ut vesanus, agitaris? Quare & sicut illius maledictio in benedictionem per bonum Angelum fuit conversa, ita tua maledictio in benedictionem summi Pontificis vertetur. Quid tibi denique commune cum reprehensione Pauli, qua Petro restitit in faciem, quam in medium deducis,quæ juxta Ieronymum, dispensatoria fuit,non vera: quòd etsi vera prout Augustinus sentire videtur, *tamen reprehendit Petrum non ut inferior superiorem, sed ut æqualis æqualem: Fuit enim Paulus Petro minor, major, & æqualis*, Minor potestate prælatio-

lationis: *Quia solus Petrus Cephas, seu caput.* Fuit autem major prærogativa electionis, quia ut vas electionis à Christo de cœlo vocatus. *Unde & in bullis Papæ Paulus à dextris, ubi Petrus ad sinistram ponitur.* Fuit & æqualis officio prædicationis, & fidei defensionis; Quia sibi creditum erat Evangelium præputii, sicut Petro Evangelium circumcisionis, ut ipse testatur Gal. II. unde justè ut æqualis æqualem, vel ut major minorem corrigere potuit, quarum in te nullum apparet vestigium. Autumas demum circa tertium, multis verbis aërem verberans, *Papam subjacere statutis Conciliorum.* At ubi de quinquennio, & septennio, aut etiam decennio decreta, quæ ad celebrationem Conciliorum sunt edita, & longo tempore neglecta, præsumis & illa innovare, & neglectum Concilium Basileense, ut interruptum, non dum extinctum, sed ut derelictum prosequi: Et quòd turpitudines illecebrarum, quibus Romanus Pontifex existit involutus, reddiderunt sibi Concilium odiosum affirmas. O iterum Sclavonica pernicies! ostendis te virum cervicosum, virum effrontem. Nam testificor coram Deo & Christo Iesu, *quod reformationem Ecclesiæ ac pacificum ejus regimen sitit modernus summus Pontifex, ut cervus desiderat ad aquæ fluvium.* Sed dicis: cur ergo non aggreditur? *Quia scit, quòd denigrata est facies Ecclesiæ, sicut nigre-*

gredo ollæ, Threnorum ultimo; eò quòd plurimùm extra amplexus Sponsi graditur: Scit, quia facies combustæ, vultus ejus, *Isa.* cap. XIII. Scit, quia non sequitur Sponsum candidum & rubicundum; *Cantic.* V. Scit, quia inclinata est deorsum ad terrena, & ideò non potest respicere sursum, gravi infirmitate gibbosa XLIX. di. Huic etenim, &c. Scit, quia multas habet pecunias, & congregant principes, & Sponsus non habet, ubi caput suum reclinet, aut fidem Catholicam defendat *Marc.* VIII. Et quòd unum Sponsum Ecclesia dereliquit, & quinque viros concupiscit, quia sensus suos carnaliter nutrit; *Iohan.* cap. IV. Scit, quia principes Ecclesiæ infideles, furum socii omnes currunt post munera, & filios enutrivit, ipsi autem spreverunt eam. ***Clamat mundus pro Concilio, sed quomodo congregabitur, ubi dispersi sunt lapides sanctuarii ejus, & obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?*** Cujusmodi reformatio? Dic. ***ubi obedientia Principum? ubi zelus fidei?*** Et quia ista deficiunt, quæso, ex Conciliis cujusmodi reformatio proveniet? ***Quis profectus Ecclesiæ ex Concilio Basileensi? Antipapam sibi creando prorupit.*** Ecclesiam per Concilium reformare non poterit omnis humana facultas; ***sed alium modum altissimus procurabit, (NB. NB.) nobis quidem pronunc incognitum. Licet, heu præ foribus existat, ut ad pri-***

pristinum statum Ecclesia redeat. Attend Conciliista ex antehabitis,& in hujusmodi circum stantiis considerabis fidei pericula, dissensiones schismata ex Concilio suboriri. Dicis,te habere zelum Dei, habeas secundùm scientiam. Considera annon expediat Papam ab hujusmodi convocationibus Conciliorum abstinere? utiq; plurimùm expedit,nedum propter præcedentia jam allegata sed & propter sequentia. *Nam autumant Conciliista, Papam subjacere statutis Conciliorum, & quòd Concilium sit supra Papam.* Demum quod absque sua authoritate posset legitimè congregari Concilium, & quòd ejusdem sit authoritatis cum Papa, & quòd licitum,à Papa,ad Concilium appellare. Quibus omnibus si sua sanctitas non resisteret,sed hujusmodi citationibus,& convocationibus pareret, quid aliud nisi innumeri errores in Ecclesia succrescerent? *Et quia specialem tractatum edere in hac materia perficere intendo,* ad præsens plura tibi recitare omitto.Reduc ad memoriam dicta Theologorum, & Canonistarum; *Absq; Romani Pontificis authoritate, Concilium nullum posse congregari; aut inchoatum legitimè prosequi.* Nonne ad hoc est S.Thomas, in quæstionibus de potentia Dei q.X art.IV. *Sicut posterior,* inquit, *Synodus habet potestatem interpretandi Symbolum à priori conditum, aut ponendi ali-*

aliqua, ad ejus explanationem, ita etiam Romanus Pontifex, hoc sua authoritate potest, cujus etiam sola authoritate procedit, & à quo sententia Synodi confirmatur, & ad ipsum à Synodo appellatur. Ex qua etiam responsione quatuor in veniet responsiones prudens lector, super quatuor quæstiones. Et distinct. XVII. scribit Pelagius Episcopis, qui ad illicitam vocationem Iohannis Constantinopolitani convenerunt. *Multis modis denuo Apostolicis & Canonicis atq; Ecclesiasticis instruimur regulis, non debere absq; sententia Rom. Pontificis concilia celebrari.* Qua propter, ut jam dictum est rectè, non concilium, sed vestrum conventiculum, vel conciliabulum cassabitur, & quicquid in eo actum est irritum habeatur, & vacuum. *Commendas Basileenses de non obediendo Apostolicis votis, & de salvo conductu, tibi præstito.* Scias autem, quòd tibi non defertur, se communitati, nec expedit ad præsens, ut tam gratiosa communitas propter tuas vesanias Slavonicas perturbetur, cũ aliis opportunis remediis, illi communitati succurrendum erit. Affirmas, *Papam sedem Petri emisse,* & per simoniacam pravitatem intrasse, ac Ecclesiasticas dignitates medio pecuniæ, vendere. Sed quid expedit ad præsens verbs tecum contendere, cùm servum Dei deceat esse mansuetum ad omnes? Nonne scis, *Pa-*

Papam non posse committere Simoniã certis respectibus, nec cum Clericis, nec cum Laicis. Non cum clericis, cùm clericorum bona sua sint, quantum ad usum pro sua necessitate. Nec cum Laicis, quia eorum bona potest justè recipere pro Ecclesia utilitate. An ignoras: *quia Simonia est jure positivo prohibita, & Papa non ligatur aliquo jure positivo: Quomodo simoniã possit committere edicito?* Et dicis, quòd quamvis Papa non possit ligari, vel vitiari peccato simoniæ, ut est prohibita jure positivo, *cùm ipse sit talis juris conditor, & interpres*; potest tamẽ illo vitio ligare, ut est contra jus naturale, & Divinum. Quo tamen concesso, *quis te judicem ejus constituit ad discernendum, utrum ea intentione tribuat spiritualia, ut temporalia recipiat?* Dicis, *ipsum cathedram emisse.* O bellua crudelis, venerabile Collegium Cardinalium denigrans! Quis sanæ mentis hoc credere potest, cum ex communi omnium electione creatus sit, & omnium pauperum ipse pauperrimus in suo statu quomodo hanc sedem emere potuisset. Si dicis: *Promissionibus emit*; ubi ad hoc tuæ probationes existunt? Propterea etiam indubitatus. Christi vicarius non eo minùs existit, ubi omnium eligentium vota concurrunt. Asserere rursum incontinentiæ vitium

ac crimen pessimum, quasi ad sedem Petri attigisse, & Ecclesiæ Cardinibus in scandalum totius Clericalis status illud superinducere non vereris. Hic profectò, ut alter Cham, maledictus à patre, eò quòd verenda patris detexit, *Gen.* IX. & tu existis. Quæ nimirū maledictio sicut aqua in interiora tua, & sicut oleū in ossibus tuis intravit *Ps.* 108. Gloriaris de venatione vulpecularum, quas nō parvulas, imò maximas vineam Domini demolientes asseris capiendas: Hoc ad meum videtur spectare officium, ubi vulpinam tuam versutiam reprehendendo (sub qua nedum vineam Domini demoliri, verùm etiam tunicam Domini inconsutilem scindere attentas) cunctas tuas, cum Dei adjutorio, machinationes annihilabo. Tu, inquam, inter vulpeculas illas primum verissimè obtines locum, qui & venabulo justitiæ percellendus studiosissimè utique requireris, venisque à dignitate, quam præter merita non vocatus à Domino tanquàm Aaron, sed in jactu proprio frustra occupas, sine ulla restitutione deponendus, pro eo, quòd fibras juguli tui procacissimi dilatans, ea, quæ ipse facis, in patrem tuum velis nolis, attritta fronte, retorquere sategisti. Reris ne, te illa justè fecisse? Non planè, sed absque omni controversia Talionis legem sentiens. An ignoras, Dioscorum Alexandrinum Episcopum, eò quòd plura, quæ non decebant, in sanctum Leonem Papam dictavit depositum? Sed considera te ipsum. Appellas contra omnes sententias ad Deum, ut erroneus & schismaticus. *Appellas à Papa, & ad*

Concilium, & universalem Ecclesiam, ut hæreticus. Appellas contra quæcunque mandata & invocationes Papæ tanquam perjurus, & infamis. O quanta dementia! Nonne scis, *unam esse (NB) sententiam Dei & Papæ, ut, quod solvitur aut ligatur per eum, sit solutum & ligatum per ipsum Deum?* An ignoras, *quòd appellatio facta à Papa ad Deum, nulla est, cùm sit unum consistorium utriusque, & una sententia, & una curia Dei & Papæ, cujus vitæ æternæ claviger est, & ostiarius per potestatem clavium est ipse Papa?* At ubi credis Papam posse ex carnis affectione, vel aliqua corruptione passionari, & perturbari, ut à recto tramite justitiæ deviet, recurrendum tunc dico ad alia remedia, *non ad hujusmodi frivolas appellationes, puta, ut causa ageretur coràm Deo, via supplicationis, et orationis, aut divinæ remunerationis.* Denique sicuti hujusmodi appellatio est frivola, *ita & Hæreticum est à Papa ad universalem Ecclesiam, seu Concilium appellare*, & in hoc suspectum de hæresi te ipsum præbes. *Quicunque enim privilegium Romanæ Ecclesiæ immediatè à Christo concessum auferre conatur hic, procul dubio, in hæresin labitur.* Sed cùm asseris,

quòd

quòd licitum sit appellare à Rom. Pontifice ad ejus successorem, sive universalem Ecclesiam aut Concilium, au'ers privilegium Romanæ Ecclesiæ à Christo traditum, quod inter alia cernitur, *ut Romanus Pontifex habeat plenitudinem potestatis super omnes.* Ergò, ut suspectum de hæresi te ipsum reddis, sicut per primam appellationem ad Deum ut Schismaticus judicâris. Perjurus denique & infamis existis, propter præstiti juramenti fractionem. Perjurus enim infamis existit VI.q.I Infames &c. Et in forma juramenti tui asseruisti: *Ego Episcopus Andreas ab hac hora inantea, fidelis ero sancto Petro, sanctaq; Romanæ Ecclesiæ, Dominóque meo Papæ Sixto, ejusque successoribus, &c.* Et infra: *Vocatus ad Synodum, veniam, nisi impeditus fuero canonica præpeditione.* Considera, venisti vocatus ad Synodum venire non ut Synodum in Romani Pontificis contemptum prosequi velis. Ideo cum Dathan & Abiram schismaticis, nisi pœnitueris, censebo tuam portionem, quos vivos terra absorbuit; *Numer.* XVII. Iam ad cunctos Ecclesiæ Prælatos, Archiepiscopos, & Episcopos, cujuscunque etiam præeminentiæ & status, ad Theologiæ quoque, aliarumque facultatum Doctores, stylum pro finali intentione vertendo & ad quos literæ tuę citationis, & vocationis, pro inchoatione, & persecutione Concilii Basileensis, *cum libello famoso, quem in dedecus sanctæ Ro-*

mana Ecclesiæ,ejúsque sanctissimi Antisti-tis,ac in confortationem, & insultationem omnium Schismaticorum & Hæreticorum, ut vir cervicosus evomuisti, pervenerunt, & in futurum pervenire possunt. Illos, inquam, omnes & singulos exhortor, in visceribus Domini nostri Iesu Christi, ac sub pœnis & censuris & gravaminibus Ecclesiasticis, quibus de jure omnes *hæreticorum fautores* involvuntur, & per Apostolica mandata per præsentes requiro. Ne tibi in præmissis auxilium, Concilium, vel favorem quomodolibet præstare velint, quo ad usque aliud in mandatis per sedem Apostolicam habuerunt. Offerens me interim coràm quacunque universitate partium Germaniæ, Italiæ, ac regni Franciæ, inire tecum privatas, aut publicas disputationes, ac te, cum Dei adjutorio, in omnibus præmissis, ut perjurum, infamem schismaticum & hæreticum convincendi. Quare, ô veri filii Ecclesiæ, ab ejus unitate nolite separari, *quantumcunque enim ruga & maculæ appareant, in membris Sponsæ, nunquam tamen ab ea Sponsus separabitur*: quia in fide perpetua desponsavit eam, *Oseæ* cap. II. *Et quamvis filii sint rugosi, & maculosi perplurimi ipsa tamen in se est sine macula & ruga* *Ephes.* cap. II. *Compatiamur potius Ecclesiæ tribulatæ, compatiamur, sed adhæreamus ei, non scindentes tunicam inconsutilem Salva*

vatoris per schismata, quæ & scindi non potest, quia fundata & solidata est supra firmam petram Christi. Intueamur oculis fidei Ecclesiam, sedem ejus, dignitatem ejus, quæ non peccat. Peccare potest, qui stat in ea, quia homo est, & qui huic non obedit, nec de Ecclesia est. XLIII. dist. *Qui Cathedram &c. Hic si me percutiat, me anathematiset, & occidat, non separabor à charitate ejus.* Rom. VIII. *Quia ei obedire de necessitate salutis existit, cum sit Dominus meus, Pater ac Deus in terris, qui constitutus est à Deo in hoc Aegypto Deus Pharaonis,* Exod. VII. *Si benè judicat, veniam petam, si enormiter & malè, sufferam.* XIX. dist. *In memoriam &c.* Hæc via, ambulemus in ea, non declinantes neque ad dextram, neque ad sinistram quo adusque perveniamus ad patriam claritatis æternæ, ad quam nos perducat, qui sine fine vivit, & regnat Amen. Datum in Sletstat, die X. mensis Augusti, A Domini 1482.

Sectione V. *Archiepiscopus Henrico Institoris ita respondet, ut & Monachum, totumq; Prædicatorum ordinem accuset, hypocrisin ejus & malas artes detegat; & Epistolam adversarii ordine refutet.*

Tertia Editio invectiva seu responsalis est, in prælocatam Epistolam, concisis quidem responsis, sed propositis sententiosis fundata, & interim glossata, per me, cujus titulus est hic:

Responsalis sub nomine Archiepiscopi Craynensis per Petrum Trevirensem contra Henricum Institoris formata feliciter incipit.

Andreas Dei gratia Archiepiscopus Craynensis, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, titulo sancti Sixti, Presbyter. Cardinalis, Pronunciator sacri Concilii Basileensis; non recedendo ab appellatione per nos, contra Sixtum IV. & omnes adhærentes sibi, & aliter secundùm tenorem ejusdem hîc publicatę, *ad Deum omnipotentem, Dominum videlicet Jesum Christum, ejûsque sanctam justitiam, & universalem Ecclesiam justè & bene interposita.* Super quo cœlum & terram advocamus, in testes loquentes tibi *Henrico Institoris*, hortamur te, induratum corde, excæcatum

tum, & inveteratum in malis, recognoscere excessus tuos, & in dolore cordis professionem & votum, quod fecisti Deo, coràm multis testibus fideliter adimplere, ut perceptâ veniâ (quæ contritis & humilitatis non negatur) in fide recta, in spe perfecta, & charitate non ficta, dono septiformi Spiritus Sancti stabilitus, ingrediaris viam veritatis, percipiasque verè fidelium mercedē æternam. Miserorum omniū, unicè tu miserrime Henrice, ex corde compatimur insipientiæ, atque præsumptioni tuæ, quibus te contra veritatem, fratrem ordinis Prædicatorum, Doctorem Theologiæ, & Inquisitorem Hæreticæ pravitatis compellare præsumis. Religiosum enim, id est, non Christi, sed Diaboli mancipium te esse, dolemus. Sed utinam solutis vinculis Diaboli, esses religiosus Christi frater, nisi falsus non es. Nam sermone & conversatione malus & reprobus palàm cognosceris. Inter malos reprobósque verè nominatur, ut plurimùm, sed in veritate nulla est fraternitas. Sed utinam esses verè frater, id est, fidelis! utinam esses verè Monachus, id est, *tristis pro peccatis tuis?* Et utinam tantùm animam tuam curares de potestate Sathanæ eripere, & manu datam reddere Christo! Obligatione quidem, sed non observatione novimus te esse, sed utinam observatione quoq; esses ordinis Prædicatorum! *Doctor non Theologiæ, sed erroris, & magister mendaxes*, verbo & exemplo, id est, sermone & vita tua, veram Theologiam abjiciens, & in contemptum Dei, & scandalum multorum

Christi fidelium mandata Dei, & ipsam lucidam honestatem, quam natura rationis instruit, tanquam execrabilis prævaricator multifariè transgrediens. Tu itaque cùm Hæreticus notorius, sacrilegus, falsarius, à Deo omnipotenti perjurus, ac apostata, à fide Iesu Christi, & rescissus à corpore ejus, quod est Ecclesia, tanquam palmes inutilis à vera vita, cujus vegetantem humorem non accipis, vel acceptum deturpas, dignus ad consumendum carnes tuas, & ossa redigendum in cineres igne. Vel appensâ collo tuo molâ asinariâ, propter multiplicem à te factam scandalisationem, non unius tantùm minimi, sed multorum etiam maximorum, juxta Evangelicum testimonium, expediret tibi, mitti te in mare. Quomodo pravitates aliorum inquirere poteris, cui semper illud Evangelii objicitur: Amice, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc veniens ejicias festucam de oculo proximi tui. *Hæresin propriam depone*, dehinc mandatorem, seu fortè venditorem tui suaptè officii iperlustra, si purum à labe execrandæ hæresis reperias, cùm nequaquam ille per te possit in aliis reprehendere, quod & in illo, & in te, ex iniquis sermonibus, & operibus palàm damnabilibus deprehenditur. *Sed utinam ambo pariter in fide & moribus secundùm professiones vestras, & vota irreprehensibiles integri perfecti sancti quoque & venerabiles essetis*, ut ille Ecclesiæ in curam suam acceptæ, dignè & laudabiliter præesset; & tu secundùm nomen atque debitum professionis tam

Or.

ordinis, quàm officii tui, profunda divinorum eloquiorum (in cœna illa Domini, ubi mensa adversus tribulantes & inficientes Ecclesiam *parata* est, in conspectu fidelium) perscrutatus, sono tuo exeunte in omnem terram, & in fines orbis terræ verbis tuis te abscondito produceres in lucem: próque Evangelio Christi usque ad spiritum & sanguinem decertans, ita te ipsum armaturâ Dei, quam Apostolus ostendit, munire addisceres. Ne illi contra veritatem vincerent se, à te illi per veritatem vincerentur. Sed nunc potius veneno invidiæ, quo turges infectus, optas nos non esse ordinis Prædicatorum; futurum enim prævides, nobis, Deo adjuvante, sollicitantibus *ut sicut & aliorum, tam statuum, quàm ordinum, ita deformata illius ordinis, in te & aliis reformentur*, quos utinam, pro sacratissimi ordinis honore, tam integros, quantum corruptos nosceremus. Quorum *etiam infandissima scelera, ob honorem sanctissimi Patris nostri & ducis nostri Dominici (cujus tamen ordinem infringitis & violatis peccantes, & non filii ejus, sed iniquitatis, tu, & similes tui in sordibus) pronunc obticemus*; arguemus autem vos postea severius de illis, statuemusque ea durius contra facies vestras, exterminabimusque, adjuvante Deo,

Dd 5

[*Parata*] *Psal.* Parâsti in conspectu eorum mensam adversus eos, qui tribulant me.

nequitias vestras, instabimusque gladio Ecclesiasticæ potestatis, quam Christus misit super terram separari fratres falsos à bonis. Ne illorum malitia magis, omni morbo contagiosa istorum innocentiam inficiat, faciatque pari morbo laborare. Dolendum enim maximè est, *quòd ager ille ordinis nostri, in Ecclesia sancta Dei bonarum frugum, nulla admixta zizania, olim undique fertilissimus, jam ferè ubique sterilis, vepres nutriat, atque spinas quòd inde jam procedant tu similésque tui Hæretici Ecclesiam obfuscantes, unde resplenduerunt lumina mundi ardentia, ipsum mirificè per totum terrarum orbem, soléque clarius illustrantes: quòd in eo tantùm crevit malignorum audacia, ut non timeant suis transgressionibus obviantes optare, ejusdem ordinis existentes non esse.* Heu! quomodo cecidit Lucifer, qui manè oriebatur ut Sol! Heu! quomodo emicantes pleiades obfuscatæ sunt, & mutatus color optimus! Heu! quomodo stellæ ordinatæ extra suum solutæ ordinem errant. O quàm beati sunt illi pauperes, spiritu in fide ditissimi, mundi peripsima, & sal terræ, seculi contemptores, & hominum piscatores, confessores Christi, & elucidatores verbi Dei, Dominicus & Franciscus atque eorum verè sequentes vestigia! Qui penuriam passi pro Christo animas suas noverunt possidere in-

inpatientia. Non enim eos ultrix iniquitatis inopia, nec parentum adversa fortuna, nec ulla violenta necessitas, nec oppressit inedia, sed devota voluntas, & electio Christi formis, qua vitam illam optimam prædicavit. Sanè hi sunt semper post parentes novi fætus pro patribus & Prophetis substituti divinitus, ut in omnem terram exeat sonus eorum, salutaribusque instituti doctrinis cunctis Regibus, & Gentibus promulgent, inexpugnabilem fidem Christi Hi sunt, qui seminare jubentur super omnes aquas veritatem fidei Chatholicæ. Quia non est personarum acceptor Altissimus, nec vult mortem peccatoris Piissimus, qui occidi voluit pro eisdem. Sed contritos corde mederi desiderat, atque lapsos erigi, & perversos corrigi spiritu lenitatis. Ad quem effectum saluberrimum alma mater Ecclesia illos plantavit gratuitò, plantatósque favoribus rigavit, & privilegiis rigatos suffulcivit, ut cum pastoribus & curatis coadjutores essent ad procurandam salutem fidelium animarum Sed progenies viperarum parentes proprios perimens, atque semen nequam ingratissimi cuculi, qui cùm vires acceperit, virium largitricem suam nutriculam necat. *Nonnulli de professione eorundem Monachi, verbis mendacii. de corde pravo resultantibus, rudi reprobabilíque larva, venustatem patrum illustrissimorum maculant, & splendorem illorum penitùs obtenebrant, illorum sapientiam impugnantes, qui contra fu-*

futuras caligines luminosas, lucernas, artificiosissimè providerunt, & tanquam probissimi pugiles Christianæ militiæ, nostram infirmitatem armis fortissimis munierunt quique existentes suo tempore vulpium venatores cautissimi, nobis jam sua retia reliquerunt ut parvulas capiamus vulpeculas, quæ non cessant florentem, vineam Domini demoliri. Sed isti immemores paternæ traditionis, *quæ seculi sunt sapiunt, & relictum aratrum intuentur, & qui vulpeculas capere deberent, in vulpes heu monstruosè transmutati, illas fovent,* cum illis currunt, cum illis ganniunt, timentque cum illorum astutiis suas hypocrises & superstitiones secretas revelari. *Qui incedunt decrepitantes & lacerati, ut appareant in vestibus omnium sancti, à quibus Christus attendendum, dicit:* Quia ex fructibus, inquit, id est, prædicationibus eorum malis, quibus cor malum, ex cujus superabundantia os loquitur, suffocatum est, cognoscetis eos: Assimilans eos sepulchris, foris dealbatis, quæ intra ossibus mortuorum, & omni spurcicia plena sunt. Sic, prochdolor! ***Patrum sanctissimorum superficialem effigiem scandalosè gerentes, ab illorum sanctitate violenter se retrahunt, sicut olim ultima illa Templariorum soboles degeneravit à fide,*** que-

quorum superstitionem manifestatam, una per totam Christianitatem dies delevit. Fuissent igitur illi patres nostri supramemorati, jugique benedictione recolendi, benè felices, si similem sibi sobolem, & prolem non degenerem, in subsidium atque decorem subsequentis temporis reliquissent. Sed, quod dolentes referimus, *jam Thersites ignavus arma contractat Achillis, & dextrariorum phaleræ electæ, pigritantibus asinis substernuntur.* Aquilarum nidis cæcutientes noctuæ dominantur: & in accipitris pertica residet vecors milvus. Namque in grege promiscuo utriusque ordinis Prædicatorum, & Minorum, *quædam Laicorum conquiescit multitudo plurimùm onerosa. Qui tamen se ad prædicationis officium tanto improbius ingerũt, quantò minùs ea, quæ loquuntur, intelligunt. Sacram Scripturam, cujus fimbriam paucissimi tetigerunt, cùm tanta sit ejus profunditas, ut ab humano intellectu, quantumcunque vigilet, summo otio, & maximo studio nequeat comprehendi. Hanc idiotæ illi præsumunt,* (NB.) *lacerant, docent, antequam discant.* Adductóque supercilio grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris literis philosophantur. Discunt etiam proch pudor! à fœminis, quod viros doceant, *& ne parum*

rùm hoc sit, quadã facilitate verborum, imò audaciâ edisserunt aliis, quod ipsi non intelligunt. Garrulitatem ipsam summa cum impudentia, rationem, & quicquid dixerint, legem Dei putant. Quicquid etiam in suam opinionem duxerint, indecentissimis verbis, furiosisq́; clamoribus defendere, coràm simplicitate Laicorum contendunt. Quemadmodum de lectore conventus fràtrum Minorum in hac civitate accepimus. Quomodo frequenter in suis sermonibus in turpia, quæ non licent, loqui verba, nedum contra opus; quod pro universalis Ecclesiæ bono subivimus. Verum etiam in aliis suis indecentiis (quibus studiosè videntes, & audientes in risum concitat) suapte prorumpens, etiam fœmineum sexum prolationis ipsius turpitudine non erubeat offendere. Præterea sæpe immemor humilitatis, mansuetudinis, & mititatis illius, quem prædicat, Iesu Christi, tam insana furiosaq́ue apparentia, inhoneste saltans, ardente in ira, ut lumina sua extingui videantur facie simùl omnium arteriarum, spirituumq́ue vocalium viribus trahens, de cordeq́ue alto, ut reddat refractu emissæ vocis testudo sonum, in summum vocem compellens, & in altum extensis brachiis complicatas, cancellatàs vel ultra se manus, non sine sonoroso pulsus impetu, & terrentis ictus strepitu ambiens se, analogum feriens

riens demittat, tanquam horrendo gestu, sese teneat, quasi maligno spiritu irritetur. Nihil in illo autem sine strepitu esse, corpore, ut crines etiam ipsi coronales, quadam vaporum exhalatione, dum sic furit, erigi videantur, faciensque tandem pacem sibi ipsi nonnunquam universalis Ecclesiæ authoritati detrahere nisus ut dicitur; *In homines Papam minimè peccare posse; Nec ab eis in Concilio congregatis argui ob crimina etiã hæresis; & quòd per pacientiam Dei. Papæ innocentia comprobetur,* falso documento, stolida inscitia, & animadvertenda temeritate affirmat. Aliquando etiam, *Evangelicum* non expavescens judicium, reum se gehennæ efficit, cùm coram multis, nos vel alium quempiam, fatuos esse judicat, vel aliis judiciis illicitis utitur. sive execrabilibus blasphemiis. Interdum etiam frivolè, & contra votum suum, volo, inquit, ire Romam: Volo hæc loqui, ac si præter arbitrium superioris liberam habeat voluntatem, qui secundùm S. Benedictum post professionem suam, nec proprii quidem corporis sui habere debet potestatem. Vnde etiam in anima leprosum asserit Bernhardus, qui post professionem ordinis propriam, etiam ad bonam usurpat voluntatem. Et pro temeritate hujusmodi maximè repetita, carceri mancipandus esset, religiosus quicunque sub obedientia constitutus, vel alia saltem dura

[*Evangelium*] Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennæ.

dura regulari disciplina corrigendus. Sed hoc non advertunt Monachi quorum alias vana est religio, secundùm illud Iacobi: si quis autem putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio. *Sic heu! jam, contra legem, in bove, & asino aratur, cùm à superstitiosis populi deceptoribus, cultura agri Dominici doctis & indoctis committitur.* Pari passu scriptum; Boves arabant, & asinæ pascebantur juxta eos. Quemadmodum discretorum est prædicare, simplicium vero, per auditum sacri eloquii, sub silentio se cibare. *Quot hi inertes homines in acervum Mercurii lapides mittunt his diebus? Quot enuchis sapientia nuptias procurant? Quot cæcos speculatores super Ecclesiæ muros currere & circuire præcipiunt, qui debentes defendere fidem, quod contra fidem est, prædicant, & errores suos per legem Jesu Christi conantur defendere, nec scire dignantur quid Propheta, quid Apostoli, quid simul universalis Ecclesia senserint, sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia, quasi grande sit, & non vitiosissimum dicendi genus, depravare sententias, & ad voluntatem propriam sacram Scripturam trahere repugnan*

nantem? Quemadmodum tu, ò miser, & insensate Henrico Hæretice gloriaris, te mendacem esse adversus veritatē, & ad sanctum opus, quòd secundùm tum debitum, tum posse nostrum, pro salute omnium hominum laboriosè subivimus, nebulosa facie occurris, & virus diu sub maledicto corde contentum in nos acerbiter evomis, veritatem ipsam, & fidem Christianam, atque sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam convicians & abnegans, hæresin pro veritate, quam sequimur, laborans contra nos inducere. Quod quidem venenum judiciosè evomitum, in viscera tua denuo retorquendo refundimus, & quod in nos crimen confundere conjectâsti, non immeritò demonstrationibus apertis, in te retorquemus: *Qui hæresin sapis, hæresin operaris, novitates inducis, sanctorum Patrum decreta infringis, hæresium, bellorum, ac morum pravorum extirpationem, quantum in te est, impedis*, & præter alia mala, quæ superius in parte tetigimus, pacem perturbas Ecclesiæ, & sententias pervertis veritatis. Vę igitur tibi, secundùm Prophetam, qui dicis bonum malum, & malum bonum, qui secutus es viam Baalam, ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit, correctionem verò habuit suæ vesaniæ subjugale mutum, quód in hominis voce loquens prohibuit Prophetæ insipientiam. Sic & tu tam stulta dogmata, tam execranda in tua epistola profers sacramenta, ut etiam hebetum sensus Laico-

rum,imò,si ad eos devenirent, Iudæorum,Pagano rum, quique ratione Divinæ agnitionis omnino carent illorum detestentur insaniam,tuaque distor ta, & Deo contraria, quæ ambulas itinera, saniu sapiendo redarguant, & quod pejus est, in tantum ames mercedem iniquitatis, ut & doctus ab indo ctis, Clericus à Laicis, spiritualis à secularibus meri tò redarguaris, qui jure compararis ariolo, qui ver bis asinæ contra naturam loquentis corripitur, ne tamen à proposito pravi itineris retardatur. Sic e tiam agniiam nedum deseris viam veritatis, sed & eidem violenter te opponis, tuos in præcipitium mergens auditores, nisi illos præservaret Spiritus Sanctus, quibus non salutaria, quæ corrigant, sed illis impunitatem persuadeant, eòsque delectent, enormia prædicas. Vnde meritò fons sine aqua, & nebula turbinibus exagitata, cui caligo tenebrarum reservatur, sal infatuatum, & à porcis conculcandum appellâris. O inverecunda bestia illa blasphemiæ, de qua in Apocalypsi! Quoties Sclavones in tuas trahis blasphemias, ex quibus lux illa & norma doctorum de oppido Stridoni, gloriosus Ieronymus lumen Ecclesiæ, indeficienti fulgore, radiat, & paucis annis plures pro Christo palmam adepti sunt duro martyrio à confessione Iesu Christi non devicti? Quorum sanctam constantiam ne illam sequamur, videris blasphemare in hoc Spiritum Sanctum, qui illos confortavit, & nos confortabit blasphemans. Sed maledicta tua non curamus, te enim unum ex perversis illis agnoscimus, quorum præstigiis opus pium mendaciter transformatur in

in monstrum. Ea nempe, quæ à Deo geruntur cum Deo justissimè malignante obloquiorum tuorum perverris. Sed quia à malis vituperari laudari est; præterea nôsti, nos tuis vituperiis, non plus quàm caniculæ moveri latratibus, pro nostri animi intentione, quam judicas, illius solius testimonio contentati, qui renes & corda perscrutatur. Cùm enim voluntatis secretæ finalis intentio te lateat, à cordis inspectore perniciosæ temeritatis mereris redargui, qui operi huic, cujus non vides fontale principium, epigramma tam faciliter subscribis sinistrum. Cessa igitur de talibus, sicut cæcus de coloribus judicare. Tu vespertilioni similis, de luce disceptare non audeas, atque trabem gestans in oculis propriis, festucam, quam fingis in oculis nostris, eruere non præsumas: Cessa commentis satyricis suggillare quæ nescis, & occulta discutere, quæ humanis experientiis non patescunt. Quicquid verò in eadem tua perniciosissima Epistola de hæreticis dixisti, id non nobis, sed tibi dixisti. Tu etenim, *sicuti reipsa fur es* (cujus lucem odisse proprium est) ita etiam faciliter, *quia hæreticus es*, vespertilioni compararis. Æquo igitur animo, tua non rectè de nobis dicta tolleramus, & potius pati injuriam, quàm fecisse, quàm etiam reddere velimus. Nec enim injuriam tibi fieri arguas, cùm heu vera de te, non ut injurieris, sed emenderis proclamamus, quæque pronunciari minimè dixissemus, si tua importunitate non impelleres. Quia enim locutus es, quæ voluisti, audire te oportet, & sen.

ties,Deo disponente,quæ noluisti. Cùm nempe in modestia & simplicitate animi procederemus, calumnias & injurias irrogâsti,& opus illud sanctum veritatis oppressione perimere laborâsti. Num quid deinde nos tanquam canes muti non valentes latrare tacebimus? Num quid periclitantem Ecclesiam per falsa dogmata infirmari clauso ore patiemur? Minimè hoc, quin magis,licèt etiam tu indignus sis, cui à quoquam communicari debeat, tamen ut vitia,quæ sacris Canonibus adscripsisti,& hæreses, quas recitâsti & affirmâsti removeamus, pro multorum hominum consolatione, & pastu esurientium animarum, desideratam à nobis magnopere occasionem ediscendi ea,quæ per magnates à Doctoribus civitatis hujus sunt exacta, gratè amplectimur. Quia se de hoc modo ingerit cum tuæ damnabilis epistolæ materia copiosa; tamen dum insufficientiam nostram, inscitiamque, quam autumas,consideravimus, quid frivolis illis apparamentis in sensum alienum contortis, respondendum sit,hæremus. *Verùm intuentes opus Jesu Christi,quod pro sua Ecclesia subivimus,ad eum confugimus confidenter, qui habet claves David, aperitque librum sapientiæ,& nemo claudit, claudit & nemo aperit, quique promisit nobis dare os, & sapientiam, cui cuncti sapientes non possunt resistere. Ex quo omni sufficientia nostra; qui dat omnibus superefflueuter, & non improperat.*

rat. In quo (cum Apostolo) omnia possumus. In cujus Spiritu omnis virtus nostra. Quem ponimus speculum rationum nostrarum, quibus refellantur erroneæ assertiones tuæ. Qui habet verbum vitæ, & est fons vitæ, fons aquæ salientis in vitam æternam: fons ille hortorum, puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano, unde haurièmus aquas in gaudio, & non de cisternis veteribus dissipatis, neque sequentes rivulos, ut tu hæretice. Qui aquas furtivas dulciores esse judicas & sequeris rivulos per terras in longinquum dilabentes, non retinentes virtutem & gustum fontis originalis, sed limum viscumque contrahunt, unde vermes pestilentes, ut ranæ, bufones, colubri geniti repunt, & potantes inficiunt, aut perimunt. Errores nempe in tua epistola intendens, juxta libitum verba trutinas, variasque, non confidens in Domino, sicut mons Syon, sed de tua virtute glorians, ne à Gelboe monte superbiæ, in quem ascendisti repentinè cadas fugere hinc inde, & hac illac pertransire necesse habes, velut passer ab aucupe, à ramo in ramum, ab arbore in arborem transmigrans in montem Involutusque falsitatum tuarum intricatione, quanto magis te niteris explicare, tantò magis implicas. Quia nescienti tibi quo vadas, nulla est certa via, propter quod Spiritus errabundæ opinionis tuæ hac illac impellens, atque

hinc illinc insiliens nullibi subsistere potest. Quapropter favore Dei, in turri illius veri David, id est, fide & Ecclesia Iesu Christi muniti, quam ædificatam esse constat, cum propugnaculis, mille clypeis ex ea pendentibus omni armatura fortium, facile erit nobis tibi malefico hæretico, vulpina astutia fortivè circumeunti, in fronte impudentiæ tuæ, vel gladium spiritus, quod est verbum Dei, vel lapidem unum torrentis, id est, multifariam contradictionem in verbis tuis repertá infigere, ut corruas in faciem super terram. Tria nempe principaliter per tuam epistolam intendis probare. Primò, *quòd summus Pontifex à nobis ob sua crimina patentia, non fuit arguendus.* Secundò, *quòd ipse sub ordine fraterna correctionis nō comprehendatur.* Tertiò, *quòd authoritas Concilii supra Papam non emineat, sed ab ipso dependeat.* Per has tres falsitates, quæ contra fidem & honestatem Christianam militant, niteris tres veritates, quas nos sequimur, illis contrarias assimilare triplici ordini dentium in ore bestiæ. Quem rectè in ore tuo, qui verè bestia es, bestialiter & in summa turpitudine ac obstinacia damnabiliter vivens, reperimus, cùm tres veritates fidei, hujusmodi tribus falsitatibus alligatis, eis à latere multis aliis damnatis erroribus impugnas. Quo fit, ut sicuti prius à participatione timentium Deum, *per malam vitam tuam, & damnata crimina tua fuisti alienus*; Ita modò penitùs à

sin-

sinceritate credentium, & consortio fidelium Ecclesiæ longo chaode separatus, ursique similitudini non difformis, qui conscius debilitatis capitis tui (id est, probitatis & famæ tuæ, cùm nedum reprehensibilis in vita, sed & damnandus sis) sicut ursus in pugna caput demittis Quia commissa reverens, dum à viris integris, & formæ illæsæ objiciantur, visum à facie illorum retrahis, & jam jam debilitate capitis tui, id est, insanâ & perversâ doctrina tua, quæ caput, id est, salutem animæ tuæ, quam abjicis, nedum debilitat, sed & penitus aufert, ad honores, quos non meruisti, ipsa inhonestate suspiras. Quæris amicitiam hominis, & nescis miser, quòd quicunque voluerit esse amicus seculi, inimicus Dei constituitur. Fugere igitur deberes, secundùm professionem tuam, mundum, & ea, quæ in mundo sunt, sed non permittit hoc Diabolus, qui te tuis catenis fascinavit. Is enim suadet tibi: Exalta solium tuũ, fieri coneris similis viris status altissimi. Vis igitur abscondere in montem Gilboe, qui nec pluviæ nec roris beneficio ad fructum unquam de cœlo rigatur; nam in eo ceciderunt fontes Israel. In quo cùm tu te firmare putaveris, patieris casum interitus altioris, & descendes in infernum vivens. Dies enim Domini super omnem superbum & excelsum, & super omnem arrogantem, & calcabit Dominus super excelsa terræ, & consumentur montes subtus eum. Ad impugnandum igitur veritatem multis vesanis blasphematoriis agitaris sermonibus. Plenus namque es sermonibus mendacii, & intumescit spiritus uteri tui, dirumpet autem

Dominus te inflatum sine voce, & movebit te à fundamento Sané pro deductione primæ erroneæ opinionis tuæ, cogis nos per obscura procedere, dum testamur Concilium Basileense, nondum secundùm locum & negotia terminatum, sed terminandum. In contrarium quandam, quam cùm non sit inepte, nominas translationem, *adducens, per Eugenium IV. Pontificem scandalosum, & ab Ecclesia legitimè depositum*, factam esse, ubi plures Ecclesias malignantium, quas odit Deus & Concilia vanitatis (*à sanctis Doctoribus conciliabula, quasi Diaboli concilia congrua appellatione notata*) *recitas, qua tanquam contumax & rebellus, durante sacra Synodo Basileensi, non in Spiritu S. sed in spiritu malignitatis congregavit, idem Eugenius*; ad quod leviter respondemus. Quia irrefragabili constitutione Constantiensis Concilii, sanctum esse dignoscitur, *Papam sine authoritate Concilii ipsum transferre non posse*, quanto minus ille, qui nedum propter defectum tituli, verùm etiam hæresin & alia crimina depositus & ejectus, scandalose sedem illam sanctam occupavit, Concilium transferre potuit, quod seipsum nationibus, ex quibus constituebatur consultis transferre noluit, neque adhuc legitimè se transtulit Igitur adhuc Basileæ & non alibi pendet. Deinde ponis: Nos vulturn voracem, quia schismaticos & rebelles Eccle-

clesiæ (quod tamen verum non est) adjuvaverimus, cùm tamen nos curemus omnem rebellionem, omneque schisma, de medio Ecclesiæ removere. Intentionem propterea nostram ad Deum, qui prius cognoscit, referimus. Florentinos verò, quos recitas schismaticos arguis, eò quòd Sixti IV. iniquitatibus condescendere locumque dare, sine ultione inauditi à seculo latrocinii, noluerunt. Quis autem eo major schismaticus est, *qui etiam contra fideles Christicolas, spurcidæ Mahummeteæ traditionis cultores, Turchos & Schismaticos alios habet, secum occulta intelligentia confœderatos?* Et ultimo omnium tu Schismaticus es, *qui scindis veritatem sacræ Scripturæ, & rebellis es doctrinæ salutari.* Os ergo tuum posuisti in Cœlum, linguâ transeunte super terram, cùm montem illum, in quo civitas sancta, videlicet Ecclesia, & veritas fidei Catholicæ, quæ abscondi etiam à te nitente non potest, ponitur. Montem etenim illum sanctificationis, quem acquisivit dextrâ suâ Christus Iesus Dominus noster, confessionem videlicet puram inviolabili fidei Christianæ, quæ ad modum petræ, cujus fundamenta in montibus, id est, Doctoribus, Confessoribus, & Martyribus sanctis, ad modum firmissimorum montium gravibus & immobilibus Ecclesiam sanctam Catholicam & Apostolicam à Christo firmiter ædificatam continet, bestialiter tangis. Ad modum quippe feræ sævientis la-

Google

ceras veritatem ejus. Nos verò montem illum non tangimus ut bestia cùm non tabescentes invidia, ut tu malitiosè confingis, sed jucundè sermones nostros in judicio disponimus, *dum crimina Sixti IV.* (quæ ipsè negare non poterit) *in veritate, in charitate, in zelo, qui est secundum scientiam Dei, servato ordine Christiano, non tantùm revelamus, quantum priùs divulgata, ne scandalum generent aut damnum, ad judicium deferimus*, ea, in quantū negarentur, in nos assumentes sub talionis lege, & pœna probaturos. Tu igitur non secutus Apostolum, qui dicit: Non possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate (quæ dirigente Spiritu Sancto ex nostra doctrina salutari progredietur, ut aurora consurgens, pulchra ut Luna, perfecta ut Sol, terribilis ut castrorum acies ordinata) sed montem illum veritatis mendacibus doctrinis, tangens ut bestia meritò venires jaculis confodiendus, nisi prævia tua hæresis, & alia crimina majorem de te (ad quam etiam confossio non potest concurrere) vindictam exposcerent. Præterea, proponens educere probationem ejusdem primi erroris tui, birretate scelestissime, adducis illud Pauli 1. Corinth. II. *spiritualis judicat omnia, & ipse à nemine judicatur. Quod quidem non solùm de summo Pontifice, ut tu dicis, dum tamen verè spiritualis sit, intelligitur, verùm etiam de* quo-

quolibet homine verè spirituali, & nullo alio. Verè autem spiritualis, id est, qui non secundùm nomen, sed secundùm conscientiam spiritualis est, & secundùm spiritum, quem ibi pro bono accipimus, vivit, ille judicat, id est, discernit omnia spiritualia quidem, ut quomodo *discretè* gerantur. Temporalia verô, ut quomodo salubriter quoad animam, non respiciendo gloriam vitæ temporalis, sed Dei, disponantur. Quia spiritualis suffultus inspiratione Spiritus Sancti, qui docet omnia, *& sine quo, etiam nullus spiritualis* esse potest, totum studium suum impendit considerationi omnium rerum, in ordine ad laudem Dei & salutem animæ, ordinando omnia, prout scilicet hominum salus exigit, & cultus Dei requirit. Et non solùm, quæ ratio attingit (scilicet per experientiam) sed etiam quæ fides ostendit, immoranda illis per spiritualem contemplationem. Et ipse à nemine judicatur: animalis enim homo non sapit quæ sunt Spiritus Sancti. Igitur carnalibus inhians, non potest discernere, an de spiritualibus judicet bene vel male: Cùm nullus eorum bonus sit judex, quorum experientiam non habet. Ipse igitur à nemine judicatur, judicio scilicet legali; quia vivens secundùm Spiritum, nullum

[*Discretè*] Ne quis secundùm Apostolum nimis humilis sit. Et Petrus dicit: Nolite peregrinari in fervore, qui ad temptationes vobis sit. Et Boëtius IV. de consol. p. 5. Quicunque ultra medium virtutis progreditur aut si petra substiterit, habet contemptum felicitatis, non habet præmium laboris.

lum committit legale crimen quod solum per leges vindicatur; quia igitur à legali noxa sit immunis, justus censetur. Iustis autem, ut dicit Apostolus, non est lex posita, sed injustis, & non subditis, sceleratis, contaminatis, masculorum concubitoribus, & perpetratoribus eorum, quæ sanæ doctrinæ adversantur. Igitur hic nihil probas de impunitate, quam persuades. Subsequenter illud Hugonis II. parte de Sacra. Potestas summi Pontificis, sicut à Deo primum est instituta, ita cùm deviat, à solo Deo, (quod intellige, per solam *ordinationem* Divinam, non humanam *confusionem*) judicari potest. Igitur per sacrum generale Concilium, quod per solam Dei ordinationem in Spiritu Sancto congregatur, & in Spiritu S. judicat, potest etiam di-

[*Ordinationem*] Hanc habes Matthæi cap. XVI. Si peccaverit.

[*Confusionem*] Hanc habes in corpore juris, ubi magis ponitur, de opinione, quàm de sententia, & quantam habet materiam judicandi, tantam habet evadendi, & similes casus diversis subscribuntur sententiis. Habes eam etiam in experientia quotidiana, ubi tanta est in sententiis confusio, quòd nihil incertius sit, quam eventus litigandi. Sæpe qui justus est, succumbit; si igitur Papa, more aliorum hominum, posset faciliter judicari, pro qualibet causa ad quamlibet quæstionem, & secundùm captum mundani judicii, non liceret. Quia ut quis inutilis & indignus à cura gregis removeatur, ordinatè agendum est. Extra, de hæreticis. Cum ex injuncto &c.

dici, cùm deviat, scilicet non nimis *enormiter*, quomodo sine damno & scandalo Ecclesiæ poterit tollerari. Et rursus illud Innocentii IX. q. III. Nemo judicabit primam sedem, ubi non addis quod sequitur: *Justitiam temperare desiderantem.* Illicitum enim esset male de ea judicare cùm velit, prout potest, justitiam temperare, id est, juris rigorem, ubi circumstantiarum causa legitima postulat, licitè *relaxare*. Neque enim ab Augusto, quia sibi non

[*Enormiter*] Sed dices: Nonne Marcellus deliquit satis enormiter, & tamen tolleratus, & non judicatus fuit. Ego dico, quòd in beato Marcello Ecclesia plùs reperit, unde cum Angelis gauderet super peccatore vehementer pœnitente, quàm quod vindicaret de homine, terrore, in crimen lapso, non ex animo peccante: Neque enim damnosum aut scandalosum fuit Ecclesię tollerare Marcellum pœnitentem, & emendatum, qui nempe successor erat Petri pœnitentis & emendati, in quibus fidelis magis reperit, unde emendetur, quàm scandalisetur; alter ad vocem ancillæ, alter ad minas tyrannorum Christum negavit, ubi ergo apparet emendatio, crimen facilius indulgetur, quod sine emendationis spe severius ulciscendum est. Et hæc est ordinatio Divina, de qua supra Hæc *Petrus Trevirensis.*

[*Relaxare*] August. Cogunt multas invenire medicinas multorum experimenta morborum, verùm in hujusmodi causis, ubi per graves dissensionum scissuras, non istius aut illius hominis periculum, sed plurimorum strages jacet, detrahendum

non licet tangere Christos, id est, unctos Domin
propria authoritate; neque ab omni Clero: Ib
omni capitur distributivè, quia non judicatu
à singulo Clero, quod falsum est collectivè, qui
ab Ecclesia, quæ est collectio fidelium, & quan
colligit Spiritus sanctus (eo aspirante) Papa judi
cari potest, dum excedendo normam Christianan
in vitia post animalem hominem *dilabatur*. Pro il
lo facit, quòd dicit Christus: Quicunque scandali
saverit, unum ex pusillis istis, expedit ei, ut appensâ
collo ejus molà asinaria, mittatur in mare. Ad hoc
est etiam illud Pauli, ad Galat. Qui conturbat vos
portabit judicium, quicunque est ille; *Quicunq*
universale, distributivum, valet signum univer-
sale, & pronomen *qui*: Quicunque igitur, id est,
omnis qui, capiendo ly *omnes* in sua propria
vi, ut distribuat simùl & colligat, importetque sin-
gu-

est aliquid severitati, ut majoribus natis sanandis
charitas sincera subveniat. In canone, *ut consti-*
tueretur I. di. Item in C. Frater. XXXIV. di. Pela-
gius dicit, defectus nostri temporis, quibus non so-
lùm merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt,
distinctionis Canonicæ non patitur manere cen-
suram.

[*Dilabatur*] Hoc clarè patet de Liberio & Ana-
stasio, de Constantino, Iohanne XII. Benedicto IX.
Innocentio VII. & Gregorio XII. Ioh. XXIII. de-
positis.

gulos generum & genera singulorum. *Sixtus autem IV. sic dictus, est unus de omnibus, qui nedum scandalisat, nedum conturbat, sed & deturpat, & perturbat Ecclesiam.* Igitur portabit judicium universalis Ecclesiæ. Vel dicitur: Nemo judicabit primam sedem, id est, *propter scelera, sedentis in sede, sedes ipsa, etiam ejecto sedente, deleri non debet, nec judicari, quominus postea semper maneat, & dicatur sancta.* Obtinuit enim sanctissimorum, qui in ea sederunt Pontificum merito hoc privilegium, ut ipsa præ cæteris sedibus semper maneat, & dicatur sancta, quod nemini licet, propter malitiam sedentis in ea infringere, cùm ille ejici, & Pontifex dignus institui possit. Et licèt jam propter crimina sedentis in ea Sixti IV. dici possit *prophanata*, tamen secundùm suum privilegium non potest dici, nisi sancta sedes Apostolica, quia à viris Apostolicis non criminosis, sanctitatis nomen inauferibile obtinuit. Nec obstat illud Symmachi Papæ, ubi supra: *Aliorum hominũ causas Deus voluit per homines terminari, sed sedis illius præsulẽ suo, sine contradictione, reservavit* arbitrio. Cùm in

[*Arbitrio*] Quod habes Matthæi cap. XVI. si peccaverint. Homines etenim, suspecta, & non plenè determinata judicia in suis causis observant: sed Papa judicatur ex arbitrio Dei, ne sic cum eo agatur, faciliter, sed solenniter,

in sacra Synodo generali arbiter assistat Spiritus Sanctus, cujus arbitrio, in ea singula fiunt. Restat autem videre, *utrum Concilium habeat potestatem jurisdictionis, quam Papam in potestate clavium, immediatè à Christo recepisse asseris? Et, utrum Concilium habeat potestatem ordinariam, supra Papam*, quem judicem ordinariū omnium, & totius orbis esse demonstras per c. *cuncta*, &c Quod plane intelligitur: Cunctarum Ecclesiarum, id est, *uniuscujusque Ecclesiæ* per mundum Papa verus ordinarius est, sed non *universalis Ecclesiæ*. Igitur non necesse est, nec debet Concilium ab eo aliquid potestatis mutuare. Hoc sic declaramus. Si plenitudinem & eminentiam potestatis Papa suscepit, cùm Christus dixit: *Quodcunque ligaveris, &c.* Quare igitur totiens quæstio fuit inter discipulos, quis eorum videretur major, etiam in die Cœnæ, cùm dixit Christus, non præsidentiam ostendendo, sed ministerium: Vnde hoc nomen *Minister potiùs convenit Papæ, quàm quòd dicatur Sponsus, vel caput Ecclesiæ.* Quod sentiens Gregorius ille magnus, instituit illum titulum pro Papa, quòd scribat se servum servorum Dei; Apostolus enim dicit, Ecclesiam exhibitā sponsam uni viro Christo. *Ubi autem dicimus Papam esse caput Ecclesiæ, Ecclesiam accipimus prout est corpus Politicum*;

cum; Quia in quantum sumitur pro corpore mystico, tunc immediatè dignoscitur esse conjuncta Christo, à quo regulatur & suscipit charismatum dona, hócque sanè modo ejus caput Christus est. Et ita se habet in Conciliis generalibus, universalem Ecclesiam repræsentantibus, ubi nullum medium intelligitur inter Christum & eam. Propter quam, non tamen supra eam, Papa accepit potestatem Quamvis in Concilio Papa præsens, dum non sit infamis, *primum teneat locum, non tamen tanquam caput, seu superior Concilii,* sed tanquam primus inter alumnos Ecclesiæ, & *dignior*. *Et quòd profectò & nul-*

[*Dignior*] Quamvis enim sit in facie Ecclesiæ, cui ipse inferior est, tamen non communitati, sed singularitati personarum præfertur. Quia etenim Ecclesia constituitur ex multis personis, igitur illarum personarum in ea certus, & definitus debet esse ordo, tam in sessione, quam in authoritate, ac etiam in aliis, prout quæque earum, dispensationem magnam, vel parvam in ipsa Ecclesia obtinuit. Nisi enim ille ordo servaretur, esset valdè dedecorum, & reprehensibile in Ecclesia. Quia sic non esset, nisi quædam indiscreta permixtio, confusio, & horror, qualis est demonstrare apud sues & bruta, non commendare de homine rationali. Quia igitur sollicitudo Papæ supra omnes Ecclesias est, igitur su-

pra omnes Prælatos, non ſingulariter collectos, ſed collectivè ſingulares, prout ſingularitas ſuæ dignitatis exigit, ſedes: Et meritò, cum ad decorem inſtituti ſint gradus Eccleſiaſticæ dignitatis. Illud enim cum turpitudine & indecentia obmittitur, quod ad decorem inſtituitur: nusquam enim illi gradus ſolennius poſſunt celebrari, quàm in Conciliis, ubi multitudo Epiſcoporum ſecundùm gradus ſuæ dignitatis, ordinis, & authoritatis, in locatione ordinata, & inſigniis diſcretis, coram univerſis Eccleſiæ filiis, honorificè & glorioſius ſplendet; & ſplendidè in Domino gloriatur. Quid facilius filios inſolentes & contumaces domet, quàm ubi matrem ſuam in tam ſtupendo ordine glorioſam, & in tanta gloria humilem, in humilitate cuncta, pro filiorum ſalute irreprehenſibilis, judicii æquitate, incomparabili prudentia, fideliſsima ſollicitudine, incunctabili fermè experientia, graviſsima ſententia, mirabili circumſpectione, & æquiſsima temperantia, ſponte, ſecundùm Deum, diſponere vident? Quid magis provocet Principé ſecularem, ut, præciſa ſimultate, ardenti dilectione, & devotione vehementi in Eccleſiam prorſus, & Eccleſiaſticas perſonas feratur, quàm ubi notaverit collegium Epiſcoporum, nedum dignitate myſterioſa, verùm etiam ordine & meritis perſonarum, ſuam longius majeſtatem excellere, quàm aurum plumbum excellat? Vbi inquá in tantæ dignitatis excellentia, ſub ſplendore Eccleſiaſtici ornatus nullam pompam, ſed ſummam conſpexerit humilitatem, profundam charitatem, ſingularem manſuetudi-

nem

nem, stupendam audit in humilitate prudentiá, & de singulis vigilantem, salutisque omnium hominum avaram, sanctam sollicitudinem? Vbi Spiritus Sanctus per diversa oracula, testimoniis diversis, easdem, sed rebus dubiissimis, obscurissimisque cudit sententias planissimas & certissimas. Quæ ultra Principum, & prudentum hujus seculi tantò altius eminent, sapientiam & intellectum, quantominus animalis homo sapit quæ sunt Spiritus. De tantis itaque sapientiæ & religionis magnalibus stupefactus Princeps faciliter credit Evangelio, ubi Christus se in medio convenientium in nomine suo futurum esse pollicetur. Consideratque evidenter, Deum Deorum, tam sancto Collegio venerabilium Episcoporum & appropinquasse, & interesse, ubi nempe oculis vidit, & auribus audit in tanta multitudine sanctorum ordinem mirabilem, & in ordine mirabili latens mirabilius sacramentum. In numero eorum, Deo gratissima, & invariabilia merita, donaque immensa gratiarum Dei, & virtutes clarissimas, ætates à pueritia sacris sacratas literis, & sanctis transactas exercitiis: Venerandas canities ad salutem omnium hominum procurandam sollicitas multis curis & laboribus, pro Ecclesia Dei expositas, & quasi milites veteranos, in cunctis congressibus Ecclesiæ acialiter præordinatas. Commendabiles juventutes sibi omnibusque aliis proficiendi gratia, robur suum, tum artibus, tum studiis, ita tamen moderatis, ut proportio in reliquiis perseveret pręstantior fatigantes, & matura gravitate suppressa levitate confectas. In solli-

titudine non captionem proprii, sed universalis commodi: In ornatu & vestibus non curiositatem, sed Ecclesiasticam honestatem: In diversitate nationum, consensum, & concordiam, & alterutram in honore prævenientem, idem illis inquirendæ veritatis, & sanctum meritis excolendi certamen, atque alterius potiori rationi statim cedentem: In vita sanctitatem, in moribus humilitatem modestam: in verbis ædificationem, atque in cunctis puritatem cum charitate: Secularia quæ volubiliora Ixionis tota sunt, ad rectos tramites perduci. Materiam Ecclesiasticam, quam conscientiæ vermis discerpit, diuturnioribus lustris valdè exagitari; mirabilemque de ea multarum sententiarum gravissimarum, in unum contextum, artifice Spiritu Sancto, cortinationem. In diris quæstionibus, & altissimis propositionum materiis, non turgidam, non procacem, sed amœnam, & sanè fundatam responsionem. In tractandis materiis, pervolvendisque, summam secluso tædio diligentiam, debitam proscripto fastidio difficultatem, & circumspectionem acutissimam, in definiendis, determinandisque solennitatem requisitam, & gravitatem mirandam. In definitis irrelaxabilem tenacitatem, ad cultum Dei, omnium unicum esse ferventissimum studium, summam reverentiam, & devotionem maximam; jucundosque ad Deum plausus, tam mentis, quàm manuum, & profundas ad Deum orationum instantias, atque alta de profundo cordis tracta, vera & non simulata pro universo populo ad Deum missa sancta suspiria. Amaras etiam

etiam sanctorum virorum lachrymas, & jacentes in cordibus de peccatis omnium emissos frequenter gemitus pastorum: Iubilosa etiam, variaque hymnorum in congratulationem felicium tripudia, plurimaque in conspectu populi, & pro eo oblata ad Deum propitiationis sacrificia: dulcia ad invicem colloquia, &, quæ trahunt ex corde lachrymas, devotas ad populum exhortationes, benevolas correctiones, jucundas suavesque eruditiones, leves etiam & faciles traditiones. In exemplo itaque austeritatem, in præcepto suavitatem, in portando pondere gravitatem, in imponendo lenitatem; in exhortando, Leonis triduanos suos rugitu excitantis desiderium: in erudiendo pectus suum rostro perfodientis, ut sanguinem cordis sui alimentum parvulis præbeat, fidelissimi Pellicani charitatem In disciplina & corrigendo, provocantis ad volandum, & extensis aliis ad protegendum volitantis super pullos suos aquilæ pietatem. O quid mirabilius! quid sanctius! quid hoc est in terris sanctorum virorum collegio excelsius? Vt dicat post Prophetam David, cum Constantino Augusto: Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem eos dijudicat. Ite & vos causas vestras terminate, Deos enim nobis non licet judicare: Et cum Theodorico rege. Ad nos de Ecclesiasticis, præter reverentiam, nihil pertinet, propria principem mundi perducit conscientia. Terretur nempe præcepto Dei viventis, ut Dominus non detrahat, sed magis cum Gelasio dicat: Verè Spiritus S. testatur præsentiam congregatio sacerdotum. Et ut tantæ san-

ctitati princeps communicare posit veniens collà genubus sanctorum submittit, osculumque dextræ eorum accipit. Nonne quispiam Cleri hostis, qui nullam ad ministros Dei gessit reverentiam, sed meliorem se ultra sacerdotes extulit, tanta in collegio tanto magnalia Dei videns & audiens, cùm Deificatos ferè, & organisatos Deo homines, conspexerit, intra se confunditur, ut extinctâ invidiâ & præsumptione prorsus timens Deum, & colens sacerdotes pœniteat dicens: Vermis sum ego, & non homo, opprobrium hominum & abjectio plebis. Incumbat super eum tantus timor sacerdotum necesse est, ut ad eorum conventum non audeat, temere propinquare, sed eorum præsentiam studeat temeratâ reverentiâ honorare.

Hæc *Petrus Trevirensis*
Scholaris.



& nulla capitis proprietas simpliciter Papæ competat, sed soli Christo, sic demonstramus. Aut enim sumimus *proprietatem influxûs spiritualis gratiæ*, ac charismatum, &c. & illa toti Christo conpetit. Aut *proprietatem conformitatis*, ut puta, quia ejusdem naturæ. Sic enim sunt omnes fideles quasi membra, secundùm sua officia perficientes id, quod Christus caput suis salutaribus præceptis perficiendum concepit, cognoscentes nempe hoc ex ratione capitis videlicet Christi, percipientes esse bonum & salutiferum. Vel accipimus *proprietatem praeminentiæ*, ut quodlibet membrum ad suum judicium, & nutum moveatur. Vel si dicimus *praeminere ratione majoris perfectionis* possibilis in homine reperiri. Illa sive naturæ, sive gratiæ, sive virtutum sit, non conpetit Papæ: Quia sæpe alii in hujusmodi virtutibus excellunt Papam. Sic patet, quòd nulla proprietas capitis competit *Papæ simpliciter, sed confusè & impropriè*, & ut supra dicitur ratione primitatis, & sic *impropriè loquendo dicimus, Papa est caput in Concilio*, quia primus. Quod tamen non convertimus, dicendo: *Papa est primus in Concilio, quia caput.* Etiam Papa, & si, secundùm nominis Etymologiam, Pater patrum dicatur, *non tamen dicitur pater Ecclesiæ*, quia nullus potest *esse pater*

matris, qua eum genuit. Sed esto ita, *quòd Papa eminentiam, quam & plenitudinem vocamus, potestatis acceperit à Christo, illam tamen non simpliciter immediatè accepit, sed mediante Ecclesia constitutione.* Illa enim constituta & in persona ejus, quam Petrus, primatum inter discipulos gerens, gestavit, ipse accepit potestatem ut pastor primus, non ut pastor solus, cùm & aliis pascere competat? Nam &, secundum Doctores, Ecclesia pascit, verbo, exemplo, & corporali subsidio. Petrus enim considerans, quòd non solùm ipse, sed alii quoque pascere habeant, modum describit eis pascendi, dicens: *Pascite, qui est in vobis, gregem Dei, providentes, non coacti, &c.* Est autem pastus in Ecclesia, quemadmodum est virtus regitiva in corpore humano, non solùm in capite, sed in membris. Nec membrum unum alii testante Apostolo, dicere poterit, se ipsius operâ non egere. Eminentia igitur potestatis in Ecclesia, est velut in toto potestativo quemadmodũ anima hominis potest perficere omnes operationes homini competentes, non per unam sed per omnes ejus potentias. Manet itaque plenitudo potestatis in Ecclesia radicaliter, quia Sponsa Christi est: In Papa verò manet, sed sub Ecclesia, cùm in illa, & non in Papa suprema potestas stet. Cùm autem dicis, *non posse eandem plenitudinem potestatis in Ecclesia esse & in*

Pa-

Digitized by Google

Papa: quæ,cùm in utroque dicatur summa, non potest ambobus convenire. Quia,quicquid per excellentiam dicitur, uni soli convenit. Ideò multæ plenitudines potestatis, tanquam summæ non sunt. Respondemus: Illam unam potestatem & summam,excellentius esse in Ecclesia,quàm in Papa. Primò *ratione finis*: Nam quod ordinatur,ad benè esse alterius,illud est finis ejus; Potestas autem Papæ ordinatur ad benè esse Ecclesiæ, non sic Ecclesia ordinatur ad benè esse Papæ, Quum non Ecclesia propter Papam,sed Papa propter Ecclesiam est. Nam,non existente Ecclesia non est Papa; sed, *non existente Papa,non sequitur Ecclesiam non esse.* Item ratione *efficientis*; Quia Papa est quasi instrumentum, per quod potestas Ecclesiæ exit in actum. In Ecclesia verò summa hujusmodi potestas est, vel ut in principio agente. Insuper ratione *Formæ*. Quia judicium Ecclesiæ inobliquabile est, non verò Papæ, juxta dictum Salvatoris: Rogabo Patrem meum,& alium Paracletum dabit vobis,ut maneat vobiscum. Accipite, inquit, Spiritum Sanctum, ille docebit vos omnia Item: Ecce ego vobiscum sum, usque in consummationem seculi. *Hæc est illa sancta mater Ecclesia,virgo speciosissima,quæ maculam non habet, neque rugam, Christo in fide æterna desponsata,*quam subarrhavit annulo charitatis,cùm eam perfunderet sanguine suo sacratissimo in cruce ejus amore moriens, quæque

pro *Patribus* indefinenti fœcunditate filios Christo Sponso suo dilectissimo in fide casta regenerat. Hæc est illa *civitas*, de qua gloriosa dicta sunt, quam ædificavit unigenitus Dei supra firmam Petram, adversum quam portæ inferi non prævalebunt. Negan enim inimici ejus, & ipsa eorum colla calcabit: percutiet Deus corda inimicorum ejus, & qui oderun eam non consurgent. Hæc est illa Sion dilecta, cujus portas diligit Dominus, super omnia tabernacula Iacob. Turris David ædificata cum propugnaculis, extra quam pendent mille clypei, omnis armatura fortium, hanc defendit Deus Pater, regit Deus Filius, illustrat Deus Spiritus Sanctus. Hujus confessionem Symbolum Nicenum sua melodia frequenter & jubilosè in Ecclesia recitatum facit; Quòd sancta est Catholica, & Apostolica Ecclesia, *cujus tanta est authoritas, ut sola Christi Evangelia illa dicantur, quæ ipsa recipit.* Plures enim *dicuntur* scripsisse Evangelia, *sed quia ipsa tantùm IV. approbavit illa sola, & nulla*

[*Patribus*] Psalmista: Pro patribus tuis nati sunt tibi filii.

[*Civitas*] Cujus cives sunt omnes fideles, cujus ministri Angeli illi beatissimi, spiritus excubantes supra muros ejus die ac nocte. Nec nox ibi erroris est, sed nec portæ ejus clauduntur desiderantibus gremium ejus.

[*Dicuntur*] Vt XV. di. sancta Romana, & Ieron. in præfat. super quatuor Evangelia.

Digitized by Google

la alia.credulitate venerantur. Hinc clamat Augustinus, cùm inquit: Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ authoritas commoveret. Illa enim sacra Scriptura dicitur, quam sacram declaravit *Ecclesia.* Hujus igitur sanctæ Matris Ecclesiæ determinationi, Catholici omnes, suas meritò sententias submittunt, ut, quod illa probat, recipiant, contemnantque, quod reprobat. Tanto enim privilegio eam Christus dotavit, cùm non illuminatis adhuc Apostolis diceret; Plura habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò: Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem mittam vobis à Patre meo, ille vos docebit omnem veritatem, *ut ipsa in sua constitutione & doctrina errare non possit*; cui nempe tantus assit Doctor veritatis Spiritus Sanctus, & ipsamet veritas Iesus Christus; Quia, inquit, sum vobiscum, usque in consummationem seculi. Hoc infallibile veritatis judicium soli Deo competit ex natura: Soli Ecclesiç *ex privilegio.* Non

[*Ecclesia*] Quam utique prænunciaverunt Patriarchæ, quam prædixerunt Prophetæ, quam simul omnis illa Veteris Testamenti dura constitutio divinam recognoscit & veneratur.

[*Ex privilegio*] Quod etiam non extendit se, nisi ad ea, quæ sunt necessaria ei, ut videlicet infallibiliter sciat, quid, sit necessarium ad salutem. Nam ipsa ignorat futura, & statum animarum, & plura hujusmodi de illis etiam non definit. Et sic in hoc infallibile est suum judicium, dum judicat, se illa ignorare. Omnia autem scit quæ scire debet, ipsa militans

Non enim Angelis, qui primò erraverunt: Non primis parentibus, qui à Diabolo decepti sunt: Non Petro beatissimo, qui post quam dictus esset beatus à Christo, & ob fundamentalem confessionem veritatis, *supra quam* (non ei à carne & sanguine, sed à Patre cœlesti revelatam) *sicuti firmam Petram Christus ædificavit Ecclesiam suam.* In cujus Ecclesiæ persona *cùm unus* (non ut ipse unus, id est, solus, sed in se uno Ecclesiæ unitas significaretur) accepisset potestatem ligandi, & solvendi, sed terrena statim gravatus carne, non sapiens perfectionem veritatis divinæ, *meruit durè increpari.* Et quia *erat ipse scandalũ Christo*, ab eo Sathanas conpellatus, jussus est ire post se. Tandem ad vocem ancillæ inconstans & timidus, ipsum Christum, veritatem summam abnegavit: non summis Pontificibus, *quorum nonnulli in hæ-*

contra mundum, carnem & Diabolum, ne quocunque succumbat in bello. Et propter certitudinem suæ scientiæ Papa tenetur obedire, & est subjectus Concilio in illis, quæ concernunt declarationem fidei, hæresium & schismatum extirpationem & correctionem morum. *Petrus Trev.*

[*Non unus*] Vt per unum unitas Ecclesiæ significaretur, ut in Canone: Audivimus, XXIII. q. 1. Quia Petrus dummodo accepit claves significavit Ecclesiam, ut dicit Augustinus super Iohannem, & habetur c. q. e. Can. Quodcunque.

hæreses lapsi sunt, & depositi: Non hominibus, quia omnis homo mendax. Illa, sicut in persona Petri, ut præmittitur, ita in persona Apostolorum, qua Spiritum Sanctum, clavesq; regni Cœlorum. id est, ligandi solvendi, perfectam potestatem accepit. Cùm, quod vobis dico, inquit Christus, omnibus dico. Quo ad obligationem operationis *omnibus* distributivè, quo ad authoritatem dispensationis omnibus *collectivè*. Quod vobis scilicet Apo-

[*collectivè*] In explendis præceptis unusquisq; obligatur insolidum. In dispensandis sacramentis & clavibus per unum quidem ordinatum ad hoc potest fieri dispensatio, sed authoritas dispensationis non stat in eo, sed est sita in Ecclesia. Petrus autem recipit spiritualem authoritatem dispensationis: illi enim dicitur: Tibi dabo claves regni Cœlorum: quodcunque ligaveris, &c. Vnde per hoc videtur constitutus executor authoritatis Ecclesiæ, non supra authoritatem Ecclesiæ: Major enim authoritas concessa est Ecclesiæ, in qua etiam ejus authoritas concluditur. Major etiam est authoritas plurium, quàm unius, dummodo etiam similis sit collatio authoritatis: quia favorabilus est quod conceditur in plures, quàm in unum: sicut secundùm Prophetam, bonum multorum divinius est, quàm bonum unius. Ad hoc est quod dicitur, in Can. legimus XIII dist. si authoritas quæritur, orbis major est urbe. Et Augus t. in Can. Puto quòd per unum se Ecclesiæ statuta firmatum est, vel unius E-

Apostolis meis audientibus dico, omnibus etiam mortuis vobis, fidelibus meis constituentibus Ecclesiam, me asſiſtente permanentem usque in consummationem seculi, dico. In qua porrò Ecclesia excellentius, ut præmittitur, est plenitudo potestatis, ratione materiæ. Cùm notorium sit, *illam multoties deposuisse Papam, nunquam tamen Papa deposuit Ecclesiam, sicut nec posset si vellet*, cùm ipse ab Ecclesia dependeat, illa verò minimè ab eo: Etiam plenitudo potestatis quamvis in Ecclesia & Papa sit unum; tamen Ecclesiæ, Concilio, & Papæ differenter competit. In *Ecclesia enim potestas illa inobliquabiliter est*, nam illa errare non potest, quæ habet Christum

piscopi authoritati, vel unius provinciæ Concilio præferendum II. q. VII.

[*Vellet*] Quia constitutus est pro Ecclesia non contra Ecclesiam. Dicitur enim: Pasce oves meas, ubi non inter lupos, Iudæos, Sarracenos, sed in Ecclesia. Igitur constitutus est in Ecclesia, & sic continetur in Ecclesia. Et sicut contentum non deponere valet suum continens, sic Papa non potest deponere Ecclesiam, quia seipsum & non illam deponeret. Illa enim ædificata est à Christo, ille solùm constitutus, illa immobilis, iste mobilis. In eo igitur, quòd putaret non esse Ecclesiam, condemnaret se non esse Papam. Nam sicut pastor non potest esse sine ovibus; ita Papa esse non potest sine Ecclesia. *Pet. Trevirensis.*

stum habet, & Spiritum Sanctum Doctorem. *obliquabiliter verò est in Papa, qui frequenter errat.* Quapropter potestas Papæ regulanda est per potestatem Ecclesiæ. Quum omne rectum & inobliquabile mensura & regula est omnium obliquabilium. Communis enim doctrina attestatur rectum judicem esse sui obliqui: Sic etiam est de aliorum omniũ mensura. Quocirca motus primi mobilis, quamvis uniformis, mensura est motuum omnium inferiorum orbium, qui non uniformes, sed difformes motus habent. Et quemadmodũ potestas Concilii inobliquabilis est, & inflexibilis à rectitudine, eò quòd repræsentat Ecclesiam universalem, illa igitur se habet ut mensura omnium actionum, Ecclesiasticæ potestatis. Et plenitudo potestatis secundùm præmonstrata in Concilio est nedum finaliter, & formaliter, sed etiam executivè, *ubi Papam deponit,* prout etiam manifestè colligitur, ex decreto Concilii Constantiensis, definientis: *Papam non obedientem Concilio, puniendum esse per illud.* Vnde, si Concilium vellet se intromittere casu depositionis, vel suspensionis Papæ, ad ipsum pertineret omnis Ecclesiæ administratio. Illo enim deposito, vel suspenso, ad ipsum devolvitur administratio. Potest etiam Concilium comittere legationem à latere inauferibilem per Papam, prout factum noscitur per idem Concilium Constantiense, post renuntiationem suam de Gregorio VIII. Etiam plenitudo hæc potestatis in Ecclesia non congregata est velut in re-

mo-

mota dispositione, exire non valens in actum, nisi prius sit congregata Ecclesia. In Concilio verò est ut in propinqua dispositione, quia cùm sit Ecclesia jam congregata, ut in actum exeat, non requiritur nisi ut deliberet. In Papa verò tanto propinquius quanto citius à se ipso, vel Cardinalium accepto consilio exire potest in actum. Qui ex eo, quòd est primus executor & minister Ecclesiæ tenetur exequi, non verò commovere ea, quæ à Concilio statuta sunt. Pro hoc facit illud Hilarii XXV.q.1. *Decreta sanctorum canonum neminem magis quàm Apostolicum servare oportet.* Concilii autem proprium est, condere canones, ut in Can. *Habeo librum* XVII.dist. Item illud Gelasii XXV,q.1. *Confidimus, quod nullus jam veraciter Christianus ignoret uniuscujusque Synodi constitutum, quòd universalis Ecclesiæ probavit assensus, nullam magis exequi sedem præ cæteris oportere, quàm primam.* Ostendit enim Damasus XXV.q.1. Violatores, Spiritum Sanctum blasphemare, qui sacros canones violant. Hinc Zosimus ibidem testatur, *quòd Apostolicæ sedis authoritas contra sanctorum Patrum statuta condere non valet.* In idem tendit Leo, ubi supra. Inde sufficienter mon-

[*Habeo librum*] Ibi dicitur: Oportebat enim ut Synodus universalis canones Ecclesiasticos promulgaret.

monstravimus, *Papam absolutè subesse Concilio.* Quòd si dicis: *Aliqua jura esse in contrarium*, prout adduxisti S. Thomam in quæstionibus de po. Dei q. X. artic. IV. Illa tamen possunt sane intelligi. Eò quód, dum starent quinque sedes patriarchales, multiplex erat differentia Conciliorum, id est, Synodorum, *quarum alia erat Episcopalis, alia Provincialis, Metropolitana, deinde Nationalis, postea Patriarchalis*, persæpe universalis *appellata*. Vltima tamen omnium universalis, seu generalis, ad quam solam de omnibus Patriarchalibus conveniebant. Synodii itaq; Romanæ, nō semper fuerunt generales, sed ut communiter patriarchales. Quum omnes Patriarchæ Romanæ Ecclesiæ & Papæ subditi Archiepiscopi

[*Appellata*] Quemadmodum XXIV. q III. S. For. : &c. Item, Romanorum; Dioscorus appellatur Pa. a Ecclesiæ Romanorum; ubi tamen Glossa dicit : e Constantinopolitana intelligi, quem tamen Ale. andrinum vocat textus, In tantùm XXI. di. Vbi men dicitur, quòd propter crimen voti, sit dam. atus Dioscorus, sed quod excommunicationem cit in Dominum Archiepiscopum Leonem; quod men est contra hoc, quod dicitur Can. XV. di. V. uarta Synodus Chalcedonensis. Ibi nempe ipse im Alexandrinus, tanquam defensor Eutychis bbatis Constantinopolitani Hæretici, damnatur. erùm Glos. exponit non propter fidem tan. m.

& Episcopi conveniebant singulis annis aut bienniis, prout erant citra vel ultra montes, *& habita deliberatione cum eis fiebant decretales Epistolæ*, de quibus in Decretis allegatur esse *paris authoritatis cum Canone*. Et de istis *Conciliis Patriarchalibus*, seu inferioribus intelliguntur jura dicentia: *Concilia accipere robur à summis Pontificibus, in eorúmque statutis Rom. Pontif. excipi authoritatem*, quia hujusmodi Concilia generalia non erant. Igitur necesse habebant à Pontifice Romano authoritatem mutuare, quam contra eum non potuerunt extendere, imò etiam æstimantes, se ab illis Conciliis gravatos, ad summum Pontificem potuerunt appellare. Pro quorum omnium evidentia clariori constat, olim Prælatos, maximè exemptos, in sua institutione jurasse, singulis annis aut bienniis, secundùm quod vel emini, vel comini Romanæ Curiæ fuerant, visitaturos se limina Apostolorum tempore deputato, ubi nunc communiter tenta fuerunt cum illis Concilia. Quòd verò in Chalcedonensi Legati Ecclesiæ Romanæ præsederunt, *materia causam dedit, quæ erat super confirmationem sententiæ datæ per Papam contra Dioscorum. Quæcunque igitur acta sunt, in generalibus Conciliis, non Papæ, sed Concilii authoritate acta sunt*, sicut etiam in Ap pel

[*Acta sunt*] Hoc expresse, fatetur Inocent. III

pellatione nostra, de Apostolorum Conciliis sufficienter deduximus. Est enim tanta Conciliorum authoritas, ut Petrum eis obedire oporteret ubi ab Apostolis in Samariam mittebatur. Etiam *tam eminentem Synodorum universalium authoritatem Celestinus Papa*, ut refert Isidorus *in lib. de concil. recognoscit*, ad Ephesinam Syno-

in C. Nimis, Extra. de jurejur. ubi dicit: *Sacri authoritate Concilii statuimus, ne Clerici à Laicis temporalia non habentes, illis jurent fidelitatem.* Et omnia *jura, etiam expressè dicentia; Universalia Concilia accipere robur & stabilitatem à summo Pontifice non intelliguntur de universalibus & generalibus Conciliis, sed magis Patriarchalibus.* Quia illa jura, quæ loquuntur de generalibus Conciliis contrarium ostendunt: ut, inter multa, ille C. Porrò III. di ubi dicitur: *Porrò Canonum alii sunt decreta Pontificum, alii statuta Conciliorum. Conciliorum verò alia sunt universalia, alia provincialia. Provincialia alia celebrantur authoritate Rom. Pontif. præsente Vice-legato S. Romanæ Ecclesiæ. Alia verò authoritate Patriarcharum, &c.* Ecce quòd non limitantur universalia Concilia Roma-

Digitized by Google

dum hæc verba scribens: *Spiritus Sancti testatur præsentiam congregatio Sacerdotum Certum est enim, quod legimus, quia ne. potest veritas ipsa mentiri, cujus in Evangelio ista est sententia, ubi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum. Quod cum ita sit, nam & hui*

ni Pontif. authoritate, sed Patriarchalia. Et in Canone, Sancta, di. XV. *Romanus Pontifex profitetur sancta octo universalia Concilia, usque in unum apicem immutilata servare, &c.* Et Gelasius XV. di. in Canon. *Sancta Romana* dicit, *si qua sint Concilia, à sanctis Patribus hactenus instituta; post istorum quatuor authoritates, & custodienda, & recipienda decrevimus.* Item August. In Canone: *Illa autem.* XIII dist. Plenariorum Conciliorum saluberrima est in Ecclesia authoritas. Idem XI. dist. Palàm est, quòd in re dubia, ad fidem valeat authoritas Ecclesiæ Romanæ Catholicæ, quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum, usque ad hodiernum diem, succedentium sibimet Episcoporum serie, & tot populorum consensione Conciliorum Venerandorum authoritas, singularem in Ecclesiis tradidit potestatem. Tradidit igitur, non accepit in Ecclesiis. Alia copiosius habebis in litera.

Digitized by Google

huic brevi numero Spiritus Sanctus non deest, quanto magis nunc interesse credamus, in omni conventu turbæ sanctorum? Sanctum namque Concilium est, pro debita veneratione collectum, in quo nunc Apostolorum frequentissima illius, quam legimus, congregationis aspicienda reverentia est. Hæc ille. Et idem Isidorus in eodem libro, & in digestis tertiæ sanctæ Synodi Toletanæ inquit: *Unde valdè necessarium esse perspexi, vestrã in unam convenire multitudinem, habens sententiæ divinæ fidem, quæ dicit: Ubi fuerunt duo vel tres collecti in nomine meo, ibi ero in medio eorum: Credo enim beatam sanctæ Trinitatis Divinitatem huic sacro interesse Concilio, & ita tanquam ante conspectum Dei in medio vestrûm fidem meam protuli.* Ecce, beatus Papa Celestinus, eam reverentiam habendam esse congregationi Concilii confitetur, quæ debetur collegio Apostolorum, utpote in cujus medio ipse Christus, assistit Spiritus S. ipsa Trinitas. Quodq; Spiritus Sanctus in Concilio judicet, & propterea errare Concilia nequeant,

[*Judicet*] Id ipsum testatur Nicolaus in Canone: Teugwaldum Trevirensem XI. q. III. ubi Concilium

lium tulit sententiam depositionis contra Teug waldum, Archiepiscopum Trevirensem primatem Belgicæ provinciæ & Güntarium Agrippinæ Coloniæ Archipræsulem. Nam accusati consitebantur coram sacro Concilio, se violâsse sententiam sub anathematis attestatione latam, contra Engeltradam, uxorem Basonis. Sic enim Nicolaus loquitur Sancti Spiritus judicio (scil. qui per Patres in Concilio judicat) & beati Petri per nos, authoritate (scilicet quia ipse in idem judicium, & eandem santentiam sua authoritate, quàm à beato Petro possidet in Ecclesia, concurrentem cum authoritate Ecclesiæ, consensit, non in robur, vel firmamentum sententiæ Spiritus Sancti, sed quia decus & ornatus Ecclesiæ est, dum in Concilio consentiens, & præsens sit prima in Ecclesia persona. Major nempe est authoritas judicii Spiritus Sancti, quàm authoritas Petri, & authoritatem Petri, imò supra Petrum authoritatem habet Ecclesia, quæ in Synodo repræsentatur. Nam licèt authoritas Ecclesiæ & Petri sit eadem numero, discreta tamen est ordine, eò quòd uberius, & aliter in Ecclesia ordinata sit, quam in Petro, & radicaliter in Ecclesia ordinata sit, pluraliter, & sub communitate in Petro singulariter, & sub unitate, & in Ecclesia ordinata sit pro se ipsa. in Petro nonnisi pro Ecclesia. In Ecclesia ordinata sit, ut in principio, in Petro ut in ministro) Episcopatus exutos regimine consistere definientes. Ex his verbis non arguatur, quòd authoritate Papæ aliquid definitum sit in Concilio, sed quia ipse, qui actum Concilii refert, (est enim tanti

Con.

Conciliorum ad Papam reverentia, ut sæpe annuant pro suo honore: imò, sicut multa requiruntur officia, illud possunt sibi pro suo officio imponere, ut sub sigillo, & nomine suo, cuncta, quæ in Concilio aguntur, referat, & insinuet,) videatur tali concordia in sententiâ Concilii spirasse, ut non modò authoritate Concilii, quasi coactus consentiat in sententiâ, verùm eam authoritate sua (quæ in Concilio super cunctos non collectivè, sed singulariter repræsentandos eminet voluntariè commendet, laudet & amplectatur. Item illud etiam non venit in argumentum, quòd postea dicit in eodem Canone, præponens se Synodo his verbis: *Coram nobis & sancta Synodo*; quia non dicit hoc ad ostendendũ suam vel dignitatem, vel authoritatem esse supra Concilium, neque capit ibi Synodum collectivè, sed distributim, sicut constat ex singularibus personis, quarum quælibet suum tenet in Concilio ordinem. Et sicut primum locum tenet Papa, propter excellentiam dignitatis, & authoritatis suæ, ita scribens de factis Concilii, cui ipse incorporatus est, non ut caput, sed ut membrum, & propter eminentiam suæ authoritatis, & dignitatis qua in persona singulari non est dare majorem, primò se nominat, ad denotandum, quòd ipse, cum quadam præeminentia & authoritate sedeat, non supra Synodum, sed inter personas singulares Synodi prima & honorabilior, cui omnes Synodistæ, post Deum, & Ecclesiam Synodalem reverentiam debeant, obedientiam & honorem, non ad deno-

tandum excellentiam ejus esse supra Synodum, sed ad significandum eum interfuisse Synodo, cui per hoc reverentiam, & obedientiam debere testatur. cùm non Synodus recipiat se ad eum, sed ipse, quasi inferior, recipiat se ad Synodum quasi superiorem. Modò trium proverbium est: Non præsepe bovem, sed bos præsepe requirit. Et Synodus non accipit authoritatem à Papa, *sed authoritas Papa dependet à Synodo*, quæ universalem Ecclesiam repræsentat. Conciliorum nempe venerandorum authoritas, singularem in Ecclesia tradidit potestatem, XVII di. V. Hinc &c. Et sicut Ecclesia collecta, personarum singularium dignitate, authoritate, & virtute gloriatur, ita indignum esset, & contra honorem Ecclesiæ, si persona Papæ, cujus dignitas & authoritas, ut prædixi, est supra omnes singulares personas, tam in Concilio, quàm in orbe existentes universo, cum aliis personis, quarum sola pars est sollicitudinis, deberet confundi in uno nomine Synodi: vel post confusas in unum, nomine Synodi singulares personas ille recitetur, cui omnes illæ singulares personę debeant reverentiam. Potissimùm autem indignum & confusum esset, quum hac vocatione non imminuatur authoritas, sed ordo. Igitur pro gloria Synodi, persona tantæ in Ecclesia excellentiæ, sicuti primo loco sedet, ita præ cunctis Synodistis, in unum Synodi nomen confusis prius vocatur. Et hoc dici verum, ubi ipse interfuit Synodo, ut in hoc canone: Quia sic ipse est unum cum Synodo, incorporatus Synodo, & ut primum, & dignius membrum, primo & digniori

loco

loco sedet,& primo loco vocatur, tum propter plenitudinem potestatis, *quæ in eo, licèt majore, tamen discreta, singularisque est, & faciliùs*, (quia ex solius arbitrio,& sententia) *procedens*. In Concilio autem,quamvis major,tamen confusa, & communis,atque difficilis (quod non ex illius, vel illius, sed ex multorum sententia) procedens, tum ad servandum ordinem in Ecclesia, quæ in se gloriosa, ab omnibus quoque venit magnificè honoranda. Et *quòd sancta Synodus, ordine, & non authoritate post ponatur nominationi Papæ*, interessenti Concilio, probatur: quia superius in eodem Canone, ubi Papa Nicol. de authoritate loquitur Concilij, præponit Concilium, sub judicio Spiritus sancti,authoritati Petri, prout & authoritas Spiritus Sancti,qui in Concilio judicat,eminet supra authoritatem Petri. Iam verò ubi loquitur de ordine, ipse de ordine inter personas Concilii servando præponitur sanctæ Synodo. Nam sanctissimus dicitur,& supremam in Ecclesia, sub obedientia, quam debet Ecclesiæ, gerit potestatem. Quòd autem sancta Synodus, dum subscribitur Papæ, & non capiatur pro collectione authoritativa, sed pro collectione in se ipsa per gradus & dignitates ordinata, ex eo satis patet: Nam si quis ad Synodum cui interesset Papa, volens loqui, non recenseat Papam nominatim, cui specialissimus in Ecclesia honor debetur, Synodum utique offenderet,quæ de præsentia gloriatur Papæ, quem à cunctis specialiter vult extolli, & honorari. Si verò

postponat Papam Synodo peccat in ordinem, quem videt coram se, Papam videlicet, tenere, primum & supremum præ cunctis locum. Dicit ergo sic loquens ad Synodum: Beatissime Pontifex, Reverendissimique & ex nationibus electi adunatique Patres, exponere habeo coram beatitudine vestra, & hac sancta Synodo, quædam à devoto Ecclesiæ & sanctitatis vestræ filio, Carolo Francorum Christianissimo Rege mihi commissa. Vide hic, quòd Orator, considerans ordinem, qui est in Synodo, quem ordinem Papa incorporatus Synodo intrat, ipsum præponit sacræ Synodo, ubi dicit coram beatitudine vestra, & hac sancta Synodo: Et statim satisfacto ordine Ecclesiæ præponderans authoritatem illius authoritati Papæ, Ecclesiam, quæ in Synodo repræsentatur, præponit Papæ, ubi dicit: *Devoto Ecclesiæ & sanctitatis vestræ filio*, quasi major & prior devotio, major, inquam, & prior obedientia, debeat esse ad Ecclesiam, quàm ad Papam. Gratiâ facilitatis enim usurpat illud vocabulum sancta Synodus strictius, ut solùm ordinem ejus, quod repræsentat, & non authoritatem importet ne cogatur quemlibet Patrum nominatim post Papam recensere. Cùm etiam sub nomine Synodi æque intelligatur & ordo ille, qui est in Synodo, quique respicit singularitatem personarum, & illa authoritas, quæ respicit omnes in Synodo congregatos, vel saltem majoritatem: Perspicuum est, quòd non faciens mentionem authoritatis, sed volens constituere ordinem hunc, facilius, & melius explicat, sub vocabulo importan-

tante ordinem: Etiam dignius ipsa singularitas patrum censetur, sub nomine Synodi, quàm si qualibet propria dignitate vocaretur. Habent enim sub hoc nomine singuli participationem in plenitudinem potestatis cum Papa, imò supra Papam, quam non habent sub nomine suarum dignitatum. Et exinde; Quia duas ibi considerat plenitudines potestatis, quarum una consistit in persona, alia in collectione; quamvis illa, quæ collectionis est, sit præstantior ei, quæ est personæ: tamen quia collectio celebratur cum ordine & persona (cujus una plenitudo potestatis est) eandem collectionem intrat. Cùm autem nomine collectionis, utriusque, videlicet tam ordinis, quàm authoritatis, quas includit, repræsentativum sit; siquidem authoritas ordini, nec ordo authoritati derogare debebit. Igitur persona illa, cujus altera est plenitudo potestatis, ne videatur illam in collectionem distribuisse, sed ut detur differentia duarum potestatum plenariarum, specialiter nominanda est, si nomen collectionis solius authoritatis repræsentativum esset post illud ratione authoritatis, quam minorem collectione habet, sed quod ordinem quoq; repræsentat ante illud. Nam omnis honoris ordo incipit à dignioribus. Sed in ordine collectionis, quam intravit, non reperitur dignior illi personæ, quæ sola habet propriam plenitudinem potestatis, & præter eam, cùm illa, quæ communis est totius collectionis, cum reliquis ex collectione, ratione incorporationis participat. Ex præmissis patet, quòd Papa, existens in Concilio, licitè præponitur loco

&

Digitized by Google

& sermone sanctæ Synodo, quia sic est unum quid incorporatum cum eodem, cujus est habere ordinem, qui ab eo, tanquá à digniori incipitur in Canone. Et sic nec ordo authoritati, nec authoritas ordini in aliquo detrahit. *Sed ubi Papa non esset in Concilio, & de factis Concilii, vel ad Concilium scriberet, jam non se, sed Synodum habet proponere.* Nam sic spectatur sola authoritas; Quia non intrasset ordinem Synodi, ut ratione ordinis præponeretur illi, in ratione authoritatis postponendus est: Et sicut non esset in ordine, ita non esset in identitate saltem constructiva Synodi, & sic non identitate nominandus, sed diversitate. Quæ autem diversitate censentur, non ordinis, sed unum quodque suæ authoritatis locum accipit, & sic Synodus præcederet Papam. Hæc *Petrus Trevirensis.*



Et testis est Scriptura Actuum Apostolorum, quæ dicit: Visum est Spiritui Sancto & nobis. Sufficiat ergo unicuique fideli, quod sancta Synodus Constantiensis declaravit, & Basileensis observavit, approbando Papam, ob crimina posse argui, & fraternæ correctioni, atque Concilii generalis judicio subjectum fore. *Qui verò his temerè se opponeret, in Spiritum Sanctum peccaret*, veluti XXV. q. 1. Violatores: Graderetur que extra terminos fidei, ut proprio mucrone te feriamus. Quicunque enim privilegium Ecclesiæ universali, ab ipso summo Ecclesiæ capite Christo traditum auferre conatur, hic procul dubio in hæresin labitur. Quòd si adhuc relatras, sanctarum Synodorum contemnens authoritates, quas tamen Ieronymus ille Divinæ legis interpres Soli comparat, ut sicut Sol suo ardore humorem rivulorum desiccat, ita Concilium sua authoritate omnem contrariam superat argumentationem. Inquit enim in fine disputationis contra Luciferianum: *Poteram omnes tuarum disputationum rivulos, uno Ecclesiæ Sole siccare*, de authoritate Conciliorum loquens, qua & nos tuas Hæreticas assertiones faciliter superaremus: tamen cum sententiis Doctorum immoraris, qui tibi in contrarium esse videntur, quos cùm ad nullam poteris intelligentiam sanam reducere, saltem hoc intelligas, quod de se ipso, & aliis *Augustinus*, ille hæreticorum malleus dicit: Mul-

[*Augustinus*] Vt in Canone: Negare non possum

Multa videlicet in suis & aliorum variis opusculi sano judicio, & nulla temeritate posse reprehendi. Nôsti præterea, Magistrum Gratianum, qui tan fideli intentione, in libro illo, qui Decretum nuncupatur, sacros Canones coacervavit in multis pas sibus *non teneri*. (NB. NB.) Igitur, cùm Scholastici super re una dissident, & authoritas quæritur *quis non præferat universalem Ecclesiam & omnes homines dictis unius doctoris, aut decem aut quorumcunque; cùm tamen authoritas Ecclesiæ, & sacra Scriptura æquiparetur? Sacram autem Scripturam quis nesciat præferri omnibus (NB. NB.) Doctoribus*, ut in Canone, Palàm est XI. di. Omnes autem Doctores dicta sua Ecclesiæ moderationi submit.

IX. dist. Et mutat consilium suum, in Can. Certè ego sum: XII. q. I. Videlicet, quòd nollet ordinariè eligentes sibi peculium,

[*Non teneri*] Ita etiam est de Magistro Lombardi, qui in libro sententiarũ à beato Thoma in XIII. articulis reprobetur. Item Thomas retractavit in IV. summarum, quod malè dixerit, de gratia inexistente circumcisioni, & oblationibus Iudæorum, per quam fuissent purgati ab originali &c. Et Augustinus, quædam retractavit. Vnde libros retractationum edidit. Et quæ fides quibuslibet sit adhibenda Doctoribus, Augustinus in diversis perhibet, & continetur in di. IX. per diversa capita.

mittunt, submissaque esse volunt, & intelligunt, cognoscentes, se nonnunquam posse deviare. Si igitur rationem quæris, nonne rationabilius est illius, qui errare non potest, sententiam præferri judicio illius, qui errare potest. *Multi enim Doctores, erraverunt, & multi summi Pontifices,* *Ecclesia* verò nunquam errat, quæ reperit attentis prius narratis, & aliis, quæ diffusius in actis Conciliorum, ad quæ nos referimus, continentur: Papam à se posse judicari, & deponi, non *propter hæresin tantùm, sed propter schisma, propter Simoniam, & propter vitæ deformitatem,* prout, præter depositiones Pontificum dudum à Conciliis factas in appellatione nostra tentatas, *Synodus sacra Constantiensis Benedictum IX. deposuit propter schisma, & Johannem XXIII. propter deformitatem vitæ. Synodus verò Basileensis Eugenium IV. propter hæresin, schisma, & Simoniam.* Ad hoc facit etiam illud Leonis IV. ad Ludovicum Augustum II. q. III. *Nos, si incompetenter aliquid egimus, & in subditis justæ legis tramitem non conservavimus, vestro vel missorum vestrorum judicio cuncta voluimus emendare. Quemad-*

[*Ecclesia*] Hoc enim unanimiter tenent & Theologi, & Iuristæ: quòd ejus authoritas sit supra omnem rationem.

admodum si nos, qui aliena debemus corrigere peccata, pejora committimus, certi non veritatis discipuli, sed quod dolentes referimus, erimus præ cæteris erroris magistri. Ibi recte Leo, si, ut tu dicis, non ex debito, sed humilitate, se seculari principi, in eum potestatem non habenti, submisit, recognoscens, se omni poscenti rationem reddere debere. Quantò magis cognovit universalis Ecclesiæ judicio se subjectum. Et Gregorius tamen dicit II. q. VII. Si quis nos. Quare volens sibi aliquid objicere, veniat ad sedem Apostolicam, ex humilitate hoc fecit, se volens coram illis, qui singulis añis ad illam sedẽ convenerant purgare, non tamen intellexit Synodum sacram universalem, propterea in urbe congregari debere coràm, quia etiam alibi congregata astringebatur se purgare, cõtra quod tu allegas illud VI. q. I. *si omnia:* & di-

[*si omnia*] Anacletus hic non loquitur de criminibus, neque dicit, quòd boni non possint accusare malos, sed quòd boni à malis non debeant accusari, vel reprehendi; Dicit enim: Si omnia in hoc seculo vindicata essent, locum Divina judicia non haberent; super vacuis laborat impendiis, qui solem certat facibus adjuvare. Ideo si aliquis putat, se in hoc Deo placere, quòd servos suos accusat, & ut meliores fiat, dicit, se hoc agere, invanum laborat, & plùs invidiæ stimulis agitatur, quàm charitatis, quoniam gratiæ plenitudo adjectione non indiget, nec requirit commendationis augmenta. Ecce quid sibi

& dicis,quòd Papa non tenetur se purgare , de aliqua infamia,à quibuscunque etiam bonis exorta,si non vult.Hoc intellige de infamia levi.& super crimine non notorio , sed *dubio* latenter exorta , & quam nullus in se probandam *assumit*. Quia tunc,si non vult,non tenetur se purgare , quia nemo monet eum ad purgandum , nec est , qui probet famam , unde & à quo surrexerit,nec crimen. Si ta-

Hh

velit Anacletus.Arguit sic,quasi non posint omnia in hoc mundo corrigi.Quia,ut dicit glo.quis corriget occulta,quorum cognitor,& judex est Deus ? XXXII.di.Erubescant,&c. Quæ tamen,si posint corrigi,non essent prætermittenda. Quia omni delinquenti est adhibenda correctio , nec malorum est negligenda disciplina XXIII.q.IV. Sed in his. Et quod judicatur in hoc seculo,non judicat Deus ; quia non judicat Deus bis in id ipsum.XIII.q.II. Quæsitum est.&c.

[*Dubio*] Quia secundùm August. crudele est in dubio certum quid definire.

[*Assumit*] Quæ publicis documentis probari non possunt,tolleranda sunt.In Can.August.in homilia de pœnit.II.q.VII.Plerumque. Et judex non judicet de aliquo , nisi accusetur apud eum , verisque documentis,testibus convincatur , tunc enim primum coerceat,corripiat,excommunicet,degradet, secundùm exigentiam criminis , ut dicit August. in Can.Forte XXIII.q.IV. Et caveat Episcopus, ne dicat in aliquem , quod aliis documentis convincere non potest.Ex Concilio Africano VI.q.II.

men *moneatur* à Synodo, *tenetur se purgare, et si deficeret in purgatione, Synodum habebi judicem & vindicem, ut supra probavimu*

Vbi autem allegas, quod in casu hæresis, Synodu non profert in Papam sententiam depositionis Pro quo adducis illud ex q. III. Vbi Synodus, no tamen *generalis*, de qua nos loquimur, sed quader

co

[*Moneatur*] Scilicet ubi crimina sua essent de fact manifesta. Quia manifesta accusatione non indi gent II. q. I. Manifesta. Et undecunque crimina cla ruerint punienda sunt XXIV. q. III. Ecce &c. E qui inventus fuerit sola suspicione notabilis de hæ resi, indicta purgatione tenetur innocentiam suam debitè dejurare: Extra. de Hæreticis. Cùm ad abolendam &c.

[*Generalis*] Quia propter persecutionem ferventem, docendarum plebium, minimè dabatur facultas, nec erat Episcopis legitima conveniendi in unum, nisi sub Constantino Augusto, ut in Can. Canones XV. di. Vel tempore Marcellini, qui fuit sub Diocletiano, & Maximiniano, tanta fuit persecutio, quæ omnibus aliis præcedentibus gravior fuit, duravit enim decem annis, & in tantùm fervebat, ut in triginta diebus viginti millia coronarentur, Ecclesiis & sacris libris combustis. Illo tempore dispersi fuerunt Christiani, & latuerunt, nec congregabantur, sed semper expectabant vocationem Christi, & gladium tyranni. Patet igitur; quòd hæc congregatio non fuerit generalis, seu universalis &

collectio Episcoporum,& Sacerdotum,coram quibus Marcellinus Papa,postquam ob sævitiam persecutionis factæ sub Diocletiano & Maximiniano comprehensus,tria grana thuris in sacrificium idolis posuisset,publicâ pœnitentiâ ductus conparuit, & quia non servasset constantiam fidelis militis Christi,pugnando in fide, ut tenebatur, usque ad spiritum & sanguinem,*se à tanto officio Pontificatus,tanquam indignum postulavit deponi.* Illi verò Patres videntes pœnitentiam illam , tam magnam,& quia non sua sponte , seu temerè erraverat,dicebant: Noli audiri, (i.e.ne te accusaveris) in judicio nostro (hoc intellige,·quia non sumus congregati ad judicandum te) Sed collige causam tuam in sinu tuo (ut scilicet satisfacias Deo, de tua inconstantia:) Cùm ex te justificaberis, si videlicet inantea sis constans, remittetur tibi tua inconstantia,)vel,ex te justificaberis,id est,*ex pœnitentia tua justitia apparebit,si pœnitentis proprietate per constantiam deleas in futurum, quod jam inconstantiæ crimine contraxisti:*) Aut ex ore tuo condemnaberis(id est, jam te dignum Pontificatu ad deponendum judicas , te igitur in posterum errantem jam met con-

Hh 2

plenaria.Nam post Apostolos sacra generalia Concilia cesserunt,usque ad tempus Constantini,ut patet in dist. præallegata.

demnas. *Attenta* enim fragilitate humana, & circumventione terroris, & quòd hæresis dicatur ab eligendo. Illa verò Idololatria non spontanea fuit, præsulque ille prius irreprehensibilem se custodivit, etiam universalis Synodus si fuisset congregata, de uno crimine non ex corde perpetrato, *fortè supersedisset*, maximè etiam inspectâ pœnitentiâ & humiliatione tam magna. Nota enim glossa ibidem, *quòd propter pœnitentiam non sit depositus*. Dicis præterea, quòd Concilium authoritate Symmachi Papæ definierit, quod est falsum. Iudex enim non accusati *authoritate* definit, alioquin ju

[*Attenta*] Adde quod dixi supra in verbo *enormiter*, super Can. Nemo judicat, &c.

[*Authoritate*] Nec ille S. Hinc etiam, dicit, quòd definierint authoritate Symmachi Papæ. Sed ita loquitur: Episcopi verò in Synodo residentes, congregata authoritate ejusdem Symmachi dixerunt &c. Synodus itaque fuit congregata authoritate Symmachi. Nec implicat; quod præmittitur, quomodo authoritas regis Theodorici, ex diversis provinciis, ad urbem Romanam sacerdotes convenire præcepisset. Quia non venerunt ex debito, sed ut regem ab errore revocarent, videlicet suum non esse convocare Concilia: Et hoc vult glo. ibidem, in verbo præcepisset. Præterea rex præcepit venire Symmachus Papa, qui venerunt, mandavit residere. Regi attribuitur edictum, Symmacho authoritas congregandi Concilii. Non enim resedissent, a

judicium actori esset suspectum: Fuit enim Sym-
H h 3 ma-

servandum Concilium Episcopi, qui venerunt solùm ad avocandum regem ab opinione, se posse convocare Episcopos, nisi eis venientibus mandâsset Symmachus manere,& Concilium tenere. Sic utrumque tenet, & quòd Theodoricus Rex convocaverit Episcopos, & quòd Synodi authoritas congregaverit Synodum. Non enim fuisset Synodus congregata, nisi Symmachus Episcopis, qui vocati à Regę venerant, & se dissolvere voluerant, mandâsset manere. Item, quòd hujusmodi Synodus non fuerit universalis patet, quia non fuerant Episcopi ex omnibus provinciis congregati, sed ex diversis tantùm. Quia Concilium universale hodie ex quinque nationibus constituitur, quæ sunt sub Ecclesia Latina. Etiam satis elicitur, ex illo titulo, quia dicitur: Episcopi verò in Synodo residentes: Et sic quidam Episcopi tenuerunt Synodum illam, & non omnes, qui debent universali Synodo interesse. In Synodo quippe universali, etsi non omnes, sicut corporaliter, repræsentativè tamen, quia oporteret, ut ex legitimis causis habeantur à Synodo supportari, in quo tamen casu, habentur mittere aliquem nomine eorum, ut dicitur in Canone, Episcopus XVIII di. Quod hic non fuit. Quia Episcopi, qui tenuerunt Concilium, dixerunt, & non universalis Synodus. Et quum erat personalis congregatio, non debebat censeri universalitatis nomine. Præterea claret eam non fuisse universalem, sed talem, qualis semper à convenientibus in curia Episcopis

machus accusatus, sed *falso*. quendam Laurentium, cum quo prius habuit schisma, cui occasionem præbuit eligentium discordia: Symmachus verò accusatus *indixit* Concilium, ad quod etiam concurrit Theodoricus Rex. coram quibus Symmachus de objectis se purgavit, pro tanto, ut Episcopi definirent, Symmachus Papa, Apostolicæ sedis præsul, ab hujusmodi oppositionibus (id est, quia dubiæ sunt & non probatæ, sed ex invidia factæ, hoc enim vult verbum hujusmodi) quantum ad homines, sit immunis & liber (sic videlicet, quòd deinceps nullus eum infamare præsumat, nisi velit probare) Sed causam ejus totam (scilicet an verè innocens sit) Dei judicio reservamus. Dicitur notanter ab hujusmodi oppositionibus, scil. non probatis: Quia *non fuisset* immunis & liber à probatis. Simile habes in appellatione nostra de Sixto III. qui etiam in dicto Concilio se purgavit. Sed quòd propterea *solus Papa (ut tu refers) debeat convocare Con-*

authoritate Papæ servari solebat. Quia etiam hoc expressè dicitur, quòd fuerit congregata authoritate Symmachi: illud utique etiam congregatur, quod ne dissolvatur, prohibetur.

[*Falso*] Quia de hæresi. Sed erat accusator calumniosus. Igitur accusatus fuit absolutus, ut vult glo. in verbo Immunis: in Can. Hinc etiam XVII. di.

[*Indixit*] Id est, mandavit teneri, ut supra.

[*Non fuisset*] Quia omni delinquenti est adhibenda correctio XXIII. q. IV. Can. Sed in his.

Concilium, falsum est; licèt olim tempore sanctorum Pontificum. qui magis Ecclesiam curabant, quàm se ipsos, hujusmodi convocatio, eis quasi magis de Ecclesia sollicitis, credita fuerit; tamen sacra Synodus Constantiensis tepiditatem, & eorum insolentiam considerans, ne Ecclesia penitùs desolaretur, tempora celebrandorum Conciliorum disposuit, quibus advenientibus unusquisque, sicut in appellatione nostra deduximus, sub pœnis ejusdem Synodi & *juris* venire adstrictus est. Tempusque illud unusquisque habet in timore, & unusquisque tenetur se *primum* præsentare, & deinde alios convocare. Allegas postea *Hostiensem* super Can. *proposuit,* Extra de concess. præben. ita notantem: *Quòd si totus mundus sentiret*

[*Iuris*] Habes diffusè, sed vide C. Si quis XVIII. di. Vbi Episcopus non veniens, vel ante finem recedens excommunicatur, & non absolvitur, nisi in sequenti Synodo.

[*Primum*] Id est, nisi ut primus sit, & ne alium exspectet, & per alium se excuset, mora enim sua cuilibet est nociva.

[*Totus mundus*] Id est, omnes mundani, sive seculares. Quia si omnes homines sentirent contra Papam, quis staret sententiæ Papæ? Ergò Ecclesiastici semper tenebunt cum Papa contra seculares,

in aliquo negotio (intellige non de fide, sed honestate dubitabili, & quod non tangeret personam Papæ) *contra Papam, quòd sententiæ Papæ standum est*, (supple, dum sit aliquando rationata, alias enim non esset sententia: Sententia enim est, quam ratio defendit.) Dicitur autem notanter, *in aliquo negotio* particulariter: quia non in omni negotio solius Papæ sententia spectanda est, utpote, fidei, reformationis, & damnationis. Sollicitaris deinde, quo pacto probemus, *Sixtum IV. de futura gloria nihil sapere, & alia crimina, quæ post quam per eum perpetrata sunt, & à nobis ipse super illis argutus, in nos suscepimus probanda*: Fili curæ pravæ, fili diffidentiæ, fili iniquitatis, non sufficit tibi, deficientibus nobis in probatione, vindex esse Concilium. Es ne tu judex, ut tibi probemus crimina, quæ punire nequeas, &, cùm posses, nolles? Cùm eandem damnationem meritus sis, simili criminum qualitate deturpatus. Quomodo igitur malum, quod in te damnandum est, de alio judicabis? Ecce quàm rectè lapis torrentis, id est, propriæ contradictionis in te jacitur, ubi superius in hæresi Papam nullum habere judicem ausus fuisti depromere, impunitatem & peccandi licentiam de eo persuadens, cùm tamen dicat Symmachus Papa: *Nos non beatum*

& è contra Papa cum Ecclesiasticis. Quia Laici oppidò infesti sunt Clericis.

tum Petrum, sicut dicitis, à Domino, cum sedis privilegio, vel successores ejus, peccandi licentiam dicimus suscepisse. Et Pagani licentiam peccandi detestantur, exclamante Tullio: O miserum, cui peccare licebat! Iam verò non vereris dicere: *Quia in hæresi Papa posset deponi: Per quem obsecramus?* nonne per judicem? Non ergo per te, vel alium hominem, seu homines, sed per Deos, id est, per congregationem *Patrum*, qui exemplo Christi, Dei nostri, sancti, perfecti, cœlites, & quasi divini essent viventes, dignè merentur per Psalmistam appellari *Dij*, ubi dicit: *Dij estis, & filii excelsi omnes.* In quorum congregatione, per quam fit sacrum Concilium, rectè idem Psalmista in Spiritu S. oravit, Deum stare, ubi dicit: *Deus stetit in synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat.* Secundùm hoc intelligitur dictum *Anacleti*, quod recitas: *Ejectionem summorum Pontificum sibi Deus reservavit.* Quis enim dubitat, à Deo ejectum, quem ejicit tam sancta cohors Patrum, quasi Deorum, cui ipse verus Deus ut multiplici testimonio probavimus, assistit, consulit, *arbitratur*? *Meritò igitur Papa*

Hh 5

[*Patrum*] Quos Deus omnipotens Deos appellat, dicens: *Diis non detrahes*; & iterum: *Applica illum ad Deos.*

[*Arbitrator*] Leo in Can. Igitur. XXV. q. II. hoc

criminosus, à tam sancto cœtu Patrum ju dicatur. Cùm nempe spiritualis judicat omnia, fortiori tot spirituales, imò Spiritus Sanctus, qu spirituales esse facit omnia, etiam Papam judicat Vnde etiam hoc medium, *quod recitas, orana Deum, contra eum in tam damnabilibu criminibus, quæ in deterius serpunt*, damnâ

qu

attestatur; dicens: Sanctorum Patrum canone Spiritu Dei conditos.

[*Damna*] Ne alii damnificentur, multa in invi tos bona promenda sunt XIV.di. Et qui emendat Quando parcitur uni, universæ Ecclesiæ paratur interitus C.dist. Sed illud &c. Et dum peccata maximè Majorum, non ulciscitur, patientia Dei in iram provocatur. Nam peccato Achor, filii Zaræ, prætereuntis mandatum Domini, venit ira Dei super omnem populum. XXIII.q.IV. Si ea, &c. Et propter homicidium David, septuaginta millia hominum triduò perempti sunt in peste, ut dicitur in libro Regum. Malorum autem correctione placatur Deus, ne sæviat in populum bello, vel peste. XXIII.q.IV. Si quos &c. Et magis placavit Deum homicidium Phinees, quàm sacrificium, Exod. Et quis placabit Deum, quem offendit, qui positus est pro hominibus, ut dona & sacrificia offerat pro peccatis populorum? Et consumetur populus in ira Dei, dum non habeat justum, qui se ponat obicem, contra vindictam ejus, Exod. Ideo sive spere-

que & scandala gravissima contrahunt, non sufficit, cùm constent, id alias fieri per omnes Ecclesias. Sed concurrere debet oratio: cùm orare Deum pro peccatore, ut convertatur, licitum sit, correctio tamen peccatoris, ne in æternum puniatur, & ut damna tollantur, & scandala, non est obmittenda. Verùm ubi Ecclesia in tantùm esset destituta, (quod jam absit) veris pastoribus, *ut omnes trepidarent manum apponere, tunc quidem necesse esset instantius sollicitare Deum*, ut singulari potentia solus ipse Ecclesiæ suæ provideret, cùm non esset, qui vice ejus, & *cum eo* sollicitus

tur emendatio, sive non, nihilominus criminosus puniatur XXIII q. IV. Quis. Vbi Paulus terrore emendatur, vocatus in Evangelium, & sine emendatione succumbit populus in ultione idololatriæ. Quantò magis ergo deponatur ille, qui non emendat, sed malis suis incendit iram Dei viventis super omnem populum. Criminum enim punitio magis respicit illum finem, qui est extinctio scandali, & ablatio damni, ac salus publica, quàm emendatio puniti, quæ est finis exhortationis. Nam exhortatio ordinatur in emendationem exhortati, & non fit, nisi ubi emendatio speratur: concurrunt autem hic exhortatio & fraterna correctio.

[*Cum eo*] Psalmista. Quis consurget mecum adversus malignantes, aut quis stabit adversus operantes iniquitatem? Hæc est requisitio Dei. Omnes ille expugnabit tanquam adversos, quos hac voca-

Digitized by Google

citus esset de illa. Consideras *reprehensione* *nostram esse scandalosam, & turpem.* Veru est, quoad patientem quidem: quia binies non a cepit & tertiò nititur impedire, non tamen ad mendationem suam accipere. Ad agentem verò cita, & in exemplum atque authoritatem futur temporibus, cùm (quod Deus avertat) necesse fi ret trahenda, prout in appellatione nostra exen plariter, & cum authoritate eam factam esse d monstravimus. Dicis tamen (*quia incarcera fuimus*) *eam ex invidia procedere, & an mo vindicandi*: Deus novit, si verum est hc verbum. Mundus tamen judicet. Si vel ex invidi vel animo vindicandi procedat, *propter qua tunc duplici forma secretè videlicet, & co ram Cardinalibus factam, & non* (*ut tu di cis*) *propter demerita, carceri violente fuimus mācipati*, à quo Divina disponente pro videntia, ingrato Sixto IV. *atque non parùm confuso mirificè* (laudetur Deus) *fumu liberati. Objicis demerita*, quæ tamen non spe cificas. Quodque si quid minimi criminis de nob Sixtus IV. cognovisset, non nos carceribus, se morti crudeliori, pro ani mi sui mitigatione ocyu subjecisset. *Tu igitur, si de nobis quadam cr*

m

---

tione non habuit sibi adjutores: Quia ipse dici Quis non est mecum, contra me est.

mina nôsti, aperi ea rogamus. Ad tribunal enim stabimus universali Ecclesiæ, vel saltem omnipotentis Dei, ad quod appellavimus & exigemus à te specificationem demeritorum, quibus morte nos plectendos fuisse proclamas. Ad vertendum denique nobis esse dicis, *quomodo providentia Dei, Ecclesiam, mediante malorum hominum potestate, benè & utiliter regit.* Divina clementia, de Ecclesia sancta *sollicita*, tribulari quidem eam patitur, sed non exterminari. *corda mala* in bona, propter suam Ecclesiam poterit sua omnipotentia commutare. Homines igitur mali, cùm bene & utiliter regunt, in hoc boni sunt; quod tamen si Stoicorum sententiam attendis, nihil bonũ & utile, quod in id ipsum etiam non sit honestum judices. Sed etiam non sufficit summo Pontifici, *bene regere, nisi ad hoc etiam sit irreprehensibilis & bonus secundùm vitam, & doctrinam salutares.* Nam dicit Apostolus ad Timotheum I. *Oportet Episcopum esse irreprehensibilem, & sine crimine, quantò magis Papam, qui nedum est Epi-*

[*Sollicita*] Hinc Petrus: Omnem sollicitudinem projicientes in eum, quum ipse cura est de nobis.

[*corda mala*] Iacob remittens filios ad Ioseph dixit: Deus faciat vobis virum illum propitium.

Digitized by Google

piscopus , sed & primus inter Episcopos. Oportet etiam Episcopum, secundùm eundem Apostolum, rectè tractare veritatem, id est, eam in via & doctrina *gerere*. Si igitur Episcopum oportet esse irreprehensibilem, ergo de bene esse Episcopi est, ut sit irreprehensibilis, & sine crimine. Quia ipse debet esse exemplar subditorum , *cujus illi facta facilius imitantur, quàm præcepta.* Etiam ipse constituitur pro hominibus, in his, quæ sunt ad Deum , qui abhorret crimina (& non in his, quæ sunt ad seculum seu temporalia) ut in tempore iracundia sit reconciliatio, & offerat dona & sacrificia pro peccatis. *Sitque Pontifex animarum sua doctrina magis operativâ , quàm verbali, pontem illis faciens, ut eant supra mare hoc magnum , per despectum temporalium, non intincti aquis maris , usque in vitam æternam.* Cùm autem est reprehensibilis & criminosus, non est *Episcopus*. Pro quo facit Canon:

[*Gerere*] In Can. Cavete, XXII. q. V. dicit Ambrosius: Non solùm in falsis verbis, sed etiam in simulatis operibus mendacium est : Mendacium namque est, Christianum se dicere, & opera Christi non facere. Mendacium est Episcopum, Sacerdotem, vel Clericum se profiteri, & contraria huic ordini operari.

[*Episcopus*] Id est, dignus Episcopatu & ammovibiliter. Quia si simpliciter non esset, non require-

non; Plerumque. II. quæst. VII.ubi dicitur: *Non omnes Episcopi sunt Episcopi. Attende Petrum,& Judam considera, Stephanum suscipe,& Nicolaum respue.* Non facit Ecclesiastica dignitas Christianum. Centurio Cornelius adhuc Ethnicus dono Spiritus Sancti mundatur. Presbyteros Daniel adhuc puer judicat, non enim est facile stare in loco Petri & Pauli. Infatuatum sal ad nihilum prodest,nisi ut projiciatur foras, & à porcis conculcetur. Etiam *non sufficit* summo Pontifici esse irreprehensibilem,& sine crimine, nisi ad hoc Ecclesiam tam in spiritualibus, quàm temporalibus bene regat. *Est enim magis officii seu dispensationis nomen,quàm dignitatis Episcopus.* Vnde illud: Qui Episcopatū desiderat,bonum opus desiderat. Idem docet interpretata compositio hujus nominis: componitur ab ἐπὶ,quod est *suprà*,& σκοπῶ *intendens*, quasi *populo sibi commisso superintendens*. Vnde dicit Apostolus ad Timoth. Oportere Episcopum domui suæ bene esse præpositum,& filios habere subditos, cum omni castitate. Si quis autem,inquit domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit:

retur degradatio. Igitur manet in executione sui ordinis,quandiu eum tollerat Ecclesia.

[*Non sufficit*] Quia non sufficit abstinere à malo nisi fiat id, quod justum & bonum est XXV.q. V. De Forma.

bit: Si igitur Episcopum oportet bene regere; *oportet* autem necessitatem importet, necessitas vero conferatur ad *bene esse*, ergo qui malè & scandalosè eregit, Episcopus non est. Ad hoc est August. cùm dicit: Qui nec regiminis in se rationem habuit,

& nec

[*Bene esse*] Id est, dignè esse. Neque enim laxius necessitatem solvere valeo, nec audeo fortius comprimere. Quia, si absolutè ad esse conferrem necessitatem, esset valdè erroneum, quia sic mox, ut criminosus fieret, cessaret, absolutè esse Episcopus: ergo postquam pœniteret, indigeret nova consecratione, quod non est verum. Hoc non est de bene, id est, dignè esse: Quia per pœnitentiam rehabilitatur, ut sit dignus, qui per peccatum dignus esse desierat. Vnde Nicolaus Papa. In Canone: *Miramur*. XXIV. q. I. A fide Christi recedentibus potestas non adimitur, sicut redeuntibus non redditur, ne non homini, sed sacro injuria fieri videatur. Cùm sit aliud potestas officii, aliud exercitii. Verùm si conferretur illa necessitas ad esse absolutè, non esset opus degradatione, quia si per crimen desineret esse in gradu, non posset amoveri de gradu, quia non esset in gradu. Etiam sequeretur, quòd si absolutè non esset Episcopus, non posset facere ea, quæ sunt ordinis Episcopalis. Vnde est notandum, quòd Magister sententiarum in IV. dist. XIII. dicit, quòd hæretici præscisi, schismatici, suspensi & degradati consecrare non possint. Sed S. Thomas ibidem & III. p. q. LXXXII. artic VII. dicit: Quòd omne illud, quod per conservationem datur, est per-

petuum. Ideò sicut Baptismus, qui per consecrationem datur, nunquam amittitur, quantumcunque aliquis in hæresin labitur, vel schisma, seu excommunicationem: Ita nec sacerdotalis ordo aliquando amitti potest ut dicit Augustinus ad Parmenianum de hereticis, & damnatis Et est Canon; Quod quidam I. q. I. in decretis. Et quia potestas consecrandi ordinem sacerdotalem consequitur; Ideo hæretici præscisi, schismatici, suspensi, & degradati consecrant, dummodo servetur debita forma & materia, tamen ad sui perniciem. In idem tendit Gratianus, super illo Augustini ad Eusebium XXIV. q. I. Can. Subdiaconus, S. Sed istud, dicens: Baptisma sive ab Hæretico, sive etiam à Laico ministratum fuerit, dummodo in unitate Catholicæ fidei accipiatur, non carebit effectu. Alia verò sacramenta ut sacri corporis, & sanguinis Domini, excommunicationis, vel reconciliationis, si ab hæretico, vel Catholico non sacerdotale ministrentur, nullum vel lethalem habebunt effectum Et sic videtur dicere, quòd Laicus non conficiat, nec excommunicet, nec absolvat. Et quòd hæreticus Presbyter bene conficiat: sed non liget vel absolvat Quia alia est ratio clavium, alia sacramenti. Illas dimittit in Ecclesia, quia petra tenet petra dimittit, columba tenet, columba dimittit. XI. q. I. Sed illud. Illud verò & secum retinet authoritate præscripta. Illas non habet effectualiter contra alios, quia nec contra Ecclesiam, & in injuriam Ecclesiæ solvit ligatum ab Ecclesia, nec contra fidelem potest proferre sententiam, quæ liget fidelem. Illud habet effectualiter,

& nec sua delicta detersit, nec filiorum crimen correxit, canis impudicus magis dicendus est, quàm Episcopus. Ad hoc etiam imprecatur Propheta: *Maledictus* non senior, sed puer centum annorum. Qui videlicet cùm sit senior annis, puer tamen est discretione morum & dispensationis Infertur ergò quòd si ut superius deducitur, Pontifex criminosus non sit patiendus, si etiam aliter bene regat, & utiliter; *Minus ergo ille patiendus est, qui nedum criminosus est, imò ne hoc parùm quidem sit, quod inutiliter & pessimè regit, scandalosè etiam & cum studio dissipat bona Ecclesiæ, prout toti mundo notum est.* Concedimus autem, te adducente, omnem potestatem à Deo esse, *hoc est, aut dispositivè, aut permissivè.* Potestas *quidem Sixti*

sed contra se; salutis enim nostræ sacramenta, & mysteria indigne tractanti, damnationem & interitum superinducunt, quæ tamen aliis in fide prodesse possunt suscipientibus, ut I. q. I. Omnia. Glossa tamen IX. q. I. quæ est Io. concludit sic: Hæc sit fides tua, quòd hæretici & excommunicati, & depositi vera sacramenta conferunt, & verum corpus Christi conficiunt, & adducit pro hoc Can. I. q. I. Dominus. Et Glossa Barc. dicit, sicut quod Io. dicit de deposito, non credo esse verum &c.

[*Maledictus*] Hoc habes II. q. VII. Paulus, & in Can. Quibus ergo.

xti IV. quam non pura, & legitima electione, sed emptione Simoniaca acquisivit, dispositivè à Deo non est. Non enim eam sic vendicari Deus disposuit, cùm eam gratis accipi, gratisque dare voluit. *Permissivè autem ab eo est;* quia eam sic vendicari permisit. Consideramus etiam ex principatu malorum (ut tu dicis) consurgere sæpe aliquod bonum, ex divina ordinatione, quæ non ordinat *institutivè* malitiam principantium, sed directivè dirigendo eam in effectum bonum erga illos, in quos infertur. Nam Christus testatur dicens: Væ mundo ab scandalis, necesse enim est, ut fiant scandala; sed væ homini illi, per quem veniunt scandala. Malitia igitur principantium in se mala, in hoc bona, & *à Deo* ordinata dici-

[*Institutivè*] Ozeæ cap. VIII. Illi regnaverunt, & non ex me principes extiterunt, & non coguovi.

[*A Deo*] Quia mali in sua malitia non intendunt illud bonum, quod sequitur, sed Deus ita ordinat, ut sequatur bonum. Vnde etiam illi, qui crucifixerunt Christum in die Parasceve, ipsum honoraverunt in die palmarum, sed non ex animo: Christus enim sic disposuit, cùm antea recedens à Ierusalém dixisset: Non videbitis me donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini. Et item: Si vos non laudaveritis me, lapides surgent, & laudabunt me. Inde venit, quòd Pharisæi & populus stupefacti de tantæ reverentiæ exhibitione, & cantico, alter ad alterum diceret; Audis, quid hi faciant, ubi

tur, dum malos persequitur, ut pro malo punian tur. bonos verò, ut in bono firmentur. Ad hoc sun exempla per te posita de Iob, Petro, Paulo & Iu da. Sed per hoc non probas, quin etiam malè prin cipantes propter suam malitiam possint argui, ma ximè cùm inde, ut hic, nihil boni judicatur. Cùn enim

Doctores dicunt, quòd Spiritus Sanctus noveri linguas eorum, in illa verba laudis, ita ut oporteret eos, velis nolis, Christum laudare. Quemadmo. dum in arreptitiis Diabolus movet linguas in ver. ba blasphemiæ. Hoc etiam fecit Spiritus Sanctus in nequissimo illo Caypha, qui non de se ipso di. xit: Expedit vobis, ut unus moriatur pro populo, ne tota gens pereat, sed Spiritu Sancto motus. Su. per quo dicit August. quòd Spiritus Sanctus gra. tiarum dator, non personam sequitur digni vel in. digni, sed ordinem. Quasi diceret: Eo quòd Cay. phas esset Pontifex, anni illius, Spiritus S. pro di. gnitate officii, & ordinis sacerdotalis mente ea lo. cutus sit, quasi diceret: In Sacerdote non meritum, sed officium honorandum esse: Quia non merito, sed officio benedictio resultat, quæ à solo Deo effectum recipit. In Can. dictum est: I.q.I. Et Saul malus rex prophetavit, cùm etiam persequeretur sanctum David; prophetavit I.q.I. Glossa ibidem. Mali habent omnia dona Spiritus Sancti præter charitatem. Et multi venient, dicentes: Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomi. ne tuo mortuos suscitavimus, & multa signa feci. mus: Et ego confitebor eis, quòd non novi vos. Et

enim sua potestas sit à Domino, veniens autem potestas illam perimens, excedens & puniens, quis illam negabit esse à Domino, si omnis noscatur esse potestas à Domino?

Declaravimus jam sermone prolixo *posse judicari Papam à sacro Concilio, fraternæq; correctioni, & subjectum esse Concilio*, tamen ut excusemus authoritates, quas repugnantes malè usurpas, ad tuam intentionem probandam; ad *secundum principale*, ubi Papam non subjacere fraternæ correctioni contendis, descendimus, quod illo satis poterimus redarguere. Postquam enim constat, *eum universalis Ecclesiæ judicio subjacere*, non absurdum est, eum pro suis peccatis fraternè corripi posse, ut si fraternam correctionem secundùm Evangelii formam, primò secretè inter eum, & fratrem corripientem solùm, deinde coram testibus factam spreverit, possit sua contumacia & perversitas Ecclesiæ, ut eum judicet intimari. Pro illo enim est illud Matth. XVIII. ubi dicit Christus Petro: Si peccaverit in te frater tuus, argue eum, inter te & ipsum secretè, quòd, si te non audierit, adhibe duos, vel tres testes, ut in ore duorum

Scriptura LXX. interpretum refertur, ad preces Ieroboam ignem descendisse de cœlo. Et rursus precante Elia, ignis missus est, qui sacrificia consumeret. Inde Ambrosius dicit: Quòd Deus non merita personarum considerat, sed officia sacerdotum. I.q.I. Cum scriptura. Quod C. vide & glossam emendantem.

vel trium ftet omne verbum. Quòd si nec sic audierit, *Dic Ecclesiæ*, illam si spreverit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Si igitur Petro dicit servandum hunc ordinem, & quod sibi non licet de fratre incorrigibili aliter judicare, quàm quod Ecclesia determinat. A fortiori est, dum in causa fratris non potest judicare aut sentire aliud, quàm Ecclesia, quod in caus. propria potest multòminus judicare. Et illum ordinem, quem Christus sibi dedit servandum contra fratrem tanquam digniorem & saniorem, decet, contra eum, fratres observare, cùm sicut nec à judicio Ecclesiæ, ita nec à fraterna correctio-

[*Dic Ecclesiæ*] Ecce quomodo Ecclesiam habet judicem in causa fratris! Cur non in causa propria, ubi quis non potest esse judex? Ex hoc habet Papa authoritatem convocandi Concilium, quia debet suscitatos fratrum errores dicere Ecclesiæ. Et si quis dicat, dicendum esse Ecclesiæ à Papa pertinaciam fratris, denunciatorio modo ad vitandum, & nō judicatorio ad corrigendum, Dico, ipsum non esse rationatū. & præter rationē errare. Respiciat ille quod sequitur: Illam si spreverit: perpendatque illud, esse Ethnicum, & Publicanum, qui Ecclesiam sprevit semel, non illum, qui Papam bis reprehendentem sprevit. Ecce, quòd magis delinquit semel offendens Ecclesiam, quàm bis Papam. Ecce, quòd Ecclesia sit judex omnium, quam quisquis spreverit ut Ethnicus, & Publicanus vitandus est. Non est Ethnicus qui Papam non audit, sed qui post Papam Ecclesiam non audit.

ctione exemptus est. Tu verò, *Hæretice pertinacissime*, quasi aliquid incongrui usurpaverimus *contra cœlum nos ascendisse confingis.* Non ne cœlum à cœlo per antiphrasin quia minime cœlatum sit, dicitur & per illud veritatem accipimus? Estne igitur veritatem dicere, contra cœlum ascendere, id est, veritatem? Dicis *nos ascendere contra Papam*, sed quomodo edicito. Sumus ne sibi contrarii? Dum verba quæ de eo proferimus in factis suis vera reperta sunt, & conformia; Vel si verba nostra falsa arguis, numquid sibi sumus contrarii, cujus eo casu sollicitamus, honorem videlicet: ut coram Concilio falsitatem ipsam pro suo honore deducat, justitiæque de nobis requirat ultionem. Super *astra cœlorum nos ascendisse canis*, dum reprehensionem, quam ad solos Cardinales spectare prætendis, nos fecerimus. Non dum attendisti Evangelium: Quòd si peccat in te frater tuus, quantò magis si peccat in Ecclesiam, cujus membra sumus, & sic in ea offensa, nos lædimur, & licet uni membro aliud *defendere*, & pro omnibus aliis pugnare. Frater noster nonne Papa

[*Defendere*] Quilibet, etiam minor, potest contradicere Papæ si vellet alienare prædia Ecclesiæ, imò persequi injuriam Ecclesiæ, ne trahatur in pejorem statum, ut vult Symmachus XII.q.II. Non liceat. Si pro temporalibus non alienandis, quantò magis, pro animabus non scandalisandis. Et quilibet agere tenetur pro Ecclesia. II.q.II. Quapropter V.q.V.

Digitized by Google

est, qui & omnium fidelium frater est, & nos fideles sumus. *Papa etiam nonne frater noster, qui & omnium Episcoporum, ratione ordinis, frater est, & nos sumus Episcopus.* Si igitur Cardinalibus solis correptionem hanc competere asseris, & nobis competit, qui sumus Cardinalis. Et si Ecclesia permittit Cardinalibus eligere, corripere tamen Papam neminem prohibet; verùm omnis homo fidelis authoritate Evangelii posset hoc, magis tamen competit nobis, quia tanquam fidelis & tanquam Episcopus secundùm Evangelium frater sumus Papæ. Iudicet igitur qui intelligit, an contra cœlum, an super astra cœli ascenderimus? Si etiam nobis hoc non congrueret, *cùm per tot annos nullus aliorum confratrum nostrorum Cardinalium murum se opponere voluerit pro Christo*, cujus fidem usque ad Spiritum & sanguinem tenentur defendere. Cùm autem per correptionem nostram, irreverentiam nos Papæ fecisse conquereris, non attendis illud *Gregori*

ad

Non nos. Et sic unus justè resistit omnibus XXXI di. Nicena.

[*Item Gregorius*] II. q. VII. Paulus dicit: Seniorem ne increpaveris, sed hæc ejus regula, tunc in eo observanda est, cùm senioris culpa suo exemplo non trahit ad interitum corda juniorum: ubi autem senior juvenibus exemplum ad interitum præbet, ibi stricta increpatione feriendus est. Nam scriptum est: Laqueus juvenum omnes vos. Et rursum: Male

ad universos Episcopos Concilii Nichacii: *Sicut,* inquit, *laudabile discretúmq; est, reverentiam & honorem exhibere prioribus. Ita rectitudinis & timoris Dei est, si qua in eis sunt, quæ indigent correctione, nulla dissimulatione postponere, ne totum, quod absit, corpus, morbus invadat, si languor non fuerit sanatus in capite.* Ad quod dictum concurrit aliud ejusdem Gregorii II.q.VII. Admonendi sunt subditi ne plus quàm expedit sint subjecti ne dum studẽt plus quàm necesse est hominibus subjici, compellantur eorum vitia venerari. Vbi etiam

dictus puer centum annorum. *Item Ieronymus* in Can. Transferunter XXIV.q.III Veteres scrutans historias, inquit, invenire non possum, scidisse Ecclesiam, & de domo Domini populos seduxisse, præter eos, qui sacerdotes à Deo positi fuerant, & Prophetæ, id est speculatores. Isti ergo vertuntur in laqueum tortuosum, in omnibus locis ponentes scandalum. Gregorius in pastorali C.III. De Sacerdotibus: Dominus per Prophetam dicit, facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis. Nemo quippe amplius in Ecclesia nocet, quàm qui perversè agens nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur.

Digitized by Google

rubrica idem suadet, quòd videlicet subditi Prælatorum vitia reprehendere studeant. Nec discordat à præmissis illud sextæ Constantinopolitanæ Synodi: Cùm læditur fides, parentum reverentia velut inutilis & periculosa despicitur, amor, erga filios fratresque, vitatur. Quia verò secundùm præmissa consiliis Christi, traditionibusque Christianæ institutionis, statutisque universalis Ecclesiæ nos conformavimus, ab Ecclesia nec fide recessimus, pro quibus etiam corpus & animam nostram ponere in mortem non trepidamus, earum nempe confessionem, usque ad spiritum & sanguinem, Deo miserante tenebimus. Ideoque nec, te acclamante, resipiscere, ubi non erravimus, nec ad Ecclesiam, in qua sumus, redire necesse est. Dixeris tibi ipsi miser, ut resipiscas, & redeas, qui te hæreticum esse palàm judicas, ubi *virum sanctum Felicem Papam V. Antipapam, quasi Ecclesia, quæ eum canonicè creavit*, erraverit, ausus fuisti pertinaciter nuncupare, & jaculum, quod ad nos dirigis, in te redeat. *Quicunque* aufert privilegium Ecclesiæ hæreticus est. Vbi autem deinde: Impossibile esse nostram reprehensionem, Deo teste, fraternam aliquid juris & æquitatis in ipsum Papam habere arguis, quemadmodum sit impossibile, illum fraternæ correctioni subjici, quod simile sic pro-

[*Rubricæ*] sunt authenticæ, ut dicit Io. an. in glo. super. verb. titulis in proœmio, lib. VI. & allegat ad hoc de pe di. I S Hæc autem, & quædam alia.

[*Quicunque*] ut XXI. di, Omnes &c.

probare putas. Quia *agens* superius debeat esse patiente quod non sit hic. Ad quod respondemus: *Licet Papa, ut Papa, simus inferior, eidem tamen ut criminoso sumus superior.* Authoritas enim Evangelii,& Ecclesiæ,quæ supra Papam eminet,illique tribuit superioritatem ultra nos,indignitate illa nobis adjuncta,& suffragari facit nos esse superiorem, ad reprehendendum crimina illius. Et sic quemadmodum est illud,à quo trahitur illa similitudo,superius falsificatum: Ita etiam probatio illius, quod in similitudinem tractum videtur,est resoluta.Præterea,quòd Papa reprehensibilis de hæresi, inferior sit quolibet Clerico Catholico,epistola tua superius tuetur per C.Sacerdotes II q.VII.Idem vult Canon Eusebii: Nos sequentes. VI.q I.Et quòd Papa criminosus non sit *verè Papa,* supe-

[*Agens*] Illud in quantum agens semper est superius patienti,de sui conditione, quam vel à se retinet,vel aliunde accommodat. Et non rectè agit, quod in agendo non repatitur. Et sic non rectè arguit alios,qui se ipsum non emendat. De natura quidem agentis,secundùm Philosophum, est in agendo repati. Papa itaque discrepat à natura agentis,si propriæ actionis,patientiam non reciprocat, id est,si non paratus est reformare & reformari.

[*Verè Papa*] Tamen ante accusationem,& pendente accusatione remanet in officio suo,& omnes sibi obedire tenentur,in illis videlicet, quæ non sunt contra Evangelium Apostolicum, & Eccle-

superius probatum est. Trahis contra nos in argumentum, Mariam leprâ percussam. Quia fratrem suum Moysen durem populi Israel corripuit, sed illa Moysen corripuit, eò quòd duxisset Æthiopissam. Nos verò non arguissemus Sixtum IV. *Si Aethiopissam, id est, Ecclesiam multis deformitatibus denigratam debito modo duxisset,* Cogimur *autem arguere eum, quia malè ductam, malè negligit, et pessimè deformat.* Si.

siam, ut de accu. olim, & VIII q. IV. Nonne ibi tamen dicit Symmachus, quod Clericus ante finem temporis recedens ab Episcopo pro dubia suspicione criminum extractus sit, Lex enim, inquit, Ecclesiastica Pontificē, ab aliis accusatum antequam objecta constiterint, exigit non relinqui.

[*Cogimur*] Ex zelo fidei, & debito, quo obligantur Ecclesiæ & universo populo Christiano, quod non possumus non revelare periculum animarum, multarum, ne & nos videamur nocere. Quia nocet qui destruentibus non resistit. Ieronymus in Can, Sancta, II. q. VII. Et ubi una anima perierit, innumerabilium mors corporum, si de Ecclesia homines innocentes, violenter abstrahantur & interficiantur, huic damno non potest comparari. Aug. XXIV q. III S. habes: Qui autem periculum hujusmodi inducit, & qui permittit, pariter à justo judice damnantur. Paulus ad Rom. Ad evitandum igitur propriam damnationem, unus debet omnibus resistere. In Can. Nicena XXXI. di.

Similiter & illud II. Regum VI. Vbi Oza, qui arcam tetigit, quàm cùm sacerdos esset, humeris portare potuit, à Domino percussus est. Per arcam Papam intelligens, quem à nobis supportandum dicis, in scandalum fidei, & confortationem hæreticorum (quod verum non est) contumeliis tactum. Quam quidem percusionem Oze, conformans te Canoni *Plerumque* II. q. VII. rectè exposuisses hoc modo, cùm quidem Arca Domini reduceretur de Gabaa in Ierusalem, bobus recalcitrantibus, arca inclinata est, cui dum Oza Levita manum adhiberet, à Domino percussus est. *Arca* igitur, id est, *Prælati*: *bobus*, id est, *subditis recalcitrantibus* inclinatur, dum Prælati compatientes, mansuetè & misericorditer agunt, & se necessitatibus eorum accommodant, tribulationibusque eorum se *conformant* rigorem *mitigantes*. Cùm ergo hos propterea Oza iustus nititur manu superba *indiscretè* arguere, à Domino percu

[*Conformant*] Apostolus: Factus sum infirmis infirmus, & omnibus omnia factus sum.

[*Mitigantes*] Qui dementem voluerit reducere, & tentatum consolari blandimentis, non asperitatibus faciat. XLV. di. Qui sincera. Et plus erga corrigendos agat benevolentia, quàm severitas, plus cohortatio, quàm comminatio, plus charitas, quàm potestas. e. di. C. Licet.

[*Indiscretè*] Habet enim hoc proprium natura arrogantium, ut humiliter nesciant inferre, quod docent & recta quæ sapiunt rectè ministrare non possunt, XLVI. dist. Hoc habet. Iustus autem arro-

cutitur. Vnde dicit Apostolus: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris. Non autem tangit subditus arcam, Prelatum rectè arguens, imò potius corripitur, qui una manu, id est, mente tantùm tangit arcam inclinatam, id est, Prælatum in crimina prolapsum, ad quem, ut erigeretur per correptionem, ambas manus, id est, tam mentis, seu voluntatis, quàm etiam corporalis operæ, imò totius corporis vires adhibere teneretur, vel potius humeris suis portare ad tabernaculum, id est, *judicium*. Ponens subsequenter modum fraternæ correctionis, quomodo per tria procedit, quod à te minimè addiscere habuimus, audes literas nostras falsissimas arguere, pro falsitate, quarum, ut facetè loquamur, *an in te pœnam ignis suscipere audeas, scire desideramus? pro quarum veritate nos ignem non formidabimus*, dum justitia dictaverit, sustinere. *Plura denique in laudem*

gans est, dum nimis de justitia presumens, in omnibus quærit rigoram, & sic, quod in se justè agit, in alios non potest recte transfundere: quia non sunt capaces rigoris, qui etiam in æquitate deficiunt, &c.

[*Judici.m*] Consentit etenim sceleri, qui, dum potest illud non persequitur XXIII. q. IV. Qui potest: Facientis verò pœna mulctatur consentiens ad Ro. Et justus sæpe perit pro impio, de conse. di. 1 In Can. Sixti Papæ.

dem Sixti IV. narrare duxisti, quæ si ut à nobis cognita sunt, ad solem inspicienda ponerentur, ad maximum illius dedecus pervenirent. Debuit quidem ex debito *officii* facere plura bona, & pauperes de thesauris Ecclesiæ relevare, Ecclesiasque reparare: Sed ut, per unum, cætera, in parte, intelligantur; Stratas & vias publicas urbis reformavit, ut non tantùm reformator urbis, quantum excoriator pauperum proclametur. *Ad hanc enim reformationem tanta fuit sibi tallia extorta, ut incredibile lucrum inde sibi, omnibus sopitis sumptibus, evenerit.* Nonne hoc spolium pauperum licuit sibi rentare? Vbi sibi gloriā parasti de opere ex rapi-

[*officii*] Petrus ad Clementem. Clemens si tanquam omnibus præesse volueris singulos prout valueris, juva, & singulos releva, quia & singulorum onus ac sollicitudinem portas, ut VIII. q. I. Clemens &c. Et Ambrosius in Can. Est etiam, LXXXVI. dist. Compatiamur itaque alienis calamitatibus, necessitates aliorum quantum possumus juvemus, & plus interdum, quàm possumus. Glossa, de commodis corporis nostri aliquid obrogemus, ut subveniamus aliis. Et Solomon in Proverbiis. Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis, & qui pronus est ad misericordiam benedicetur, de panibus enim suis dedit pauperi.

Digitized by Google

pinis, & spoliatione pauperum perpetrato. *Dum autem strata reformavit, magis tenebatur, magisque necesse fuit, se ipsum, & sequentes e reformare.* Plura etiam contra Turchum fecisse commemoras Sixtum IV. cujus penè omnia arma, quæ contra Turchum dicebantur esse disposita, Turchus sibi comparavit quadam vice, ingenti pretio. *Cum quo etiam Turcho, ut supra memoravimus, dictus Sixtus contra Christicolas fœdera pepigit*; Illumque Christicolas invadere nofiunquam induxit. *nonnunquam etiam sub specie resistentiæ permisit. Illa igitur, quæ narras, non nobis scientibus, sed non scientibus narranda erant.* Et si quibusdam, *quod tamen præter morem suum, facit Eleemosynam, qualem illam esse credis, dum unus nepos justè vescitur, alius injustè spoliatur: unus*

[*Reformare*] Albinus dicit: Tria sunt genera Eleemosynarum una corporalis, dare egenti quicquid poteris Altera spiritualis, dimittere à quo læsus fueris. Tertia delinquentem corrigere, & errantes in viam veritatis reducere. Ad hæc tria obligatur summus Pontifex, qui pro Christo gerit sollicitudinem omnium VIII. q. I. Clemens &c.

[*Spoliatur*] David ad Hornan. Neque enim tibi auferre debeo, & sic offerre Domino holocausta

unus justè pascitur, alius injustè fame torquetur. Non accipit hujusmodi Eleemosynas Deus. Sed audi illud Propheticum Ecclesiast. 34. Panis egentium vita pauperum est, qui defraudat illum, vir sanguinum est. Væ populo Christiano, si hujus scelestissimi, te monente, in exemplum suscipit *Pontificis, imò potius pontifractoris turpissima opera.* Vtinam, ut speramus, & citò succedat, ordinante Deo! Quatenus læsa Ecclesia vincat, arguta intelligat, deserta securetur, impugnata obtineat, pulsa prævaleat, pressa triumphet, juxta dictum Hilarii: *Væ* enim Ecclesiæ sanctæ Dei sancti,

gratuita. Idem 2. Regum ultimo, & ibi Hornan dicitur Areuna: Et alibi, Qui refert sacrificium de substantia pauperis, quasi qui filium victimat in conspectu patris sui, Ecclesiast. 34.

[*Væ*] Ecclesia habet Væ non condemnationis, sed compassionis; non miseriæ, sed miserationis, dum luget, dolet, & plangit tot pericula animarum, quæ cæci pastoris ductu, stultè confisi, vel ipsæ cæcæ ceciderunt, in lacum damnationis, & fructum non faciunt filii ejus, sicut novellæ olivarum, in circuitu mensæ Ecclesiæ, dum ad ea non possunt propinquare, cùm jam mensa illa heu! constipata sit, utinam virentibus quinque arboribus ficuum maledictis à Domino, sed prohdolor! Marcentes in ministerio appropinquaverunt nimis histriones & asini. Hinc Ecclesia se conqueritur vulneratam quia non habet, qui eam defendat, & denudatam, pallio

si Sixtum IV. diutius teneat, qui eam denudat, tradit, inficit, scandalisat, deturpat, conturbat, & negligit. Quæris, quid nobis cum asino Baalam, commune sit, bono Angelo moto? Nos verò ut vesanum à maligno spiritu agitari blasphematoriè garris. Oportet hujusmodi audire, qui sequentes Christum, detestantur mala. Nam & Iudæi de Christo dicebant, quòd dæmonium habet. Etiam Christus dixit Apostolis; Beatos eos esse, cùm maledicerent eis homines, & mala de eis dicerent, persequerenturque eos: quum *merces* eorum esset in cœlis. Qui aliunde nesciat, in prologis suis super libros Bibliæ, diversis reperiet, quod detractiones passus sit sanctissimus ille Ieronymus propter veritatem, quam exquisivit. Quotiens illum invidiæ muli sui, & honoris indebiti avidi, rauca voce *sacrilegum falsarium, & corruptorem Sacra*

---

honestatis sublato per custodes murorum. O rem non satis conqueribilem! pia mater à filiis opprimitur, liberalis Domina à servis ingratissimis spoliatur.

[*Merces*] Patenter his verbis, insinuat nobis Dominus: non debere nos appetere de bonis nostris operibus mercedem laudis. Quia merces bonorum est in cœlis non in terris. Si enim ita martyrium fecerimus, ut nostræ ab hominibus reliquiæ venerentur, perfidiæ magis tormentum est, quàm corona victoriæ.

cræ Scripturæ appellare non verebantur. Blasphemiam igitur tuam in nos conjectam, aliter confundere non audemus, quàm, verbis Michaelis Archangeli, dicamus: Imperet tibi Deus. Aut verbis Pauli: Percutiet te Deus, paries dealbate. Si verò insanis, insaniam tuam compescat Divina potentia, rabiemque tuam sancta justitia curet. *Nunquam etiam profectò Sixti IV. maledictio, id est, quod non malè, sed malum de eo dictum est, in benedictionem commutetur, nisi se purgaverit.* Adducis subinde reprehensionem Pauli factam de Petro, non ut majori, sed ut æquali. *Ideoque nobis ad Papam majorem non licere. Superius tamen sufficienter monstravimus,*

[*Purgaverit*] Quod etiam facere tenetur sub pœna anathematis, postquam ab Ecclesia sibi indicitur: De hæreticis: Cùm, ad abolendam, Et non sufficit, quem in conscientia sua esse immunem, nisi & innocentiam suam aliis ostenderit, conscientiæ enim puritas unicuiq; per se est necessaria, famæ integritas, pro proximis. Crudelis enim est, qui fidens conscientiæ famam suam negligit XII, q I. Nolo. Et nullus debet famæ suæ prodigus esse. Providere enim debemus bona, non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus omnibus, & qui scandalisaverit unum ex pusillis istis, expedit ei, ut appensa collo ejus mola asinariâ mittatur in mare.

Digitized by Google

quod in reprehensionis casu Papa minor e
imò etiam non Papa. Præterea tamen videamu
quid de hac reprehensione loquẽs Augustinus se
tiat Inquit enim: Paulus Petrum reprehendit, quò
non auderet, nisi se non imparem sciret: Hoc no
de officio Ecclesiasticæ dignitatis, sed de purita
vitæ & sanctitate conversationis intelligitur. Solu
enim Petrus inter Apostolos primatum gereba
Item idem August. Queritur Pater de malo filio, que
ritur filius de duro patre, servamus honorifi en
tiam patri, quæ debetur à filio, non æquamus f
lium patri, in honore, sed præponimus filium pat
in veritate, & sic tribuimus honorem debitum, u
non perdat æquitas meritum. *Hæc ille.* His igitu
quasi superfluis quibusdam propositionibus pla
nè demonstravimus in nobis, sanè contra assertio
nes tuas apparere vestigium, quo reprehendere cri
mina Sixti IV. potuerimus.

Nunc ad *tertium* principale, *ubi Papam sta-
tutis Conciliorum non subjacere*, per illuc
Thomæ de pot. Dei q. X. art. IV. & quòd absque
licentia summi Pontificis non posit congregare
Concilium, ejus etiam authoritatem à Papa pen-
dere, per dictum Pelagii XVII dist. probare æsti-
mas. Verba multiplicare opus non est, sufficienter
enim de illis dictum est, in præcedentibus, ubi &
authoritates illæ explanatæ sunt. Tamen ubi co-
ram

[*Non Papa*] Id est, non habiens authoritatem
impediendi reprehensionem suam, quæ fit autho-
ritate Evangelii.

ram Deo & Iesu Christo, ô vir sine conscientia, testificari te asseris *modernum summum Pontificem sitire reformationem, & pacificum regimen Ecclesiæ.* Quis non te coram Deo & Iesu Christo, tanquam virum damnatum mentiri dicat? cùm constet *neminem magis eo Pontifice esse contra reformationem, cui nemo magis deformatus est, qui nec per se reformationi* *intendit*, *nec alius pro ea annuit, volentésque reformationem inducere, notoriè persequitur, nos videlicet.* Quis autem eo unquam magis Pontificum in ardore litium pro exaltando filio suo Ieronymo exæstuavit? Quis unquam magis, tam fideles, quàm infideles, contra Ecclesiam pauperem, videlicet Christianitatem provocavit? Quis unquam magis eo, novas in dies lites suscitavit? Hunc tu dicis sitire reformationem, & pacificum regimen? Et; ubi adducis prævaricationem *Ecclesiæ*, quis, obsecramus, magis Sixto IV, prævaricatur, qui *aliis* quoque prævaricandi occasio est? Quis eo

[*Intendit*] Quomodo enim potest preses Ecclesię auferre malum de medio ejus, qui in delictum simile corruerit? aut qua libertate peccantem corripere, cùm tacitus ipse sibi respondeat, eadem se admisisse, quæ corripit? Ier. in Can primum di XXVI.

[*Ecclesiæ*] Id est, fidelium, qui sunt in Ecclesia; ipsa enim non prævaricatur.

[*Aliis*] Qui dum vitam superiorum discutiunt,

magis denigratus est? Quis eo magis inclinatus ad terrena? Quis eo magis congregat illicitè pecunias? Quis eo magis infidelior? Quis eo magis currit cum furibus? Quis eo magis illicita advertit munera? *Clamat*, inquis, *mundus pro Concilio, sed quomodo congregabitur?* Interroga Deum, quomodo cœlum & terram verbo creaverit. Inspiciet Deus necessitatem Ecclesiæ, opportunitatem temporis, desiderium populi, *& ipse congregabit, qui est omnipotens, de cujus tu fortè omnipotentia dubitas.* Dicis: Quomodo Concilium congregabitur, ubi dispersi sunt lapides sanctuarii ejus? Si instinctu Spiritus Sancti, unita sunt vota tantorum hominum, ut jam mundus dicatur clamare pro Concilio. Non difficile erit Spiritui Sancto, ut in antea dirigat, illius enim est congregare, secundùm quòd petit Psalmista orans: Congreganos de nationibus Deus. Non, enim est opus hoc hominum, nec currentis, nec volentis, videlicet homines à finibus terræ congregare, sed Dei miserentis. Qui unanimes & unius moris homines facit habitare in domo Ecclesiæ, cum consensu. Apud homines verò impossibile est, sed Deus omnia potest. *Obscuratum*, inquis, *est aurum*; sed elimabitur. *Mutatus est color opti-*

malam, in magnum contemptionis Divinorum præceptorum crimen incurrunt, ut I q. I. Multi, Capite languescente, membra in cassum vigent. Gloss. in pass. XIX.

optimus; sed denuò tingetur. Quæris: *Ubi sit obedientia Principum*,cùm tamen nullus Principum sit,ut speramus, qui non velit libenter sanctæ Matri suæ obedire Ecclesiæ. Nec mirere,summo Pontifici inobedientes,*qui nec Deo,nec Ecclesiæ aliqualiter obedit,& subditis suis inobedientiæ occasionem præstat*. Dicis: *Quis profectus venerit ex Concilio Basileensi?* Vbi iterum blasphemas Spiritum Sanctum,nominando Antipapam,quem,ut fideliter credimus,, *suo arbitrio* per Concilium Spiritus Sanctus in Papam

[*suo arbitrio*] Nec faciat tibi in tam sanctum virum articulum,quòd cesserit.Qui nempe de solitudinæ Ripaliæ post *sanctam* de eo,& ferè *miraculosam* de eo electionem à triginta duobus,ad hoc à Concilio ordinatis, patribus factam, per gloriosum illum & sanctum Arelatensis Ecclesiæ Archiepiscopum,sanctæ Cæciliæ Prespyterum, & Cardinalem Ludovicum Alammandi, Ecclesiæ sanctæ Deifirmissimam columnam, authoritate Concilii solenniter & imperiosè vocatus,ubi vitam solitariam, & pœnitentem agere duxerat,in barba religiosa, & vestibus fratricellæ adductus est, & maximè renuit, tertioque humiliter restitit, ubi postquam sibi in virtute sanctæ obedientiæ mandatum esset, & reduceretur sibi ad opinionem, quatenus hoc sibi saluti & universali Ecclesiæ profectui esset: Etiam contestatum esset,sibi à dicto Arelatensi, qui antea

dignissimum erexit. Tantus profectò ex illo Concilio toti Christianitati profectus, tantum in fide populo atque possessione augmentum prorupisset (si

duabus electionibus interfuerat Martini V. videlicet, in Concilio Constantiensi, & Eugenii IV. in urbe; *hujusmodi electionem tam miraculosam extitisse in convenientia votorum, quod non dubitandum esset, quin Spiritus Sanctus eum suo voto elegisset.* Tunc flexis genibus ille sanctus vir, qui jam omnem mundanam sollicitudinem exuerat, jam maximæ sollicitudinis pondus trepidus & tremens assumpsit, dicens: Fiat voluntas Dei de servo suo Mansitque sic, more priorum Pontificum, pro Ecclesia sancta Dei patiens rebellionis in eum, à quàm pluribus factæ damnabiliter; quamdiu ille Hæreticus Gabriel de Venetiis, pertinaciter sese pro Papa gessit. Quo mortuo, dum venerabilis Theologiæ magister, vocatus Nicolaus V. eligeretur, ne contingeret, diutius impium schisma in Ecclesia Dei protelari in periculum animarũ, curá universalis Ecclesię, quam invitus sumpserat libenter dimisit, quod tamẽ vivente Heretico, ne veritatem derelinqueret, facere noluit. Volens libenter cum despecta Ecclesia, & ipse despici. O virum inclytum & dignissimum S. Petri successorem, & verè sanctissimum Domini nostri Iesu Christi Vicarium, Præsulemque à Spiritu S. electum & firmatum, piissimum universalis Ecclesiæ patrem, fidei zelatorem maximum, qui clarissimi Sabaudi.

(si ea, quæ in ipsum conclusit fideliter executa,& non per inimicos homines zizaniorum satores im pedita fuissent)quantus, *quantúmque ex nullo unquam Concilio à Christi nativitate.* Quæ

genarum sanguinis vera nobilitas & decus est im mortali nomine prædicandum. Quis illius devotæ senectutis laudem , & gloriam satis poterit com mendare? *Pet. Trevir.*

[*Nativitate*] Intellige à Christianis habito. Nam ex hoc prorupit salus Christianitatis, quod collegerant Pontifices & Pharisæi, ubi in Spiritu S. Cajaphas Prophetavit, dicens: Expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo. Hoc erat illud admirabile consilium Sanctæ Trinitatis, super salute humani generis . quod Spiritus S suggessit Cajaphæ præsidenti in Concilio Iudæorum. Ecce quòd in Concilio Spiritus Sanctus etiam ex malis consulat & arbitretur cum authoritate quadam & miraculo, eò quòd ejus sententia prolata statim placeat, quemadmodum in Nicena Synodo Paphnucius contradixit conclusioni, quæ erat: *Ne Presbyteri & Diaconi, cum uxoribus, quas ante consecrationem duxerant, dormirent.* Gravem asserens legem , quæ peccandi introducat occasionem. Et ipse nuptiarum inexpertus illas honorabiles confessus est. Et statim sententia ejus omnibus placuit. Plura nempe fuerunt Concilia, ex quibus maximus prorupit profectus, ut Nicenum &c. Sed

omnia, si, ut vivaciter reperiuntur fideliter exequerentur & resumerentur, eò major, quàm tunc temporis, modò inde proveniret profectus, quantò magis Christianitas modò in possessione, populo, atque observantia fideli deficit. Hoc enim apud uniuscujusque fidelis Christiani conscientiam relinquimus contestatum. Quòd si Christianitas tamdiu stabit absq; Concilio, *quantum, proch dolor, hactenus stetit, tantûmque defecerit, quantum interim, parva portio Christianitatis erit* [r] *residua. Possessio jam parva est, populus eo*

illa super una potissimum causa congregata sunt. *Tot & tanta jam restant, quot & quanta nullus capit; fluctuamus enim & nescimus, erramus & non cognoscimus; infirmamur, & non sentimus. Ergo sic sine medela perimus, qui nulla medela opus habere credimus.*

[*Residua*] Quia ab exteris absumitur, ut patet in litera. Duo enim imperia amisit Ecclesia, Trapezũticum, ab antiquo, & sub hominibus nostri temporis Græcorum. Latinorum verò maximè diminutum est, etiã circa Danubiũ. Et ab interis consumeretur, ut patet per Canonem; Canones XV. di. qui dicit Christianitas in diversas scissa est hæreses. Quia non erat Episcopis licentia conveniendi in unum. Vtinam corde caperemus, quod heu oculis vidimus, & auribus audimus, omnem fermè erga fi-

cò minor. Observantia ferè nulla fidelis. Nonne Graciam interim amisimus, imperium illud famosum? Quot autem regna, quot provincias, quot civitates terræ nostræ Europæ Turchus occupat? Sed heu! quod magis advertendum est, quot turpitudines inter Christicolas vigent? Quæ horum causa est? Nonne illa, quia non est obeditum Sacrosancto, & verè verè Sacrosancto Concilio Basileensi. Quapropter sicut ordinationes illius saluberrimæ, à cunctis in despectum Spiritus S. annihilatæ sunt: Ita Deus annihilari permittit fidem nostram, fœdera nostra, possessiones nostras, gloriam nostram, populum nostrum, & personas nostras. Cùm enim non datur obedientia sacro Concilio, cui debetur, necesse est, eam dari Turcho. Parçat autem Deus illis, qui occasionem inobedientiæ dederunt, multa & maxima bona impediverunt, & violenter oppresserunt, maximaque mala super totam Christianitatem induxerunt: Parcat illis Deus. Sed quia per ea oportet satisfieri, per quæ peccatur. Igitur nullum poterit Christianitati melius adhiberi remedium, quàm prout Spiritus S in Concilio Constantiensi dictavit, sacri videlicet celebratio Concilii. Hæc enim hæreses, errores, & schismata extirpat, excessus corrigit, populum pacificat, atque ad unita-

dem vacillationem. Videmus utique in nos devenisse fines seculorum, in quibus charitas tota refriguit, & iniquitas superabundat. *Petrus Trevir.*

tatem morum atque animorum reducit, ad resistendum persequentibus Ecclesiam, & recuperandum terras deperditas. Maximum igitur malum est sacro Concilio adscribere, quod perversorum induxit malitia superiorum, & subditorum imbecillitas in maximam sui perniciem acceptavit. Iactas te velle conficere tractatum quendam, vide ne feceris, quod cum damnatione vitæ tuæ dudum merita posit reprobari. Iudicem enim habebis veritatis Doctorem, qui nullum poterit erroneum impunitum præterire. Descendis consequenter ad Simoniam, *circa quam tangis famosam illam Canonistarum distinctionē, qua dicunt: Quadam esse prohibita, quia Simoniaca; & quadam Simoniaca, quia prohibita*. Illa autem distinctio, quam superflua sit, sequens ratio demonstrat. Constat enim, *quòd humana constitutio non alterat delicti speciem*, quòd de se & per se est tale, ex suæ intrinseca conditione naturæ, & quomodo nec alterat, ita nec efficit: Modò illa, quę Simoniaca dicuntur, Quia prohibita jure positivo, si jam talia non sunt, ex suæ intrinseca conditione naturæ: vel quia non Divino jure prohibita, certè illa Simoniaca non sunt. Et si intelligitur de his, Papam Simoniam committere non posse, quia Simonia nō est, duo opposita affirmantur. *Sed quia Simonia crimen est gravissimum, jure divino prohibitum, etiam nullo existente jure positivo*, tam in recipiente temporalia, pro spirituali

alibus, prout in Giezi contigit, quam in offerente, prout in Simone Mago: Igitur constat Papam committere posse hoc crimen, *quod sacri Canones in tantum detestati sunt, ut ejus comparatione, cætera crimina quasi pro nihilo habuerint, cujus tanta est immanitas, ut hoc solùm crimē Hæreticum* appellare *consueverint,* *tan-*

[*Appellare*] I.q.I Eos, ubi dicitur: Tollerabilior est Macedonii, & eorum, qui circa ipsum sunt S. Spiritus impugnatorum hęresis impia, quàm sit Simonia. Illi enim creaturam, & servum Dei Patris & Filii, Spiritum S delirando, fatentur. Ipsi verò Simoniaci, eundem Spiritum S. efficiunt suum servum. Et post pauca: Nam vicesimus nonus Canon sanctorum Apostolorum, & Actus eorundem, & tertius & IV. liber regnorum, alienum omnino in sacerdotio pronunciant, qui aliquando dederit vel acceperit, pecuniam in aliquo tempore, sive ante manus impositionem, sive post. Accipere enim est, quandocunque accipere. Videas totam illam quæstionem. Potest quis tollerari in beneficio empto, per patrem, si illud resignet, per c.I.c.1.q.V. Et hoc est verum, si ignoravit emptionem. Qui per se emit, transferat se ad aliam Ecclesiam, quod si non potest, in prima Ecclesia maneat contentus minoribus ordinibus, non accedens ad sacros ordines sine dispensatione Apostolica Si verò ante emptionem Catholicè ordinatus est cum ea, quæ emit, di-

tanquam in veteri & novo Testament maxima detestatione reprobatum. Illud quidem præ cæteris cunctis meritò timorem incuteret, quod nunquam reperitur, Dominum Iesum Christum tanta severitate, tamque districta censuræ justitiæ peccatores corripuisse, quemadmodum Simoniacos, quos non solùm increpavit eloquio, verùm etiam flagello de resticulis facto propriis manibus verberans eliminavit à templo, apertè demonstrans, quòd tales negotiatores, non sicut peccatores cæteri sint corripiendi, sed à templo Dei, id est, sancta Ecclesia longiùs projiciendi. Dicis autem certis respectibus, Papam Simoniam contrahere non posse. Non cum Clericis, quo-

miserit, in suo gradu permittitur, nisi primum locum debeat in Ecclesia illa habere, quam extunc retinere non potest. Item, si quis per patris pecuniam adeptus est ordinem, ita tamen, quod Simonia non fuit in ordinante, postquam ordini renunciat, potest eodem ex una fungi ut I.q. V.c. Præsentium. Si autem ipse dederit, vel conscius est Simoniæ, tunc distinguitur: quia, aut accepit ordinem, vel dignitatem aliquam, vel aliquod beneficium Ecclesiasticum. Si ordinem, vel prælationem, deponitur, nec debet secum dispensari, ut I.q I Erga. & C. Si quis neque. Et I.q. VII. Si quis omnem, & C. Requiritis. Si verò Ecclesiam, vel præbendam, vel simile beneficium, de jure deponitur, ut I.q I. Presbyter. Sed ex dispensatione, post renuntiationem potest in eodem beneficio remanere, ut C.I.I.q.V.

quorum bona sua esse contendis, quantum ad usum pro sua necessitate, ad quod Clerici abundantes respondeant. Rectè autem dicis pro sua necessitate. Sed nescis, quod tanti sunt sibi ab Ecclesia redditus provenientes, quòd præter bona Clericorum magnificè potest statum suum tenere, qui solo deberet victu & amictu contentari. Sed cùm illis non contentus sit, medietatem redituum primi anni, de quolibet beneficio recipit, vel suo nomine recipitur, à diocesanis, quos in receptionem pallii de hujusmodi, correspondere oportet. Quod utique modo illicitum est, ad usus vanitatis suæ pertingere, quod pauperibus Christi ordinatum est. Cùm ipse Papa non Dominus beneficiorum sit, sed administrator, ut de illis vacantibus, non pro libitu, sicut Dominus rem suam donans, sed idoneis providere teneatur. Nec ut pater familias potest dare novissimo, sicut primo, sed unicuique secundùm suam virtutem. Et ultra omnia ista mala, cùm divina lege obligetur, manus suas custodire mundas ab omni munere, Beneficia non tribuit, nec spirituales gratias largitur, nisi pecuniam accipiat. Ad quod dicis: Quomodo nos discernamus utrum ea intentione tribuat spiritualia, ut recipiat temporalia? Hoc sanè modo. Nam spiritualia non deportantur, nisi temporalibus dimissis. Nec eum temporalia quasi gratitudinis loco oblata recipere dicas. Cùm hujusmodi oblationem gratitudo moderari haberet offerentis modo, hoc non fit, sed ponitur taxa de necessitate solvenda. Alioquin qui nihil dedit, nihil accipit. Sed cùm etiam ex officio tenetur idoneis pro-

providere, nulla deberet exactio spes, imò nec receptio muneris à Papa fieri; quia munera excæcant oculos sapientum, & pervertunt verba justorum; quantò igitur magis injustorum perversiones nutriunt, prout videtur jam per experientiam *Quod, heu! Idiotæ habentes solvere beneficia, illis emptis abundant viri, ea meriti, ob paupertatem seclusi & despecti, mendicant.* O igitur maximam patientiam Dei de malo regimine Ecclesiæ suæ sanctæ. Etiam dicis, *quòd cum Laicis non posit Papa committere Simoniam, quorum bona posit justè recipere, pro Ecclesiæ utilitate.* Respondeant his Laici: Tu autem benedixisti pro Ecclesiæ utilitate, id est, non per modum vel pretii *gratiæ spiritualis*, vel muneris illiciti,

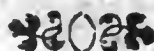
sed

[*Gratiæ spiritualis*] Qualis cum sit inæstimabilis, in nullam heu! æstimationem deducta est, & quod præter injuriam Apostolicæ largitatis dixerim, tanta fuit exorbitantia in Partibus Alemanniæ, cujus vehementer pudendum sit dolendumque. Et quàm vereor esse materiam multorum malorum, & vilipendii tam pretiosi thesauri sanguinis Christi, sanctorumque Martyrum meritorum, ex quibus remissio peccatorum resultat. Fuit multiplicatio indulgentiarum, ita ut simplex rusticus, qui tanta mysteria ponderare nescit, nauseam inde haberet, vel spretum, vel ludum, plus facilitatem Papæ, ne dicam avaritiam, quàm suæ sanctitatis in fideles

spiritualem liberalitatē intuentes. Non erat capella, quasi in Alemannia, que plenariis remissionibus careret, ubique erant capsulæ avaritiæ suspicionem in Laicos seminantes, tot fuerunt prorogationes datarum indulgentiarum, & illa erat plenaria ad Ecclesiam erigendam, illa ad hospitale struendum, illa ad Turchum expellendum, & una semper aliam impediebat, & super veniens omnes priores nitebatur vitiare. Inde factum fuit, quòd ego audierim multos in principio ad eas vehementer devotos, & sua etiam pro eis consequendis elargientes, postmodum ita inde nauseatos, ut optâssent, se suas, & Papam suas, indulgentias rehabere. Ecce, quale vitium & scandalum in sanguinem Iesu Christi, & pretium redemptionis nostræ, quod ante porcos projectum, & canibus datum est, ut laceretur, & rudissimis illis agrestibus ad nauseam appositum sine modo! Omnia enim suis terminis contineri dignum est, quos cùm transgreditur, etiam bonum quantumlibet, magis turpitudinis, quàm bonitatis sortitur speciem Inde non absque causa de mensura loquitur Dominus in Evangelio, ita ut non sit vitium, bene refertam dare mensuram, dummodò consideretur mensura. Præterea erant remissiones contra bonum Ecclesiastici status, ubi pro parricidio quis facillimè absolveretur, per idiotam quempiam religiosum. Inde est, quòd multi Laici reficerentur, & nihili penderent parricidium, dicentes: Ego remissionem cum absolutione possum pecuniâ emere. Item erant dispensationes in secundo gradu, in quo articulo hactenus Apostolica sedes gravis-

ſima fuit, ita ut nonnunquam Principes cùm magnæ cauſæ ſubeſſent id non poſſent obtinere quoquo ſtudio, jam largiebatur modicâ pecuniâ. Et ſic fuerunt multæ indulgentiæ, ſed, quod timeo, à paucis conſecutæ. Erat etiam Dominus Gentilis de Spoleto legatus in partibus confœderatorum, qui voluit concedere illis Laicis, ut poſſent publicis judiciis vindicare crimina ſacerdotum, & ſacerdotem furem, quaſi Laicum, ad patibulum ſuſpendere, prout eis indulſit eos, poſſe capere & incarcerare. Sed Laici, hoc accepto, cogitaverunt, eſſe illicitum hoc indultum, & eis id accipere, & gladium ſecularem in Chriſtum Domini exercere recuſaverunt. Tamen reformant, puniunt, inſtituunt, & deſtituunt Clerum in ſuis ditionibus, illumque ſub pedibus ſuis habent. Proh! ſcandalum, & ô maxima Cleri ſtrages, cujus inimici Laici ſunt judices. Iam contigit, ut ſecundùm Iſaiam; ſicut populus, ſic ſacerdos ſit. Et utinam pari conditione cenſeretur Sacerdos, cum Laico, ne omnino ſuppeditaretur, cùm indignum ſit eſſe à Deo Sacerdotes, qui tributum dent Laicis more Iudæorum: Revera non potuit illud indultum procedere; quia erat contra jus Divinum Nolite, inquit Deus, tangere chriſtos meos. Et alibi; Diis non detrahes. David, qui erat à Deo electus in locum reprobi Saul, hunc tamen ſe pertinaciter perſequentem, quia unctum, cùm poſſet interficere, noluit, quanquam & ipſe unctus, & in locum illius etiam, à Domino ſubrogatus, ſed ſemper pepercit & ei nocere timuit, cujus jam ipſe ſuperior erat. Dixit enim ſpiritu Prophetico: Quis mit-

mittet manum suam in ChristumDomini,& innocens erit? quasi apertè diceret,nullus,etsi etiam unctus atq; superior,etiam si aliàs justè posset ex delicto unctis,tamen,quanquá delinquentibus, omnis homo parcere debet. O maximus error & præsumtio Prælatorum, scandalumque indelebile, quod Eccelsiastico statui inferunt superiores! Ego ista nunquam commendabo. Quis jam ignoret Pseudo-christos,& Pseudo-prophetas, aut quis expectet Antichristi adventum, quem natum in moribus omniũ cernimus? Cæci Laici credunt,se mox, ut pecunias suas dederint & confessionem suam edixerint,se consecutos illas indulgentias,& omniũ peccatorum remissionem, & in præsumptione audent peccare; & juxta Apostolum rursus jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis. Hi quàm stultè agant,non intelligunt. Cùm dicat August. Pœnitentiam dare possumus, securitatem autem dare non possumus; de pœ dist. VII. Si quis, &c. Disponendum igitur est cor,ut veram pœnitentiam & contritionem à Deo percipiat, qua particeps effici mereatur remissionis. Errant, errant miseri,& in præcipitium sese dant, hoc proposito peccata sua aggravantes, dum debere falsè putant: Attendant,attendant,quòd actus activorum non sunt nisi in patiente, bene prædispositio.



☞ sed voluntarii & necessarii subsidii, ad Ecclesiæ utilitatem, non ad Papæ vanitatem. Si igitur superius probavimus, illum, qui contrahit crimen in sede, Papam non esse, quomodo aliquis sedem illam per crimen poterit adipisci ut sit Papa? Profectò *minimè*. Dum autem investigas, quomodo potue-

☞ ri

[*Minimè*] Id est, non ut debet, & gloss. ex Can. Pono minimè, & nonnullo modo: ubi tamen quæro, quomodo. Potest enim aliquo modo adipisci, id est, indebitè, & ideò deponitur. Quòd si non adipisceretur, non deponeretur, sed alius imponeretur. Quòd tamen secundum practicam hactenus in Ecclesia Dei observatam non sit, sed deposito illo, qui non debitè adeptus erat imponitur, alter debitè: Quamvis enim non desit veritas officii, cessare tamen debet administratio officii, quemadmodum collati Simoniacè ordines, ordines esse desinunt, non ut minuatur veritas sacrificii, sed ut cesset officium administrandi. ut I. q. I. Remissionem peccatorum, S. Cùm ergo, in fi. Quia Spiritus Sanctus reprobos ita fugit, ut etiam per illorum ministerium probos colligat C. q. Episcopus sanctus. Divino verò jure à sacerdotio alienus est Simoniacus. E. q. Eos, id est, non dicitur tollerari, quanquã ejus ministerio Spiritus Sanctus bonos colligat, ut supra. Nam quicunque studet pretii donatione sacrum ordinem percipere, sacerdos non est, sed inaniter dici tantummodò concupiscit. Gregorius in Can. quicunque I. q. I. Et characterem habet sine

exe-

executione Glo.in verbo Spiritum, super c. gratia. E.q. Et presbyter, qui Ecclesiam pecuniâ obtinuit, Ecclesiâ & sacerdotio spoliatur, E. q. Presbyter, & Simoniaca hæresis est, altare, decimas, & Spiritum S. vendere vel emere in dicto C. Presbyter, & ex Concilio Chalcedonensi. Si quis Episcopus, per pecuniam ordinationem fecerit, & sub pretio redemerit Spiritus Sancti gratiam, quæ vendi non potest, ordinaverit per pecuniam Presbyterum, aut Diaconum, aut quemlibet ex his qui cognominantur in Clero, promoverit etiam dispensatorem aut defensorem, vel quemlibet, qui subjectus est regulæ, pro turpissimi sui lucri commodo is, cui hoc attemptanti probatum fuerit, proprii gradus periculo subjacebit, & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione vel promotione, quæ est per negotiationem facta, perficiat, sed sit alienus à dignitate, vel à sollicitudine, quam pecuniis acquisivit. Si quis verò mediator tam turpibus & nefandis datis, vel acceptis extiterit, siquidem Clericus fuerit, à proprio gradu decidat, si verò Laicus, anathematisetur. Item ex VIII. Synodo: Qui per pecuniam quenquam consecraverit, vel ab alio consecratus est, à sacerdotio sit alienus. Et Gregorius Nazianzenus: Qui studet domum Dei pretio mercari, in sacro ordine nulla ratione de cætero permanere, aut revocari posse dubium non est, talis a communione modis omnibus abscindatur. Nam Sancti Spiritus donum pretio comparari, quid aliud, quam capitale crimen & Simoniaca hæresis? Quod, quàm detestabiliter in utroque Testamento vindicatum sit, multorum

exemplis facilè apparet. Giezi gratiam ſanitatis Naaman Syro vendidit, mox laqueo ſuſpenſus eandem redemptionis gratiam non obtinuit. Et meritò: quia nemo poteſt retinere, quod vendidit. Simon etiam magus, cùm eandem gratiam Spiritus Sancti emere vellet, damnationis ſuæ ſententiam à Petro audivit: Pecunia tua tecum ſit in perditionem: Quia donum Dei exiſtimâſti pecuniâ poſſidere. Dominus etiam, ut ementes & vendentes hujus gratiæ expertes oſtenderet, cunctos peccatores per gratiam in templo dimiſit, ſingulariter vendentes & ementes, increpans, & flagellans, de templo ejecit In quo venditores & emptores ſuos gratia Spiritus S. conſtat deſtitutos eſſe & vacuos. Quos enim Chriſtus ejecit de templo, numquid Spiritus Chriſti faciet ſibi templum? Et Gregorius Papa: Quiſquis per pecuniam ordinatur ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur. Quiſquis ergo contra Simoniacam & Neophytorum hæreſin pro officii ſui loco vehementer non exarſerit, cum eo, ſe non dubitet habiturum portionem, qui prius commiſit hoc piaculare flagitium.



Erit Cathedram emisse sanctam, duplicem viam excogitans pretii, vel promissionis, quarum neutram credendam esse persuades, quarumque etiam probationes tibi non ponemus, nec necesse est hujusmodi à quolibet qui aliâs ea nescit, *credi*. Sufficit enim pro nostro proposito, postquam probaverimus coram judicio universalis Ecclesiæ. *Assimilare nos conaris perinde illi maledicto Chā*, quem patris verenda detexisse mentiris, cùm Scriptura testetur, eum ejusmodi detecta prodidisse Igitur si proditionis & accusationis differentiam cognoveris, ab hac profectò assimilatione cessabis. Prodere enim est deferre non probanda. Sed *accusare*

[*Credi*] Quia sæpe innocens accusatur.

[*Accusare*] Et habentur in Can. Plerumque II' q. VII. & sic dicitur: Quòd etiam malo zelo denuntians audiatur dummodo suam prosequatur, quantò magis, dummodo Ecclesiæ prosequitur injuriam, & est Glo. in verbo, zelantibus. II. q I. Quamvis regulare sit, per Can. Si qui sunt vituperatores E. q. VII. Quòd vituperatores, aut accusatores Episcoporum non audiantur, antequam discutiatur existimationis suspicio, vel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vitâ, qua conscientia, quóve merito, si pro Deo, aut pro vana gloria, aut pro inimicitia, vel odio, vel cupiditate accusare præsumat Et in Canone sequenti: Quærendum, cujus conditionis, conservationis, & fidei sit. Hoc tamen

est probationem delati criminis in se assumere, propter quod nullam revera quis maledictionem, imò benedictionem meretur à Deo. Nunc iterũ repetis officium tuum, ad quod exordii verba respondeant, *Dignitatem nostram quidem immeriti coram Deo fatemur, sed vocati, sed allecti, sed rogati obtinuimus.* Nec frustra occupamus, omnium per illam hominum salutem, cum vitæ nostræ periculo sollicitantes. Et quo jure capellum Cardinalatus deferamus, sancta Synodus determinabit. Nec nos in abditis habitare dicas, cùm Basileç in loco publico universalis Ecclesiæ permoremur. Quid autem opus est conqueri, injuriam fieri Papæ:

---

intento, verum de accusatione non probandorũ: ut in C. Si quis. circa E. q. III. Neq; enim statim creditur, aut de facili, contra quem prius non fuit publica fama, seu qui famam bonam habuit: ut in Can. Cùm in juventute: Extra de præsumpti. Cujus etiã convitium non habeatur pro accusatione E. q. III. Si quis iratus: Si tamẽ per scripturam probaturum se fatetur, suscipitur ejus accusatio, ut in E. c. Multis igitur modis potest capi accusatio Refert enim Hieronymus in libro virorum illustrium, ut habetur in ultimis V. Can. Nos si: E. q. VII. quod beatissimus Damasus Papa à subditis de adulterio accusatus, cum XLII. Episcopis se expurgavit. Quod utique facere non potuisset, saltem directè, si fuisset vera accusatio, id est per legitimas probationes expedita; accusantes enim probâssent affirmativam,

pæ? Nonne præter cætera satis est ad eum dicere in appellatione? Si quid injustè de me pati videris justè purges,& justè de me ulcisceris. Illam profectò niteris inficere appellationem , quasi nullam, frivolam,& illicitá, blasphemiisq; diversis confundere. Quia enim ad Deum interposita sit, nullam esse contendis. *Sententiam enim Dei & Papæ unam, & eorum unum consistorium esse asseveras,quod non simpliciter venit concedendum. Papa enim cùm sit reprehensibilis, & cum crimine,superius probatur,non esse Papam: neque enim tunc est dignus tanto officio.* Mox autem ut Papa injustam sententiam

etsi per duos testes tantùm, cujus negativam ipse accusatus non potuisset probasse,per centum,ut est Theorica Domini Innocentii, super C Bone: Extra. de elect cum veritas facti non posit probari, nisi dicas,quod ex indirecto se purgaverit, vel quòd accusantes, non plenè probaverint,sed induxerint suspicionem Verior igitur est illa accusatio,quæ fit cum inscriptione accusatoris cogniti,& super divulgatis criminibus,contra illum,qui famam criminosi passus est. Et in hujusmodi non est opus inquisitice,sed statim auditur,si talis sit,qui audiri debeat, id est,de nullo crimine condemnatus, Et talis accusator,si multa habeat capitula,& defecerit in primo, ad sequentia probanda non admittitur. Ex Conci. Carthag.III,q.X,Placuit.

ſcienter dederit, conſtat eum eſſe reprehenſibilem. Quare ſi tunc eadem eſſet ſententia Dei cum Papa, Deus communicaret crimini Papæ, & fieret reprehenſibilis. & injuſtus, quod eſt falſiſsimum. Quod autem non communicet injuſtitiæ Deus, Pſalmiſta patenter inſinuat, dicens: Nec *condemnabit* eum, cùm judicabitur illi. ***In hac etiam non eſt una ſententia Dei & Papæ: cùm illa non poteſt eſſe injuſta, iſta verò poteſt. Illa infallibilis, iſta fallibilis. Illa extendens ſe ultra Papam, illa non extendens ſe ultra, vel ad Deum.*** Illa quia Dei eſt, qui perſonas non accipit, nulli paſſioni ſubeſt. Iſta poteſt eſſe paſsionata odio vel favore, &c. Sic igitur poſſumus appellare à judice injuſto ad judicē juſtum, & à judice, qui habet dependentem poteſtatem ad judicem, à quo dependet.

Ma-

[*Condemnabit*] Æterni judicis tribunal illum reum non habet, quem injuſtè judex condemnat, de appell lib. VI. Imò & non ſemper damnat juſtè damnatum à judice. Dicit enim Auguſtinus, de incorrigibilibus non temerè judicandum eſſe, cùm ſic loquitur: Neque enim ſcimus, quid contingat die ſequenti. Haud ante finem vitæ hujus, de aliquo deſperandum eſt Haud contradici Deo poteſt, ne reſpiciat & det pœnitentiam, & accepto ſacrificio ſpiritus contribulati, cordiſque contriti à reatu quamvis juſtè damnationis, abſolvit damnatum, quem ipſe non damnat. In Can. Corripiantur itaq; XXIV. q. III.

Maximè igitur, cùm agatur, super crimine Papæ, ubi Papa non potest esse judex, & tamen temerè usurpat, vel præsumitur velle usurpare potestatem clavium illicitè, ipse reus contra actorem appellandum venit ad cautelam ad Papam, tanquam à non judice ad Deum, ut rerum omnium judicem. Sic enim Paulus contra insidias Pontificum Cæsarem *appellavit*. Sed quòd à Papa ad Concilium generale, tanquam judicio inferiori ad superius, & potente errare, ad non potens errare licitè possit appellari, satis clarè monstratum est. Nec magnum aliquid te dixisse putaverimus, *ubi nos erroneum, schismaticum, aut hæreticum compellas*, cùm hujusmodi in te superius retorserimus. Et infra ponis juramentum nostrum, ex quo infers Quòd quia juraverimus vocati venire ad Concilium, nobis non licere, præter vocationem, accedere & indicere Concilium ac Ecclesiam sollicitare, cùm tamen hoc in juramento nostro non excludatur. Verùm nullam ex reprehensione nostra activa in Sixtum IV. *infidelitatem* colligimus, quam ex charitate & fidelita-

[*Appellavit*] Et Susanna se ipsam Deo committens, & ne Deum offenderet, corpus morti exponens singulari ad Deum tanta fiducia, quamvis verbum applicationis non expresserit ad Deum tamen ab iniquo judicio appellavit. Ille enim dicitur appellâsse, qui se, & sua, superioris tuitioni submittit, Extra de. appell. ad Audiam.

[*Infidelitatem*] August. Non vos judicetis male-

litate fecerimus, attestante, super eodem, Christo
cùm dicit: Qui corripit fratrē suum, lucratur eum
Num verò in appellatione nostra legisti nos nedū
vocatos, sed compulsos constitutione pœnali sacra
Synodi, & pœnis juris venire ad Concilium? Si ve
rò in hoc residere duxeris, infidelitatem sub repre
hensione (quod tamen verum non est) sub intelli
gi, necesse est tibi ostendere, quomodo fidelitati
juramenta intelligantur, & super illo adducimus
primò Decretalem Quemadmodū &c. de Iurejur
ubi habetur, quòd in juramento subintelligitu
condictio, ut puta in juramento fidelitatis, subintel
ligitur illa: Si is, cui juratur perseveraverit in eo
statu, fama, fide, in quibus est, vel esse creditur, &
debet, Nisi verò illa subintelligeretur, sequeretur
Quod quando Papam contingeret deponi, Episco
pi qui sibi juràssent etiam post depositionem ejus
adstringerentur fidelitate ad eum, & juvamine con
tra omnem hominem, contra se ipsos videlicet &
contra Ecclesiam, quod est falsissimum. Præterea
C. Sicut, E. ti. expresse cavet illi juramenta non fore
ser.

volos, qui crimine alterius judicatis. Magis quippe
nocentis estis non judicando crimen, quàm si fra
tres vestros, quos judicando corrigere potestis, ta
cendo perire permittitis. Si enim frater tuus ul
nus habet in corpore, quod velit occultari, cùm
timet secari; nonne crudeliter à te siletur, & miseri
corditer judicatur, quantò ergò potiùs debes ma
nifestare crimen, ne deterius putrescat in corde? V
q. V.

servanda, qui fidem non servat, id est, eam per verba & opera abjicit: vel, qui fidem, id est, juramentum non servat, Sed constat Sixtum IV. jurâsse fidem, Catholicam, secundùm traditionem Apostolorum, & sacrorum Conciliorum, maximè octo principalium, nec non Lateranensis, Lugdunensis, Viennensis, Constantiensis; & Basileensis, observare, & illam fidem usque ad unum apicem immutilatam servare, & usque ad animam & sanguinem confirmare, defensare & prædicare velle. Et infra pollicitus est etiam fideliter pro tuitione fidei Catholicæ, extirpatione hæresium, & errorum, reformatione morum, & pacificatione populi Christiani. Etiam juravit prosequi velle celebrationem Conciliorum generalium. Notorium est, eum hujusmodi non servare, & eis se opponere. Quòd si dicis, eum hujusmodi non jurâsse, hoc etiam poterit sibi in defectum tituli objici, quasi contumax contra Ecclesiæ constitutionem quæ illud juramentum dispo. suit Papatum possideat. Et nihilominus ad præmissa, tum ex debito Pontificii, tum ex Ecclesiæ constitutione astringitur, ad quæ etiam unusquisque Christianus ex fide tenetur. Item in C. fi, Extra. de Hæreticis. A debito fidelitatis, vel homagii hæretico præstiti, se noverit quilibet absolutum. Etiam in C. Petitio; de jurejur. continetur, quòd is, qui juravit contra aliquem non velle esse, in causis Ecclesiæ potest contra eum esse. Et inter alios isti casus, qui sequuntur sunt, quibus juramentum præstitum non ligat. Primus est; Si cùm juramentum servatur, vergat indispendium salutis æternæ, C. Si ve-

si verò; Extrà. de jurejurando. Qui autem erroribus & injustitiis Sixti IV. à nobis delatis non resistit, met errat per C II. de Hæreticis. Qui alios, cùm potest ab errore non revocat, se ipsum errare demonstrat, etiam cum errante punietur. Quia faciens & consentiens eâdem pœnâ puniuntur: Paulus ad Rom. & notatur circa C. I. de off. & po. in dele. ubi in Glo. quadruplex consensus ostenditur; videlicet negligentiæ, consilii, cooperationis, & defensionis. Secundus casus: Si, cùm juramentum servatur, vergat in deteriorem exitum, C. Si aliqui, XXII q IV. Sed experientia docet, Sixtum IV. diatim in pejus proficere: unde Ecclesiæ periculum maximum, poterit scandalosè evenire. Tertius casus est, si, cùm juramentum servatur, in detrimentum rerum Ecclesiasticarum vergat, C. II. de Iurejur. C. Si quis de reb. Ecc non alie. Hoc verò detrimentum, quod nedum in rebus, sed in fide, & in moribus fit, notû est orbi, & inter alia à nobis deducitur. Quartus casus: Si, cùm juramentum servatur, contra publicam utilitatem vergat, ut in C. si diligenti; Quomodo utilitas publica lædatur, priùs visum est. Cùm itaque turpitudo vitæ summi Pontificis, & ejus negligentia atque rebellio, contra statuta Ecclesiæ, nocent utilitati publicæ; per hujusmodi constat, nos salvo honore, & secundùm conscientiæ & dignitatis debitum, singula, quæ in bonum universalis Ecclesiæ incepimus, contra quemcunque sollicitare. Ipsumque Sixtum IV. ideo perjurum, excommunicatum, & anathematisatum, qui contra juramentum, & fidem illam Synodi

Con-

Constantiensis saluberrimam, & fidelem constitutionem, (quæ eum se infringentem excommunicat) sprevit. Vnde legitimè claret, quòd nulliter his diebus interdictum miserit, in quo postquam pro colore iniquitatis suæ, quam nobis intulit, mala contra nos non specificans dicit: illas præcipuas inseruit causas, ut propter accusationem suam & Concilii indictionem vinciri deberemus. Quo ad primam causam, non attendens se reum, nullam in nos potestatem posse exercere, cùm appellaverimus ad judicium, à quo justitiam ipse meritò habet expectare. Ad secundam verò causam, juxta eundem Apostolum, non considerans, se nullam habere potestatem in destructionem Ecclesiæ, id est, se non posse impedire congregationem Concilii, licere tamen ipsi Concilium congregare. Præmissis igitur omnibus consideratis, constat eum omni clavium potestate, maximè quam contra nos, & omnes pro Concilio laborantes, & nos in hoc ad justitiam defendentes, & contra locum universalis Ecclesiæ usurpare præsumunt fore privatum, & pro tam temeraria usurpatione hujusmodi, eum tanquam hæreticum, tua allegatione convincimus fore detestandum. Qui enim privilegium Ecclesiæ sanctæ Dei, immediatè à Christo concessum auferre nititur, *hæreticus* esse convincitur. Hæreticus verò

[*Hæreticus*] Vnde Nicolaus Papa in Can. Ait Cœlestinus XXIV. q. I. Non poterat quenquam ejus removere sententia, qui jam se præbuerat ipse removendum. Et est notandum: quòd si subditus

verò in Catholicos non habet potestatem, & *excommunicatus* alios non potest excommunicare: maximè autem nos, qui ab eo appellaverunt ad judicium, cujus authoritate ipse existit censuris ligatus. *Nec obstat*, si dicitur, eum potestatem habere ligandi quodcunq;, à Christo, dicente Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, &c. *Intelligitur enim quodcunque, ligandum & ligabile, ligaveris. Non enim potest Ecclesiam ligare, quia non est ligabilis.* Ecclesia autem, quæ bis eandem potestatem accepit, *Papam potest ligare, quia ligabilis est, & potest ligari*, ut jam ostendimus. Etiam Papa non

sciat prælatum suum occultè esse hæreticum, bene potest ejus sententiam occultè non tenere, sed non in publico, ne degradetur ab Hæretico, cujus hæresin non potest probare. Verùm ubi hæresin poterit probare, sententiam nec in publico timeat, nec occulto, ut vult gloss. XXIV, q. I S. Quod autem. Similiter de schismatico, quòd schisma non est sine hæresi.

[*Excommunicatus*] Vnde Felix Papa in Can. Achacius. XXIV. q. I. Excommunicatus, alios excommunicare non valet. Et Alexander II. Valeriano Episcopo & Martyri in C. Audivimus E. q. e. dicit: Excommunicatus te excommunicare non potuit, & non potest dejicere quenquam, jam prostratus.

non potest ligare non liganda. *Nam non potest impedire sui accusationem, vel Concilii, congregationem.* Quòd autem Canonistæ dicunt, *[justas]* & injustas sententias ligare; verum est, quan-

[*justas*] Omnis sententia judicis, etsi injusta, ex animo, ordine vel causa ligat. Intellige sic, quòd subditus non debet eam contemnere, ne innocentia redigatur in culpam, & culpa, quæ non erat, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia fiat; ut dicit Gregor. XI. q. III. C. Sententi. Et August. super Psalmum CII. dicit: Qui justus est, & injustè maledicitur, præmium meretur; hic etsi, ut dictum est, non teneatur ligatus apud Deum, sententiæ tamen parere debet, ne ex superbia ligetur, qui prius ex puritate conscientiæ absolutus tenebatur. Idem est, quum contra æquitatem sententia feratur, veluti quando subditi non possunt cogi ad malum, scientes, obedientiam non esse servandam Prælatis, in rebus illicitis, ut deducit Can. Si quis Episcopus, & Non enim. Et Si Dominus jubet. Itē August. XI. q. III Illud planè non dixerim temerè, quòd si quisquam fidelium fuerit anathematisatus injustè, ei potius oberit, qui fecit, quàm ei qui hanc patitur injuriam. Spiritus enim Sanctus habitans in sanctis, per quem quisque ligatur aut solvitur immeritam nulli ingerit pœnam. Per eum quippe diffunditur charitas in cordibus vestris, quæ non agit perperam. Pax Ecclesiæ dimittit peccata, ab Ecclesiæ pace alienus tenet peccata, non secundùm arbitrium

do procedunt à judice, & non tanquam à parte, vel inferiori. Etiam verum est, quando illa injustitia non patescit Papæ, eo enim casu subditus ligatur, quia tenetur se excusare, & injustitiam suam cum humilitate proponere; nec sic Papa petenti poterit absolutionem denegare. *Quòd si Papa aliqua passione excæcatus nollet informari, vel informatus sententias injustas relaxare, licet subdito, à passionato judice ad non passionatum, videlicet Deum, vel sacrum Concilium appellare.* Etiam injustæ sententiæ ligant, cùm sint de mente Papæ, fiant tamen propter circumstantias rationales, ut si excommunicaretur subditus gratiâ probandæ obedientiæ, & causa esset injusta, ligat subditum sententia, quia tenetur obedire, & humiliare se. Secundùm hoc dicit Apostolus: Probate spiritus, si ex Deo sint. Nec nocet hujusmodi sententia subdito humili, quia est medicinalis, superba autem noceret. Et secundùm hoc dicitur in Decretis: Quòd propter excommunicationem homo citius moritur. Etiamsi injustitia est de mente Papæ, tamen non tendit ad impedimentum justitiæ, vel ad impunitatem propriam, vel Ecle-

hominum, sed secundùm Dei. Petra tenet petra dimittit, columba tenet, columba dimittit. Item Salomon: Sicut avis in incertum volans, & passer quolibet vadens, sic maledictum frustra prolatum venit super eum, qui misit illud.

clesiæ damnum, vel *contra observantiam*, & execu tionem Evangelicam tenet sententia, aliàs non Quia sententia debet procedere à judice & majore, & debet esse *rationabilis*. Hinc omnes & singuli, qui hoc vel aliud nominale interdictum contra præmissa temerè defenderint, vel tenuerint vivacissimis Doctorum sententiis attestantibus, universali Ecclesia infligente, & jure definiente indignationē maximam omnipotentis DEI, totiusque triumphantis aulæ cœlestis, vindictam Ecclesiæ militan-

[*Contra observantiam*] Inde Isid. XI. q III. Si quis prohibet vobis, quod à Domino præceptum est, vel rursum imperat fieri, quod Dominus fieri prohibet, execrabilis sit omnibus, qui timent Deum.

[*Rationabilis*] Vnde XXIV. q. I. Mirantur: In qua est sententia quæ caret pondere, id est, quæ est sine ratione. Et nec apud Deum, nec apud Ecclesiam ejus quenquam graves iniqua sententia XI. q. III S. Cùm ergo. Et sine pondere utique est sententia, quæ non pro peccato mortali, vel incorrigibilitate ponitur Quòd sententia non debet leviter, sed cum pondere, gravissimi videlicet mortalis peccati, & incorrigibilitatis compensari, ut definitum est in sacro Concilio Meldensi, & habetur in Can. Nemo Episcop. XI. q. III. Anathema est æternæ mortis damnatio, & nonnisi pro mortali debet imponi crimine, & illis, qui aliter non potuerunt corrigi, & solenniter fit, dum Christi Episcopi candelas in terram projiciunt, & conculcant: ut in Can. Debet XI. q. III.

Digitized by Google

tis, pœnasque universalis Ecclesiæ, & juris contr
negligentes, & perturbantes Concilia, ac contr
fautores hæresis latas se noverint, nullo medio in
terveniente incursuros, & sine ulla declaratione e
ipso incurrere. Offers te, vir improbissime, nobis
cum disputationes inire velle. Nescis, nos esse co
ram judice, à quo minimè possumus retrograd
Præsumis te hæreticum, periurum, furem, infa
mem, apostatam, excommunicatum, schismat
cum, ab Ecclesia separatum, crimina in nos dispu
tationis saliva conspuere, qui vitâ ipsâ es indignus
Redi prævaricate ad cor: Vade ad cellam tuam: Di
sputa cum conscientia tua, quæ est similis pellic
cauteriatæ. Ora DEUM pro peccatis tuis. Deplor
peccata tua: Ingemisce mala tua: Emenda trans
gressiones tuas: Corrige vitam tuam: Reform
actus tuos: Fac pœnitentiam publicam: Fac opu
veri Monachi, ne cum Datan & Abiram, quos vi
vos terra absorbuit, & tu absorbearis. Nonne dispu
tatio veritatis, ipsius argumentosa investigatio est
Sed temerarium est & ridiculosum veritatem pa
tentem, & ab Ecclesia DEI sancta inventam, pro
batam, & affirmatam (quasi illius non esset stan
dum sententiæ) investigare. Hoc enim est contr
veritatem contendere, quod reprehendit Aposto
lus dicens: Si quis autem videtur contentiosus, h
mos non servatur inter nos, neque in Ecclesia.
dem etiam Apostolus rogavit Timotheum, ut d
nuntiaret quibusdam ne aliter docerent, neque i
tenderent fabulis & genealogiis interminatis, qu
quæstionem magis præstant, quàm ædificatione

De

Digitized by Google

quæ est in fide. Et dum non vis stare veritati approbatæ, sed super ea, quæris disputare, non jam videris veritatem velle investigare patentem, sed eam impugnare spiritu quodam levitatis & superbiæ, qui non habitabit in medio domus Dei, quæ est Ecclesia. *Igitur cùm hæreticus sis, & multipliciter detestabilis, detestamur colloquium tecum habere, quod non propter te, sed fideles Ecclesiæ agimus, et disputationem tuam, cùm non verè* disputationem *prætendas (ne temeritatem tuam impugnantes judicium Ecclesiæ incidamus, quæ cum hæreticis nullā disputationem vult haberi) ritè refutamus.* Vocamus tamen te ad Ecclesiæ judicium, qua dictante emendabimus quicquid veritate Catholica in nobis poteris reprobare.

[*Disputationem*] Quia nullum nobis phas est inire certamen cum hominibus communionis alienæ XXIV.q.III. Nullum: Et sunt verba Gelasii, omnibus Canonum magistris atque custodibus.



Sequitur nunc ultima pars, & finis hujus :

Iam vos, ô dignissimi, fidelissimi, clarissimiqu Ecclesiæ sanctæ Dei filii, tam spirituali, quàm secu lari statu notati, per Iesum Christum, Dominun nostrum, Sponsamque ejus immaculatam, Matren nostram, sanctam Ecclesiam, & fidem Catholicam obnixis ex corde supplicationum instantiis, sul pœnis universalis Ecclesiæ, & juris exhortamur Præmissa salutaria, dignemini inspicere, & securita te accepta non timere, quid faciat vobis homo. Ap ponite simul omnes manum aratro Ecclesiæ sanct Dei, & cùm apposueritis, nolite retrahere. Nolite cum fragili, & inconstanti Petro vos calefacere ad prunas Cayphæ, sed cum converso confirmati resi. stite perturbatoribus & deturbatoribus fidei & Ec. clesiæ, & Deo magis parete, quàm homini, jam jam compedito censuris Ecclesiæ, à quibus vos ca. veatis. Videte matrem vestram sanctam Ecclesiam undique infici, undique persequi, undique pertur. bari. Illi, obsecramus, contra omnem hominem as. sistentes honorem præbete cunctis diebus vitæ vestræ, Memores enim esse debetis, quot & quanta pericula propter vos posita sint in utero suo. Nolite contristare Spiritum Sanctum. Pulsat Christus ad ostiū conscientiæ vestræ; Clamat intra vos, quum tempus dudum advenit Concilii, & jam unicum relevamen Christianitatis in Concilio est. Hujus ergo vocem cùm sic audieritis aperite ei corda ve. stra, & nolite obturare ea, sed exhortamini invicem in

n verbis salutaribus, & ambulate secundùm scientiam, & doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. *Attendite Apostolum ad Galatas dicentem: Licèt nos, vel Angelus de Cœlo evangeliset vobis, aliter, quàm evangelisavimus, anathema sit. Nolite credere omni spiritui. Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, ex fructibus enim eorum agnoscetis eos.* Intrate singuli in vineam Domini nostri Jesu Christi & faciat unusquisque secundùm posse suum, ne sit otiosus in ea Intrate templum Dei, & nolite in conspectu ejus vacui apparere, satis erit uni, solos caprarum pilos, vel minuta duo afferre Domino. Attendat unusquisque Ezechielem Prophetam, per quem Dominus loquitur dicens: Fili hominis, speculatorem te dedi domui Israel, & audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me. Si dicente me ad impium morte morieris, non annuntiaveris ei neque locutus fueris ut avertatur à via sua impia, & vivat ipse in impietate sua morietur, sanguinem autem ejus à manu tua requiram. Si autem tu annuntiaveris impio, & ille non fuerit conversus ab impietate sua, & à via sua impia, ipse quidem in impietate sua morietur, tu autem animam tuam liberâsti. Advertatis Christum dicentem: Si scandalisaverit te oculus tuus dexter erue eum & projice abs te. Et vos potissimùm, ô pastores Dominici gregis, considerate

querelam Prophetæ dicentis : *Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis. Subditos vestros postquam docueritis verbo, jejunos, id est, sine exemplo dimittitis, ideóque deficiunt in ea.* Nonne scitis, quòd longâ viâ itur ad præceptum, brevius ad exemplum ? Vos ergò, hortamur, utinam exhortamur! estotè solliciti tenerarum ovium duces, has ne finatis per devia discurrere. Ovibus lanas tondetis, & eas his mulgetis in hora, tandem delicatas devoraturi carnes. Sed, heu! à luporum impetu, nemo teneros prohibet agnos Vlulate igitur pastores, & clamate, & aspergite vos cinere optimates gregis. Quia completi sunt dies vestri, ut interficiamini, & dissipationes vestræ, & cadetis quasi vasa pretiosa Nisi mundamini inter vos, qui fertis vasa Domini, & deformemini, in spiritû humilitatis vestræ. Non retrahat vos deinceps à bono malæ consuetudinis diuturnitas Non inductæ (*NB*) abusionis generalitas. Non absorbentis occupationis varietas. Non irrefrænatæ ambitionis cupiditas: non secularis prudentia, quæ apud Deum stultitia est. Nec temporalium experientia, quæ in se ipsa mala est. Sed abjicientes opera tenebrarum, induamini armis lucis. Nemo fallaciter peccata persuadeat, malè excuset, damnabiliter defendat, sed sufficiat, heu sufficiat præteritum tempus in transgressione mandatorum Dei, & in turpitudine vitæ peractum. Assumite opus ministerii Iesu Christi, & congregamini in nomine Sancto ejus : quemadmodum ipse est, qui glorifi-

cari

cari vult, in Concilio sanctorum. Nolite igitur esse ut parvuli fluctuantes neque circumferamini omni vento doctrinæ, sed fugite à facie gladii, quum ultor iniquitatis est gladius. Et scitote esse judicium; Quum ecce judex ante januam assistit. Nonne timentes censuras, debetis timere censuras Ecclesiæ, quæ gladium versatilem excommunicationis, & anathematis contra vos impedientes gloriam ejus, & non sollicitantes opus hoc extendit Si beneficiis privari timetis; Ecce qui usque ad spiritum & sanguinem Ecclesiam defendere tenemini, cùm eam jam deseritis, & hujusmodi adhæretis hæretico, ab ea rescindemini, faciem Dei, nunquam nisi cum horrore crudelissimo, visuri. Si *irregularitatem* timetis, ecce, illam non promoventes, hoc opus incurritis. Si *iram Dei* timetis, ecce, vindictam ejus indubiè contra hoc opus facientes, incurritis. Cùm venit tempus ut judicium dirissimum, in his, qui malè præsunt, fiet, & potentes potenter tormenta patientur, cùm non defendunt religionem Christianam, derelinquunt fidem Catholicam, impugnant Ecclesiam sanctam Dei. Clamat contra eos sanguis, qui effusus est per Turchos, propter eorum negligentiam. Clamat contra eos Sacramentum corporis & sanguinis Iesu Christi, quod Turchorum pedibus conculcatum est. Clamant contra eos ossa & reliquiæ Sanctorum, & sacra templa Dei, quæ Turchorum illecebris dehonestata & prophanata sunt. Clamant contra eos animæ damnatorum, qui malo eorum exemplo seducti

vias rectas deseruerant. Clamant contra eos animæ hæreticorum; quòd nullus eas errantes sollicita exhortatione curaverit reducere ad viam veritatis. Quid modicæ fidei, quid timetis? Vultis, maledicente vobis hæretico esse maledicti, & maledictionem Ecclesiæ non curatis. Vultis magis cum hæretico diviti incurrere hæresin, quàm cum desolata & paupere Ecclesia pati? *Timetis eum, qui non habet potestatem pro hac re vos ligandi*, & ab Ecclesia ligari non formidatis? Vultis complacere homini, & Deum offendere non timetis. Vultis salvare corpora, & animas perdere non expavescitis. O pusillamines in fide Iesu Christi Principes! Vbi est defensio vestra, Sacerdotes? ubi est conversio vestra, Doctores? ubi est scientia vestra? Timetis, ubi non est timor. Vultis vos excusare, & accusatis. Ostendimus vobis viam rectam. Ecce præcedimus vos in ea pugnantes pro fide. Ecce quoad Deum & hominem, animam nostram, & corpus nostrum pro vestra securitate, & salute devovimus. Quid magis faciemus vobis? Resipiscite, & confortamini, & consolamini, & erudiamini, & quærite salutem animarum vestrarum. Recommittimus vobis Iesum Christum, ejusque fidem & Ecclesiam. Quòd si ea spreveritis, spernet vos Dominus noster Iesus Christus. Ecce prædicimus vobis, nisi juveritis tribulatam Ecclesiam, & satisfeceritis fidei Christianæ, veniet vobis tempus, in quo pœnitebit: sed locum pœnitentiæ non reperietis: tunc non relevabitur appellatio, neque dabitur pro-

prorogatio temporis implendi neglecta : sed sola mors indispensabilem vindictam malorum ignem offeret sempiternum, à quo nos præservare digneiur, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen, Datum sub secreto nostro in civitate Basileensi An. 1483.18.Septembris.

Sectione VI. *Epistolæ aliquot ultrò, citróque missæ recitãtur. Mordacia, quæ subinde adspergantur ἐπίθετα, servare malui, quàm ab authoris verbis latum unguem recedere* Lector, *qui rem cum re, causam cum causa conferre didicit, hos, sine negotio, dispellet fumos.*

Sequitur secunda responsio D. Imperatoris ad quandam missivam per Craynensem suapte vagis & impertinentibus sententiis factam, in hoc effectu.

FRIDERICUS Divina favente clementia. Romanorum Imperator, semper Augustus, venerabili Andreæ Archiepiscopo Craynensi, nostro devoto dilecto. Venerabilis, devote, dilecte. Accipimus te apud Civitatem nostram Basileensem , quatenus sancta Synodus congregetur, vehemẽter incumbere. Quia verò rem tanti momenti non ad te pertinere sed nos plurimum respicere noscatur: Idcirco seriosiùs te requirimus, quatenus qua authoritate, cujusve ope, consilio , vel directione propositum tuum stabilire contendas, nos facias per tuas literas quantocius certiores. Ex VVienna XXI. Iulii An. LXXXII.

Ad

Ad quam missivam territus Craynensis, quid responderet ignoravit, mihi igitur onus imposuit, quatenus ex mea industria, si quid possem, scriberem. Compassus itaq; misero viro, festinus hanc edidi Episto-lam.

Omnia poma, nova & vetera dilecte mi, servavi tibi, inquit sancta Mater Ecclesia, ô Magnificentissime Friderice, qui tertius es, hujus nominis, advocatus illius. Post humillimam siquidem recommendationem invictissime Imperator, ego tuæ Majestati atque personæ meritò plurimis sum connexus servitiis, & maximis reverentiis ex animo obligatus: tamen quia, Paulo testante, verbum Dei non est alligatum, non succensebis mihi in rebus nedum particularibus, sed & universalibus, moræ impatientibus, maximè necessariis, & ex quibus gloria tua crescere poterit, asperius inveham. Cùm enim ardet domus, Dominus dormiens, ne pereat, sine reverentia, excitandus est. A majestate tua bis responsum accepi, non tamen intentum obtinui literarum mearum. Et jam tertiò cogor, in facto Christi & totius Christianitatis literas mittere. Si rectè intuereris faciem totius Christianitatis heu maximè deformem, tumet ipse judicares, literis opus non esse, sed Concilio. Quod ut apud tuam Imperialem celebretur civitatem Basileensem, vero accepisti, & ultra, quàm vel dici, vel capi possit, neces-sa-

arium est, me vehementer incumbere. Nec te cęcutire dixero, postquam rem illam, quasi magni momenti à te penderatam fore conspicio; maxima enim est, & (si rectè inspiciatur) totius fidei, & consequentis inde salutis universi Christiani populi, conservativa, & augmentativa est, ad quam tuum quasi præcipuum, & deinde omnium & singulorum Christianorum, ex fidei debito conveniere debet auxilium atque favor. Opinionem tuam (illam, qua rem eandem ad me minimè pertinere prætendis) multiplex refellit authoritas, atque ratio. Periculum enim, quod omnibus & singulis imminet, omnes & singuli habent prævidere. Subtrahendam navim (etsi non rector) quisquis in ea est, propellere habet à gurgite, & singularis potius cura sua cum salute non advertentium in ea conservari, quàm remissa sollicitudine cum non curantibus, ab involvente abysso, confracta navi sepeliri. Idem probat authoritas conclusionum præsentibus junctarum. *Rem videlicet hujuscemodi, ad unumquemque Christianum (maximè cum necessitas ingruat) ipsius fidei authoritate pertinere.* Nec sacri Evangelii authoritas deficit, ubi discipuli Iesum dormientē in periclitante navi, excitaverunt dicentes: Domine sana nos, perimus. Præterea ejusdem sacri Evangelii authoritate, maximè mihi Prælato, Archiepiscopo, & Cardinali, (utique creato) Ecclesiæ Romanæ incumbit, vitia, sanctam Petri sedem dehonestantia, à me primùm secretè, & deinde coram testibus (dum adhuc tuæ

Ma-

Majestatis eram Orator) reprehensa, non tamen emendata, Ecclesiæ universali deferre. Et si aliter non potero, saltem usque in mortem proclamare. Subsequenter tua in re hujusmodi plurimùm interesse, tecum cognosco. Maximè enim tuum est, sacra generalia Concilia, (præcipuè in Imperio tuo celebranda) excipere, securare, sollicitare, tractare, celebrata defendere, & decreta eorum, præ omnibus & contra omnes (etiam cum gladio) exequi, & usque ad sanguinis tui effusionem conservare teneris, tanquam rectæ fidei, & sanctorùm morum inductiva. Cùm nihil sit, quo magis populus Christianus in fide atque moribus eruditus proficiat, & ad exterminandum persecutiones tyrannorum, atque recuperandum terras deperditas (ad quæ tu teneris) in charitate unitus inducatur. Nam vix aliquę hęreses à principio nascentis Ecclesię expugnari, & perniciosæ dubitationis resolvi, temerariæque opiniones exterminari potuerunt absque sacris Conciliis: Quorum neglectus (prout ipsa reum experientia attestatur) multa semper damna & scandala, ac persecutiones plurimas ipsi Christianitati, tam in fide, quàm in possesione, atque populo induxit. Quot provincias potentes, quot urbes insignes perdidimus, præter certa regna, & illa duo imperia, quorum alterum Græcorum adhuc nostro tempore, & nostra negligentia plangimus amissum, quæ nunquam fuissent amissa, si fideles in Spiritu Sancto congregati, morum & animorum unitatem, contra infideles, ad sanctorum, Patrum directionem assumpsissent. Sed quia segre-

se gregati manent, fideles contra se invicem malignantes: *igitur timendum est, quòd fides ipsa Catholica, & collectio fidelium (id est, Ecclesia) extra Asiam & Affricam propulsa, & in partem Europæ restricta, quotidie intra se divisa, & corrupta, nec ab extra impugnata & diminuta*, nisi per sacrum generale Concilium Spiritu Sancto authore, fideles in unitatem redeuntes, ut præmittitur sacrorum, tam morum, quàm animorum, inimicis unanimiter resistant, illósque persequantur, & deperditas terras recuperent, tandem in malignitate consumpta, & in persecutione exterminata penitùs deleatur. Deinde meum quærens Christum, agnosce positum fundamentum, quo aliud nemo potest ponere. Motiva authoritas & reliqua in appellatione, per me interposita, & Basileæ, à Data ipsius, usque in hunc diem affixa, & item in exhortatione facta Domino Basileensi latius describuntur. Nec unquam celebratum fuit Concilium, *ad quod tam ardua motiva, & tam ponderosæ authoritates accesserint.* Quæ omnia pro brevitate præsentium, & ut tua Majestas flagrantissimum ardorem, quem conceptum in zelo Christi, fidei, & Ecclesiæ diutius celare non valeo, consideret. Sitio enim cum Christo salutem omnium hominum, & maximè Christianorum veram directionem. Est enim mihi maximus de fide timor, ne cadat. *Esti-*

timor de Clero, ne ob suas insolentias ense eum jactura fidei à Laicis extinguatur. Opem quam requiris meam, levatis oculis meis in montes a Domino conspicio, favor à Deo est, ab Ecclesia est, directio à Christo est, & ejus Evangelio, atque traditionibus Christianæ institutionis. Ad hujusmodi verò, quos potius requirere videris favores, accedunt *multorum hominum, ne mediocrium tantùm, sed tam potentia, quàm dignitate sublimium: Multorum etenim reverendissimorum Prælatorum Ecclesiæ Romanæ; nonnullorum Regum & Principum, quorum secreti, authentici tamen Oratores, apud me fuerunt.* Nec rem hujusmodi sanctam aut arduam apud me novam, vel sine favore credideris, quæ antequam urbem exissem, *à multis amplexa est, et ante quadriennium prævisa. Quam etiam notificatam Italia desiderat; Germania expectat, Anglia quærit, Gallia cupit, magnificat Hispania, humanus approbat omnis homo:* Omnes fideles Christi, & Ecclesiæ tam Prælati, quàm Principes cum aviditate amplecterentur: sed quia in Civitate Imperiali tua gerẽda est, & tua protectione favoreque tuo indiget: igitur, gloriosissime Imperator, in te respiciunt, animum tuum nôsse volunt, expectant te solùm, qui sub umbra alarum tuarũ transire iniquitatem sperant, teque fovente, florere Eccle-

siam

siam sanctam, cujus advocatus es, ut maximè jam extensis alis protectionis suæ, filios ejus in nationibus dispersas, quasi aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitat) tua vocatione congregare tenearis. Igitur Majestatem tuam per Iesum Christum Dominum nostrum) cujus tu populo imperas) & fidem inviolabilem ac sanctissimam Ecclesiam ejus (tuæ protectioni & conservationi creditas) obnixis ex corde supplicationum instantiis requiro: Adjuro te per thronum augustalem (in quo sedes) & per gloriam Cæsareæ Majestatis tuæ: & per dilectionem ac fidelitatem (si quam habes) ad Christum, ad Ecclesiam, ad fidem, ad imperium sacrum, ad totam Christianitatem. Admoneo te per obtestationem novissimi judicii Dei, & terrifici tribunalis, atque vindictæ Iesu Christi, cui rationem redditurus es usq; minimum quadrantem, si quid (ex negligentia tua) damni vel scandali Ecclesię sanctę Dei, & fidei Catholicæ, imò toti Christianitati particulariter, sive universaliter evenerit: quatenus ante oculos tuos proponens eundem Dominum Iesum Christum, ipsiusque fidem & Ecclesiam, Spiritum Sanctum (qui paratus est te medio in unitatem reducere omnes, qui in fide, observantia, atque animis, per totum terrarum orbem divisi sunt) ne ullo eventu conturbaveris. Sed, secundum debitum officii tui, armatus brachia tua gladio extenso, & minanti, pro fide & Ecclesia Iesu Christi, pro imperio sacro & tota Christianitate, pro æternaliter celebranda nominis tui memoria gloriosa, & animæ tuæ salute, contra om-

nem hominem potentissimè versare non desistas, nec diutius differas, favorem præstare, authoritatem adjicere communicareque cum ope consilium, jam pronuntiato Concilio. Sed illud (per quod Ecclesia sancta universalis repræsentatur) in tuam protectionem (quemadmodum id in suam Divus Sigismundus, celeberrimæ recordationis, prædecessor tuus, faciliter recepit) excipias, ut illud (quod sub eodem, arduis hoc poscentibus negotiis, fuit inceptum, tandemque interminatis negotiis illis dispersum) jam jam, præter eadem negotia, finem expectantia, magis arduis urgentibus tam fidei, quàm totius populi Christiani necessitatibus, defectibus, scandalis atque damnis) sub pennis tuis recollectum & restauratum, cum gloria Christi & exaltatione fidei Catholicæ, decore Ecclesiæ, pace unitate, atque disciplina sanctorum tam morum, quàm animorum (in populo Christiano) & celebriter recolenda perpetua nominis tui memoria finiatur. Desiderans enim (in salute totius Christianitatis) gloriam tuam, confido in ipsa summa & individua Trinitate, Patre, & Filio, & Spiritu S. Deo vero unico, & Omnipotenti, quòd imperscrutabili suo consilio in misericordia uberi, senectum tuam ea gloria, (si tantummodo consenseris) adornare præviderit, quam inclytus idem Sigismundus, prædecessor tuus (tanquam verus Princeps Christi & Ecclesiæ fidelissimus advocatus) maximis fatigationibus, periculis, itineribus, sudoribus, miseriis & expensis inextinguibili ardore usq; in mortem quæsivit, ut videlicet expeditis sub te negotiis illis,

illis, in quibus ipse fervebat, & illis, quæ jam jam se damnabiliter ingerunt, debita consummatione finitis; tanta sit inter universos Christianos fidei integritas, tanta charitas unionis & pacis, tanquam sanctorum probatissimorum, atq; divinissimorum inviolata morum disciplina, ut Pagani & alii ipsius fidei inimici mirantes dulcedinem conversationis, & vitæ honestæ, & considerantes jucunditatem unanimitatis, & consensus incontaminati, videntesque professionis & operationis æqualitatem, & opera nostra bona, quasi quodam suavitatis odore tracti, & quadam pulchritudinis & mansuetudinis specie grato intuitu allecti, ipsiusque veritatis & pietatis amorosa admiratione conversi nobiscum glorificent Patrem nostrum, qui est in Cœlis. Paulatimque hoc modo (disponente Deo) persecutorum nostrorum furor conquiescat. Ipsaque Christianitas per arma absumpta, sine exercitu & armis dilatetur, redeatq; tandem totus mundus, in unius veri Dei cognitionem & venerationem. Omnisque homo unus in Christo efficiatur universum per orbem. Sic, sic, gloriosissime Imperator, sic in te uno omnis simul concurret gloria Augusti, Constantini, Caroli, & omnium Augustorum, quos Deus omnipotens sua potentia, ob prodigium, quod posuit super terram ipsius imperii, videlicet celsitudinē glorificare dignatus est. Fieresq; omnibus illis tantò gloriosior, quantò sub te Christianus populus, & merito & numero copiosus augeretur, quantò magis id ope tua, ac summa providaque prudentia, & probata religione, probabilique

patientia & mansuetudine evenisse videretur. Et ut ad principium finis se referat, omnes difficultates Christianismi, tam novæ, quàm veteres, id est, tam olim motæ, quàm etiam noviter incidentes, quasi divina permissione ad tuam gloriam reservatæ, te imperante sublatæ, ab omnibus caverentur, quasi mater Ecclesia omnia poma nova & vetera, tibi dilecto suo ad gloriam servaverit, juxta verba exordii. Ne igitur dederis alienis gloriam tuam, neque alios accipere honorem tuum patiare. Cùm etenim tua plurimùm in hac re, ut præmissum est, interesse sapienter cognoscas, necessitatemque ipsius & commoditatem, haud dubium integrè sapias, requiritur ut ad eam te quemadmodum præmittitur, liberaliter potenterque disponas. Quod nisi feceris gladium versatilem à Deo omnipotenti contra te eximi meritò formidabis. Ego verò à re ipsa minimè desistam. *et cùm amplius proficere non potero, sustinebo tandem traditus manibus perturbantium, & deturbantium Ecclesiam (quos infesto) propter Christum, Deum meum, & ipsius Ecclesiam militantem, fidem atque justitiam, vocante Deo, expectatam, pretiosam in conspectu Domini sanctorum mortem, sanguini meo gloriam tuam indelebili macula conspergens.* Siquidem propter te, serenissime Imperator, sæpe maximis periculis mortem ipsam, quasi videns, voluntariè fidem meam exposui, ut jam, cùm adhærere vo-

volueris propter Christum, & cum Christo propter Ecclesiam & justitiam moriar, non doleo, nisi quòd opus per me in vinea Domini inceptum, imperfectum maneat; & illa fructificare debens, exterminata & depasta sterilis permaneat sine fructu & exilis. Propter quod etiam, fidelissime Imperator, nisi rem istam Concilii in te, mecum suscipias, amorem & fidelitatem (quę alto corde ad tuam Majestatem atque personam semper gessi, & adhuc gesso) sine culpa mea, [cùm Christus magis diligendus, minusque dimittendus sit] non sine flagitioso, & penè exitiali dolore à corde meo, [quasi nociva, & damnabilia] separare compellar, teque inimicum Christi, & omnium cultorum ejus gerere. Et quemadmodum Ambrosius Archiepiscopus Mediolanensis ob levem causam Theodosium Imperatorem religiosissimum excommunicavit, ita ego propter justitiam Dei omnipotentis, divinam contra te vindictam atque potentiam Christi, & animadversionem Ecclesiæ ob res istas gravissimas provocare: Testarique coram Deo, & omni Christiano populo, te fore authorem & fotorem, atque reum omnium damnorum, scandalorum, perturbationum, & deturpationum fidei Catholicæ, & totius Christianitatis; Ac excutere contra te pulveres dę pedibus meis, ut sint indicium sollicitationis meæ erga te, coram omni creatura in novissimo die, cùm tua Majestas desinet. Et quod propter similem dolorem facere minimè possem, ad locum mihi deputatum securum, in duorum mensium spacio, citraque, congregationem pro Con-

cilio visurus me reciperem, quod tibi & Majestati tuæ, ac toti Imperio in magnum dedecus cederet, redderesque omnibus te nedum odiosum, verùm etiam damnabilem. Quod tu cùm posses tantum bonum totius Christianitatis, etiam solò tantùm assensu, conservare, & ad modum prædecessoris tui inclyti Sigismundi protectorales litteras pro majore robore in forma necessaria destinare volueris. Ne patiare gloriosissime Imperator tot odia, tot execrationes, tot damnationes, in tuam gloriosam senectam descendere: Sed time Deum, & erit tibi apud Deum, & universum mundum gloria sempiterna, quam tuæ personæ Imperativæ Cæsareæ non tantùm destinatione Majestatis, quantum affectione personæ dummodo cum Christo potui studiosè semper, & opus istud, in tua Civitate sollicitans curavi, & adhuc curo adducere, quæ procul dubio tibi assistenti, succedet, resistenti verò vel negligenti, in confusionem maximam commutetur, à qua digneris tu te Cæsar, & in felicitate jocunda Majestatis tuæ omnipotens Deus ad salutem totius Christianitatis longævè incolumen conservare dignetur Amen. Datum Basileæ in festo beati Laurentii Martyris, Anno ab humana Nativitate præfati Dn. nostri Iesu Christi M.CCCC.LXXXII.

Tuæ gloriosissimæ Majestatis devotus,
Andreas Archiepiscopus
Craynensis.

Divo Friderico, glorioso Cæsari, suo
inclyto Domino, &c.

Hu-

Hujus etiam Epistolæ meminit *VVurstis*.l.6.pag. 469.eamque *gravem* appellat. Interea,ut idem refert, *Petrus de Kettenheim*,Feldpacensis Præpositus, Craynensem carcere compescendi veniam ab Amplissimo Basileensium Magistratu postulat. Sed cùm nihil impetraret,fulmen vibrat, cujus tamen, appellatione ad Papam objecta, nulla habebatur ratio.

Mittitur ab Imperatore Orator ad Basileam.

Antonius Gratiâ Dei.

Hac itaque pręscripta missiva recepta, Dominus Imperator venerabilem fratrem Antonium Gratia-DEI sacræ Theologiæ Doctorem,ordinis fratrum Minorum, cum suis imperialibus literis Basileam destinavit; Qui illac veniens, ad diem Mercurii XVIII Decembris mensis consulatum congregari fecit, ad quem etiam convenerunt Reverendissimus in Christo pater Dominus Iodocus de Sylinen,Episcopus Sedunensis, & Gratianopolitanus Princeps Præfectus,& Comes VValesiæ, & venerabiles viri, Antonius de Rupe Decretorum Doctor, Præpositus Monasterii aquæ mortuæ Cluniacensis, Emericus de Kemel, fratrum Minorum ordinum, Apostolicæ sedis Oratores & Nuncii. Nec non illustris Princeps & Dominus, Dominus Philippus Dux Sabaudiæ, Comes Breysiæ, & Bagiaci, Generosus & magnificus Dominus Rodolphus Marchio de Hochberg, Comes in Monaste-

Digitized by Google

rio, Dominus in Rötelen, & Susenburg, &c. Nobiles & generosi viri, Oswaldus Comes de Tierstein, Dominus in Pfeffingen, & Palatinus Ecclesiæ Basileensis. Claudius de Thonlonyon, Dominus de Thonlonyon de la Bastye, Baro de Baurbonanci, & Dominus de Chariplito. Nobilis strenuus & spectabilis vir Dominus Guillermus de Rupe forti Miles, utriusque juris Doctor, illustrissimi Principis, & Domini, Domini Maximiliani, Austriæ, Burgundiæ, Brabantiæ &c Ducis Consiliarius & Orator. Venerabilis Dominus Bartholomæus Archidiaconus Placentinus Honorabilis Bartholomæus Vgelini Italicæ Ligæ Orator, & plures alii Prælati, & diversarum Facultatum Doctores. Milites quoq; & alii multi numero nobiles, Ecclesiastici, Scholastici, secularesque elegantes viri; coram quibus omnibus constitutus dictus frater Antonius Gratia Dei, orationem suam exordiendo, tria ex ordine dicturum se pollicitus est; Primò, quomodo à Pontifice summo & Cæsare ad populum Basileensem Orator destinatus sit. Secundò, quid eum utriusque eorum mandato expetere oporteat. Tertiò, quibus rationibus Senatus atque populus Basileensis, Papæ & Imperatori, qui sunt capita religionis Christianæ, teneantur obedire. Quantum ad primum igitur, dixit in effectu.



Ora-

Oratio Gratia-Dei ad Senatum.

Cùm ego de mense Iunii proximè lapso, in negotiis cum serenissimi Domini Imperatoris, tum illustriss. Principis mei Ducis Maximiliani Romæ oratoré agere, & expeditis eisdem negotiis, dictorũ Principum meorum (quorum utriq; post Deum, & summum Pontificem duntaxat jurejurando astrictus sum,) sanctissimus in Christo Pater & Dominus noster, Dominus Sixtus Papa IV, ut accepit indictionem sacri Concilii, & conviciationem in sanctitatem suam, à fratre Andrea, tunc Archiepiscopo Craynensi factas, mihi seriosius injunxit, quatenus unâ cum Venerabilibus Dominis Anthonio Priore mortuæ aquæ hic præsente, & fratre Petro de Kettenheim, præposito in Veltpach, ordinis Cluniacensis, me primum ad conspectum Illustrissimi Principis Domini Sigismundi Archiducis Austriæ, &c. reciperem, exploraturus; si, ut vulgò insonuerat, hujusmodi convitiationis & indictionis sua celsitudo conscia, & consentiens esset. Illo expedito ad sacram Cæsaream Majestatem accelerarem, illius favore exinde Basileam petiturus, ubi collegas meos, illinc à Principe dimissos expectare me ordinaveram, ut sic tres pariter, Apostolicas nobis factas commissiones cum ordine, decentia, atque ratione, ritè exequeremur. Sed ea ordinatione violata, uti gravi querimonia senatorum accepi, dictus Prior Veltpacensis, animo forte ser-

viendi Pontifici, quandam chartam, interdictum Ecclesiasticum prætendens, in civitate hac Basileensi affixit. Et quia postea dictus frater Andreas, adhuc tunc Archiepiscopus Craynensis, novis & phaleratis, in prælibatum Dominum nostrum Papam, conviciis & criminationibus audacius insilivit, necessitate utique coactus est ipse præsul noster summus, uti suam sanctitatem decuit, tum novos, tum diversos pro tanti mali novitate & varietate confundenda oratores & nuntios delegare, qui suas etiam, ut intelligo commissiones in consilio deduxerunt. Quare quidem ego, post me destinatis dignioribus Ambassiatis ut dignum est, cedens, Apostolicam commissionem mihi factam non intendo deducere, nisi in quantum ad decorem orationis videbitur congruere. Verùm ad mandatum Imperiale declinans suaviter & amicè procedam, & tractabo, nolens tamen Oratores Apostolicos, in suis exequendis mandatis aliqualiter impedire: & hoc ad primum. Quantum ad secundum, primò porrexit unum credentiale Breve Apostolicum sub hoc effectu.

Breve Apostolicum ad Basileenses.

Sixtus Papa IV. Dilectis filiis Magistro civium, & Consulatui civitatis Basileensis. Dilecti filii, salutem & Apostolicam benedictionem. Dilectus filius noster Antonius Gratiâ Dei ordinis Minorum, quædam nostro nomine vobis refert, cui plenam

iam & efficacem de omnibus credentiam & fidem debebitis adhibere. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub anulo piscatoris, Kal. Iunii, M.CCCC. LXXXII. Pontificatus nostri A. XI.

Continuatio Orationis ad Senatum.

Lecto itaque publicè Brevi hujusmodi, ipse frater Anthonius ita denuò Senatum adorsus inquit in effectu. Ore suo, Magnifici Magistratus, mihi expressit hæc vobis referenda verba, clementissimus Pater noster Dominus Papa: quòd miretur sanctitas sua vehementer, quo studio, quovè ingenio inducti, vel qua fascinatione delirati sitis vos semper Christianissimi homines, optimique ab antiquo hucusque famati cives, & populus egregius, quos, ubi dilectissimos filios specialiter in Apostolicis visceribus reclusos habuit ipse sanctissimus animarum nostrarum Pontifex & Censor, ut in opprobrium sanctitatis suæ & totius religionis Christianæ disturbium, veræque gloriæ & salutis maximum detrimentum, in vestro sinu foveatis, & conserveris, hominem tam scelestum, impium, & criminatorem supra modum criminosum, protervum, tumidum, cupidum, elatum atque de suis criminibus damnatum. Est profectò, reverende Pater, Princeps illustris, generosi quoque & venerabiles Domini mei, magnificique ac percolendi in hoc egregio cœtu, & conventu viri, dictus frater Andreas, olim Archiepiscopus Craynensis, vir adeò ma-

malignus; & plenus furia, maledictus, prophanus, varius, lubricus, fallax, stolidus, ignavus, & insolens, tam quoque ingratus, quòd non ab re mirandum est, quo nam pacto homo tam reprobæ conditionis, vos Basileenses, homines tantos, ut in tam insigne flagitium conspiraveritis, & tot diebus tam crudele nephas foventes tolleraveritis. nisi quadam contecta superstitione, verbóque, dulcibus multis mendaciis referto circumvenerit, Compatiendum perpol, maximè civitati tam famosæ, quòd abjectissimi cujusdam hominis hypocrisi. & specie bona, egregiè decepta sit. In tantum, ut ipsa simulatæ synceritati hypocritæ illius locum dederit quo in tam pium. tam doctum, tamque senio, quàm sanctitate confectum Pontificem nostrum, vitia tam abominabilia, quàm execrabilia, in eo ipso deprehensa, & hospitata (quæ ultrix Apostolica sedes de præfati summi Pontificis maxima pietate, sub spe emendationis indulsit misericorditer) crudeliter & mendacissimè fundere, & ex infecto stomacho evomere palàm & publicè infamando auderet ingratissimus ille; qui tot in se munifica beneficia & pietates à piissimo recepit Pontifice: Ut ne parùm quidem hoc sit, quod non compensare nec effari quidem ea satis poterit; His edictis vocari fecit Craynensem; quo jam advento. & honorabilem locum assecuto, frater Antonius, literam unam Imperialem clausam in medium exhibuit, & legi fecit, hujusmodi tenoris.

Litera Imperatoris ad Craynensem.

Fridericus, Divina favente clementia Romanorum Imperator, semper Augustus; venerabili Andreæ, Archiepiscopo Craynensi, devoto nostro dilecto. Venerabilis devote, dilecte, ex binis literis tuis ad nos delatis plenè intelligere non potuimus, quæ per nostras à te instanter quæsivimus, qua videlicet ratione, & auctoritate ea attemptares, quæ ad te non spectant, sed post summum Pontificem, nobis tanquam Romano Imperatori, incumbunt. Quamobrem, cùm non solùm Pontificem summũ, verùm & nos plurimùm offendas, cùm te de Pontificis & nostra authoritate insolenter intromittas, ordinemque divini & humani juris, nescimus qua mente & spiritu involvere & confundere præsumas honorabili Domino Antonio Gratia-Dei, artium & sacræ Theologiæ Doctori, Oratori nostro devoto, dilecto commisimus, tibi mentem nostram circa singula clarè exponendam, cui fidem indubiam volumus ut adhibeas, eique sicut nobis ipsi, tu & complices tui, in his, quæ tibi & eis nostro nomine injunget, sine aliqua tergiversatione, & replicatione pareas & obedias, sub pœna indignationis nostræ. Datum VVViennæ die XX. mensis Octobris A. Domini &c. LXXXII. Imperii verò nostri tricesimo primo, Ad mandatum Domini Imperatoris.

Hac lectâ credentiâ missivam ad Senatum clausam aperiri legique fecit, hujusmodi tenoris.

Li-

Litera Imperialis ad Basileenses.

Fridericus, Divina favente clementia, Romanorum Imperator semper Augustus, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, ac Austriæ, Styriæ, Karinthiæ, & Carniolæ Dux, &c. Honorabilibus nostris, & Imperii sacri fidelibus dilectis, Magistro civium & Consulatui civitatis nostræ Basileensis, honorabiles, fideles, dilecti. Quæ ad scripta nostra respondistis, necnon expositionem oratorum vestrorum, circa gesta Archiepiscopi Craynensis gratanter accepimus. Quum videmus vos fideles nostros ad nos recurrere in difficultatibus, ut debetis. Singulis itaque à principio medio, & fine matura deliberatione introspectis ac ponderatis, nihil tamen ex scriptis dicti Craynensis intelligere potuimus, nisi quòd ipse inconsultè præcipitanterque processerit, & omnia acta sua, attemptata frivola, vana, & superstitiosa esse planè cognovimus; cùm potissimùm pridem pro certis nostris negotiis sibi creditis in Romana Curia fuerit, ubi plura proprii capitis stoliditate, & præter nostra mandata molitus est, quamobrem à nobis monitus & revocatus, ad nos venire promisit, rationem villicationis suæ redditurus nobis, ut meritò tenebatur, quod (suæ promissionis & debiti immemor) minimè egit, imò ad vos primùm divertit, Ibique sine modo, sine authoritate, sine fundamento, sine ordine, ex spiritu quodam sevitatis, malitiæ, & vindictæ, non ex Spiritu Sancto Concilium indicere attemptavit, in ma-

magnum dedecus, scandalum, & præjudicium, tam sanctissimi Domini nostri, quàm nostri, ut Romani Imperatoris, ad quem post Pontificem summum, divino atque humano jure sine medio, talis convocatio spectat; & non sine gravi contemptu & læsione authoritatis amborum capitum Christianæ religionis, incurrendo per hoc crimen & pœnam læsæ majestatis. Præsertim quia solito suo spiritu furioso, publice conviciatus criminatusque est summum Pontificem, & in suam sanctitatem aliósque Ecclesiasticos, Prælatos, execrabiles & inauditas contumelias intulit, atque ad omnium manus etiam infirmorum hominum legendas, audiendasque transmisit, non veritus Deum aut justitiam ejus. Quid enim profuit plebeculis ea publicare, qui providere de his minimè possunt, sed solùm scandalisati ac turbati in periculum propriæ esse salutis? Nec memor fuit ingratus iste, & verè petra scandali, gratiæ atque clementiæ, & libertatis intuitu nostri a. S. D. N sibi benignè impensæ. Oblivioni etiam traditis ministerio suæ sanctitati, & nobis præstito, atque Archiepiscopatus dignitate ab eodem suscepta. Et quod deterius est, nobisque molestius, vobis suggessit, se non facere omnia supra scripta, sine consensu nostro, & esse Oratorem nostrum, quorum utrumque falsissimum est. Nam & revocatus erat prius à nobis, & de suis diffamationibus & maledictis, aut voluntate attemptandi ea, quæ attemptavit, nullam unquam notitiam habuimus, magnamque tristitiam de S. D. N diffamatione tam scelerata accepimus. Nam casu quo ali-

quo

quo pacto vera essent,quod longè absit, & nobis minime constat,malæ tamen mentis, malique animi,& iniquitatis nimiæ fuit, ea hoc modo & ordine publicare. Potuisset enim stolidus & levissimus homo iste,& debuisset nobis primûm renunciare, si quid menti habebat, quod conduceret Ecclesiæ Catholicæ sacrosanctæ,& Reipublicæ Christianæ, & nos,qui semper ad bona & sancta opera inclinatissimi sumus,& fuimus, sanctæque matris Ecclesiæ,& Christianorum utilitati attentè prospicimus, ut tenemur, fecissemus secundùm rerum exigentiam maturè,& consultè,ut nos decet,&c.

Illa etiam lectâ literâ tertia Imperialem pergameneam patulam,altius pronunciari fecit,quæ erat extendens se ad omnes Principes vasallos, & civitates atque oppida sacri Imperii. Quatenus ubicunque se recepisset Craynensis, tentus fuisset,& teneri debuisset sub custodia. Qua etiam perlecta, frater Antonius convertens se ad Craynensem eique humanius loqui volens dixit, sub hoc effectu verborum.

Oratio Gratia-Dei ad Craynensem.

Quanquam vobis possum,quasi C.M. si præsens esset, mandare; volo tamen lenius agere, & ante executionem literarum imperalium charitativis verbis vos affari. Profundóque namque vobis corde compatior,quem aliquando venerabilem, modò in execrabili miserabiliq; heu! statu convenio. Sumus religiosi ambo,nec multum à se differentium, sed

sed illorum ordinum, quorum uterque ad summam paupertatem institutus sit. Quorumcunque (quod familiaris eis videtur) patres, Franciscus, & Dominicus amantissimi in invicē & Christi glutino firmius propinquiusque juncti fuere. Novimus etiam & legationibus nos mutuò, & fautores alter alterius sumus, cùm vos alias prælatus Ecclesiæ, & Principi, mei Orator essetis. Inde mulùm doleo. cum oporteat me vobis pro gravi vestra in summum Pontificem, & Dominum Imperatorem offensa contrariari. Sed fraternè exhortor, vos, bone pater. Recognoscite tamen errores vestros, & malè inconsulteq; vos egisse. Fateamini pro animæ vestræ salute, consulo, coram hoc clarissimo conventu humiliter errata vestra, & quæ falsissimè contra tam benignum & sanctum patrem, & benefactorem vestrum summum Pontificem, ex corde invido, nugosè composuistis, & quæ ad circumveniendum, & seducendum, devotum sedi Apostolicæ, Basileensem populum excogitaveritis, imò quæ de Serenissimi Imperatoris, Principis nostri erga vos favore finxistis. Fateamini inquam, ea & pœniteat vos tantorum malorum, quum revera gravissima sunt, & cū severitate singulari animadvertenda crimina, & impiissimæ, crudelesque offensæ. Et pro consequenda venia submittite vos rogo satisfactioni salutari. Eo profectò modo apud clementissimum Deum misericordiam, & à summo Pontifice, Cæsareque extremè offensis leniorem poteritis emendationem reportare. Et ego per fidem meam vobis polliceor, omnem operam & diligentiam

posſibilem exactius adhibiturum (ſi modò mihi morigerus fueritis) quo leniores efficere valeam, in vindicando tam enormia facinora, Papam & Imperatorem.

Ad hæc ille paucis Craynenſis, cujus utique inſipientiæ maximè compatiendum venit, ita jam extra ſe ipſum diſtractus, & in ſe ipſo confuſus, & conclusus, & captus extra ſenſum quædam reſpondet, inter alia dicens;

Reſponſio Craynenſis.

Ego Cæſaris & amantiſsimus, & illi obedientiſſimus ſum, ejuſque mandata, & orationem veſtram avide audivi. Vos etiam alias virum dignum & eloquentiſsimum novi. Verùm nihil feci, vel dixi, niſi ad bonum finem. Neque enim ex odio Papæ quicquam incepi, pro quo plura feci, quàm aliquis in mundo hominum. Etiam non credo; me fore hæreticum vel ſchiſmaticum, cùm ea, quæ feci, videantur mihi eſſe pro Eccleſia univerſali, pro qua, & fide Catholica, vitam, & ſanguinem exponere volo. Neque credo, me Dominum Imperatorem offendiſſe, *qui me novit virum juſtum, & ſapius Roma cum Cardinalibus, aliiſque pro reformatione Eccleſiæ, ejúſque ſalubri ſtatu converſatum eſſe.*

His dictis reſpirans, denuò incepit, dicens:

Zelus domus tuæ, ò Deus, comedit me, Concilium

liumque propter bonum Ecclesiæ indixi, quia doleo, tot esse provincias, tot regna totque civitates, in manibus proch dolor! Turchorum. Ego multa de his prædicavi, & tandem pro nullo desistam, quin etiam, quantum in me est, faciam Concilium, Paratus enim sum pro tam sancto incepto & proposito meo, meum & sanguinem fundere, & mori. Possum autem id ipsum, & teneor prosequi, quod incepi, authoritate illius decreti Concilii Constantiensis, quod incipit; *Frequens conciliorum, &c.* Iam in triginta annis Concilium nullum fuit, *& timendum est, Ecclesiam pejore esse infectam schismate, quàm fuerit ante Concilium Constantiense.* Nam & ipsa sancta & saluberrima Acta sacrosancti Concilii Basileensis nondum usibus hominum sunt accepta. In quantum autem erraverim, submisi tamen me alias Majestati Cæsareæ, Regi Franciæ, & futuro Concilio, elegique mihi advocatam Universitatem studii Parisiensis; *Sed non diffamavi summum Pontificem, cùm omnia, quæ contra eum dixi & scripsi, vera sunt: & toti orbi nota:* Modò infamia est, quádo quis dicit de aliquo falsa, et nō probabilia. Quo autem pacto potero ego reprehendi, qui pro veritate, justitia, fide, bonóque Ecclesiæ, elegerim meum exponere sanguinem & mori? His quoque recitatis, spiritum resumpsit, demumque locutus est: Ego non decepi Basileenses, nec egi contra Cæsarem. Peto autem duorum vel trium dierum

terminum deliberandi, quid ad exacta à vobis possim & debeam respondere. Ad quæ Frater Antonius Gratia-Dei respondit.

Responsio sive Replica Gratia-Dei in responsionem Craynensis.

Intellexi, quem ad Imperatorem geritis bonum animum; sed in hoc vultis stare, quod velitis Concilium facere, & quod scripta, dictaque vestra in summum Pontificem sint vera. Per hoc ostenditis obstinatum animum, & pertinacem vos esse in hæresi, inceptaque malitia, atque Cæsareæ Majestati rebellem. Hinc ego cum Paulo & Ezechieli flecto genua mea, ad Patrem Domini mei Iesu Christi, à quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur, ut det vobis secundùm divitias gloriæ suæ, virtute corroborari, per spiritum ejus, interiorem hominem Supplico autem devotius seriosiusque tibi Deo omnipotenti, quatenus justitiam tuam hac die infinita virtute tua ostendas, meque tu Deus omnipotens confundas, si bono zelo, fido animo, ad finem bonum iste Craynensis processit. Sin autem, ipsum Craynensem in oculis omnium hic præsentium, tua insuperabili fortitudine extermines. Hem Craynensis! vos convitiatus criminatusque estis summum Pontificem, inter cætera, illum Diaboli filium hæreticum, per Simoniam electum, & non verum Papam, ignominiosa utiq; injuria, & crudelitate nuncupâstis. Deberetis perpol maximè vereri, Cardinalem & Archiepiscopum vos, maximum ve-

verò in cunctis Christicolis antistitem, & illum patrem quidem doctum, & sanctum, humillimo & (quod abstulit ei Ecclesia) vocabulo & nomine, fratrem Franciscum de Savona, appellare. Nunc hinc cognòscimini homo stolidus, invidia, odio, ambitione & amaritudine plenus. Virtutes itaque & dotes animi mirificos, in dicto summo Pontifice, præclaro, ut ajebat, jubare splendidius prælucentes, in summa insinuans, dictus prorsus Orator videlicet Antonius Gratia-Dei, quasi ex ingenti cordis compaſsione & zelo, reductarum virtutum exclamavit. Proch, optime Deus, usque quò pateris tuum in terris Vicarium sanctiſsimum, optimumque, à viro dilaniari peſsimo & idiota? Quædam verò de prius dicto decreto Constantiensis Concilii, frequens recitando, singulisque dictis Craynensis respondendo, inter alia edisseruit, Ecclesiam non esse schismaticam, pro eo, quòd Concilium à Basilea translatum Lausannam, ibique dissolutum fuerit. Sed quia inquit, vos Craynensis non creditis, vos errâsse. Vt igitur videatis, adhuc esse Doctores in Ecclesia sancta Dei, qui pro veritate certamen etiam singulare non refugiant. *Judico me cremandum igne, nisi probavero, vos errâsse.* Vos enim estis schismaticus & hæreticus. Quòdque incepta vestra non faciatis ex bono spiritu, ex hoc satis evidenter apparet, quia contra sanctorum Patrum decreta sacrósque Canones Spiritus Sancti instinctu editas, singula attemptâstis. Et quamvis fueritis Archiepiscopus, tamen nòn potuistis indicere Concilium,

cùm id solius esset Pontificis. Etiam adhuc nihil allegastis, vel probastis, in assertorum scriptorumque vestrorum corroborationem, verificationemque. Ad tertiam pausam responsionis Craynensis, ubi dilationem postulat D Antonius dixit. Vos deliberandi dilationem tarde indiscreteque petivistis. Nam ex præambulis vestris recitationibus, & sermonibus, satis de animo & intentione vestra elicitur, arguitur, & constat, auditumque est, vos esse pertinacem errorum, & rebellem in mandata Cæsaris. Idcirco ego vobis sub imperialis indignationis, & irremissibilis rebellionis pœna præcipio, quatenus una cum vestris complicibus, à procuratione Concilii, & convitiatione in sanctissimum D. N Papam, omnimodo desistatis & cessetis. Requiro insuper vos magnificos hujus almæ urbis Senatores, vobisque sub pœnis in literis Imperialibus comminatis præcipio, quatenus secundum Imperialium literarum continentiam, mentem Domini Imperatoris exequentes, ipsum Craynensem, ad instantiam sanctissimi D N. Papæ, & sacræ Cæsareæ Majestatis capiatis, complicesque illius, si qui sint, licentietis, eis salvum conductum removendo.

Requisitio Oratorum Papæ ad Senatum Basileensem.

His ita expeditis, Reverendissimus Pater, Dominus Iodocus Sedunensis, & Gratianopolitanus Episcopus, Antonius, Præpositus aquæ mortuæ, & frater Emericus Apostolici Oratores, ipsos Sena-

tores requisiverunt. Quatenus ipsum Craynensem ad suas darent manus. Nam summus Pontifex esset judex illius. In quantum verò petitioni suæ non satisfacerent, extunc protestabantur contra eosdem de singulis pœnis & censuris, in bullis Apostolicis contentis. Ad hæc omnia Senatores deliberantes, tandem petitam dilationem, trium dierum obtinuerunt.

Capitur Craynensis.

Quo die videlicet Saturni XXI. Decembris convenientes & concordatis in unum Oratoribus, tum Papæ (quibus jam recenti itinere superveniens, generosus & venerabilis Servicius de Vrsinis, Commendator domus S. Iohañis Ierosolymitani, novus in hac causa Apostolicæ sedis Orator se adjunxit) tum Imperatoris, & Senatu, Craynensis solenniter coram omnibus captus est. Quam capturam Oratores hinc inde evulgârunt, & gratanter acceptârunt, nomineque tum Papæ, tum Imperatoris laudârunt, ratamque & gratam habuerunt.

Consilium Oratorum contra Suesanensem.

Quibus expletis Dominus Angelus, Episcopus Suesanensis, & Caminensis, Orator Papæ, tum potestate legati de latere (qui se dudum coram Consulatu, & in civitate Basileensi expetendo Craynensi, multum ambitiosè, inurbaniter, & indiscretè

tenuerat, ita ut propositiones vespertinas in manè non ita convertere, vel pervertere, sicut avertere moliebatur, & verba sua, fuco, quæ nos mendacia vocamus fulcire, sive corrumpere consuevit, in tantùm, ut periculosissimè quid, eo instigante, factum fuisset. Hic ita, cùm nihil affectati obtineret, contra id, quod pollicitus fuerat (expectare videlicet patienter, & se futurum longanimem) extra civitatem recepit, & Basileenses diversis iniquis sententiis lacessivit, nec adhuc post incarcerationem Craynensis molestare eos destitit. Vnde Oratores in simul convenientes decreverunt illius legationem, quantum ad Basileenses, fore revocandam, vigore cujusdam Brevis Apostolici, quod frater Emericus à sede Apostolica acceperat, hujusmodi tenoris.

Breve Apostolicum contra Suesanensem.

Sixtus Papa IV. Dilecto filio, Emerico de Kemel, ordinis Minorum de Observantia. Dilecte fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Cùm, ob integritatem tuam, quam pluribus in rebus sumus experti specialem, de te fiduciam sumemus, tenore præsentium plenam & omnimodam facultatem & potestatem tibi concedimus inhibendi Venerabili fratri, Angelo, Episcopo Suesano, Nuncio & Oratori nostro, cum potestate legati de latere à nobis deputato, casu, quo minus rectè procedere eum animadverteris, quod absit, ut ulterius in com-

miss-

missione sibi per nos facta non procedat, neque de hoc amplius se intromittat, juxta mentis nostræ conceptum, quem tibi aperuimus. Mandantes præfato Episcopo, ut à te sic inhibitus, tibi quàm primùm pareat, & ab hujusmodi commissione se abstineat; Decernentes irritum & inane, quicquid per eum secus contigerit attemptari. Datum Romę apud sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XXII. Iulii, M.CCCC.LXXXII. Pontificatus nostri A.XI.

Inhibitio contra Suesanum.

Ego itaque Petrus Numagen, Trevirensis à dictis Dominis Episcopo Sedunensi, Antonio G.D. Antonio Præposito aquæ mortuæ, & fratre Emerico jussus & destinatus sum, quatenus dictum Suesanensem conveniam, ne contra civitatem Basileensem deinceps procedat, inhibeam, & quo minus id possit, suam, quantum ad Basileenses legationem, officium & jurisdictionem revocem Apostolica authoritate, addito mihi, per civitatem, & ex parte ejusdem superintendendi gratia, ornatissimo juris Canonici Doctore, Iohanne Bez de Durlach, ordinario in Vniversitate Basileensi. Dictum igitur Suesanensem in Rubeaco, & monasterio fratrum Minorum, die natali Domini, pariter convenimus, quem me facilius audire nolentem, cum stomacho adorsus sum. Pater, inquam, reverendissime, nolite nos vexare. Nolo, inquit, ipse vos vexare. Credo equidem, Notarium meum prope momentum ac-

Oo 5

cessurum. Moremini tanto: cùmque more pigeret, exivimus. Ast tandem sedente nocte revocati, quod mihi commissum fuerat, executus sum, ut potui fideliter. Supplicat Dominus Angelus: Moremur diem, audituri responsum relaturique. Ajo, præter literas Vriæ, & quæ cùm liberalitati, tum simplicitati officiunt, & fiduciam fraudant, sodalium publicorum actuum, cavillas sive retia vagantium leporum, vel subtilitatas exosorum insidias, quicquid patens amicúmve referendum sit, libere: Moramur pro reverentia. Requirimus cedente die, non quod legato libeat, sed quod nobis liceat referre responsum. Legit ille conceptum subscribendum, referendumque illud mihi sub excommunicationis & falsi pœnis mandans. Factam igitur per me heic executionem resumo, & officiosi quidpiam ante suberrationem debitam injungi non posse mihi protestor. Ait ille, sedis Apostolicæ nihil dantis negotium esse. Iam tamen, inquam, in ejusdem sedis negotio non gratis profectus sum. Surgit inter loquendum ita lætus admodum, vinum jubens porrigi [illegible]bitque & porrecto bibimus omnes. Dominus Doctor cum Cancellario considentes, legatus & ego constantes conversamur. Multum ad illum, inquam, collegæ vestri R. P. dolent, miranturque, quod certificatus de securitate infringibili, & invitatus ad actum illum incarcerationis Craynensis Domino nostro Papæ honoriferum, non comparueritis. Illius nempe fuisset in vos attentis senio, doctrina, tamque dignitatis, quàm authoritatis præstantia, & incolatus longinquitate au-

auspitium positum, fuissetisque in ea re pater, consilium, atque primus. *Angelus.* Tu mihi accedere, Basileenses, contra quos tot sententias censurarū fulminavi, fide tua consuleres? *Petrus.* Profectò & sine periculo R.P. Neque sunt Basileenses quemadmodum rebamini in vestram cladem sitibundi, utpote qui observantes P.V. quàm citò prohibuerunt, & revera vitam vestram binies suâ operâ redemerunt, quasi de faucibus hiantium æmulorum. Scitis enim R. P. quem non rutè ceperatis apud Reinfeldam Presbyterum, quia processus vestros amovisset, collectis post evasionem suam, quadraginta ferocibus, & in V. P. singulari quodam odio succensis, profectionem vestram à Reinfelda exploratam, die unâ observâsse, vestricidarumque incidissetis manus in longo processu, nisi reducta juramenta monuissent observatores, missorum civitatis Basileensis, sub comminatione acri prohibentium vocibus obedire. *Angelus.* Color erat simulatæ beneficentiæ, atque admodum subordinata perculsio, Solent enim sæpe perstringi ficto beneficio, in quos non tutè proloco & tempore maleficium exercetur. Et muscipulâ insidiosam practicato cibo allectus intrat fatuus mus. *Petrus.* Non ideo, imò ne delictum alienum ex dissensione præsenti de ipsis possit argumentari. *Angelus.* Non credo persequentem in persecutorum giro securum. *Petrus.* Imò vestrates Itali, de sociis quidem malè fidunt, nostrates verò etiam diffidatorum suorum fidei sese credunt, & quamvis publica in vos totius communitatis odia citaveritis, scio tamen, quòd Basileenses, post securitatem pol-

lici-

licitam, nil in P.V. fore egissent. *Angelus.* Esto, sed non vellem pro auro mundi me illi actui interfuisse. *Petrus.* Cur hoc, nonne bonus? *Angelus.* Qui bonus? Basileenses pro Imperatore, quod Papa, non faciunt, cùm isti magis ab universis Christicolis quàm illi parendum sit. *Petrus.* Imò, pro Papa, quod ejus sollicitatione fecerunt. *Angelus.* Sed nonnisi jubente Imperatore. *Petrus.* Non culpa sit, quod aliter fieri non potest, dummodo V.P. in prætorio pro sede Apostolica requireret tradi vinctum Craynensem, Consulatus V.P. respondit reverenter; se in primis gesta Craynensis Serenissimò Domino Imperatori, cujus subessent ditioni, insinuâsse, qui deinceps voluisset ab eis de certis informari. Quapropter misissent suam ambassiatam, tum ad informandum, tum ad consulendum Majestatem suam in hoc negotio, quam in brevi applicaturam crederent. Et quia non liceret ipsis voluntate Domini Imperatoris adhuc incognita, quicquam in hac re sua, temerè attemptare, ne quasi ex deludendo Dominus Imperator pro temeritate hujusmodi suam in eos indignationem & vindictam convertere provocetur. Maximè cùm dictus Craynensis se oratorem illius nominaverit. His attentis P.V. humiliter supplicarunt, quatenus ad quindenam expectare dignaremini dictæ ambassiatæ adventum, quicquid extùnc ipsis pro sede Apostolica liceret, facturi. Miror, quomodo illam potueritis responsionem reprobare, cùm tam proba, justa, & honesta fuerit, & vix aliam tunc dedisse potuerint, nisi vel Papam enormiter, vel Imperatorem elegerint of-

offendisse,& se mulctandôs simul & infamia vel levitate consilii contemnendos dedisse. Posito nempe, quòd ratio postulandi dilationem defecisset, tam brevem tamen, quàm in re ardua ex juris moderamine merebantur, nescio, quomodo præter discretionem denegâstis. Nullum enim sedi Apostolicæ præjudicium ex ea sequi potuit, cùm Basileenses, ut decuit in negotio, quod contra Dominum Papam geri videbatur, ad suum superiorem Dominum, videlicet Imperatorem Apostolicæ sedi non rebellem, sed devotum recurrerunt consulendum, multiplex verò comodum secuturum erat: Eâ etenim expiratâ, optionem sine difficultate reportassetis, nec fuissent leviter spretæ: Taceo tam inaniter sententiæ fulminatæ, tot secordiæ positæ, tot oblocutiones, rebelliones,& contumaciæ suscitatæ, tot labores & errores inducti,& mota pericula. Noluistis dare quindenam cum debita venia, quæ crebro interim cum injuria pertinaci voluta est, & in sententiis dictandis, censurisq; fulminandis V.P.non ad instar jurium, quæ deliberationi, ponderationique insident, discreta, sed secundùm fervorem capitis præceps fuit,& immittendo vulneri Basiliensium, quam dicitis excommunicationis medicinam, non in vultu processus jucunditatem medici consolantis, sed furorem quodammodo & rabiem persequentis insinuâstis. *Angelus.* Audio te esse Basileensem, & scio, si secundùm ingenium tuum judicare deberes, nequaquam me cum Basileensibus malè egisse diceres. *Petrus.* Revera P.R. Basileensis natione non sum, sed incolatu, illis tamen non ad-

stri-

ſtrictus promiſſo vel obſequio, niſi favore quodam incolentis, attamen non favorem, ſed quæ mihi videtur, juſtam opinionem enarro. *Angelus.* Nihil egi, quod mihi à ſede Apoſtolica commiſſum non fuerit, ſicuti hæ bullæ inſinuant. *Petrus.* Bullas legi, nec aliquid illiciti vel præjudicii prætendunt. Mittens enim nuntium, vult eum facultate etiam ſuperabundante potiri, non ut, quocunque eventu, ſed ad neceſsitatem utatur, & ex hoc laudo Dominum noſtrum Papam, qui apud ſe dubius de eventu hujus negotii V. P. miſit, ſuperabundante facultate, fulciens, de timore veſtro ad Deum, & conſcientiæ integritate, nec non gravitate, prudentia, & diſcretione, ut non abuteremini, confiſus. Erat enim utile, ſuſpectum malum congruis antidotis prævenire, & conceptam inobedientiam de rebellium pectoribus diſpoſitis armis abrumpere, ac natum ex partu temerario per extenſum gladium verſatilem detruncare. Sed Baſileenſes, nec inobedientes, nec rebelles, ſed ſupplices, ſed obſequentes, ſed auſcultantes uſque huc fuere, velleque in futurum eſſe profeſsi ſunt. Nec audio vos aliquam juſtam moleſtandi Baſileenſes cauſam habere, niſi quod, ut dicitur, appetitu capelli. quem tamen ſedes Apoſtolica negat, de Craynenſi ſeducamini, mala utique impinctio, ſive vera, ſive falſa ſit. *Angelus.* Qui veritate exoſo exprobrare non poſſunt, figmentis nituntur. *Petrus.* Bullæ Apoſtolicæ cavent, & jus ſancit, inferiores, ſe de cauſis ſuperiorum intromittere non debere. Sed conſtat P. V. Baſileenſes à veſtris proceſsibus, tam latis, quàm comminatis ad ſedem Apo-

postolicam appellâsse, & sic manus vestræ clausæ sunt, & jurisdictio vestra ad sedem Apostolicam devoluta est, Præterea P. V. in publica sessione consulatus citavit Basileenses comparituros Romæ coram Domino Papa ad tricesimum diem audiendi mentem sanctitatis suæ super requisitione per vos facta. Perspicuum igitur est P. V. omnem à se jurisdictionem, quam habuit contra Basileenses, abdicâsse, seque omni facultate molestandi Basileenses denudâsse. Hinc malè molestatis Basileensès, cùm ipsi ad citationem V. P. ambassiatam notabilem miserint, defensuram partem ipsorum & excusaturam eos prorsus de omni, qua falsò accusati, sunt inobedientiâ. *Angelus.* Concesso; me ipsos, ut dicant, citâsse, tamen posteaquam ibi fuerim, novæ commissiones mandatæ sunt, ut videre poteris, quarum vigore ego procedo. *Petrus.* Emissa fortè est illa commissio, ignorata vestra citatione, & sic de se intelligitur retractata. Etiam nova commissio, novum requirebat processum, sed constat vos priores processus aggravâsse, quod vitium est in jure. *Angelus.* Non conferâ latius de his: Nolumus enim illa justificare Miror tui, quid torpeas in hac patria, cur non proficisceris Italiam, ibi posses crescere in virum. *Petrus.* Non conveniunt moribus meis Itali. Invidi sunt, subdoli ad decipiendum, faciles atque de fraude propria aliis malè fidunt. Præterea asini in Alemania clementius tractantur, quàm Alemanni in Italia. Angelus: hem quid dicis! Parcat tibi Deus: Si probasses Italiam alia sentires. Audio, quia Ignoras mores Italiæ. His altercationibus inter ridere-

dendum peractis, densantur tenebræ, fit hora tarda & tempus cœnandi. Invicem igitur salutantes digressi sumus cum bona venia. Manè dominus Doctor & ego revertimur: Legatus mandat mihi hesterna, ego hesterna repeto. Ille mandat, at vereri me debere ait, ut canem, quàm salarium exquirerem. Ego, inquam, mandata vestra non timeo; quia non estis judex meus; nec delegatus, nisi constet, V. P. suffultam esse eà authoritate, quâ derogare juri meo possit: vel dederitis salarium officio meo condignum. Nec ordinarius meus estis, cui similiter gratis quid agere nullus obligatur. Si quid igitur gratis agendum est, à vestris agatur. Mihi contra eos, qui me jam obligatum habent fidelitate gratis agere quidpiam non licet. Nec compellere me potestis, ut gratis quid agam, nisi expressam habeatis derogandi juri notarii facultatem: ubi enim V. P. unquam legit, quòd debeat aliquis sua mercede frustrari? Neque enim hactenus illa fuit sedis Apostolicæ liberalitas, ut nihil daret. Num V. P. sua legatione pro sede Apostolicà fungitur gratis? Scio, si essem ad pedes Sanctissimi, sanctitatem suam ità æquam, ita liberalem, nil à me gratis deposcere. Vobis igitur nec gratis quicquam egero, qui molimini in scandalum sedis Apostolicæ, ac turgidè ac procaciter maledicta evomitis in perniciem capitis vestri, in obedientes filios, sedis Apostolicæ. *Angelus.* Tu mentiris. *Petrus.* Non mentior, neque mentitum me esse volo, & videat V. P. ne quenquam publicis mendaciis egregiè convictam contingat, ut dignum est argui & castigari. Mendaciis enim cun-

act

cta pro sede Apostolica cogitatis in scandalum ejus peragere. Non convenit ille mos digno viro. Ast sic recessimus grata referentes Dominis nostris nuncia.

Responsum & anathema; quod in Basileenses Suesanus publicè vibravit, aqua, igni omnibusque commerciis interdixit; habet *VVurst.* lib. 6. p 473. Hinc alia ad Papam legatio, & ipsa Cardinalis mors, de qua aliter *Stumpfius* (vide sup. pag. 97) aliter *VVurstisius* l. c. secuta. Utro se modo res habeat, nostrum non est definire; sed nec causæ interest. Claudimus hanc appendicem Epistolâ Craynensis ad Basileensem Episcopum destinata.

Ecclesia Dei vivi columna, & firmamentum veritatis.
1. Timoth. 3.

Andreas, Dei gratia, Archiepiscopus Craynensis, sacrosanctæ R. Ecclesiæ, titulo sancti Sixti, Presbyter, Cardinalis, Pronunciator sancti Basileensis Concilii, Venerabili Domino Casparo, Episcopo Basileensi, fratri carissimo in Christo Jesu salutem æternam optat.

Accedat homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Scripturi ad te quædam, venerabilis frater, pro tua ædificatione, inprimis obtestamur per cha-

ritatem Christi Iesu audire ea à nobis patienter. Non enim nostra tibi proponimus negotia, sed Iesu Christi Domini nostri, quem, heu! coram multorum oculis proscriptum conamur, ipso adjuvante, cum gloria reducere. Nec nostrum, sed tuum honorem quærimus, & salutem nunciamus. Non ignoras de nobis, recolende frater, quantum apud fideles filios Ecclesiæ Christi, & paternitatis tuæ, in quorum tu ab eo adoptionem vocatus es perseverantes Concilium generale, quod fideliter pronunciavimus, Maii initio usque huc expectavimus in Spiritu Sancto legitimè congregari. Miramur igitur (cùm te pastorem deceat intendere ovibus, ne à lupis vel absumantur, vel dispergantur & grex tibi à Deo creditus detrimentum patiatur; Et non eas, vel solas, vel saltem mercenariis; ne tamen tu foris manens sis hujusmodi; derelinquere (te ab inde nunquam illuc fuisse, & saltim probasse facta nostra, & mala quidem reprehendisse, bona verò, vel ut decuit fortiter assumpsisse, vel saltem humiliter admisisse. An ignoras, te in eandem, quam nos vocati sumus, operationem vineæ Domini obligari? Cur igitur, postquam Concilium, quo illa excolitur, pronunciamus, non properas venire, si non ad Concilium, saltem cathedram tuam? Ministrum Christi te geris. Si igitur Dominum quæris Iesum Christum, non in castro reperies, sed exeundum est ad eum extra castra, ubi non modo ducitur inter latrones ad crucifigendum, portans humeris suis crucem quâ affigatur. Tu igitur accelerans non coactus ut Simon, sed voluntarius eum adjuva por-

portare illam, sume imperium ejus, aufer damnum Ecclesiæ ejus, amove ab ea scandalum, & quam in tuam curam sponsam ejus, quasi tuam, accepisti, diligenter cura, cùm ecce illa quærens dilectum suum à custodibus civitatis percussa est, vulnerata est, & corrupta est, sub arbore non malo, sed mala sub arbore quercuum violata est. Tu igitur suscita eam, unge vulnera illius, sana plagas ejus, quia infirmata est, & deformata nimis, & non est in ea species, neque decor, facies ejus quasi leprosæ, & à planta pedis, usque ad verticem capitis non est illi sanitas. Et si solus eam juvare non poteris, nitere tamen quasi possis solus, ut probetur diligentia tua, & caritas cunctis innotescat. Nôsti, frater carissime, olim hic inceptum fuisse Concilium, ad extirpandum hæreses, ad armatá, præcipue Hussitarum. Ad uniendum cum Latinis, qui adhuc regnabant, Græcos. Ad corrigendum mores, & pacificandum populum Christianum, quod quidem nondum legitimè, neque secundùm locum, neque secundùm negotia, sed heu secundùm celebrationem, & malè quidem, jam multis annis in maxima offensa Dei omnipotentis, in prævaricatione saluberrimarum ordinationum universalis Ecclesiæ, in incursione censurarum ejusdem, & cum maximo detrimento fidei & Christianitatis damno cessavit. Et nunquam in memoria hominum tam opus fuit Concilio, quàm nunc est. Fides enim in agone, vel saltem mortua est, quia opera non habet; hæreses in dies novæ pullulant, nec antiquæ extirpatæ sunt, & variæ opiniones, quæ rectæ fidei adversæ sunt horatim surgunt, mo-

res Christiani nusquam conspiciuntur: vitia non corriguntur, sed defenduntur, commendantur, extolluntur, vigent opera Diaboli, quibus tamen omnes renunciavimus. Opera Christi, ubi adhuc sunt, deridentur, blasphemantur, obloquuntur; & breviter, collatis ad invicem operibus nostris, & Evangelio, traditionibusque Christianæ institutionis major non reperitur contrarietas. Opera nostra fermè omnia contra Evangelium militant. Modica jam viget religio, nulla quasi justitia, pauca honestas, sed regnat avaritia, ambitio, pompa, libido, lascivia, & quicquid sanæ doctrinæ adversatur & tanta in utroque statu turpitudo geritur, quantam stylus non capit. Etenim quasi omnis vitę clericalis decor periit, & quemadmodum Isajas conqueritur: Sicut populus, sic sacerdos est. Prælia in populo Christiano non extinguuntur, sed foventur, & suscitantur. Nemo iniquitati resistit. Omnes quasi justitiam expugnare conantur. Nulla charitas, nulla unitas, nullum auxilium fidelium contra infideles crudelissimos hostes fidei, sed Christiani in alterutrum conspirant: Fœdera contra alterutrum cum inimicis Christi pangunt, & contra se invicem nutriunt, & gerunt odia, lites, schismata, prælia, sectas, scandala. Breviter, respice faciem totius Christianitatis. Intuere status, ætates, & sexus. Perquire tempora & periculosiora non reperies præsentibus, quæ nusquam aliter poterunt securari, quàm per sacrum generale Concilium, in quo Spiritus Sanctus docet omnia media pacis, honoris, salutis, charitatis, & fidei mentes quoque fidelium unit, ut

tunc

tunc non tantùm in medio duorum vel trium, sed multorum in nomine suo congregatorum ipse au- thor pacis & gratiæ, atque gloriæ largitor existens Dominus noster Iesus Christus donet rem, de qua- cunque Sancto ingerente Spiritu fuerint concor- dati. Vides autẽ, bone frater, & obsecramus efficaci- ter, ut debes cum dolore, cum compassione, cum charitate videas, quum Apostolicæ tubæ clangor non auditur ad salutem, sed ad avaritiam, & quos omnes timere deberent reprehensores, cùm sint plùs omnibus reprehensibiles ob sua crimina, cun- ctos timent Papa, & Cardinales, & qui alios debe- rent reformare, præ cæteris heu maximè deforma- ti sunt Principes dormiunt, Prælati trepidant, om- nes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Sicq. jam alter alterum, advertere & expectare non habet, ne cum dormientibus, qui suscitari non pos- sunt, & trepidantibus, qui ad fortitudinem, nimio tremore confusi, reduci nequeant, in periclitante na- vi Ecclesiæ pereat Dum igitur adhuc tempus habe- mus, operemur bonum ad omnes homines, maxi- mè autem domesticos fidei. Dissimulat enim ad- huc Deus peccata nostra propter pœnitentiam. Ti- mendum verò est, bone frater, timendum est nobis ut si etiam pœnitentiam cum lachrymis quæsieri- mus, eam non inveniamus, pœnitentiæ locum, cùm amplius non erit locus excusandi se per alterum, quod per se facere quisque debuit; Non implendi neglecta prorogatio temporis; non remedium ap- plicationis, sed sola mors indispensabilem vindi- ctam malorum inducat ignem sempiternum, quo-

modo illum à judicio justi, & in sæcula viventis Dei effugiemus, si tantam salutem Christianitatis nobis creditá neglexerimus, qui sumus ministri Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Hic jam quæritur, inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. Sataget igitur unusquisque nostrum satisfacere professioni suę & vocationi, qua vocavit nos Christus, cui, insigniti sumus charactaere indebili, fere signum martyrii in capitibus nostris, in militia sua, cujus nos milites sumus electi ad pugnandum pro corpore ejus, quod est Ecclesia, pro qua constituet nos in judicio, rationem reddituros de minimo capillo ejus. & omnibus damnis, & deformitatibus ejus, pro cujus abundantia & decore usque in mortem certare potentissimè tenemur, usque ad minimum quadrantem, non jota unum, nec unus apex tunc remittetur. Laboremus igitur sicut fortes milites Christi, accipientes, hortante Paulo, armaturam Dei, ut omnibus adversariis, inimicis, perturbatoribus. & deturbatoribus Ecclesiæ sanctæ Iesu, qui eam sanguine suo sanctissimo virginem speciosissimam, quæ maculam non habuit, neque rugam, constituit, & desponsavit, ut sit illi sponsa illibata, & in regnatione filiorum fœcunda. Dans illi secundùm diversa officia ministros & dispensatores nos. non solùm particulariter, sed cùm necesse sit universaliter, omnibus filiis ejus providere, ne in partu spirituali deficiant, ne à grato complexu matris devient. vel abstrahantur ad cædem, imò ne matris terrore seu oppressione vel abortiatur generatio, vel conceptu fœtus informis ab utero menstru-

ſtruoſe diſrumpatur, continua ſollicitudine intendere, obviare, & uſque ad ultimum anhelitus ſpiritum, & noviſsimam ſanguinis guttulam reſiſtere poſsimus, & in omnibus ſine culpa perfecti ſtare. Succincti ergo lumbos noſtros in veritate, & induti loricâ juſtitiæ, & calceati pedes in præparationem Evangelii pacis, in omnibus ſumentes ſcutum fidei, & galeam ſalutis, atque gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei, in vigiliis & orationibus, in jejuniis multis & obſecrationibus, in patientia ſumma, in charitate non ficta, ſub vivificæ crucis, redemptionis noſtræ vexillo, & umbra Sancti Spiritus conveniente, accedamus eum vero corde, in plenitudinem fidei, aſperſi corda, à conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda, teneamus ſpei noſtræ confeſsionem indeclinabilem, ut omnes, qui ex adverſo noſtrum ſunt, comprimantur, nihil potentes contra nos. Arma enim noſtræ militiæ non carnalia, ſed potentia Deo, ad deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe adverſus ſcientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum, in obſequium Chriſti, & in promptu habentes ulciſci inobedientiam, cum noſtra obedientia erga decreta univerſalis Eccleſiæ impleta fuerit. Et ipſa mater Eccleſia per totum terrarum orbem diffuſa in pace ſanctorũ, & unitate Chriſti adjutorio per nos ſollicitata in Spiritu Sancto congregari cœperit & florere. Noſtra enim æmulatione omnes homines nitimur, quaſi pacis Angelus provocare, ut in hoc ſaltem pietatis opus nobiſcum conveniant, Deo adju-

vante efficientes, quatenus expulsis de populo Christiano erroribus sedatis bellis, & extinctis vitiorum illecebris, ipso dirigente, fidei unitas, animorum concordia, & sanctorum morum disciplina, introducta conservetur. Ad hoc autem provocandum & si non sufficit, Christianos nos esse, Prælatos Ecclesiæ, & Apostolorum successores nos esse, ministros Christi nos esse, membra corporis ejus nos esse, etiam authoritates videlicet Conciliorum Constantiensis & Senensis, & Martini Papæ V, imò & tunc Eugenii IV. sub quibus illo tempore inceptum, jam jam ad finiendum legitimè Basileense præfatum per nos cum suis interminatis propositis resumptum, suffragantur. Præterea ex superabundanti coercet præfatæ Synodi Constantiensis, quæ jam annis viginti pro Concilio clamat, damnabiliter infracta constitutio, cujus in omnes penè supereffluunt, non curantes interficiunt, curantes verò cùm sint medicinales curant: Et ultra hæc pericula, damna & scandala Ecclesiæ tam ingentia sunt, ut istis deficientibus, Clero non curante, à laicis, tanquam fidei defensoribus, & firmissimis Ecclesiam conservantibus Exedris de novo esset indicendum, tenendumq; Concilium: Ad hoc etiam provocandum his moti periculis, damnis, scandalis, illis freti authoritatibus, & hac constitutione inducti nedum, sed coacti, docti ab Apostolo, cùm vires nostræ ad debitum non sufficiant: Igitur non in quantum debemus, sed in quantum valemus corripientes omnem hominé, & docentes omnem hominé, in omni sapientia, ut exhibeamus omnem ho-

hominem perfectum in Christo,non timemus sustinere persecutiones, minas, terrores, infamationes,ludibria,tormenta pro Ecclesia Christi, etiam ab homine talismodi,qui superiori sede scandalosè tentus, & vicem Christi in Ecclesia malè adeptus, mente quoque & moribus corruptus, & nedum circa officii,imò & fidei(*NB*)professioné re probus, nullam penitùs in Ecclesia potestatem habet in destructionem, quam tamen habere poterat, in ædificationem. Illud solùm respicientes, quòd Deus dedit Christum, videlicet super omnem Ecclesiam caput,ex quo totum corpus, per nexus & conjunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei. Horrendè enim & citò apparebit,quum judicium durissimum in his,qui vel dormiendo vel trepidando, & non fortiter Ecclesiæ Christi,& populo Christiano præsul fiet, & potentes justo Dei judicio potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cujusquam Dominus, nec reverebitur magnitudinem cujusquam. Tu igitur,frater Episcope, vide ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud impleas. Respice Christum, respice conscientiam, respice officium. Cave iram Dei,cave censuras Ecclesię,cave damnationem propriam. Ne diutius differas venire in adjutoriũ Ecclesiæ sanctæ Dei. Disce (*NB*) à filiis tuis, quid agendum tibi sit, quos tu id docere debuisti, nec homines magis,quàm Deum timeas. Horum enim violentias ad ultimum effugere, saltem per mortem poteris,illius vindictas minimè. Nec timori ullus tibi locus est, postquam enim filii tui te

patrem & pastorē suū (*NB*) defendere volunt, ut eis conformatos, hoc sanctū opus nobiscum, Deo adjuvante, persequaris, eique secundùm debitū tuum auxilium impendas & favorem. Nemo est, qui te vel jure, vel violentia tuo Episcopatu destituere valeat. Cogimur sic loqui tibi. Videmus enim, si rectè videmus, te opus quidem velle hoc sanctum, & optare, nec credimus, quòd aliter de te audimus. Multi equidem alii quoque, qui possunt, volunt, sed temporalia magis curantes, quàm animam, homines, quàm Christum, redditus quàm Ecclesiam, lanam, quàm oves, non exponunt corpus, ut animam redimant, ut veniant ad Christum, ut defendant Ecclesiam, atq; oves. Charitas enim in eis refriget, & superabundat iniquitas. Perverso ordine, qui foris est homo eorum innovatur, interior corrumpitur de die in diem. Descendunt nimis in animalitatem, spiritualia verò illis non sapiunt, non intelligunt, quòd per multas tribulationes introeundum sit in regnum Cœlorum. Ita vivunt in deliciis, quasi *præter* illas nullæ sint, vel quasi per illas ad perpetuas veniendum sit. Sed non sic introivit in regnum suum Christus Dominus noster, qui etiam docuit volentes venire post eum in regnum suum, abnegare oportere seipsos, & tollere crucem suam, & sequi se per viam arctam, per quam utique injerunt sanctissimus Iohannes Baptista, Apostoli, Prophetæ, Martyres, sanguinem suum pro Testamento Dei fundentes. Omnes appetunt triumphum, sed pauci, & heu paucissimi volunt militare cum Christo. De his satis. Tu verò frater sapienter considera,

quòd

quòd tu Concilium incipere debuisti, quasi loco Concilii præsidens, nam ex hoc facilius potuisses. Sed quare neglexisti, ne nos impedires in incepto, quemadmodum animo hoc tuo proposuisse accepimus? Igitur illud à nobis intellige; quòd si nos à loco isto universali Ecclesiæ, militante, tuo motu, vel aliorum quorumcunque mandato pellere inexcusabili, insania per te vel alios, quovis modo præsumpseris. Nos non pro nostra, sed omnipotentis Dei, & totius Christianitatis injuria, adjuti favore summæ, & individuæ Trinitatis Patris, Filii, & Spiritus Sancti, & virtute Domini nostri Iesu Christi, atque authoritate universalis Ecclesiæ, pro cujus causa vitam nostram fidei zelo, & ardore charitatis inextinguibili, in spe mercedis æternæ, devovimus, à gratia Domini nostri Iesu Christi, & communicatione amarissimæ passionis ejus, & pretii redemptionis nostræ, sanguinis sui sanctissimi, pro nobis in cruce effusi, à cœlesti Ierusalem, & ipsa visione pacis æternæ, id est, triumphante, atque militante Ecclesia excludimus. Declaraturi abinde, te fore inimicum Iesu Christi, persecutorem Ecclesiæ sanctæ Dei, & Ethnicum, & Publicanum vitandum excommunicatum, anathematisatum, omni dignitate denudatũ, & vita ipsa indignum. Constituturi te coram Deo, & Domino Iesu Christo, judice vivorum & mortuorum, authorem & causam omnium & singulorum, quæ abundè contingant, damnorum scandalorum, & periculorum in Ecclesia sancta Dei. Et sic per te, vel propter te compul-

si

si recedentes, ecce pulveres de pedibus nostris excutiemus, quae erunt tibi in damnationem, & confusionem testimonium persecutionis tuae coram Deo, & omni creatura in novissimo die. Posituri contra te & omnes foventes vel assistentes tibi anathema Moran-atha in virtute Dei. Ecce, frater charissime, apposita est tibi vita & mors, salus & damnatio, gloria & confusio, ad quae volueris porrige manum tuam. Deus autem dirigat cor tuum, & corpus tuum in charitate Dei, & patientia Christi, ut cum gloria possis apparere & effugere ultionem in die vindictae

DEI.



SE-

Sectio II.

De

GINGISCHANISMO.

[a] Sequitur [b] Gingis-Chanismus, qui, a [c] Gingis-Chano dictus, superstitio est longè [d] latéque patens, ex Islamismo [e] quidem mutuata & interpolata, eidem tamen, non secus [f] ac Judaismus Samaritanismo, exosa & infesta.

[a] Non quidem ordine naturæ (Muhammedismus enim ut filiam mater præcederet) sed cognitionis. Multa etenim, ut suo loco dicemus, ex Arabum monumentis inferentur, quæ Muhammedismo non pœnitendam adferunt lucem. Recludimus autem hac sectione pleraque Gingischanismi arcana, ut, promisi memores, universam Tamerlanis Historiam, ὡς ἐν τύπῳ, proponamus.

[b] Vocatur aliàs *Lex Gingischanica*; *Abm. Arabschia.* pag. 436. *Fundamenta Gingischanica*; *id* p. 403.

[c] De quo, posterisque ejus, & authoritate, aliquid diximus Sec. XIII. p. 489. & XIV. p. 838.

[d] Refert enim *Abm. Arabsch.* p. 403. *Ghagatais,*

teos,seu Scythas.Dastaos, Chataos, Turcomannos his sacris fuisse imbutos.

[c] *Id.ib.Fundamenta Gingis-Chanica se habēt ut Ramiscientia juris in religione Islamica, qui à via Muhammedis abducebant.* Vt, quid *Ramorum* nomine intelligatur cognoscas, confer quæ diximus *Anal.* p.1.p.285.288. Quæ, in specie hujus religionis fuerint dogmata, vix aliunde melius colligimus, quam ex eodem *Ahmede Arabschiade.* Ejus igitur araturi vitulâ dicimus. 1. *Gingis-chanicos aliquam & Dei, & providentiæ divinæ habuisse notitiam.* Huic sanè Tamerlanus omnia accepta tulit. *Arab.* p.419. 2. *Templa & Mesgidas precibus destinatas extruxisse.* Vnde magna illa Tamerlanici Templi structura, de qua *Arabsch.* p.303. Vidit in India ædem splendidè extructam, cui similem Samarkandæ erigi voluit, ex solido marmore. Commisit negotium amico cuidam suo, Muhammedi Ghaldo; qui ut votis Tyranni satisfacere, nullum non movit lapidem. Nec dubitavit, quin & à posteris laudem, & à spectatoribus admirationem, & à Timuro gratum animum meriturus esset. Sed aliter cecidit. Cùm enim *Malca Cobra*, Timuri Conjugis, instinctu, Collegium è regione Templi illius Cathedralis, & altitudine sublimius & loci naturâ firmius erigeretur, adeò illud indignè Timurus (qui nec ipse secundùm ferre poterat, nec in illis, quæ suasorem eum aut impulsorem habebant, mutationem) tulit, ut Muhammedam Chaldum flagris cædendum, humi raptandum & discerpendum im-

im manifsimis objecerit militibus. Vide p. 305. ubi plura de hoc templo. Non igitur mirari debuisset *Pet. Perondinus* c. 23. *Scyticum hunc, impiè profanum, delubris sæpe pepercisse, cùm cætera promiscuè omnia prosterneret.* De splendidis eorum sepulturis, religiosis sepulchrorum visitationibus, diebusque festis commodior differendi locus erit in ipsa Historiæ Timuri tractatione.

[f] Vnde Tamerlanus, Gingis chanismi fulcrum & columna, à Muhammedanis ignominiosissimis appellatur Nominibus. *Schah. Manzur* eum Charegh, seu *Schismaticum, & aversum, à vera religione* vocat. *Arabsch. p. 54.* Aliâs dicitur. *1. Oppressor p. 45. 2. Infidelis; Ib. 3. Dæmon. p. 47. 4. Portentum, homo astutus. p. 46. 5. Claudus & luxatus Ghagatæus p. 48. 6. Vipera. p. 69. 7. Aerumna, vel calamitas. p. 70. 8. Tyrannus impius, infidelis. p. 75. 79. 9. Perfidus & dolosus. p. 94. 10. Homo truculentus & vastator improbus. Ib. 11. Aldighal, id est, Antichristus, cum quo Gog & Magog. p. 163.* Degnal vulgò nostri, sed malè, Turcarum Antichristum appellant. Vide *oper. succ. camer.* Cent. 3. p. 30. Ipse vicissim Timur Muselmannos gravissimis ubique suppliciis affecit. Cæde eorum in Diarbekra tyrannum delectatum, scribit *Arabsch.* p. 93. P. 35. dicitur *frenum suis militi-*

litibus laxâsse in cultores Dei (i.e. Muselmannos,) *& terras eorum*. P:98. Arce Maredin expugnatâ in templum seu Mesgidam, ceu asylum, se Muselmanni recipiunt, mox tamen oppresi neci dantur, ipsa verò Mesgida in favillas redigitur. P.94 Maleczalichum *Martyrem* appellat, quòd Timuri manu occubuerit. Plura suo sequentur loco.

II. Ita autem [a] superstitio hæc, cum ipso [b] Timuri seu Tamerlanis imperio, & crevit, & honorata esse cæpit, ut fidem penè superet.

[a] Fateor quidem, me non observâsse, Tamerlanem, vel quenquam sacra sua deserere coegisse, vel Muselmannos tanto odio prosecutum fuisse, ut eos tolerare noluerit. Quis verò dubitet Regis ad exemplum, magnam partē, compositū fuisse exercitum? Probabimus postea, eos etiam, qui cordis assensum Gingis-Chanismo præbere nunquam voluerunt, communem castrorum sortem declinare non potuisse. Quis etiam inficietur, multos Muselmannos metu, si non mortis saltem infamiæ, religionem Gingis Chanismo non adeò dissimilem, mutâsse?

[b] Quàm latè brevi tempore, Timurus Imperium suum diffuderit, creditu difficile est. *Puro ei obsequio* (verba sunt *Ab. Arab*.p.79.) *devota erat Samarkanda, & Dynastia ejus; regna Mavvaranahara* (ita olim dicebatur quicquid erat ultra oxum ad regiones Synarum) *& plaga eorum*;

eorum; Turkestan & regiones ejus, quibus vicarium dedit Chodidadum (id est, Theodoretum, seu Theodorum) *Chorasmia, quam, ex improviso obrutam, suo Imperio subjecit; Kaschgar, quæ in corde* (intimò recessu) *Chattæorum & Balachschani, quæ regna, suis distincta finibus, Samarkandâ longè distant. Climata Chorasana, & potior pars ditionum Mazandranæ, Restumdaræ, Zoulestanæ, Tabrestanæ, Rejæ, Gazanæ, Istarabadæ, Sultaniæ, & reliquæ regiones illæ, montésq. innaccessi: Iraka Arabum & Persarum excelsa; idque sine ullo adversario contradicente, aut inhibente, cùm in omnibus istis regionibus aut filium haberet, aut nepotem, aut amicum, cui tutò inniteretur.* Unde *Dominus Angulorũ climatum septẽ; Possessor maris & luti, seu terræ; Victor Regum & Principum* appellari consuevit. *Id.* p. 399. Confer vitam ejus à *Pet. Perondino Praten, conscriptam* c. 4.

III. Hæc verò Timuri Historia, cùm & [a] memorabilis sit, & ab [b] Europæis non satis exactè descripta, paulò fusius

ex Arabum monumentis, à nobis re
censebitur.

[a] *Ahmed. Arabsch.* pag. 2. agnoscit, bellum hc
Scyticum esse, *ex maximè admirandis rebu
gestis, in quibus obstupescat cordatus, & ca
liget in tenebris obscuritatis ejus, perspica
& intelligens, desipiat sapiens, abjectus si
videatur potens, & vilis venerandus.* Et p.
*Est hæc rerum una maxima, & singular
quoddam portentum, quod ne ipsum qui
dem voluit satis describi.* Vnde cum idem au
thor prolixè satis & fusè res ejus gestas enarrâsset,
guttulam modò ex mari degustandam propi
nasse; p.448. fatetur.

[b] Hinc querela Clariss. D. Golii, præfat. in *Ahm
Arabsch. Fatale illud Timuri nomen, ut quon
dam totum terrore implevit orbem, ita po
steris admiratione & stupore captis, ingens
cognoscendæ tantæ rei desiderium reliquit.
Quæ autem ad nos hactenus de illa perve
nere, vix umbræ haberi possunt, aut vix a
liud, quàm somnia & commenta debent; ni
si pauca forsan, quæ in Europæ confiniis ge
sta sunt. At Orientis populi, quos Scythic
illa belli conquassavit tempestas, proprio
casus & universam rem, ut facere cum fid*

po

poterant, ita cum diligentia memoriæ mandârunt, velut spectaculum omni populo atque ævo exemplo. Inter Europæos, qui hanc descripserunt Historiam non postremi, meo quidem judicio, censendi sunt *Petrus Perondinus* Pratensis & *Schiltbergerus* Bavarus, quorum ille Latino, hic Germanico Idiomate multa habet, quæ ab ipsorum Arabum relatione non longè abeunt. Hic præsertim, qui eo ipso tempore, quo Timur per orbem fuit grassatus, bellum Saracenicum contra Bajazethem, seu Abi Iezidum fuit secutus, qua occasione remotissimas Persiæ & Arabiæ peragrâvit regiones, easdemque accuratius descripsit, quàm ab homine plebejo expectari queat.

[c] Atque hic, omnium instar, erit *Ahmedus*, filius *Arabschæ*, qui ut jam antehac monuimus vitam Timuri, & res ejus gestas prolixis complexus est commentariis. Hoc verò tanto melius poterat, quantò plura vel ipse vidit, vel à præclaris viris accepit. Floruit autem hic author an. H. 814. i e a Ch. 1431. & deinceps. Hoc potissimum scripto & *speculo Ethico*, cujus meminit, p. 58. & alibi, inclaruit. Historiam Tamerlani ipsi placuisse Orienti, non obscuris se testibus cognovisse, fatetur Clariss. *Golius*. Nec dubium est; quin ab Arabibus potissimum, quorum delitias, quas jam tum communis illa calamitas obliterare videbatur, & amplissimos reclusit thesauros, magnâ inierit gratiam. Vix enim credo, alium in Arabum Bibliothecis asservari authorem, qui Veneres Arabicas studiosius sectetur, adeò ut

vel unus Ahmedus plus facessat negotii genuinum sensum eruturo, quàm ipse Alcoranus: Nec male, Celeb D. *Golii* sententiâ, ad Arabici studii metam pervenisse dicitur, & palmam ferre, qui unum hoc ejus stadium ritè confecerit. Quàm copiosus est verborum ὁμοιοπτώτων apparatus? Quàm artificiosus periphrastes Veris p. 225. 286. 333 Hyemis p. 308. Diluculi p. 59. amœni tractus, p. 246. 292 mortis impiorum, p. 317. Singularis humanitatis & benevolentiæ Chalili, quam ingeniosè, ipsis ordine Arabum elementis exprimit p. 327? Sicut alibi periphrasibus suis inservire voluit duodecim signa Zodiaci. p. 308. Quantò ubique instructus versuum agmine? Nihil penè excidit, quod poëtico condimento non ad usum revocaverit. Cùm *Schah-Schegbabus*, Schirazi Rex, filiam suam Timuri filio desponsâsset, resque tandem & spes fraudulenter decollâsset, occasionem hinc de hominum inconstantia conquerendi nactus, ita lusit. *Cùm delegeris excelso negotio mediatorem: utique cave tibi ab infortunio ejus, ac contra eum prospice tibi: Scito enim naturam generis humani fictam esse ex dolo, impostura & fraude. Ideoque noli fidere unquam ulli conciliatori: Tu verò ipse per te ipsum dispone, nulli committens te. Utique vir ille Mundi est & Phœnix ejus, qui nullo nititur viro prorsus in mundo.* Ne metu semper rerum fu

futurarum animum abjiciamus, aut oscitantius officium faciamus, consilium carmine suppeditat *Cùm solicitus intuetur vir quod proposuit sibi negotium avertet latus à recordatione eorum, quæ sequi possent*: Moriendum omnibus, quàm memorabili poëmate monet? *Vivas in mundo, quamdiu volueris, & assequere in eo, quocunque collimaveris, famæ & nominis celebritatem; Filum tamen vitæ ruptioni est vicinū, & funis commorationis cōstrictus morte*, p. 142. Sed & mulierū sæpe calliditatē & astutiam multa orbi intulisse mala, facetis pangit versibus: *Nihil amputavit colla virorum nisi mulieres; Quæ enim excitari potest ærumna, cujus illæ sunt imperitæ? Et quot malorum ignes combusserunt præcordia hominum, quibus nulla fuit causa, præterquam dolus earum?* p 58. In locutionibus hyperbolicis, proverbialibus, similibus, dissimilibus, quibus totus textus luxuriat, quàm nihil vulgare habet author? Id potissimùm dat operam, ut, vel ad Historiam aliquam veterum, sacram etiam, alludat, vel ritum non ubique obvium, vel insignem paranomasiam. Numerum eorum, quos Isphahanæ Timur occidi jussit, initurus, inquit pag. 66. *Sextes plures interiisse, quàm fuerit populus Jonæ, filius Matthæ*, id est, Amitthai, de quo *Hist.*

orient.p.77.Sic,p.17.*ait,omnia ensium fulgore ita micuisse,non secus ac si institisset hora,* id est,*ultimus dies*. Est enim unum ex 64 nominibus judicium extremum notantibus. Arschiundum Timur supplicio mortis addicturus introducitur; *legere eum jussisse calcem Suratæ Noachi & Saba*.p.73. Cum scelestus quidam Timuri milês in expeditione Syriaca non modò mulieri velum, custodiendæ pudicitiæ adhibitum, avulsisset pag 76 sed & colaphum inflixisset, filiola, quam gestabat,lactans,gemitu & vagitu dolorem testata fuit. Accurrit interim Camelarius Bagdadensis, quem mater misericordiâ affectum, filiolam suscepisse speravit Ille verò & ludificatus eam fuit,& filium indignissimo morus genere interemit, quod scelus sequenti parœmia: *In ea perpetravit idē,quod Judæus ille in ancilla meritis clara;* expressit. Alludens ad rem Muhammedis tempore gestam. Referunt, habuisse Iudæum ancillam ἀργυρώνητον, liberalem & beneficam in pauperes. Monitam à Iudæi filio,ut modum teneret, respondisse: Muslimica sum. Hoc cognito,Iudæus illam manibus pedibusque truncatam misere peremit: *Gal*.Sultan *Ahmed*.Adrebighanæ & Irakæ Arabum Rex, animadvertens, se exercitui Timuri, quem *torrentem* vocat *inundantem*,esse imparem, fugam capessit. *Cùm enim*, inquit, *fluvius venit Dei, cessat fluvius Isa; nec resistere potest magia Pha-*

Pharaonis,cum baculo Mosis.p.82.Insolentiam militię descripturus ait,eam *honestatis leges violâsse,non secus atq. populum Temud & Ad*. p.93.Postquam Indorum Elephanti,dolo & astu à Timuro essent domiti, monet scriptor,pag.137. *legisse infideles Suratam auxilii contra socios Elephantorum*. Confer.p.250.ubi contra Romanos,id est, *Othmanida*, victos lecta dicitur *Surata auxilii*. In prosopographiis quàm fusus sit & verbosus,vel unico discamus exemplo. Propudium & retrimentum illud hominis, quod violentas Solimani Chano intulit manus, ita describitur.p.75.*Mancipium nigrum, ærumnæ quasi concitandæ destinatum, cui Satanæ inserviebant, & mali Genii milites atq. asseclæ ejus erant,quòd vestis noctis truculenta, ex stamine nigredinis illius texta: & radix arboris ad ortum ejus,quasi essent capita Diabolorum,ex grano viscerum ejus progenita; qui delectetur rugitu ejus: Flamma ignis infernalis,cujus aspectus gratus lamiis,&c.* Et,quod versu exprimit,*cujus aversentur vultum ipsi Dæmones, usque adeò, ut dum intuentur eum,reverti petant in gehennam. Abstulisse Deum ex corde ejus misericordiam, & creâsse viscera ejus ad luctuosum*

malum. 2. Ductor ille Camelorum cujus meminit p.76. describitur, *inclinatus ad corruptionem, formatus ad pravitatē, effectus ad sævitā, duritiémque, factus ad malitiam & improbitatem, plenus sordibus, distentus noxiis, in cujus corde Deus nihil creârit misericordiæ, quod non evulserit.* Huc pertinent sequentes formulæ. *Erant autem ibi* (Abscharæ) *sicut sceleratus in mense Ramadan, & Zindikæus* (Sadducæus, de quibus *Histor.Orient.* p.169.) *inter Alcoranistas*, p.336. locutione proverbiali de rebus aut personis dissimilibus. Vastitatem & tyrannidem militiæ Tamerlanicæ graphicè depicturus, pari eam loco habet cum *Ad & Temud*; p.340. Hominem nive quasi enectum & rigentem similem factum asserit Pharaoni, p.311. Loca munita emphaticis quidem insignit nominibus (vide p.275.) id verò hyperbolicum valde est, cùm pag. 258. arcem Isphandiari vocat *rebellem magis* (quo sæpe author utitur vocabulo, cùm locum expugnatu difficilem exprimit) *ipso Diabolo, & tenaciorem, seu firmiorem manu avari.* Phrasi. p.246. *projecit illud, sicut projecerunt Judæi librum Dei post terga sua*; alludit ad Alkorani phrasin, qua Muhammed. usus fuit. Et p.394. ait, ex fuga retractos Elephantis fuisse objectos, qui ita illos tractârint, *quemadmodum ultimo die*

tra-

tractaturi Cameli sint eum, qui decimas denegâsset: Sed & moriendi formulis delectatur peculiaribus. Eleganti paronomasia obitum describit Pheruz Schahi, Regis Indiæ: *Translatus est,* inquit, *ex turba mundi in misericordiam Dei.* p.132, Regum Syriæ. *Translati sunt in domum pacis*, p.139. Ilderim, Abi Iezidi: *devolutus est ad misericordiam Dei,* p.268. At de Tamerlano ubi sermo fuerit, stylo verso, scribit: *Delatus est ad maledictionē Dei,* p.266. vel: *perdidit eum Deus,* pag.264. Iudicium suum de Historiæ hujus authore & stylo, Epistola valedictoria an. Chr. 1644. vulgavit Amstelodami *Levinus VVarnerus.*

IV. Antequam verò ipsam Timuri Historiam aggrediamur, operæ pretium fuerit paulò diligentius expendisse. A, Quo statu tum Arabum, tum cæterorum, quos debellavit postea Timurus, vicinorum, fuerit [a] Imperium.

[a] Præfert hæc προθεωρία sectioni sequenti egregiam facem. Cùm enim ad Muhammedieæ Historię continuationem nulla amplius ad manus sint nobis monumenta, opportunè hic author τὰ ὑστερήματα supplebit. Ergò, ut ab utraque IRAKI faciamus initium, *Babylonica* seu *Persica* tum

præfuit *Muhammed*, Ben. *Motferi*, Ah. p. 42. quem excepit Filius *Schah. Scheghabus* p. 47. aliique Reges Regumque gnati, quorum postremi, numero 17. ex improviso à Timuro, ut audiemus, oppresi & enecti sunt. De *Muhammede* Motferi filio, cui præter Irakenos potentes, p. 71. Kirmanii quoque paruerunt, prolixè *Ahmedus*, pag. 42. Ejus, judicio, *homo fuit præstantissimus, justitiæ cultor, habitans in provinciis Jezed, & Aberkavah, præditus magnâ potentiâ: unde de eo eminus & cominus vel spes, vel timor.* Fuisse autem, refert, ex Chafaghitarum familia latronem Arabem, qui itinera inter Iezed & Schirazum adeò infestârit, ut nec pauperi, nec diviti tutò transire licuerit. Nomen viri Hamaluk, quem ne quidem jaculorum stellarum instar, advolantium, terrere potuerit strepitus quin magnam regionis illius partem exitio dederit. Accidisse verò, ut, cùm loco depresiore Arabem *Muhammed*, Pater *Scheghabi* adortus superâsset, caputque amputatum Sultano obtulisset, cæteris eum proceribus prætulerit multaque in feudum ei loca assignaverit. Numerosam quidem habuisse prolem, propinquos & nepotes, eo tamen omnes loco, ut Principibus digna eis delata fuerit reverentia & obsequium. Excelluisse *Schah-Motferum, Schah Mahmudum, & Schah. Scheschebum*, filios, viros eloquentes, & faciendis imperatis promtos. Cùm autem mortis hora fato immutabili Sultano instaret, Imperii fasces *Muhammedi*, cui, quod arridentis ubique fortunæ magni erant,

suc-

successus, facilior quam aliis ad regnum patuit aditus, commisisse. Atque sic *Muhammed*. Motferi filius cæteris prælatus, Rex Regnorum Irakæ Persicæ (Babyloniæ Barbarorũ electus, absolutum, sine ulla contradictione, obtinuit Imperium. Symbolum ejus fuit: *O Rex Regum, qui Imperium largiris cui cupis!* Superstite adhuc illo, mortuus est filius, *Schah-Motfer*, vir celebris, qui filium reliquit *Schah-Manzurum*. Orto postea inter Schah Scheghahum & patrem dissidio, hic captus, prehensus, oculisque orbatus regnum illi reliquit. Laboravit autem *Schah-Scheghabus* bulimiâ: *Unde jejunii domi, forisque impatientissimus: Precibus sæpe apud Deum institit, ut ne quid commune cum Timuro habere cogeretur.* Cùm ad finem vitæ paulatim vergeret, propinquos suos & liberos, quos inter regna partiretur, adesse jussit. *Zeinabeddino* filio, Schirazum, Imperii sedem (p. 44.) quo Legati confluere solebant, tradidit: Fratri Sultano *Ahmedo* provincias Kermaniæ: Nepoti ex fratre *Schah-Iahia*, Iezdam: Alteri Nepoti *Schah-Manzuro* Isphahan. Testamenti pergameno inscripti, & adhibitis, qui magno numero præsentes erant, testibus confirmati, executionem commendavit Timuro: quod tamen, ut author loqui amat, *perinde fuit, ac si quis turbini committeret ventum.* Gliscentibus autem, mortuo *Schah-Scheghabo*, inter propinquos litibus, *Schah-Manzur* patrum suum *Zeinabbedinum* in-

insidiis petiit, Schirazo ejecit, luminibus privavit, atque sic id ipsum scelus, quod antea *Schegbabus* in patrem, nepos in patruum designavit. Cui occasioni Timur intentus in turbido pro more, feliciter piscari perrexit. Occupato enim Mazandranæ regno (est illud ad mare Caspium inter Occidentem & Austrum situm) Testamenti à *Schab. Schegbabo* constitutus executor, *Schab-Manzurum* cædis in patruo *Zeinabeddino* perpetratæ, accusat, eandemq; nomine filii *Zeinabeddini*, cujus tutor erat, ulcisci constituit. Vocatis igitur in subsidium vicinis suis *Schab-Manzur*, armis se tueri voluit. Illi verò jam ante divortiis distracti, obsequi renuentes, suorum quisque curam gessit. Vnde tantùm bis mille cataphracti ad Timuri vim repellendam ei accesserunt. Munita itaque urbe præsidio, militibusque, quos ad patientiam & constantiam cives excitabant, dispositis, monetur à proceribus, ut ne quid præcipitet. ***Pone,*** inquiunt, ***tuta hæc relinqui munimenta, ita ut nihil extimescendum nobis sit periculi, quæ victoriæ spes? Num, si vel maximè Timuri aliquot Archistrategos, sustuleris è medio, manipulum hunc cataphractorum nubi tam densæ & constipatæ, cum successu oppones?*** Quòd si verò, in fugam converso exercitu tuo, ipse quoque (quod consultissimum fuerit) Tu, eadem salutem petas, quid nobiscum agetur? Erimus utique libidini eorum expositi, neque pœnitentiam nostram aliter quàm rapinis incen-

diis,

diis, captivitate redimere licebit. At *Schah-Manzur* animo obfirmato, manu clavę apposita, vires se periclitaturum cum suis repetit, cùm & vincere & vinci utile sit, illo se voti compotem reddi, hoc curis pro aliorum salute toties iteratis exolvi. Ne verò temerè quid agere videretur, distributis per Castella triariis, Tribunos, cæterosque militiæ Duces ita compellavit: *Negotium nobis est cum adversario non contemnendo, qui, etsi religione à nobis differat, intima tamen quaque nostra, perinde ut indigena, exploratè habet perspecta:* Nec proinde tutum erit ab eo in certum nos aliquem locum coarctari, aut pedem cum eo conferendo cominus pugnare; Potiùs illum hinc inde lacessamus, diu noctuq; insidiantes aversus, & adversus adoriamur, pellectoq; ei, in præruptos montes, valles & calles, vias obstruamus. Vos modò, viri fortes & ingenui (*camporum pardos* Arabs vocat *&* *belli aquilas*) bono estote animo, continuis vestram excubiis fidem & vigilantiam probantes. Ego mea vos diu præsentia non defraudabo, nec patiar, hostem periculosè appropinquare. Si obsidione vos urgeat, repellendæ injuriæ pares estis. *Vobis interim Deum, cujus certissimum est præsidium, propitium precor. Summum autem vestrum esto solatium, quòd ærumna hæc à Deo Opt. Max. per Prophetam suum Mosen definitos non transiliet limites. Hæc,*

per

Per Deum, tutissima fuerit ratio. His in militum animis relictis stimulis *Schab-Scheghabus* abitum meditatur, & ecce, urbis porta egressurus, à vetulis quibusdā barbaro ei sermone valedicentibus, convitiis obruitur. *Ecce*, inquiunt *scelestum hominem! Qui facultatibus nos nostris spoliavit, sanguiníque imperavit, jam, cùm ejus maximè indigeremus ope, nos destituit, & hostium unguibus exponit! Utinam ad votum nihil succedat, & qui capessat arma habeatur indignus!* Qua lamiarum petulantiâ vehementer commotus, juramento confirmavit, nihil sibi prius futurum, nihilque antiquius, quàm ut hanc infamiam luculentâ victoriâ dilueret. Concitato itaque cursu, Ducibus in mandatis dat, ut præliandi facerent initium. Sed malè cessit. Etenim *Muhammed*, fil. Zeineddini, Dux Chorasanus, Timuro familiarissimus, cùm potiori Legionis parte in Castra ejus transit, vix mille apud *Manzurum* relictis, qui tamen pauci hostem adeò intrepidè sunt aggressi, ut statione sua nullus abjerit, usque dum, serâ tandem vesperâ, fine prælio imposito, ad latibula quisque sua redierit. Prælii atrocitatem author Arabicus, verbis exprimit valde Emphaticis: *Percussa belli ignitabula ignem emisisse, volitasse tela velut scintillas, & capita ensibus præcisa, ceu demessas fruges, falcibus dispersas*: pag 56. Obscura tamen & profunda jam nox

Schab-

Schah-Manzuro alia suppeditat consilia. Stratagematibus agere cœpit, & quidem feliciter. Pernicissimi equi caudæ cacabum æneum alligatum vesti laceræ arctissimè involvit; eodemque stimulis agitato, & in hostium castra immisso, terrore panico eos ita percussit ut in mutua sævientiū viscera (vide p. 57.) una illa nocte hominum decem millia mortem oppetierint. *Schah-Manzur* interea, accipitris instar, insidiatus, fugâ salutem quæsituros magno numero cæcidit. Appetente mox die, artib. Schah Manzuri circumventos Temurlanici animadvertunt, ipse Manzur, etsi à plerisque desertus, manu quingentorum collecta, hostem invadit, & abjecto mortis metu, ingeminatis subinde verbis: *Ego sum Manzur constans & Deo fretus*, (*vox Arab. etiam* αὐτάρκη *significat*, *& præfectum annonæ, penes quem est singulis septimanis statuere pretium*) animum suis addidit. Tandem verò observans, ad fugam in castris Timuri omnia spectare ad locum, quo Timur substitit concessit: Unde hic elapsus inter ipsas mulierculas latibulum quæsivit vesteque tectus incolumis, earum aliquandiu patrocinio latuit. Etenim, ne quid incommodi illis afferret: *Manzurus*, Arabum se lege, *quæ immunitatem mulieribus etiam in acerbissimis bellis pollicetur*, tuebantur: *Mulieres*, inquiunt *sumus, adeóque sacratæ*; *Quia verò, qua mente accesseris, facilè subodoramur; hâc, ut votis tuis satisfiat abeundum, & cum adversariis*

confligendum erit. Prodit *Manzurus* in aciem,& equo vectus celerrimo, gladium utrinque vibrat, percutit prosternit, animoque planè excelso hostium tam diu vires atterit,quoad defessus pugnando militem prope suum desideravit omnem. Tunc enim confectus vulneribus, subsidiisque destitutus, numero, non animo inferiorem se agnovit. Duo tantùm, præter Manzurum, ex clade ista redierunt, quorum illi *TovvaKeli*, *huic Mutarphachroddini* nomen erat, qui vulneribus acceptis 70.ad ætatis annum 90,pervenit. Hunc Arabes inter celeberrimos Heroes & Athletas, cujus manu forti plures ceciderint, quàm vel numerare liceat, (p 59) referunt. Cæsus tandem fuit & ipse quoque *TovvaKelus*: sed *Mantzurus* stupore mentis captus,& sitis æstu pressus,nullam sibi eluctandi viâ reliquam animadvertens, abjectis armis, dimisséque equo,occisorum cadaveribus se immiscuit. Vnde Timur, cùm hominem solicitè desideraret, magno cum studio ad vesperam usque quæri jussit, veritús,ne pro more insidias alicubi ei strueret. Securus delituit Manzurus inter prostratos ad diluculum usque: Tunc demum in eum,animam jam agentem,incidit Chagatæus quidam, quem manu apprehēsum inclamavit: *Parce,parce,sum enim Schah-Manzur*, id ut celes, has à me accipito gemmas.Ignoti invicem sumus. Quòd si clam me ad fratres & amicos meos reduxeris, & acceptam tibi feram vitam meam,& luculentam à me exspectabis beneficii compensationem. Quid enim ex

mor-

morte mea ad te redeat lucri, aut quis vitam mihi restituat? Muneribus igitur hominem placaturus gemmas promit: Sed nihil proficit. Caput enim ei, ut Timurum omni liberet solicitudine, abscidit. Dubitavit Timur, &, an fidem habere posset, eos consulit, qui hominem distinctius noverant. Cognitus tandem ex nævo, qui, in vultu ejus extans, narrationi quidem homicidæ fidem fecit, sed & inexspectatam mercedem eidem destinavit. Timurus enim ob *Manzuri* cædem indignatus, non modò in authorem, sed universam familiam, parentes, filios & nepotes durum supplicium statuit, omnesque ad internetionem deleri jussit. Rem insuper gestam ad omnes perscribi, in templis, consessibus, Mausoleis legi, atque in exemplum proponi mandavit: Et ne oblivio facilè atrocissimi hujus belli obreperet, scribis etiam & pueris eam commendatam esse voluit, p. 62. Monet tamen *Arabschiades*, alios quosdam authores velle, ipsiusmet Timuri mandato *Schah-Manzurum* interiisse, caputque ejus, postquam Schirazum subjugâsset, Bagdadensium Præsidi misisse, ut obsequium facilius ab eo, cęterisque obtineret Bagdadensibus, additâ stolâ, regiæ benevolentiæ indicio, quâ acceptâ, non modò illum nummis nomine ejus cudisse, publicasque in conventibus preces instituisse; sed & chlamyde induta Manzuri caput de muro suspendisse. Quæ tamen narratio Arabschiadæ parùm verisimilis videtur.

IRAKAM ARABUM tenuit *Ahmed*, filius Scheich Avis. p. 474. 82. Eidem paruit Adrebigha.

na,quæ Armeniæ majoris & Mediæ partem complectebatur. Timuri adventantis principiis obstare paratus,inferior exiſtit.Rem geſtam author narrat,pag.77. Ejus nomine Tunus Collem ſalutis ad tempus tutabatur,p.83. Tandem in Syriam abiit. Genealogia ejus plenius deſcribitur,p.89.Ibi enim vocatur *Ahmed Mogitheddinus*, fil. Scheich-Avis,filius Scheichi, fil.Hoſeini, fil. Akbega, fil. Idekan, Præfectus Bagdadi, Adrebighanæ,&,quæ ad eam pertinent, regnorum Ilkan, Idkan. Tribuitur ei *magnum juſtitiæ,fortitudinis, bonitatis, eloquentiæ, gratitudinis ſtudium, vultus ſerenus,morum probitas,&c.*p 90. Præfuit annos 19.amans pauperum,patronus eruditorum & Heroum.Obitus ſui nuntium,juxta authorem,columbam habuit, ſecundùm quietem apparentem. Moriturus ſucceſſorem deſtinavit filium, natu maximum, *Hoſeinum*, Sacra ſua devotiſsimè peregiſſe dicitur,ad illud uſque tempus, quo calamitas ipſum Timuri oppreſsit,tunc enim & ipſe illud Alkorani legit: *Cùm venerit terminus eorum,nec hora illi moram afferent; nec anticipabunt eam.* Laudabili eum vitæ ſemitæ inſtitiſſe ait,ad annum ætatis trigeſimum. Filius *Hoſeinus* (ut idem loquitur) *Ghelaleddinus*, virtutibus clarus, paterna veſtigia per omnia premere propoſuerat; ſed temporis injuria conatum ejus ſufflaminavit,p.90. Año deinde H.783.in Syriam miſit Legatos *Alimzeineddinum*, filium Abdallæ Ghelaleddini, fil.Solimanis Neghmoddini Saiphæum, *Schafæum*, Iudicem Bagdadi

&

& Tabrici; & Dominum *Scherfoddinum* filium *chagi*, (vox Arabica *Equitem Meccanum* notat, cujusmodi, Christianorum Exemplo, Muselmanni habere solent) *Azzeddinum* Hoseinum, Vasithæum consiliarium Regis, aliosque, quo ipso anno, mense Giumadi posteriori, Rex *Ahmed* in fratrem suum Hoseinum irruit, eumque ætatis anno 20. è medio sustulit: Et cùm pollicitis antea dives, regionem & religionem sibi curæ fore cordique jactaret, jam Imperio admotus adeò durus, iniquus, scelestus omnibus invisus & exosus esse cœpit, ut Timuri mallent, quàm ejus premi jugo. Fortè minis tantùm Bagdadenses initio hominem ad officii tramitem revocare in animo habuerant; sed non ferre poterat Timurus vel jocum, vel moram. Protinus enim feroces ejus, equites pariter & pedites, Bagdadum invadentes, nec oppidanorum telis reprimi poterant, nec Tigridis æstu. Rex, amissa victoriæ spe, fugam arripit, urbemque deserit. Syriam autem petiturum hostes insequuntur, prælióque commisso, ex quo multi utrinque desiderabantur, Chillam (in Babylonia est, propè quam veteris Babyloniæ rudera multa, hodieque conspiciuntur) perfugit, ubi pontem Tigridi instratum transiit, eoque, ne Tartaris transitus pateret, sublato, evasit. Equites autem ponte destituti, in aquas se proripiunt, flumenque tranant; sed elapsus est *Ahmedus*: ad Moschadæum (*μαρτύριον*, locus, ubi interfectus fuit Ali) Antistitis, quod tridui itinere Bagdado distat, profectus.

INDIÆ Sultanus fuit *Pheruz-Schah*. p. 132. cui

Regni Consiliarius, *Malu*, successit. Exorto tamen inter ipsum & *Scharnech Chanum* dissidio, Timuro in prædam regnum cessit.

ÆGYPTUM & SYRIAM administravit *Barcu. cus, Malec Taherus*, de quo p. 130. & 138. Mortuus est eodem ferè anno, quo Borhaneddinus, Kora Iuseph, & Muhammed Abulfatah, Gejatheddinus Othmanides. Anni enim unius spatio fatum omnes abripuit. SCHAMIÆ seu Syriæ Damascenæ præfectus erat Seid-Sudun p. 164. quem Halebi Timurus cepit, p. 172. captivumq; secum abduxit. Mortuus tandem fuit in tentorio Ialbega. Successorem ei Timur constituit *Tancari Vardæum* Id p. 153 ex *Ibn. Schabana*: Idem refert p. 187.

AINTABI Toparcha fuit *Arcmaschus*, vir fortis & strenuus p. 164:

HALEBI *Tamardaschus*, p. 165. Facundus quidem, sed Timuri partibus addictior, pag. 169. unde cùm cæteri Muselmanni victi, suppliciis variis essent affecti, ille chlamydem accepit regiam, p. 172. Nec longè tamen post, à Timuro iterum deficiens, fugâ elabitur, p. 157.

GAZAM gubernavit *Aliomar*, Tachani filius, à Timuro captus, Ib. cujus deinde provinciam Timur tradidit *Zeineddino*: Id. p. 175. Hamathæ præfuit *DeKmaKus*, p. 175. Cæsareæ, Turkati, Saivasi provincias administravit *Ahmedus Abulabbasus*, *Borhaneddinus*, Iurisconsultus, qui Timuri Legatos διχοτομηθῆναι jussit: p. 125 de cujus majoribus, studiis, regione & cæde author noster quædam commemorat, quæ lucem non pœnitendam Histo-

riæ

riæ Orientali afferunt. Videamus extremas lineas Pater (p. 148.) ejus judex Sultani *Artata*, Præsidis Cæsarienſis, & regionum quarundam vicinarum Kermaniæ, inter Duces & Conſiliarios non erat poſtremus Filius verò, *Ahmedus Borhaneddinus*, à puero literarum ſtudiis flagrans, in Ægyptum, celebre ſcientiarum emporium, conceſsit, ubi brevi temporis ſpatio (ingenio enim polluit & judicio) magnos fecit progreſſus. Cùm in Ægypto moratus, mendicabulo cuidam, ad ſarciendam laceram tunicam, ſubſidium erogaret, ſurgentis fortunæ omen accepiſſe dicitur: *Noli*, inquiebat ei, *hic loci ſedem figere: Saltanus aliquando Romaus, ſeu Romanus eris.* Quod hominis vaticinium non aſpernatus, ad altiora paulatim aſpiravit. Saivaſum reverſus parenti gaudio, Proceribus verò delectationi fuit. Crebris egregiæ mentis, & excelſi animi ſpeciminibus editis, non literarum modò, Poëſeos cumprimis, & eloquentiæ fama; ſed & exercitiis nobilitatis celebris, omnium penè animos & oculos in ſe converterat. Sultanus interea mortuus hæredem reliquit filium natu minorem, qui Gadanfari, fil. Motferi, Phariduni, Ibn Muijadi Haghi, Chaldæi; Haghi Abrahami, & aliorum, (quos inter primas deferebant *Abulkadio Borhaneddino*) Procerum curæ committebatur. Quorum nutu, ductu & prudentia res præclarè gerebantur, Defuncto *Abulkadio*, filius, ſcientia & prudentia politica Patre major, ſurrogatur. Diſtributis autem inter ſe provinciis, Curatores jam jam memorati, cui

Borhaneddino Rempublicam ad mortem usque Sultani *Muhammedis* administrarunt : quo humanis exempto communi trium,ad tempus,opera res gerebantur,usque dum tandem,interemptis regni sociis,summa rerum ad unum devoluta fuit *Borhaneddinum*,ad quod vastigium evectus,patre,majoribusque vixit honoratior. Nam & Imperium solus ille fuit consecutus,& Sultani axioma. Rebus firmatis Amasiæ vicarium dedit *Haghium* Chaldæum. Provinciis verò Kermaniæ *Olaleddinum*. Authenticis enim mox annalium suffultus monumentis, (pag. 111.)absolutum sibi εἰς τὰ περίχωρα,deberi Imperium asseruit.Et ne qua atra nubes hanc infuscaret serenitatem, omnes illos, quorum suspecta erat fides,aut à quibus seditionis imminebat periculum, in obsequium coëgit, castrum Tukat *Scheich-Negbibo* eripuit, eundemque ut contra Tartaros Romanos,gentem numerosam,arma secum ferret,adegit.

Qua etiam in re *Othman*, cognomento *Karoboluc* (qui ex famulitio ejus erat, & numero Turcomanorum) qui Saivasi tractum,hyeme æquè ac æstate,peragrabant,suam ei sponte & prolixè obtulit operam. A quo tamen paulò pòst descivit,eundemque (cùm nimia vagatus securitate consilia suorum contemneret) ereptum honestis satis conditionibus arctissimi fœderis vinculo sibi copulavit. *Negbibus* verò ægrè in consortium à Borhaneddino ascitus, in fidem *Karoboluci* se dedit, quem verbis gravissimis,ut caveat ne serpentem alat in sinu,monet. *Borhaneddinum* hominē esse ex astutia & dolo con-

sta,

flatum, de quo sibi, dummodò faverit fortuna, nullam polliceatur humanitatem aut clementiam. Ad calculos & in memoriam revocet Kabasum & Schamkirum. Hanc fabulam Satanam etiamnum agere. *Ipse*, inquit, *ei usuram lucis adime, ne fraudi tibi sit. Habes praeuntem Ducē Kardæum, Kara-Josephum, qui Sultanum Ahmedū, fil. Scheich Avisi d. 10. mensis Reghebi A.H. 810. vita exuit.* Tot expugnatus rationibus Karobolucus occubuit, & è vestigio *Borhaneddinum* luce privavit, virum, ut author pag. 155. refert, *doctum, beneficum, liberalem, virtutis, veritatis, & libertatis amantem, humanum, fortem, Poëtam egregium, pauperum & doctorum amantem.* Eundem commemorat, dies septimanæ aliquot, secundum, quintum, sextum doctis, & Alkorani custodibus adeò superstitiosè consecrasse, ut neminem tum, præter illos, admiserit. Morti vicinum nuntium remisisse omnibus, ut pœnitentia Muhammedica se ad tristem subeundam sortem componeret. Authorem esse aliquot librorum, ex quibus *Targhib-alta vich.* Habuisse secum *Abdolazizum* Bagdadensem, *seculi illius miraculum, eloquentiæ Arabicæ & Persicæ consummatum exemplar.* *Bagdadensis* dicitur, quòd Bagdadi an ea vixerit. Tot tamen *Borhaneddini* pellectus illicibus, cùm vidisset, tantum inter eum & priorem Mœcenatem, *Ahmedum*, fil. Scheich-

Avis,esse discrimen, *quantum inter mare salsum & dulce,tempus matutinum & vespertinum*,(sic authoris verba sonant p.165.)omnem elabendi,insalutato & impediente ubique hospite, quæsivit ansam. Et cùm alia via non pateret,intempestam tandem noctem in subsidium vocat. Dormiente itaque *Ahmedo*, non modò vestes suas ripæ Tigridis adjecit; sed & luto extra flumen pedis vestigia impressit: utque meliùs dolus succederet, aquis se immergit,& postquam moram aliquam sub illis traxisset,alio in loco,felicissimus urinator,evasit.Desideratum *Abdolazizum* solicitè quærunt,eumque ex tot conjecturis undis obrutum colligunt; paucis tamen diebus pòst felix ejus apud *Borhaneddinum*,adventus rumorem vanum dispulit. Gratissimus Saivasi fuit hospes, literatorum choro mox præfectus; quam Spartam tanta fide exornavit, *ut,conquisitis ubique viris eruditis; Poëtis cumprimis; Collegium ejus non minori superbierit frequentia & confluxu, quàm ipsum templum Meccanum,p.156.* Historiam contexuit, qua res Borhaneddini gestas prolixè fuit complexus. Emphaticis opus verbis p.157. commendatum,reperiri ait *Arabschiades* in provinciis Kermaniæ,quatuor absolutum tomis. Mutata verò Borhaneddini fortuna, Kahiram translatus, extremum ibidem suum diem obiit.*Borhaneddinus* defunctus nullum reliquit filium Imperio aptum: Qua occasione Karobolucus ipse, Saivaso insidiatur,

tur. Sed delusit corvum hiantem, ipsa subditorum, à quibus aures & animum patulas impetrare non poterat, mens abalienata, & novi Imperatoris impatiens; unde bello rem confecturus arcta eos obsidione urget, opem obsessi implorant Tartarorum, qui victi primo conflictu, majori postea redierunt numero. Imparem ergò se animadvertens Karobolucus pacem quærit & reconciliationem, Timuro deinceps, qui Adrebighanam tum depopulabatur, militaturus, eumque in regionem illam magis exacerbaturus. Proceres interea Saivasi, cui fasces traderent, dubii, consultant. Sultanus Ægypti occurrit: *Ibn-Karmanus* Abi Iezid, fil. Othmani, qui & (p. 149) *Ilderim Bajezidus*, cui, cùm ceteris anteferretur, per legatum carmine patrocinium deferunt. Acceptaturus delatum honorem ad Saivasanos mox properat, iisque filium suum natu maximum Amir *Solimanum* Vicarium relinquit, quatuor adjunctis Ducibus; *IaKub* nempe, fil. Vranis, *Hamza*, fil. Beghar, *Kab-Ali*, *Motsi*, *Davadaro*: Bajazidus autem cum reliquo exercitu Arzanghanum, unde Tahartanus aufugit, concessit, magnisque auctus spoliis (quicquid enim Tahartanus in suo gazophylacio reliquerat, mancipia etiam & mulieres avexit) Stanbolah (sicut vocant etiamnum Turcæ Constantinopolin) obsidione cincturus. Instant interea Karobolucus, & Tahartanus, ut in Saivasanos Timur moveret, omnia vastaret. Mutatis ergò castris Arzanghanum perveniunt, depopulantes omnia & diripientes. Copiæ Muselmannorum Syro-Ægyptiacæ, dissidiis intestinis (pag. 160.) la-

ceratæ paulatim animo ad resistendum abjecto diffluunt. Propiùs itaque Timur uccedens, urbémque Saivasum arctè premens, aliam, Præsidem loci, Amir *Solimanum*, fil. *Ab iezidi*, fil. Moradi, fil. Vrchani, fil. Othmani excutere coëgit quercum. Periculum itaque, in quo versabatur, Patri Constantinopolin tum oppugnanti exponit: Spe autem suppetiarum frustratus copias contrahit; Ducesque per mœnia distributos ut fortiter hosti resisterent, hortatur, se interim abiturum, breviqúe militem auxiliarem missurum, pollicitus. Non multò pòst, cùm non sine discrimine Solimanus evasisset, urbs deditione capitur. Præsidiariis Timur fidem quidem dat, nullum se effusurum sanguinem, quos tamen æquivocationibus, promore, deceptos horrendis suppliciis excruciavit. Concatenatos enim illos & vinculis constrictos, vivos defodi jussit: quò crudelitatis genere interfectos foveæ absumpserunt 3000. Cætera, spoliando, diripiendo, vastando, ita expilavit, ut celeberrima munitissima (p. 162.) salubritate aëris, & quæ incolarum insuper frequentia, honestaque vivendi ratione commendatissima urbs, Syriæ, Adrebighanæ, & Romæ limitanea, splendorem omnem, veterisque status vestigia penè amiserit.

Reæ Rex fuit Ghaucar, de quo *Arabsch.* p. 79. *Erat,* inquit, *Reæ Rex summi Imperii Muhammed Ghaucar pro arbitrio suo imperans in illis pagis atq; regionibus. Liberalis fuit, strenuus, & regius princeps, cui omnes obedic-*

diebant: ipse nihilominus blandè cum Timuro agebat, cujus quadam observavit, ejúsque robur & potentiam timuit.

SCHIRHANUM possedit *Abu Isaac*, qui ad tempus Timuro restitit, p. 162. Postea tamen, aliorum exemplo, obsequium Barbaro detulit, p. 70. masculè interea se opponente præfecto arcis Schirghani, p. 73. IEZDAM *Schach-jahia*, pag. 62. tenuit.

LURI [quæ *regio* vocatur *habitata, ubi multa commoda, fruges copiosa*, pag. 81.] arcem Birugherd dictam, occupavit *Azzeddinus* Abbasides. Locus erat valde munitus, Hamadano vicinus, & oppositus IRAKÆ Arabum, Adrebighanæ instar p. 81.

KERMANIÆ Reges erant 1. *Schah-Schegbahus*, p. 47. 2. Frater ejus *Ahmed*, pag. 44. Tutor ejus ipse destinatus erat Timur, à quo tamen varias filiis ejus insidias per *Idacu* Vicarium suum (solitum enim fuisse Timurum ea designare per alios, quorum libenter ipse declinâsset, invidiam, observat *Arabs*. p. 76.) fuisse structas, prolixè commemorat *Ahmed* noster. Duos habuit filios, *Sultanum Mahdi*, & *Solimanum chan*, quorum hic corporis & animi dotibus (de quibus pag. 74.) adeò fuit insignis, ut eum omnium ora, mentes, & oculi, annum demum agentem sextum, observarent. De utroque, Timuri instinctu & mandatu (pag. 75.) è medio tollendo, nulla habita desertæ & derelictæ matris ratione, *Idacu* seriò cogitavit. Et cum nemo ad tam crudele

pa-

runt; licetur. Vinculis interea Regem constrictum in arctissimam tradit custodiam. Postquam autem exercitum suum, pedites pariter & equites opima iterum præda (nam ultrò citróque currendo quicquid inter Ferdusum & Resmel; Nesibin & Mauzilam antiquam obvium erat, invasit) saginasset, sicque ad pugnam accendisset, citato cursu [p.95.] Maredinam urbem per saltus, per prærupta viarum & inhospita tesqua, adoritur. Rumore ad Castellanos delato, telis in urbem conjectis tantam edunt stragem, ut devulneratis & occisis plateæ fuerint stratæ. Tanto namque fervore pugnabant, ut ad martyrium usque defendere parati fuerint. Duravit prælium ab aurora ad crepusculum vespertinum. Vrbem Barbari occupant, diruunt, incolas inhumanissimè tractant. Arce verò ut potiretur per literas, præsidiariis missas, securitatem promittit. Ipse interim exercitu suo quinque dierum obsidione eos ita ursit, ut obsessi tandem patrocinium ejus supplici voce implorârint. Spondet incruenta trophæa, sed ingressus arcem, promiscua cæde grassatur, superstitibus in captivitatem delatis. Multi in Mesgidis asylum quærebant, & tutum secessum: sed nulla loci religio. In eos etiam, qui, pro more Muselmannico, incurvando & geniculando sua peregerunt sacra, quorum numerabantur bis mille, mortis supplicio fuit animadversum. Tandem, igni in ipsum conjecto templum, Timur fugit, & vicina castella Arghisum & Aunikum, cui Muhammed Mazirus, filius *Kora*, Præfectus, Turcomanus [differunt *Turcomani* à *Turcis*, ut Arabes Scenitæ à reliquis

quis Arabibus: Arabes tamen Sce
amant, Turcomani montes, ubi ſua
lia)imperavit, conditionibus in pote
an. Heg. 796. poſt feſtum Ramadan
diis locati erant milites, trucidabant
mar K andam ablegatus, *Iſa* verò, *Ma*
taniam delatus, & cum aliis regni
RoKnoddino, *Azzeddino*, Turcomano
dino (omni rerum domeſticarum
mercio) in ſqualidum compactus
Cùm integro *Taberum* hæc calai
anno, Diſtam Timurus abiit, atque
Ex quo tempore *Reginæ Majoris* juſſ
Sultaniæ haberi, tractarique cæpit.
pòſt Diſtâ menſe Schiaban an. H. 7
poſt dierum moram 13. Hamadanu
magnoque cum honore & ſplend
rum Sultaniâ evocavit, atq; in amplex
rus ruens, veniâ illatæ injuriæ roga
(his blanditiis affatur captivum) *I*
potentiâ, ſicut (pag.100.) Abi
Cumque ſex dies hoſpitalitatis offi
ſet, chlamyde regia donâſſet, ſple
centum equos, decem mulos, ſexagi
tiorum Keb K æorum, ſex camelos,
pretioſa ei κειμήλια obtuliſſet, dip
dem quinquaginta ſex eum munit
ab Edeſſa, ad extremos uſque fin
Adrebighanæ, & Armeniæ hac leg
omnes ei cæteri parerent judices, tri

lia solverent, ingratiis aut injussu ejus nihil efferrent: Verbo, ut ab ejus nutu omnes penderent. Sed fraudulenta deprehenditur Timuri benevolentia. Retia erant & plagæ, quas Tyrannus tetendit *Tabero*, quem vel dissidiis, cum vicinis, implicitum, vel aliàs coarctatum, tutelam Çhanicam implorare, inque sinum suum effundere omnia cogere, hac ratione voluit. Incidit hæc *Taberi* καταστροφὴ in annum Heg. 797. mensis Ramadan diē 23. Suum igitur Magistratum ingressus Sultaniam venit, magnificè exceptus, honoribus, & muneribus ubique auctus. Cumque fama restitutorum *Taberi* honorum apud domesticos ejus percrebuisset & amicos, magna illi delibuti lętitia, in occursum ei properant, eumque festivis acclamationibus, *Malec-Zalecbo* urbis & provinciæ vicario, præeunte, salutant. Felici hac ratione auspicio ad suos reversus, Collegium [*Madresam*] Hesameddini intrat, Patrem suum, cæterosque Majores defunctos visitaturus. Vbi tanta *eum religio incessit, ut sponte Imperio abiens Meccanis superstitionibus, quod reliquum erat vitæ, consecrare (p.101.) constituerit.* Sed cùm magno ei molimine subditi restitissent, omnique honorum & reverentiæ nectare permulsissent, fasces recipit, & ad munia postliminio regia obeunda redit. Gratulaturi restituto Regi celeberrimi Poëtæ carminibus certabant; Hasenus, Badereddinus fil. Tifur; Hoseinus, Roknoddinus fil. Alazfar: Zadereddinus Iurisconsultus, fil. Tahereddini, Hanifæus, Samarkandæus, Olaleddinus, fil.

fil.Zeineddini, Haznæus,qui postremus, *Taberi* judicio,non modò palmam cæteris, sed & premium 5000.aureorum nummorum præripuit.

Distæ, quæ & Kaphghaka dicitur, & Dist-Birka [significat autem *Dist* Persicè *solitudinem*, *desrrtum BerKa*, benedictionem notans, Epitheton est p.104.] imperavit *TouKtamischus* Princeps, ex Sultanorum illorum numero,qui aperto se Marte Timuro opposuerunt. Idem,etiam primus Islamismi leges suscepit,rationesque pro eo militantes, admisit,cùm Idololatræ ante Distæi essent,talesque porrò etiá nonnulli vivere pergerent. Cùm Timuri adventus instaret, *Aba Iezidum*, magnum regni sui lumen & columen, quid facto esset opus, rogavit? Præstat,respondet *Iezidus*, fugam nos capessere, & abditos quærere recessus, quàm aliam quamcunq; inire rationem. Ego verò,regessit Rex, turpi fugâ elapsus deseram meos subditos,& calamitati exponam? Hoc,quo prætextu,excusabo, potentissimo rerum omnium Domino,die ultimi judicii. Neque verò tutum fuerit, bello tyrannum lacessere, obsequio & observantia ejus mitigabo animum: Quòd si mihi meosque me restituerit, votorum meorum summam consequar: Sin autem mihi vel mortem intulerit,vel captivum me tenuerit, age imperet,cui libuerit. Dimisso igitur exercitu, quasi tranquillè cum suis victurus,in mandatis ubique dedit, ut orationes nomine Timuri haberentur [p.105.] idemque aureis & argenteis nummis,retento signo ejus, imprimeretur: Ipse interim magno instructus apparatu munera pretiosissima conquirit. Et quia con-

consuetudo obtinuit, ut mancipia Ghatæo, id est, Scytæ illi donata, honoris & dignitatis ergò, novem semper incederent; Ibrahimus eundem observaturus morem ex uno quoque genere novem συζύγους esse voluit, Mamlucis exceptis, quorum ordo octenis claudebatur. Miratus Timur causam differentiæ; Hi octo, quærit, numero pares, mihi tradantur? Vbi nonus Mamlucus? Ego, respondit *Ibrahimus*, homo abjectus, locum illum suppleo. Quo lenocinio Timuri pectus ita sibi conciliavit, ut filium eum suum & vicarium nuncuparit; stolâ regiâ ornarit, ipseque cum exercitu suo numerosissimo in Tartariam recesserit. Ipsam verò Timuro invadendi Distam consilium suggessisse scribunt *Idacu* Turcam, ex nobilissima Turcarum (nam & illi Dialectis & tribubus suis, more Arabum, distinguuntur) tribu Kumkumat ortum. Vir fuit magno apud *Touktamischum* loco, sed perpetuo in timore, nè hominis, cætera rigidi, favore excideret. Nec multum abfuit, quin & gratiam Regis, & vitam ipsam perderet. Hos ictus ut everberaret, generosissimum ex Regis stabulo equum subduxit, quo ad Timurum vectus Distam ei opulentissimam, faciendis itineribus tutissimam, & fertilissimam regionem [cujus topographiam accuratam habet author p. 108, 109.] expugnandam restare, & suasit, & persuasit. Eò ergò Timurus delatus [p. 112] *Touktamischum* arma cum suis arripere coëgit. Convocatis itaque regni Proceribus negotium exponit, serióque, an vires suas conferre, insultantique hosti

opponere vellent,explorat.Largi
pollicitis, operam promittunt,
arte & felicitate, quà ipsos etiam
bres ubique,ob ἀξιοχίαν,supera
gua felicis successûs affulsisset spes
væorum tribus,cum Duce,in cas
sisset. Id enim(prout suos ubiqu
p.115)postquam Timuro innotu
arsit adeò crudum, & ululatum,
deorsumque ferri viderentur. C
grum *TouKtamischi* exercitus Tin
stinuisset,tergis tandem versis,om
nes,rapinæ & libidini ejus patuer
præda ditatus SamarKandam rec
re Idacu consilii authorem, affici
non multò pòst ita igeniosè Tin
eum,irâ succensum,ipsius vitæ tæ
de re *Arabsch*.p.116.& deinceps.
muro reconciliationem quærit
sed repulsam passus, subditorum
magnóque eos numero ad obsequ
ritatus hinc *TouKtamischus* exercit
demque cum Idacu quinquies &
belli alea,confert. Rem tribuum I
labefactârunt toties iteratæ clad
ut gladio alii perirent,cæteri solo
Christianorum sacris accederent,
nis in carceres compingerentur.
cæteros,sustinet cohors Korabago
à via regia semel exorbitantes v
psit, vel mare arenosum absorpsit.

prælio Idacu inferior existens, & cum 500. viris, familiaribus suis mari arenoso obrutus delitescens, Distam Bir kam: *TouKtamischo* quietam, & à turbis liberatam reliquit. Elapso verò spatio semestri, cùm nihil ab Idacu periculi imminere videretur, *TouKtamischus*, nullo firmatus præsidio, opprimitur, prælioque, quod ordine decimum sextum erat, superatur, Distamque universam Præfecto *Idacu* cedit, cujus deinde nutû omnia moderabantur, p. 122. *TouKtamischi* liberi ad Gelaleddinum se receperunt: Karim Bardæus in Rusiam abiit, Kubal & reliqui fratres Sagnakum. Tanta verò *Idacu* polluit authoritate, ut nemo vel mutire contra placita ejus sustinuerit. Vicarios designavit *Kublig. Timur. chan* fratrem *Reschadi BeK Chan*: *Veladum-Chan*; fil. Kublig-Timur; postea fratrem ejus *Timur. Chan*, cujus tempore, gliscentibus ubique discordiis, & intestinis bellis grassantibus, Idacu fortuna labascere & Mandrabuli more progredi cœpit. Vitam ei ademit Timurus, pag. 123. Mira de hoc homine, ejus fortitudine, strategematis, pugnandi felicitate, *εὐστοχίᾳ*, eruditione, amore literarum, literatorum, & pauperum; *πολυτεκνίᾳ* (nam 20. liberorum, quorū singuli regio erant digni axiomate, pater erat) officio Antistitis, quo Dilę in congregationibus per annos 20. fungebatur, commemorari, monet *Arab* p. 123.

ROMANAS, seu RUMANAS regiones (hoc nomine Arabes universam ditionem Imperii, tam Orientis, quàm Occidentis comprehendunt. Et speciatim de Orientis ditione dici, Græciamque

tum Asiaticam,tum Europæá denotare,quo Constantinus sedem Imperii transtulit;jam alibi ex *D. Lud.de Dieu* Comment.in C.16.Marci, p.240.monuimus: Eam magna jam parte occupârant Turcæ,ut dictum est: Occidentis tamen Imperium sæpe,ad differentiam Orientis, Romaniæ Francicæ nomen obtinuit: omnes enim Europæos, Græcis exceptis,post Bullionæi expeditionem Franci dicti fuerunt) administravit *Abi Iezidus*; quem *Bajazethem* vulgò appellant: fil. Moradi,fil. Vrchani,fil. Othmani,p.125. De obsidione ejus Constantinopolitana,rebusque inter ipsum & Timurum gestis, suo loco dicemus. Heic tamen intactam præterire non possumus Historiam,qua Justitiæ studium hominis, author noster commendat. Refert enim *Arabsch.*p.245.militem,siti pressum,à muliere quadam potum petiisse. Negasse mulierem stomachosè,quidquam secum esse,quo sitim ejus compesceret; facesseret illinc,& molestus esse desineret.Militem autem,cùm scutellam vidisset ligneam lacte repletam ex ea bibisse.Atqui hoc; exprobasse mulierculam; filii mei alimentum esse debebat. Querenti igitur de militis audacia, *Othmanidem* benevolas mulieri præbuisse aures. Militem vocatum, metu supplicii, factum pernegâsse. Ego autem, dixisse Othmanidem,rei veritatem facile explorabo. Ipse tibi,si vestigia absorpti lactis in militis ventre extiterint,pretium reddam; sin minus,Talionis lege, tecum agam.Verè; respondisse mulierem; lac meû bibit: Neque tamen tam rigidum exigo experimentum.Stat,inquit Rex,sententia,à qua me justi-

tiæ

tiæ amor, ne latum quidem unguem discedere sinit. Gladio itaque accersito, militem διχοτομεῖ, cumque lactis hausti indubitata apparerent indicia ostendi illud,& proclamari jussit: *Hæc est merces ejus, qui sub Imperio Regis justi, Ibn-Othmani, quicquam, quod ei non debetur, aufert.* Mortuus est exeunte hyeme Ak-Schabari,ubi & nepos Timuri, Sultan *Muhammed*, diem suum clausit, Vt domum eum secum in provinciam Mavaranaharæã transferret, compedibus (p.268,) vinctum caveæ ferreæ inclusit, eodem supplicii exemplo,quo Cæsar in *Schaburum*, seu *Saporem* animadvertit. Vocatur ab authore *bellator felix, Martyr.* Habuit Sultanus *Abi Jezidus*, filios quinque, Amir (p.254.) *Solimanum*, natu maximum, *Isa Mustapha*, *Muhammed*, & *Musa*, qui natu fuit minimus. Amir *Solimanus* prælio Tamerlanico interfuit: Fugâ postea elapsus Adrianopolin rediit,potentia atque divitiis cæteris longè superior, regni clavum tenens, p.254.*Muhammed* & *Musa* arcem occupabant Charschanam,situ munitissimam,de qua p.254.

Isa in quodam delituit loco munito,ad mortẽ usque,à fratre *Solimano* illatam,pag.255. Quod etiam fatum paulò pòst subierunt *Moses* & *Muhammed*: Ib. quo posteriore regnante, religio Christiana & Iudaica deliramentis Muhammedicis permutabantur.*ib*.Obiit autem a.H.814.successore relicto filio *Morado*,qui,superstite adhuc scriptore nostro,id est, a.H.840.ad gubernacula sedit.

Amir *Isphandiar*, filius Abi-Iezi
regnum adeptus Romæum, solus i
ditario quodam odio in Othma
Multa ei paruerunt oppida, castell
quibus urbs Sainub, vulgò *Ame*
promontorium eminentissimum, c
decantatum. *Isphandiari* asylum fui
cium, Cognita tamen humanitate
liberos Ben Karman, Tartaros, Kat
hartanum, Præsidem Arzenghan,
filium Alischah, Præfectum Cerin
omnes, qui obsequio ejus anticip
nem, excepisset, hic quoque mun
tione tyranni animum ita mitiga
psum suo confirmarit. Eandem etia
cæteris sponte parata facientibus,
ut monetis suis insculperent nom
chan, & magni Ducis, *Timur-cur-cha*
ratione securitatem redemerunt. C
a.H.843. Vltimus eorum, qui Tim
serunt, & accesserunt, successore dat
Beck, inter quem & fratrē Kasem B
fuerunt exortæ: Vnde hic ad Mor
Othmani descivit, p. 260.

V.B.Sed &[a]Religionis &
[b] Arabicæ præmittenda e

[a] De hac igitur in genere tenen
lamismum quidem graviter fuisse vexatum
vel exilio mulctabantur, qui Scyth
bant Imperium. Hinc reversi ad suo

pe suorum erant obliti. Cùm Segistanam Timur civibus suis evacuâsset, pauci quidam mortis supplicium evaserunt, redeuntes autem diem Veneris pro more religionis celebraturi, à Keramanis termini illius monendi erant, p. 35.

B. *Eundem tamen sua habuisse incrementa*: Desertum Dista, provincia amplissima, (de qua prolixè p. 108. 109.) Islamismum amplectitur, auspice & impulsore *TouKtamischo*, pag. 104. Fuit & alia urbs Sara, sub Dista, quam *Birach chan* magnificè extructam, & Muhammedicis deliriis addictam, regni sui sedem constituit. *Ex quo tempore*, ait, *auth*. p. 110. *facta illa fuit receptaculum omnis felicitatis & benedictionis.* Sequebatur autem potissimùm instituta Hanifæorum: Vnde & Distæ Rex ex omnibus undique locis, sectæ illius Doctores convocavit peritissimos, quos, ut gentem suam illis dogmatibus imbuerēt, magnis muneribus affecit. Vt autem Leges Muhammedis, & Prophetarum, quos author vocat, eò avidius imbiberentur, cætera sapientiæ studia fuerunt interdicta. Palmam reliquis Doctoribus, sub BirKa-chan, posteaq; sub VsbeKo, & GhanibeKo-chan, præripuerunt Kotboddinus Razæus, Saldeddinus Taphtasanæus, Galaleddinus, Hapheteddinus Bazazæus, Ahmed Chagnadæus. Præterea etiam *Romani*, i. e. *Turcæ*, Othmanici imperii subditi vocantur *Reda-islam*, *auxilium*, *vestis*, id est, flos, *Muselmannorum*, ab Abi Iezido, p. 273.

In *specie* verò tene: [a] AlKoranum fuisse Mu-

hammedanis,regulam faciendorum & omittendorum: vide Epist. *MaleK-Taberi* p.230. & Amiranschahi p.145. Ubi prolixiùs in laudes ejus excurrit Borhaneddin9, Saivasi Princeps,collegia certis diebus,cum AlKorani Interpretibus,instituit, p. 155. iisdemque solis tum,cæteris posthabitis curis,vacavit.

[b] *Authores Meccæ honorificam semper fecisse mentionem. Arabsch.*p.110.vocat Meccam *nobilem*.

[c] *In commendando suo Pseudo-Propheta eosdem valde fuisse hyperbolicos.* Quo ipsum loco habuerint, patet ex epistola, quam Amiranschah, Timuri filium,scripsisse volunt,parenti,apud Indos grassanti, p.142.143. *Vocatur ibi Dominus Prophetarum. & sigillum Apostolorum: Electorum electissimus,missus ex misericordia ad creaturas,&c.* Majestatem ejus, atque dignitatem, quibus, fascinatum Muhammedis mancipium,exaggerat modis? *Ei*,inquit,*Orientis patent anguli & Occidentis; assurgunt ei manifesta & occulta illius: aperti sunt thesauri ejus: offerunt se ei abdita & recondita ejus.Cujus exercitus sunt Angeli venerabiles, & in quem credunt homines & Diaboli: Volucres,& bestiæ & reptilia.* In jactandis ejus victoriis,quas crepat ampullas? *Et Imperatores & Reges fasces ei libenter, magno Dei munere,detulisse*, scribit p.143. Hinc ad miracula, de

de quibus tamen Muhammedani parùm sunt soliciti, transiturus, enarrat: *1. Una eum nocte ex Fano Meccano translatum esse in templum Hierosolymitanum,* quod Extimum vocat. *Vectū autem Borako generoso,* (jumentum est, inquit Giggæus, Muhammedis, ob pernicitatem *fulgur* appellatum, quod supra asinum, infra mulum erat. De hoc mira fabulantur, ut etiam illi cœlum non denegent. Inde Hispanorum Bortico) *cujus beneficio ad septem cœli domicilia pertigerit. Magnos, & ad finem mundi duraturos ei decretos honores. Propter eum homines & natos, & renatos. Non esse creaturam Muhammede præstantiorem aut honoratiorem. Ei omnia, vocationem præcedentia, eandémque sequentia, remissa esse peccata. 2. Placenta hordeacea, & aqua ex digitis ejus destillante, ingentis turba & famem sedâsse, & sitim. 3. In gratiam ejus ipsam scissam fuisse lunam. 4. Arbores, ad eum profecturas, gradu composito incessisse. 5. Credidisse ei reptilia, & fide se devovisse ei lapides.* Claudit epiphonemate nugarum seriem. *Num iniri possit numerus miraculorum ejus, & comprehendi dignitates ejus?* Neque

verò parcus est in laudibus successorum, quorum meminit,p.144.145.

[d] *Iurisjurandi magnam apud Muhammedanos fuisse religionem*, vel unico probemus exempla. Cùm *Alladadus* Samarkandam abire vellet, militiam priùs suam juramento adegit, ne tumultuaret ur. Postquam verò longiorem opinione moram traxisset,ipsique,ubi locorum degeret, cum ignarissimis juxta ignorarent,veriti,ne Mogolensium prædæ cessisset, stationem quidam deserendam suadent: Alii verò sibi, per jusjurandum, non licere, contendentes, *Constricti*, inquiunt,*sumus,fune juramenti , nec operæ pretium est nos fieri de populo sinistræ,propter dextram* , id est, damnatis,ad sinistram collocatis accenseri,propter perjurium dexterâ commissum,p.341. Iuramenta autem præstituri,manum Alkorano imponebant: Ita *Alladadus* Chodidado se juramenti vinculo obstrinxit,p.347.

[e] De ipsis Regibus & Principibus constat,eos vel officio Antistitum fuisse functos: ut *Idacu*,pag. 123.vel rerum mundanarum pertœsos,eremiricam meditatos vitam,ut *Taberus* p.101.

[f] De *Decreto Dei* sentiebant,*omnia eo gubernari*. Vnde A.*Pbal ingibus se immissuri milites* , *Providentiæ divinæ se maximè commendant.* Schah-walius cum Timuro pugnaturus, dicitur *se dedidisse providentiæ & decreto summi Dei*: *Arabsch*.pag.49. Aliàs auxilii divini præsentia animum suis addebant,Ita *Tunus* p.84.Confer p.163.

B.Ca-

B. *calamitates & ærumnas fortiter sustinent.* De Isphahanensibus internecioni ubiq; destinatis, scribit p. 65. *Cùm viderent, nec precibus, nec muneribus eum expugnari posse, munierunt se præsidiis patientiæ, indutáque loricâ seriæ cogitationis, exceperunt tela decretorum Dei, è latibulis, seu abditis recessibus fatorum. Clypeo deditæ Deo mentis, expectârunt fatales ictus è gladiis mortis.* Oladdinus Poëticè *Tahero* reditum gratulaturus, inter alia, inquit: *Ne Tristeris, quod decrevit Deus, erit*, p. 103.

2. *Quod cuique, fato, destinatum est, in alium exundare non posse.* Schah-walius vires suas cum aliis regibus conjuncturus, non *religioni duxit hanc aliis etiam commendare militiam, cùm fieri non posit, quin decreto divino suus semper certus sit exitus.* Vide Arabsch. p. 49.

3. *Terminum vitæ esse fatalem.* Author, Schah-Scheghahi mortem exhibiturus, ait: *Cùm attigisset eum fatum, & strator mortis complicâsset spei omnis aulæum, &c.* Hoc autem mortalitatis fatum omnibus esse commune, carmine exprimit, p. 142.

4. *Decretum Dei inferre necessitatem coactionis. Iskander seu Alexander Ghalalæus* præcipiti voce, indignum mortis supplicium, decreti Dei necessitate excusat: vide 72. *Arab.*

[g] *Mœchos & scortatores vitâ privabant.* Exemplum

plum esse voluit Sultan *Taberus* in matre sua,& *Tuni* fratre,p.68.

[b] *Vitam pro regione & religione Principes eorum profundere erant parati*, gloriæ pruritu, id quod Isa, Rex Diarbecrę,suo cōdocefacit exemplo,p.94. Vide & Epist. *Malec-Taberi*,p.128. Consultius existimantes pro patria gloriosè obire, quàm vitam hostiū damnis & ludibriis reservare. Hoc κέλευσμα fuit Tuni,magni illius belli Ducis,p 84.

6. *Peregrinationibus religiosis superstitiosè fungebantur*; ut *Atzemeddinus*,filius Abdolmeliki, fil. Senis venerandi Borhaneddini, qui ab itinere rediit a.H. 814.quo author Historiæ Timur vixit.p.110. sed & aliorum defunctorum sepulcra religiosè visitabant.De *Tabero* vide p.101.

7. Pro Patria & religione occumbentes *Martyres* vocant. De *Vmma* Turcomanno, ejusque duobus filiis,infensissimis & felicissimis Timuri oppugnatoribus, per insidias tandem circumventis & oppressis,sentit Arabsch.p.51.*eos Martyres factos in via Dei*.Id ipsum etiam repetit *Malek-Taberus* in sua ad Timurum epistola,p.128. Sepulchra eorum Martyria. Hoseini fit mentio p.182. Martyris etiam axioma tribuitur *Ilderim Abijezido* p.268.

[b] Etsi,quod & in *Analectis* nostris P.1. p.306. monuimus, Arabum studia ab anno potissimùm 640.ad 1250. floruerint; Certum tamen est, ne quidem seculo XV.fontes illos literaturæ Arabicæ exsiccatos planè fuisse. Nam, ex Arabschiade nostro discimus A.*Inter ipsos Reges & Principes non paucos literarum & literatorum fuisse amantissimos*. I. De Schah-

Schah-Scheghaho Mediæ & Persidis Rege, commemorat *Arabsch.* p. 41 *habitum eum fuisse virum doctum, excellentem, qui magna solertia evolverit* Keschafum (comment. est in Alkoranum de quo Hist. P. 2. p. 462.) *authorémque esse egregiorum carminum, & literaturâ insignium.* Subjicit quosdam ejus, de Amore, versus Persicos & Arabicos.

II. De *Borhaneddino* Cæsariæ & Saivasi Principe repeti possunt, quæ *suprà* p. 629. recitavimus.

B. *Nullum studiorum fuisse genus, quod à viris inter Muhammedanos magnis non satis fuerit excultum.* Hinc idem nobis *Arabsch.* tot profert Muhammedologos potiùs quàm Theologos, cujusmodi est: a. *Mula Abdolghabar*, filius Olama, Naamoddinus, Hanifæus. Parentem habuit, inter eruditos Samarkandenos, celeberrimum. Comes fuit Tamerlanicæ expeditionis. Ejus crebræ, cum Syris & aliis de religione extant συζητήσεις. Vide pag. 170, & deinc. colloquio maximè illo inclaruit, quod cum cæteris Alisequis sociis suis, contra Iezidæos; cujusmodi Halebenses erant & Damasceni; habuit, de quo suo loco, p. 204. Vocatur *antistes & doctor Timuri, vir eruditus, beneficus, Theologus perfectus, Disputator & fundamentorum fidei Confirmator.* Pater ejus Samarkandæ in doctrina de *Ramis* i. e. ea Theolgiæ parte, quæ scientiam Iuris (vide *Anal.* P. 1. p. 285.) spectat, Phœnix seculi

li fuisse dicitur. Vnde & Mavaranaharéses multa ab eo in doctrina Legum , & decisione quæstionum mutuârût Statuisse fertur, *nullam in vita æterna fore visionem.* Monet occasione hac,author: *Nullum discrimen inter populum Traditionis, & Mutazalitas esse in ramis fidei; fundamentis verò ejusdem multum variare. Multas enim utrinque agitari quaestiones. in quibus hi graviter errent.* Tectorium est, quo objecta Muhammedanis in ipsa religionis dissidia, incrustare frustra *Ahmed* conatur.

b. *Moses Scharfoddinus*, celebris Schafæus. Floruit Halebi, de quo p. 176. 177. &, alibi.

c. *Hammameddinus*, Isphahanensis, vitæ innocentiæ celeberrimus. Vocatur *columna Islamismi* p. 63, Ei vim fatidicam tribuunt. Ajunt enim, Isphahanensibus prædixisse , tum demum Timurum Isphahanum oppugnaturum, cùm ad plures *ille* abiisset. Neque verò vanum fuisse augurium. Idem quippe dies & Hamameddino & Isphahano fatalis erat. Cætera etiam studia floruisse Muselmannorum, hinc patet, quia mentio fit. I. *Academiarum celeberrimarum*. *Sara* (de qua author p. 110.) *vocatur Conventus scientiæ, fodina felicitatis, quæ omnibus doctis, eloquentibus, benéque moratis præbuerit domicilium.* Id. p. 111. Ibidem occurrunt nomina celeberrimorum quorundam Hanifæorum, & Schafæorum Saræ habitantium

tium. Vrbs fuit maxima, sed quæ 63. originis suæ anno iterum à Timuro, cum aliis urbibus Distæ Sami-huk, Hagh-Torchan, &c. fuit devastata, pag 116. *Borbaneddinus* in Ægyptum, studiorum causâ, concessit, p. 149. Vnde & ipse magnam consecutus fuit eruditionem, & eruditos, præsertim *Abdolazizum*, liberalissimè tractavit.

II. *Virorum Eruditorum*. Habemus a. *Historicos*. Vixit Arabschiades a. H. 840. i e. circa a. Ch 1436. Est idem author *speculi*. *Ethici*. *Borbaneddini* res gestas, & συγχρονισμὸς scripsit *Abdolazizus*, quas commendat author pag. 157 ubi & alius meminit Chronici, Ex Historia filii *Schabana* bellum desumsit Tamerlani Syriacum, p. 173. De præclaro opere Historico *Valludani Malecitæ*, p. 399.

b. *Politicos*. Politicos Aphorismos ἀνασκευαστικῶς & καθασκευαστικῶς, conscripsisse fertur magnus Muhammedismi propagator *Idacu*, p. 123. Eidem tribuitur liber *Suna*, i.e. de lege Muhammedanorum ἄγραφω. *Ib*.

c. *Poëtas*. Poëtico studio excelluit *Borbaneddinus*, p. 149. *Abdolazizus*, Bagdado ab eo accersitus, p. 156. Certamen Poëtarum, *Tahero* gratulantium, habes p. 102. & 103,

d. *Musicos* Kotobus Mauzolita ostentum & miraculum sui seculi, eo nomine vocatur. Mira de eo tradit author, quasi *Musicâ suâ dolorem facilè quemvis & mœrorem absterserit, cujus proinde arti meritò adstupuerint multi*. Timurus

rus tamen, his parum delectatus exerc
accepta filii Amiranfchah Epiftola, di
bus pervertit mentem Amiranfc
corrupit Abdolkadius (quo cum K
quens habuit exercitium(*Ahmedum*
Avis.Vide p.147.

VI. Reftat, ut, ipfam tar
aciem invadentes, Hiftoriam
proponamus. Et ne quid cur
ctor defideret, longa primò f
vo incunabula ejus & res ar
geftas: Breviter deinde, & κα
λαίωσιν, profopographiam e
ciemus.

Arabfchiadem fecuti, qui hac præit M
mina.

VII. Tria autem potiffi
prolixiori illa fpectabimus
graphia. 1. [a] Nomen, 2. [b] Ma
rentes, & [c] Patriam. 3. [d] Nat
[e] Educationem, totiúsque a
curfum, bellis, cædibus, rapini
lem pariter & execrabilem.

[a] Nomen ejus, ut ex accurata *Ara*
vatione p. 3. colligimus, eft *Timur*, quod
Temerlenc aliàs, voce *ferrum* Turcis figr

primitur. Hoc autem variæ pronuntiationis fato voces urgeri peregrinas, Arabicè prolatas, non incongruo simili illustrat author, p. 3.4.

[b] Avus ejus fuit *Abgaus*, pater *Taragaus*. Id. ib. qui, juxta quosdam, bubulcus, juxta alios, erro aut cerdo fuit pauperculus, p. 4 Nonnulli tamen splendidiores ejus parenti tribuunt natales. *Ferunt*, inquit *Arabsch*. p. 8 *alii, patrem ejus fuisse centurionem Hosceini Regis. Quæ ἐναντιοφανῆ conciliari potest diverso temporis respectu, ac permutatione status. Verissimum enim, Patrem ejus Taragaum è Magnatibus regni fuisse*. Honoratam, saltem ejus familiam, fuisse, ex Persicis monumentis author confirmat. *Ib. Súntque Turcis familiæ & propagines ferè respondentes tribubus Arabum. Una earum tribuum dicitur Arlat , secunda Gielaber, tertia Kavoghin, quarta Barlaas. Timurus autem fuit ex quartæ familiæ liberis, &c.* Aviæ alicubi suæ meminit, sed ἀνωνύμως. *Avia mea augurii & vaticinii gnara somnium vidit, quod & exposuit, nimirum, apparuisse sibi ex filiis & nepotibus quendam , qui pervagatus regiones subjugârit sibi homines, Dominus esset fortunæ, cui se submitterent Reges: atque hunc se esse, dicebat coæ-*

taneis suis , & appropinquâsse c
*rei potiundæ tempus.*Id.p.9.

[c] Quæ vocatur *choghet ilgar*, pa
Kasch adeò obscurus,ut,egregio Arabi
rit author; *removisse illum Deum*
*cognitione.*Kasch autem urbs est Ma
seu ultra fluvialis (id enim Arabicæ vo
de qua *Ibn Haukal*: *Kasch civitas*
vium Gihun , magnitudine circ
parasangarum. Regio fertilis,cuj
prius,quàm alii quicunque in terr
ranaharæ , maturescunt. Civita
noxia & in imo sita,duobus mag
nibus alluitur,quorum alterum n
Alkasarin,alterum Ashur , ad urb
trionem decurrens : Auctor Ala
urbanum habet magnificentius S
dæ suburbanis Et quia crebra Ma
deinceps fiet mentio,quid sit,qui limite
ejus,paulò accuratiùs ex Arabum scri
damus,*Arabschiad.*Hist.Timur.p.26. *Q*
Oxum,seu Jihun,id est , Gihon est
versus,vocatur Turan : quod verò
ad hanc partem septentrionem v
tur Iran. Cúmque Caicaus , & A
regiones inter se sorte dividerent

frasiabo Turan, Caicauso autem, filio Kaikobad Iran. Atque hinc est, quòd Turani nomine veniat tota regio Mavaranahara. Ia Kuthus, in Mostarek , apud Abulfed Clim. 26. *Turan nomen est totius Mavaranaharæ,* h. e. regionũ Alhaitelah. Confinia Mawaralneharæ; *nobis nota; ab Occasu Chovvarezmia, ab Austro fluvio Gihon (à Balachschan ad fines Chovvarezmiæ) terminantur: Gihon enim, ut plurimum ab ortu in occasum fluit: licèt sint in eo diverticula, quæ modò in Orientem, modò in Septentrionem feruntur. Quibus limitibus Mavvaralnahara ab Ortu & Septentrione claudatur, nobis incompertum est.*

[d] Prodigia & prodromi futuræ indolis traduntur in ipsa ejus nativitate apparuisse , minimè obscura. *Ferunt,* inquit, *nocte, qua natus fuit, apparuisse rem quandam , cassidi similem, quæ volare videbatur per aëris circumfusi spatium; & postquam in patentem campum decidisset, dissiliisse, & per terram fuisse diffusam. Volitâsse hinc inde prunas, velut ac favillas , quæ agros repleverint & urbes.* Idem etiam ἔκτρωμα, cum in lucẽ ederetur, *atro sanguine plenas dicitur habuisse ma-*

nus: sacerdotes, & augures hac de re consultos, diversa tulisse judicia. Alii satellitem, latronem alii, tertii lanium; nonnulli carnificem his characteribus portendi contendebant.

[e] Ordine quidem, ex præscripto Methodi Logicæ, omnia ætatum intervalla percurrenda essent; quia verò tantam ἀκρίβειαν, quæ minutissima quæque persequatur, à nullo expectare possumus, nobis quoque potissima perstrinxisse satis erit. De educatione ejus variant Scriptores. Author *chronici Persici*, cujus modò meminimus, refert, *eum evasisse in juvenem industrium, validum, gravem, prudentem, bene moratum, familiarem coævis filiis consiliariorum, & qui familiariter sit usus junioribus Principibus:* *Arabs.* p. 8. Alii verò, eum patris ingenium secutum, ex furto & rapinis vixisse, commemorant. Vnde claudicatio, luxatum femur, & percussa scapula, quæ ei mala à pastore, cujus pecus ablatum in humeros conjecit, fuêre inflicta, p. 8. Robustum autem fuisse & lacertosum, constanter tradunt.

Maturescente ætate in maturitatem etiam erupit malitia ejus & nequitia. Adolescentiam enim suam toleravit. 1. *Furtis*, quibus non sine vitæ discrimine erat addictus. Cùm enim rapinis inhians à via abertasset, fame & siti tantùm non fuit enectus. Quæ ipsum calamitas per aliquot ursit septimanas, p. 6. 2 *Curâ equorum*, quam impendit Hoseino. Postquam enim, ut modò commemoravimus

mus, Timur aliquandiu aberrâsset, in equos tandem incidit regios, eorumque præfectum, qui humanissimè palabundum excepit. Cumque animadvertisset, solo Timurum aspectu equos generosos ab inertibus discernere, præclarè de eo Hipparchus sentiens, Hoseino eum de optima commendavit nota. Unde factum, ut mortuo non tantùm Hipparcho successerit, sed & *Hoseino* affinitate, elocata Timuro in uxorem sorore germana, junctus fuerit. Paulò aliter Historiam narrant alii. Læsum nempe & transfossum abactorem gemino telo, adductum fuisse Regi Hariæ, *Hoseino*, qui crucis eum supplicio tollendum decreverit. Precibus autem filii *Gejatteddini* patrem expugnatum, vitæ quidem veniam fecisse, hoc tamen, in filii animo, relicto stimulo, fore, ut Ghagatæus ille, latro, & vomica mali, magnas in regno ejus daturus esset turbas: quòd parvi fecit oraculum *Gejatteddinus*, existimans, ita *Timurum* mutilatum & viribus exhaustum esse, ut morti jam vicinus, exiguam longioris vitæ spem relinqueret. Medicorum interim curâ vulnus sanatur, ipseque in famulitio regio primas tenet. Unde, Segistanæ cuidam Proregi obedientiæ jugum excussuro, Timurum *Hoseinus* opponit, qui magna felicitate rebellem vicit; ipse tamen mox victor sibi homagium præstari voluit. *3. Rebellione & regionis immodica affectatione*, quæ diu in tam calido & callido pectore latere non potuit. Magna, ipsam imò Monarchiam, initio statim blandientis fortunæ hominem meditatum fuisse, hinc patet

quòd hospitibus, exploratis priùs eorum nominibus, certas quasdā nominis sui reliquerit tesseras, & *μνημόσυνα*, quibus deinceps benevolentiam Imperatoris facilè obtinerent. Vnde factum, ut, cùm fama, ad summa Timurum assurgere, percrebuisset, sturnatim, oblatis tesseris, advolârint, magnis, pro merito, ab eo beneficiis affecti, p. 35.

Propius nunc, quibus initiis Tyranni constiterit Imperium, inspiciamus.

Conjugii capistro constrictus, occasionem mox uxori præbuit, primum ei exprobrandi statum, quod ita ægrè tulit, ut, ferro in corpus adacto, luminis eam usura privarit. *Ex quo tempore*, inquit *Arabs*, p. 7. *non potuit non deficere, rebellare, animo superbiore iniquitatem exercere, quo ad res ejus eò pervenit, ut attingeret terminum suum: Socios consiliorum habuit 40. homines nullius fidei, aut religionis, qui observantes, & corporis infirmitatem obstare, & rem angustam domi, ampullas ejus & sesquipedalia, de adeundo regno, & excitandis bellis intestinis verba, initio ridebant, hominem mente sua excessisse rati. Ita verò in fatis fuisse, ut gradibus ad tantam grassaretur gloriam*, author agnoscit, Scriptor *Almontacheb*, seu *Eclogarum* Persicus aliter hæc Tamerlanici Imperii incunabula tradit. Ait, Timurum,

rum, narrato Aviæ somnio, coævos ita suos compellasse: *Dexteram date, vos auxilio mihi futuros, brachio, dorso, ala & manu vestra; neque recessuros à me unquam.* Cùmque ei *operam juramento addixissent*, ne curam abjecisse videretur rerum sacrarum, conatibus suis colore eum quæsivisse, ex auspicato initio, & religioso, cum viro inter suos magno, colloquio. *Fuit,* scribit *Arabs*, p. 5. 6. *in urbe Kasch senex quidam, nomine Schemscheddin Fachuraus, columen illius regionis, quem cæteri in Ecclesiasticis & Politicis in subsidium vocabant. Cúmque Timurus, homo miser & impotens inter gloriam voto conceptam, & miseriam præsentem, non haberet nisi vestem gossypinam, vendidit illam, ejusq́; pretio capellam emtam seni memorato* (omnem enim in illo spem suam collocabat) *obtulit*. Alligato autem ad alteram funis extremitatem capellæ collo, alteri suam ipsius implicans cervicem, progreditur paulatim, palmæ ramo innixus, donec ad senem illum, quem usui futurum speraverat, penetravit. Quia verò, cum cæteris pauperibus religiosis occupatus meditationibus, stupebat, erectus tam diu stetit, quoad actores illi ad se redeuntes loqui cessârunt. Primùm autem atque in senem defixit oculos, osculatum accurrit, manus & inclinato

corpore, ejus se pedibus applicuit. Tum,meditatus parùm senex,caput sustulit ad conventũ, inquiens: *Hic quidem vir, liberaliter expensa supellectili sua ac facultate, nostram; petendo id, quod non vel unius culicis ala pretio æstimat Deus; desiderat operam. Opitulemur igitur illi, neque prohibeamus, aut repellamus eum. Et juverunt ipsum precibus, quæ petitioni responderant, &c.* Meminit ejusdem religiosi, author *Historiæ persicæ*. Ejus Timurtantum tribuerat precibus, ut omnia ei tulerit accepta. *Quicquid*, inquiebat, *consecutus fuero Imperii, & quæcunque expugnavero munimenta firma, debeo illud precibus senis Schemschoddini Fachurai, & auspiciis Zeinoddini Chovafai; neque ullam obtinebo benedictionem, nisi per Seidum Barka: Arabsch.pag.* 10. Incidit initium novi Imperii in illud intervallum, quod est ab anno Hegiræ 760. & 770. *Muhammed, Ab. Abdalla*, filius Muhammedis, Muhammedis nepos, Bocharensis, civis Damascenus, scribit: *Timurum, Hoseinum Regem occidisse, mense Schiaban, an. Heg. 771, atque ab eo tempore regno fuisse potitum, quod absolutum obtinuerit per annos 36.* Imperii autem limites hoc ferè ordine ampliavit. Initium fecit à tractibus Segestanæ: Id quod ipse apud *Arabsch.* p. 10. monet,

oc

occasione rebellionis illius, cujus modò meminimus. Quanquam sint, qui velint, *Hoseino* jam mortuo, Timurum fugâ se subduxisse, & in Mavarannahara, familiarium ope, Imperio suo initia quæsivisse, frustra renitente, & pro Musliminis certante Sultani defuncti filio, *Id.* p. 12. Plena periculi erant prima ejus molimina. Fugientem enim insequebantur ad *Oxum* usque, seu *Bactrum*, fluvium rapidissimum, qui *Gihon* in sacris literis, in textu verò Arabico *Ghihun* dicitur, ubi nulla more spes. Vitæ ergò consulturus suæ, suorumque, jubet in flumen præcipitare equos, frenisque & jubis innisos, ad designatum emergere locum. Parent illicò omnes, & de sua quisque solicitus vita, quid cum cæteris agatur, parùm moratur: Qui ad locum condictum non compareret, eum undis abreptum proclamaturos. Sed, nemine desiderato, enatant omnes. *Arab.* p. 13. In tuto utcunque collocatis, non tam sedes deerat, quàm belli promovendi nervus. Aurem igitur suis de Nachschabo (de qua *Abulfeda* Clim. 26. p. m. 44. ex Edit. Grav.) urbe Abu Tarabi probè munita, muróque cincta occupanda, quæ præsidium futurum esset, asylum, & refugium, vellicat. Satrapam ejus, sive judicem Mosen, hominem esse opulentum, cujus aucti divitiis facilius deinceps propositum persequerentur. Notam sibi viam facilem. Neque verò hic obsequi detrectant, sed urbem noctu ingressi, Palatium Principis (qui in horto suburbano erat) spoliant, obvios quosque trucidant, sicque cives in se irritant. Unde parvus ille Timuri manipulus, abjecto penè animo, desperare cœpit:

Redeuntes tamen ad se, tot Timuri κελεύσμασι efferati, conferto agmine portis erumpunt, illæ si-que castra sua repetunt. Et quia Timuri ille exercitus trecentis vix constabat militibus, non operæ pretium fuit visum Regi, magno ei conatu resistere, quo tamen contemptu aliud nihil obtinuit, quàm munitissimi castelli, rapinis & spoliis suis recondendis destinati, jacturam. Unde eleganter Scriptoris Arabici contra hostium contemtum parœmiæ: *Neque despicito statum hostis atque ipsius dolum, cùm aliquando vulpes humi sternat Leonem; & fieri soleat, ut culex sauciat oculum Leonis: Nonnunquam etiam vinciatur à pedite Schahus, seu Imperator.* p. 15. 16. Sed ad institutum. Magno Timurus dominandi pruritu, cuilibet occasioni erat intentus. Non vi tantùm, & dolo, sed & justitiæ propagandæ prætextu Imperium dilatabat. Præerant Dynastiæ Balachschan duo fratres, ad quos jure hæreditario absolutum spectabat dominium, sed cùm hæc iis abolita vellet, aut deminuta privilegia Sultanus, operam suam Tamerlanus iis obtulit, &, postquā ipsius dediti arbitrio, obsides filios tradidissent, regnum eorum stabilivit, p. 16. Mogolensium postea consecutus familiaritatem & affinitatem audacior evasit, p. 17. Vitæ prodigus & strategematum artificiosus inventor. Anguſtiis inclusus montium adeò præcipitum, ut, *Adagio Arabico, nasum dicerentur habere in cœlo, nates in mari*; & ab insequen-

te hoste ad culmen penè propulsi, vitam suam milites plerique desperârant: Timurus verò equis descendere, & pastum eos mittere jubens, hostem mox transeuntem ingeniosè delusit. Suos enim, qui nocturno defatigati itinere, paululum quiescerent, arbitratus, securus ille periculi, abiit. Humo verò Tamerlanici surgentes, & à tergo hostes invadentes, mucronibus suis adversus infixis, magnam stragem ediderunt: p. 17. 18. Rex, audito acceptæ cladis rumore, Balchum fugit: Timurus verò redactis in potestatem ditionibus Mavaranaharæ, ordine jam & cum Imperio agens arces & munimenta occupavit. Samarkandæ tum, Proregis nomine, præerat quidam *Ali Schir*, quos inter facile convenit, ut divisis, & distributis inter se provinciis, ipsi imperarent. Atque sic iterum audentior factus Timur, *Ali Schiro* relicto, Balachschanum contendit, p. 19. Cujus duo Principes, non modò muneribus eum variis afficiunt & honoribus; sed & arma, contra Balchi regem cum eo sociant. Fuit is *Hoseinus* qui armis primò, loci opportunitate fisus; blanditiis postea, cùm non succederet, calamitatem averruncare voluit. Obsides igitur sistit filios, quibus adeò non movetur Timur, ut, inspectantibus parentibus, cervicem eis gladio præcidi jusserit: Ipse Rex desertus à suis, equo descendens Timuro supplicat, quem, honorificè Balachschani Principibus dimissis, Samarkandam, sedem ab eo tempore Imperii constitutam, abduxit & trucidavit. Accidit hoc anno Heg. 771. m. Schabano. Regno verò vicarium dedit *Sebur Gatemasch* ex familia Gingis-Chan-

Chan,adeò præclara: ut ne Timur quidem,flagellum totius orbis, eam obſcurare potuerit. *Id*.p.20. Ipſe tamen Chan, cæterique, qui in authoritate videbantur conſtituti,vix quicquam præter nomen obtinebant,planè ſe habentes, ut Chalifæ ad Sultanos, eo tempore, quo Arabum Majeſtas decrevit; Timur enim, *Magnus* vulgò *Princeps* appellabatur. Quemadmodum autem *Ali Schir* SamarKandam fidei ſuæ commiſſam,pro virili,defendit; ita & Timur,ejus in conſiliis,frequenter fuit uſus opera, p. 21. Victo Hoſeino *TouKtamiſchan*, Sultan deſerti & Tartarorum, affini, & vicino vindicias paraturus copias colligit,& ad decernendum cum Timuro in Anzar properat. Adeò verò felici Marte pugnavit *TouKtamiſchan*, ut exercitum Timuri velut in pulverem (ſic loquitur *Arabs*.) redegerit. Acceſsit interea *Seid BarKa* (quem alii ex Africa, tonſorem Ægypti, uſurpatione poſtea Seidum SamarKandæ; alii Meccenſem; alii Medinenſem fuiſſe volunt; id conſtanter aſſerunt, fuiſſe illum, ex primis Mavaranaharæ proceribus,pag.22.23.) qui,cùm Timurum, ſortem ſuam, & diſsipatum exercitum deplorare audiret, bono eum eſſe animo juſsit, arreptoque manipulo lapidum (friabilium fortè, aut pulveris: vox tamen Arabica lapidẽ notat) equum conſcendit, eodemque excuſſo,& in hoſtium vultus difflato,voce elata clamavit,*Baghiphagdi*, ad cujus exemplum Timur, à cæteris progrediebatur. Vnde diſtractæ Timuri copiæ, ad ſe redierunt: hoſtium verò animi fracti, & in fugam converſi ampliſsima Timuro ſpolia, reliquerunt. Timurus ex præ-

prælio Samarkandam reversus, rebusque Turkistanæ, & fluminis Choghendæ compositis, *Seid Barka* maximum honorem, & omnium eorum, quæ subjugaverat, Imperium detulit. Cumque, ut liberè, quid vellet, petere jussus esset, feudum sibi suisque concedi flagitavit *Andachu* in ditionibus Chorasanę, quod ei, filiisque & nepotibus deinceps ejus fuit destinatum. Ib. 23. Socium hunc vel Monarcham potiùs, cùm ferre vix amplius posset *Ali Schir*, eruperunt tandem simultatum scintillæ, in apertas discordiarum flammas, non tamen præter votum Timuri. Insidiis enim illum circumventum occidit, sicque universo illo regno solus fuit potitus, proceribus ad submittendos fasces ubique celeri gradu approperantibus, iis etiam, à quibus ob summam contumaciam nihil tale exspectare poterat. Et quia magnum sibi creari animadverterat periculum, à quibusdam Samarkandæ volonibus, qui, in duas abeuntes sectas, luctatores erant, gladiatores, pugiles, & circumforanei. Hi, ut ipsi contrariis scindebantur studiis, ita non exiguum Timuro incutiebant terrorem. Discedente ipso, & nonnihil ab urbe Samarkanda remoto, res turbabant publicas: Nam vel Vicarium officio moverunt, vel eundem ad sua pertractum castra, adversæ opposuerunt parti. Vnde gravia reverso, ex itineribus Timuro, semper facessebant negotia; quæ asserendo, negando: astruendo, destruendo: donando, largiendo, (in omnes enim se vertit partes, ne tenera imperii principia hinc incommodi quid paterentur) componere studuerat. Sed minimè par illis ho-

bet septem Taumana. Taumanum autem significat, quod excedit decem hominum, ad pugnam aptorum millia. Inter celebriores Mavaranaharæ urbes est Samarkanda, cujus mœnia olim, ut vulgò æstimant, XII. parasangarum erant; imperante Rege Geladdino, ipso Gingis-Chano priori. Ipse ego vidi ad extremitatem muri Occasum versus, oppidum extructum à Timuro, nomine Damasci, itinere dimidii diei Samarkanda distans, ubi homines ad hodiernum usque diem veterem Samarkandam suffodiunt, indéque argenteos & aureos nummos charactere Cufico signatos eruunt. Abulfeda Clim. 26. ex Ibn Haukal: *Samarkanda civitas in Australi parte vallis Alsogd (quæ oppidum est Alsogd) nonnihil supra vallem exsurgit, magna fovea, circa murum ducta. Fluvius in urbem tabulis plumbeis per foveam immittitur, éstque is antiquus fluvius forum interfluens in loco dicto Rasoltak.* Idem: *Vidi supra Samarkandæ portam, quæ appellatur porta* Kasch, *ferream laminam cum inscriptione; quam cives characterem esse ferunt Regis Arabiæ felicis* (Cuficum sine dubio)

bio) *& portam à Tobai Rege Arabia felicis ædificatam,&c.* Sed è diverticulo in viam. Subjugatâ jam Mavaranaharâ, de cæteris quoque addendis regnis, quâ vi, quâ dolo, seriò cogitavit. Et quia latere ipsum minimè potuit, Mogolensium amicitiâ non parùm se juvari, blanditiis eos demulsit, muneribusque ita sibi devinxit, ut ne Rex *Kamereddinus* quidem filiam ei suam denegârit. Quâ ductâ, metus Timuro omnis facilè fuit excussus. Triplicis enim affinitatis, viciniæ, atque religionis vinculo (uterque quippe Gingischanica sacra & amplectebatur ipse, & subditis suis commendabat, p.27.) conjuncti, mutuis certabant officiis. Vnde securus ubique à Mogolensibus Timur, Chorazmiam, ab Occidente vicinam, & religione differentem (utpote Islamismo deditam, & innutritam) infestat. *Clima hoc*, ut rectè observat *Abulfeda* Clim. 25. *à Chorasana & Mavvaranahara separatur, desertis undique incinctum. Clauditur ab Occidente, parte terræ Turcarum, ab Austro Chorasana, ab ortu plaga Mavvaranahara, à Septentrione aliis Turcarum regionibus. Ipsa regio Chovvarazmia, sita est ad extremum fluvii Ghihon decursum: nec alia ultra ad hunc fluvium habitatio est, defluente Gichon in lacum Chovvarezmia: Chovvarezmia utrique fluminis lateri adjacet.* Chowarezmia *Ptolomæo* Chorasmia

ap-

appellatur. *Urbes regnũ hoc,* scribit *Arabs.* p. 28. *continet magnas, Dynastias amplas. Metropolis est Corcangh* (*Abulfeda*) quam Arabes *Gorghan* nuncupant. *Arabs.* l. cit. Geminam tamen hoc nomine urbem *Abulfeda* ostendit in descriptione generali, p. m. 12. Inclyta est *Gorghan*, & quòd sedes Imperii, & quòd bonarum literarum emporium fuit. Metropolis, inquit *Ahmed* p. 28. *Collegium est hominum præstantiorum, quo itinera sua instituunt viri eruditi, sedémq; figunt politiora ingenia, Poëtæ; eodémque veluti restinguendæ sitis ergo confluunt literatores ac magnates: Ibidémque receptaculum sectæ Mutazalitarũ* (de quibus consulatur *Hist. nostra Orient.* pag. 349.) *& scaturigo magnæ multitudinis hominum studiosorum tum vera, tum falsa asserentium. Regis nomen erat* Hoseinus, *religione Zufaus vanitati dogmatum immersus. Urbes Mavaranahara propinquæ admodum sunt, omnes è latere crudo, & in superficie terræ cocto, sunt extructæ. Incolæ autem Chovarezmiæ humanitate similes sunt Samarkandæis; quibus tamen præstant verecundiâ, morúmque elegantiâ. Poësi admodùm dediti & Philologiæ. Unde iis quædam admiranda*

tribuuntur in disciplinis nobilioribus , & præclaris operibus, præsertim in scientia Musica & tonorum , in qua suum studium ponunt proceres æquè ac vulgus. Atque huic regno non semel molestus fuit Timurus. Cùm primò pedem inferret, aberat ab urbe *Hosenus*, quam aucupatus opportunitatem Timur, vastando & depopulãdo vicinis regionibus, molestus direptionibus, & rapinis onustus ad suos rediit. *Id.* p. 28. Reversus verò ad Chorazmios exercitu instructiori, cùm neq; tum domi Regem esse cognovisset, vi Metropolin adoriri, arctaq; obsidione pag. 29. premere cœpit. Prodiit interea Mercator quidam, vir magnus, authoritate apud Regem pollens, nomine *Hasenus Saurbegh*, qui obsidionem, cæteraque urbi ingruentia mala, λύτρῳ redimenda suasit. Hâc enim si bellua placari posset offa, magno Regis compendio futurum. Placent Timuro conditiones: sed ita eas flagellat, ut tantum exegerit argenti, quantum ducenti muli portarent: Hasenus licitando institit , ut quartam petitæ summæ partem Timur acceperit, effrenæque suæ militiæ spolia interdixerit. *Gejatheddinum*, Hariæ Regem , cujus beneficio suspendii antea supplicium evitavit, compellat, donaque sibi & mancipia mitti petit; nisi, ad quod affe-rendum paratus sit & accinctus, maturare velit exitium suum. Miratus Rex hominis ingratitudinem, per legatos in memoriam ei revocat statum pristinum. *Nonne* (verba repeto *Arabsch.* p. 30.) *fuisti fa-*

famulus meus? Nonnè beneficiis te ornavi? Nonnè extendi latam beneficentiæ meæ laciniam in te? Tu verò impostor fuisti, homicida, transfuga, contortorum operum patrator, idq; ab eo tempore, quo te eripui à fustibus & cruce. Quòd si homo esse nolis, qui benefacere nôrit, vel canem imitare. Sed surdo fabulam. Trajecto enim Oxo irruptionem facit: *Gejatbeddinus* interim, homo mentis & consilii expers, subditos suos cum armentis & gregibus ad se vocat, eosdemque in hortis Mariæ, fossa circumductis, impetum hostis sustinere jubet: ipse verò in arcem se recepit. Quàm hic conatus fuerit puerilis, eventus probavit. Hac enim ratione urbs incolarum multitudine & discordiis in eas redacta fuit angustias, ut ne quidem opus fuerit velitationibus, aut incursionibus. Morbis enim & famę ita urgebantur, ut omnium ordinum homines fato concesserint nec pauci, nec infimi. Coactus itaque Rex fidem & securitatem Timuri implorat, beneficiorumque in eum antea collatorum monet, quorum Tyrannus memor, pacem Regi obtulit. Arcem, ipsò comite Rege, Timur ingressus, in discrimen vitæ incurrit. Aderat enim Dux quidam Hariæ, qui ut patriam Timuri tyrannide liberaret, vim, homini crudeli illaturus, dixit. *Quid si in claudum hunc irruam? Vitáque meâ Muslimos redimam? Hoc si unum obtinuero, satis mihi fu-*

erit. Restitit tamen Rex,& prolixa oratione providentiæ divinæ fata ἀμετάθετα, testatus, in eorum quæ à patre antea acceperat(vid.*sup*.661.)memoriam rediit: *Id*.p.31.32. Diximus jam aliàs,Timurum viris magnis,multum semper detulisse, eorumque suffragia, ad institutum persequendum, magna animi devotione solicitâsse. Memorabile occurrit exemplum in *Scheich Zineddino* Chovafio, quod,quia *Anal*.nostris P.1.p.243.inseruimus,hoc loco repetere, nihil attinet. Progressuri igitur in ipsa Timuri Historia,eum,in Chorasanam redeuntem,insequemur. Cùm ultionem Segistanæ pararet,incolæ deditione eam,quàm armis,amoliri maluerunt. Nec respuit,homo versipellis,& subdolus, amicitiam. Patrocinium iis suum largè pollicetur, hac tamen lege, ut sua comportarent arma; quo facto,& rigidissimo juramenti scrutinio, an satisfecissent,explorato,inermes eos, omnibusque subsidiis exutos,obruit,atque sic, ut injuriam anteà illatam vindicaret,ad internecionem cædit. Patrata cæde ulteriùs movet,ad urbem Sobzowar, (cui *Hoseinus* tum præerat, *Raphidismi Sectator*) properans. Sed, cum muneribus delinitum Timurum sibi conciliâsset,salvum & incolume retinuit imperium,p.35. Aluit urbs ista civem,cui nomen *Muhammed, Sarbedal:* Erat is ex Muhammedis familia oriundus,homo astutus & callidus, qui Sarbedalitarum, id est, *vafritiæ magistrorum* πάγμαλι originem dedit: Celebris alioquin famâ,&|virtutum studio. Huncadduci sibi voluit Timur,ut cujus potissimùm videndi,

di, & compellandi causâ eò accessisset. Imperatis illicò paret *Seid Muhammed*, & à Timuro ulnarum amplexu honorificè exceptus, propius accedere jubetur. Cæduntur sermones, & inter cæteros: *Tu verò ô Domine mi,* inquit *Timur dicito mihi, quâ facilimè ratione Chorasanam citeriorem & ulteriorem in ditionem meam redigere queam? Quid facto erit opus, ut difficili huic negotio optatum portum inveniam?* Ad quæ *Seid Muhammed*: O Princeps noster, & Imperator! Ego homuncio sum, pauper & abjectus, etsi surculus stirpis propheticæ. Unde hæc mihi præstantia? Superbio quidem nomine *scherifi* (ἐπίθετον est solis Muhammedis posteris tributum: vide *Anal.* P. 1. p. 314. *Zonar.* t. 3. p. 204.) impotentem interim me fateor & imbecillem, rebusque tantis minimè parem. De regnis & Regibus consulere non est cujusvis: *Similis enim, cui cum Regibus negotium est, mihi videtur homini natanti inter duorum marium confluxum, aut consideenti inter duorum marium concursum. Quid? quòd ne lingua quidem impunè hic peccare licet? Nam, qui Dialecto, vel Idiomate suo excedit, solœcismum committit.* His se excusare voluit ambagibus Muhammed. Institit verò Timur, & ut judicium, subigendi Chorasanam, *Muhammedis*, necessa-

rium sibi esse ostenderet,ita ipsum affatur: *Nisi ex ipsa Physiognomia exploratè haberem perspectũ,& certissimo augurio meo,tuo me cõsilio subjugare posse regna,ne verbo quidem te compellássem. Mea verò rationes Physiognomonica planè sunt Ajasiaca, & conclusiones omnes Apodictica.* Muhammed, ubi nulla amplius tergiversandi rima patuit; aperiam,inquit, mentem tibi meam, ubi de obsequio certus fuero. Imò,respondit Timur,eo huc nomine accessi, ut tuo judicio starem,semitamque abs te monstratam calcarem. Age,si regna hæc absque molestia & labore tua esse cupis, *choghiam Alim, Ibn-Moujad*, Tusæum, verticem hujus peripheriæ ad te accersito. Quòd si ille faverit tibi extrinsecus; intrinsecus nemo erit,qui tecum non stet; sin minus, nihil aliorum juvabit favor. Omnes ergò nervos intende,ut ne præsentiam sibi tuam deneget. Est enim vir constans,sincerus, à cujus nutu cæteri dependent omnes, cujusque consilio reliqui stantque cadûntque. *choghia* hic *Ali*,vir spectabilis, gravis & Alisequus,non modò nummos suos duodecim Antistitum nomine signavit; sed & eorum nominibus conciones (p.38.) habuit. *Voca igitur*; sic suadet Timuro *Seid Muhammed*; *Choghiam Alim. Si præsentem se tibi stiterit, omnem honorem & observantiam ipsi deferto. Ita enim hominem devincies, & altamente beneficia tua*

tua servabit reposta. Ipsum, quasi Regem regnorum, omni obsequii & reverentiæ cultu excipito. Nam hoc vel maximè in commodum tuum redundabit, & authoritatis incrementum. Egressus postea *Seid Muhammed* Choghiam Alim per nuntium monuit, præstò esse Timurum, cui ad votum hactenus omnia successerint: Suadere igitur, ut vocatus, compareat: Ita enim & Imperio, & facultatibus suis iri consultum. Parat illicò *choghia* Legato Timuri munera, nummosque aureos & argenteos (*Arab.* denarios & drachmas) utriusque, Timuri & Legati, nominibus insignit, orationesque, servato more majorum, in præcipuis urbis templis pro utroq; decernit. Accedens interea; cùm ad mandata excipiẽda *Choghia* cõsedisset: Timuri Legatus, epistolâ delenifica prorsus, humanissimè & aperto eum pectore ad se invitat. Dicto obediens *choghia*, omnem rumpit moram, speque plenissimus ad Timurum se confert. Nunciatur Timuro, esse in procinctu *choghiam Alim*: qui gaudio onustus, quasi novum consecutus esset regnum, obviam ei militiæ suæ Duces, ut dignè hospitem exciperent, mittit. Ingressum *choghiam* Timur non modò donis regiis, & thesauris Persicis (*Arab.* Cosraicis) ornat, sed & summo honore eum affectum, ut muneribus pristinis in administratione fungeretur dimittit. Hoc exemplo reliqui Chorasanæ Duces & Præfecti, Nobiles & Proceres moti, è vestigio, Timurum salutatum, accelerant, quos inter *Amir*, seu Dux *Muhammed*, Iudex vel Satrapa

Baverdi, & Satrapa Sarchasæ; diffusumq; tremendum eius nomen per omnes regiones effecit, ut Imperii novi potestas Mazandranam usq;, Kilam, Provincias Reæ & Irakæ, penetrarit. Vnde omnes, remoti atq; propinqui, fama insoliti hospitis territi fuerũt: præ ceteris verò *Schah Schegbabus*. Atq; hanc nominis celebritatem brevi temporis spatio, biennio vix, post internecionem Regis Hoseini, elapso, fuit consecutus. *Arabsch.* p. 39. Cùm sic Chorasanæ parietes arderent, suam rem agi vicinus, cujus modò meminimus, *Schah. Schegbabus*, facilè animadvertit. Fuit Rex Schirazi & Irakæ Barbarorum (id est, Persidis & Mediæ) cui Timur, ut morem sibi gereret, se, res suas, & mancipia fidei suæ committeret, scripto aurem vellicavit. Verba Epistolæ sunt: *Utique Deus omnipotens me vobis Regem constituit, & Judicibus injustis, atque tyrannis, hominum Regibus; evexit, & juvit me contra hostes & adversarios meos, quod & tu utique vidisti & audivisti. Quòd si obsequens gesseris morem, bene tecum agetur; sin, equidem scito, tria, quocunque venio, me comitari, desolationem, sterilitatem & pestem, quorum omnium malorum culpa in te redundabit, tibiq; imputabitur.* *Schah. Schegbabum* Timur hâc Epistolâ ita concussit, ut omnem reconciliationis viam, ipsa etiam filiâ Timuri filio elocata, quæsiverit. Et quanquam nuptiis aliquid intercesserit, sive perfidiæ, sive humanæ in-

fir-

firmitatis; quod *authori* Historiæ *θρηνῳδίαν* expresſit; amicitiæ nihilominus jura ad obitum usque *Schahi* studiosè obſervata fuiſſe, idem teſtatur, p. 41. Eo verò (cujus eruditionem, majores & ſucceſſores enumerat, p. 41. 42.) mortuo, & Imperio diſsidiis inteſtinis implicato, via Timuro, nova moliendi, ut ſupra monuimus, ſtrata fuit. Duxit poſtea Timur tertiùm copias ſuas in Chorazmios; & cùm, abſente Rege, Vicarium iis, ſeu Præfectum nomine ſuo deſignare conſtituiſſet, maſculè ei *Hoſeinus* reſtitit. Periculo enim, quod creari hinc Timuro poſſet, ſi reverſus ſuo tempore Sultanus Vicarium haberet peregrinum, ad animum ei revocato, ſibi hanc provinciam tradi petiit. *Hoſeinum*, inquit, *Zuſæum Vicarium tuũ eſſe jubeto*, & quo illud commodo tuo fiat, honoris & dignitatis augmento, luculenter experieris. Annuit votis ejus Timur, & convaſatis ſupellectilibus, caſtra mutavit. Voluit hac ratione *Hoſeinus* in gratiam redire cum Sultano, quem filios ejus, homo temerarius & audax, quòd pellicem regiam è medio ſuſtuliſſet, graviter offendit. Quid nî (hanc ſecum ſubduxerat rationem) magnam merear Sultani benevolentiam, qui tanta cum facultatum mearum jactura, tertiùm jam prædonem hunc à finibus abegi? Sed decollavit ſpes, Sultanus, re geſta poſt reditum cognita, & *Hoſeinum* & filium interfici, Leoniq; quem domi ſuæ alebat, ut in prædam uterque cederet & cibum, objici, theſauros autẽ eorum ſuis inferri juſsit gazophylaciis. Succeſsit ei filius ipſius *Ioſephus Zuphi*. Timur, qui

jam antea fœdere & affinitate *Hoseino* erat junctus. (p.46.) Regis tyrannide comperta, equites in Chorazinios emittit, urbem eorum capit, Regem occidit, munimenta omniaq; ædificia diruit, Vicarium iis relinquit, cætera Samarkandam deportat. Symbolum devastatæ Chorazmiæ authori est vox Arabica *Adab, dolorem* seu *tormentum* significans, id est DCCLXXIII. quemadmodum æra dirutæ Damasci vocula *charab*, id est, *devastatio*: Incidit enim in annum DCCCIII Interea dum Chorazmii Timurum occupant, ad ditionum Mezandranarum (quæ propè mare Caspium sunt) Regulos *Schahvvalium*, *Akandrum*, seu Alexandrum Ghalilæum, *Arschiundum*, & *Ibrahimum Komaum* suos mittit caduceatores, per quos coram Majestate ipsius comparere urgentur. Morem protinus gesserunt *Ibrahimus*, *Arschiundus*, & *Askander*, *Schahvvali* verò parere recusans stomachosiùs Legatis respondet, vicinorum confisus auxilio. Imploraverat enim *Schahvvalius* opem *Schah-Scheghabi* Irakæ Persicæ, & Kermaniæ Sultaniæ Principis. *Ahmedis*, fil. Scheikh-Avisi, Babyloniæ Arabicæ & Adrebighanæ Domini, quibus ille, quid Timur vellet, quidque responderit non modò prolixè, significat, sed etiam quantum eorum omnium, ut hanc à se amoliantur, calamitatem, trito illo Arabum versiculo: *Cujus vicino barba raditur, aquam affundat ille barbæ suæ*, quod Latini dicunt: *Nam tua res agitur paries cùm proximus ardet*, referat, exponit. *Schah-Scheghabus* muneribus Timurum delini

linitum, amicum habere maluit, quàm belli incertam periclitari fortunam. Nullo ergò loco apud ipsum fuit *Schabvvali* clasſicum. Sultanus verò *Ahmed* magno Timurum deſpicatui habens; *Claudus hic & luxatus Ghagataus,* inquit, *quid tentet? Quid animum ei addat, ut credat ſubacturum ſe utramque Irakam ſeu Babyloniam? Eſt ſanè inter eum & regiones has nodus duriſſimus,* &c (Arabica vox notat *Spinæ genus,* cujus nodi adeò ſunt duri, ut nullo ferri acumine tornari poſſint) *cedere planè neſcius. Nonne videt, multum inter ſe differre loca ſitu? Neque enim eadem ratio eſt Choraſanæ & Babyloniæ. Si conſtitutum habeat nos invadere, utique ſuam accelerat mortem, & votorum ſuorum eventu planè excidet. Gens utique ſumus, cui fortitudo, robur, numeroſus exercitus, apparatus bellicus, Imperium & auxilium blandiuntur. Excelſo vivimus animo, & renuere obſequium aſſueto, ita ut de nobis ceciniſſe videatur celebris ille Poëta Almotenabbi: Nos populus ſumus formoſus in habitu hominum, at ſupra aves, quibus formæ ſunt Camelinæ*: Struthio camelos intelligere videtur author. Hoc faſtuoſo judicio ita ſe ſorices prodiderunt, ut collegerit hinc *Schabvvali*, neutrum mente ſatis eſſe ſana; illius tamen, qui Timurum bel-

bello tentandum voluit suffragium propterea prætulit, quod magno illud suo, utut alea ceciderit, compendio futurum existimarit. Si enim (ita versipellis ille ratiocinabatur) victricia nostra fuerint arma, nullo negotio & hos fatuos de fastigio dejiciam; sin secus, in eosdem redundabit, quicquid fato divino illis est destinatum. Providentia itaque divina fretus manus cum Timuro conseruit, fortiterque aliquandiu, dum cominus & eminus, punctim & cæsim exercitus uterque pugnaret, obstitit; Tandem verò desperata victoria, fugam capessit, & cùm Irakam repetere non posset, Ream, ut extra telorum ictum & jactum securus degeret, concedit, Rex verò *Muhammed Ghaucur*, Dominus quidem regionis illius, sed qui à Timuro, quem reverenter observabat, in nonnullis dependebat, *Schabwalium* occidit, caputque ejus Timuro obtulit. Constitisse autem hanc, Mazandranæ provinciæ expugnationem magno, vel ex eo patet, quòd inclytus ille Heros *Abubecer* (de cujus fortitudine alibi diximus) dubiam ei sæpe reddiderit victoriam, p.49. & deinc. Mazādreno regno pacato, & Timurlanicæ ditionis facto, Irakam *Schah-Manzuro* eripuit, (vide sup.p.625.) sedemque sibi, suoque exercitui *Schirazum* (p.62.) elegit, ubi securos omnes, qui sponte se subjicerent, esse jussit. Moniti plerique, vel territi potiùs, aliorum exemplo, fasces tyranno deferunt, quos inter *Ahmed* Sultanus Kermaniæ, & *Schab-Jabia*, Iezdæ Princeps (vide *supra* p.635.) restitit tamen *Abu Isaac*, Sultanus Schirghani. Cæterùm omnes illos, qui dicto ejus audientes erant, beni-

gne

gnè tractavit, fideque publica iis cavit, ut illecebris hujusmodi contumaces & refractarios facilius flecteret. Schirazo autem securitate munito, & vicariis ubique constitutis, *Isphabanum* abiens, magnis Zeinabeddinum beneficiis affecit, p.62. Erat Isphahani *Hammameddinus*, vir, inter Muhammedanos magnus, qui externæ vitę conversatione sanctimoniæ haud vulgaris speciem præ se ferebat. Cùm Isphahanenses Timurum suis quoque imminere finibus illi significâssent, respondisse dicitur: *Quamdiu superstes fuero, non est, quòd hominis timeatis impetum: ubi verò fatis aliquando concessero, cavete vobis.* Accidisse autem, ut eo ipso die, quo Isphahanum Timur pervenit, Senex ille è vita abierit. Atq; dehinc urbem memoratam, magnis antea incrementis auctam, paulatim authoritate, & potentia fuisse minutam. Redemisse quidem pacem magna pecuniæ summa Isphahanenses: sed adeò indignè vicinos ruricolas habitos, ut querelis apud Ducem suum depositis, fassi sint, malle se mori, quàm hac tyrannide, quæ nec mulieribus parceret, nec liberis, licentius dehinc premi, p.64. Paratum se Dux exhibet jugo opportunè excutiendo. Monet igitur, ut raucum tympani pulsum vespertinum diligenter attendant, & hosti secum hospitanti ejiciendo præclaram operam navent. Succedit conatus, ita ut præsidiariorum ceciderint 6000, mox tamen ad aures Timuri rebellionis nomine hæc perlata, bilem ei movent, usque adeò, ut, ferus planè & efferatus, totam illam regionem

nem libidini militum exposuerit. Non juvabat juventus, non senectus, non literæ securitatis, non eruditio, non data fides; omnes promiscuè ad cædem (p.65.) rapiebantur, agri vastabantur, sementis conculcabatur, opes auferebantur, &c. Vrbs ipsa intelligens, non jam disceptandi aut exprobrandi tempus esse, ad quævis supplicia, fato immutabili sibi decreta, (Emphatica admodùm sunt authoris verba p.65.) se accingit subeunda, quæ tanta immanitate iis inflixit, ut cælorum numerus sexies æquârit populum Ionæ, filii Matha, vel Amithai, id est, Ninivitas. Vnde de alia ineunda ratione quidam solicitus, Ducem Timuri compellat eumque, ut cæteris parcatur, rogat. Nihil consilii restabat, nisi ut, Ducis mandatu, infantes in collibus quibusdam agminatim collocati, transiturum Tamerlanum ad misericordiam inflecterent. Morem gerunt Isphahanenses, Infantesque suos magno numero viam, quam Timurus declinare vix poterat, insidere jubent. Tyrannus, Duce comite, advolat, cumque turbam innocentium oculis jam Dux usurparet; Respice, inquit, ô Domine miserabilem hunc manipulum oculis misericordiæ. Et quid illi, quærit Timurus, miseri & abjecti? Vides, respondit Dux, tenellos infantes, misericordia dignos? eorum quippe sunt parentum orphani, qui tuo occubuerunt jussu. Opem nunc & clementiam regiam supplices implorant. Aspice impuberem hunc gregem, infirmum, orbum, pauperem, attritum: Ei, quod flebili vultu[ut vitę usuram benignè concedas] solicitat, quàm fuerit facilè annuere? Timurus verò ne re-

responso quidem Ducem suum dignum arbitratus, fræno in misellos obliquè laxato cum toto exercitu irruit, omnesque ad unum equorum ungulis, vultum, quasi neminem oculis haberet objectum, avertens, contrivit: quo designato facinore Samarkandam cum amplissimis spoliis, rediit, pag. 66 67. Recensuit hactenus *Arabschiades* rerum gestarum compendium: omnia enim referre, negat sui esse vel instituti, vel facultatis. Catalogum brevem pertexit p. 77. & ad bella, quæ Mogolis & Getis intulit, properat. Reversus Samarkandam, nepotem suum Sultanum *Muhammedem*, filium Gehankir (significat hæc vox *Captorem mundi*, quæ omnibus Mogolorum & Indorum regibus tribuitur) cum Duce *Scipboddino*, ad extremas Imperii sui oras, regionem, quæ ultra Sihunem sita, in Orientem protenditur, ablegat. Occasione hac in vicinas etiam terras Mogolorum, Ghetarum, & Chatæorum dicti itinere à Mavaranahara dissitas excurrit, loca non pauca occupata, castellis novis munit In remotissima regione *Ischbarah* nuncupata, munimentum extruxerunt rapinis & spoliis asservandis commodū. Filiam etiam suam *Reginam alteram* nomine. Mogolorum & Getharum Rex Timuro elocavit, & ad nutum ejus, quod, quàm truculentus ubiq; & crudelis in Muselmannos fuisset, perciperet, se totum finxit, pag. 68. Ex his, quæ de Timuro hactenus in medium attulimus, patet. Tyrannum stabiliendi regni, & obtinendæ Monarchiæ varias iniisse rationes. Quod blanditiis potuit, armis tentare noluit. ne initia Imperii vacillarent. Firmatis verò rebus, &

& solidiori loco positis, data occasione, quid monstri aleret, aut quæ curæ eum vexarent, palàm fecit. Luculentum occurrit exemplum in Regibus, quorum supra jam meminimus, & Principibus Chorasanæ, Persiæ, seu Itakæ Barbarorum, Mazandranæ *Alexandro Ghalilæo*, *Arschiundo Pharse Kuhæo*, *Ibrahimo Komæo*, Sultano *Ahmedo*, fratre Schah Scheghahi, *Schach-Iahia*, nepote ejus, aliisque. Omnes illi sponte colla jugo subdiderunt Tamerlanico, ita tamen ut aliqua retinerent Regiæ dignitatis vestigia. Cùm verò iidem aliquando in Timuri tentorio essent congregati, nutu non nemo *Schach-Iahiæ* indicavit, jam hominis pestilentissimi è medio tollendi præclaram affulgere spem: Ansam igitur hanc, qua vix melior exspectanda, arripiendam: solum jam esse Timurum, præsidio omni destitutum. Placuit consilium nonnullis, aliis non: Obluctante, præ cæteris, Sultano *Ahmedo*. Nisi instituti (ita minabatur) vos vestri pœniteat, aperiam illud Timuro. *Ipsi* ergò sententiis distracti, animum mutant. Timur interim conjectura, quid molirentur, assecutus, ad tempus illud alta tenuit mente reconditum. Paulò pòst tamen, opportunitatem nactus, familiam illam Irakæ exterioris, seu Barbaricæ Sultanicam, quæ 17. constabat capitibus, ad se, veste rubra indutum, vocari, & ad unum omnes cædi jussit. Vt omnes sine discrimine necaret, fecit perpetuus metus. Vidit, unquam se priùs tutò regnaturum quàm Persarum vires planè attrivisset. *Persarum enim regio*, (ut scribit *Arabsch*. p. 71.) *non destituc*

iuebatur magnis Principibus, qui hæreditario jure regnum consequebantur, & Principatum à suis Majoribus. Regna ipsa finibus sunt amplis, & procul diffusis. Civitates multæ, pagi frequentes, pedes montium firmi; juga alta; arces, velut virgines sacræ, inaccessæ, cryptæ & fodinæ earum minimè manifestæ. Reges (Cosræ) earum velut aquilæ, & auctoritas eorum, tanquam remiges accipitrum (prop. *avium vulnerantium*) *pennæ, in conspectum omnium excreverat. Rastores earum velut pardi cum impetu insultabant, doli vafrorum & versipellium vulponum vincebant, & Draconum instar per certaminis spatia conspicui erant, & instar immanium Elephantorum in mari conflictus feriendo truculenti erant.* Obicem igitur orienti Imperio periculosissimum (vide pag. 1.) ut removeret, universæ stirpi regiæ interitum attulir. Nec melius fuit fatum reliquorum, Mazanrani regni, Principum, *isKandri Ghalilæi*; *Arschiun*, & *Ibrahimi*, quibus tamen, ne fidem violâsse videtur, ad tempus pepercit. Postquam autem, lætitiæ dediti, Iskander bene potus à Timuro rogaretur: *c quosnam, si fortè præmatura mihi mors meos conatus inverteret, posteros meos*

habituros credis adversarios? Respondisse fertur: Primus ego, conjunctis cum Arschiundo, & Ibrahimo viribus in scelestissimos & nequissimos filios tuos involabo; si quis meis elapsus fuerit unguibus, eum excipient dentes Ibrahimi Leonis; qui ne his quidem cesserit in prædam, retia ei parata sunt Arschiundi. Timurus initio quidem hæc parrhesiastæ verba devorat, vindictam, quòd *Ibrahimus*, & *Arschiundus* abessent, commodiori opportunitati reservat. Redit interim *IsKander* ad se, & crimen fassus, turpissimus helluo, eorum, quæ ad ambas ingurgitatus aures eructavit, culpam in Providentiam Dei rejicit. *Non*, inquit, *mutari potest, quod Deus decrevit, cui proinde adversari non licet. Propterea non mihi imputanda culpa: Deus enim, qui proferre jubet omnia, loqui me illa jussit.* Timurus verò, *Ibrahimo* & *IsKandro* fugâ elapsis, Arschiundum comprehensum mortis supplicio affecit. Quò delatus fuerit *IsKander*, nemini innotuerat. *Komaus* verò latebris occultus, in lecto suo obiit. Supererat præfectus castelli *Schab. Abulfatah*, qui rebellionem contra Timurum excitaturus, famam spargit, vivere adhuc *Schab. Manzurum*. Aluit hæc spes *Koudranum*, Sultani Abu Ishaki in Sirghan, pag. 69. Vicarium; qui eum, an tandem ex caverna aliqua esset proditurus, avide expectavit: Timurus interea arcem obsi-

di

dione diuturna cingit, sed vano successu. Vnde Schirazi, Iezdæ, Kermaniæ, Abrakuæ militem, adjunctis Segistanæ cohortibus, objicit. Egregia verò præsidiariorum virtus impedivit, quo minùs decennalis eam obsidio frangere potuerit, aut ad deditionem cogere. Tandem verò, cùm rumore ubique de Schah Manzuri morte invalescente, Koudranus, sociorum se destitui, vidisset auxilio, & Abulfatah crebris ei solicitationibus Timuri benevolentiam, vitæque securitatem polliceretur, arce abiens, arbitrio eam & potestati Timuri committit. Idacu, Timuri nomine Kermaniæ præses, has ægrè ferens pacis conditiones, nulla vel datæ fidei, vel Intercessionis Abulfatahi habita ratione, Koudranum vita privati quā Timurus temeritatem, nisi fugâ salutem quæsivisset, gravi, dubio procul, supplicio multâsset. Victis & pacatis [p 77.] Barbaris, in Arabiam movet, & Irakæ Arabum jam vicinus, ejus etiam regni [p. 78.] expugnandi opportunitatem quærit; Nec multis opus fuit ambagibus. Sultan *Ahmed*, Bagdadi Regulus, mandatis Timuri exacerbatus militem, quo ductu *Sabtanæi*, à finibus hostem suis abigeret, conscribit. Fit conflictus prope Sultaniam, ubi Timur & numero, & viribus fortior, victor evadit, magnoque satis compendio hac vice acquiescens ad suos redit. *Sabtanæum* ex prælio reducem Sultan *Ahmed*, non modò stola muliebri indutum ludibrio, & publico spectaculo exponit; sed etiam flagellis cæsum & de[illegible]tum in exemplum per urbem, circumduci jussit [illegible]imurus autem Samarkandâ egressus, fines lustrat, urbes &

metropoles extruit, magnificaque eis nomina imponit: Et cùm pacis studiis maximè intentus videretur, hortis, viridariis, palatiis erigendis occupatus, ad arma se ex improviso convertit (p. 80.) *Lurumq;* (Provincia est inter Septentrionem & Occidentem, hominibus & frugibus abundatissima, p. 81.) aggreditur, arcemque Birugherd deditione capit: Præsidem ejus, universa subjugata regione in potestatem suam redigit, Samarkandam devehit, variisque cruciatuum tormentis & molestiis, juramento tandem devinctum successorem, (hac lege, ut de equis ei & Camelis prospiceret) designat, p. 81. Ipse verò felici rerum successu elatus, tam amplis pomæriis minimè contentus, ultra tendit, Hamadanum bello tentaturus. Nec difficile fuisset populo securo [p. 81.] & animum adimere, & vires, nisi *Mogthaba*, magnus, & Regibus ipsis honoratus vir, pecunia quietem, corporumque & bonorum securitatem redemisset: Quo tamen *Hamadanæorum* λύτρῳ pellectus potiùs, quàm satiatus Timur, denuo instat, & aliis mox muneribus placandus, *Mogthabæ* verò, abjectam & planè miseram præ se ferentis, fortunam, interventu mitigatus, proposito suo cedit. Cumq; ad aures Sultani *Ahmedis* fil. Scheich. Avis pervenisset, quam ejus vicini *Luri & Hamadani* Retuli fortunæ subiissent aleam, ad fugam se cum suis composuit, Syriamque, translatis antea pretiosissimis cum filio Sultano *Tahero*, & uxore, suppellectilibus in *collem salutis* [locus est munitissimus, quem prolixè describit author, pag. 84.] ceu asylum de-

delegit a. H. 795. p. 88 Ipse verò Timurus, expilatâ Tebriza, exercitū Colli *Negba*, seu *salutis* opponens, Bagdadum properat, eandemque omnibus facultatibus exhaurit. Tunus, qui *collem salutis*, Ahmedis nomine, defenderat, via erat consilio magnus, manuq; strenuus, qui 300. præsidiariis, Timuri exercitui ea facessebat negotia, ut in subsidium laborantium 40000. Timurus mittere necesse habuerit, triarios plerosque & famosos Martis pullos. Quatuor Spartam hanc committit Ducibus, quorum primus erat *Kublag-Timur*. Magno hi impetu rem acturi, victoriæ tandem palmam Tuno, qui, animum suis cohortibus additurus, eas, ut honestam mortem, quæ parata videretur, turpi vitæ [p. 84.] præferrent, cedunt. Duorum Ducum, quos inter *Kublag-Timur* impendio stetit jactura. Atque hæc clades Timurum ita affecit, ut tetrico torvóque vultu indignationem maximam præ se tulerit. Adeò moræ & repulsæ fuit impatiens. Factum tamen, ut cùm, loci inaccessi naturâ, referre pedem cogeretur, obsidionem, per integrum, ut scribunt, duodecennium, vicarii auspiciis continuârit, spe deditionis vel nulla vel exigua: nisi pessimam, pro tot rebus præclarè gestis, gratiam Tunus à suis deportâsset. Erant, præter alios, in *Arce* vel *colle salutis*, Tuni frater, homo lascivus, & Sultani Taheri mater, qui, Muhammedanis etiam illicito, congressu *Taheri*, filii Ahmedis iram in se concitârunt, ut utrumque, postquam scelus innotuisset, vitâ privârit. *Tunus* interea, rerum harum planè ignarus, officium facturus, arce erumpit, hostemq; quærit. Redituro

fores præsidiarii obstruunt, ingressuq; prohibent. Probavit supplicium, cùm de muro quid accidisset, prolixè ei narraretur incrementa benedictionis divinæ, pro justitiæ studio precatus, ingressum solicitat, quem tamen non impetravit. Vnde querula ei excidit vox: *Est utique frater meus, Dæmon meus! Si deliquit pœnas utiq; dedit. Ego verò, qui fœdere vobis sum devinctus, qui commune vobiscum oppugno inimicũ, cur luam? Aut ubi tutò omnium expositus injuriis degam?* Illi verò spem omnem reditus ei præcidentes abire eum jusserunt Tunus, tesserâ fractâ, fortunam novercantem, seculi infelicitatem, hominum ingratitudinem deplorans, quicquid habuit subsidii decoxit, arceque, quæ una solatium ejus erat, ejectus, Marandam tandem urbem, quæ & ipsa Timuro paret, concedit. Loci præfectus, de adventu ejus monitus, terretur. Didicerat enim antè, homini strategematis multa præclarè successisse. Postquam verò solum illum, omni comitatu nudatum, adesse cognovisset aditum patefacit: Vix intromissus ad capitis supplicium rapitur, quod tamen vindictæ studium Timuro adeò non placuit, ut non modò caput ei oblatum lachrymis irrigârit; sed & in judicem ipsum mortis supplicio animadverterit. Amisso autem Duce suo, Tiro tam strenuo, tamque forti, res obsessorum Arcis in pejus vergunt; ita ut Sultan salutem desperaret, arxque ipsa in fidem Timuri, modò à cæde & sanguine abstineret, accipi desiderârit: occupatæ his conditionibus arci

Scheich

Scheich *Ibrahimum* Schirwani judicem præfecit, p. 89. Bagdadum, qua ratione *Ahmedi* fuerit ereptum ex p.91.alibi diximus. Diarbecra etiam expugnata, exauctoratis prioribus Præfectis, atque Præsidiariis, alios subornat: Tekritum, arcem obedientiæ jugum excussuram, valida manu, in ordinem redegit, p.92. Præfectum, contra datam fidem, ruinâ muri interemit, mulieres & infantes captivitate multat; omnia proterit, expilat, & castra sua die 21. mensis Sapher anno Hegiræ 796. *Mauzolæ* (urbs est veteri Ninive directè opposita) locavit, quâ, prædis, direptionibus & depopulationibus exhaustâ *Ras-ainum* (urbs est in media Mesopotamia ad fluvium Chaboram, ita dicta, quòd plus, quàm trecenti fontes ibi confluant, qui omnes in fluvium Chaboram, hic verò in Euphratem delabitur. *Gol.*) secessit, indeque spoliis onustus Roham migravit, quam ingressus die Solis, decimo mensis Rabii prioris, sceleribus, nequitia & oppressionibus implevit. Reversus deinde, quinque dierum spatio, itinere dierum duodecim prædatum cum harpyis suis excurrit, Diarbecram infestat, Muselmannos ad necem promiscuè rapit, quibus incommodis cùm urgeri suos videret Rex, obsequio cæteros declinare studuit Timuri ictus, p.83. Quo verò cum successu, jam alibi prolixiùs narravimus. *Diarbecrâ* igitur (p.103.) & *IraKa* utraq; in potestatem Timuri redacta, *Ibrahimo* Imperii claves tradente, & obsequii jugum sponte subeunte, desertum *Kapbgha-Kum*, ipso illo Ibrahimo, Sultano Schirwani, ex familia Cosroæ Anuscherwani orto, ductore pa 104, pe

tit: Erant illius loci incolæ Muselmanni, Rex ipse *TouKtamischus*, religionis ejusdem observantissimus. Cùm,ut supra diximus, hic quoque Rex Timuro sceptra sua,& Distam Imperium submisisset, Adrebighanam mox Tyrannus suam fecit. Obedientia autem à *Tahero*,Præsidis Adrebighanæ filio facile obtenta,Edessam contendit,eamque expilat: Sed ne ulterius grassarentur ejus milites, *Othmanus*, Eques Meccanus, fil SeKschaKi, pactus cum illo, λύτρῳ vastitatem averruncavit. Nec literis modò & Legatis *Ahmedum Abulabbasum*, *Borhaneddinum*, Jurisconsultum, Præfectum Cæsariensem, sed & minis urget, fulminibusque terret, ut nomine *Muhammed-Chan*,aut *Siur Gathemesch Chan*, suóq; item. & orationes habere,& nummos cudi suis imperarent. Sed in partes divisos & discerptos Legatos illos *BarKuKo*,*Abisaid*,*Melec-Tahero* misit, & *Abi Iezido*,filio Moradi,filii Orchani filii Othman,Præsidi regionum Romanarum, iisdémque tum Timuri postulata,tum responsum suum,& supplicium,quo Legatos affecit,communicat. Exponit deinde virium infirmitatem, hostium atrocitatem, truculentiam,victorias,rapinas (graphicè hæc omnia describuntur p.126.) quas nisi & ipsi velint experiri, necesse omnino habeant fœdere arcto coalescere, hostique tam terribili συμφερτῇ ἀρετῇ se opponere *Abu Iezidus* Othmanides *Abulabbasi* factum admiratus,non modò probat illud; sed etiam (p.127.) si vindicare fortè vellet Legatorum cædem, operam suam offert. Novo præsidio munitus *Abulabbasus* Ti-

Timuro audacter respondit. Geminam hac de re Epistolam exhibet author p. 128. 129. quarum illa, Timuri nempe, ita habet: *Dicito: ô Deus! Creator cœli & terræ sciens arcanum & testimonium. Tu judicabis inter servos tuos id quod controvertunt. Scitote, nos Exercitum esse Dei, creatum ex ira ejus, dominantes omni illi, cui indignatio ejus incumbit, nō parcentes quærenti, nec miserantes flentem. Abstulit enim utique cordibus vestris misericordiam. Vah autem & usque vah, qui non parent mandatis nostris! Vastavimus enim regiones, perdidimus homines, manifestā in terra exercuimus corruptionem. Corda nostra montium instar sunt, & numerus noster arenam æquat. Equi nostri sunt velocissimi, & hastæ nostræ veluti passeres. Regnum nostrum non quæretur, nec vicinus noster contemnitur. Quòd si receperitis conditionem meam, & ratum habebitis Imperium nostrum, eadem planè nostra & vestra ratio erit: Sin autem restiteritis, & in desideriis vestris excesseritis, id verò in vituperium vobis cedet. Munimenta nos vestra non impedient, nec exercitus repellet,*

vel retrudet. Etiam qui, nulla nobis facessentes negotia, quieti subsistunt, exaudientur. Vos enim edictis illicita, & perdidistis cœtus. Pollicemini igitur vobis oppressionem & timorem, quin imò diem, quo retributionem accipietis contemptam. Existimatis quidem, infideles nos esse. At verò constitutum & exploratè perspectum habemus, vos esse sceleratos. Propterea Deus, à quo Imperia; disponentia, & judicia administrantia; pendent, dominium nobis in vos concedit. *Magnus apud vos, nobis est parvus; & potens vester, apud nos debilis. Occupavimus enim jam orbem, versus Orientem & Occidentem, omnémque irâ commoti navim aveximus. Hanc ad vos mittimus Epistolam: Vos responsum maturate, antequam detecto velamine nullus vobis remaneat superstes, & præco internecionem denunciet, &c.* Responsum quod Olaleddino, fil. Phadlallahi, Kadæo, seu Iurisconsulto quidam (id tamen authori pag. 129. non probatur) tribuunt, tale est: *In nomine Dei miseratoris misericordis: Dicito, ô Deus! Possessor regni; Qui regna donas; regnum aufers à quocunque volueris; qui extollis & de-*

leprimis, quemcunque volueris; in cujus manu bonum est. Tu omnium rerum gubernator. Literas à Majestate IlChanica missas; à Porta magna, excelsa Soltani, quarum tenor talis est, accepimus. Creati de indignatione Dei, Dominium habemus in omnes illos, quibus iminet ira ejus, non parcentes querulis nec miseriam exercentes in lachrymantibus. *Ita est: Abstulit Deus cordibus vestris misericordiam. Atque hac macula maxima; hoc turpissimum, quod ipsi vobis vindicatis, meritò censeatur; quod & abundè vobis sufficit in testimonium exhortationis; si ullam adhuc velitis admittere; ad emendationem. Dicito, ò vos (phrasis est Alkorani) infideles, non ego dolo, quod vos colitis. Ubiq; in omnium scriptis obvii estis, sceleribus infames, & infideles; quos ipsa tandem maledictio Dei manet, &c. Nos autem verè fideles, non disjungit nævus aliquis, nec locum apud nos controversia habet Alkorani, qui ad nos delapsus misericordia nos prosequitur æterna. Natamus enim in piscina explicationis ejus, & mari præstantiæ prohibitionum, & concessionum ejus, quasi immersi, reficimur. Vobis*

bis autem & pellibus vestris ignis creatus est, qui incendetur, cùm cœli fuerint scissi. Dilemmate deinde Timuri minas contemnit. Aut enim (ita Muhammedicus author sibi blanditur) victoria potitos, cujus spem equitatus Arabicus faceret maximam, voti se summam consecuturos; aut in via Dei, i.e. pro religione occisos, non mortuos, sed vivos, à Deo sustentatum iri: Vt tantum numero suo deferant, & multitudini, minimè esse necessum. Facilè enim Dei, qui patientes juvet, providentiâ, plures à paucioribus superari. Non terreri lanionem, numeroso grege nec igni incendendo magnum semper requiri cumulum. In utramque se paratos fortunam, & vivere feliciter, & occumbere pro martyrii axiomate gloriosè. Facessere igitur eos, & spem omnem obedientiæ ultroneæ, tanquam rei Duce fidelium [*Amiralmumenin*] & Vicario Domini Creaturarum [*chalifah rabbalemin*] indignæ jubet abjicere. Hanc epistolam lingua etiam Tartarorum, Hilcæa, scriptam, & à Naziroddino Tusæo adornatam in antiquo quodam, & exeso exemplari se vidisse monet author, pag. 131. Timur repulsæ impatientissimus difficulter ignominiam illatam & Toparcharum Syriæ responsum concoxit: dissimulare tamē ad tempus, quod videret. Muselmannorum vires non planè contemnendas, omnia fuit coactus p. 132. Felici enim facta excursione, & opimis reversi spoliis, Muselmanni, animos receperunt. Ib. Timurus interea, cùm rumor de mortuo Rege Indię *Pheruz-Schah* ad eum deferretur (p.

132,

123. curam, ad illud quoque subigendum regnum, suam contulit. Conatibus ejus contentio, inter ipsos Proceres oborta, fa.it. Nam quia nullum *Pheruz-Schah* reliquit hæredem, illico, post obitum ejus, partium studia gliscebant, & cùm suis quisque inhiaret commodis, factum inde, ut aliis quidem prosperè res succederent, cæterorum ad incitas paulatim redigerentur. Vnde in successorē uno animo & voce eligendum consenserunt. Nomen illi fuit *Malu*. Noluit tamē assensum præbere *Scharnech-chan*, Præfectus Multanensis, qui igni discordiæ inter Indos excitato commodam voti protiundi *Timuro* præbuit occasionem. Nec mora. Vrbi enim Multan, exercitum numerosissimum, Scytha, quo arcta eam premeret obsidione, admovit: Sed nec *Scharnech-Chano* vires deerant, aut copiæ præsidiariæ. Nam præter veteranos suos Indos belli famâ celebres (p. 133.) Elephantorum 800. agmine, vel fortissimo hosti tremendus videri poterat: Atque his ille subsidiis *Timuri* impetum per triennium continuum sustinuit. Nam, primùm atque fama, *Timurum* in procinctu esse, emanâsset, contractis per gentem suam copiis, jam, quasi neminem haberet parem, turget. Militem igitur præsto esse, munera ei offerri, Elephantos totius regni ad se vocari omnes, turres illis insterni, urbemque probè muniri jubet. *Timurus* cursu, quo vel aves (p. 134.) anticiparet, pernicissimo advolat. Cumq; dato signo Elephanti (quorum quisque turrim gestabat ex scutis constructam, & animosis bellatoribus munitam) Indicis gladiis, naribus alligatis, in equites irru-

ruptionem facere, &, pro more, pericula contemnere, obvia quæque prosternere, monerentur; *Timurus* de intestinis certior factus dividiis, strategemate prælio initium dedit. Elephantorum enim insultus, ut reprimeret, trisulcos parat stimulos ferreos, quibus hinc inde disjectis Elephanti fortiter suos infigentes pedes graviter vulnerarentur. Unde ingenti furore, quo stimulabantur, maximam suis ipsi cladem infligunt, equos pariter & equites proculcantes. Cæteri interea, qui in insidiis latebant, prorumpentes, hostem ab utroque latere invadunt, stragemque cruentam edunt. Alii tamen, alio *Timurum* usum strategemate, ferunt. Volunt: Nullos Indiam alere Camelos. In mandatis igitur dedisse, ut quingenti arundinibus; lino & gossypio obductis, oleóque illitis; onusti parati essent, atque, ubi conflictus fervor instaret, sarcinæ illæ incensæ; Camelos æstu ignis percitos, ad insulsum clamorem, & saltationem tumultuariam provocarent: Nec defuit successus: Elephanti enim theatricis illis excitati saltibus insessores excutiunt, tantumque efficiunt, ut, fractis viribus, eminus & cominus, jaculis & gladiis, tam diu utrinque pugnaretur, donec tandem Indi in fugam conversi præclaram Timuro victoriam cessissent. *Timuro* in India occupato, atque ulterius sua hinc inde pomœria, numerosissimi exercitus beneficio (de quo p. 138.) dilatanti, nuntius ex Syria, ad plures abiisse *Ahmedum Borhaneddinum*; Saivasæum Iuris Consultum, & *Barkukum, Abi Seidum* Malec. Taherum, affertur. Vicario itaque apud Indos relicto, discessum maturat, con-

convaſatisque ſpoliis & ſupellectilibus, aſcitis inſuper in comitatum Indorum Ducibus, Elephantis, & copiis, Samarkanda, circa annum Hegiræ 802. eo animo in Syriam deſcendit, ut omne ſemen regium (p. 140.) extirparet, injuriamque Legatis ſuis à *Borhaneddino* illatam (quanquam hoc ſuum inſtitutum diſsimulaverat) vindicaret. Accipit interea à filio *Amiran Schabo* Epiſtolam, in cujus, vel authores, vel fautores, cùm graviter, eodem Hegiræ anno, animadvertiſſet, die 2. Ghiumadi poſterioris, *Tephliſum* urbem occupat, indeque regionem *Carighæam* ingreſſus, cæde & devaſtatione omnia replet. Et quia Bagdado laxis habenis inſidiari credebatur, Sultan *Ahmed* fugâ ſubductus, ad Kura-Iuſephum conceſsit. Timurus autem, ut lento procedens itinere, irruptionis ſuſpicionem minuit: ita & duobus illis Regibus in præcordia rediit virtus. Poſtquam igitur hominem, regione *Carighæa* non egreſſurum autumarent, *urbem pacis* (ſic *Bagdadum* appellant: vide *Anal.* P. 1. p. 297.) die quodam repetunt, mox tamen de exitu Timuri moniti, domiciliis ſuis déſertis vitæ ſecuritatem apud Romanos quærunt. Mortuo *Borhaneddino*, cùm ipſe non haberet filium gubernaculis Reipublicæ aptum, Saiwaſæi *Abi Iezidum* eligunt, qui (p. 159.) Conſtantinopolin expugnaturus, filium *Solimanum* Vicarium deſignat, cui tamen mox urbs, impulſoribus *Tabartano* & *Karoboluco* fuit erepta, & à Timuro graviſsimè, contra datam fidem [p. 161.] multatis præſidiariis, capta. Saivaſo itaque potitus, copiis, locuſtarum inſtar, diffuſis, Syriam [p. 162.] petit. Crebeſcen-

scente fama, Syriæ cæterisque vicinis Toparchis Islamismi [p.165.] hyperaspistis, & defensoribus auris, ut de repellenda nube, in commune consulerent, vellicatur: *saidi sudun*, Damasci & Syriæ Præfectus, cum Vicariis seu Satrapis reliquis a. H 803. mense Zaphar, Halebum abit, quod cùm Timur rescivisset, castellum 13. dierum spatio occupat: à sævitia tamen majori ibi abstinens in urbem Malatiam, quam funditus evertit, furorem suum effudit. Indead castellum Romanorum [in Chronico fil. *Schabana, Muselmannorum castellum* vocatur; vide *Arabsch*.pag. 173. ubi hæc paulò aliter] cui *Muhammed*, fil. Musa, fil. Schahari, Christianus præerat, profectus, castra metatur. Sed postquam, ne longa quidem & lenta obsidione [adeò quippe editus & præceps eras locus, ut ipse, ubi primum oculis eum usurpare cœpit, dixisse feratur Timurus: ***Hunc utique locum Deus, cúm exstrueret, sibi reservavit, atque elegit***, p.164.] ad deditionem cogere posset, Ain tabum secessit. *Arcèmaschus*, loci Vicarius, vir magnus, prælio inferior, fugam capessit, vulneratusque Halebum se recipit. Timur verò Aintabi [p.165.] moratus, legatum mittit, qui gravissimis minis Syriæ Præsides arma deponere, imperata facere, consuetis orationibus *Mahmudi. Chan*, & *Timurcurcan* homagium præstare, *Atlamischum* tandem, qui neptim ejus ex sorore duxerat, & antèjam in Syriam abierat [pag. 165.] reddere, jussit. *Seidi Sudun* verò, animo intrepido, ad resistendum facem prælaturus; capitis supplicio in Legatum

ani.

animadvertit: Et ne præcipitarent, sua, quid maximè expediret, contulerunt consilia. Visum quibusdam fuit, erronis conatum, regionum adytis probè munitis, contemnere, limites infestantes manipulos reprimere, tela irruptionibus eorum objicere. Alii aliter senserunt. Tripolitanus Princeps, Scheich *Muijadus* Chazekæus, vir prudens, oratione perpolita & vibrante, in animum sociis revocat magnas Timuri vires, strategemata, inopinatas, quibus torrentis instar, omnia abripiat, invasiones: operam igitur dent, ut considerate agant. Insidiis facilius, quàm acie veteratorem opprimi. Munimentis extra urbem erectis, ibidemque tutò collocatis, majorem felicis successus spem affulsuram, quàm in aperto Martis campo, vires ab initio statim suas periclitaturis. Sed restitit *Tamardaschus*, Halebensis præfectus. Animum suis addit, & ut ne prædam ***avémque*** (ita loqui amat *author* p. 168.) ***caveæ inclusam dimittant***, hortatur. In Deo spem collocent & fiduciam, fortiterq; tū *ἀςοχίαν* suam, quâ toto orbe essent celebres, tum micantes acinaces in subsidium vocent. Et sanè eâ Præses loci causam hanc egit facundiâ, ut obsequentem quidem facilè habuerit credulam plebem; sed magno suo incommodo. Ipse enim *Tamardaschus*, Timuro, quem palàm impugnabat, clàm haud obscurè favit, adeò ut summam ei rerum suarum libenter committeret. Succedit nihilominus *Tamardaschi* consilium. Vrbem cives vallant, portas & plateas claudunt atque coarctant, stationarios di-

sponunt,illis tantùm,quibus in occursum ejus ruerent,portis apertis. *Timurus* Aintabo Halebum festinat,ibique, septimanæ interstitio eò delatus, die 8.Iovis, qui nonus erat Rabii prioris,castra ponit. Cúmque excursionibus Timurum Syri adventantem exciperent,primâ aciem is duorum millium emittit,quibus trecentos Syri opposuerunt.Fusis verò illis,& dissipatis,sequenti die Veneris, succenturiantur 5000.quibus cum alia mox pedem, tanto impetu contulit,turma,ut tandem flumina sanguine eorum manârint, duobus tantùm (p.170.) ex Muselmannis desideratis. Die Sabbathi, cùm defessi adhuc essent Muselmanni pugnando, prælium recruduit: Hoc enim Timuro,qui innumera militū instructus copia,præter negatam victoriæ laudem, nihil magnoperè desideravit, restaurare & facile fuit,& feliciter cessit. Dextera enim ala, quam *Tamardaschus* ducebat,in fugam data, cæteros è vestigio terror invasit, quo perculsi ad urbem, *qua patuit*,properant, vulnerati ubique, gladiis & lanceis ita transfossi, ut & atria sanguine inde maderent. Portam urbis ingressuri mutuis agminatim conciderunt calcationibus, unde & stratorum cadavera, quæ ipsam transcenderunt portam,omnes ejus oppleverunt rimas. Cumque egressu omnes prohiberentur,Mamluci Antiochenâ erumpentes portâ, Damascum contendunt, ibique fortunam suam & acceptam cladem laceris tecti vestibus exponunt. Vrbis Præfecto unicum remanebat suffugium, castellum quod tamen deditionem per *Tamardaschum* Timurò spontè offert. Acceptat eam victor,urbem ma-

magnifico ingressu terr itam, expilat, Syriæque Toparchas adventantes, torvo suscipit vultu. *Seid Sudun*, & *Scheich Ali* Chazekæum carceri mancipat. Nec meliorem experiuntur sortem *Tunbegæus*, Othmanides Zafadi præfectus, & *Omar*, filius Tachani; Azæ Præses; quibus (bonis eorum & impedimentis, vel fisco additis, vel prædæ expositis) compedes impegit. *Tamardaschus* verò, suæ perfidiæ præmium consecutus, dignitatis stolá induitur. Crevit hinc Tamerlani terror, quem, inauditá lacessitus, in victores sævitiâ, auxit. Vt enim propinqui sui *Baridai*, quem legatum in Syriam miserat (pag. 173.) ulcisceretur cædem, quiescere priùs noluit, quàm capitibus truncatorum Palæstras vel hyppodromos extruxisset. Prolixius hanc belli Syriaci telam ex Chronico filii *Schachana* author noster pertexit p. 175. Summa est: Tamerlanum (hac author utitur scriptione) die Iovis, qui 5. erat Rabii prioris, Halebi sua collocásse castra. *Tamardaschum*, loci Præsidem copiarum Syriacarum Seidi Suduni Damasceni; Scheich Chazekæi Tripolitani, DeκmaKi Hamathensis, Toparcharum, & Zafadi munitum fuisse præsidio. Sententias autem de hoc belli fulmine vel declinando, vel everberando variásse, ita, ut alii intra urbis mœnia propugnaculis se defendere, alii prodire in campum mallent. *Tamardaschum* autem, Mokarrum Seiphæum, cùm dissidere proceres animadvertisset, Halebensibus, ut quamcunque ipsi vellent, sequerentur sententiam, fecisse optionem. quibus consultius fuit visum, fixis in campo tentoriis hostem ex-

pectare,quàm intra muros delitescere. Accesit interea Legatus Tamerlani, quem, ne auditum quidem, Damasci Toparcha morte mulctavit. Prima, die Veneris secuta,velitatio levis fuit. Alterá verò mox Tamerlangus Muselmannos ita ursit, ut in fugam dati urbem peterent. At quia tanto conservandæ vitæ desiderio tenebantur, ut alter alterum antevertere, & ingressum eripere studio habuerit; non pauci vel calcitratibus suorum, vel hostium insequentium impetu ceciderunt. Halebo,vi occupato,Toparchæ,& primores populi in Castellum, quo suas ante opes devexerant,secedunt: quod tamen ipsum etiam die 24 Rabii prioris, spe promissæ amnestiæ in potestatem se Timuri dedidit. Timurus secundo statim die,inquit scriptor pag. 176. castellum ascendit, & cùm,appetente vesperá sapientes & judices loci quæsivisset, ipsi nos in conspectum ejus prodiimus.Integram prius horam stando fatigari nos voluit,quàm sedere jussisset. *In mandatis* autem illi, qui familiam inter sapientes, quos comites suos esse voluit, ducebat, (nomen ei erat *Moula Abdolghabbar*, filius *olama*, Naamoddinus, Hanifæus,cujus parens inter eruditos Samarkandenses eminebat (dedit, ut quæstionem proponeret, quá quidem Samarkandæ, Bocharæ, Harathæ, & cæterarum à se expugnatarum provinciarum, Doctorum explorare solitus esset acumen: ex quibus tamen nullus hactenus satis fecisset. Neque insidioso conatui prætextus deerat. Nam; quasi magnum præ se ferret in literas, & literatos amorem, studio investigandi res abstrusas & vetustate obsoletas,

hoc

hoc fieri, præfatur. Nos verò, ait *author*, didiceramus, doctos Timurum quæstionibus vexare periculosis, ut occasionem captaret eos vel occidendi, vel suppliciis variis torquendi. Id quod ex dubiis & flexiloquis ejus problematibus facilè erat colligere. Sit specimen præsens ζήτημα. Heri, inquit Abdolghabbar, Timuri nomine, & vestratium, & nostratium non pauci occubuerunt, utri jam sunt Martyres? Obstupuerunt omnes, nec incertam de veteratoris μεθοδεία famam, suo jam malo, esse sparsam, experiuntur. Occurrit tandem responsum, quod ad similem planè quæstionem ab Arabe Muhammedi objectam, ipse Pseudopropheta Muhammed dedisse fertur. Eum nempe Martyris axiomate censendum dignum, qui verbum Dei stabiliat, id est, pro Deo, & veritate ejus extrema quæque pati paratus sit. Quæ obliqua responsione vitam suam docti redemerunt omnes. Crebris totus dies terebatur quæstionibus, quibus Muselmanni, ne hærere viderentur, quasi in Schola aut Academia disceptarent, suas è vestigio applicuerunt solutiones. Maluit tamen *Scharphoddinus* Iurisconsultus locum cedere *Abdolghabbaro*. *Vos*, inquiebat, *silete, & respondendi vicem illi, qui quid loquatur, intelligit, relinquite.* Vltima Samarkandensis Doctoris quæstio erat (p. 278.) de Antistitibus & Chalifis Muhammedicis. *Quid*, quærit, *de Ali, Muavia, & Jezido*, (nam ipse Schajius erat, seu Alisequus) *sentitis?* Vt scopulum evi-

tarent, & in nullius offensam incurrerent, communi consilio responsum reddendum decernunt. *Alemeddinus* tamen Kafzæus. Melcita, cùm vix quæstio erupisset ἕρκος ὀδόντων, omnes patrocinio dignos esse voluit; At *Abdolghabbar* ira succensus; *Ab Ali*, inquit, *veritas stat: Muavia autem iniquus est, & Jezidus scelestus. Vos verò Halebitæ cum Damascenis facitis, qui, Jezidæi, Hoseinum interfecistis.* Veniam igitur Alemeddinus responsi rogaturus ex authore quodam verba mutuavit. *Me*, (sit ne *Haphetus* Chowarazmius, filius Schachana, an alius, qui sui ipsius toties facit mentionem, obscurum, illud tamen verisimile est: propterea verò ejus subinde retineo verba, quòd ad certitudinem tum ipsius Historiæ, tum Synchronismorum haud parùm faciant.) *verò Samarkandensis vocavit egregiè eruditum, & Scharphoddinum virum disertum. Roganti Tamerlango, quot annos essem natus, respondi, natalem meum incidere in an. Heg. 749. jam me agere annum 54. Cùm idem ex Scharphoddino quæreret; uno, inquit, anno illo sum major. Tu ergo, ait Tamerlangus, ad ætatem accedis filiorum meorum. Ipsemet autem ego annos habeo 75.* Ordinaria instante precum, post Solis occasum, dici consuetarum, hora, non Antistitis, modò officio

ficio fungebatur *Abdolghabbar*, sed & *Tamerlangus*, qui latus meum claudens, ordinariis precantium γονυκλισίαις, & incurvationibus devotionē suam probabat. Peracto hoc, feliciter satis, die, discessum est. Mox tamen sequenti, cùm pœnitheret Scytham clementiæ, perfidè Castrum Halebense expoliat, supellectilia, opes avehit, suoque adeò more frænum militibus laxat. Rethulit authori nostro quidam, *nullam unquam urbem à Tamerlango occupatam majorem victoris insolentiam fuisse expertam. Muselmannos variis suppliciorum generibus affectos, & compedibus constrictos*, Postquam autem suæ in Castello Timur libidini satisfecisset, in urbem descendens, publicas Toparcharum ædes hospitium suum deligit. Vbi, Mogolensium ad exemplum, splendido instructo convivio, Reges & Præsides servilia præstare coēgit opera: Totus hilaritati deditus genio suo indulsit, Muselmannis interim calamitatibus ubique pressis, in carcerem detrusis, ad internecionem raptis, templis, scholis, domiciliis eorum incendio destinatis, & solo adæquatis, ad finem usque Rabii prioris. Repetiit non multò pòst quæstionē de Ali & Muavia amicus meus *Scharpboddinus*, cui ego: *Non dubitandum, quin veritas faciat cum Ali. Neque enim Muaviam ad Chalifarum ordinem pertinere, ipso Muhammedis testimonio (qui Chalefatum 30. annorum spatio,*

quod in Ali desinit, terminat) facilè, (pag. 179.) convincitur. Edic ergò, inquit Tamerlangus, liberè: *Alim veritatem secutum; Muaviam autem esse iniquum:* Afferto sic veritatis patrocinio pro Ali, Theologos Halebi constituit, iisdemque *Scharphoddinum*, & authorem hujus historiæ, lauto designato salario, præesse voluit. Seriò omnibus injunxit, ut ne ab iis vel latum unguem recederent. Noluit in Castellum eos transferri, sed in Collegio Sultanico morari. Executioni mox mandantur Imperatoris jussa. At *Musa*, filius Haghi, Tagæus, Halebensis judicii præfectus, è Castello eos in urbem traducturus, ajebat: *Timeo vobis, consuetudinis Tyranni memor.* Quid deinceps Historico nostro evenerit, *Arabschiades* commemorat. *Profectus*, inquit, *autem Tamerlangus die 1. Rabii posterioris Halebo, in agrum se convertit, Damasco vicinum, sapientésque postridie accersi jubet. Accedimus ipsum, & cùm capitibus ubique truncari audiremus Muselmannos, quid hoc sibi vellet, anxiè sciscitabamur? Agit*, inquiunt, *Timurus pro more. Quocunque enim terrarum victor penetrat, trophæa ejusmodi à Muselmannis exigit. Advenas excipit* Mula Omar, *unus Sapientum ejus, ex quo, quid nos vellet Tamerlangus, quærebamus. In consilium respon-*

spondet, vos de cæde Præsidis Damasceni, qui Legatum ejus è medio sustulit, adhibebit. At capita, regessi, *Muselmannis abscissa sunt, eíque oblata nobis non consultis, cùm tamen juramento securitatem nobis promiserit. Redit Omarus ad Timurum, frustum carnis elixa devorantem, quem sua, procul dubio, pœnituit perfidiæ. Unde & offa injecta eos demulcet, & factum excusat. Ingratiis suis Muselmannorum Principes esse plexos, sufficisse cæsorum capita. Atque sic in castellum reversi sumus Halebense;* Tamerlangus *verò Damascum contendit. Halebi bene nobiscum agebatur, ubi haud vulgarem Ducis Musa eramus experti affectum. Varii mox aures nostras feriũt rumores, quibusdã Sultanum Muselmannorum,* Malec-Nazirum, *insignem de Tamerlango deportâsse victoriam prope Damascum; aliis contrarium asserentibus. Fluctuabamus diu inter spem & metum, usque dum tandem constans nobis fama fugam Sultani in Aegyptum, & Damasci occupationem confirmaret. Damasci spoliis & incendiis truculentius sevìit, quàm Halebi. Tripolim non fuit*

ingressus, opibus inde avectis contentus. Neque verò Palæstinam transit, sed recto itinere agrum Halebensem repetiit, vicinaque loca, ferro, igni, prædis devastavit & expilavit. *Me autem cum sociis dimittendum Imperatoris jussu significat* Azzodinus, *Dux Tamerlangi minimè postremus, promittens, se ad Martyrium* Hoseini *nos comitaturum, ibidémque nobiscum, dum universus transierit exercitus, moraturum.* Scharphoddinus *Jurisconsultus à latere meo unquam avellebatur: Cæteri etiam, à nobis quæsiti, se adjungebant, ut ad 2000. numerus excresceret. Mausoleum Hoseini salvi & incolumes salutantes, ignem vidimus ardentem, & cùm elapso triduo, nemo superesset; nec sedem ibi figere ob fætorem, & sterilitatem loci, nec commodè iter per inhospita illa tesqua facere potuimus.* Redimus ad Historiæ seriem. Non difficile erat Damascenis ominari, propter vicinum malum, gravia se passuros incommoda, quæ *Istanbugæus* Davadarus, & *AbdolKazarus* Halebo venientes, iis annunciârunt. Suadet igitur, ut, omni ruptâ morâ, *Damasco*, nisi mori malint, exeant: locum alii monitis dare parati; cæteri verò ira succensi, extrema quæque nunciis istis minabantur. Dignos esse, ajebant, qui lapidibus obruti ad plures abe-

abeant, ut qui tanti infortunii suasores essent, authores & fabri (pag. 183.) Halebensium Præsidum exemplo, parùm se moveri. Neque enim tam excelso animo, nec tam forti milite, nec Ducibus ad pugnandum adeò idoneis fuisse instructos. Cessent igitur eodem utrosque metiri pede. Fato singulari Ægyptios hactenus Muselmannis pressis subsidio fuisse, homines ad arma planè natos. Purgant se nuncii, & animo curarum pleno, salutisque ipsorum sitientissimo monuisse se, prætendunt. Non eminus audita, vel rumore ἀδεσπότῳ vulgata, sed certa, & oculus suis usurpata, se commemorare. Dolendum, tot capitum excidium opportuno & tempestivo secessu, non prohiberi. Relinquunt aculeos, in Damascenis, quibus sauciati animi eorum, de alia excutienda quercu seriò cogitant. Fugâ itaque arreptâ, alii (p. 184.) in loca sancta, id est, Palæstinam, secedunt, alii in Ægyptum; alii invios quærunt anfractus, & latebras, loca natura munita. Sultanus interim exercitu in agrum Damascenum educto, plebis animos non levi liberavit anxietate. Cæteri verò, qui prudentia & rerum præteritarum diligenti examine, futura averruncari pericula didicerant, parùm Sultani adventu afficiebantur, id potiùs operam dantes, ut suæ quisque consulat saluti. Timurus dispositis Halebi rebus, & in arcem; cui vicarium fortitudine, & magnanimitate sibi probatum, *Musam* Taganæum (pag. 185.) præfecit, plerisque translatis, in Syriam movet. Hamatham, (qua tamen expoliata, lento pede ultra progrediebatur) per-

pervenit die 24. Rabii posterioris an. Heg. 803. Id quod marmoreæ Timurus insculpi voluit tabulæ. Extat illa in templi Cathedralis Nuræi latere orientali, in pariete anteriori, Persicè, quæ, ex versione *arabsch.* sic habet: *Programmatis hujus causa, quòd, felici Dei auspicio, occupatis regionibus & regnis, pomœria nostra Irakam extenderimus & Bagdadum. Prætereuntes autem Aegypti Sultanum, misso Legato, variis eum devincire voluimus donis & muneribus. Quia verò Legatum nostrum, præter decorum (nostrum enim erat propositum vicinos constringere amore, justitiamque ab utroque confirmare extremo) occidit, & paulò pòst Turcomannos quosdam, cum aliis nostratibus cepit, prehensosq; Aegypti Sultano Barkuko tradidit, qui in carcerem eos conjectos indignè tractavit; hinc necessitate adacti eos, qui à nobis dependent, è manibus adversariorum nostrorum liberavimus. Incidit autem adventus noster Hamatham, in diem 20. mensis Rabii posterioris, an. Heg. 803.* Hamatha Emissam proficiscitur, quam, nemine resistente, occupatam *Seid Chaldin* tradidit. Res civicas *Omari*, filii Rovasi, qui muneribus eum sibi devinxit, & spontaneo obsequi, fidei com-

commisit: Imperium verò totius regionis humeris *Schamschoddini*, filii Haddadi, qui, securitate ubique denunciata, juri dicendo operam dedit, imposuit. Successoribus itaque Gazæ [p. 187.] Zafadi, & alibi relictis, Heliopolin contendit, cujus incolæ, patrocinium Timuri supplices rogantes, parùm profecerant. Vastationibus enim & direptionibus Tartaricos ille torrens omnia inundabat, donec exercitus Muselmannorum Ægyptius ad prælium ferocissimum Scytham, propè Damascum, pellexit, quo tanta [vide p. 188. & 189.] utrinque animi magnitudine fuit decertatum, ut in ejus descriptione omnes *Arabsch.* Arabum effuderit veneres & delicias. Discessum tandem, & Muselmanni quidem domi se continebant; Timurus verò latera Damasci occidentalia petebat. Sultanus interea urbem & arcem, munitam, armis, commeatu, cæterisque subsidiis abundè instruxit. Et quia salutem suam periclitari viderunt, cautè utrinque acturi, vallis se sepiebant ac fossis. Sultanus postea in campum, quem cæteri sequebantur proceres, bellialeam experturi, denuò prodit. Nec catervatim tantùm imbellis juventa, noctes in montanis cryptis insomnes transigens, firmis clamavit lateribus: *O Deus! O misericors! juva Dominum nostrum, Imperatorem nostrum:* Sed & cæteri prælio immixti, auxilium divinum; diu noctuque implorârunt. Et quanquam Martyrium eo tempore, [ut scribit author [celeberrimus Iuriscunsultus *Borhaneddinus* Tadecæus, secta Melcita, Syriæ præses

ses subierit, manumque *Isa Scharphoddinus* Melcita, gladii ictu amiserit, non tamen Muselmanni infeliciter pugnarunt, cædibus & rapinis hostem infestantes. Marte impari valdè dimicabatur. Decem millibus die quodam [pag. 190.] Barbaris in acie stantibus, Syri 500. & postea alii, duce Sanbaco, trecenti, arma, scutum & tela tractare assueti, oppositi, cladem ad fluvium, retro tabernaculum Ialbega, denuntiant. Cumque canes & lupos Scythicos Muselmanni vidissent, spe non contemnendæ; ex præjudiciis tamen potiùs, quàm certis conceptæ judiciis, freti, dicebant: *Hoc ipsum est, quod promisit nobis Deus & Apostolus ejus.* Pugnæ aliâ jacta, Muselmannis auspicatè (vide pag. 191.) cadit. Accessit Sultani *Hoseini*, juvenis audacis, Timuri ex sorore Nepotis, inopinatum transfugium. Hic, quasi ira contra avunculum suum æstuaret, in Muselmannorum transit castra, quo *ejus* adventu gavisi, multa de eo sibi pollicebantur. Vestes proinde mox mutant, pilos, quos spissos aluit, ne forte cognosceretur, detondent. Timurus, molestum Nepotis discessum simulans, frendet, spumat, lento & præpostero incessu, commotionem præ se fert. Sed dolo atq; astu *Hoseinum* egisse, eventus probavit. Hac enim ratione Muselmannorum conatus & studia ei patuerunt. Rescivit in Ægyptiorum castris & gravia gliscere dissidia, & ad fugam omnia spectare. Habebant quidem (p. 192.) *Atabecum* (i.e. patrem magnum, vide Lexic. Arab. *Golii.*) Ducem *Baschabekum*, cui cæteri obsequium debebant; Sed

cùm

cùm imperare quisque vellet, summusque belli moderator à cæteris parùm differret, ita omnia dissipata erant, ut Deus denuo linguas confudisse crederetur. Derelicto itaque exercitu, Kahiram Duces redierunt; alii aliò delapsi; si qui superessent, somno oppressi, calamitatis minimè erant immunes. Reliqui de mœnibus prospicientes, lætum avidè de Sultano nuntium exspectabant. Cùm autem nocte quadam, locum nonnulli excelsum, rerum eventum exploraturi conscendissent, ecce Sultani tentoriis ignis conspiciebatur injectus, de cujus authore nihil certi constiterat: compertis autem, suis omnes domiciliis excessisse, ipsumque etiam Sultanum fugâ salutem quæsivisse, dolores, molestiæ, & anxietates creverunt. Timurus, cognito rerum statu ad quietem se componit, gratiasque Deo pro felici rerum successu agit. *Laus*, inquit, *sit Deo! Consecuti nempe sumus votorum nostrorum summam.* Vallis igitur probè circumseptus, suos in omnes limites diffundit, ut fugientes insequerentur, & ad supplicium raperent. Sultanus fuga servatur. Copiæ verò hinc atque illinc dispersæ tandem ad urbem, apparatu bellico satis firmam, appropinquant, cujus tradendæ, per integrum biduum, exiguam Muselmañi spem faciebant, post nubila Phœbum exspectantes. Tandem verò proceres, *Mahmudus* Mahiaddinus, fil. Azzi, *Hanifæus*, summus Iurisconsultus, pater Schahabboddini; *Ibrahim*, Takioddinus, filius Mophlehi, Henbelita, Neapolitanus: *Muhammed* Nazereddinus, fil. Abialtaib Secreta-

tarius: *Ahmedus* Schahaboddinus, filius Schahidi Veziri: *Schahaboddinus* Hebunçus, Schafæus; *Ibrahim* Sahahaboddinus, filius Kuſchç, Hanifæus, omnes Iurisconſulti, (*Oladdinus* enim filius Abibexa, judex Schafæus, cum Sultano aufugerat, *Borbaneddinus* verò, Thedelita martyrio occubuerat) de Sultani fuga certiores redditi conveniunt, atque ad, Timurum ſecuritatem, quam communi ante conſilio deliberaverant, petituri, egrediuntur. Fugato Sultani exercitu *Valieddinus*, filius Chalduni ſupremus judex. Melxita, & Procerum eminentiſsimus, perpetuus Sultani Comes, in Timuricum incidit militem. Ille verò, quaſi cladem Sultani ignoraret, in Collegio Adelitico ſubſtitit, cæterisque poſtea Magnatibus immixtus, conſilium eorum approbavit: cumque, per omnia, cæteris ſe moribus, ſimilem non præberet, quaſi umbra, quæ ad illos non ſpectaret, habitus eſt. Vbi cibo, ſeu carnibus (à quibus alii religione abſtinebant, alii metu mortis veſcebantur,) Timur eos tentâſſet, *Ibn chaldun* qui ab epulis non abhorruit, Imperatorem ita fuit affatus: *Meâ utique præſentiâ multi jam Reges inclyti facti ſunt. Vitam reddidi Hiſtoriis meis diebus eorum mortuis. Ex Regibus Arabicis vidi N. & N. Fui hic & illic: Peragravi Orientem & Occidentem: Converſatus ſum cum Principibus & Vicariis: Gratia autem Deo, qui vitam meam eò uſque extendit, ut ipſe Regem atq; Sultanum axio-*

axiomate tali dignissimum, cujus sibi participatione non interitus modo declinetur, sed & honores accedant & dignitates; viderim. Quo quidem hominis sermone Timurus ita fuit delectatus, ut gaudio penè exilierit. Vnde & multa Tyrannus de Regibus Occidentis, rebusque eorum gestis, in quibus Historiis Timurus (p. 198. plura de hac re, vide p. 400.) erat versatissimus, quæsivit. Quodam die, cùm Polyhistori illi assiderent, *zadroddinus* Manavæus, qui fugientem sequebatur Sultanum, captivus adducitur, qui tamen mox Collegis suis conspectis, iis se adjungit, supremúmque, sine venia, locum occupat, qua audacia ita commotus fuit Tamerlanes, ut suæ eum severitatis exemplum extare voluerit. Iussu igitur ejus *zadroddinum*, canis instar, prosternunt, prostratum vestibus spoliant, convitiis obruunt, in carcerem conjiciunt, & variis tormentis excruciant. Cæteros verò Legatos stolis indutos, honoribusque ornatos spe securitatis, dimittit, & loco quemque suo restituit: hac tamen lege, ut Sultani & reliquorum Principum opes, facultates, pecora, Mamlucos, quòd & sine mora præstiterunt, afferrent. Arx ad obsidionem, auspice *Azdaro*, sustinendam parata, subsidium expectat à Sultano. Timurus dimissorum Legatorum spe fretus, non multum de negotio laborans, urbis deditionem, eorundem opera, sollicitat. Cumque, contra Imperatoris edictum, molesti quidam esse pergerent, patibulo eos affigi jussit: qua justitiæ ἀνδρείῳ ita incolarum expugnati fue-

Zz

runt animi,ut civitatis ei portam minorem aperuerint. Eam, postquam loca vicina devastâsset, ingressus est (p.201.) die Veneris,quo cœtus frequenter in Cathedrali Ommiadarum erant congregati: Et quia *Hanifæi* primas ibi tenuerunt *Schafæi* posteriores, prolixum nomine illorum sermonem Mahjoddinus Hanifæus habuit. Disceptatum etiam fuit inter *Rahmanum Abdolghabbarum*, filium Abdolghabbari Chowarazmium, Mutezalitam; & Doctores Syriæ: *Ibrahimo TaKioddino*, filio Moslehi, Henbelita præeunte; de *Ali* & *Muavia*, *Iezido* & *Hoseino* Martyre. Variis Syri, ut deducerentur ad absurdum, urgebantur rationibus, quibus oppositæ responsiones non æquè feliciter omnes successerunt. Probatæ sunt aliæ, aliæ rejectæ. Donec tandem *Muhammed Naziroddinus*, filius Abi Tajibi, Secretarius nodum solvit: *Ego*, inquit, *& familia mea adhærebamus* (vel conjuncti eramus) *Omaro & Othmano. Quidam meorum ex proceribus fuit illius seculi, præsens plerisque illis conflictibus: Vir veritatis studiosus. Ipse est, qui cùm in caput mactati incideret Hoscini, lotum illud & purgatum, osculo & honore exceptum aromatibus condivit. Unde, magno Dei munere* Abi Tajibus, *id est*, Conditor, *dicitur. Hodierno autem die familia nostra, tot agitata calamitatibus, eorum amplectitur fidem, qui* traditioni *&* consen-

sensui *innituntur*, id est, Muhammedis, & sociorum ejus religionem profitentur (vide Specim. POCOK. pag. 20. & 211.) *Itane*, inquit, *nulla alia nomenclaturæ vestræ ratio sit? Hac ipsa de causa filii Tajibi nuncupemini? Id verò, respondet, apud omnes, cominus & eminus, in confesso esse, existimo. Sum enim* Muhammed, *filius* Omari, *filii* Muhammed, *filii* Abulkasemi, *fil.* Abdolmonhem, *fil.* Muhammed, *fil.* Abi Tajib, Omaritæ, Othmanitæ. Conciliavit sibi hoc responso Secretarius, suisque Collegis, magnum apud *Ramahnum* favorem atq; benevolentiam. Honoris etiam gratiâ quærebat ex illis, uter excelsior esset gradus, *scientiæ an familiæ?* Responsum à *Schamsoddino* Henbelita maximè expectavit. Sed, cùm haud obscurè, quod vellet, conjecturaret, primas, *scientiæ deferendas*, uno ore & animo regerunt. Hinc enim sequebatur, *Abubecrum* scientiâ majorum atq; celebriorem, imò in Islamismo ipso priorem; *Ali* anteponendum. Quâ παῤῥησίᾳ pro Abibecro, *Schamsoddinus* spem penè vitæ, quàm Martyrio mutare (pag. 203.) paratus erat, amisit: Abire tandem à sejussum, Timur accessu deinceps prohiberi voluit. Sed ad Arcis obsidionem redeundum. Vidit Timur, non stertendum, aut compressis manibus standum. Munimentum igitur è regione arcis, quod ligno, lapidibus & quisquiliis repletum, altitudine

arcem æquabat extruxit. *Gheban-Sebah*, cui obsidio demandata erat, jussa exequitur, obsessosque ita coarctat, ut conditionibus se dedere die obsidionis 43. tandem fuerint coacti. Militiæ laude inter obsessos, florebant *Schahaboddinus zardacaschus* Damascenus, & alius, ei cognominis, Ahmedus Halebensis. Opera interea artificum, textorum inprimis serici, usus, multa Timurus tentoria paravit: Quorũ duo ad tumulum uxorum *Muhammedis* [p.206.] in porta illa parva constituit, multisque in arce atrocitatis relictis documentis [p.210] spoliis probe onustus, discessit. Ferunt autem, Sultanum, fugæ suæ rationem per epistolam redditurũ, timiditatis suspicione repulsa, restaurandi belli minas intentâsse. Lecta epistola, in nomen ejus, qui illam attulit, Timur inquisivit. Et cùm *Beisacum* appellari se dixisset: Quid hoc, inquit, nominis, aut quæ ejus significatio? Nescio, ait *Beisacus*. Ignoras, regerit Timurus, nomen tuum & provinciam hanc suscipere *audes*? Nisi Regum me omnium consuetudo Legatos violare prohiberet, pœnam temeritate hac dignam poscerem. Apage, tuosque, ut in loca se tuta recipiant, mone; brevi illis adero, omnia prostraturus, dirututus, & solo adæquaturus. Damasci tam inusitatis suppliciis, squalidis carceribus, frequentibus exiliis, latrociniis & direptionibus [quibus deportandis aut avehendis non erant pares: vide p.116.] toto triduo in Muselmannos & confœderatos (p. 213.214.) ita sæviit, *ut jurârit non nemo, per Deum, esse hæc prodigia, instantis ultimi judi-*

di-

dicii certissima signa. Incendiis maximè grassatis, quidquid auferre non poterant, deleverunt. Cùm ignem Chorasani, templo *Cathedrali Ommiodarum* [p. 215.] injecissent, permissu Dei, flammæ adeò latè à vento fuerant disjectæ, ut, quicquid ferè reliquum erat, periret, majori longè incommodo, totiusque regionis detrimento [pag. 216.] quàm si alterum tantum Timurus abstulisset. Suppliciis his Ægyptus & vicinæ regiones territæ, trepidare cæperunt. Nam ne ipsi illi, quibus cum familiariter antea versabantur Theologi ejus, ab exquisitissimis Tartarorum cruciatibus erant liberi. *Mahioddinum* enim, filium Azzi, Hanifæum, ejusque filium *Abulabbasum Schahaboddinum*, indignissimè tractârunt. Et postquam cauteriis, potu salso, ignibus lentis, gypso, satisfuissent excruciati, Tebrizum abierunt, ibidemque ad tempus, cùm, malè habiti, substitissent, in Ægyptum reversi sunt: *Schamsoddinus*, Neapolitanus Henbelita, & *Zadroddinus Manavæus*, Schafæus, in fluvio Tarab submersi perierunt. *Ahmed Schohaboddinus* Damasci variâ jactatus fortunâ, obiit. *Naziroddinus*, filius Abi Tajibi, tormen is, quibus multifariam excarnificabatur [debili enim & infirmo fuit corpore] succubuit (p. 219.) Martyrioque affectus in Madresa, seu *collegio Corusiaco* fuit sepultus. Eodem martyrii elogio ornantur *Takioddinus*, fil. Moslehi, & *Borhaneddinus*, fil. Kauschæ., cujus discessu res Damascenorum valdè reddebantur perplexæ; sepultura ei fuit assignata in *Zalechino*: *Abdolmalecum*, filium Takviti, Timurus, Syriâ egressus, comitem sibi ascivit, Præsidemque Syrami

(locus est ultra Sihun) cui tamen non diu præfuit; designavit: *Ahmedum*, cognomento *Ghalbagæum*, urbis Iankabala, si, qui locus Samarkanda 15. dies distat, Vicarium esse voluit; hominem & sanguinis conjunctione & fide in Timurum singulari, (pag. 219.220.) commendatum. Quicquid verò Damascus aluit peritorum artificum ex texoribus, scenopegis, arculariis, lapicidis, sartoribus &c. inter militiæ Duces, ut Samarkandam transportarent, divisit: *Ghomaleddinum* verò, Medicorum Principem, & *Ahmedum S. hababoddinum* Zardakaschæum, qui in arce fuit, & exercitum Timuri valde attrivit, captum, irâ succensus ita alloquebatur: *Tu es qui mihi, meísque magna intulisti mala? Quod si uno te ictu vita privarem, haud equidem Talionis lege tecum agerem:* Lenta igitur morte ne senii quidem (cernuus enim jam erat, annos natus 90.) habita ratione in ipsum animadversurus, ut probris omnium pateret, catena eum, cujus pondus septem & dimidiæ erat librarum Damascenarum, supra genua injecta, constrinxit, qua mole ferrea ad mortem usque Timuri discruciabatur: tunc enim, compede solutus, diem obiit. Expugnata Damasco, Emisſâ (p. 222.) repetit, quam, quia *chaledo* tradidit, inviolatam quidem, & licentiæ militaris expertem esse jussit: Vicinos tamen pagos & vicos, ipsam etiam Hamatham, latronum libidini & direptionibus exposuit. Adductis autem, quæ in Halebensi reliquerat arce, Euphratem trajicit, Edessam spoliat, indeque Legatos suos Maredi-

dinam ad *Taberum* mittit. Et quanquam literis eum delenificis ad se invitârit; parere tamen, antè ictus, renuit: Ne verò animum Scythæ exulceraret, muneribus eum demulcet, & mancipiis, Legationemque *Muhammedi* ben Chazbek, ut absentiam ejus excusaret, defert. Timurus pœnitentiâ ductus, quòd antea tam se facilem *Tabero* præbuisset, in iram & candescentiam convertitur, exitiumq; Maredinensibus minatur. Aquâ igitur Maredinensi superata, ad obsidionem mox se accingunt. At incolæ, præmoniti, dubio procul, urbem deserentes, in arcem munitissimam, & ad expugnandum difficilimam; (quam prolixè describit p. 223. 224.) se, suaque recipiunt. Videt Timurus, suos hic conatus; nec enim locus vel balistis [pag. 224.] admovendis favebat, vel committendo prælio; esse irritos, urbem funditus evertit, ædificia, templa, mœnia destruit, Bagdadum descendit, quibusdam: Duce *Alladado*; Samarkandam destinatis sarcinis & impedimentis. Samarkandâ, longum emensi iter (quod κτ' κώμας & πόλεις describit author p. 225.) ingrediuntur, die 13. mense Muharamo, a. Heg. 813: *Festũ Ramadani in ipso celebrabant itinere.* Cum iisdem sarcinis & ἀκροθινίοις Syriacis Samarkandam migrabat *Ahmedus Schahaboddinus*, filius Schahidi Vaziri; cæteriq;, quorum supra meminimus, Syriæ artifices. Percrebrescente fama, Timurum [qui, Maredinâ reversus Nezibin, Mauziam, aliaque loca gravissimè afflixit] Bagdadum tendere, Sultan *Ahmedus*, fil. Scheich Avis, diutius

Bagdadi moras nectere, minus tutum ratus, Imperii habenas vicario *Pharigbo* demandat, ipseque secedit. Timurus interim, consiliorum Sultani conscius, auspiciis summorum Ducum, *Zadab. Rustami, Gh. l. h Islamæi, Scheich Nureddini*, [quorum primus, qui dignitate anteibat spe administrandæ totius illius occupatæ provinciæ, erat suffultus] Bagdadensibus exercitum, 20000. constantem veteranis opponit: qui postquam *Pharighum* ad deditionem invitâssent spontaneam, ipsi verò cunctatione sua, copiis Tamerlanicis, ubi, fame & ferro aut occisorum, aut vulneratorum indies crevit numerus; non uno modo molesti fuissent, urbem tandem ita urserunt, *ut ipso die oblationibus Muhammedicis* (inciderat enim obsidio in mensem *Haram* p.228.) *sacro*, quo Muselmani, victimarum instar, jugulabantur, ad deditionem subacti cesserint. Cæde urbs adeò fuit repleta, ut non modò Tigris sanguine rubuerit detruncatorum, sed & capita struendis palæstris fuerint adhibita. Præter Bagdadenses [quorum numerabantur 90000.] cæteros quoq;, quos & Syria advexit, morte multavit: Plurimos Tigris absumpsit, & absorsit ipsum etiam [p.224.] *Pharigum*. Navi enim elapsurus telorum imbre utrinque ita obruitur, ut eversa illa fundum petierit. Rem ita fuisse gestam authori nostro *Ahmedus Taghoddinus*, Naamanæus, Iurisconsultus Hanifæus, Præses Bagdadensis, qui mortuus postea fuit Damasci a.H.834. narravit. Atque sic urbs amplissima, *Pacis civitas* [p.224.] dicta & omnibus elogiis [p. 230.

230.] major, devastata planè fuit, expilata, & incolis suis nudata. Qua auctus præda *Timurus* Turcas [digni enim sunt qui hoc veniant nomine] suos, Korabagum in hyberna, ut insidias inde Romanis seu Romæis struerent, deduxit. Belli sui contra Romanos [Turcas] suscepti causam Tyrannus prætendit justam, *Sultanum Ahmedum*, & *Kora Iusephum* quos tanquam apertos hostes, pestilentissimas belli faces, & pacis publicæ turbatores expellere jubet, aut, si quando in eos incidunt, interficere. Cogitent, quàm dura omnes presserit sors, qui contradixerint. Moram igitur rumpant, & sine verborum vel ambagibus, vel antilogiis, satisfaciant: sin, extrema quæque exspectent. Negotium Timuro potissimùm fuit cum filio *Othmani*, viro strenuo, forti, & moræ impatientissimo: *qui, præter justitia, (p.231.) & religionis nomen magnum, quod acquisiverat, firmis etiam præsidiis munitus erat.* Is Kermaniâ occupatâ, Regem Sultanum *Oladdinum* interfecit, duósque ejus filios in vincula dedit. Regna postea Hinscha & Zaruchan ditioni suæ addidit. Cùm verò & operam Timuro, contra Othmanidem *Iacob Alischa*, judex Provinciarum Kermaniæ (qui, transfuga, compendiosam Timuro viam per Christianorum territoria, in Arzanghanos monstravit) obtulisset & Timuri insuper literæ advolâssent, eas, Othmanides, indignatus, ita excepit: *His me ineptiis Timurus terreat? Itáne me eodem loco habeat cum Regibus Bar-*

barorum, aut Tartarorum. Distaorum? Militiam meam Indis aut Babyloniis, quos intestina pessundederunt dissidia, confert? Aut Muslimica mea agmina Syrorum pusillanimitate metitur? Ignorare me:, sibi blanditur, varias illas artes, fraudes, & diverticula, quibus regni sui (p. 232.) dilatavit fines? Barbarorum Reges fraudulenter circumvenit, & cùm hospitium ei petitum denegarent, viribus tandem ita crevit, ut data, penè singulos, occasione, trucidárit. Touktamischo-Chan multum incommodavit militum perfidia, & bellandi imperitia, utpote quibus, præter sagittas, nulla suppetebant arma. Indos devicit strategematibus, mortuo præsertim Sultano Indorum, res eorum confusæ erant, & perplexa, gliscentibus ubique simultatibus, & Magnatibus paulatim extinctis. Nec dubium, quin, si masculè suas conjunxissent vires, felicius pugnâssent. Ad hæc, magno se omnes ferri studio belli hujus gerendi, tum quòd naturæ stimulo excitentur, tum etiam, quòd lege sua docti sint, cœlestia hac ratione commutari cum caducis, opes & facultates, fluxas

&

& vietas cum æternis (pag.234.) Paradisi gaudiis: Prodigos esse sua vita, & ad Imperatoris jussa pronos atq; promtos. Epistolam Othmanides hac claudit formula. *Quòd si;* scribit; *promissorum tuorum memor non accesseris, damnentur uxores tuæ triplicis divortii: Sin autem advenientem te fugero, eidem supplicio meas mulctatas velim Augustas.* Malè hæc clausula Timurum ussit. Quòd mulierum mentionem à qua Scythæ, *authore* nostro teste, ita abhorrent, ut ne quidem voces *Imra, mulier,* aut *Ontba, fœmella* exprimant. Vnde recentem fœtum indicaturi, dicere solent: Nata huic est vel *Machaddera* (mulier, propriè in suo penetrali perpetuò sedens, vide p.235.) vel *Mostara*, [abscondita] vel tale quid. Commercii hujus Epistolici p.238. compendium ex alio etiam monumento *author* depromsit. Amolitur Timurus suspicionem illatæ Abiiezido injuriæ. *Scripto*, inquit, *planè amicabili, rogavi illum, ut fomites & faces belli,* Ahmedum Ghelaireum, & Kora Juseph *Turcomanum, qui vastando & diripiendo latè fuerint grassati, regni finibus ejiceret: Monuisse etiam, ut, aliorum exemplo, saperet, & instantem procellam obsequio everberaret: Utq; honorificè satis eum tracta-*

ctarem nomen ejus nomini meo adjunxi, quaſi affinitate me aut ſanguine attingeret,cùm Abijezidus in quadam Epiſtola,nomen meum Tahartano , quem in famulorum numero habeo, ſubjecerit: Nupero inſuper ad me reſponſo , nomen ſuum aureis ſcriptum literis meo præpoſuit. Hinc mihi arma imperat invito. Cùm igitur oleum Othmanides igni affudiſſet,movet Timurus , ſuoque, ne temerarius videretur,nepoti Sultano *Muhammedi*,filio Gehan Kir,in mandatis dat , ut Ducis *Seiphoddini* copias auxiliares Samarkanda mitteret: Ipſe interim Romanorum petiturus fines, arci *Camach* [de cujus ſitu fusè ſcribit, p.236] aquis, Euphrate præſertim ſatis munitæ, imminet, eamque cingi jubet. Torrente autem , qui alterum arcis latus claudebat,obſtante,arboribus opplere, voraginem,terræque barathrum æquare molitur. Quod, cùm obſeſsi animadverterent,igni injecto [nullum enim hinc arci præruptæ, petræque innixæ extimeſcendum erat periculum]conatum repreſſerunt. Timurus;cùm non ſuccederet, nihilo tepidior aut ſegnior lapides colligi,& in torrentis fauces, ingeri mandat. Vnde factum,ut,cùm facilem exiccatus lapidibusque refertus alveus præberet tranſitum, turmatim tranſeuntes ſcalas arci applicuerint , obſeſſósque ad ultroneam deditionem adegerint. Accidit hoc a.H.804.Arcem autem,(quæ dimidii diei itinere Arzanghano , diſtat,& inter munitiſsimas to-

totius orbis arces relata, nullius hactenus cessit virtuti, 238.) occupatam Timurus *Sabamsi* curæ commisit, & ad Othmanidem, qui tum temporis Constantinopolin (*Istanbul* vocatur p. 240.) obsidione dura diuturnaque pressit, oppugnandum, propiùs accessit. Nec multum abfuit, quin ad incitas eorum res redactæ, durum Turcarum jugum minarentur. Sparso autem, de Timuri irruptione, rumore, militiam mox suam, [de qua p. 240.] obsidione soluta; in subsidium vocatis, tum Tartaris 18000. hominibus opulentis quidem ex re pecuaria, sed simplicibus [p. 240.] tum aliis in itinere ubique obviis; ad quærendum hostem destinat. Timurus de Tartarorum copiis certus, verbis eos in castra sua pellecturus, aut ad abjicienda arma sollicitaturus, blandis, Duci eorũ *Tadelo* verbis exprobrat: *Quid ejusdẽ familiæ, sanguinis, regionis homines in mutua sævire viscera juvet? Ipsi*, ait, *dignitatẽ vestram, majorumq́; vestrorum æstimate. Quòd alii axiomate gaudent Regio, virtuti suæ debent, vobis naturâ tam felicibus esse contigit. Majores vestri Turani Reges erant: Nonnulli tamen in has translati oras cum authoritate tanta præerant, ut Romanorum Rex maximus, ne ad minimum vestratem accederet: Quòd si constitutum fuerit, his deinceps immorari regionibus, ipsi*

ipſi videritis,nonne conſultum eſſet inducta ſerenitate quietè agere? Quod tum fiet, cùm, expugnato Othmani filio,omnibus in ordinem redactis, unum quemque veſtrum ad honorē & meritis congrua evexero faſtigia. Agite igitur, magnam præ vobis ferte fidem, conſtantiam & integritatem, eamq; Abi Jezido ad momentum uſque conflictus probate,quo inſtante,deſertis ejus caſtris, ad me tranſite : Nec decollavit ſpes. Nam & Timuri blanditiæ,& dominandi pruritus cæterorum facilè elicuerunt aſſenſum, *Ibn Othman*,ne irruptionē Timur faceret,in regionem Romanam,veritus, extra limites in finibus *Saivaſi* hoſtem expectare decrevit. Timurus poſtquam comperiſſet, *Abi Iezidum* loca aſpera cum ſuis quæſiviſſe & in acceſſa,ipſe quoque in viam ſe conjicit, tramitem regiam & amæniſsimos quoſque tractus ſectatus, territorium *Abi Iezidi* infeſtat & devaſtat: Quod adeò ægrè *Othmanides*,qui inter malleum hærebat & incudem,tulit,ut quo ſe verteret, vix haberet. Nam,& manere, & regredi periculoſum erat. Cùm autem Timurus ad Ankaram [urbs eſt ad Euphratem, cujus etiam *Aſvadus*,filius Iaafedi in carmine ſuo meminit, pag. 248.] perveniſſet, & ad cruentum, copiis utrinque magno numero collectis, prælium res ſpectâſſet, Tartari militis Othmanici flos, robur & fulcrum [tertiam quippe exercitûs ejus, juxta quoſdam,

par.

partem constituebant] è vestigio resilientes Timuro accedunt. *Solimanus*, Othmanide filius natu maximus, Tartarorum transfugium videns, ingentem fratri hinc imminere calamitatem facilè conjecit. Fugam igitur, cum cęteris agminibus, capessens, patremque mediis immixtum hostibus deserens, Berusam, cum suis, secedit. *Othmanides*, exiguo peditum loricatorum firmatus præsidio, turpem fugam declinaturus, extrema tentat, & 5000. qui supererant Timuro opponit. Conatu non magis fælici, ne dicam temerario, quàm si quis, ut loquitur *Arabsch.* *crebro hauriret æquor, aut Kirato (p.249.) ponderaret montes.* Persarum enim & Tartarorum telis undiquaque petiti, herbam tandem porrexerunt. Secuta immanis laniena: Ipse Othmanides captus, aviculæ instar, caveæ includitur. Gestum est hoc prælium an. Heg 804. d. Mercurii, 27. Dulhaggia, uno prope miliari ab AnKara. *Solimanus* (p.251.) Berusam, Othmanidæ asylum, abiit, collectósque, quos ibi habuit, thesauros, Adrana (Adrianopolin) transtulit, quo postea loco honoribus auctus, & divitiis vixit nemini secundus. Vide pag. 254. Timurus verò & ipse castra Berusæ metatus, quicquid chari aut rari ibidem *Othmanides* reliquerat, Ducum suorum direptioni exposuit. *Othmanides* jucundum quotidie Timuro spectaculum præbere debuit. Die quodam, quem (p.256.) lætitiæ totum dedit, & lauticiis, ad se compeditum vocat. Tremulus accessit, & trepidus, vinculis irretitus: bono tamen animo esse jussus, frontem ex-

por.

porrigit. Mulierum mox nomenclaturam, literis ad Timurum expressam (quod Chagatæis, & Turcarum tribubus piaculo esse solet, p.257.) splendido Augustarum, & pellicum apparatu & aspectu, in memoriam revocant: unde animo non parùm discruciari cœpit. Hoc enim spectaculo Timurus ulcisci simul voluit injuriam, ab Ibn Othman, *Tabartani* uxori illatam. Sed & Oladdini, Kermaniæ Præsidis, (quem post captivitatis calamitatem, *Othmanides* interfecerat) filios, *Muhammedem* & *Alim*, *Berusam* deductus, & in carcerem compactos Tamerlanus vinculis non modò solvit; verùm etiam magnis honoribus affecit. Quid cum *Isphandiaro*, filio *Abi Iezidi*, factum sit, suo diximus loco. Expilatis autem & exhaustis Romanorum, Othmanidæ cumprimis, thesauris, hyberna Timurus disposuit [pag. 260.] in provinciis Montascha; dispersis, & diffusis hinc inde militibus, qui usque adeò crudeles fuerunt, ut nullum nequitiæ, atrocitatis, aut licentiæ genus intermiserint: qua de re prolixè & graphicè author, p.260.61. Ezmiro postea, munimento in ipso mari excitato, eóque expugnatu difficili, admotis variis machinis bellicis, die 24 Gjumadi posterioris, aut Canun prioris, secundùm Romanos, a. H.805 potitur. Primores loci internecioni devovit, mulieres captivas abduxit, stratorum cadavera, lapidum vice in extruendis templis, inservire voluit, capita verò Phari aut lucernæ: Insatiabili tandem prædandi libidini [p.261. omnibus, quæ in arce recondebantur, ablatis; satisfecit. Dum autem Romanorum ille fines turbat, extremi ejus Mogolen-

lensium & Ghatæorum limites, *Argun Schabi* administrationem concutiunt, nec multum abfuit, quin Imperii ejus pertæsi, solo patrio excessissent; quos in obedientiæ orbitam magnis Arabum, Adrebighaneorum & Indorum viribus redigere necesse habuit. *oladdino* primùm, postea, cùm vivis hic ereptus esset, *Alladado*; revocato Samarkandam [vide pag. 264. 265. 266.] *Argunschabo*; negotium commendavit. Propterea autem *Alladado* lampadem Timurus tradidit, ut hostibus eum objiceret. Verebatur enim, ne (tanta ejus fuit authoritas) fraudi sibi aliquando esset. Accesserunt variæ calumniæ & accusationes, quasi Syriacis prædis immane quantum res ejus crevissent. Sed excidit spe Timurus. Nam & mortuo Tyranno superstes adhuc fuit, & fortitudine, atque dexteritate sua extremis illis provinciis frænum injecit. Magnam hominis solertiam, & eruditionem commendat epistola, quâ rerum gestarum Timurum plenissimè reddit certiorem. Describit locorum illorum [p. 256.] situm, urbes, vicos, castella, itinera, transitus, deserta, flumina: designat itinera diurna, hospitia, diversos limites, &c. Quam quidem τοπογραφίαν accuratissimis expressam typis & figuris, Timuro apud Romanos adhuc subsistenti, obtulit. Quod & animum Timuro addidit, ut præsidiis eum novis firmaret, missis Ducibus *Birdi-Becko*, *TanKeri-Birdi* & aliis, quibus, ut ab authoritate *Alladadi* dependerent, & arcem cui nomen *Basch chamra*, extruerent, agriculturam, & quæ ad eam spectant, incolis commendarent, &c. [p. 306. 307.] seriò injunxit. Rebus tan-

dem in Romanorum finibus ubique ad votum compositis, ipsoque in itinere, ineunte vere, *Ilderim Abi Iezido* mortuo, impedimenta convasavit, Imperatoresque Tartarorum ad se compellatos bono animo esse jussit. Promissis se stare, gratiamque pro beneficio collato referre esse paratum: obstare autem loci, in quo essent, angustiam, & vastitatem; sequerentur modo Saivasum, sedem commodiorem, nulli dubitantes, quin officii præstiti habituri sint memorem. Prolixa & delenifica oratione ita eos demulsit, ut relicta patria, cujus plenè possidendæ luculentam ante spem fecerat, Tyranno unanimiter se itineris comites adjungerent. Saivasum ubi Timurus pervenit, Principes Tartarorum atque Duces in magnifico consessu splendidè excipit, magnam benevolentiam præ se fert, monet interim, considerate agant, salutiq; suæ consulant. Romanorum quidem urbes, arces, munimenta, magno Dei munere, se occupâsse præsagire tamen sibi animum, fore, ut si redirent ab *Abi Iezidi* posteris multa expectarent incommoda: Perfidiæ notam mustam (hoc enim loco ab istis haberi) variis cruciatibus, & tormentis eluendam; quibus propulsandis periculis remotiorem tum, minimè parem se fateri. Aliam igitur, fraudulentam planè & captiosam, [de qua p.271.272.] ineant rationem. Eam ratam habentes Tartari, arma ad Timuri Imperium abjiciunt. Tartarorum, ita inermium, vires attrivit, spem reditus præcidit, variisque & fallacibus lactatos promissis, ulterius sequi coëgit. Referunt (pag. 273.) Timuro consilium hoc, ipsum *Abi Iezidum*

sug-

suggessisse. Postquam enim, prælio victus, vidisset, nullam libertatis restitutionem sperandam, præter alia duo monita, hoc etiam tertium Timuro voluntt, insinuâsse: Ne Tartaros domi suæ relinqueret, homines perfidia, motibus, devastationibus infames ubique & notos: neque sanguinis sibi blandiatur affinitate aut cognatione. Plus ex regionibus illorum extimescendum mali, quàm ab ipsis Christianis. Prima νυθεσία erat, *ne Romanos* (Turcas Othmanici Imperii subditos) *occideret: Esse enim illos Islamismi decus: Hoc illibatum relinqueret*, quo sic & ipse, Muselmannus habitus, conatibus majorem successum conciliaret. Tertiâ suadet, ut munimentis Muselmannorum, religionis asylis, & bellatorum refugiis parceret: humanitate ea facilius & honestis conditionibus, quàm vi occupari. Relicto ergo *Koraboluco* Vicario & Administratore Othmanicarũ regionum, *Schamschoddino* curam tradit arcis *Kamach*: Ipse verò ulterius progressus [pag. 275.] *Caraghum* petit, Christianorum regionem, montium, cavernarum, præcipitiorum præsidio ita firmatam & circumseptam, ut nullam, nisi post longam obsidionem, urbem occuparit. Cùm ab antri cujusdam (porta enim ejus in medio eminentissimi erat scopuli) aditu prohiberetur, neque vel telis, vel quibuscunque armis, obsessis incommodare posset, ad astum iterum & artem confugit. Capsis fabrefactis, catenis arctè colligatis, manipulo volonum, vitæ prodigorum, repleto, ipsum penè aërem insidet: Succedit strata-

gema portæ antri appropinquat,cominus pugnat, tantóque rem impetu agit, ut ne natura quidem amplius loci conatum ejus impedire valuerit Nam & antro potitur,& optimos quosque Duces trucidat,cætera avehit. Magnam hinc nominis famam consecutus fuit *Lobrasabus*, (vox hæc Persis & Turcis *multum* significat) audacissimus Martis pullus. Durior restabat nodus,quem *Bir-Muhammed*, cognomento Kanber [de quo vide p.279.] tandem secuit. Inter cæteras editas arces, non minùs pronunciatione,quàm situ prodigiosum & accessu difficile erat,*Calcurcitum*, quod *Adesdum*, *aspice*, *recede* (p.277.) explicant. Portam munimenti junxerunt ponte,quo sublato,omnis ad eos intercipiebatur accessus. Rupto autem pontis fune Kanberus, qui,majori fortitudine,dicam an temeritate? humi repens ad pontem accessit solus, insatiabilique vincendi desiderio effecit, ut ne hic orbis vertex Timuri Imperium declinârit, qua de re prolixè pag. 280.281. Dictos autem Timur Christianos [Nazaræos, pro more, vocat] captivitate plerosque multat, *Bir-Muhammedem*, 18 vulneribus saucium, gratiis actis, Tebrizum ablegat, Ducibusque suis & Vicariis ut Medici nihil eorum, quæ pristinæ hominem restituerent [p.282.] sanitati,intermitterent, seriò injunxit: obductis vulneribus, recuperatisq; viribus,ad se illum redire inter summos Duces esse jubet. Expugnatis itaque duobus Caragheorum præsidiis firmissimis,nihil sibi ad Timuri sustinendos impetus,restare spei videntes precibus & supplicationibus res suas per *Scheich Ibrahimum*

Schir-

Schirwani præsidem, tyranno commendant. *Ibrahimus*, Muhammedicis licet imbutus delitiis, hoc [p. 283.] officii Christianis non denegat, sed oratione tersa, polita, & probè exasciata Timurum, cujus non modò gesta, sed & clementiam in devictos magnificè extollit, movet, ut accepto λύτρῳ Charaghæos mitteret & hyberna sua a. H. 806. Korabagæ statueret. Appetente vere Timurus, latissimè jam terrarum Dominator, ad suos redire constituit. Iter ingressus, ad obsequium suum ubique omnia habuit parata. Reges, Principes, Duces, vel ipsi, vel per Legatos in occursum ejus properant, dona offerunt, quibus parendi προθυμίαν deinceps etiam curæ esse cupit. Cùm ad Gihonem perveniret, in promtu jam erant naves, quibus flumen trajiceret. Navibus feliciter ad oram appulsis, incolæ Samarkandenses magna cum lætitia tantum hospitem a. H. 807. excipiunt. Comites ejus ex variis asciti nationibus, in 72. Sectas [prævalentibus tamen *Kadrais & Morghis* [de quibus videat. *Analect.* P. 1. p. 286.] distrahebantur. Sua enim quemque sponte vivere permisit. Pacatis itaque suis ubique rebus [p. 288.] Tartaros ne molesti essent, in extremas regni oras ablegavit, alios quidem *Caschgarum*, locum, qui Chatæos ab Indis dividit alios *Asa-culum*, quod Mogolensium fines à Timuri regno disterminat In Turcestaniam verò & ad Chatæos, copias destinavit Irakæas, Indicas, Chorasanicas. *Semakam*, filium Tekriti, quem ex Syria adduxit, Siramum, Samarkandiæ civitatem, tradidit. *Ialbega* Ian.

Kitalasum, locum, quatuor diebus Siramo distantem; utramque Tucestaniæ, ultra Sihun provinciam, sed arctis limitibus inclusam, eo tantùm fine, ut pateret omnibus, remotissimos etiam, & apud hyros, Arabes, Barbaros honoratissimos judices, præstantissimósq; viros, suo parere Imperio. Quod reliquum erat temporis, Reipublicæ administrandæ [p.290.] impendebat. Nam, ut rectè omnia haberent, diligenti inquisitione id dedit operam, ut probata per universum regnum à judicibus instituta administratione, tranquillam quisque & quietam ageret vitam. *Proceres, & cæteros honore dignos omnes magno loco habuit, literas & literatos amavit, in nequitiam & scelera graviter animadvertit, scortatoribus patibulo, furibus verò crucibus addictis. Præ cæteris verò curæ fuit, superstitionis (p.291.) Gingis-Chanicæ fundamenta religiosè observare, eadémq; Majestatis suæ basin agnoscere.* Ultimum potentissimi Regis specimen extare voluit nepotis sui *Ulugbeci*, filii Schahrochi [p.291.] nuptias, Locum solennitati assignat, milliari Samarkandâ dissitum, aëris suavitate, aquarum dulcedine, aliisque, quibus & oculi pasci, & cæteri sensus hominum demulceri queunt, ita commendatum, ut, *particulam Paradisi*, tractum illum vocitet author, p.292. Eò ut paratiori animo Samarkandenses ornamenta sua conferrent, quicquid molestum esse, aut tyrannidis, speciem præ se fer-

ferre poterat,ut sunt census,tributa,&c.remittit, de jure suo cedit,omnémque benevolentiam largissimè pollicetur. Reges Sultanos,Duces,suum quemque in Campis illis Elysiis occupare jussit locum, ordinatis ubique pretiosissimis & variegatis tentoriis. Inferiora cæteri,belli forique Antistites, qui omnes tamen apparatu splendido certare, & alter alterum antecellere,studuerunt, occupârunt spatia. Tentoria,pretio satis æstimari nō poterant,*nisi ab eo*,ut loquitur auctor,*qui arcana novit*: Auro, argento,gemmis,aliisque pretiosissimis[de quibus distinctè p.294.] micabant omnia, tentoria cumprimis,tecta,scalæ,portæ,cervicalia, vela, & reliqua supellectilia,ingeniosissimè contexta,& fabrefacta. Incundissimum spectatu celebrabatur velum ex *Abi Iezidi*,spoliis depromtum. Varietas typorum & figurarum,quæ quicquid ferè terrarum orbis capit, exprimebant,opus *πλυπίχιλον*, & decem cubitos ferreos longum,usque adeo commendavit, ut inter mundi miracula referretur. Incolæ insuper ut ne quid deesset, sua, pro facultatibus, obtulerunt dona.Mechanici magnam aliquot speciminibus [de quibus pag.296.] probârunt Principi suo & industriam & defenderunt famá. Samarkandam enim, nec dum optimorum & ingeniosissimorum gymnasium amisisse nomen, tam luculenta demonstrâsse occasione,eorum non parùm intererat. Lætitiæ igitur effusè dediti, curarumque vacui nihil desiderari patiebantur, quò solennitatis tam augustæ memoriam æternitati consecrarent. Tantam

certè magnificentiam, dignitatem, splendorem Timur ostentâsse perhibetur quantam nec Antecessores ejus [p. 300.] exhibere, nec successores sperare potuissent. Hujus φαντασίας testes habuit omnium regionum Legatos, Syros, Ægyptios, Chatæos, Indos, Persas, Dastæos, Sindæos Francos, aliósque & animo & corpore remotos, qui augustissimas illas nuptias, & præsentia sua, & præclaris muneribus condecorârunt. Atque sic Timurus, vocatis ad se Regibus, Principibus, Sultanis, cæterisque militiæ Præfectis, suam liberalissimè declaravit munificentiam, cumque donis eos affectos, lauto excepisset convivio, finem facit epulo nuptiali: nec longè pòst, cùm crapulam edormivisset, ad exercitum (p. 302.) rediit, clementiori deinceps moderamine usus. Odium tamen in *Alladadum* conceptum, sopiri non poterat; sed cùm, ut supra commemoravimus, felicius Chatæorum provinciam opinione Timuri administrâsset, nullâque fraude hominis è medio tollendi spes superesset, exercitum præstò, & ad quadriennij bellum paratum atque instructum esse jubet: Non hyemis sævitia animum mutare poterat, aut itineris tædium. Sed paratis, quæ impedimenta veherent, quingentis carris ferratis, mense Regheb iter ingreditur, flumenque, non obstante frigore pertinacissimo, Sihun trajicit. Mox tamen inclementia aëris, ventorum procellis (de quibus graphicè author p. 310. 311.) nivis conglobatæ montibus, ipsius denique glaciei, quæ faucibus sermonem intercepit rigore, ita fuerunt attriti, ut numerosus ille exercitus, naribus & auribus mu-

mutilatus, maximam partem (p. 312.) perierit. *Alladadus*, Timurum Samarkandâ discessisse monitus, in se fabam cudendam facilè prævidit. Auxit metum insolens postulatum, quo commeatum sibi parari, & nocte, quam Ischbaræ transacturus esset, centum onerareis camelos, farina onustos, in promtu haberi jussit. Vidit *Alladadus*, per injuriam temporis, quo exsiccata, aut glacie potius constricta omnia erant flumina, imperari, quæ impetratu difficilia essent. Opem tamen procerum implorat, ut ad promovendum cursum moletrinarum sua conferrent subsidia. Cedunt monitis, graviterque, operarum industriâ, molis fluenta restituta cupiunt: sed gelu ita vexabantur, ut desistere tandem coacti, supplici voce, ut ab hac se molestia magnâ pecuniæ summâ redimere possent, rogarunt: utrinque tandem conventum, jugum hoc δυσβάςακτον abjiciendum, *Alladado* consilium hoc sine dubio (nec enim, quàm indignè Timurus *Muhammedem Ghaldum* tractâsset, vitam ei & fortunas ademisset, liberos & familiam in carcerem detrusisset, latuerat) magnum tyranni qui X. tantum dierum itinère aberat, odium conciliâsset, nisi mors inopinata & ipsi, & aliis tranquilliorem deinceps lucis usuram concessisset. Postquam enim Anzaræ Timurus (pag 313.) medicamentis frigoris incommoda propulsare constituisset, viscera ipsius, totumq; adeò corpus ita afficiuntur, ut medicorum ars ad vitæ producendum terminum nihil conferre potuerit. Mortuus igitur, seu, ut loquitur *author*, ad *maledictionum Dei*

Aaa 5

translatus est Timurus die Mercurii 17.M.Schiaban: an. Heg.807. Vitam ejus, religionem & res gestas carmine comprehendit prolixo Idem, pag. 307 & deinc. Cùm die 23. m. Ramadani, anni memorati *Saadadus*, Indakanæ præfectus, & ex illorum Ducum, qui Basch Chamram, novum munimentum incoluerunt, numero, Alladado Timuri obitum significâsset, magna eum curâ exoneravit. Timurus autem è vita abiturus, ex familia sua secum habuit neminem, præter Sultanum *chalilum*, filium Amiranschah, nepotem suum, & Sultanum Hoseinum, nepotem ex sorore, quorum ille rerum mox summâ potitus thronum conscendit. Cæteri omnes aliis jam provinciis præerant. *Schabrochius* Hirathæ & Chorasanæ; *Bir Omar*, Persiæ & locis vicinis. Socium fœderis, adeoque successorem designaverat Sultanum *Muhammedem*, cui præmatura morte erepto, fratrem suffecit *Birum Muhammedem*, qui tamen Kindebare tum (locus est inter fines Chorasanæ & Indiæ) substiterat. Vnde Sultan *chalilus*, quòd nullus alius Metropoli Samarkandæ vicinior esset, Imperii axioma obtinet. Magnos ἀτρωτὶ & ἀναιμωτὶ consecutus honores, mansuetudine & clementia illos tuebatur, & quanquam satis se omnibus præbuerit facilem, ad reditum tamen se accincturus, ossaque Timuri Samarkandam maturè translaturus, ad omnem fortunæ excipiendum ictum se paravit. Nihil, tenacissimo urgente frigore, quòd omnes in obsequii & officii tramite tenebat, extimescendum fuisset, nisi regni initia *Barnadekus* qui-

quidam perfide turbâsset. Operam is Sultano suam offert: & ut recte omnia haberent, præiturum se, viam straturum, Samarkandæ cuncta dispositurum, subditorum animos conciliaturum, pollicetur. Placet Sultano consilium, instituto licet suo pessimum. Nam cùm ad Sihunem fluvium omnia, quibus transitum maturaret, parata essent, ipse postquàm cum suis trajecisset dejecto ponte (pag. 330. *chalilum* reditu prohibet, ipseque Samarkandam tandem, apertè rebellis, revertitur. *chalilus* paulò pòst secutus, & eodem delatus, ab incolis non modò in occursum magno numero prodeuntibus, honorificè excipitur, sed & muneribus regiis afficitur. Samarkandenses luctum suum testaturi, & ossibus exequias paraturi, atrati incedunt. Dissimulat ad tempus *chalilus* injuriam à *Barnadcko* illatam; quam, firmato Imperio, in ipso, totaque ejus familia [pag. 331.] graviter fuit ultus. Timuro capulum ex hebeno fabricatum, proceres capitibus efferebant. Funus, cujus comites Reges erant, Principes, Duces, lugubribus amicti, in Sultani *Muhammedis*, nepotis sui collegio, ubi & ipse sepultus jam erat, deponunt. *chalilus*, pro Gentis superstitione, *in defuncti solatium*, [ut *author* p. 332. loqui amat] *lectiones, preces, eleemosynas, &c. multas decernit atque constituit*. Supellectilia & arma ejus, auro, argento, gemmisque micantia, ad monumentum vel suspendit, vel dispersit. Candelabris cumprimis ex solido auro & argento conflatis, pondere æquè ac pretio magnis, serico phrygioni-

co

co inſtratis, locum decoravit. Et poſtquam aliquandiu, Lectoribus, famulis, & Ianitoribus ad gymnaſium ordinatis, cadaver ſubſtitiſſet, aliud chalybeum ei à Schirazæo quodam, artis ſuæ peritiſsimo, conficitur feretrum, in quo reconditus, terræque mandatus fuit. *Defunctum divinis penè honoribus* (quod & inferius pag.436.confirmat) *proſequebantur.* Vota nonnulli nuncupabant, alii precibus ad eum conceptis neceſſaria dari flagitabant: Reges (p.333. confer 435.) tranſeuntes, vel reverentiæ ergò genua terræ inclinabant, vel de jumentis, ſi quibus inſederunt, ſaliebant. *Chalilo* ſucceſſori, non modò Poëtæ carminibus ſuis lætabundi gratulabantur; ſed & cæteri omnes, à quibus facili, manſueto & liberali regimine nihil non obtinuit ad votum ſe & nutum præbebant: Vnus tamen & alter obedientiæ jugum excuſſurus (p.335.) rebellionem meditabatur; quorum Princeps fuit *Chodidadus Hoſcinæus*, Mavaranaharæ, Sihanæ, & Turceſtaniæ Præfectus: Hunc *Nureddinus* (Timuri familiariſsimus, vir magno conſilio, & prudentia, quem in propoſito *Chodidadus* confirmavit) & alii ſequebatur: de quibus p.336. *Alladadus* etiam, Provinciæ ſuæ adminiſtrandæ pertæſus, & convocatis familiaribus ſuis, quid expediret, quærit? Vnanimiter omnes, ut *Iſchbara* relictâ, Samarkandam rediret, eodemque militem ſuum, ſuccenturiatis aliis, transferret, ſuadent. Placet conſenſus, quem & ſtrategis ſuis, totiq; militiæ aperit, ſollicitè rogans, ut ne interea tumultuarentur, ſed fidem ſuam, conſtan-

stantiam & obedientiam probarent; certò persuasi, fore ut hac sua opera commoda loci, iis parùm accepti institueretur mutatio. Cùm sanctè parata se facturos spopondissent, Ischbara die 17. mensis Ramadani abit, Irakæis, quibus primas detulit, quósque prætoriam (p. 338.) cohortem esse voluit, plurimùm confisus. Non longè à discessu literas à *Chalilo* Sultano accipit, quibus & de successione eum certiorem reddit, & ut domi maneat, Spartam commissam exornet, militiæque præsit, seriò hortatur. Hinc dubius mox esse, atque inter sacrum hærere cæpit & saxum *Alladadus*, consultius ne esset remeare, an institutum iter prosequi? Redit tamen animus, cùm Legatus *Chodidadi* inopinatus, maturare eum adventum, ad se jussisset. Nullus restabat metus, nulla tergiversatio, nulla mora, nisi quam Sihun injicere potuisset. Feliciter tamen, eo superato, utriq; conveniunt, vires & consilia conjungunt; mutuóque aspectu recreati, fluvium *cogbindam* transeunt, irruptionemque in fines Samarkandæ, nemine quicquam tale cogitante, faciunt. Primum violentiæ specimen editum est in *Teizek*, ubi Timuri armenta direpta abactaque fuerunt. Atque sic iterum Samarkandæ belli alea fuit jacta. Cùm autem milites *Alladad* Ischbaræ relictos Mogolensium terreret invasio, ipsi quoque in partes abierunt diversas. Alii quidem fœderis, & fidei datæ memores, perjurii notam adversati literas aut legatos *Alladadi* expectare statuerunt. Alii verò exitum ex Ischbarensi captivitate (Coloniæ enim erant, quibus cum, ut authoris utar verbis p. 336. ***non melius conve-***

veniebat, quàm Alkoranistis cum Zindikæis) urgebant: Tanta utrique contentione causam suam agebant, ut à verbis (pag. 341.) deventum fuerit ad verbera. Chorasanorum Dux capite hanc luere debuit λογομαχίαν. Initium tandem quidam secessûs faciunt, quos è vestigio cæteri insequebantur (relictis tamen proventibus suis, facultatibus & supellectilibus) omnes, iis exceptis, quos opum amor retraxit; & muliere quadam insana. Accedentes ad se *Alladadus*, (qui cum Chodidado versabatur) adeò non duriter tractavit, ut moram potiùs (quàm, quo minùs Samarkandam abiret, & alios, promissi memor, succenturiatos mitteret, *Chodidadus* injecisset) excusârit. Conjecit hinc *chodidadus*, non obscura amplius esse, aut in cineribus latere, *Alladadum* inter & Sultanum *chalilum* orta odia & dividia, quibus alendis potissimum intentus erat *chodidadus*, in Sultânum *chalilum*, Principem clementissimum (p. 344.) ob avi sævitiam & atrocitatem, quam ipse quoque experiri debuit (ib.) exulceratus. Blanditiis tandem & lenociniis Sultanus *Alladadum* in officii orbitam, & ad se revocavit. Tum paulatim in se descendens *chodidadi* insidias (p. 344.) à quo ita in transversum erat actus, ut solenni & strictissimo juramenti vinculo, operam ei suam addixerit, animadvertit. *chalilo* postea [pag. 346.] rem gestam ab ovo narravit, atque postquam in gratiam cum eo rediisset, inter consiliarios principem penè locum obtinuit. Certantibus interim inter se, & æmulationis œstro percitis *Nureddino* &

cho-

Chodidado, qui ubique grassati, ultimos Turcestaniæ fines [quorum nomina exprimuntur, p. 348. 349.] occupabant. Eos nonnunquam, qui Mavaranaharam incolebant, lacessentes, quos tamen Sultanus feliciter repressit. *Turanæi*, id est, omnes illi populi orientales, qui post Nilum habitant, Mogolenses, Chatæi, &c. Timurum ad plures abiisse comperientes, ipsi quoque mox diffusi atque distracti, militiæ valedicunt: In abditos recessus, cavernas, antra, & munimenta se recipiunt, paulò post Mogolenses *Ischbaram, & Asi culum* usque excurrunt, Chodidado tandem viciniâ juncti, fœdere se, ut restitueret, quæ à Timuro essent avulsa & ablata, agglutinant, p. 349. 350. Atque sic orientalis Imperii posteritas Timuri fecit jacturam. A plaga septentrionali turbinem eivit *Idacu*, qui magnis Tartarorum copiis Chowarazmiæ provincias, quibus *Musica* præerat, infestavit. Vicarius Regis, qui, quòd indignè antea tractâsset, Tartaros, timore perculsus, cum familia sua & asseclis fugam capessit, viamque potiundæ regionis aperit. Occupatá Chowarazmia, equitatum Bocharam emittit, qui postquam rapinis omnia exhausisset, Chowarazmiam rediit, eidemque nomine suo *Ancam* præfecit. Eadem etiam flamma apud Ghagetæos arsit: Hæreditarium tamen regnum Sultan *Chalilus* tanto majori sibi devinxit obsequio, quanto luculentius suam omnibus probavit benevolentiam. Non modo ἀμνηστία iis, à quibus lædebatur, parata erat, sed & summa benefaciendi προθυμία, iratos sibi, aut

adversos, muneribus placavit. Vnde summo eum longè latéque terrarum, amore prosequebantur omnes, si à *Nureddino* discesseris, & *chodidado*, qui rebellionis suæ exitiales hinc inde extare voluerunt scintillas. Accessit dominandi pruritus *Bir-Muhammedis*; Timuri nepotis, qui executorem se Testamenti avi sui,& successorem jactitavit. Iskindeharâ, magno [p.352.] cum exercitu,ut propiùs Sultano accederet,movit. Legatione res primò tentatur,sed sine successu. Prolixè enim *chalilus*, calculo nixus & authoritate doctissimi, summique inter Mawaranaharæos viri *chovaghæ Abdolavvali*, jure se Imperii fasces tenere demonstrat.Testamento,quod obtendatur,parùm Bir Muhammedem juvari. Superstitem enim Timurum, inter suos regna distribuisse. Suis contentus acquiescat,ni etiam illa periculo exponat. Sultanus interim exercitum,sub auspiciis Sultani, filii *Hoseini,cabuKi,Argun-Schabi,Alladadi* in occursum mittit Bir-Muhammedis, qui Gichone jam superato, in Balachano tractu castra metatus fuit. Sed cùm securus nimis *chalili* exercitus,luxu & otio diffflueret, insidiæ illi utrinque paratæ irrumpunt, magnóque impetu prosternunt. Cecidit inter alios *chovagha-Ioseph*, vivo Timuro Samarkandæ præfectus,Dux celebris. Elatus hac victoria Muhammed, Imperator mox proclamari voluit; Hoseinus interim *Alladadum*, ut fœdere contra *chalilum* [p.356. & deinc.] inito bellum ei denunciaret, verbis quàm potuit gravissimis sollicitavit. Tanta enim cura Hoseinus in restitutionem regni avunculi incubuit, ut fœdere suorum munitus,

tus, bellum Sultano indixerit: [p. 359.] sed adeò infelici omine, ut turpissima tandem fuga elapsus apud Schahrochum, Hirathæ [pag. 361.] Dominum, matruelem suum, diverterit, atque paulò post vivere ibidem desierit. *Alladadus*, qui cum *Hoseino* facere videbatur, opportunitatem nactus, omnia ad Chalilium perscribit, eum bono animo esse, certissimam victoriæ (p. 363.) spem concipere jubet: ipseque, ubi pugnæ signum datum fuit, *chalili* exercitui, cum suis adjunctus, effecit, ut honoratus tandem ad suos *Chalilus* rediret. *Bir-Muhammed* autem, cùm majores progressus facturus, Ghihonem transiret [p. 362.] *chalilum* veteranum ei opponere militem coëgit. Chagatæos igitur, Chatæos, omnem Turcestaniæ *Pharaonem*, i. e. projectæ audaciæ hominem, Persas, Arabes, Indos, Chorusanos, Tartaros, quorum opera in rebus difficilimis fuit usus [p. 363.] præstò esse, & *Muhammedi* occurrere mandat: Parent monitis, hostique die Solis a. H. 808. ad limites usque Korschæos obviam procedunt. Instante tum nocte membra sopori dedunt, ut summo mane ad pugnam se vegetiores accingerent. Magno utrinque & animo & vincendi desiderio, certatur, usque dum tandem *Bir-Muhammed*, tergis versis, impedimenta, liberos, servos, totiusque exercitûs florem amisit. Parùm tamen abfuit, quin, IraKæorum perfidiâ Chalilum cruenta mansisset clades: Primarii enim illorum, Duce *Hagibaschba* cum familiis suis SamarKandâ abire, & IraKam postliminio repetere decrêverant, occasionem ex festo, cui cæteri celebrando erant occupati, arrepturi. Sed cùm

Chorasanam pervenissent incolæ, institutum eorum improbantes,eò omnes adegerunt,ut ipsi sententiarum divortiis distracti, mutato consilio loca pristina quæsierint. Quod ipsum paulò post,eodem eventu,à Tartaris etiam Romanis tentabatur, pag. 373. *Bir-Muhammed* autem, acceptam ulturus cladem, omnium, de quibus polliceri sibi quicquam poterat, auxilium implorat; quo impetrato, per fecialem iterum *chalilo* bellum denuntiat. Exprobrat ipsi fugam & dissensum Irakæorum,qui robur hactenus fuissent, & præsidium militiæ (pag. 367.) Chalilicæ: Aleam igitur belli denuò experturus, Ghihone trajecto, *Hazar Schadmanam* obsidione cingit. *Chalilus*, numerosissimo instructus exercitu copias insequitur Kindeharicas, quæ, pugnandi ardore abjecto, Muhammedem deserunt, eundemque, cùm fortunam ubique haberet novercam, ad dolos confugere cogunt. Cùm deficerent homines,larvis (pelles enim diversi coloris micantes eminus intuenti speciem armatorũ referebant) hostem terrere voluit; sed (p. 370.) cùm non succederet,discrutiatus animi,â Sultano supplici voce & prece securitatem petit, eamque, hac, inter cætera, lege,ut ne deinceps suas invaderet regiones,extorquet. Sancita & juramento utrinque firmata a. H. 809. pace, *Bir Muhammed*, ad suos vix reversus, à *Bir Ali*; quem ad summos ille evexerat honores, consiliis eum secretissimis præficiens; axiomate Sultanico privatur, prehenditur, injustè rapti, administratique regni insimulatur, tandemque, cùm & vitam ei ademisset (p. 372.) Kindeharæ regnum in-

invadit. Sed &, cùm Chalilus longiùs abfuisset *Chodidadus* & *Nureddinus* Samarcandam excurrunt, spoliisque bene onerati nidos suos repetunt. Sultanus temeritatem nova expeditione repressurus, intestinis eorum dissidiis multum juvabatur. *Nureddinus* enim, Sagnaki Dominus, repudiata *Chodidadi* amicitia, veniam læsæ Majestatis rogat, humiliterque ut eandem sibi, quam cæteris gratiam faceret (quam & facile obtinuit) supplicat. Ejusdem etiam curâ *Termid.* urbs tempore Gingischani jam devastata, restauratur, à veteri oppido parasangâ distans. Alladadus ἐργοδιώκτης, postquam novos incolas privilegiis, & securitate illectos suo quemque loco disposuisset, cum exercitu suo Samarkandam rediit. Scribit tamen author (p. 378.) novum illud ædificium ad veteris soliditatem non accedere. Secutus eum fuit *Schabrochus*, qui, audito, Termidum munimento esse firmatum, ipse quoque *Mirzabo* fratri *Gebehan-Schah*, ut & ipse cum suis castellum, nomine *Arcis Indorum* erigeret, in mandatis dedit. Est illud in finibus Chorasanæ, quam à Termido fluvius Ghihon disterminat. Structura feliciter absoluta pacificæ inter vicinos utrinque leges dantur. Quid in Climatibus *Iran* contigerit, noster itidem commemorat author, p. 380. Refert, Sultanum *Ahmedum*, & *Kora Iusephum*, Irakam reversos, novæ administrationi firma concordia fundamenta jecisse. *Ahmedus* Bagdadi substitit; *Iosephus* verò in Ghagatæos latus, Adrebighanam occupavit, hostiumque acie *Amiran-*

Schabum occidit. Postquam autem μῆλον ἔριδος objectum, eos distraxisset, ipsaque duo regna, Irakæ & Adrebighanæ, perplexa redderentur, irruit *Korab Jusepb* in Sultanum *Ahmedum* Aschara-Netami filium, eumque a H.813. interfecit Irakæ mox Persicæ præ aliis locis munitæ, Præfectus ejus *Bir-Muhammed* habenas rapuit, cui, vide throno deturbato, *Iscander* sanguine licet junctus, successit: Sed paucis Imperium hoc terminabatur diebus, *Schabrochus* enim Haitathæ Princeps, tota mox Iraka Persica potitus, ipsum etiam Iscandrum cepit, totamq; ejus familiam delevit. Peregrini, qui Samarkandæ adhuc erant, patrium adeundi solum magno tenebantur desiderio. Initium faciebant (p.381.) Syri præeunte *Ahmedo Schahabeddino*, fil. Schahidi Veziri; sequuntur alii, qui, in omnes mundi plagas dispersi, Samarkandam, quam fames pressit; sed non diu, summaque annonæ caritas, deserunt. Maximo tandem impetu Chalili imperium arietarunt *Alladad*, & *Argunschach*, qui *Chodidadum* contra Sultanam clàm incitârunt, eidemq; per cuniculos, quibus primum Samarkanda in loca remota, quasi præsentia ejus, in bello illo contra *Chodidadum* diacritico, carere non possent, avocatur, circumventus verò ipsa sede Metropolitana: ad quam illi sub fœderis specie viam compendiariam ostenderunt: privatus est. Urbem Chodidadus nactus, filium suum *Alladadum*, præsentibus hostibus, Sultanum creavit, omnesque urbis thesauros diripuit. *Schabrochus* exilio patrui cognito, copias cogit & primum quidem agmen *Schah-Maleco* tradit; Secundum ipse ducit,

Ghi-

Ghihonem superat, idque effecit, ut Samarkandenses in occursum ei prodeuntes sponte obsequium detulerint. Non modò locum cuique suum restituit, sed & in faces, & authores hujus perfidiæ animadvertit. *Alladadum* verò & socios comprehensos variis suppliciis mulctat, cumque fidiculis & tormentis pecuniam iis extorsisset, vitâ tandem privat, excepto *Baba Tormos*, *Schad-MalcKi*, (quam sibi, cum Seiphoddini anteà uxor esset, Sultanus conjugio copulavit, tantoque amore arsit, ut ab ejus famulique ejus, *Baba Tormosi* hominis abjecti & deformis, ore omnia penè penderent; quod adeò graviter tulit *Alladadus*, & *Argunschah*, ut devorare amplius ignominiam hanc nolentes, & insidias Sultano, & tormenta *Schach-Maleko*: nam & in illa hæc faba fuit cusa, pag 398. parârint) famulo, qui nullum non sævitiæ & ludibrii genus (specimen vide p. 392.) à conjuratis fuerat expertus. Hac occasione *Schahrochus*, monumentum Patris [p 392.] visitat, quæque pro more gentis, solatium afferre videbantur, stabilit, Lectorum ordinem confirmat: Cætera arma ejus, *κειμήλια* & supellectilia ad sepulchrum deposita tolli, & in gazophylacium recondi jubet. Cùm verò *Chodidadus* Schahrochi victricia ubique esse arma cognovisset, fœdere, sibi Sultanum jungere studio habuit. Quod etsi successerit, à se tamen, toties perfido, securitatem & fidem impetrare non potuit. Mogolensium enim; qui à Timuri statim morte, relictis domiciliis suis, munitissima quæque insederunt loca; subsidio, suam iterum periclitari fortunam voluit. At Mogolenses de Sulta-

ni magis soliciti amicitia,non muneribus modò(inter alia thronus erat ex solido auro artificiosissimè conflatus) sed & ipsius *Chodidadi* (cui,accedenti ad se, illi manus injecerunt) oblatione, haud fucatam ei probare statuerunt benevolentiam. Scribunt, præter cætera: *Scimus utiq; ejus temeritate & astu de throno & regno tuo fuisse ejectum: Nunc igitur,quid facto sit opus, exprime. Sive occidere eum,sive ulterius retinere jusseris,parata faciemus.* Quibus respondit: *Nôstis omnino, quot mihi modis ille incommodârit,regno meo me expulerit,absconderit, depresserit,* (395.) *& variis injuriis lacessiverit,&c. Vestro nunc eum arbitrio tractare.* Omni igitur ruptâ mora caput ei amputandum, atque Sultano transmittendum decernunt. Sultanus,qui in regno hactenus *Andecan*,in finibus Turcestaniæ degit, tempusque scribendis versibus Persicis, quibus statum suum depinxerat, fefellit, à patruo *Schabrocho* Chorasanam,relicto filio *Vlugbeko* eorum locorum gubernatore: reducitur,fideiq; ejus *Rea* committitur; in qua tamen gubernanda provincia, cum tempusculum transegisset obiit: Mortuum Reæ supelierunt, ipsamque paulò post,Schad Malekum, quæ vitæ tædio capta pugionem cordi ita graviter impegit, ut mortua e vestigio conciderit.

Atque sic solus rerum & regnorum Mavaranaharæ.

ræ, Chorasanæ, Chowarazmiæ, Girganiæ, Irakæ Persicæ Mazandranæ, Kindeharæ, Indiæ, Kermaniæ, & reliquarum regionum Barbarorum, ad Adrebighanæ usque fines Schah-rochus Dominus, ad gubernacula adhuc sedit a. H. 840. quo scriptor noster fuit in vivis; p. 397.

VIII. De Christianis & Christianismo pauca habet author noster, in quo tamen observo sequentia:

1. Inter Muhammedanos & Christianos, Constantinopolitanos præsertim & Turcas, fuisse fœdera: Vide p. 215. Favit utrisque loci commoditas, qua factum, ut irruptiones facile, mari & montibus muniti, impedire potuerint. Ib.

2. Christianos, quos *Nazaræos*, cum cæteris Muhammedicis Scriptoribus appellat author, & *populum, qui Regem suum Meßiam colant*, p. 275. esse Hostes religionis: Id. p. 252. nempe Muhammedicæ.

3. Timuro solutionem obsidionis Constantinopolitanæ acceptam esse ferendam. Ait; Francos, id est, Christianos Europæos, nimium elatos, Muselmannis insultâsse, direptionibus, cædibus omnia infestâsse: unde Othmanides Constantinopolin, vicinis locis omnibus devastatis, obsidione premere fuerit coactum. Postea verò Timurum non modò pacem & securitatem adventu suo conciliâsse, sed & effecisse, ut, cùm Constantinopolis ex maximis totius universi sit urbibus, portu commodo celebris, Muselmannis ubique insidiari potuerit, & imparatos opprimere. Vide p. 253.

4. Muſelmannos & Chriſtianos mutuas depulſuros irruptiones, arcibus & præſidiis ſe muniiſſe: vide p 259.

IX. Habuimus pleniorem Tamerlanis ſeu Timuri proſopographiam: Reſtat brevior, ſeu contractior, quàm idem nobis ſuppeditat Ahmed Arabſchiades.

Fuit ergo Timur, teſte *Ahmedo*, p. 397. ſtaturâ eminens, pollens viribus, obeſus, humeris latus, digitis & cruribus craſſus, barba promiſſa, tota corporis mole, niſi quòd claudicaret, dextrâ, bene compoſitus, eaque proceritate, *ut vel ex Amelekitarum poſteris fuiſſe videatur*. Senectam adeò habuit crudam & vegetam, ut verè ſilicernium dici meruerit. Nam & 80. ætatis anno, corpore pariter & animo validus ad omnia induruit. Luſum & jocum æquè contemſit ac mendacium. Iuſtitiæ amore ſe aliis admirabilem reddidit. Adverſis non fuit fractus, nec ſecundis nimiâ lætitiâ perfuſus. Symbolum annulo ſignatorio inſculptum erat: *Iuſtus, & elapſus ſum*. Nummos verò ſuos, aureos & argenteos ipſasq; etiam beſtias hac inſigniebat nota o°o. In throno ſedenti vix facile excidit verbum, vel obſcœnum, vel quod ſanguinis effuſionem, aut direptionem captivitatemque ſpiraret. Viros audaces, quorum operâ nihil non auſus eſt, impenſe dilexit. Prudentia, Cōſtantia, & Eloquentiâ excellebat: Sagax inſuper, in meditationibus profundus, & conſiliis

filiis felix. Nemo facile ei imposuit, aut oculis ejus, prætextu rei perplexæ & difficilis, glaucoma objecit. Noverat enim, quid distarent æra lupinis: Propositum (p. 399.) non facilè mutavit, ne constantiæ, aut prudentiæ fama periclitaretur. Doctos in quacunque arte Mechanicos etiam, amore & honore prosecutus fuit. Quorum tamen vitę captiosis quæstionibus sæpe struxit insidias, ut Halebensium probavimus exemplo, Medicos præsertim & Astrologos, quibus adeò fuit familiaris, ut consilia eorum libenter sequeretur. Nec deerant ex doctis, qui blanditiis eum sibi devinxerunt. *Vallieddinum Abdolrachmanum*, filium Chalduni Melcitam, supremum Ægypti judicem, Historiæ, in qua verborum elegantia, cum rerum certet pondere, authorem esse, aliorum calculo (negat enim se vidisse) Arabschiades asserit. Cumque in Syriam Muselmannorum ab eo exercitus ductus, versis tergis, harpyę illius cederet unguibus, dixisse fertur: *Porrige mihi: ô Imperator, manum tuam, clavem, qua tot victoriis orbem reserâsti, ut ex osculatione ejus inclarescam.* Comitatui postea ejus additus Historiis (hoc enim studio maximè delectabatur) Africanis crebrò ipsum demulsit. Commendavit labores suos, quos in pertexendo opere Historico exantlârit. Eos autem sine fructu devorâsse pœnitere, Operam dedisse, ut in Regum & Principum serie Timurus emineret. Præsentem nunc vitæ statum, anteactæ se vel hoc nomine præferre, quòd in tam honorato esset famulitio.

Expugnatus itaque Timurus hominis facundiâ familiariùs cum eo agere, Historiam Africæ pleniorem exigere, descriptionem urbium, locorum, familiarum expetere cœpit. In quibus tamen omnibus Timurus ita fuit versatus, ut non modò *Valieddinum* de multis monuerit, fusissimeque res olim & nuper gestas ipse recensuerit; sed & in suspicionem familiaritatis cum Dæmonibus incurerit. Colloquio finito Kahiram ipsum cum libris & liberis suis, totáque familia migrare jussit. Humanitatem Timur rigore, cui tamen justitiæ desiderium frænum injecit, & severitate temperavit. Naturâ Momos & Poetas odio habuit Ludo Schachico minori (majorem non curabat) delectabatur: pag.402. 403. Maximè autem (ib.) intentus erat lectioni Historiarum, Prosopographiarum, Propheticarum & Regiarum, domi forisque, sed Lingua tantùm Persica: quanquam & Turcicæ peritus fuerit & Mogolicæ (quæ elementis tantùm constat 14 quibus omnia omnino, quæ vel Politiam, vel Legem Gingis Chanicam concernunt, consignantur: vulgò vocatur *Avigur*: sicut Chatæorum *Delberghin* 41. literis absoluta: vide pag.435. p.405.) Arabicæ tamen planè ignarus. Si quid inter legendum arrisit, quiescere prius noluit, quàm exactâ ejus notitiâ penitus imbutus esset. Abstrusa ejus consilia & molimina nemo penetravit. Exploratores ubique suos & corycæos constituit. Philosophiam Græcorum Avicennę cedere jussit, editis contra illam decretis. Rerum novarum cupidus, omnia ad se perscribi voluit. Politica, Oeconomica, Chorographica, Topogra-

graphica, Genealogica; maxima, medioxyma minima. Quocunque locorum, aut regionum pervenit à proceribus jussu suo congregatis, quî hic vel ille valeret? quo loco esset? qua ratione litem nuper ortam diremisset? diligenter sciscitabatur. Quæ omnia ea animi alacritate, observatis ubique circumstantiis, protulit, ut crederetur vel ipse interfuisse, vel aliorum opera tam arcana recludere. ἀςοχίας & divinationis exemplum (p.406.) dedit, cùm diem, in quo Saivasum suæ cessurum esset potestati, indicavit. Quæ: *authoris judicio*; felicitas, vel clandestinis inspirationibus, vel propheticis donis accepta ferenda videbatur. Militiam ad nutum semper habuit paratam, &, ignarâ licet, quô abeundum esset, promtam & expeditam ad jussa capessenda. Negotiis difficilioribus consiliarios suos adhibuit [pag 407] quorum præcipui *Solmanschah*, Kamaræus, *Seiphoddinus*, *Alladadus*, *Schah Malecus*, & *Nureddinus*, qui res diligenter expensas, deciderunt: In expeditionibus simulandi & dissimulandi artem haud obscurè exercuit, [vide p. 408.] Atque hinc factum, ut dum orientem spectare videretur, ad occidentem cursum deflexerit. Ita enim author p.79. & 80. *Etsi dilatatum esset ejus Imperium, & pervenissent terrores ejus ad omnia climata & urbes; impedimenta ejus gravia essent, adventúsque ejus nullo modo latere posset. Diffluxit nihilominus per mundi terminum, sicut clanculum manare solet Satan*

tan inter filios hominum; & reptavit per regiones instar repentis veneni per corpora, adeò ut dicere liceat.

Contendebat in dextram, & pertigit in sinistram, tendit frontem, & ferit cervicem. Dum enim signa Legionũ ejus fuerunt in Oriente: ecce splenduerunt in Occidente fulmina calamitatũ: Et dum cantus tympanorum ejus, ictúsq; testudinũ tinnirent in circuitu Iraka, Ispbahan, & Schiraza, ecce sonitus fidium ejus, & inflatus lituorum militarium inflabantur apud hostes Romanos, Edessenos, & Higharaos. Exempli loco affert expeditionem Luranam. Extructis enim Samarκandæ palatiis, congregat ibi exercitum, certáque pileorum à se excogitatorum formâ [quæ tesseraiis esset] insignitum ad arma redire jussit, nemine interim, quo tenderet, animadvertente. Egressus autem Samarκandâ vulgari voluit, Choghidindam se petere, regna Turcarum & Ghindam. Ipse verò immersus exercitui, movet, obvia quæque diripit, & devastat, usque dum tandem voti compos Luro vicinus, munitissimam regionis illius arcem occupavit: vide p.81. Vindictæ cupidus à nemine facile reprimi, compesci, [p.409.] aut placari potuit, iis præsertim, qui susceptũ semel obedientiæ jugum excusserunt. Cùm Tecritum Diarbeκ ræ arx, rebellione ei molestiam facesseret, triariis eam expugnan.

gnandam commendavit, qui obsessis eum mox terrorem incusserunt, ut deditionem facerent. *Hafenas*, fil. Bulimuri, Præses arcis, amicula indutus funerali pendentibus de sinu & collo circumquaque infantibus prodit, opes, facultates, domesticos Timuro suos, equites & pedites, postquam vitæ ei spem fecisset offert. Sed è vestigio hominem ad murum secedere jussum, ruinâ ejus, Tyranni mandatu factâ, cum cæteris qui aderant, conterit, mulieribus ejus, liberisque captis, & in servitutem redactis. p. 92. Porrò, adeò felicem ubique rerum successum habuit, ut nec vi, nec dolis à quoquam facile incommodū fuerit perpessus. Vtroque tamen modo Timurum inferiorem nonnunquam extitisse, condocefacit *Arabsch. Dicitur* (scribit p. 50.) *nihil accepisse damni exercitum Timuri toto Imperij ejus tempore, quamvis multa gessisset bella & prælia, fortunámque expertus esset variam, nisi à tribus viris, à quibus ille, exercitúsq; ejus magno affecti sunt damno, multósque ex iis compulerunt ad puteos ignis* (tartara) *quorum primus* erat *Abubecer Schabasanita*: *secundus* Seidi (id est, Dominus, quod nomen honoris est, non nisi illis tribui solitum, qui è Muhammedis familia originem trahunt: *Iud* autem in fine περέλκεσ) *Kurdæus* Kurdi gens est, quæ in mapalibus per Syriam, Mesopotamiam, Mediam, degit; neque Christiana, neque Iudæa, neque

que Muhammedana, Diabolo recuſans maledicere, fortiſsima juſtitiæ, integritatisque amantiſsima: Quidam illam Gentem è monte Gordæo derivant. *Tertius Omma Turcmannus.* Atque de ſingulis author ordine agit. Abubecro teſtimonium perhibet, *quòd in præliis fuerit ad inſtar Leonis ira fervidi, ita ut turmam ingentem, de copiis Tartarorum perderet & diſſiparet. Quòd ſi quando,* inquit p 50. *deſcendit in arenam, haud ſubſtiterunt coram illo etiam fortiores viri: Extremum diem* (i.e. horrendam ſtragem extremi diei prodromũ) *depoſita cidari excitavit; neq; deſtitit inſidias ſtruere inter colles & montes, atq; humi ſternere turmas militum, ipſosq; Heroes, usq; adeò, ut in proverbium abiret, tremerentq; præ eo ſcapulæ etiam dormientium. Unde de equo quidam ſuo, ſi fortè à pabulo ei oblato, aut potus, reſiliret ab aqua, aut in latus retrocederet à pabuli ſacco, dicere ſolebant: Num fuit Abubecrus Schasbanita in aqua, aut pabulo, quem vidiſti?* Et paulò pòſt: *Referunt de hoc Abubecro, eum* (ſi famæ vel fabulæ liceat credere) *oppreſſum jam ubiq; à Chagatao, victum, & Mazandranæ quibusdam anguſtiis incluſum, ad prominentiorem montis partem*

tem oppositam (octoginta cubitorum hiatu tam horribili interjacente, ut fundus ejus puteus infernalis, aut vallu in tartari profundo esse videretur) transiturũ, armatum sine ullo incommodo ad crepidinem montis alterius saltu delatum evasisse: Vnde non minorem consequutus fuit famam, quàm celebris ille ante Muhammedis tempora Arabum Heros, *Taabeth Schar rah*, de quo illorum Poëtæ multa commemorant. De exitu hujus Herois, fatetur author, sibi nihil constare: *Seid Ali Kurdæum*, scribit idem; *Kurdæorum Principem fuisse.* Montanorum hic quorundam Ghordæorum, aliorumque bellicosorum duxit exercitum, cujus robore in Timuri agmina, ex montium angustiis, quas insederunt, nec raras, nec infelices fecit excursiones. Præda auctus lares repetiit. Direptionibus vicina Timuri castra infestavit, toto vitæ suæ (superavit autem Timurum longævitate) tempore. Restat *Vmma Turcomannus*, ex Korabagi (oppidum est celebre minoris Armeniæ, *Nigrum hortum* significans; primi ibi vixerunt Othmanidarum) Turcomanis. Duos habuit filios, qui crebris præliis *Amiran-Schahi* & Ghagatæi vires valde attriverunt. Perfidia tandem amicorum, vel sociorum Amiranschaho proditi, & ex improviso oppressi Martyrii gloriam, judice scriptore Muhammedico, adepti sunt. Dolo verò & strategemate Timurum vicerunt Idacu & Valliedinus, *Abderrahman, fil. chaldun Melcita*, pag. 19. Idacu

cu post expugnatam Distam, cum Timuro Samarkandam reversus, familiaribus suis, ne animum statim ad Timuri mentionem abjicerent, aut deditionem facerent, scripsit. Graviter enim mulctari, qui sponte ei cedāt. Sed in desertis potius & naturà munitis locis vel ad biduum subsistant. Exponit interim Timuro, periculum esse, ne amici ejus & propinqui, quorum salute suam ipsius metiatur (pag. 117.) ad unum omnes à *TouKtamischa* oppresso, triste aliis præbeant spectaculum; rogare se caduceatorem, qui securos illos, bonoque esse animo jubeat. Ad votum paratum *Idacu* habet Timurum, à quo, cui hoc tutissimè committi posset negotium, sciscitatur. Nemo est, inquit Idacu, qui jussa tua exequi non ducat honori. Tuis ergo, respondet Timur, humeris, hoc onus, impono. Parebo, regerit: optem tamen alios mihi, quorum in rebus difficilioribus juvari queam opera, adjungi. Et hoc, ait Timurus, optionis tuæ & arbitrii esto. Vix dum Idacu à latere Timuri discedit, suspicio hominem, ut per nuntium Idacu revocaret, impellit, voto autem suo excidens, adeò indignè tulit, ut violentā imprudentiam hanc ulciscendam morte putàrit. Sed Samarkandam tandem rediit, ultimis suis in *Dista-Berca* conatibus frustratus. Quæ interea inter *TouKtamischum* & Idacu gesta sint, & quamdiu *Dista* ei paruerit, suo loco plenius commemoravimus. Timurus ergo, cùm, ut diximus *Malec. Taberum*, Maredinæ Sultanum Syriæ præfecisset (124.) & IraKæ, relicta SamarKanda Chorasanam abiit, indeque Adrebighanam. In milites, officium pro virili facien-

cientes, acerbè fuit invectus, si quando longiori mora desiderium ejus sufflaminarunt. Arcem in India, quæ & accessu difficilis, & usu contemnenda erat, ne quid viribus suis majus habere videretur, occupari voluit. Non ignoravit, quotidianis velitationibus, exercitum suum immane quantum imminui, nullique operæ parci; convocatis nihilominus Ducibus & Præsidibus, veternum & segnitiem longa (p.411.) & aculeata oratione, exprobravit. Devorarunt atrocia convitia, maximi heroes, demissis capitibus, & alto silentio vitam ægre suam (adeò exarsit, oculosque minaces stricto gladio, ostendit,) redemerunt. Tandem, cùm excandescentia paululũ deferbuisset, ad se redit, equo descendit, ludumque Schachicum majorem, adferri jubet. Desperata autem arcis expugnatione, Duces *Muhammedi Cavaghino*, viro summo, & consiliario Timuri primario, negotium commendant, eundemque, ut periculum, quod toti, ex hac arce immineat exercitui exponat, sicque mentem ejus mutet, solicitant. Inhiat *Kavaghinus* occasioni qua oblata, Timuro felicissimum rerum omnium successum precatur, simulque, ut exactiori trutina, an operæ pretium faciat, rogat. *Pone*, inquiebat. *post diuturnam nos obsidionem arce, maximam veteranorum passos jacturam, potituros, num verò operæ pretium fuerit? aut an acceptum damnum victoria refundet?* Qua verò fronte pro salute publica familiarissimi curam excipit? In eum, quem ne responso quidem digna-

batur, *Harantaleeum* Mark daritam, deformem Thersitem, vultu & mente trucem, prætereuntem non tantùm in Kavaghinum involare, vestibusque eum nudare: verùm etiam ejus bonis mobilibus & immobilibus, spoliare mandavit, sanctè, *per Deum, signa, sermones, attributa, terram, cælos & miracula ejus, jurans*, eodem se supplicio, qui vel levi patrocinio *Kavaghinum* tueretur, aut pro eo intercederet, mulctaturum. Dura hæc fata *Kavaghinum*, postquam semel Tyranni excidisset gratia ad obitum usque Timuri presserunt. Quo mortuo Sultan *Chalilus* [p.414] omnia illi postliminio restituit. Vt autem splendor Timuri omnibus æquè pateret, ne maximis quidem Regibus & Principibus [cujusmodi tum erant Scheich Ibrahim Rex Schirwan. Chovagha Ali, filius Tusi Sultanus Chorasanæ, Isphandiar Romanus, Ibn.Kerman, & Iacob, fil. Ali Schan, Iudex Kermaniæ, & *Iudex* Minscha, & Tahartan, Dux Arzinghan, cæterique plures] munera oblaturis, sine venia, accedere licuit: Sed [p.414] stantibus eminus cum famulis, calonibus & lixis Imperatoris mandatum exspectandum, quo per Legatum accepto, cernui demum & flexis poplitibus singuli nominibus suis appellati, adreptârunt. Quin & adulatores suos habuit atque bomolochos, quibus sacra juramenti solennitate majus habitum fuit nomen Timuri. Cùm tesseris ludentium [pag.415.] turba de talorum figuris disceptâsset, litigantiumque non nemo ita, *per ca-*

caput Ducis Timuri, taxillos notatos fuisse jurâsset, caput mox ejus colaphis adversarius contudit, conviciisque, *quasi manus violentas Johanni filio Zachariæ injecisset, aut Muhammedem abnegâsset*, (his author utitur phrasibus, ad sceleris atrocitatem designandam) obruit: quod per tenti viri, qui Caichosrou (Cosroë) Caixavao, & Kaikabodo, quorum tamen pomœria ad Orientem usque porrigerentur & Occidentem ip so etiam Nebucadnezare major; caput jurâsset. Nec e, nec illum dignum esse, cujus labiis nominis ejus quicquam vel insideret, nedum exprimeret. Sed redimus in viam. Timurus porrò horrendo tubarum & tympanorum strepitu feras stiterat & bestias, quarũ venatione, insectatione, & felici percussione filios atq; nepotes ad bella & γιγαντομαχίαν præparavit. In thesauros suos totius orbis divitias congessit. Nisabur, Cazrum, & Chorasanæ odinæ Sapphirum, India Sardios, Margaritas Hormoz, Chatæorum regio Iaspidem, Muscum & lia: Cætera climata argentum, &c affatim suppeditârunt. Multos Samarkandæ hortos plantavit, tures excelsas [nam quòd, à fundamento excitatam rbem illam à Timuro fuisse scribit *Pius II. & alii*, vero planè abhorret] beneque munitas, novo & dmirabili ordine dispositas, erexit. Hortis varia ididit nomina, cujusmodi sunt: *Ornatus mundi*; *Hortus Paradisi*: *Hortus dextræ*: *hortus superior*. Ex rudeibus Mezræ à se destructæ turres condidit, in quius varias sui imagines extare voluit, modò riden-

tis, modò torvè aspicientis: prælia item & confessus cum Regibus, Ducibus, Doctis, magnatibus; Adventus Sultanorum, & Legationes à remotissimis mundi angulis. Insidias, strategemata, irruptiones, in Indiam, Distam, & Barbariam; victorias & hostium fugas: Imagines filiorum & nepotum, Ducum & Antistitum militię: Accubitus solennes, apparatus mensæ, poculorum vini, omniumque, quæ unquam illi evenerunt, aut observari in eo potuerunt typos. Hortis ejus propè Samarkandam, & cannis ibidem plantatis, atque à celeberrimis Orientis urbibus *Mizra* seu *Babylone, Damasco, Bagdado, Sultanta, Schiraza* denominatis, deque turri *Tach-Koragha* videatur Arabs.p.429. Mulieres habuit aliquot. Prima, ordine & dignitate *Melka Cebra* i.e. Regina major dicebatur. Secunda *Melka Zogra*, Regina minor, specie & vultu formisissima, utraq; ex Regibus Mogolensium p.68.) natæ Tertia *Tauman*, filia Amir Musa, Ducis Nachschab: *Quarta Cholcham*, quam Timurus occidi jussit. Priores duas appellari etiam, honoris gratiâ, voluit *Schad.Malec.* Taumanam Sultan Chalilus ad Nureddinum Sagnakum ablegavit; postea tamen Samarkandam venit; unde, ut fama ferebat, peregrinationem religiosam susceptura, authori innotuit à H.840. Filios reliquit 1. *Amiranschabum* quem Kora-Iuseph trucidavit. 2. *Schabrochum*, qui authori σύγχρονος ad gubernacula sedit Filia ejus *Sultan Dacht* uxor erat *Soleiman Schah*, vagabunda, maritalis amoris oblivia, & à Bagdadensibus mulieribus corrupta. Pessimæ notæ mulier. Neque nepotes ei de-

ne-

negantur: *Schahrochus* habuit *Vlugbekum* Samarkandæ Dominum, Sultanum *Ibrahimum* Schirazæ; *Bai-Sankar* Kermaniæ Regulum (qui posteriores mortui sunt a. H. 839.) & *Ghukaum*, qui contra Iscandrum, filium Kora Iuseph, cujus res post obitum *Korailuci* a. H 839. valde turbavit; prodiit, qui tamen & ipse, non longè pòst, vivere desiit. Quæ de filiis & Nepotibus hic tradit *Arabsch.* compendiosè: in ipsa tractatione fusius paulò idem fuit persecutus. De *Ghehan Kebir*, i.e. Majori, his verbis agit, p. 47. *Timurus autem jam antea affinitate cum iis* (Hoseino Chorasmio) *facta, eos juverat contra hostes. Filium enim suum, cui nomen Ghehan, conjugio junxerat eximiæ cuidam ipsorum puellæ, illustri stirpe oriundæ, vultu sereno conspicuæ, quæ elegantia auteiret Schirinam,* (*Glycerium*, de qua multa apud Poetas Orientales) *& Valadam* (hæc enim à mercatore empta, & bonis moribus instituta, seculi sui decus habebatur) *quæq; quia ex regiis erat filiabus, Chanzanda,* (quo nomine apud Persas Principum filii, & filiæ appellabantur) *dicebatur.* Peperit hæc *Sultanum Muhammedem*, qui liberalis & fortunati ingenii documentum eminens & evidens præ se ferebat. Animadvertens itaque Timurus corporis, & fortunæ præstantià eum filios suos & nepotes superare omnes, impensè ei præ reliquis favit, eumque, superstitibus licèt

patruis, successorem designavit. Sed obstitit tyranno illi fatum. Nepos enim, ante ipsum, diem obiit in Akschahar [prop. λάκόπολις ab اق Turc. *albus*; & Pers. *Schahar*, urbs. Est autem urbs hæc ad fines Ciliciæ, tridui itinere Epheso distans; hodie *Apollonia* dicitur: λάκοπόλεως, nomen habet ab alabastro, è quo ædificia ejus pleraque structa sunt) quæ Romani Imperii est. Fuit idem collega Seiphoddini in expeditione contra Mogolos, p.107. Sed vocatur ibi fil. *Ghebankir*. Sequitur *Schahrochus*, id est, *Rex gryphus*. Nomine hoc & urbem ad fines Sihun extructam & filium venire voluit. Cujus quidem rei ratio & occasio luculenter exprimitur. *Causa*, inquit *Arabsch.* p.68 *hujus nomenclaturæ, qua & filio & urbi Schahrochi nomen dedit, est, quòd, pro more (Timurus) ludo Schachico cum quodam familiari indulserit. Cúmque urbem illam ædificari jam jussisset, ad ripam, atque ibidem puellam quandam præ cæteris dilectam, quæ gravida erat, secum haberet; ille contra adversarium suum jecit Schachroch, id est, turrim mutavit cum regulo: Unde collusor multum fuit enervatus. Interea dum ejus adversarius in hac versaretur difficultate, ecce duo advolant nuntii, quorum alter natum filium, alter absolutam referebat urbem.*

bem quibus, ob causam dictam, nomen hoc imposuit, p. 68.

Tertius est *Amiranschah*, quem Tebrizi Præsidem constituit, pag. 139. Tribuitur ei epistola patri Timuro, cùm apud Indos (p. 140. & deinc.) esset scripta. Monet ipsum, ut, cùm ad finem paulatim vitę decrescentibus corporis & animæ viribus, vergeret, sacra potissimum spectaret, templorum adyta frequentaret, Deum coleret. Esse jam filios & nepotes ea ætate, quæ administrandis rebus domi bellique commoda sit. Rectissimè acturum, si nuntio rebus terrenis misso, vitæ futuræ rationem habeat. *Quid si enim*, inquit, *potentissima ubique teneas regna, & ad Amalekitarum Adique accedas magnificentiam: si fortuna te, & victoriæ ita comitentur, ut Hamani & Pharaoni præripias palmam; si vel ex quarta mundi parte confluentibus undique tributis & vectigalibus Karunem* [Koram intelligit, quem Alchimiæ authorem fingunt Arabes, Muhammedani] *superes: si devastationibus regionum majorem famam acquisiveris, quàm Bachnazar (Nebucadnezar) quem Deus & extulit & depressit. Verbo, si Imperii tui termini ad fines orbis pertingerent, vitaq; dies quàm longissimè prorogarentur; Si Reges regionum famuli tui ef-*

sent; & exercitus tuus Cæsares profligaret & Cosroas (id est, Romanorum & Persarum Imperatores] *si obsequium, quod suis habent Assyriorum Reges, Imperatores; & si qua alia confingi queat Majestatis, felicitatis, eloquentiæ, sapientiæ, longævitatis, dignitatis species, qua præditos credunt Muhammedani Noachum, & Lokmannum* (*p.142.*) *Davidem, Solimanum*, Δικέρωτα i.e. Alexandrum quem imperasse scribit Orienti & Occidenti; *Muhammedem* [hunc etiam appellat: Dominum Prophetarum, sigillum Apostolorum; electorum electissimum, &c.] *ejúsque successores, fatum tamen, naturæq́, sortem evitare non poteris.* Objicit deinde illi tyrannicum regimen [p.145.] à quo nisi tandem abstineat, & divinum, & suum ei minatur animum hostilem. Acceptâ hac epistolâ Tebrizum Timur deflectit, & cùm à Kotobo Mauzolita, Musico insigni, filium in hęc devia abreptum crederet, iter maturat, die 17. mensis Rabii prioris a. Heg. 802. Korabagum pervenit, ibidemq́ue relicto equitatu, ad ultionem sumendam properat, filio tamen Amiranschaho parcit. Præfectus postea fuit regno Adrebighano. p. 324, quem, post obitum Timuri occidit *Korah Iuseph*, eiq́ue regiones Adrebighanas eripuit. Filii ejus erant *Sultan chalil*, *Omar*, & *Abubecer*, quorum illi expiranti in expeditione Chatæa adfuit Timuro, eiq́ue tum succesit Ib. Hic robu-

bustissimus Ghagetæus, qui vel uno ictu bovem aut vaccam in duas secaret partes, fratrem suum Omarum vita privat. Abubecrum occidit *dacu*, Kermaniæ præses. De distributione Imperii inter filios & nepotes clarius & fusius agit Sultan *chalilus*, occasione patruelis, *Bir Muhammedis*, qui successionis jus sibi deberi, cujus supra jam pag. 752. meminimus dividiæ, contendebat, p. 352. Ait: Imperium æqualiter primo in duas partes, inter duos fratres Amiranschah, parentem suum & *Schabrochum* patruum fuisse divisum. Parenti suo cessisse Adrebighanam: Patruo provincias Chorasanæ; Filio ejus *Bir Omaro* Irakam Persicam; *Biro Muhammedi* Kindeharam. De affinitate ejus pauca occurrunt, nisi quæ de *Altamischo* marito neptis Timuri ex sorore commemorat. In Syriam is secessit antequam Timur ita grassaretur, ibique ad tempus delituit. Paulò ante in Ægypto captivus tenebatur, variis exagitatus tormentis. Emergens tandem ad summos evectus fuit honores. Id quod indignó tulit animo Timurus, ansamque inde Syriæ bello lacessendæ arripuit. Vide p. 165. Numerus Ducum, Principum, & consiliariorum ejus difficulter potest iniri. A libellis rationariis, Catalogis militum & secretis erant plurimi (quorum nomina habes p. 420.) quos inter excelluit *Schamsoddinus*, Iurisconsultus illius temporis celeberrimus, Linguarum Arabicæ & Persicæ peritissimus. *Antistitis* munere fungebatur *Abdolghabbar*, filius Naamanis Mutazalita. Sed & Sultan *Muhammed* Timuri nepos, vir bonorum amans, literatorumque Mæcenas:

p.262. & *Oladdinus*,eod. in censu habebantur. Mortuus uterque Chorasanæ, cùm ad Mogolenses & Ghatæos in ordinem redigendos emitterentur. Columina regni censebantur *K[illegible]oddinus*, *chovagba Abdolmelicus*, & patruelis *chovagba Abdolavvel*: *Historiarum Lector fuit* Obeidus: *Medici* Fadlallahus Cameleddinus, Medicorum Syriacorum Princeps. Omnium, regnante Samarkandæ Timuro. Theologorum eminentissimi cluent *Abdolmelicus*, insignis Poeta, Schachico & talorum lusu promtus *Naameneddinus* Chovarazmius, pater Abdolghabbari, vulgò *Naaman secundus* dictus; orbus oculis. *chovagba Abdolavvel*, Abdolmelici patruelis cui administratio Mavaranaharæ, post patruelem, commissa fuit, & *Azemeddinus* filius Abdolmelici, cui ætate authoris nostri imperium post *Abdolavvalum* patruum suum obtigit. Inter *verificantes* [ita proprie Arabica vox sonat, qua, meo judicio, illi intelliguntur, qui *soli innituntur Alkorano*, quem toties *veritatis* nomine insignit Muhammed] emicabant *Saededdinus Taphtasanæus*, Samarkandæ mortuus an H.791 & *Muhammed Gorghanæus*, Schirazæ defunctus. Duces illorum, qui Theologiæ Muhammedicæ alteram partem; cujus fundamenta sunt dicta & facta Pseudoprophetæ; profitebantur sunt *Muhammed Schamsodinus Ghazaræus*, quem ex Rumea, quo fugerat ex Ægypto, Timur transtulit, & *Muhammed Bocharienfis*, vitæ [illegible]ctitate, Alkorani, & Sunæ peritia notissimus; qui, commentariis in Alcoranum, quæ centum partibus complexus est, [pag.422.] absolutis, vitæ etiam finem

nem imposuit, Medinatalnabbi, an. Hegiræ 422. Accuratus *Alcorani lector* commendatur *Fachroddinus*; *observatores* autem ejus, qui & voce & Lectione in recitando Alkorano excellebant, *Abdollatifus Damganæus*; *Chafetus Asedalschriphus Hasinæus*, *Mahmudus Mobrikus* Chowarazmius:; *Ahmed Ghemaleddinus* Chowarazmius. *Concionatores* & *Scholasticæ Theologiæ* peritissimi erant *Ahmed*, filius Schamschaima, Serajus, qui vulgò *Rex eloquentiæ* Arabicæ, Persicæ, & Turcicæ adeoque Seculi prodigium habebatur. Eum sequebantur *Ahmed Termedæus*, & *Manzur Kaganæus*. Καλλιγραφίας studiosissimi erant *Chatatus* fil. Bandecir; *Abdolkadirus*, *Tagboddinus*, Salmanæus & alii. Ex *Astronomis* dignum relatione censet *Ahmedum* Medicum: Ex *aur. fabris*, Hagh-Ali: Hagh-Muhammed Haphetum, Schirazæos: Ex *gemmarum sculptoribus* Tunum artificiosissimum: Ex *lusoribus latrunculorum* Muhammedem, fil. Akil, Chimæum, Zinum, Iazdæum, quorum illi Timur ipse dixisse fertur: *Tu Rex in ludo Schachico singularis: quemadmodum ego in Imperio.* Omnibus autem palmam præripuisse commemoratur *Ali*, quem nemo facilè ludentem vicit. Schafæus fuit, magnusque Theologiæ illius & ἀντιπρώσεων, Muhammedicarum doctor. Relatum sibi ait, *Ahmedus Arabschiades*, aleatorem hunc à Principe fidelium *Ali*, *Schatrangbum* (q. d. Schachrangh, dolor & tristitia Regis: ita Persæ ludum taxillorum seu Schachicum appellant) secundùm quietem loculo suo excepisse. Vnde factum,

ctum, ut nulli unquam hoc ludendi genere de hinc cesserit. Vide plura pag.424. *Musicos & Citharœdos* habuit *Abdolkadirum* Maragæum, & filium ejus *Zafioddinum, &c. Pictores*, sculptores, cælatores plurimos, quos inter princeps numeratur *Abdolaiju* Bagdadensis, seculi illius miraculum. Sed nec qui in vitro & ære artem hanc exercuerunt, numerari facilè possunt, ingeniosissimi, ætatis illius, artifices. Summa, quicquid nomen, aut famam conciliare Metropoli suæ Samarkandæ poterat, eò pellexit, ut unius urbis mœnibus, quicquid toto diffusum fuit orbe, compendio exhiberet. Ibidem habitavit (p.425. cujus etiam meminisse videtur *Schiltbergerus* in Itin, f.L.) vir opibus tenuis, ingenio tamen & æstimatione clarus, qui communi hominum sententia, annum trecentesimum quinquagesimum (plura ejusmodi μακροβίων exempla occurrunt in *Elmac*, vide *Anal*, P.1.p.298.) agere credebatur; viribus adeò pollens, ut vix dum ætatis ἀκμὴν consecutus videretur. Maximi quique Principes. Duces, Proceres, in gurgustiolo ipsum crebrò visitantes, benedictionem & intercessionem ab eo postulabant, vel solo ejus aspectu beatos se judicantes. Nomen ei erat *Scheich Oorian*. Non prohibuit Timurus, quò minus suas Muselmanni Samarkandæ haberent Mesgidas. Multum cumprimis tribuebant templo seu Mesgidæ *Rebai* i.e. *soldæ, firmæ*, à Scheich Zacharia, magna regionum illarum columna, extructæ. *Neminem*, ait author, *templum illud fuisse ingressum, qui*

non

non insignem inde perceperit fructum: Tristitia atq; mærore abstersо, lætitiam ad egressuros rediisse, & animi alacritatem. Sepulturam ejus, quæ dici itinere Samarkanda distet, devotè & religiosè visitari; nec deesse (pag. 425.) supplicantibus exauditionem. Cùm operi Zacharias ipse manum admovisset, lutulentã fortè ei guttam adspersam per triduum (quod ἐργοδιώκτης quidam observavit nunquam detersam, apparuisse. Contendentibus autem de commodo, qui primam in templo (ubi Antistes consistens, & Meccam versus respiciens, populo, preces murmuraturo, prait) præberet sedem, loco, Zachariam spatium ostendisse. Εργοδιώκτην *verò, ira commotum, intercedentem: Hiccine,* objecisse, *qui ne semel quidem intra triduum aqua lustrali se purgavit, hominibus datus sit ad monstrandam regiam Islamismi viam? At postquam, ipsa illa Caaba, seu templum fastuosè quasi incedendo, seu subsiliendo, Zachariæ consilium probâsset, Zachariam, è vestigio oculis eorum subductum, ne quæsitum quidem amplius apparuisse.* Fuisse in eodem templo porticus

ex

ex ligno artificiosè extructas. Trabem item *15. cubitos longam. Crassitiem ejus; quam nemo ulnis suis amplexus fuerit; reliquam maceriem defendisse:* Gossypium autem (cujusmodi in Asia & Africa frequens est frutex, sed parvus tantùm) fuisse, & minimam ejus particulam dentibus applicatam dolentibus, præsentissimam attulisse medicinam, tradunt. Fuit hæc trabs symbolum, quo quis se Samarκandæ ἀξιωθέντα oculis usurpâsse, persuadere aliis (p.427.) poterat. In Timuro porrò *Arabsch.* & exactissimam in jaculando artem (p. 6.) & providentiæ divinæ sensum commendat. Illa ita excelluit, ut vel granum, aut simile quid, minutissimum licèt, ferire facile ei fuerit: Huic soli tot præclaras victorias urbium & castellorum munitissimorum expugnationem, nullis obstantibus repagulis, tulit acceptas. Unde (p.428.) ex ore *Mahmudi Hapbeti*, qui assiduus aliquandiu Timuri itinerum fuerat socius, author noster commemorat, Tyrannum, *dum expugnandæ arci milites ejus essent intenti, tentorium in loco edito, unde spectator esse posset conflictus, fixisse, duobusq; tantùm secum (graviter enim tum decumbebat) præterea relictis viris, propius tentorij ostio, ut cominus rerum eventum conspiceret, adportari voluisse. Missis autem, cum imperio ad exer-*

exercitum, duobus etiam illis, sibi, cùm soli essent, dixisse: Quam, quæso, facilè de me esset actum! Nam quia nec vel à manu, vel à pede salutem expectare licet, dubio procul, si qui me balistis peterent aut spiculis, perirem. Expende igitur, quod in obsequium Deus meum redegerit homines, obseratas & bene munitas aperuerit regiones: orientalibus & occidentalibus incusserit timorem: Reges & Gigantes subjugârit; Cosrões & Cæsares, i.e. Persicos & Romanos Imperatores *subjecerit, magno ejus beneficio fieri: Hæc cujus opera sint, (429.) nisi Dei? qui, monstratâ viâ scalas suppeditavit ad ea, ad quæ nullus patebat aditus, feliciter superanda. Solutum postea in lacrymas, sibi quoq; magnam earum vim elicuisse.* Exercitus ejus, Regis ad exemplum, obducto callo, variis assuescebat strategematibus, artibus, dolis, technis: vide exempla p. 431. & deinc. Vnde nihil tam abditum, quô non penetrarint, nihil tam munitum, quod non expugnarint, de rapto ubique viventes, & alieno: vel solo nutu didicerunt jussa facere, tanta alacritate, ut, præter voluntatem, vitam amiserint, qui nihil tale erant meriti. Triste exemplum occurrit p. 436. Boves, asinos, equos vecturæ adhibebant & equitatui. Camelos carne ca-

ni-

nina & agnina nutriebant: Equorum pabulum, pro hordeo, erat farina, oryza, lendes, &c. Militiam ejus sequebantur Turcæ, Idololatræ; Magi Barbari, Pyrolatræ, harioli, ἄθεοι, Associantes qui sua secum portabant idola: Nec à morticinio abstinentes nec à suffocato p.435.) nec à sanguine, nec aruspiciis. Cæteri etiam viri, fama eloquentes, docti, justi, qui castra ejus sequebantur, genium Ducis magnam partem exprimebant. Pauci erant, in quibus cum literis habitarit comitas. Fuit inter alios vir non modò eruditionis & industriæ laude, sed & Zelo religionis Sophæorum insignis, qui lapide durior, si quando Muselmannus in ejus incidit manus, excogitatis in eum tormentis, argentum emunxit. Libris & quæstionibus de suppliciorum varietate, quibus miseros vexaret Muhammedanos, adferri jussis, torturæ subjectos, & loci angustia pressos, si fortè opem Dei fortissimis, quibus poterant, lateribus, aut suffragia Regum, Prophetarum, & Justorum in cœlo & in terra, implorârunt; facetiis tantùm, salibus, aut pœmatio lusit: Lachrymis tamen nonnunquam & ejulatu συμπάθειαν præ se ferre ausus est. Scribit etiam (p.438.) *Arabschiades*, Barbaros, Damasco potitos, domum quandam, pretiosa supellectili instructam, ingressos, hospitem prehendisse, eumque vinctum, & exquisitissimis carnificinis, cruciatum in compedes conjecisse. Deportatis autem spoliis opimis, ex esculentis convivium parasse, quo ad ambas usque aures ingurgitati, licitæ recreationis limites transilierint; adeo ut

lur-

lurco quidam bene potus, & saburratus misero, & vinculis constricto non modò aquam sale permixtam calce & cinere interspersо, quo vitam toleraret, porrexerit; verùm etiam sannis eum ac ludibrio exceperit. Porrò, mulieres militiam Timuri sectatæ nulli inferiores fuerunt viro; sive stringendo gladium, sive vibrando tela [p.439.] specimina militaria edere debuerint. Parturientium doloribus oppressæ declinarunt à via, partumque editum fasciis involverunt jumenta postea sua ascendentes, reliquo se iterum adjunxerunt exercitui. Hinc non pauci in expeditione hac Scythica nati, educati conjugio copulati, & nova aucti fuerunt prole, si:e sede & laribus. Quid? quòd viri [p 440.] sanctimoniæ nomine apud Muselmannos celebres, vel coacti, vel sponte nomen Tyranno dederunt? Hi tamen, quantum in ipsis fuit, consilio & auxilio fidei sociis adfuerunt. *Retensuit mihi*, inquit *Arabschiades*, p, 440. *Ahmedus Ghemaleddinus Chovvarazmius*, (erat is celeberrimus & accuratissimus Alcorani Lector, Sultani Muhammedis, dum viveret Antistes, & Gymnasii, post mortem ejus, Rectòr, Concionator tandem Berusæ, ubi & fato concessit an. H 831.) quòd, cùm Samarxandæ, in Collegio Sultani *Muhammedis*, Mamlucos ejus & Principum filios, Alxoranum doceret, expeditionem, quam avus ejus Timurus in terram Romæorum susceperat, & *Sultanum Seiphoddinum*, sequi jussérit: Ea occasione, in itineris comitatum, reluctantem licèt, & tum religionem (nam ex populo

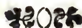
Alkorani ſe eſſe fatebatur) tum valetudinem infirmam, prætendentem, fuiſſe aſcitum. Paruiſſe tandem, & cùm ad Timuri caſtra perveniſſent, magna cum moleſtia, Oceanum ſibi iſtum, cujus nec initium videris, nec finem, fuiſſe ſulcandum. Si quando ſecedere datum fuerit, tempus & loci incommoditatem, lectione (p.441.) Alkorani feſelliſſe. Fuiſſe autem duos in exercitu viros, ſenio quidem jam effætos & confectos, macie pellucidos, & lacernatos, inter Chagatæos tamen & Timuri milites, præſtantia & integritate haud poſtremos, qui obſervatis ſtudiis & exercitiis ſuis, lachrymis effuſis, dixerint: Vitam utique Deus dedit cordi tuo, ut eandem noſtris redderes, in remiſsionem peccatorum! Multas moviſſe quæſtiones, tum de rebus aliis, tum, cujâs ipſe eſſet? unde veniret? qua occaſione iter hoc fuiſſet ingreſſus? Cumq; audirent, Alkoraniſtam eſſe, ex Sultani *Muhammedis* comitatu, paulò apertius acturos, & caſum, qui diu ſub pectore fixus eos cruciâſſet, propoſituros ſe, monebant. *Dic*, inquiunt, *per Deum, ô Domine noſter, ubi tibum capis? In menſa*, reſpondit, *Sultani Muhammedis. Cibus verò iſte*; regerunt; *licitus ne eſt eſui, an illicitus? Magnam partem, imò totus*; ait; *illicitus eſt, ex rapinis tantùm & ſpoliis collectus.* Vlterius igitur, præfati honorem; inſtant, ut ne, ſi pleniorem dubii ſolutionem peterent, vitio illis verteret: Ab eruditis enim hæc talia & jure & facile expectari. Offert

ſuam

suam operam *Ahmedus*, & ut liberè rogent, urget. *Tu*, inquiunt, *Domine noster, nonne pravum hoc consortium pro arbitrio evitare, & licitis frui potuisses? Imò verò*; respondit; *ingratiis meis, & agro animo Sultanum Muhammedem, qui tot in me contulit beneficia, tandem fui secutus. Num verò*; rogant; *si exire fuisses tergiversatus, vel ipse sanguine tuo, vel liberi vinculis, vel denique uxores captivitate hanc luere debuissetis repulsam? Nihil*, inquiebat, *erat periculi. An ergo in te vel carcere vel verberibus animadvertissent? Et hanc à limine meo propulsare proclive fuisset injuriam. Ut enim ego custos sum Alkorani, ita & Alkoranus custos est meus. Maxima itaq; si qua renitenti tibi devoranda fuisset molestia, stetisset conviciis & denegatione benevolentiæ. Imò, ne hæc quidem alea subeunda; sed quod vitæ mihi usuram inter suos concederent, abripi me sum passus; quod tamen nunquam factum fuisse, quàm vellem! Frivola & frigida*, inquiunt, *hæc est excusatio, quâ te* (p. 444.) *Deo non purgabis. Nonne sedem habuisti commodam, in qua legere Alkora-*

num, erudire in literis fratres, corpus cibis concessis reficere, atq; adeò dissolutæ huic militiæ, & lege vetitis cibis valedicere potuisses? Nôsti præterea, inter Muselmannos, n. omnium excelsorum vos loco haberi, quorum benedictione nubes affatim destillantes alimentum suppeditent. Sultanos Reges esse hominum quorumvis: Vos autem Doctores, Regum Reges & Sultanos. Divino & humano beneficio, magna vestra est libertas & ἐξοχὴ, adeò ut idem in mundo sitis, quod in homine cor, jecur, aut caput; nulli subditi: ipsi nihilominus infortunii tanti fabri in hoc vos præcipitatis discrimen? Nihil certè restat, quod apud maximum vos Regem excuset, aut defendat. Nonne tritum illud in vos quadret? Doctores similes esse sali, cui verò sal usui, ubi fuerit infatuatum? Quòd, si, inquit *Ahmedus*, hanc ferre placeat sententiam, in eodem utique luto hæremus omnes, & ejusdem mecum rei estis sceleris. Illi verò, lachrymis & ejulatu, sortem suam deplorantes vi, sibi illata, excusare se cœperunt, testati, nemini licuisse in militum Catalogum relato, vel moram nectere, quæ vel suspendio, vel alio supplicio mulctata non fuerit. Sed & lares suos cùm in provinciis vel territoriis Timuri haberent, nullam reluctandi aut emanendi, nisi

nisi suos suaque præsentissimo exponere voluissent periculo, rationem patuisse. Se interim, ne molesti cuiquam essent, viatico suo instructos, omnem operam, ut victum & amictum pararent ipsi, impendisse. Optime insuper interse, qui aut sanguine, aut vicinia juncti omnes erant, convenire, ita ut nec dicteriis, aut convitiis alii alios onerent, nec simultates foveant. Torrente tamen, & communi calamitate ad gravia scelera se abreptos nō diffiteri. Et quæ nam illa, rogat *Ahmedus*, cùm motu capitis, gestibus planè lugubribus, magna pœnitentia duci animadverteret? Vitam: respondent: Muselmannorum & fortunas, coacti invasimus, graveq; propterea designavimus piaculum, quod quâ ratione tolli possit, aut elui non videmus.. Tu, ô Domine noster senex, nónne viam remissionis invenias, aut guttulam frigidæ huic æstui affundas? Quibus *Ahmedus*: Nullam, præter favorem & benignitatem Dei. Et cùm ipse quoque vulnus sibi colloquio isto recruduisse, afflictoque afflictionem additam questus fuisset, in nomina illorum & patriam inquisivit, ut crebrius deinceps visitare, & saluti eorum consulere posset. Illi verò, actis Deo pro tam magni viri præsentia gratiis, ei valedixerunt, & ad suos exiguam spem alius congressus facientes redierunt.



Sectio III.

De
MUHAMMEDISMO.

I. Eruimus, superiori sectione, ex Arabum monumentis; Muhammedanis, Orientalibus potissimùm & remotioribus, ne hoc quidem seculo defuisse Viros, in regimine [a] Principes; in bello [b] fortes; in Scholis [c] eruditos, in Mesgidis [d] superstitionis tenaces; ingenio [e] magnos, arte industrios & celebres: Christiani & Judæi in Muselmannis, nobis vicinioribus maximè, tria observant. 1. Religionem. 2. Varias Reipublicæ species. 3. Militiam.

[a] Vide sup. pag. 617. & deinc.

[b] Exempla occurrunt sup. 766.

[c] Quorum nomina habes pag. 647. & alibi.

[d] Cujusmodi commemoravimus pag. 653. & alibi.

[e] Samarkandenses cumprimis, de quibus sup. aliquoties.

II. De *Religione* tradunt. 1. Muhammedismum, latè adhuc terrarum grassantem, vergente hoc seculo, Aidaris

[a] &

[a] & Ismaelis Schah Schismate misere fuisse vexatum. 2. Scriptis publicis impia Muhammedis dogmata à Christianis vel in apricum, [b] prolata, vel [c] oppugnata. 3. Christianos perjurio [d] & Idololatria [e] infames, adeoque à suis Confessionum exhibitarum formulis, quibus ipsos Sultanos placatos nonnunquam [f] fuisse tradunt; multis recedentes passibus, cladibus [g] fuisse affectos, & internecioni destinatos. In Turcarum, omnia ubique subigentium & subjugantium non castra modò; sed & sacra [h] transiisse, turpissimos quosdam Apostatas.

[a] Qua de re consulatur *Hist. nost, Orient.* p. 371. *Anal.* P. 1. p 287. Sed quid vel iisdem, quos ibi citavimus, authoribus, alibi vel aliis de nova hac secta videatur, expendamus *Geneb.* pag 731. *Rustanus Persarum Rex Harduelem, Patrem Ismaëlis Sophi interfecit, veritus, ne is Alim Omari præferens, rebus studeret novis, & se regno exueret. Ismaël interim fugiens in Hyrcaniam ad Pyrealim, amicum paternum, eosdem ritus, quos Pater in Perside tradi-*

derat, provexit, & Schah i.e. Propheta (Regem potius notat) *habitus, regnum Persicum ad se transtulit, ejectis haredibus;* Leunclavius: *Persa, sectatores sunt religionis à doctore quodam eis tradita, cui nomen fuit Scheichus Heidar, & quidã ex ipsis alterius quoq; doctoris vestigiis insistunt, quem Imamum Harustim appellant. Hi duo Doctores vel Imami extiterunt in urbe Persarum Reza, quo tempore vixerant Erdebil, Ussum Chassanis, Schachi Persarũ, gener, & Schachus Ismaël, ejus nominis primus Erdebilis filius. Ussum Chassanis è filia Martha nepos. Cúmq; doctores hi tam concionando, quàm scribendo ea proposuissent, qua diximus, duo illi Principes Erdebil & Ismaël pater & filius, eorum doctrinam, sectamq; probârunt & amplexi sunt. Ac filij quidem Ismaëlis, cognomento Sophini, ea felicitas fuit, ut nova religionis, quam Sophinam vocârunt, fama confluentibus ad ipsum parvis initio, deinde majoribus hominum copiis, tandem praliis victos Persarum Reges, Jacubem avunculum suum, ejusq; filium Alvantem, occiderit, ac sibi regnum subjecerit,*

ad

ad posteros etiam dignitate regia in hunc usq; diem propagata. Nihilominus illi duo Persarum Imami sive Doctores, Haidar & Haruſtis, *non Othmannicorum duntaxat, verùm etiam aliorum Muhametanorum execratione, damnantur, tam in Barbaria vel Africa, quàm in Kezusbassa* (de cujus vocabuli uſu & ſignificatione conſulatur *Laet.* deſcript. Perſiæ, p. 151.) *latiſſimo Imperio, qui magnus Tartarorum* Chan Chitainus *vulgò dicitur. Texeira*, cùm majores & nativitatem Schah Iſmaëlis ex Aydarę & Alemxa, quæ in annum Chriſti 1488. incidit, commemoraſſet, ſubdit, *eum Sufy dictum hac de causa. Secta quidem Muhamedanorum ſunt plures, duæ tamen principales:* Sunay: *quam Arabes & Turci ſectantur, omnesq; alii, qui Alkoranum obſervant ſine ullis commentariis aut expoſitionibus;* & Schiahij (*Aliisequi*, de quibus in *Anal.* P. 2. p. 287.) *qui mores Ali ſequuntur, uti Perſæ & alii. Hujus ſecundæ erat Aydar, pater Iſmaëlis, quem & filius eſt imitatus tanto Zelo, ut illius causa cùm Perſæ regnum acquireret, inauditas crudelitates admitteret in adverſarios. Boterus. Ex controverſiis, quæ Hali cum Bubaco* (Abubecro) *Omaro, Ottomano*

(Othmano) *& Mavia intercessere,remansere gravissima contentiones cum armorum, tum opinionum. Volunt enim Persa, Halium ex testamento Muhammedis, verum Chalifam fuisse; sed Arabes favore tres primos prosequuntur. Cum circiter annum 1363. Mauri nullum Chalifam haberent, quod ij finem habuissent anno 1258, in Mustacen Mumbila* (Mustathemo billa) *quem Allacu* (Olacus, *vel* Hilcæus) *Tartarorum Rex occidit surrexit in Persia quidam Baro, cui nomen erat Sophi, Dominus oppidi Ardebel, qui se sanguine Hali, per Musam Ceresin, ejus nepotem Cunum, ex duodecim filiis Ocen genitum, gloriabatur, in cujus memoriam mutavit formam Turbantis (gestamen capitis id est) adjunxitque duodecim acies, conciliavitque suæ secta nomen & astimationem: huic successit Guine, filius Adar, cui Assambec in Syria & Persia, potentia celeberrimus Princeps, in uxorem dedit suam filiam: Sed ejus filius, Jacob Beg authoritatem existimationémque Adar veritus, curavit eum occidi, dedítque duos ejus filios. Ismaëlem & Solimannum Capitaneo suo, Aman-*

manzari, ei injungens, ut eos poneret in Zaliga (is montibus munitus locus est) sed Amanzar sui Domini crudelitatem detestatus, detulit pueros in suam domum, curavítque eos cum suis filiis liberaliter educari, cúmque in lethalem morbum incidisset, veritus ne adolescentes in discrimen venirent, dedit eis ducentos aureos, & equos, consuluítque, ut se ad domum matris conferrent. Ismaël, qui natu maximus erat, domum reversus, statim se patris necem vindicare velle professus est, & post aliquos felices successus, assumsit titulum protectoris rerum Hali, à quo ipse originem ducebat, fecit Turbantum altiorem, misitq́; Legatos ad omnes Principes Mahumetanos Orientis, hortatúsque est eos, ut & unâ sectam & insignia reciperent: hac via amorúmque felicitate, fecit se toti Orienti formidabilem. Ita etiam fere author *Archont. cosm.* de Imper. magni Sophi p.63. *Dalvis.* ad an. Chr. 1499. ex Bizar. Ismael Sophus, patre natus Harduelle, insigni Doctore Alkorani, qui à Turcarum explicatione in Alcorano plurimum discrepabat, regno Persarum & sequenti año, omni Mesopotamia potitur. *Hæc ille.* Quid hic, aut cum quo, ubi nulla ad manum Persarum subsidia

sidia facias? I.*Texeiram* ferè cæteris prætulerim,ut qui rerum & Historiarum Persicarum gnarissimus videatur. II.*zufæornm* nomen (de quo *Anal.* P.1,p.290.) seculo demum ab Hegira, secundo introductum, religiosos & à seculi consuetudine remotos quosvis denotare, III Ismaëlem, ejusque patrem non tam novæ doctrinæ authores, quàm rigidos, & superstitiosos Alisequorum coryphæos fuisse: quorum initium tantùm in hujus seculi finem, progressus verò ad sequens pertinet.

Neq; verò Persarum tantùm,sed & Turcarum Imperatores cæteris facem ad superstitionem prætulerunt. Constat, Moradum seu Amurethem fastiditia imperii proferendi cura ita se regno abdicâsse; ut Hali purpurato Mahometis filii nutritio illud relinqueret,& in nemorosum Bithyniæ specum,cum paucis sacerdotibus ad contemplationem rerum Alcoranicarum abderetur, *Naucl.* Gen.49. p 281.a. *Iovin.*l 3.Vir,illust,*Vrsp.*Paral.p.401.Sed pœnitens resiliit, cùm certior fuisset factus de Ladislai regis Hungariæ adventu.

[*b*] Nova enim prodiit Alcorani versio. *Naucl.* Gen.48 p.278.a. *Johannes Segoviensis homo, Hispanus,moribus & doctrina illustris, qui, Amedeo Pontifice, Cardinalatus praeminentiam acciperet, & deinde unioni consentiens,à Nicolao Pontif.Max.dimisso Cardinalatus titulo Cæsariensis Ecclesiæ præfectus fuit,Monasterio contentus modico. Hic* vo-

vocatis ex Hispania legis Arabicæ Magistris, Alcoranum Mahometi in nostram linguam de novo convertit, & mendacia ejus vivis rationibus & argumentis explosit. *Ioh. Andreas* fatetur, *se Alcoranum cum commentariis, & septem libris. Sunæ, mandato Martiri Garziæ, Episcopi Barcinonensis, in linguam Hispanicam transtulisse.*

[c] Quod factum est a. Ab authore *Fortalitii Fidei*, an. Ch. 1485. Norimbergæ editi. Totus enim liber IV. Saracenis est oppositus. b. A. *Nicolao Cusano* libris tribus Cribrationum Alcorani. c. *Pio II.* cujus ad Morbisanum Turcarum Principem, extat Epistola, qua ostensis Mahumetanæ sectæ erroribus ipsum admonet; ut relicta illa veram solidamque Legis Evangelicæ eruditionem amplexetur. Responsum Morbisani, quod editum hoc nomine leginus, mihi planè suspectum est. Nam & passionem Christi, Iudæorumque in χειστοκτονίᾳ perfidiam, contra prima fidei Muhammedieæ elementa, concedit, & de veterum Græcorum historiia, seriò nimis & subtiliter dsserit. Nescio cur his sibi artibus Pontifices authoritatem conciliare tam anxiè laborent. Sed & *Volaterranus*, & alii hujus seculi Scriptores Muhammedanorum sacra refutant: Omnium tamen, me judice, felicissimè *Iohannes Andreas* ex *Alfaqui*, seu Doctore Turcico an. Ch. 1487. conversus, atque ab Hispanis in Canonicorum numerum allectus, in palæstra hac fuit versatus.

tus.Tractatum scripsit,cui nomen : *Confusio secta Mahometana*. Libro huic non modò in enarrandis,sed & convellendis fabulis & næniis Muhammedicis multum semper detuli. Papisticum fermentum raro apparet. Communia ferè nobiscum fidei principia contra errores Muhammedicos asserit atque defendit.

[d] Nota sunt 1.Pacta inter Rhodios, & Saladinum Ægyptium; *Bzov*.an.Ch.1403.1547.à quibus tamen sequenti mox anno,fœdere contra Turcas aliosque fidei hostes cum Græcis percusso, resiliisse videntur: *Id*.an.Ch.1404. S.24. II. Bajazetem & Rhodios; *Id*. an Ch.1482.S.2. III.Pacem etiam Hungariæ Regum Turcarum Imperatori certis conditionibus obtulisse referunt. Quod tamen ei & exprobravit,& dissuasit Sixtus IV.*Id*.an.Chr. 1473.S.9. IV. Induciæ non modò inter Muhammedem & Rhodios: *Id*.a.Ch.1465.S.5. Sed etiam inter Vladislaum Hungarum,& Amurathem.*Bzov*. a.Ch.1444.S.96.Cùm de formulis jurandi,ne fallacias struere viderentur, agerent, ipsique Turcæ Christianos, ut prolata in medium Eucharistia, fidei & solidæ pacis tesseram, interponerent, restitit Gregorius Sanoceus, Polonus. Conscensum tandem fuit, *ut super Evangeliorum libro Christiani, Turca super Alcorano jurarent*. Verùm ne hac quidem solennitate cautum satisfuerat. Instigavit mox *Iulianus Cardinalis* ad concordiam repudiandam; orationeque sua impetravit, ut è vestigio inducias abrogandas omnes clamârint.

rint. *Id.* S. 97. 98. Quas verò perjurii pœnas & Vuladislaus luerit, & universus Christianorum exercitus, ejusdem exprimere juvat verbis: Ita ille. S. 99. *His rebus cognitis, Amurathes Christianorum levitatem atq; erga se perfidiam gravissimis verbis detestatus, è Cilicia rediens, magnis itineribus ad Hellespontum venit, ibique aut frustratis arte, aut corruptis pretio speculatoribus, qui littora servabant, infra Callipolin, qua fauces Hellesponti arctissimæ sunt, traductis copiis, septimis castris ad Varnam pervenit. Ejus adventus Christianorum opinione celerior, Regem inprimis, & Johannem Hunniadem Turcico assuetum bello vehementer perterruit. His autem animis utrinque in aciem descensum est, ut primo congressu Amurathes de victoria desperâsse tradatur; nisi nova & recentissima Turcarum ala, Crucem signatis imperitè laxantibus aciem, victoriæ occasionem ademisset. Vuladislaus enim acerrimè pugnans stratis nobilioris alæ equitibus, ad Janizaros prætorianos pedites penetrarat; sed sinu facto in medium receptus, suffraginibus equi succisis, Rex corruit, atque ita*

ita trucidatus est, Hunniade frustra interfecti cadaver è manibus hostium eripere conante. Rege interfecto, caput ejus Barbari lanceæ præfixum circumferentes, sublato clamore, Christianorum fugientium tergis institerunt. Hunniades intactus effugit. Julianus verò Legatus, qui prælata cruce hortabundus regia signa sequebatur, quum ad lacunam sitienti equo habenas laxâsset, superventu hostium, aut ut plerique existimârunt, Hungarorum sævitia, trucidatus interiit, multa eum contumelia onerantibus Barbaris, quòd Sacerdos (NB) contra jus Gentium, fidem violandam, abrupta pace, fædè censuisset. Inter pugnandum, ferunt, Amurathem, depromtum è sinu Codicem Fœderis explicâsse, clamitasseque: Hæc sunt Iesu Christe fœdera, quæ tui Christiani mecum percussêre, per Nomen tuum sanctè jurârunt, datamque sub nomine tuo fidem violârunt: perfidè Te, suum Deum, abnegârunt. Nunc Christe, si Deus es, ut ajunt, & nos hallucinamur, Tuas measq; hic injurias, Te quæso, ulciscere: Et his, qui sanctum nomen tuum nondum agnovére, violatæ fidei pœnas ostende.

[e] Christianis enim, Idololatria infamibus, extrema quæque supplicia sunt minati. Inter Epistolas suas, n. 380. *Papiensis* habet juramentum Muhammedis, Moradi filii, quod ita proponit: *Non*

satis illi est impia cogitare, exequi nedum, mentem lenit, ut necessitate, non voluntate tantùm, Dei populum insectetur. Majoribus odiis blasphemat Creatorem: Archi-Idololatram se monstrans, dum nos arguit Idololatras. Votum vovit Deo, quem nescit, dirum, funestum, immane, cælo, terraq; execrandum, in quo perseverantem rabiem, & surgentem in dies astum furoris licet inspicere. Vult, ut apparet, insanos ex se satis populos, non suo tantùm, sed cælesti quoque nomine in bella nostra præcipites agere. Quid ait, vel eructat magis, contaminatum pectus? Mahumetes ego, Moradi filius; idem Soldanus, & Barasmæ, ac Rachinael Præses a summo Deo in altum levatus; in solari circulo positus; super Imperatores gloriâ affectus; omni ex parte felix; tremendus mortalibus; cælestium, magníque Mahumetis Prophetæ precibus, armis potens, Imperatorum Imperator, & Principum Princeps, qui ab Oriente in Occidentem sint, voto & jurejurando hoc spondeo unico Deo meo omnium Creatori, non visurum me somnum oculis, non epulaturum

dulcia,non petiturum amœna, non tractaturum speciosa, non ab Oriente in Occidentem versurum faciem, donec dejecerim,conculcaverímque equi mei ungulis Deos gentium ex ligno,ære,argento,auro,picturaque & manibus cultorum Christi factos: omnem etiam iniquitatem eorum à facie terræ, quantum pertinet ab Oriente in Occidentem, ad laudem veri Dei Sabaoth, & magni Prophetæ Mahumetis,exterminaverim. Hanc ob causam omni genti circumcisæ, Mahumetum credenti, mihi subditæ, ejusq; Ducibus, socijs quoq; in bello sub metu magni Dei Conditoris cæli & terræ; sub metu etiam invectæ potestatis nostræ edico,ut in venientem annum ad diem 11. Martij, armati ad me omnes conveniant, impleturi præceptum Dei,& Mahumetis magni; quorum alter Numine, alter precatione in rebus gerendis haud dubiè est adjuturus. *Bzov.*

[f] Referunt, Sultanos de palmariis fidei Christianæ edoctos & melius de iis sensisse,& humanius eos tractâsse.Inferam,quæ de *Gennadio Scholario*, Patriarcha Constantinopolitano, & ejus Confessione,ex Auct.Eccl.Hist.habet *Bzov*.a.Ch.1453.S.39.

Quo

Quo anno, inquit, *Turcicus Rex Mehmetus, Constantini urbem expugnavit, sciens Romanis seu Græcis semper fuisse Patriarcham, propterea quod ea in urbe, antequam eam cepisset, ipse majorem temporis partem exegerat, résq; Romanas & Ordines, gubernationésq; Romanorum probè & exactè noverat; mirabatur, quid causæ esset, quòd Patriarcha non veniret, ad se suppliciter honoris causa pro Domino agnoscens, iráq; commotus, cogitabat, quid hoc rei esset: ac continuo accitis Ecclesiasticis viris, dixit: Ubi est, qui Patriarchæ munus gessit? Quare non accessit, ut mihi tanquam Regi, reverentiam debitam exhiberet? Hæc Sultanus. Magna enim ejus animum incesserat cupido videndi Patriarcham, & cum eo de religione colloquendi, ut ex eo quærens, res divinas cognosceret. Tunc responderunt illi Clerici illi: Jam à longo tempore non habemus Patriarcham. Qui enim, Patriarcha fuit sua sponte, adhuc vivens, sedem suam reliquit, & ab eo tempore nullum alium suffecimus. Hoc Rex audito, cessavit ab ira, quam conceperat, suaq; voluntate potestatem eis crean-*

di alium dedit, dicens: Vos verò facite Patriarcham quemcunq. voletis, ex præscripto religionis vestræ. Hoc autem quod ita de sanciendo Patriarcha dixit, non amore Religionis ab eo dictum fuit, sed callidè. Voluit scilicet, ut Christianis ubiq. dispersis innotesceret, iterum præesse Patriarcham; quo sic ad conferendum se in urbem allicerentur. Accepta igitur hac facultate, Clerici de mandato Regis congregârunt certos quosdam, qui in vicinia erant sacrorum Antistites. Hoc modo Synodo coacta, elegerunt una mente & voce doctissimum & prudentissimum virum, Georgium Scholarium, qui stante adhuc Imperio Romano, in judicio Imperatorio judicem egerat: ac quo tempore Rex Johannes Palæologus in Italiam profectus fuerat, ubi Florentiæ Synodus facta est, secum illum inter alios duxerat, ut eruditione præstanti præditum. Erat porrò idem pietate, sanctitateq. insignis vir. Ut autem significationem (sicut in Patriarcharum creatione fieri solebat) minorem, quæ appellatur, illi dederunt, ut scil. ipsum constituerent Patriarcham, nullo modo eam au-

audire voluit, nec acquiescere illorum suffragiis, ut Patriarcha fieret. Pontifices verò & Clerici & totus populus etiam, invitum & reluctantem crearunt, data quoq; altera, quæ major vocatur, sive voluntatis significatione. Ordinans renunciavit eum Heracleæ Antistes, præsentibus aliis Pontificibus multis, in templo Sanctorum Apostolorum, quod olim à Regina Theodora Iustiniani magni conjuge conditum fuerat, eiq; Gennadium dixere nomen. Eum, statim ut Patriarchæ dignitatem accepit, Pontifices & Clerici Primoresq; populi, ad Sultanum deduxerunt, quem etiam ille adoravit. Tum clericos interrogavit Sultanus: Ecquam consuetudinem habuissent Romani Imperatores in creatione alicujus Patriarchæ? Responderunt illi, quoties aliquis futurus esset Patriarcha, donâsse Imperatorem i pretiosum pileum cum velamento, sub pio pallium item undulatum, necnon album equum, cui Patriarcha insidens, circumiens urbem, huic fausta precatus sit. Datum præterea esse manu Imperatoris ei pedum insigne curæ pastoralis in gregem pium. Ita Sul-

tanus, his auditis, pedum manu sua accepit, atq; in manum Patriarchæ dedit, mandatoq; ejusdem Sultani, omnia illa modò dicta, quæ Patriarchæ honoris beneficij causa ab Imperatoribus accipere soliti fuerant, ritè administrata sunt. Clementiâ porrò, & benevolentiâ magnâ idem hunc Patriarcham prosecutus est, quod cognovisset, sapientia, pietateq; singulari præditum esse. Concessit quoq; eidem celeberrimum sanctorum Apostolorum templum, in quo hic Patriarchicam sedem collocavit: quam postea in Monasterium Deiparæ Pammacaristæ, concedente Sultano, transtulit: quo tempore idem Sultanus ipsemet intravit Pariarcheium, cúmq; in templum sanctissimæ Dei Genitricis Pammacaristæ venisset, in sacellum ejus ingressus est, cum Patriarcha Gennadio clementer sermones contulit. Tunc omni metu posito universam ei Patriarcha veritatem fidei Christianæ aperuit, scripsitq; pro numero quæstionum ejus capita viginti, quæ singula inferius ordine sequuntur, sententiaq; eorum perspicitur, quæ & dedit ipsi Sultano. Eorum capitum inscriptio

ptio

ptio initiúmq; sic habet: Sapientissimi & doctissimi viri, Domini Gennadij Scholarij, Patriarchæ Constantinopoleos, novæ Romæ sermocinatio, habita de recta & inculpata Christianorum fide. Interrogatus enim ab Imperatore Mechameto, quid creditis vos Christiani? Respondit ei ad hunc, qui sequitur, modum.

Caput I. Credimus, esse Deum, qui omnia, quæ usquam sunt, cùm non essent, fecerit. Hic quippe nec corpus est, nec corpore indutus, sed actu intelligendi vivit: & est mens optima, perfectissima & sapientissima. Nihil in eo compositi reperitur, nullum principium, nullus finis. Est in mundo & supra mundum. Non est in ullo loco, & tamen est in omni loco. Hæ sunt proprietates Dei, quibus à rebus, quas condidit, ipse distinguitur, quibus etiam aliæ generis ejusdem notæ propriæ accedunt. II. Est sapiens & bonus, est verus, atque ipsa veritas. Quicquid commodorum & prærogativæ singulæ ipsius creaturæ seorsum habent, id ipse omne solus in se continet, sublimiore quodam modo. Et hæc commoda, quibus perficiuntur, habent & creaturæ ipsius; quod ipse eis hæc dat, eædemque bonæ sunt. Et quia ipse sapiens est; hæ sapientes sunt: quia ipse verax; hæ veritatem habent, eodemque in cæteris modo; illo duntaxat discrimine, quod in Deo hæc primo & propriè sunt, in rebus verò creatis participatione. III. Credimus in Deo esse alias

tres proprietates, quæ sunt tanquam principium,& fons omnium aliarum ejus proprietatem. Hisce tribus proprietatibus Deus æternum vivit in se ipso; etiam antequam conditus ab ipso mundus esset,& per has proprietates condidit mundum,his quoque gubernat eum. Has tres proprietates nominamus tres hypostases seu Personas, Quia verò hæc ipsæ proprietates,non patiuntur unicam illam & simplicissimam Dei essentiam, ideo ipse,licèt tribus his proprietatibus præditus, unus Deus est; non autem tres Dii sunt,sicut quidam dicere audebant. IV. Credimus,ex natura Dei oriri Logum seu Verbum,& Spiritum, sicut ex igne lux & caliditas existit: Et quemadmodum ignis etiam si nihil subjiciatur,quod illustretur & calefiat ab ipso, tamen ipse per se semper habet lucem & caliditatem; & hæc ambo emittit ad nos; eodem modo, etiam antequam fundamenta mundi jacerentur, erant Logus & Spiritus,Personæ divinæ naturales; quanooquidem Deus mens est,sicuti antea dictum est. Hæc tria, Mens, Logus & Spiritus unus Deus est: Sicut in una, eademque hominis anima, est mens, est ratio mente intellecta, & voluntas item mente percepta:& tamen hæc,quanquam tria sunt, una est ratione Essentiæ suæ anima.Rursus Logum Dei nuncupamus sapientiam Dei, & potentiam,& virtutem,& Filium Dei,quia genitum quiddam est ex natura ejus: sicut quod è natura hominis generatum est,hominis vocamus filium; & sicut hominis cogitatio, seu animi sensus, est quidam animæ ejus partus. Rursus,Dei voluntatem appellamus Spi-

Spiritum Dei & charitatem. Sed ipsam mentem, Patris nomine vocamus, eo quod ipse nec genitus sit, nec causam ante se habeat: causa autem sit filii & Spiritus Sancti. Quoniam igitur Deus non solùm res à se creatas intelligit: sed multò magis intelligit & novit se ipsum: ideoq; habet Logum & sapientiam, qua se ipsum intelligit seorsim & propriè: Simili modo non tantùm vult, & diligit ea quæ fecit, sed vult & diligit, se ipsum multò magis: Ideo, ab æterno procedunt ex Deo tum Logus, tum Spiritus ipsius; & in æternum sunt in ipso: Atque hi ambo, cum Deo Patre, unus est Deus. V. Credimus Deum Logo sapientiæ & potentiæ suæ condidisse Mundum, ac Spiritu bonæ voluntatis & charitatis suæ providere, gubernare & movere, omnem naturam suam in Mundo ad bonum pro cujusq; naturæ ordine. Ideo credimus Deum, quando voluit, sola misericordia sua convenisse homines, abductione à seductione, & errore Dæmonum & cultu Idolorum; propterea quòd, excepta angusta regione Iudæorum, in qua unus adorabatur & credebatur Deus, ex Lege Mosis, reliquus omnis terrarum orbis colebat DEI creaturas, homines item, multos Deos, qui non sunt, pro uno solo vero Deo adorabant, vivebant denique secundùm suas singuli concupiscentias, non secundùm aliquam Dei Legem. VI. Tunc Deus talem efformationem humani generis per Logum, pérque sanctum Spiritum suum fecit. Idcirco Logus Dei induit humanam naturam: ut, qua homo esset, versaretur cum hominibus, qua autem Logus Dei, & sapientia Dei,

doceret homines credere in hunc unum & verum Deum, & vivere secundùm legem, quam ipse dedisset. Rursus, qua homo, ut mores, vitámque suam exemplum daret doctrinæ suæ, primus enim ipse servavit legem, quam hominibus dederat: Quâ verò Logus Dei & potentia, posset illud toti Mundo salutare bonum, cujus causa venerat, conficere: Quia fieri non poterat, ut simplicis hominis viribus, ad Deum converteretur orbis terrarum. Ita, Logo quidem suo seminavit Omnipotens ille, & oculorum effugiens obtutum Deus, veritatem Hierosolymis: Spiritu autem suo illuminavit, & roboravit Apostolus suos, ut veritatem in totum etiam terræ orbem disseminarent, propter charitatem Dei, qui ipsum miserat, & propter cupiditatem, qua flagrabat salutis humani generis: Secundùm exemplum ipsius Iesu, qui, qua humanam assumserat naturam, pro communi salute hominum, ultrò emortuus est. Sic nos credimus unum in tribus personis Deum Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, quemadmodum Dominus noster Iesus Christus docuit. Et, quia vera est, credimus eum & ipsam veritatem. Discipuli etiam ipsius, sic nos latius docuerunt. Sic ex vi quoque sapientiæ intelligimus. VII. Credimus Logum illum Dei, & hominem à Logo indutum, esse Christum. Sanè vita Christi, quam in carne sua ducebat, erat vita hominis, plus quàm sancti. Vis autem sapientiæ & operum ejus, erat Dei potentia. VIII. Credimus, quemadmodum anima & corpus unius hominis, constituunt unum hominem, ita Logum Dei ab

una

una parte: ab altera verò animam & corpus, esse perpetuò duas naturas, perfectè divisas in uno homine. Sic & humanitas & divinitas, sunt in uno Christo natura perfectè divisæ: tantùm hypostasi & personaliter coadunatæ, Ac neque Logus Dei mutatus est in carnem, aut in animam Christi: neque caro Christi aut anima ejus, conversa in Logum Dei, sed erat & est in Christo, post illam ejus summè admirandam dispensationem, tum Dei Logus, Logus: tum humanitas, humanitas, Nec etiam humanitas Christi, divinitatem assumsit: sed divinitas Logi Dei, naturam humanam assumsit, in ipsa assumendi actione coagmentatam. Quicquid in Deo est, & ex Deo, naturâ Deus est quia in Deo nullum accidens est. Ideo, quia sub intelligentiam cadit, Logum Dei, Deum nominamus, & credimus. Et quia hic Dei Logus erat in Christo, ideo Christum Deum, & hominem confitemur: hominem quidem propter animam & corpus, Deum verò propter Dei Logum, qui in ipso est. IX. Credimus, Logum Dei fuisse in Christo, & in Mundo, atque in Cælo, & in Deo Patre: quoniam Logus Dei est Infinitus, sicut Deus nullo fine clauditur, qui generat eum, id est, intelligit, & infinitam potentiam habet, Verum tamen, in Deo alio modo erat, & in Christo alio, itemque in Mundo, alio. X. Quando Deus de bonitate sua & gratia cum aliquo creato communicet, eû tunc prorsus nihil deperdere, sed magis magnificari: propterea quod ex præstantia rerum conditarum, celsitudo Dei manifesta sit. Ac quantò major creatus præstantiæ ac-

cesio

cessio fiat, ex majore bonitatis ejus communione, tantò magis bonitas, & potentia Dei illustratur. Hinc adeò factum est, ut bonitas Dei & potentia & charitas humano generi major & illustrior extiterit, quando ipse Dei Logus, qui Deus est, cum tota sua potentia descendit in Iesum; quàm cùm ad Prophetas, unam aut alteram gratiam misit: & quidem eorum alii atque alii, majorem aut minorem. XI. Credimus Christum esse crucifixum & mortuum sua propria voluntate, ob multas magnásque utilitates, in quibus explicandis lōga oratione opus esset, & id omne ratione humanæ naturæ suæ. Logus enim Dei, nec cruci affigitur, nec moritur, nec à morte resurgit, sed ipse potiùs alios mortuos resuscitavit: sicut etiam carnem, quam ipse gestavit. Credimus. Christum post resurrectionem suam, assumtum esse in cælos: & inde cum gloria, ad judicium de mundo faciendum, rediturum. XII. Credimus, animas humanas esse immortales: Corpora sanctorum resurrectura, corruptioni non obnoxia, lucida, levia, nec cibi indigentia, nec potionis, nec vestium, nec aliarum corporis voluptatum. Animas item & corpora eorum, qui se bene gesserint in Paradisum abitura; Impœnitentium verò, malorum, & infidelium ad inferiorum cruciatus. Quod item Paradisus Sanctorum, & beatitas in cælo sit. sceleratorum verò punitio in terra. Præterea, beatitudinem Sanctorum nihil aliud esse, nisi quòd perficientur animi tales ratione cognitionis. Tunc videbunt arcana Dei, quæ nunc non noscunt; nisi fide in Iesum Christum. XIII. Quare autem necesse

cesse fuerit, carne vestiri Logum Dei, Deum, id necessariarum & multarum rationum est: ac quando necesse fuerit, parati sumus eas dare. Præter autem illas rationes, certitudinem, & veritatem Dei nostræ præterea confirmant hæc septem. XIV. Primum, quod prædixerunt Prophetæ Iudæorum (quorum vaticinia & nos approbamus) de Iesu, & de rebus ejus gestis, & quæ sub ipso facta sunt; quæ item posteriùs, Discipuli ejus hujus potentiâ, & munere gesserunt. Similiter præcinuerunt & Græcorum oracula, permissu Dei: sed & Astronomi Persarum, ac Græcorum; & hæc omnia, cum illustri laude, prædicationeque Iesu. Omnes etiam has prophetias & prædicationes fuisse veras, ac minimè adulterinas, demonstrare possumus. XV. Deinde quòd omnes Religionis nostræ libri & scripturæ, per omnia inter se consonant. Nec mirum. Qui enim eos scripserunt, unum, & eundem Doctorem habuerunt ipsam gratiam Dei. Quod, nisi fuisset, certè, in quibusdam ut dissonarent, futurum fuisset. XVI. Tertio loco quod receperunt hanc fidem: licèt nova esset, & præter communem opinionem, ac mira, homines ubique locorum magno studio, multis cum periculis; nec idiotæ solùm & nulla doctrina eruditi, sed etiam qui prudentes, sed sapientes habiti fuêre. Dissoluti hic prorsus doli, & deceptio Dæmonum. XVII. Quarto, quòd nihil impossibile, nihil dissentaneum, hæc fides continet: nihil corporale, sed omnia spiritualia. Et via est, quæ animas hominum ad charitatem Dei & futuræ vitæ æternæ ducit. XVIII. Quintò, quotquot susceperunt

perunt hanc fidem, & cum virtute ſecundùm Ieſu legem & inſtituta vixerunt, hi magnis donis à Deo ornati fuerunt; & miracula multa potenter, nomine & conceſſu ipſius Ieſu fecére: quod profectò, ſi veritati hæc fides adverſaretur, ſecuturum non fuiſſet. XIX. Sextò, quiquid ab aliquibus adverſus hanc fidem aſſeritur, id tum facilè, tum veritati congruenter ſolvere poſſunt. XX. Poſtremò fidem hanc olim oppugnârunt, multis ſuppliciis & cædibus Reges, & Præſides eorum per orbem terrarum CCCXVIII. annis; ut multitudinem ſcilicet Deorum ſuorum, & idola ſua quorum cultui dediti erant, tuerentur, nec hilum profecerunt, ſed eluctata fides vicit, in hunc uſque diem permanens. Sed & Dominus, quando venerit, reperiet eam. Quod niſi in voluntate Dei fuiſſet hæc fides fundata, facilè tunc veluti nebula diſſoluta evanuiſſet. Ipſi huic Domino noſtro Ieſu Chriſto gloria, Amen. Hæc ſunt quæ de re, Chriſtiana dixit & ſcripſit Scholarius, quem *Bzov* vult in Florentina Synodo acriter pro Papæ primatu certâſſe.

[g] Vide lit.d & e,

[h] Ex quorum numero eſt I. *Acembecus* quidam, Teuto natione, adminiſtrator Provinciæ Boſnæ, de quo *Bzov*.an.Ch.1469.S.1. II. *Antoninus de Ripolis*, Dominicanus. Ab Antonino Florentino nomen mutuatus, ſpem de ſe magnam fecerat religionis, & ſanctitatis non vulgaris, ut *Bzov*.loquitur an.Ch.1460.S.47. Viſcadæ Provinciæ Siciliæ curioſitate tentatus, cùm nec quicquam diſſuadente ſancto viro navem conſcendiſſet, &, viſa Sicilia Nea-

Neapolim trajiceret, à Piratis captus, & Tunetum ductus, pessimeque à Barbaris habitus, tandem à quodã Genuensi, ex ergastulo liberatus fuit, sed tamen manceps factus partim tentationibus Dæmonis, partim contumeliis & variis incommodis servitutis tractus, quinto captivitatis mense, præsente Rege Barbaro, & innumera Mahumetanorum multitudine Fidem & Christum ejuravit, habituq; religioso seposito, Mahometum confessus etiam uxorem super induxit. Eum tamen, cùm quatuor menses in apostasia, vertendis in maternum Idioma Alcorani, & aliis Mahometanæ Sectæ libris, opera cujusdam interpretis, exegisset, ductum pœnitentià ad suos rediisse, factiq; Indignitatem Martyrio eluisse, multis postea, ipsisque Mauris stupendis miraculis claruisse, scribit idem ex Michaele Pio. III. *Tradezuntinus* ille *philosophus*, Peripateticorum Doctor, an. Chr. 1465. qui & ipse Muhammedi fidem dedit. Nota, Coronidis loco, A. *Alios contrà, abjecto Muhammedismo, christianorum amplexos fuisse sacra, dubitandum non est.* Iohannis Andreæ supra meminimus, Iesum, sive Iosuam, minimum Bajazetis filium, religioni Christianæ fuisse initiatum ex Chalcocond. observat *Geneb.* pag. 715. B. *A christianorum consuetudine non ita Muhammedanos alienos fuisse, quin & conjugio sibi desponsatas vellent christianorum filias.* *Cusp.* refert, & ex eo *Calvis.* a Ch. 1460. Fridericum Imperatorem Muhammedi, Turcico Regi, promisisse filiam Cunigundam, hac conditione, si, relicto Muhammedismo, Christianam fidem sequeretur: Hæc tamen Cunigundis, fortassis

sis non invita, astu Alberti Bavari absfucitur. C. *Alta semper mente repostas Muhammedanos tenuisse clades a Francis illatas.* Recitabo acta Sultani cum Iacobo Cypri Rege, ex *Naucler.* Gener 49.p.290. a.ab ovo. *An. D. 1458. Jacobus Johannis, Cypri Regis, ex pellice, filius, hoc anno maximo labore succedens regnavit interregno supputato annis 12.* Hunc pater spurium cùm videret regni cupidum, & à sua ignavia alienum, Helenæ uxoris suę suasu Ecclesiæ tradidit, & sacris ordinibus eum initiari fecit, paterque cùm unicam filiam haberet Carolotam illam regni sui hæredem instituit, Ludovico Sabaudiensis Ducis filio matrimonio copulavit. Mortuo autem rege ac regina regnum multifariè turbatum est. Ludovicus Carolotæ sponsus, crebris nuntiis vocatus post annum ex Venetiis Cyprum navigavit, & magno omnium applausu Rex appellatus. Iacobus verò nequaquam ejus adventum expectare ausus, interim cum Cæsaris amicis centum ad Sultanum in Alexandriam navigavit, eique cum lachrymis sam conquestus injuriam, postulat in regnum paternum collocari. Sultanus Iacobi precibus commotus eidem statim subvenire constituit, unde jussu Sultani allatis regiis ornamentis in conspectu omnium procerum suorum Cyprorum Rex declaratus est, ac per urbem circumductus præcipuis honoribus cumulatus, eidemque classem decrevit, quæ ipsum in Cyprum cum multa militum manu veheret: Ante tamen Ludovico in hanc sententiam scripsit: Venisti ab occiduis parti-

tibus, ut alienum regnum in Oriente invaderes ac paterna hæreditate filium exueres. Vana est cogitatio tua. Cyprus mihi vectigalis est, & meum de rege judicare. Nisi quàm primùm exieris, Ægyptio peribis gladio: Si uxor tibi cordi est, potestatem facio ut eam tecum auferas: si tamen prius recesseris, quam secundò monearis. His acceptis toto regno trepidatum est. Postremò Legatus ad Sultanum mittere placuit: miserunt simul & Rhodii viros ex religione primarios, qui apud Kairum convento Sultano nil Ludovicum de jure Sultani ablaturum dicunt, Iohannem Cypri regem Carolotam filiam ex matrimonio suscepisse, quam secundùm Christianas leges reliquisset hæredem regni, Iacobo ex concubina nato regnum non deberi, maritum pro conjuge coronæ jura sortiri debere, hortari, ne regni consuetudines ac Christianorum jura confunderet, Ludovicum Sultano in omne tempus amicum futurum, tributumque præstiturum, Iacobo X. milia numûm aureorum singulis annis quoad viveret, præbiturum. Res diu in consilio apud Sultanum agitata, plusque dedisset Ludovicus: sed Iacobo Sultani filius, Mamaluci in palatio potentes tres, purpuratique multi aderant. Sed parum eorum conanima valuissent, nisi Mahumetis Legatus Turcorum opportunè venisset, qui verba hujusmodi habuisse fertur: Accepit Mahumetes Turcorum Imperator amicus tuus, te Iacobum Cypri Regem appellâsse, eumque in paternum regnum statuisse restituere: digna res, quæ de tuo solio manaret, & nostræ religioni accommoda, sed renuncia-

tum est postea, te mutato consilio pacem cum Rege Gallico pacisci, & Iacobum deserere: tanquam ignores, quanto persequebatur nos odio Gallicus sanguis, neque Gotfridi, Balduinivè aut aliorum ejus gentis facta mente tenes, qui sæpe majores nostros maximis cladibus affecerunt? Vide quid agas, si pax tibi cum Gallico genere cordi est, cum nostro bellum expecta Nec tibi cum solis Turcis inimicitias puta, sed Ægyptii, Syrii, Arabes omnes, & filius tuus te odio prosequentur. Si promissa Iacobo servaveris, classemque in Cyprios parabis, Mahumétes quoque alteram parabit in Rhodios, & utriusque Insulæ spolia tua erunt, solam Rhodum Mahumetes sibi servabit. Placuerunt Sultano oblata, applicuit Iacobi classis è vestigio in Cyprum, non tulerunt ejus Imperium Galli, quamvis Rhodios adjutores haberent. Ludovicus enim fugâ sibi mox quæsivit salutem, Iacobus regnum receptum administrare cœpit. Legatos ad Pium Papam misit, quos tamen ut regios non admisit. Accepit enim Iacobum Sultano Ægypti jurâsse, abjurato Deo quadragies sic: Per Deum magnum & altum, misericordem & benignum, formatorem cœli & terræ, & per sancta Evangelia, per sanctum baptisma, per S. Iohannem Baptistam, atque omnes Sanctos, & per fidem Christianam, promitto & juro, quod omnia, quæ novero, aperta erunt. Domino meo Sultano altissimo, & totius Arabiæ Imperatori Messerapho, ejus regnum Deus fortificet, ero amicus amicorum suorum, & inimicorum inimicus. Nihil celabo eum, neque piratas in regno

meo

meo patiar: Ægyptios, qui meo in regno serviunt, emam, & libertati donabo, auri quinque millia numûm in Calend. octobr. aut Novemb. tributum in templis altissimis Ierusalem & Lamech (Mecca) singulis annis afferam. Nova digna relatu Sultano nunciabo, sine fraude & dolo; quòd si aliquid horum negligam, ero Apostata, & mandatorum S. Evangelii, Christianæque fidei prævaricator. Dicam, Evangelium falsum esse, negabo Christum vivere, & matrem ejus Mariam virginem fuisse (vel hinc satis apparet, hæc vel omnia, vel magnam partem falsa esse: Nullus enim Saracenus aut Muhammedanus παρθενικίαν vocat in dubium; vide Histor. Orient. p. 95.) super fonte baptismatis camelum interficiam, & Presbyteris maledicam, divinitatem negabo, super altari cum Iudæo fornicabor, & sanctorum Patrum maledictiones in me recipiam. Hæc juràsse Sultano Iacobus fertur. Deinde Carolota ex Rhodo auxilia in Cyprum duxit, sed nihil egit: Vnde post aliquod temporis spatium Carolota in Italiam delata, & Ludovico ex Insula pulso, Iacobus universum regnum in pace recepit, excepto Colossi oppido, quod Rhodii tenebant, & Famagusta, quam tenebant Genuenses, quam tamen postea illis Iacobus abstulit; denique ad regni sui stabilitatem Æcaterinam, Marci Cornelii Veneti filiam à Senatu Veneto uxorem expostulavit, quam Senatus in filiam sibi adoptatam eidem matrimonio copulavit, qua ducta paulo pòst ipsa prægnante ex profluvio ventris obiit, ea

& posthumo hæredibus relictis à Iacobo, quos ex testamento Veneto commendavit Senatui, posthumo haud multo pòst sublato id regnum in Venetorum manus jure hæreditario pervenit.

III. Pergimus ad *Reipublicæ* formam, quæ Monarchica fuit & florentissima apud [a] Turcas; Persas [b] verò & [c] Arabes vel inter multas familias distracta, vel penè abolita.

[a] Sederant hoc seculo ad Turcici Imperii gubernacula I. *Bajazethes*, qui tandem sibi ipsi mortem conscivit a. Ch. 1403. postquam annis quatuordecim imperâsset, de quo super secul. p. 836. II. *Solimanus*, necatus, ut volunt an. Chr. 1411. Ib. p. 837. III. *Muhammed I* ab an. Chr. 1414. ad an. Ch. 1421. juxta *Leun. l.* Alii paulò aliter Huic multi adscribunt (inquit auth. *Archont. Cosm.* p. 721.) quæ de Cyriscelibe diximus. Quicquid Tamerlanes Bajazethi ademerat, id omne hic recipit, profligatis etiam ex Galatia, Ponto, & Cappadocia suis ipsius agnatis, necessariisque. Protulit signa sua usque ad Pelagus Ionium. Reversus in Europam, Adrianopolin regni sui caput & sedem regiam constituit, pulsis inde omnibus Christianis. Confer sup. pag. 645. IV. *Moradus*, seu *Amurathes*, Muhammedis filius, de quo Sec. 14. pag. 838. Hic Thessalonicam Venetis eripuit; pugnam Varnensem (cujus & auth. *libr. Iucb.* p. 153. b. meminit) commisit; aliamque memorabilem victoriam, non tamen incruentam à Chri-

Christianis, in planitie Cosoræ a. Ch. 1448. reportavit, mortuus postea 1450. V. *Mahometes*, sive *Muhammed II.* Fasces huic à patre adhuc vivo traditos commemorat *Zacut.* in Iuch. Cùm verò Prætoriani, quos *Ianizaros* vocant, (quorum ortum alii ad Othmanum *Geneb* p. 719. referunt alii ad Amurathem; sup. Sec pag. 861.) motu excitato, contrariis scinderentur studiis, visum fuisse proceribus Regni, patrem secundò ad Imperii curas vocare: Eo demum mortuo, patri successisse. Referunt, hunc non Turcarum solùm, sed omniū hominū sceleratissimum, *qui ne Deum quidem esse crederet, quique non Patriarchas solùm & Prophetas ludibrio haberet, sed & ipsum Muhammedem Legislatorem suum falsitatis & mendacii argueret.* Idem an. Chr. 1453. IV. Kal. Iunii Constantinopolin cepit & diripuit, itemque Trapezuntem, & Comnenorum Principatum evertit. Lesbum Insulam, vulgò Mitylin, occupavit a. Ch. 1462. Bozinam, Rasciam, magnam Serviæ partem obtinuit, insigni fraude juxta ac crudelitate Bozinensi Duce excoriato. Itemque Albaniæ partem longè maximam: mox & Negropontum subjugavit, quæ Insula Turcis Egripos dicitur: Vssun Chassanem insigni clade affecit: An. Chr. 1474. Caphan, ipsis Cofe, in Taurica Chersoneso cepit: Sed & cladem à Moldavis; itemque alteram ab Hungaris an. Ch. 1480. perpessus est. Rhodum frustra tentavit Obiit an. Chr. 1481. torminibus ventris excruciatus. Ademisse hic perhibetur Christianis regna

XII. inque iis urbes & oppida 200. *Arch.Cos.Iuch.* *Leuncl.Naucl.Geneb.* V. *Bajazethes II.* ope Ianizarorum sive Prætorianorum, scribit *auth. Arch. Cos.* p. 721.ad Imperium evectus est a.Ch.1481. Mortuo nempe,ut habet R. *Ab.Zacut.*p.153 b. Morado, accesserunt Ianitzari Constantinopolin, eumque expilârunt,interfectóque Muhammed Bascha (duos ante Amurathes constituerat Bassas seu Imperatores, unum Europæ, quem Bassam Romaniæ vocant, alterum Asiæ,qui Bassa Natoliæ dicitur: *Chalcocond.*lib.5.) aliter compesci vix poterant, quàm electione Bajazethis,filii Kurkuti.Postea verò,ipso ex Trapezuntio redeunte Bajazethe, quærebant ex filio,cessurus ne esset Patri Imperium; quod annuit,hac tamen lege,ut ad se, defuncto Patre, illud rediret. Bajazethes autem rebus administrandis præfectus,adversarium mox nactus fratrem Sultan Zemi, qui aliquot ab eo affectus cladibus in Rhodum profugit, tandemque in ipsam delapsus Italiam,veneno ab Alexandro IV.propinato interiit. Sed & filius Selimus, cùm cognosceret,constituisse patrem,successorem designare *Ahmedum*, natu majorem, Imperium seditione turbaturus abiit, omnes carceres perfregit *Iuch.* belloque ipsum tentavit: cumque commissa pugna inferior evasisset, per Zedekiam Hebræum Medicum, Patrem veneno sustulit a.Ch.1512.Bajazethes autem VValachia, sive Dacia Ripensi,sibi subjecta,bellum intulit Sultano Alkairensi qui tamen fortior superiorq; Turcis extitit.Aggressus ergo Bajazethes Venetos, eripuit iis Naupactum, Methonem & Coronea vulgo

Mo-

Modon & Coron: Anno 1500, bellum quoque ipsi cum Parthis fuit vario eventu.

[b] Potissimùm in familiam Timur, seu Tamerlanis, *Kara Kuyonlu*, id est, arietis nigri, & *AKuyonlu*, i. e. arietis albi, de quibus *Archont. tol. Cosmica* de Imper. magni Sophi p 155 & deinceps, prolixè: compendiose verò descript. status Persici *Ioh. de Laet.* p. 370. ubi tamen non pauca sunt, præsertim nomina propria, in quibus omnia penè orthographiæ obliterata esse vestigia, ex iis, quæ supra in Gingis-chanismo commemoravimus, patebit. Tale est *Ader-Bajon*, pro *Adrbighan*; *Kara Issuf*, pro *Kora Iuseph*. Ne verò quid desideret lector, hanc etiam addimus seriem. Secundus Persarum Rex, ex Tamerlanidis, est Mirzach Schach-roch, *qui patri* (Tamerlani) *successit in Imperio, assiduus comes expeditionum illius.* Obiit an. Chr. 1447. restituto regno Ader Bajon, filio Kara Issuf, qui dicebatur Mirzaloonscha. Schah roch habuit quinque filios, quorum primo genito Mirzah Ologbek dedit Turckestan & Maurenahar; Secundus, Ebrahim Sultan, obierat ante patrem anno 1435. Quemadmodum & tertius Baesfangor. Et quartus Mirzah Soyorgat Mexkhon: atque quintus Mirzah Muhammed Igny-Ologhbeck in prælio contra filium Mirzah Abdellatife fuit cæsus a. Ch. 1450. filius autem post sex menses à militibus suis fuit occisus Mirzah Abdolla successit fratri Abdellatifæ, quem Sultan Abu-Said Rex Korasaniæ profligavit & occidit an Chr. 1452. Abu Said, fil. Muhammed. fil. Miran-Sch.,

fil.Teimur deinceps regnavit in Badaxen. Gazachen, Cahul, Sistom, Korrazin. Anno autem 1468 Mirzah Azembek, ben Alibek, ben Karra Ottman occidit Mirzah Ioonscha: quem cum Abu Said peteret, ab ipso fuit oppressus an. Ch. 1469. & successit illi filius Mirzah Sultan Hamed, qui obiit anno 1495. cui in regno Maurenahar successit cognatus Mirzah babor qui anno 1500, regno fuit exutus à Xaybek kan Vzbequio, sed posteri illius amplissima regna obtinuerunt in India.

Reges Persiæ è familia Kara Kuyonlu.

Kara Muhammed Turkiman. Hujus filius Kara Iſſuf occupavit Bagdad. & Tabriz, Sultaniam, Kazvin, Taron: Obiit an. Chr. 1421. Habuit sex filios, quorum primogenitus Pyr-Budah khan, obiit ante patrem; Amir Scandar; Mirzah Ioon-Schah; Schah-Muhammed, qui Persiam tenuit annis 23. & occisus fuit anno 1431. Amir Apsal, qui obiit ante Patrem; Abusaid à fratre Scandar occisus. Amir Scandar successit Patri, anno 1422. & fuit occisus à filio suo Schah-Kobad año 1438. Ioon-schah successit fratri cui paruerunt Tabriz, Aderbajon, Hyerakten i.e. utraque Iraka, Parc, Kermon, & magna pars Syriæ. Fuitque cæsus ab Azembek anno 1468. Succesit illi Azen Aly filius, qui ad eundem modum cæsus fuit ab Azembek, anno 1469. & extinctum fuit regnum familiæ hujus.

Re-

Reges Persiæ, è familia Akuyonlu.

Azembek, qui & vulgo dicitur Vsun Chazan (de quo supra aliquoties) subjecit Imperio suo utramque Irakam, Aderbajon, Parc, Kermon, & plures provincias Persiæ: Obiit, anno 1478. Habuit septem filios, Ogorlu Muhammed qui statim obiit post partem: Sultan Kalil: Iacub Mirzah: Maziah Mirzah: Issuf Mirzah: Maksabed Mirzah: Zeynelbek in prælio contra Turcas occisus fuit. Sultan Kalil, sexto regni mense fuit cæsus à fratre suo Muksudbek, & successit illi Iacub bek, qui duodecimo regni sui anno obiit juxta Tabriz anno 1492. successit Baysangor filius illius, qui regno fuit pulsus à Rostambek, filio Maksudbek anno 1443. qui quinto regni sui anno profligatus fuit ab Haymedbek, filio Ogorlu, & obiit in Gorgestan. Hagmedbek, qui à duobus suis præfectus Haybe Sultan, & Kacembek Pernaque, juxta Hisphahan, fuit superatus, & occisus, & fuit ab ipsis ad Imperium Persiæ vocatus Alwanbek, fil. Issusbek; sed opposuit se illi frater Muhammed Rex Yasd: & mox Sultan Morad, qui Muhammedem superavit & occidit anno 1500.

[c] Qui hic inde suos adhuc habuerunt Dynastas, sed omnium, Tamerlanis cumprimis & posterorum, injuriis expositos, ut diximus supra in Gingischanismo.

IV. Turcarum in bello successus adeò Seculo hoc, ubique ferè, maximè

per [a] Græciam universam, seu Orientem, fuerunt felices, ut Christiani non parum hinc territi atque consternati, varias tum [b] suscipiendę, tum [c] commendandæ militiæ cruciatæ inierint rationes; quæ tamen (si Hispanorum [d] contra Mauros exceperis conatus, & Europæorum, [e] per Hungaros aliósque vicinos, finium defensionem, quæ ne ipsa tamen ad votum semper successerunt) ex tot hinc atque illinc [f] injectis moris, optato [g] plerumq; fine frustratæ fuerunt.

[a] Totum enim Orientis Imperium Græcorum, Turcis cessit, ipsa etiam sedeImperii, Constantinopoli, expugnata. Vide sup. p. 14. Calamitatem hanc *author Fascic temp.* p 89.a. ita deplorat: *Constantinopolis, civitas Imperialis capitur ab infidelibus Turcis, tradita per quendam Januensem, qui per triduum constituitur à Turco Rex, juxta promissum, & die quarta decollatur. Et fit planctus in tota Christianitate & Timor grandis. Multi Christiani trucidati sunt, & innumerabiles venditi. Imperatoris corpus jam mortuū decapitatū fuit*

fuit ex livore Turci, & periit penè totaliter fides in Græcia. *Aeneas Sylvius* Europ. cap. 3. & 7. Epist. 131. 155. & 162. Annum nonnulli expugnatæ urbis ponunt 1452. Sed cum aliis, *Buchholzerus* defendit sequentem. Quàm indignè Christiani fuerint tractati, habes in *Paral. Ursp.* pag. 405. *Archontol.* Cosm. p. 669. *Persecut. Bohem.* p. 61. *Plat.* Nicol. V. *Naucler* Gen. 49. p. 285. b. *Geneb.* p. 721. Digna tandem est θρηνῳδία *Isidori*, Cardinalis Rutheni περὶ τῆς ἁλώσεως, quæ ex Βχοῦ, a Ch. 1453. hic inferatur: *Audite omnes gentes, auribus percipite, qui habitatis orbem. Audite hæc, qui fidelem orbis partem incolitis, Ministri, Pastores, & Principes omnium Ecclesiarum Christi; universi quoque Reges, & Principes Christicolæ, ac universus Domini populus, cum religiosis cunctis. Audite & notum sit vobis, quod præcursor veri Antichristi, Teucrorum Princeps, & Dominus, servus autem tot dæmoniorum, quot vitiorum, cujus nomen est Mahometh, inimicus crucis Christi, hæres rei, & nominis primi illius Pseudoprophetæ & latoris legis spurcissimæ Agarenorum, filius Satanæ omnium flagitiosissimus; qui furiis invectus, & insania, sanguinem Christianorum sine intermissione-*

ne sitit , non extingui potest ejus sitis post eorum innumeras cædes: tantóque odio contra Christum & membra ejus movetur, ut evadere de terra nomen ejus nitatur: & conspecto aliquo Christiano sibi obvio, se inde existimet adeò sordidatum, ut oculos abluat suos , immundum se fuisse prius profitens. Hoc igitur tam execrabile & horrendum monstrum , exigentibus demeritis Christianorum, justo Dei judicio in eos sævire & grassari permissus, civitatem Imperialem, novam Romam, olim felicissimam, nunc miserrimam, & omni calamitate oppressam Constantinopolin olim obsessam cepit, expugnavit, spoliavit omnibus bonis & penè delevit. Quis autem (ut verbis utar Prophetæ) dabit capiti meo aquam , oculis meis fontem lachrymarum, ut plorare valeam die ac nocte interfectos populi illius & scelestissima sacrilegia in captura perpetrata? Quis hujus horribilitatis memor, non obstupescat, non lethargicus fiat, non , præ dolore obmutescat? Nec tamen cuncta enormia explicabo, ne piæ aures audire refugiant, sed ex paucis relatis alia cogitentur:

Hic

Hic nephandus, nominibus blasphemiæ plenus civitate recepta, post decapitationem Imperatoris cum omni sua progenie & nobilitate, plurimos ferreis manicis & compedibus alligatos, & collis eorum funibus cinctis, extra urbem deduxit, nobiles, plebejos, Monachos & Monachas, mares & fœminas, virtute & conditione præclaros, propudiosè tractatos, multis injuriis affecit: ubi Turca, contumeliis opportunas personas, veluti meretriculas & in lupanari prostitutas trahebant, ac tanta & talia contra eas agebant, quanta de brutis animantibus, & qualia sine rubore proferre minimè aliquis valeat. Adolescentes utriusq. sexus à parentibus segregabant, & divisum de iis pretium negotiabantur. Infantes coram genitoribus suis, ut agniculos mactabant. Matres filiis, & nati genitricibus privabantur. Germani à fratribus, uxores à viris nurus à socrubus lugentibus & ululantibus, segregabantur. Disjuncti consanguinei & amici in diversis regionibus venditi, servi dicebantur. O quàm amaræ lachrymæ, quanti suspiria, quanti singultus inter amicos &

notos

notos, quàm miserabiles voces emittebantur;inter tantas cædes, servitutes,expulsiones & contumelias? Principes, Barones,& Domini,bubulcorum, subulcorum & vilissimorum hominum effecti sunt mancipia. Pueros infra decennes ad ritus suæ nefandæ sectæ compellebant.Heu! quomodo obscuratum est aurum fulgentissimnm sapientiæ, per crassissimas tenebras ignorantiæ? aurum dignitatis, per ignobilitatem servitutis? Quomodo mutatus est color optimus Græcæ eloquentiæ in barbariem Turcicam? Lapides sanctuarij, si qui erant in fide constantes, dispersi sunt in capite omnium viarum jacentes, prostrati. De cæteris, quæ humana sunt, taceamus: sed de injuriis, blasphemijs, subsannationibus, contumelijs, opprobriisq́; scelestorum erga divina, quæ lingua valeat explicare, quis intellectus capere, quæ aures patientur audire? Nisi fallor, nunquam horribiliores fuêre. Deus, venerunt Gentes,homines gehennæ destinati, in hæreditatem tuam, quæ Israël est,te videns per fidem. Polluerunt templum sanctum tuum, Ecclesiam nobilissimam Sanctæ Sophiæ

phiæ cum alijs; imagines Domini nostri JesuChristi, & matris ejus, virginis gloriosæ, ac sanctorum & sanctarum Dei, insignia vivificæ crucis conspuentes, confringentes, conculcantes: Sacrosancta Evangelia, Leiturgicos, & reliquos Ecclesiæ libros dilacerantes, deturpantes, comburentes; Sacras vestes sacerdotum, ac reliqua ornamenta templorum scindentes, ad indumentum & ornamentum suum sumentes, vel vili pretio conferentes: Vasa Domini, ejus cultui dicata, ad usum profanum convertentes; in eis comedentes & bibentes, aut aliquid aliud indignum facientes. Posuerunt deinde carnes sanctorum tuorum, morticinia servorum tuorum, reliquias beatorum corporum escas volatilibus cæli, dispergentes hinc inde carnes sanctorum, quos occidebant, bestiis terræ; quia non erat, qui sepeliret. Altaria præterea suffoderunt, invocantes nomen maledicti Mahometi, eamq; de victoria parta collaudantes. Omitto pro pudore, quomodo excrementa corporis in ea egerebant, ac omnia spurcissima in templis, imaginibus, ac reliquiis sanctorum exercebant. Sancta

cta canibus dabant, & margaritas Sacramentorum ante porcos projiciebant. Cùm alia horribilia recolo, totus ex horrore contremisco, nec ulterius stylo exarare queo illorum piacula, & fidei Christianæ ac religionis dedecora. Monasteria tam Monachorum, quàm monialium invadentes, omnia diripiebant, illos & illas de habitationibus suis ejicientes. Xenodochia infirmorum destruebant. Etsi multa de multis & magnis civitatum excidiis historiographi etiam gentilium referant; nulla tamen desolatio huic exterminio potest adæquari. Nullum incolam intra reliquerunt; non Græcum, non Latinum, non Armenum, non judæum: urbem ipsam suis civibus nudatam, quasi desertam effecerunt. Eorum actus & opera (NB.) propriis oculis vidi, & cum aliquibus Constantinopolitanis viris plura mala & pericula perpessus, inde tamen divina miseratione evasi. Expugnata Constantinopoli, Peram non multò distantem occuparunt, mœnia ejus usq; ad solum diruentes ex campanis Ecclesiarum bombardas conflaverunt; crucem, quæ erat in cacumine

ne turris ejus, cum ipsa turri contriverunt: Rempublicam ad nilum deduxerunt: Judicem Principem ejus Turcum constituerunt. Villas & oppida circumjacentia simili clade affecerunt: Neque his contentus crudelissimus Mahomet, terrestribus & maritimis copiis Hungariam invadere, recuperaréque, & in Italiam Dyrrachio trajicere destinat, ut nobilissima regnorum provinciarúmque sui juris faceret. Hæc Isidorus apud Bzovium ex Antonino. Abundè magis omnia de Constantinopoleos jactura captivitatéque ad Pontificem Romanum perscripsit *Leonhardus Chiensis*, Theologiæ Professor, Mitylenæorum Archiepiscopus, quæ *Bzov.* etiam, loco citato, recenset.

[*b*] Nam & Pontifices, & Principes seculares, & Doctores etiam publici vel auxilio, vel consilio, vel utroque Turcarum irruptionibus se oppofuerunt.

Ex *pontificibus* Alexander V. hac de re fuit sollicitus: *Bzov*. a. Ch. 1409. S. 17. Nicolaus item quintus, *Bzov*. 1453. S. 14. Paulus II. *Bzov*. an. Ch. 1470. S. 3. & 1471. S. 2. Sixtus IV. a. Ch. 1471. S. 4. 1472. S. 1. 8. 12. a. Ch. 1473. S. 1. a. Ch. 1476. S. 1. 3. a. Ch. 1477. S. 2. Calixtus III. Constantinopoli capta, non desiit concitare Principes in Turcam, missis Prædicatoribus, qui commoverent populum, datisque indulgentiis per urbes signo ter in die facto,

ut precibus juvarentur fidelium, qui perfidum hostem, Turcam, oppugnarent. Misit quoque Patriarcham Aquilejensem, qui classe sedecim triremium cum auxilio Vngarorum & VVandalorum Turcam triennio vexaret; *Paral.Vrsp.*p.406.*Plat.*p.319. *Naucl.*Gen.49.p.286.b. Onuph. p.318. Stell. Bal. p.551.*Bzov.*1456.S.1. Quod quidem se facturum promisit, antequam Pontifex crearetur; nomine Pontificatus non sine multorum admiratione, sibi ut idem scribit, ante adeptam dignitatem desumto. Idem etiam *Platina*, quid Pius II. præstiterit, commemorat p.327 a. *Actum deniq; est in illo celeberrimo conventu, Pio ipso dicente, ut bellum communi omnium decreto Turcis indiceretur. Dicta sententia, qua id ratione geri posset. Propositum periculum, quod cervicibus Christianorum immineret. Motæ sunt omnibus lachrymæ, cùm eorum calamitates exponerentur, qui à Barbaris in gravissimam servitutem quotidie adducebantur. Incensi enim animi, cùm ostenderent, Turcas, occupata Græcia & Illyrico interiorem Europam penetraturos.* Et paulò pòst, *Pius autem duobus maximis ac gravissimis bellis liberatus, expeditionem Asiaticam, quæ in Mantuano conventu Regum ac Principum ambitione & avaritia fuerat omissa,* re-

repetit. Quibus argumentis rem Pius II. egerit, ut obvios ubique haberet in bello Turcico milites, Decretum ejus luculenter ostendit, quod extat apud Bzov. an. Chr. 1463. Sect. 47. ubi inter alia: *Stat mater Ecclesia dolens, & gemens, & nõ est, qui consoletur eam. Et quid dici de nobis potest infelicibus Christianis, nisi Propheticum illud: Facti sumus opprobrium vicinis nostris, subsannatio & illusio, qui in circuitu nostro sunt. Majores nostri Hierosolymam perdidere, & omnem Asiam & Lybiam. Nostro tempore Gracia est amissa & Europæ maxima pars. In angulum orbis redacta Christianitas est. Dei & Domini nostri Jesu Christi sepulchrum, nisi Saraceni velint, videre non possumus. Quæstus causa illud nobis ostendunt. Patriarchales sedes veneratu dignissimæ, Constantinopolitana, Antiochena, Alexandrina & Hierosolymitana jugo servitutis oppressæ à Saracenis occupantur, aut Turcis. Non sine dedecore & ignominia nominis Christiani Romanam Ecclesiam nunc nobis eripere Mahometes interminatur, & faciet, nisi tandem excitemur à somno, & conatus ejus studeamus eludere.* Confer Geneb. p. 724. Bzov. an.

Ch.1458.S.20. *Naucl.* Gen.49.p.288.a.& de Sixto IV. p.294.a. Eugenio *Bzov.* 1444. Inter *principes seculares*, qui aperto Turcas oppugnarunt Marte, sunt I. *Georgius Castriotus*, Epiri & Albaniæ Dux, vulgo *Scanderbegus* à Turcis appellatus. Extat ejus historia prolixè à Marino Barletio Latine conscripta, & in Linguam postea Germanicam traducta. Ab anno 1444 ad 1466. res contra Turcas multas præclarè gessit. Adolescens adhuc à patre, Duce Iohanne Castrioto, Turcarum Imperatori Amurati cum tribus filiis, obsidum loco, fuit traditus. Cui Turcæ, propter magnifica ejus facta, nomen *Scanderbeg* i.e. *Alexander Magnus*, aut *Dominus*, indiderunt. Cumque aliquot annis in aula Turcica educatus fuisset, sensim eum incessit cupiditas regni patrii, cujus Metropolis erat Croja, natura munitissima urbs, & planè talis, ut seclusa fame, omnem vim bellicam facile contemnere. Postquam autem Despota Mysiam recuperatam iterum *perdidisset*, & consilio Iuliani Cardinalis, quem Eugenius miserat, Regem Ladislaum auxiliatorem imploràsset, id intelligens Amurates, Bassam Romaniæ & Scanderbegum mox in Vngaros præmisit, cum 20. millibus, ipse, more suo, cum reliquo exercitu secuturus. Eo tempore Huniades 35. millia militum habebat, & apud Moravam fluvium Bassa & Huniades congressi sunt. Scanderbegus, cùm videret, res Turcarum infeliciter habere, auxilio amicorum, inprimis Amesæ ex fratre nepotis, in Vngarorum partes secedit, secretarium Bassæ capit, literas ad præsides & Magistratus Crojæ ab eo extorquet,

in quibus nomine Amuratis Scanderbego civitas & omnis præfectura traderetur. Confectis literis, mox secretarius & alii decollantur, ut res Amuratem celetur diutius. Scanderbegus, qui cum Vngaris & Huniade antea de rebus instituendis consultârat, magno itinere festinans, solvit, die septimo Dibram venit, 70. millia passuum distantem à Croja. Amesa, astutus juvenis, Scanderbegi secretarium se simulans, Crojæ præfectum accedit, alloquitur, & ei creditur, jamque Barbarus convertit sua, ut paret abytum. Ita Scanderbegus Crojam patriam suam recuperat, magno Crojensium gaudio: Turcæ, qui in habitârant, partim pelluntur, partim occiduntur. Hic Scanderbegus sua magnanimitate sæpe totius Orientis robur & vires regit, totius orbis oculos in se convertens; nec contentus in Epiro & Albania præclarè & heroicè agere, verùm etiam totum se impendit, ut averteret quicquid Vngariæ incommodaret. In hoc heroe tantus fuit pugnandi ardor, ut dimicanti sanguis è labris eruperit. *Buch*, an. Chr. 1442. *Paral.Vrsp.* p. 423. Nunquam auctis copiis majus militiæ robur, quàm sena equitum, ternaq; peditum expeditorum millia hostibus opposuisse dicitur. Delectu veterani militis, non numero victorias parari prædicans. Vnde & eorum nomina factaque memoriter tenere consueverat, *Iov*. lib. 3. Vir. illust. confer *Bzov*. an. Chr. 1466. Sect. 5. II. *Iohannes Huniad*, Matthiæ Regis Vngariæ pater, qui Turcas multis cladibus afflixit. Valachus fuit natione, humilibus natalibus ortus: sed, ut *Sylvius* ait, ingenio dextro,

annno sublimi, & virtutis amator, quique primus omnium apud Vngaros Turcarum acies & frangi & vinci posse monstravit, & hostium spoliis Vngarica templa ditavit. An.Ch.1442. exercitum Turcarum, cujus dux erat Mesites begus, per Valachiam Transalp. in Transylvaniam irrumpentem, una cum duce Mesite ejusque filio feliciter cæcidit & profligavit. Turcarum viginti millia cæsa, ex Vngaris tria circiter millia desiderata. *Bonfin. Leuncl. Buchh.* Postea an.Chr.1442. Abedines, Romaniæ vel Europæ Beglerbegus magno exercitu, quem octoginta Turcarum millibus æstimatum fuisse scribit *Bonfinius*, cladem superiori anno, cæsis Mesitis Begi copiis, Amurati Turc. Imp. illatam, ulturus, ab eodem Huniade in Transylvania ad locum, quem Vasapeum appellant, prælio fusus & superatus est. In quo non tantùm ad triginta millia Turcarum (exceptis 5000. captivis) cæsi periere; sed & ipse Abedines similem cum Mesite Bego belli fortunam expertus occubuit; *Bonfin. Leuncl. Buchh.* Sequenti iterum anno cum decem millibus expeditorum eò Amurathem adegit, ut inducias petierit, quas etiam, traditis quibusdam arcibus obtinuit. Ruptis verò pacis conditionibus gravissimam cùm suis ad Varnam cladem accepit, quam ignominiam ut aliquo pacto aboleret, cum exercitu 22000. hominum ex Vngaria castra movit, anno gubernationis (erat enim Vngariæ Prorex) suæ quarto. Ac primum quidem feliciter cum Turcis pugnavit. Postea verò, mutata fortuna, Vngari numero Turcarum superati, non tam victi, quàm fessi, cedere com-

compulsi sunt. Huniades, postquam suos neque minis, neque precibus sistere potuisset, cum paucis ex bello profugit. Emtam multo sanguine victoriam Amurates domum retulit: *Bonfin.* Sylv. Epist. 81. & in Europ. c. 6. *Leuncl.* annal. Turç. Mortuus est an. Chr. 1456. 10. Septembr. aut, ut *Leuncl.* habet, 11. Hujus nomen, ut tradit *Sylvius*, tam terrificum fuit Turcis, ut parentes liberis plorantibus silentium non aliter imperarent, quàm Huniadis præsentiam minitando. Plura pete à *Naucl.* Gen. 49. p. 279 b. & deinc. *Geneb.* p. 720. *Bzov.* a. Ch. 1443. S. 1. III. *Veneti*, Bessarionis instinctu, publici Turcarum hostes bellum decernunt: *Bzov.* an. Ch. 1473. S. 36. aliósque ad id instigant. Id. an. Ch. 1493. S. 4. Eosdem *Burgundiæ* Dux sequitur: *Ib.* S. 37. IV. Quibus legibus Dux Mediolanensis in hoc bellum consenserit, habes S 52. V. A. Chr. 1470. duo omnium ætatis nostræ maximi Principes. *Fridericus* Romanorum Imperator, & *Carolus*, Burgundiæ Dux convenere in Treverim, deliberaturi de bello in Turcam transferendo. Aliorum hoc nomine Ratisbonæ ab iisdem habitorum comitiorum meminit *Bzov.* a. Ch. 1453. S. 15. Negotium, Imperatoris vice commendavit *Aeneas Sylvius*: Burgundi verò, Iohannes, Tullensis Episcopus. Sua hic omnia sponte obtulit Burgundus. VI. *Christophorus* Daciæ, Norwegiæ & Seciæ Rex Romam venit, ut Christicolas contra Turcas animaret, *Naucl.* Gen. 50. p. 294. a. VII. Anno salutis 1495. mense Martio *Maximilianus*, Rom. Rex conventum Germaniæ in urbe VVormatia celebravit, in quo, ut fama est, de

duobus deliberandum fuit, quemadmodum Turcis occurrendum esset, qui in dies magis ac magis Christianorum terras opprimebant,&c. *Naucl.* Gener.50.p.300 b. VIII. *Gallorum Rex*, opem pollicetur Micolao, modò prius cum Anglo redierit in gratiam; *Bzov*.an.Chr.1453.S.17. IX. *Alphonsus* zelum & ardorem in bellum sacrum Epistola ad Cardinalẽ scripta exeruit magnum; Id.1454.S.17. X. *Polonos*, magno numero cruce signavit Capistranus Monachus; Id.1455.S.29. pluresque secuti fuissent, nisi moram injecissent Cruciferi in Porussia; Id.an.Chr.1456.S.14. XI. *Vssum Cassanem* etiam, Persiæ Regem, arma cum Christianis contra Turcas sociâsse, instigante Calixto III. scribit *Bzov*.an. Ch.1457.S.20. XII. *Bessario* Cardinalis eandem in Germania acturus causam parùm proficit; Id.a. Ch.1460.S.39. XIII. *Ferdinandus* Arragonum ac Siciliæ Rex 17.triremibus, tempore Pauli Pontificis in bellum Turcicum instructus, ut cum Pontificiis navibus, quas Nicolaus Modrusiensis Episcopus ductabat, cumq; Veneta classe, cui Petrus Mocenicus præerat, rem tentarent, imperavit, novaque societate cum Sixto stabilita, animos ei ad expeditionem Turcicam adjecit; Id.a.Ch.1471.S.7. Hi verò omnes,& si qui sunt alii, qui arma contra Turcas capesserunt, Pontificis potissimum cesserunt authoritati, qui toties, totiesq; ictus sapere tamen nondũ, & ab Orientis dominio temperare sibi potuit.

Ne nervus deesset belli I. *Decimas* expeditioni huic assignavit. *Bzov*.an. Chr.1500.S.5. Alexander VI. Clerum universum decimat, S.7. Taxam ponit redi-

reditu um Cardinalium, ad cujus rationem decimæ erant solvendæ II. *Iubilæum* ipsa illa de causa indicit; Id. S.9. III. *Iudæis partem vigesimam* imponit; Id. S.6. IV. Hungari, auctis, vexati sunt, tributis; Id. a. Ch. 1460. S.9.

Ex *Doctoribus* classicum, præter cæteros, firmis cecinerunt lateribus. 1. *Capistranus*. 2. *Aeneas Sylvius*. 3. *Platina, &c.* 4. *Bartholomæus Lapatius*.

[c] Hic variis pugnatum est rationibus, ut tepidi expugnarentur animi. 1. *Indulgentiarum* institores crebrò hic faces subdiderunt, quos inter a. *Calixtus III.* de quo supra p. 833. Adde authoritatem *Naucl.* Gen. 49. p. 286. b. *Constituit plures Prædicatores diversarum regionum, qui discurrerent ad prædicandam crucem contra Turcam, & qui hortaretur plebem ad contribuendum ad tam sanctum ac necessarium opus pro conducendis armigeris. Concedens indulgentiam plenariam peccatorum contritis & confessis semel in vita, & semel in mortis articulo, cuicunque eleemosynam quinque Ducatorum contribuenti · authoritatem quoque tribuens in multis casibus absolvendi & dispensandi.* *Bzov.* an Ch. 1448. S.7. b. *Nicolaus V.* Bartholomæum Lapatium Florentinum ex Prædicatorio ordine, Episcopum Coronensem, in Hungariam destinavit, qui sacram militiam, moræ Ecclesiæ recepto, propositis quàm

maximis Indulgentiis indiceret. *c. Pius II.* præter Indulgentias, alia vitæ humanæ compendia militiæ sacræ initiatis destinat, Epistolà ad Franciscum Sfortiam, Ducem Mediolanensem; *id.* a. Ch. 1464. S. 5. quem secutus postea fuit *Sixtus IV.* Id. an. Chr. 1481. S. 2. De solennibus ad hanc militiam illicibus idem pluribus agit a. Ch. 1410. S. 9. Illi cumprimis, qui oratoria pollebant facultate, nervos suos intenderunt, ut Panegyricis actibus hominum pectora flecterent. Plerique querebantur, Muhammedicam impietatem omnia penè infestâsse, & Christianismum in arctum Europæ angulum esse redactum. Operæ pretium igitur esse antiqua quærere pomœria Legatur oratio *Sixti IV.* habita in Concilio Romano an Chr. 1481. *Pii* item *II.* in Concilio Mantuano dicta a. Ch. 1459 Ne verò conatum desperarent aut ad rem sollicitari viderentur humeris suis imparem, magnam facilitatem expugnandorum Turcarum ostendunt. Ita *Aeneas Sylvius*, apud *Bzov.* an. Ch. 1454 S. 5, quo iterum calcari animum suis addidit a. Ch 1459. cum jam Pontifex antecessorum exemplo hanc militiam urgeret; *id.* S. 30. Addidit alius vaticinium, quod interitum legi Saracenicæ minaretur. ***Juvabit,*** inquit, ***gentis illius desperatio. Nam Mahometum cui maximè credunt, sectam suam in octingentos usque annos augendam, exinde diminuendam astruunt prophetâsse, qui sub Heraclio Cæsare malignari incepit, postquam suppu-***

tan-

tantur anni quadraginta, & octingenti; quod Turcas admodum territat, Christianos elevat. Bzov. an. Ch. 1452. S. 8. Miraculis sibi multi, & spe lautioris vitæ blandiebantur. In Germania inquit idem an. Ch. 1464. S. 45. prædicantibus crucem Apostolicis concionatoribus ingens motus factus est. Fervebant in eam expeditionem fermè omnes; nemo passus est averti. Sacrilegium ducebant si quis verbo interposito conaretur quenquam avertere. Ipsi etiam vulgaverunt, monitos se per visionem crucem sumere; alius, in vestibus, alii etiam in cutem impressam crucem se reperisse. Mira confluges hominum ad id iter festinantium. Nonnulli ex ditioribus equites ibant armati, portantesque in zonis, unde viverent: Sed longè major pars erat eorum, qui sine armis, sine commeatu mendicantes abirent, quasi in terram ituri, ubi obvia illis omnia fierent ad nutum. Omnes utriusque ordinis spe meliorum incitati eò contenderunt, quasi aut locupletandi in terris, aut, ubi id non fieret, mox cœlo collocandi. Mors Pii consilia dissipavit.

[d] Constat enim 1. Anno Christ 1406. regnante Henrico III. Castiliæ Rege, Saracenos, ruptis fœderis vinculis, cæsos, 2000. jacturam fecisse, *Fortalit.* fid. l. 4. Cons. 9. Adde Bzov. a. Ch. 1457. S. 21. 2. Victores extitisse Christianos, Duce Iohanne Portugaliæ Rege, Ib. 3. Eosdem triumphasse debellatis Saracenis, & capta Antequera, quæ veteribus Syngilia fuit, per Infantem Fernandum, an. Ch.

Ch.1410.*Id.*& *Bzov.*S.31.Confer eundem an.Ch. 1485. S.10.1486.S.11.1489.S.11. 4.In fugam iterum datos Saracenos Granatenses, feliciter pugnante Iohanne Rege; an.Ch.1430. Ipsa Granata ad Christianorum rediisset Imperium, si leges belli ritè observatę fuissent.Ita Roderic.S.Surita,Faccius apud *Bzov*.a.Ch.1429.S.85.Confer an.Ch.1490. S.3. 5 Alfonsum Portugaliæ Regem.a.Ch.1458. in Africam transfretâsse,ibidemque loca aliquot occupâsse; *ib.* 6 An.Chr.1492.expugnatam Granatam,sedem Meletis Mauri,religione Muhammedani: *Naucl.*Gen.50.p.399.a. *Bzov*.a.Ch.1491.S.4. Mox tamen iterum à Mauro quodam Granatenses ad seditionem excitatos moneta.Ch.1492.S.1. 7. Emanuelem Regem & ipsum quoque feliciter bellum contra Mauros continuâsse; *Bzov*.an.Chr. 1496.S.17. Duo autem cumprimis observanda sunt, quæ Mauris expellendis opposuerunt Hispani; *Militia votiva*,atque ad certas regulas restricta,de qua idem,anno citato S.14 & *Inquisitio*,de qua *Paulus Venetus* Histor. Inquisit.pag.24. An.Chr.1484 *Rex Ferdinandus Catholicus, postquam extirpâsset Regnum Mahumetanorum in Granata ad purgandum regna propria, & uxoris Elisabetha,à Mauris & Judais tandem conversa ad religionem, erexit consentiente Xisto IV.tribunal Inquisitionis per omnia Regna Hispania, Sicilia & Sardinia,eâ formâ,qua etiam nunc obtinet,quódque judicat*

cat non solùm eos quibus imputatur Mahumetismus aut Judaismus, sed & hæreses. Forma, quæ tunc introducta fuit & etiamnum observatur, hæc est: Rex, nominat Inquisitorem generalem per regna sua, eúmq; confirmat Pontifex. Cæterùm Curia Romana non ulterius sese immiscet huic negotio. Inquisitor hic, postquam nominatus est à Rege, & confirmatus à Pontifice, nominat ipse Inquisitores particulares pro singulis locis: qui tamen onus hoc suscipere non possunt, antequam sint approbati à Rege. Senatum etiam deputat Rex super hac materia in loco ubi est Curia, cujus præses Inquisitor supremus. Et hic Senatus est summus in judicando: consultat de omnibus negotiis, novas Leges condit, quando eas necessarias judicat, controversias dirimit inter Inquisitores particulares, Ministrorum culpas punit, provocationes audit, nemini subest nisi Regi. Desiderat Regius hic Senatus introducere in Regno Neapolitano Inquisitionem, quæ Hispanico subjiciatur, sicut & in Sicilia, & India: Curia autem Romana hanc dependentem à se desiderat, quia non tantùm

præ-

prætexit in eo regno auctoritatem Pontificiam spiritualem; sed & dominium in temporalibus. Confer *Geneb.* p.729.

[*e*] Feliciter aliquoties pugnarunt 1. Copiæ *Scanderbeci.* 2. *Huniadæ*, de quibus supra. 3. *Rhodienses.* Bosius Hist. Rhodian.lib.6. *Bzov.* an. Chr. 1440. S.101. Conjuraverat id temporis Amurathes cum Saladino Ægyptio in extremam Christianorũ perniciem. Quapropter & hic quoq; classe decem & octo triremium bene instructa, Rhodum Insulam, fortissimum Christianitatis propugnaculum invadere pergebat. Huic Iohannes Lastichius, Rhodianæ militiæ supremus Præfectus, quatuor onerarios, octo triremes, & aliquot minora navigia opposuit; & quanquam viribus inferior, invadere non dubitavit, præliumque conseruit: in quo superior factus ad septingentos hostes Saracenos cæcidit, plures vulneravit, classem validam in fugam compulit. Vnde Saladinus mœrore & pudore à recepta clade confusus, majorem classem parare in annum sequentem aggressus, Lastichio occasionem dedit, qui Eugenium Pontificem, Reges Romanorum & Galliarum, aliósque Principes Europæos, admoneret auxiliorum. De alia Rhodiensium victoria de Muhammede, a.Ch. 1478. reportata, scribit *Naucl.* Gen.50.p.296. *Bzov.* an. Chr. 1465. S. 59. Memorabilis cumprimis est Rhodi obsidio, frustra à Muhammede tentata, de qua prolixè *Bzov.* an. Chr. 1481. S. 5. & deinc. 4. *Vladislaus* Hungariæ Rex, Amurathem, amissis in fossis ad

X.M.

X. M. hominum, Belgradum: post septimum obsidionis annum, relinquere coëgit; *Id.* S. 100. Sequenti mox iterum anno 1443. Turcæ ejusdem auspiciis per Huniadem cæduntur, duce eorum capto: *Id.* S. 1.

[*f*] Felicibus enim belli hujus successibus obstitit I. *Dissidium* Principum Christianorum intestinum. Vide *Plat.* in Paulo II. p. 337. & in Alexandro VI. pag. 350. b. *Paraleip. Vrsp.* p. 411. Actum in Concilio Mantuano de bello in Turcas comparando, sed propositum tamen tenuit: Italorum animis ad intestina bella magis, quàm externa inclinantibus: *Bzov.* in Cal. III. an. Chr. 1455. S. 14. & 29. II. Φιλ‌ηδονία, teste eodem in Calixto III. p. 319. b. Alphonsus Rex, & Burgundiæ Dux crucis signum suscipientes, ituros se quoque in hostem profitebantur, vel armatos milites eo missuros. Verùm ut res uno impetu mota est; ita etiam facile resedit: Principibus ipsis ob voluptatem rem tantam & magnam gloriam pariturain omittentibus. III. *Ambitio & avaritia.* Asiaticam expeditionem in Mantuano conventu decretam avaritia & ambitione, impeditam fuisse testatur in Pio II. p. 328. b. qui postea etiam intellexit, multos esse Principes ac populos, non exteros modò, sed & Italos, qui ambitione & livore, rem tantam disturbare conarentur. *Paraleip. Vrsp.* pag. 380. Sigismundus contra Turcas fortissimam expeditionem instituit, copiosum exercitum Germanorum, Burgundionum Gallorum, Vngarorum & Italorum usque ad Arianopolin ducens. In ea expeditione erat ipse Rex Si-

Sigismundus,& Philippus Dux Burgundiæ. At Galli contendebant priores esse in acie. Hinc confusio accidit & cædes Christianorum. Dux Burgundiæ capitur, Rex Sigismundus fugit Constantinopolin,longo post tempore liberatur. IV.Pontificum artes solitæ, quibus, sub prætextu militiæ sacræ,Germanorum æraria, & privatos exenterârunt loculos. Monuit hoc ipsum Doctor Gregorius Hyemburg contra Pium II.in *Par.Vrsp*.p.804. *Voluit Papa abuti potestate sua, talia imponendo & sub velamento militaris expeditionis in Turcam instaurandæ, facultates Germaniæ, illius quæ est inter Coloniam Agrippinam & Austriam; ac rursus inter Daciam & Alpes, qui Germaniam ab Italia disterminant, medullitus exhaurire.* *Calv*.an.Ch.1452.ex Annal.Fland. *Indulgentias Papa in Flandria vendidit hoc prætextu,ut pecunia in bellum Turcicum colligatur; sed insumit Papa eam pecuniam in oppugnandis Mediolanensibus, & Alphonso etiam.* Eandem de extortis sibi pecuniis moverunt querelam Germani, quo se nomine purgat Calixtus III.Epist.ad Iohannem Cardinalem apud *Bzov*.an. Ch.1457.S.1. V.*Suspicio Monarchiæ*,à Venetis tentandæ.Cùm Pius II.Principum Italiæ auxilia conquireret,ab Oratore Florentino ita fuit compellatus: *Quid agis, maxime Præsul? Adversus Tur-*

Turcam bella geres, ut Italiam Venetis servire cogas? Quæcunque in Græcia exactis Turcis acquirentur, Venetorum erunt, qui subacta Græcia, fortasse ad reliquam Italiam manus apponent. Nôsti gentis insatiabilem regnandi cupiditatem. Succedere Romanis se jactitant, & Imperium orbis sibi deberi: huc eos adjuvas, socia jungens arma, nec vides, quo præcipitem trahis Italiam. Sed taceamus Italiæ damna: Quid erit Romana Ecclesia illis regnantibus? Putásne suam (NB) dignitatem servabit? Tuæ prudentiæ fuerit his periculis obviãire. Venetus in bello est, Turcásque gravi vulnere lacessivit, Peloponeso propemodum ademta: Non est, quod amplius reconciliari Turca Veneto queat; Immortale odium natum est. Hoc nobis, meo judicio, optandum fuit. Sine, inter se decertent; æquæ sunt hinc atque inde vires, nec Venetus Turcam, nec Turca Venetum debellabit. Bzov. an. Ch. 1463. S. 40. unde & Laurentius Medices, inter Florentinos facilè Princeps, Pii II. conatib. restitit; *Id.* a. Ch. 1477. S. 5. VI. *Syncretismus.* Vnde & ipsi nonnunquam Chistiani Muhammedanis arma suppeditarunt; quibus Nicolaus excommunicationis pœ-

nam denunciavit: an. Ch. 1450. S. 11. VII. *perfidia* Exemplum habemus 1 in Vuladislao, suprà p. 799. 2. In Rege Bosnæ. *Bosnense nomen*, scribit Bzov. an. Ch. 1463. S. 29. *apud veteres non invenimus. Novum est à Bosna (ut arbitramur) fluvio receptum, qui regnum Bosnæ interfluens, Savum influit. Provincia Bosnæ incipiens à Moesia Occidentem versus, media inter Panoniam & Dalmatiam procurrit. Rex gentis novus, tributum, quod Majores ejus jam pridem pendere Turcis consueverant, incertum qua spe fretus, petentibus recusarat, & oppidum, quod ad confluentes Savum, Bosnamque hostes construxerunt, Sclavis, & Hungaris magnopere formidandum expugnaverat. Ea contumelia permotus Mahumetes Turcarum Imperator, virus, quod in Hungaros, aut alios existimabatur concepisse, in hunc regem evomuit. Hoc cùm ille accepisset mœstus, ac pavidus accersito Nicolao Modrusiensi Episcopo, qui tum fortè Romani præsulis in regno Bosnæ legationem gerebat; Tu me, inquit, Legate, his mersisti malis; qui eo usque tuis consiliis perpulisti, ut Imperatoris potentissimi, cui vix queat orbis*

orbis resistere, ausus fuerim oppida expugnare. Aufer, quod intulisti periculum. Huic Legatus: sine, ait, in Hungariam proficiscar; mox adero cum certis, & validis auxiliis; tu modò in fide permaneas. Sed inauspicatus fuit Episcopi successus Ecce enim octo fermè dierum spatio amplius septuaginta, natura & arte munitissima oppida, & auri amplius, quàm decies centena millia nummũ ex Christianis opibus, in manus Muhammedis pervenere. VIII. *Contemptus hostium.* Sæpius Christiani suos in Turcas armaturi, contemptim de iis loquebantur. Id satis cordate observavit Dux Sfortia à Pio II. ad bellum sacrum solicitatus. *Dicam,* inquit, *quod sentio. Primum quod in in bellis suscipiendis considerandum est, & magno consilio explorandum, quanta sit inimicorum potentia, quantus & qualis exercitus, quæ sit eorum militandi disciplina atque industria, qui locorum situs, quibus vel se valeat exteris præsidiis, auxiliisque tueri, vel impugnare hostem atque revellere. Dehinc ita se ad bellum parare, ut optima spes de victoria habeatur. Turcarum quidem potentiam adeò spernendam,*

ut quæ ad victoriam necessaria sunt, negligamus, non censeo, neque ut ab inferendo bello desistamus timendam. Vide, quid capitula isthinc ad me transmissa, dehinc illa eadem diligentius ac majori studio, à viris (ut par est credere) inimicarum virium, ac facultatum expertis examinata, atque digesta ostendant. Trecenta millia militum, Turcarum Imperatorem ducturum fore affirmant: atque literæ tuæ eos populos inermes, effæminatos, imbelles esse respondent. Fateor, beatissime Pater, maximam eorum partem ejusmodi esse. Verum tamen in armis, bellicisq; expeditionibus, uti facilè meminisse possumus, multis ætatis nostræ annis cum maxima Christianorum strage versati sunt. Arma habent ad eminus cominúsque pugnandum. Pro eorum lege atque Imperatore non modò parere Imperio, sed mori quoque promti atque parati sunt. Habent prætereà & ad invadendum, & ad fugiendum equos agiles, corporáque eorum agilia. Habent insuper in castris, ut plures affirmant, sexdecim pugnatorum millia, quos Janizaros vocant, robur, firmamentúmque militiæ

litiæ , instar phalangis armis assuetos rei bellicæ expertes, diversarum nationum, diversarúmque gentium,mercede conductos. *id*.a.Ch.1463.S.52. Hoc ipsum Lusitanis exprobravit vitium Iohannes , Divi Iacobi in Lusitania Magister.a.Ch.1437.S.43.

[g] Hinc 1.dilatata Turcarum pomœria, ut supra diximus. 2.Clades aliquot Christianis inflictæ. Notum est a.prælium Varnense. b. Navalis pugna ad Mythilenem, in qua 5000. ferro periere. Classis Venetæ Imperator fuit Ursatus Iustinianus; *Bzov*.a.Ch.1463.S.5. c.Quàm frigidi fuerint Christianorum in Cypro successus , contra Saladinum Ægyptium, qui ipsum Cypri Regem cepit, multa Regni oppida vastavit & diripuit,classem deniq; Christianorum,nî Regem, magno redimendũ λύτρῳ interemtum velint, domum redire coegit; a.Ch.1426.S.22.Solus à Christo nato añus 1462. multis contra Christianos victoriis Turcis memorabilis fuit. In Hungaria sæpe hoc anno, (observat *Bzov*.S.36)cum Turcis lævia commissa sunt prælia, & rara Hungaros victoria secuta est. In Valachia etiam Turcæ superiores fuere , qui Transilvaniam ingressi provinciam,non parvam inde prædam asportavere. Circa Sanum quoque populati sunt agros , & multa intulere Dalmatis incommoda. Nunquam totis viribus tentare fortunam præsumpsere, quamvis Matthias Rex ad exercitum , profectus pugnandi copiam facere præsto esset. In Asia Turcarum Imperator emissa classe , Lesbon Insu-

lam, fama notissimam cepit, freto non magno à Trojano discretam agro; Tyrannum Insulæ ab origine Genuensem, & qui primi erant apud eam, & omnes Italici generis viros palo suffixit, reliquam turbam in servitutem redegit. Ita annus 1437 Lusitanis maximè fuit infaustus, clade in Africa memorabili illata. Fundi hujus calamitatem ostendit Iohannes Divi Iacobi in Lusitania Magister. Quinque vidit Fratres Regis Lusitani, cupiditate proferendi nominis ardere: armaq; sua in Africos transferre cogitare. Negabat autem Magister Africam nisi universis regni copiis petendam. Esse illam pro vinciam armis, equis, virisque potentem. Sæpe infeliciter lacessitum, futurum nunc exitio, nisi suis se viribus metiantur, audaciam præcipitem frænandam videri. Vtinam (de scripto sententiam conceptam dicebat) fallus vates sim, nisi impetum animorum tenetis, atque ad rationem revocatis, Africani campi nostro sanguine redundabunt. Huncce copiis confiditis? Feroces ante certamen maximè, in ipso discrimine ignavissimi erunt: nullo armorum usu, nullo animorum vigore. An Mauros contemnitis? Næ hic contemptus magno luetur malo. Gentem in pericula promtam, numero infinitam pro aris & laribus, pro uxoribus & liberis fortiter dimicaturam irritabitis. Numinis patrocinium aderit? Sed majori morum probitate conciliatum, quam quos video & arma maximè incensos. Sed si maturè, si prudenter capiantur arma. Temerariis votis, impuris precibus, frustra superos fatigabis. Ne his furor vestris conceptus animis ma-

gno

gno constet, venire me cogit, nonnullus tamen usus, ardens patriæ & vestræ omnium salutis amor. Vicit tamen deterior pars, & classe instructa in Africam trajicit, Tingin obsidet, mox tamen ab Africæ Principibus & Regibus superatur, ipse Ferdinandus fax belli obses datus, in carcere tandem, qui in Concilio Eboræ habito, in Principibus Christianis ipsis perpetuus est decretus, obiit. Vide *Marian.* l. 21. c. 12, 870 v. a. Ch. 1437. S. 43.

Sectio IV.

De

GENTILISMO.

Illustre Seculum hoc [a] Samogetarum, aliorúmque remotissimorum hactenus & incognitorum Insularium per Lusitanos [b] primùm, deinde [c] Christophorum Columbum, Americum [d] Vesputium, pluresq; insequentes detectorum conversione à [e] Gentilismo, esse potuisset, nisi præpostero Doctorum zelo, [f] Papæ major & [g] Pluti, quam [h] Christi habita fuisset ratio. Quanquam autem non negemus,

[i] feros, occasione hac, vel spe [x] libertatis, vel dogmatum [l] affinitate pellectos, Papismo nomen dedisse multos; certum tamen est, plura ab ipsis adversariis conversionis obstacula [m] commemorari, quàm quæ cum hyperbolicis eorum recensionibus conciliari queant, aut subsistere.

[a] De quibus *Cromer.* lib. 18. & ex eo *Bzov.* an. Chr. 1413. S. 25. *Miechov. de reb.* Polonic. l. 4. c. 45. 46. Communia ferè cum vicinis Lithuanis (de quorum conversione actum est Sec. XIV. p. 866.) habuerunt sacra. Placet superstitionem eorum, quam & author *Archontol. Cosm.* pag. 403. describit, verbis recensere Miechovii, à quo etiam conversionis Historiam habemus: Eo quoque anno, inquit, Samagitia fidem Christi, & baptisma opera Regis Vladislai suscepit, Ad cognoscendum autem naturam provinciæ, & Gentis illius, animadverte, quòd regio Samagitiæ est septentrionalis & gelida, Lithuaniæ, Livoniæ, & Prussiæ contermina, sylvis, collibus, & fluminibus circumsepta. Gentes regionis proceræ staturæ & altæ, agrestes & incultæ, parco & modesto victu viventes, sitim aqua sedare solitæ, raró cerevisia aut medone, auri, argenti, æris, ferri & vini illa tempestate expertes & ignaræ. Apud hos licitum erat uni plures viro habere uxores, & patre mortuo novercam, fratreque glorem in uxorem accipere. Nullus illic stubarum aut ædificiorũ no-

nobilium, sed tugurii usus; ventrem distensum & porrectum, extrema verò habens coarctata. Ex ligno & culmo structura, largius ab imo sensim operis incremento ædificium in arctius cogebatur, in carinæ maximæ similitudinem elaborata. In cacumine fenestra una superne lumen reddens, subter quā focus, & cibos parabiles coquens, & frigus, quo regio pro majori anni parte prædita est, repellens. In ea domo se uxores pignora, servos, ancillas, pecus, armentum, frumentumq; & omnem supellectilem condebant: gens ad divinationes & auguria proclivis. Præcipuum numen Samagiticum erat ignis, quem sacrosanctum & perpetuum putabant, qui in montis altissimi jugo, super fluvium Nicuyasza sito, assidua lignorum appositione à sacrorum sacerdote alebatur. Accedens itaque VVladislaus turrim, in qua consistebat, incendit, & ignem disjecit, & extinxit. Succidit deinde per milites suos Polonos sylvas, quas non secus quàm sanctas, & Deorum suorum habitacula, Samagitæ venerabantur. In eam mentis caliginem prolapsi, quòd & sylvæ præfatæ, & aves, feræque in illis consistentes, sanctæ essent, & quicquid in illas ingrederetur, ut sanctum censeri deberet, violanti quoque nemus, feras, vel alites, manus aut pedes (NB,) dæmonum arte curvabantur. Maxima itaque Barbaros tenebat admiratio, quòd Polonorum milites, nemus ritu gentilitatis sacrum, excidentes, nulla læsio, qualem ipsi in se frequentius experti erant, sequeretur. Habebant præterea in sylvis præfatis focos, in familias & domos distinctos, in quibus

omnibus charorum & familiarium cadavera, cum equis, sellis, & vestimentis potioribus incendebant. Locabant etiam ad focos hujusmodi, ex subere facta sedilia, in quibus escas ex farre, in casei modum præparatos deponebant, medonémque focis infundebant, ea credulitate illusi, quòd mortuorum suorum animæ, quorum illic combusta fuerunt corpora, nocte venirent, escisque se reficerent. Insuper prima Octobris die, maxima per Samagitas in sylvis præfatis agebatur celebritas, ad quam ex omni regione universus utriusque sexus populus illuc conveniens cibos & potus, quilibet juxta suæ conditionis qualitatem deferebat: quibus aliquot diebus epulati, Diis suis falsis, præcipuè Deo, lingua eorum appellato Perkuno, id est, Tonitru, ad focos quisque suos libamina offerebat. Rex itaque VVladislaus primum eos orationem Dominicam, deinde Symbolum Fidei docuit [quoniam nullus sacerdotum Linguam Samagiticam noverat] & undis baptismatis ablui imperavit. Vnus autem ex majoribus Samagitarum pro omnibus respondit. Ex quo, ait, Serenissime Rex, Dii nostri velut inermes & languidi à Deo Polonorum deleti sunt, Deos nostros & sacra eorum delerimus, & Deo tuo atque Polonorum fortiori adhæremus: sicque baptizati sunt. Rex autem in Miedmilei Cathedralem Ecclesiam, sub honore & titulo sanctorum Martyrum Alexandri, Theodorici, & Evancii, in aliis autem locis Ecclesias Parochiales fundavit, & illis dotem sufficientem consignavit, & inscripsit Mednicensi Ecclesiæ, successu temporis, primus Epi-

piscopus Matthias origine Alamanus, Vilnæ tamen natus, eo quod linguam Lithuanicam & Samagiticam noverat, præfectus & consecratus est. Contigit autem in prima plantatione, dum Samagitæ per Magistrum Nicolaum Venzyck, Fratrem ordinis Prædicatorum, Regium Prædicatorem, per Interpretem instruerentur de Fide, de Creatione mundi, & de lapsu primi hominis Adæ, unus Samagitarum sermonem Prædicatoris sufferre non valens, in hæc verba prorupit: Mentitur, ait, Illustrissime Rex, Sacerdos iste. Asserit, mundum creatum fore, cùm sit homo non longævæ ætatis. Sunt enim inter nos plures, annorum numero seniores, centenarium numerum supergressi, qui nullius creationis meminerint, sed Solem, Lunam, cæteraque sydera, semper eisdem motibus referunt luxisse. Explicavit Rex, quæ à Nicolao prolata, Samagitius nonintellexerat. Illum duntaxat non asseverare, sua ætate creationem Mundi accidisse; sed longè ante, scil. ante aliquot millia annorum cœlum & terram à Deo Ter Opt Max. condita fuisse. Lithuanis ut in recepto jam Christianismo constantes perseverarent, Ladislaus in conventu Polonorum & Lithuanorum privilegia concessit, jus videlicet Nobilitatis, sed iis duntaxat, qui ritus Ecclesiæ Romanæ servarent: *Crom, Bzov. l. c.*

[b] Qua de re prolixè *Maffejus* lib. 1. Hist. Indic. *Orosius* item & *Petrus Cieza* Indicarum rerum diligentissimi Scriptores, quorum ductum secuti, rem ab ovo arcessemus: Iohannes primus Portugalliæ Rex, maximam classem instruxit, qua Septem urbem

bem Mauritaniæ munitissimam, in ora maritima Gaditani freti sitam, expugnavit. Inde fuit oblata occasio Lusitanis, qui in illius urbis præsidio constituti fuerant, armis latius evagandi. Henricus deinde, Iohannis filius, classes ædificavit, quibus Africæ littora, & eas Mauritaniæ regiones, quæ extra fretum ad Austrum pertinent, infestas redderet. Itaque, teste Tarupha, varias Insulas ab hominibus nunquam habitatas invenit: Inter quas ea, quæ vulgò Madera nuncupatur, & Saccaro proferendo est aptissima. In hanc & multas alias novos primus induxit colonos ex Lusitania. Insulam verò S. Georgii de Picho, Flandris habitandam dedit. Deinde cupiditate incensus terras ignotas explorandi, dedit operam, ut ij, quos classibus præficiebat, multò longius progrederentur. Quo studio factum est, ut non solùm bona pars Africæ, quæ ad Æthiopiam pertinebat, verum & Insulæ permultæ in Oceano sub Imperium Lusitaniæ redigerentur. Eo sub an. sal. 1460. mortuo, Rex Alphonsus, Odoardi Regis, qui fuerat Henrici frater, filius, ob bella gravissima nihil ulterius potuit explorare. At sub Iohanne II. Alfonsi filio, Lusitanorum classes maximam partem Æthiopiæ perlustravere: & extra æquinoctialem circulum evecti, cùm essent à conspectu septentrionis remotissimi, alia sidera in cœlo notârunt ad quæ cursum dirigerent. Iam cum quilibet alium navigationis longitudine superare contenderet, factum est, ut inciderent in promontorium, quo nullum unquam majus in terris apparuit, longitudine triginta & novam graduum, qui effi-

efficiunt supra duo millia & septingenta millaria: ab ortu verò latus illius multò longius est. In eo superando tantis tempestatibus jactati sunt, ut sæpe numero omnem spem salutis abjicerent. Quo factum est, ut Tormentosum illud promontorium appellarent à Tormenta, hoc est, tempestate adversa. Reversi cùm Iohanni hujus promontorii situm & longitudinem demonstrarent, tanta lætitia affectus est, ut existimaret, esse sibi jam aditum in Indiam patefactum: & quasi felicis eventus augurio commotus promontorium illud Bonæ spei nominari jussit. Homines interim partim Hebræos, partim Christianos Alexandriam misit, inde in Æthiopiam, quæ supra Ægyptum est, & in Indiam, ut qua ratione commodius ille cursus, post illum promontorii flexum, in Indiam confici posset, intelligerent. Sed hos illius conatus mors oppressit. Emanuel, qui ei successit, multis licet dissuadentibus, motus Iohannis consilio, quo illum juvenem admonuerat, ut pro virtutis insigni, quod regiis insignibus adjungeret, sphæram, in qua essent cœlestis regionis circuli descripti, gestaret (quasi prævideret futurum, ut Emanuelis, quem jam, ut hæredem intuebatur, operâ, incognita sidera, ultimæque Solis orientis occidentis regiones explorarentur) classem instruxit quatuor navium. Navi prætoriæ Vascus Gama præfectus erat, alteri Paulus Gama, ejus frater, tertiæ Nicolaus Coëlius, quartæ, quæ commeatus supplementum convehebat, Gundisalvus Nonius. Aberat Olyssippone littus quatuor passuum millia templum religiosum. In id Gama pri-

pridie illius diei quo erat navem conscensurus, se recepit, ut noctem cum religiosis hominibus in precibus & votis consumeret. Sequenti die ab omnibus in scaphas deductus, alacriter in navem conscendit. VII.Id.Iulii anno à Christo nato 1497. cursum ad fortunatas Insulas direxit: deinde Insulam S.Iacobi, quæ respicit Æthiopiam, lustravit. Inde navigationem Solis ortum versus instituit, donec terram conspicatus est, & ad eam continuò naves appellere jussit, in magnumque sinum ingressus est. Quibuscunque terris insisteret, mores Gentis & instituta perdiscere studebat; propterea nunquam à terra procul abscedebat, illius situm & fertilitatem considerans. Dabat insuper negotium certis hominibus, ut aliquem ex illis, qui regionem eam colebant, vel astu, vel vi, caperent, ex quo posset id, quod volebat, cognoscere. Ad illum perducti homines (quorum linguam nemo ex illius comitatu, qui multas Æthiopiæ linguas noverant, intellexit) fuere benignè excepti, atque vestiti, & muneribus, quibus capiebantur, allecti, ut alios ad nostros pellicerent. Munera fuere tintinnabula, & vitrei globuli, & alia ejusmodi. Erant in ejus classe decem homines capite damnati, quibus fuerat ea lege vita concessa, ut quibuscunque locis à Gama relicti fuissent, regiones lustrarent, hominumq; mores & instituta cognoscerent. Vt solennes dies cadebant, qui erant Divorum memoriæ consecrati, ita nomina terris & Insulis, & fluminibus incognitis, quæ diebus illis primum viderant, imponebant. Columnas lapideas, in quibus erat crux cum Emanuelis insignibus

bus incisa, in iis portubus erigebat, quos ad Christiani nominis gloriam, & ad Regis Clarissimi monimenta, diutius conservanda, magis opportunos iudicabat: & ad eam rem multæ columnæ ejusmodi fuerant navibus illis impositæ Calecutium usque penetravit, & in Olyssiponensem portum rediit anno 1499. Post hæc Emanuel classem XIII. navium anno 1500. mille & quingentos milites habentem, Petro Alvaro Caprali commisit, eique præcepit, ut, quoad fieri posset, amicitiam cum Calecutii Rege firmaret, ab eóque peteret facultatem arcis propè urbem ædificandæ, qua Lusitani possent vitam ab hostium immanitate tueri, & sine ullo periculo negotiari. Si recusaret, bellum inferre minimè dubitaret. Misit unà quinque Monachos, religionis opinione præstantes, qui Francisci mores & instituta sequuntur, ut Lusitanis sacra ministrarent. Eundem cursum, quem Gama, tenuit, donec ad Insulam S. Iacobi pervenit. Cùm verò ulterius progrederetur, sedata tempestate, Occasum versus navigavit, & in terram incognitam descendens (quam sanctæ crucis nomine celebrari voluit: nunc Brasiliam appellant) columnam marmoream collocari jussit, & Gasparum Lemium in Portugalliam remisit, qui Emanueli de hujus terræ situ nunciaret. Inde profectus, tempestate quatuor naves amisit. Calecutium petiit. Regis perfidia accepta damna gravioribus damna rependit, Arabum mercatorum æmulatione. Domum rediit prid. Calend. August. anno 1501. Miserat autem eodem anno Rex Emanuel in Indiam aliam classem trium navium,

vium, cui præerat Iohannes Novius, quod confideret in ea classe, cum qua Capralis anno proximo missus fuerat, satis præsidii fore, vel ad pacem cum Calecutii Rege constituendam, vel ad spiritus Regis insolentis & elati comprimendos, Sed cùm è Caprali cognovisset insidias, quibus circumventus fuerat, misit anno sequente rursus Vascum Gamam in Indiam cum classe decem navium. Aliam præterea classem instrui præcepit, cui Vincentius Soderius præerat, ut teneret Indicum mare, bellúmq; Saracenis, qui in Indiam navigabant, inferret. Aliam insuper classem quinq; navium comparari jussit, cui Stephanum Gamam, Vasci Gamæ fratrem patruelem, præfecit, qui Kalendis Aprilis ejusdem anni Olysippone profectus, eundē cursum tenuit. Anno 1503. rursum sex naves in Indiam misit: tribus Alfonsum Albuquercium, aliis Franciscum Albuquercium, illius fratrem patruelem præfecit. Aliam classem Gundisalvo Coelio commisit, qui Brasiliam perlustraret. Sed navigandi in regionem parùm cognitam imperitia factum est, ut Coëlius ex sex navibus quatuor vadis allisas amiserit, atque duas tantum plenas illis rubris lignis & psittacis atque simiis, in patriam reduxerit. Navis quædam in Oceano Atlantico, nescio quo cursum instituens, vi tempestatis oborta, à vento Subsolano gravissimè favente, ad terram ignotam, nec ullis cognitam Cosmographiæ libris, violenter rejecta est. Gubernator ejus navis, quem alii Andelusium, alii Lusitanum mercatorem fuisse volunt, cum tribus aut quatuor sociis fame & penuria fractis, vix tandem

ad

ad Insulam Maderam in mari Lusitanico appulit. Habitabat id temporis in illa Insula Christophorus quidã Colonus (quem alii Columbum nominant, de quo prolixè ϰ͵ϛον.an. Ch. 1492. S. 13.) non magnæ fortunæ, sed acris ingenii vir, Cosmographus solertissimus, natione Ligur, qui tabulas nauticas ex Lusitanorum navigationibus emendandi studio in Lusitaniam profectus, & uxore ex Insula Madera ducta eò commigraverat. Ad hunc naufragus ille gubernator auctariũ Cosmographicum symboli loco afferens, solus (nam socii in ipso statim portu obierant) divertit. Sed cùm & sibi mortem ingruere sentiret, scripturas quasdam Geographicas, ac totam mortiferi illius itineris rationem, & incognitarum terrarum, ad quas rejectus fuerat, delineationem, Colonus in manus tradidit, & quam hactenus celaverat rem, metu mortis omnem aperuit. Quo facto, statim animam efflavit. Colonus igitur jam alta spirans animum seriò erigere cœpit ad ea, quæ diu ante animo volverat, ut scilicet quæreret divitem Marci Poli Cipangum, atque Antipodum terram & Platonis Atlanticam. E vestigio ergò fratrem Bartholomæum Colonum expedit ad Anglię Regem, Henricum VII. cujus regnum ea tempestate & pacatum erat, & opulentum ut exponeret, si sibi naves & facultates darentur, effecturum se, ut novis & auriferis regionibus repertis, Angliæ regnum omnium regnorum totius Europæ florentissimum redderetur. Sed passus hic repulsam idem apud Lusitanum Alphonsum V. tentat. At verò quia hic Meridionalis Africæ oras bello lacessebat,

& jam viam sternere Calecutium versus incipiebat, miser Colonus tantum hic, quantum illic impetravit. Tertio rem tentans apud Ferdinandum Catholicum, & Elisabetham Reges Castilonenses & Aragonios, id temporis bello Granatensi impeditos, tandem superatis Mauris ac tota expulsis Hispania, retulit quod voluit. Dantur à Rege sedecim millia ducatorum, datur & classis, sed trium duntaxat navium: dantur in comitatum homines 120. Hic tam parvus apparatus tantas tamque inauditas postea res, quantæ hodie de Indis constant, excitavit. Colonus cum exigua classe mari se exponens vastissimo, ex Hispaniis solvens, anno à Christo nato MCCCC XCII. III. Nonas August. ad Insulas Fortunatas, quas Canarias dicunt, pervenit. Hinc progresso iter aliquot dierum, tanta graminis per mare fluitantis ubertas classi occurrit, & tandem totam circumsepsit, ut tanquam in pratis herba virentibus navigare viderentur. Quare tum etiam magis, quæ de submersa Atlantica apud Platonem legerat, vera esse, ut credidit, sic timuit. Nihilominus gramineum tandem mare superans, post multa pericula, post duram toleratam famem, vix tandem cum suis in incognitas, quas quærebat, regiones, nuda, barbara, & inermi gente habitatas, sed auri divites, appulit, triginta trium dierum navigatione occiduum semper Solem secutus. Cùm ex Indigenis rogaret de sua, quam semper somniaverat, Cipango, indicaverunt regionem vocatam Cipao. Ecce iterum allusio nominis, quod casu contigerat, id ut ratione evenisse putaret, effecit. Statim naves duas

(nam

(nam tertia scopulis illisa perierat) auro, gemmis, X. Indicis hominibus, gallipavis multis, psittacis varii coloris, & aliis multis barbaris rebus onerat, ac tandem annno exacto triumphabundus ad Regem Catholicum revertitur. Rex lætari, ac magno honore Colonum afficere: adeò ut mox eum Admirantis Indiarum honorificentissimo titulo decoratum, diplomate expedito, duodecima parte omnis emolumenti, quod ex profectione Indorumque subactione redundaret, donaverit, & cum classe majori eò unde redierat, è vestigio remiserit: Alexander VI. Papa pro sua authoritate Hispanis privilegium dedit, Pervanæ terræ, sive Occidentalis Indiæ occupandæ. Ergo Colonus quater in Indias navigavit, Hispaniolam Insulam occupavit, quater rediit. Obiit in Hispania anno salutis M.D VI. Crescentibus deinceps magis ac magis apud novos Indos Hispanorum rebus, alii atque alii spe divitiarum incitati, aliquid novi aggredi meditabantur. Atque hoc imprimis memorabile & insigne fuit inceptum, quod Ferdinandus quidam Magellanus, natione Lusitanus, cui fretum Magellanicum una navigatione simul & immortalem gloriam, & mortem attulit, tentare ausus est. Is enim Caroli V. Imperatoris munificentia excitus, à suo Rege deficiens, ad hunc confugit, persuadens Regi Catholico, si sibi nummi & naves darentur, non antea à navigatione destiturum, quàm ut moreretur, aut fretum aliquod inveniret, qua Occidentem versùs, compendiosiore via, quàm qua Lusitani navigarent (nam hi navigando in Orientem tendunt) ad Insu-

las Moluecas, omnibus aromatum speciebus fœtas, diversissimo itinere, aditum patefaceret. Rex huic quinque navium classem commeatum, armamenta 223. homines in comitatum suppeditat. Anno à Christo nato MDXIX. mari vasto se committit, ad tractum Pervanum cursum dirigens, inde meridiem versùs littora legens; post acerbas quasdam clades, amissa una navi, & altero invito eo ad Hispaniam redeunte, fretum, quod cogitârat, invenit, & post 27. diem, ex quo sinum intrârat, in apertissimum Oceanum evectus, inde ad Moluccas, Occasum versùs deflectens, in diversas, nunquam visas, lectas & auditas Insulas incidit. Quibus tum bellum inferre conatur, confossus & dilaceratus à Barbaris, multis quoque ex suis desideratis, gloria, quæ tanto facinori debebatur, frui non potuit. Nihilo tamen segnius, qui supererant socii, iter institutum prosequuntur; & ad Moluccas perveniunt. Atque hinc tertia nave ob remigum defectum cremata, duabus refectis, quarum alteri Trinitatis, alteri victoriæ nomen erat, non quâ venerant redire, sed totum mundum circumire volentes, ab Oriente in Occidentem, rectâ procurrunt. Et Trinitas quidem in novum orbem properans, ut ibi reficeretur, in Lusitanorum venit potestatem. Victoria verò Lusitanis elapsa, cum XVIII. vectoribus, quibus præerat Iohannes Sebastianus à Cano, post enavigata duodecies mille milliaria nostratia, post sexies sine læsione transmissam torridam zonam, tertio tandem anno, quam ex Hispaniis solverant, eadem cum maxima Regis Catholici voluptate redie-

dierunt, cùm diem unum in Kalendario anticipassent; nam diem illi Mercurii putabant esse, cúm dies esset Iovis: Sebastianus à Rege arma gentilitia obtinuit, orbem terrarum, hoc addito symbolo, HIC PRIMUS GEOMETRES.

[c] Vide suprà. Confer *Bzov.* an. Ch. 1492. quo navibus à Rege Hispaniæ instructus Calendis Septemb. solvit. Compendium historiæ habet *Bemb.* Hist. Venet. l. 6. Columbus, homo Ligur, ingenio peracri, qui multas emensus regiones, multum maris & Oceani perlustraverat tribus cum navibus ad Insulas Fortunatas, quas Canarias appellant, profectus, atque ab iis tres & triginta totos dies Occidentem secutus Solem sex numero Insulas reperit, quarum sunt duæ ingentis magnitudinis, quibus in Insulis Lusciniæ Novembri mense canerent, homines nudi, ingenio miti, lintribus ex uno ligno factis uterentur. Frumentum hi habent, quod Mažem appellant, multò quàm nos, spica & culmo grandioribus, arundineisque foliis, & plurimo ac rotundo grano, quod spicæ infixum membrana pro aristis vestitur, quam quidem maturescens rejiciat. Animalium quadrupedum genera habent perpauca avium verò longè plurima. Cùm uno harum duarum Insularum Rege fœdere inito, Columbus 38. ex suis apud illum relictis (qui mores & sermonem gentis addiscerent, seque brevi rediturum expectarent) decem ex Insularibus secum ducens, in Hispaniam rediit. Hæc illorum itinerum origo, institutæque ad incognitas orbis terrarum oras navigationis hoc initium fuit. Anno autem insequente,

ut pollicitus fuerat Columbus,cum navibus 17.& militibus & fabris,& commeatu omnis generis jussu Regum eodem rediens, propter Soli bonitatem,magnitudinemque Insulæ, oppidum, opportuno loco condere, ac terram colere cœpit. Arbores frondibus nullo anni tempore spoliabantur, una aut altera exceptis, quarum Hispani,præter pinum palmamque,nobis cognitam viderunt nullam. Insulas à suis Diis, quos Zemes appellant, ejusmodi responsa accepisse constat: venturam eò indutam vestibus gentem,quæ regionem subigeret, & ipsorum Deos aboleret,

[d] Brasiliam hic,novi orbis partem, à *Brasilo* rubro ligno,quod tingendis vestibus, inde petitur, à longo tempore (initio tamen *Regio sanctæ Crucis* appellata; *Maff.*l.2.pag.67.)Emanuelis auspiciis accuratissimè(nam Petrum Alvarum Capraleum primam fregisse glaciem,habet *Maff.*pag 66.) exploravit.Vnde & Americæ nomen obtinuit. Hodierno autem die Americæ totum illud tribuitur spatium, quod propter magnitudinem quarta orbis pars appellatur.Tota circumnavigata est,præter eum tractum,qui Septentrionem respicit,cujus litora nondum perlustrata sunt. Pars septentrionalis Novam Hispaniam,Mexicanam Provinciam, terram Floridam,& terram novam comprehendit: Meridionalis verò (quæ terra Firma Hispanis vocatur) Peruviam & Brasiliam continet.Brasiliæ descriptionem habet *Maff.*lib.2.p.67.Hist.Indic.*Caspar Bar* de reb.gestis sub Maurit.in Brasil.p.20.*Archont.cosm.* p 271.Vnde verò in Brasiliam, cæteraque Ameri-

cæ

cæ loca migrarint coloniæ, variant authores: Vide *Barl.* l.c. Iudicium hac de re suum peculiari dissertatione dedit *Hugo Grotius*.

[c] Quàm tetra Brasilienses errorum & superstitionum involverit caligo, idem tradit *Barl.* l.cit. p.22. Quam verò cognitionem de Deo habuerint omnes prisci novi orbis incolæ verbis exponam auth. *Archont. Cosm.* p.283. In periculo aut adversitate aliqua constituti, barbari illi, oculos tamen ad cœlum attollebant, habitare eum illic ostendentes, qui res omnes sua moderatur providentiâ. Non est autem mirandum, quod Deum verum & supremum rerum Dominum non cognoverint, cùm hoc sit proprium eorum, quos æterni Numinis lumen irradiavit. Sunt autem inter omnes Americæ populos Cichimicæ, novæ Hispaniæ, & quædam Brasiliæ gentes longè barbarissimi. Vtrique enim vitam vivunt penitus efferam, & brutis convenientem, degentes sine capite, sine lege, sine ulla civilitatis forma aut ratione vivendi politica, cùm omnis eorum sermo, omniaque studia tantùm eo dirigantur, ut satisfaciant præsentibus suis desideriis. Nam & sensus obscurant intellectum, & affectus corrumpunt judicium. Nec enim cogitationes suas à terra sursum elevare possunt, aut aliquid animo comprehendere, quam quod est ante oculos. Sic vicinæ Brasiliensibus gentes nullam omnino vel Dei, vel ullius religionis cognitionem habent. Cùm autem hominem necesse sit aliquid habere cui innitatur, aut quo se fulciat, oportet eum, qui in Deo non acquiescit, aut falsis adhærere Diis, vel auguriis, aut si-

milibus vanitatibus, quod in Braſilienſibus patet: qui, quamvis neque Deum, neque Idola adoraverint, nugarum tamen & circulatorum fraudibus mirum in modum decepti, admodum dediti fuere ſignis & ominibus, vel futuræ proſperitatis, vel infortunii. Qui habitabant circa S.Crucis in Monte oppidum, quanquam ne ipſi quidem Idola colerent, Diabolum tamen apertè adorabant, non ut aliquid boni ab eo obtinerent, ſed ut mala futura evitarent. Loquebantur & converſabantur cum eo, offerentes ei res diverſas, libantes pocula in ejus honorem, adhibitiſque ceremoniis bibentes, nec audebant fructus terræ guſtare, niſi prius dæmonio primitias obtuliſſent. Nunquam tamen illum exquiſitius colebant, quàm in venatione & piſcatione, quibus artibus illi potiſsimùm ducebant vitam. At Varræi vicini eorum exeuntes certo quodam anni tempore prorſus è poteſtate mentis currebant lymphatici in ſylvas & ſolitudines, in conditis ſalientes geſtibus magniſque ululatibus invocantes quendam Cendirum, de quo miras narrabant abſurditates. Hoc nomen ſemper ore ferentes per præcipitia & invios ſaltus currebant; incedebant ſuper prunas candentes (NB.) & calcabant ſerpentes ſine ulla tamen noxa. Iidem ſeptem Dæmonum genera noverant, quos omnes venerabantur, ne ab iis verberibus vel ipſa morte afficerentur, dediti ſupra modum auguriis. Sed omiſsis his veniamus ad populos pauló civiliores. Cuſcani, & in univerſum omnes Peruani fatebantur unum eſſe creatorem rerum omnium, ſummumque moderatorem,

rem, quem ipsi Viracocham appellabant, & Pachacamam, & Pacaajam, id est, creatorem cœli & terræ. Verbo autem commodo, quo nomen Dei exprimerent, destituebantur: Sed ne hoc ipso tempore Deum dicere noverunt, nisi vocabulo uti velint Hispanico. Faciunt hæc omnia, ut difficulter ipsis persuaderi possit, esse unum verum, supremumque Deum, nec præter eum ullum alium, quod posterius tamen facilius credent. Fatendum tamen, eos superare in qualicunque religionis umbra veteres Græcos, qui uni summóq; Deo multos succenturiabant alios, iisque furta & nullum non flagitii genus tribuebant, quod de Viracocha suo dicere Indi ne in animum quidem suum induxerunt: sed de eo nihil non magnum, pretiosum & admirabile dixerunt: Vnde & eum sua lingua Vaspu, id est, stuper dum appellaverunt. Post Viracocham Peruani venerabantur astra, cumque nullius syderis se magis exerat Virtus, quàm Solis, secundum huic tribuebant locum, ut tertium illi, quem fingebant causam esse pluviarum & cæterorum meteororum: inprimis autem colebant Tonitrui Deum, sive Altitonantem, ob terrorem, quem hominibus incutere solet. Persuasum insuper ipsis erat, esse in cœlo omnia planè ac eadem animalia, quę in terra, ita ut horum generatio ab illis dependeret, haberéque unam quamque animalis speciem suam peculiarem stellam, quæ ipsi dominaretur, quam & deo divinis prosequebantur honoribus, ut si animal mansuetum esset ac utile, astrum virtute sua id conservaret; sin venenatum noxiumque, ab ejus

vi nocendi homines conservaret. Quoties nova Luna adepta luminis aliquid in cornu coibat. *Varæi* eam adorabant horrendis cum ululatibus, & absurdo corporis motu, ut ab ipsa certam mittendi ab arcu sagittas adipiscerentur scientiam, quod unũ eorum potissimùm est exercitium. Deformabant variis incisuris brachia femoraque cum cruribus, dicentes, hoc multum ad celeritatem cursus facere. Combusserant jam ante animalia, quorum singularis pernicies: in horum cineribus se factis vulneribus volutabant, ut eos plaga hians combiberet: Mulieres etiam genas faciei, brachia & femora cultellis ad ornatum, ut opinabantur, incidebant, impresso colore cæruleo, quæ notæ nunquá deinceps deleri poterant. *Chiani* populi sunt vicini oppido S. Crucis in Monte. Hi dividunt, ut nos, annum in duodecim menses, dicentes, unicuique certam præsidere stellam, quam adorabant, certisque venerabantur sacrificiis, præsertim iis mensibus, quibus fruges colligebant. Iidem velut augures magna superstitione observabant cantus avium, nec satis dici potest quantopere abhorruerint ab ululatu nocturnarum bubonumque, quem si fortè audivissent, seniores arreptis armis ad eum locum concurrebant, rogantes avem, ut sine noxio præsagio discederet. Iuniores interea cum mulieribus domi desidebant, ne participes fierent sinistri ominis. *Peruani* autem (ad hos enim velut postliminio revertimur) divinam vim etiam terræ tribuebant, & Mari, sub nominibus Pachacuma, & Macamoca, ut & Iridi, & omnibus omnino rebus, in quibus magnum aliquid

quid & admirabile eminebat: arboribus, montibus, rupibusque editioribus; iidem colebant majores fluvios, & ex animalibus ursos, Dracones, Tigrides, ne ab iis detrimenti aliquid acciperent. Iter facientes projiciebant veterum fragmenta calceorum, eáque offerebant montibus rupibusque, ipsisq; adeò viis, ut facilem & expeditum largirentur transitum. Pilos à superciliis evulsos consecrabant Soli, Montibus, Ventis, aliisque rebus, quas aliquo pacto metuebant. *Guacavilcarum* gens offerebat Diis suis dentes, qui forte ori excidissent. Cuscani magno honore colebant vulpem, quam in Guaca sive templo suo habebant. In oppido Menta, quod haud procul distat à Portu veteri adorabant Smaragdum inusitatæ magnitudinis & pulchritudinis, huic commendabant vitam sanitatémque suam, oblatis etiam sacrificiis. *Cassamalcani* in Deorum suorum numero habebant rotundos quosdam lapides, ovali forma, aliósque multò majores, utebanturque peculiari superstitione erga fontes & fluvios, lavantes se singularibus adhibitis ceremoniis, præsertim si morbo tentarentur. In regione *Cinaloa*, quæ est ultra novam Hispaniam, unum agnoscebant Creatorem rerum, qui omnia suo regeret arbitratu, excepto homine; ad hunc enim non extendebant ejus dominium, ne liberas hominis actiones manciparent ejus obsequio. Corpora mortuorum vel exurebant nullis cum ceremoniis, vel in profundas fossas abjiciebant. *Mechoacani* aliquam creationis mundi habebant notitiam, & formationis hominis è limo terræ, itémque de dilu

diluvio: quanquam hoc postremum ipsis commune fuerit cum Peruanis & Brasiliensibus, qui diluvii historiæ miras stolidásque adsuebant absurditates: Diis cœlestibus tribuebant creationem rerum cœlestium, quæ supra nos: terrestribus verò terrestrium, credebántque communem quandam Matrem Deum, ut Græci Cybelen suam. Nulla erat apud ipsos ars, nullum exercitium, quod non haberet peculiarem Deum suum: putabantur autem Dii illi non esse alii, quam viri de gente sua præclarè meriti, qui post mortem suam apparuissent superstitibus, qua in re mille fraudes Diaboli interveniebant. *De superstitione eorum circa cadavera mortuorum.* Solebant Peruani magna & exquisita cura conservare corpora defunctorum Regum suorum, quæ in urbe Cusco ita erant condita, ut in peculiaribus essent conclusa sacellis, à ducentis & amplius annis. Thesauri, quos defunctus Inga collegerat, destinabantur conservationi delubri, in quo Regis mortui cadaver erat reponendum, ut inde viverent, qui manibus ejus exequias, aut rem divinam facerent. Mos illis Regibus erat, ut vivi etiamnum sibi ponerent statuas lapideas, quibus idem habebatur honor, qui ipsi Regi, sive is viveret, sive vivere desiisset. Cùm bellum ingruisset, aut nimia siccitas fruges exedisset, portabantur in publico statuæ illæ, ad impetrandam vel pluviam, vel victoriam non sine solennibus sacrificiis. Inoleverat autem detestandus ille mos apud Mechoacanos, Peruanos, vicinos populos, ut defuncto viro uxores ejus

eius vel filiæ & servi, quos præcipuè amaverat, simul interimerentur, aut una cum mortuo vivi defoderentur, ne scilicet in altera vita mulieribus servisque destituerentur. Occidebantur autem cantantes & tripudiantes, felices se existimantes miseri illi quibus tale genus mortis contigisset. Accidebat quandoque, ut defuncto Inga, aut magno aliquo Principe, domestici aut familiares eorum, qui in monumentis regiis locum habere non poterant, defoderentur in iis locis, in quibus Rex, donec viveret, versari solitus fuerat frequentius, scilicet ut Rex post mortem suam usitato more illic transiens, eorum uti posset illic servitio. In exequiis Ingarum sacrificabantur etiam infantes, & sacrifici pingebant eorum sanguine faciem, ducta linea ab una auricula ad alteram. Quòd si quis è populo obiisset diem suum, his ferè utebantur ritibus. Imponebant sepulchro varia cibariorum genera, inserebántque aurum, argentum, alias res pretiosiores ori eorum, sinui & manibus, postquam eos nova induissent veste, ut ad hunc modum exculti ornatique ad alteram prodirent vitam persuasi animas mortuorum hinc inde errare, nec minus calore, frigore, siti ac fame tentari quàm vivos homines: & ob hanc caussam celebrabant eorum anniversaria, offerentes eis diversos cibos, vestesque recentes, detritis scilicet prioribus, quas mortui induissent. Iohannes de Turre, unus ex ordinum Ductoribus Consalvi Pizarri, aperto Magnatis alicujus sepulchro extraxisse dicitur tantum thesaurorum & materiæ vestiariæ, ut pretium eorum ad quinquaginta millia

coro-

coronatorũ accederet.Mechoacani,cùm defunctos non solùm in altero mundo vivere, sed & iisdem, quibus in hac vita exercitiis,uti crederent,haud cõtenti de victu & vestibus iis prospexisse, etiam arma & exercitiorum illorum instrumenta apponebant,quibus se apud Manes oblectarent. Puto hoc illud est Poëtæ:

——————— quæ gratia currûm
Armorumque fuit vivis,ea cura sepultos
Sollicitat. ———————

De cultu Idololatrico statuarum. Non minor erat *Peruanorum* circa statuas saxeas ligneásque insania & furor: cumque semel cæpissent vereri ac metuere Diabolum,quòd scirent, ipsum posse multum inferre damni, formam ejus repræsentabant specie quam poterant maximè terribili. Et sanè, solebat Dæmon per statuas illas responsa dare, & sacerdotibus colloqui. At *Mexicani* præter in animas statuas, etiam viva adorabant ac spirantia Idola. Captum unum aliquem,vel etiam plures ex hostibus,quem sacrificio maximè aptum judicabant, eodem vestiebant,exornabántq; modo,quo ipsum Idolum,cui is immolandus erat,imposito etiam captivo Idoli nomine. Omnibus illis diebus,quibus miser hanc personam agebat, eundem huic mancipio habebant honorem ac cultum, quem ipsi Idolo, jusso interim homine hilariter vivere.& saginare ventrem. Eunte hoc per vicos & plateas urbis, accurrebat populus, eumque flexis genibus adorabat,oblatis etiam loco sacrificii donativis. Matres ei offerebant infantes, sani ægrotos suos,ut illis valetu-

tudinem restitueret. Permissum erat ei, interdiu facere quicquid vellet quamvis semper decem aut pluribus corporis custodibus stipatus esset, nocte verò caveæ ferreæ includeretur, ne elabi posset. Deducta postea ad Catastrophen comœdia, cùm satis obesus videretur, mactabatur ut victima ad sacrificium epulantibus cæteris, & solenne convivium agitantibus. *De Quacis eorum, sive Templis.* Erant in Peruvia templa quædam toti regno communia; alia verò particularia pro singulis provinciis. Ex omni autem numero, tria erant cæteris celebriora. Primum ad quartam Leucam Hispanicam distabat ab urbe Lima, cujus rudera adhuc testantur structuræ amplissimæ magnificentiam; Pachacama Fano nomen fuit. In hoc loco Diabolus responsa dabat Sacerdotibus, qui oraculum de nocte ferè consulebant, obverso Idoli statuæ dorso: hinc inclinato in terram capite, ostensisque verendis, turpiter se gerebant: Et hæc quidem spurcities Diabolo grata erat. Petebant ab eo Sacerdotes consilium; at malignus Spiritus vel tenui respondebat & acuto sibilo, vel clamore immani & horrendo. Alterum templum erat apud Cuscon, in quod velut Pantheon aliquid Ingæ congesserant omnia Idola tam Deorum, quàm Dearum, quæ colebantur apud subjectas regno Peruano nationes, ut essent velut obsides, sponsoresque obedientiæ ac fidelitatis, alebátque unaquæque provincia sacerdotes, qui suo ministrabant Idolo, non sine ingentibus expensis. Visebatur ibi præter cæteras imagines statua Solis, ex auro solido, tanto artificio in

ori.

orientem conversa,ut quoties Sol oriens eam suis percuteret radiis,tantus inde ex reverberatione radiorum solarium exoriretur splendor,ut ipsius meridiei claritatem duplicaret. Tertium Templum universale erat in Insula lacus Ticicaquensis, quæ tota erat Soli dedicata. Causam hujus cultus afferunt hanc.Terras illas aliquando multis diebus solari lumine ac diei beneficio caruisse: postremò Solem repentè in ea comparuisse Insula, unde lux & claritas provinciæ redierit. Hac re motum Ingam, magnificum illud ei Astro templum extruxisse. Si tamen verum fateri volumus, Mexicani multis modis in templorum magnificentia Peruanos superaverunt,& in multitudine ceremoniarum. Habebant ij præcipuum Idolum,quod absurdo & barbaro nomine Vitzliputzli vocabant, cujus ædes sive basilica tantæ erat vastitatis, ut in ejus area,quæ templum cingebat, octodecim hominum millia convenire possent; ut solenni festo ibi choreas agitarent, eratque atrium sive vestibulum illud prægrande è saxoquadrato mœnibus structis circumdatum, lapidibus tortuosa in serpentis modum commissura junctis.Portis patebat quatuor, in totidem mundi cardines directis,ita ut unicuique responderet via publica lapide strata, ad sex millium longitudinem. Ad ipsum templum ascendebatur scala triginta gradibus constante,lata triginta ulnas majores. Inter hunc graduum ordinem & ipsum templum locus quidam vacuus erat, arboribus recta linea consitis plenus,adjecto pariete ligneo confertis tignis trabibusque adunato,cujus summa cra-

niis

niis mortuorum horrebant. Præter hoc magnificum templum adhuc alia octo in urbe erant, multo tamen magnitudine & splendore infra illud posita. *De sacerdotibus eorum & religiosis.* Erat Sacerdotum ordo triplex apud Mexicanos: alii enim infimi, alii medii, alii summi vocabantur, & hos quidem postremos Papas ab iis vocatos fuisse, ex eorum annalibus constat. Potissimum eorum officium erat incensa adolere Idolis, non manè saltem, sed & circa meridiem, mediamque noctem. Sacerdotes Idoli Vitzliputzli ordinata serie secundùm generationes, quasi hæreditario sibi invicem succedebant jure. In Peruvia Monasteria puellarum numerosa erant, quarum aliæ quidem juniores erant, aliæ annosiores, quas Mammaconas vocabant, quę juniores in disciplina Monastica instituebant. Cuilibet Monasterio suus Vicarius sive gubernator pręerat, penes quem erat potestas eligendi, quæ maximè videbantur ad hanc rem idoneæ: necesse autem erat, eas annos octo complevisse. Hæ puellæ in iis, quæ ad vitæ castitatem pertinebant bene instructę, postquam annum decimum quartum complevissent, cœnobiis iterum eximebantur, & in Guacas seu domos precatorias abstrudebantur, ubi disciplina accuratione coërcitę perpetuam vovebant castitatem. Harum nonnullæ servitiis ordinariis sacrificiisque, â solis virginibus præstandis: quædam extraordinariis, ut sanitatis impetrationi, si Inga ægrotâsset; vel si bellum in hostes esset gerendum, adhibebantur. Rursum aliæ, futuræ Ingarum, præcipuorumque Principum conjuges aut concubinæ

educabantur. Si quæ violatæ pudicitiæ rea comperta fuerat, in præmium dedecoris, viva obruebatur terra, vel aliis modis cruciata è medio tollebatur. Moniales apud Mexicum unius tantum anni professionem faciebant: & hæ filiæ pœnitentiæ aut castitatis dicebantur, Idolorum cultibus præfectæ. Durabat autem eorum devotio ab anno 12. ad complementum 13. Munus earum erat, templum aqua conspergere, & scopis verrere, cibos coquere, qui Idolo proponebantur, quos postea Sacerdotes comedebant. Surgebant etiam de media nocte, suasque recitabant preces, noctu pœnitentiam agentes, flagris se percutiebant, & auriculis framea perfossis cruorem eliciebant, quo faciem ac genas lingebant. Commissi per violatam pudicitiam piaculi suspicionem captabant, si glires muresque aliquid sacrati in Templo arrosissent aut discurrissent liberius, quo velut obscœno omine animadverso, magna severitate inquirebatur in eam quæ deliquisset. E regione aliud erat Monasterium adolescentum, quibus caput in coronæ modum tonsum erat, haud secus ac nostris Monachis, nisi quod comā ab occipitio demittebant, & per humeros spargebant. Vita his in paupertate agebatur perpetua, & à rebus venereis abstinentia, cum summa obedientia conjuncta. Assidui hi erant in templis ad Idolorum cultum, sed & ministrabant majorum gentium Sacerdotibus. Et tamen his etiam alii minores vilioribus destinabantur officiis. Ingrediebantur ferè quaterni vel seni, magnam præ se ferentes modestiam, ut ne oculos quidem humo at-

tol-

tollerent,aversa etiam à fœminis obviantibus facie. Mendicando per oppida rogabant stipem, quæ si vel negaretur, aut non sufficeret, egressi mœnibus rapiebant e vicinis agris, quod nancisci poterant, magistri eos hoc nomine reprehendere non ausis, quòd hoc paupertati & integritati eorum datum sit privilegium. Circa mediam noctem aperta cute cultello extrahebant sanguinē è brachio alterutro, durabatq; hæc eorum vivendi ratio non nisi unum annum. Sed ad Sacerdotes redeamus. Postquam incensis odoribus Idolo suffitum fecerunt, quod circa medium noctis fieri diximus, conveniebant omnes in aream summæ ædis, ibi arreptis frameis unusquisque coxam sibi vel crus perforabat, eoque qui prodierat cruore, faciem sibi illinebat, frameam deinceps undique madefactam sanguine, fasciculo palearum in eos usus præsenti infigebat, ut ex iis universus populus colligeret, quanta se quisque devotione pro salute reliquorum sauciâsset. Ad solenne aliquod statumque festum quatriduano ferè jejunio se macerabant: res venereas magna cura ac rigore fugiebant, ut non pauci reperti fuerint, qui exsectis suis sibi manibus verendis, castitati consuluerint, aut alia quapiam ratione generandi vim & desiderium extinxerint. Nihil neque cibi, neque potus sumebant, quod eos ad libidinem aut coëundi studium ullo pacto illicere posset. *Sacrificiorum ratio.* Offerebant Indi in sacrificiis quicquid habebant pulchrum, charum atque pretiosum, cujus generis est aurum, argentum, grana tritici Indi-

ci, herbæ, cera, animalia, quæ Idolis suis immolabant. *Peruani* aliquando Hecatombas sacrificabant, mactatis uno die centum arietibus, colore differentibus, eoque nomine variis adhibitis ceremoniis. Solebant autem quotidie Soli offerre vervecem tonsum, quem involutum panno rubeo cremabant instar holocausti. Sed & detonsa supercilia sua Soli offerebant: Omnem autem crudelitatem superabant sacrificia humana, quæ cùm Peruani, tum Mexicani peragebant, omnium tamen maximè hi. In coronatione Regum suorum, vel cùm bellum immineret, solebant Peruani ducentos pueros trucidare, quibus ætas à quarto ad decimum annum. Nonnunquam & virgines sacrificabant ex iis, quas ex Monasteriis ad Ingam deduci solitas, superiùs recensuimus. Quoties enim vel ex primoribus, vel etiam ex inferioribus aliquis ægrotabat, consulti Magi, & Sortilegi conclamatum esse, de languentis vita respondebant, nisi vel filios vel filias suas Soli aut Viracochæ immolaret, addita precatione, ut hac velut succidanea victima accepta patri Idolum parceret. *Mexicani*, etsi à filiorum & innocentis ætatis jugulatione abstinebant, mancipia tamen bello capta magno numero mactabant: unde factum est, ut vicinos suos Tlascalenses, quamvis possent, suo tamen Imperio subdere noluerint, ut semper sacrificiorum ex bello sibi suppeteret materia. Modus, quo infelicissimi illi sacrificabantur, erat atrocissimus. Mactandi in supremam aream templi ducebantur. Prodibat tunc Sacerdos quidam amiculo cinctus, jubens victimas illas in genua subsidere,

dere, ostensaque singulis imagine, quam manu præferebat, hæc addebat verba: Ecce hic est Deus tuus. Hinc deducebantur miseri ad lanienam. Archiflamini continuo aderant sex alii Sacerdotes, huic rei peculiariter destinati, quorum is habitus erat & ea facies, ut Diabolos fœdissimos adspectu potiùs referrent, quàm homines. Horum duo mactandi pedes, duo alii manus; quintus collũ apprehendebat: sextus acuto cultro ventrem & pectus miseri aperiebat, & cruentis manibus cor palpitans evellebat: ante tamen infelicem altè sublatum extensumque acuto lapide ita impingebant, ut dorsi vertebræ impetu frangerentur. Ereptum corpori vibrisque avulsum cor victimarius conversus ad statuam Idolo ostendebat, post ad Solem prætensum magno impetu in monstri conjecit faciem. Corpus exanime volvebatur in suo cruore, post præcipitio de gradibus deturbabatur: Stabant, qui eum in acie ceperant, qui & exceptum cadaver more suo præparatum devorabant, restituto duntaxat sacrifico capite. Frequens hic mos immolandi captivos apud Mexicanos; sed & alius humanior in speciem, & si qua detur perituris optio, præ illo expetendus. Captum aliquem bello, vel etiam plures, exquisitis cibariis velut ad saginam pastum, instructumque gladio, cum aliquo victimariorum committebant; ubi ferè mancipium, ligatum quippe pede altero nudumque succumbit & cæditur. Cæso pellis detrahitur, qua victor suæ cuti superinducta per urbem obambulans, donaria ab obviis accipit. Raro fit, ut victima vincat lanium, quod ta-

men si contingat vitam & salutem lucratur, nec id tantùm, sed viri fortis ac præstantissimi bellatoris laudem reportat, constituiturque nonnunquam tribunus militum.

[f] Certum enim est, de ritibus Ecclesiæ Romanæ apud Indos introductis multum hinc inde jactare Iesuitas, quos inter *Turrian.* adversi. Sadeel. Et quemadmodum Castellæ Regibus diplomate Alexander VI. novas illas recens inventas regiones, contra quàm ei licuit, vel ipsis fatentibus Hispanis *Hug. Grot.* de mari libero cap. 3. addixit, quod apud *Bzov.* a. C. 1493. S. 20. extat; ita & gratiam relaturi Lusitani omnem moverunt lapidem, ut Hierarchiæ Ecclesiasticæ solium stabilirent apud Indos. Formam Regiminis Ecclesiastici habet *Arch. cosm.* p. 282. Habet novus hic orbis Archiepiscopos omnino quatuor. Primus habitat in oppido S. Dominici: secundus Mexici: tertius Limæ: quartus ad S. Fidem in novo Regno: Suffragantur primò Episcopi tres Portu divitensis, Cubensis, Iamaicanus, Mexicano subsunt Episcopi decem: Tlascalensis, Guiaramus, Mechoacanus, Xaliscanus, Iucataniensis, Gipensis, Fonduranus: Gattimalensis, Nicaraguensis, & ad veram pacem. Tertius sub se habet novem suffraganeos Culcanum, Platensem, Quitanum, Popajanum, Panamensem, Paraguaiensem, Imperialem & Conceptionis. Archiepiscopo S. Fidei parent hi Episcopi: Carthagenæ, S. Marthæ, & S. Margaritę. Ordines Monasticos in novo orbe reperies quinq; Franciscanos, Dominicáos, Augustinianos, Iesuitas, & à mercede dictos. Sunt & hic nõnulli

nulli ex eo Carmelitarũ genere,qui nudis incedunt pedibus.In universum putantur esse Relligiosorum ad quinq millia. Curati potissimùm (ut appellantur) sunt è quatuor ordinibus, Franciscanis, Dominicanis, Augustinianis, & à mercede dictis: plurimi tamen è Francisci sodalitio: E Iesuitis curati nulli putantur, præterquam in Regione Iuliensi. Habitat autem ferè curatus commodissimo sive Iurisdictionis loco, quæ aliquando satis latè patet: hinc emittit inferiores suos in diversa loca, ut dicant Missas, & populum in Mysteriis Christianis instituant, cúmque pauciores sint, quàm pro amplitudine terrarũ sufficiant Sacerdotes, permisit Pontifex Romanus, ut Sacerdos bis in diem Missam dicat, non obstante more veteri, in locis duntaxat remotioribus. Incumbit insuper Curato non solùm ut instituat populum in fide & moribus Christianis, sed & in literis, ut eos doceat legere, scribere, cantare, præterea rationem faciendi sementem, plantandi arbores, ædificandi domos, postremò socialem vitam vivendi Hinc factum est, ut barbaræ illæ gentes, cùm tot disciplinas, & tanta bona ab ordinis Ecclesiastici hominibus accepissent, eos amarent quàm maximè. Vt autem huic rei rectè vacare possit Curatus, accipit tam à Rege, quàm à feudatariis honestum stipendium, quo cum seipsum, tum cæteros, qui cultui serviunt, alere possit.

Numerat autem Rex omnibus Episcopis certa stipendia annua, quibus minimùm, quot annis duo scutatorum millia: quanquam hi reditus ad multò ampliorem summam paucis annis adscenderit. Ar-

chiepiscopus enim Mexicanus percipit singulis annis XXIV.millia coronat. Limensis XXXIV.Episcopus Cuscanus LXII.Mechoacanus XX.Platensis XXVI. Quitensis XVIII. Ad communionem sacrorum Christianorum Indi tardè, nec nisi post edita Probitatis specimina admissi sunt, & majore quidem cum difficultate in Regno Peruviano, quàm Mexicano: difficiliùs tamen ad recipiendos ordines Ecclesiasticos admittuntur, quòd nimis proni sunt ad Ebrietatem, quòtque rari admodum studeant Philosophiæ, nedum rebus Theologicis. Inquisitio de Fide duobus locis sua habet Tribunalia: apud Limam & Mexicum. In iisdem urbibus sunt totidem Academiæ sive studia universalia. Opus autem fuit cura & diligentia in convertendis ad Christianismum Indis, tam in Peruano Regno, quàm nova Hispania, & tandem anno A. N. C.M. D.LXXXIV. Archiepiscopus Limensis convocata Synodo Provinciali Legem tulit, ut typis publicis describeretur formula instituendi Indos in Religione Christiana, addito mandato, ut omnes ea uterentur, ad submovendam errorum & varietatis causam.

[g] Notum est, inquit author *Arch. cosm.* p. 294. quàm tetrum vitium sit, Avaritia, quàm crudele & enorme, ut nullis legum repagulis, neque mortis pœna, aut denique inferni supplicio cohiberi possit. Quid igitur putandum est, hanc furiam designâsse in cruentis militibus, à quorum commiseratione, quæ tamen longissimè aberat, miserrimorum hominum pendebat vita & salus? Quid autem

tem facerent aliud hi Martiales Lupi, tam immani terrarum spatio, à suo separati Principe, omnemque ac plenam pro lubitu furendi nacti potentiam? Hominum fidem! quantum Barbarorum horum periisse existimamus in aurifodinis apud Cibaon? quantum in Margaritarum piscatione apud Cubaguam Insulam? quantum in pervestigandis Smaragdis apud D. Marthæ? cæteras divitias harum regionum omittimus; Neque verò defuerunt, qui conscientiæ stimulis acti hanc rem judicaverunt indignissimam, quorum alii quidem scriptis libris hanc crudelitatem detestati sunt, alii, cùm ad aulam Imperatoriam venissent, remedium huic immanitati adhiberi modumque statui petierunt. Carolus Cæsar, cujus acre judicium, ingeniumque mite notum est, intellectis his sceleribus suorum, ut satisfaceret pietati suæ, consilio suo rem istam proposuit, ubi viri quidam excellenti doctrina ac pietate consuluerunt, abolendam istam Tyrannidem in miseros innocuósq; Barbaros. Anno igitur M D XLIII. Edictum Imperatorium propositum est, ne quis inposterum Hispanus ullum Indum in metalli fodinas detruderet, neque cogeret ad perquirendas in profundo margaritas, neque pro jumento haberet in bajulandis sarcinis, nisi extrema cogeret necessitas, qua tamen ipsa, digna portantibus solveretur merces: ut tributorum, quæ Indi solverent Hispanis, iniretur certa ratio, ut tributa ea, mortuo beneficiario Hispano, Coronæ unirentur ac Fisco; postremò, ne Episcopi, conventus Monastici, aut domos hospitales ullos haberent per Indiam clientes

sive vasallos. Hoc edicto factum est, ut Hispani propè omnibus privarentur servis, & mancipiis, quæ causa fuit eorum, quæ postea secuta sunt, inter eos, bellorum. Pizarrus enim, cùm rebellantium Hispanorum Ducem se constituisset, effecit, ut Blascus Nunesius Vela, prorex Peruanus interficeretur. Hos tumultus ut opprimeret Imperator misit eò licentiatum Gascam, hominem miri ingenii & prudentiæ, qui vim dexteritate cùm superâsset, & vafritiæ impetum, commisso levi prælio devicit seditiosos, Pizarróque capto, ac capitis supplicio affecto, conquievit motus ille civilis. Facta pace negotium religionis etiam felicius succesit.

[b] Dubitas? Expende 1. Historiam *Xavieri* Evangelicam, in gratiam Mogolensium Regis conscriptam: de quo suo loco. Impudenter Papismum ibi tradi recoctum, luculentis demonsttravimus documentis P. I. ὁδηγῦ p. . 2. De numero Neophytorum Monachos solicitos fuisse, de solida institutione non item Inter reliqua conversionis Indorum obstacula refertur ignorantia, in qua (*Archont. Cosm.* pag. 298.) novitii illi Christiani perstiterunt, cùm parum admodum intelligerent de rebus ad salutem necessariis. Baptizati enim non præeunte institutione, vix quicquam habebant ex Christianismo, quàm Baptismum, in quo tamen ipso suscipiendo potiùs studebant placere Caciquis sive Regulis suis, qui & ipsi baptizati fuerant: vel Hispanis rerum dominis: vel denique, quòd plures ita facere viderent, sequuti multitudinem, quàm quòd certa aliqua ratione ita sibi faciendum statuerent.

Sed

Sed & primi Sacerdotes, qui conversionem Indorum aggressi fuere egregiè sibi placuere in multitudine baptizatorum, satis se hoc pacto officio suo fecisse arbitrati, neque ulteriùs progressi fuere, cùm partim errore quodam id facerent, partim quòd desperarent suffecturos se tantæ instituendæ multitudini. Alterutrum igitur eligentes, nescio quomodo, satiùs existimavere, sine catechesi eos relinquere, quàm sine Baptismo. Hinc nimirum istud est, quòd legimus, duodecim Monachos è Francisci familia fuisse, qui singuli centena Indorum millia baptizaverint: adeoque unum ad quatercentena millia baptizâsse. Non possum ego videre, quo pacto tantam multitudinē hominū efferatorū, & paulò supra brutorum intellectum ascendentium in Christiana doctrina instituere potuerint, utique cùm in Mexicana lingua balbutirent, omnium autem deterrimum fuit, quòd in tam parvo instituentium numero, tamen nonnulli fuerunt flagitiosæ vitæ, exiguæ doctrinæ, ac nullius penè zeli: Et hi cùm tales essent, tamen ad tam ingens ad sacro sanctum officium fuerant adhititi. Erat anno A.N.C.M.D.LXXXVII in provincia Paraguaiana Sacerdos, cui ingens sanè terræ spacium, & magna hominum multitudo instituenda, commissa fuerat. Hic ex baptizandis nihil aliud sciscitabatur, quàm de imponendo nomine, an quis Didacus, aut Alphonsus, aut Petrus, aut denique alio aliquo nomine vocari vellet. Quin & in ipsa nova Hispania, ubi nostro ævo certi sunt Episcopi & Religiosi variorum ordinum, in numero non exiguo, contigit, ut unus ex-

eo genere sacerdotum , quos Curatos appellant, suæ fidei commissos haberet sexaginta numero, vel septuaginta pagos Indicos, in quibus ultra quadraginta habitatorum erant millia. Factum est igitur, ut populus iste antiquis superstitionibus adeòque idololatriæ eodem modo, quo antè adhæserint, neque mentem suam ad cœlestium rerum considerationem vel tantillum erigebant, neque à multitudine uxorum discedebant. Postremum incommodum hoc fuit, quòd primi religiosi , qui in novum orbem venerunt, Barbaros non singulos baptizaverint, unum post alterum, sed centenos, imò millenos, unde concurrentibus tot hominibus ad Baptismum, dubitatum deinde fuit, qui baptizati fuerint, qui non: sed & ipsi de quorum Baptismo constabat, à Polygamia non discedebant , cùm nescirent, quas ex uxoribus dimitterent , quas retinerent: nec quicquam in hac re consilii expediebant ipsi Doctores, magis incerti, quàm Auditores. Usq; adeo stupidi erant ipsi Sacerdotes. Confer *Histor. Iesuit. Hospin.* p. 139 ex Acosta.

[i] Ita orbis novi incolæ vulgo appellari solent, à feritate seu brutalitate, quam vocant, cujus quatuor faciunt species *Archont. Cosm.* pag. 295. *prima* est eorum, qui nullam habent neque de Deo, neque divinitate aut religione notitiam, & hi rursum inter se differunt. Quidam enim, quanquam sine Deo vivant , incantationi tamen & veneficiis dediti sunt, estque res miranda valde , reperiri homines , qui cùm neque Deum in cœlo , neque terra agnoscant, submittunt tamen se magis ac incantatoribus. Viden-

dentur hi mihi propè similes equis quibusdam, qui cùm suâ naturâ sint terribiles & ferrum ac ignem contemnant, ad levem tamen umbram cespitant & resiliunt, exterriti sono currûs aut rei alius ludicræ. Ad hoc genus referendi sunt Cichymicæ & Brasilienses. *Alterum genus* est eorum, qui speciem aliquam religionis habent, vel magis propriè loquendo, superstitionis, cujus tamen neque fundamentum, neque probabilitas ulla apparet: quin omnes eorum narrationes meræ sunt fabulæ & somnia. Huc pertinent incolæ Hispaniolæ Insulæ, & adhuc nostrâ memoriâ sunt indigenæ Insularum Salomonis. In *tertio censu* sunt, qui varios Deos, sive Idola colunt, neque tamen ullo modo ad summum Deum ad Creatorem perveniunt. *Quartos* eos numerabimus, qui non negant, summum Deum esse Creatorem hujus Universi; sed non solum Deum agnoscunt; quod fecerunt Cuscani in Peruano Regno. Primę & secundæ clafsis Barbari nullas omnino habent ceremonias, aut eas sine ulla solennitate. Tertii & quarti observant ritus legitimos, stabiles & solennes, ut Mexicani & Cuscani. *Secunda species Feritatis aut Brutalitatis consistit in victu sive alimonia*, estque rursum in duplici differentia. *Quidam* enim adeò bruti sunt, ut nec serant, nec metant, nec ullo pacto agrum colant: sed instar brutorum ea comedant, quæ terra suâ sponte gignit. Cùmque temperamentum hominis ferè sequatur nutrimentum, fit, ut ferino comedentes more, etiam parùm à feris absint. *Aliorum* brutali-

talitas in hocconsistit,quòd carnibus humanis vescantur, vel indifferenter omnium, vel hostium suorum duntaxat, quos bello ceperunt, quod illi fecere, qui Popayan & Mexicon incoluere. Popajanenses quidem solebant affigere domibus suis capita eorum, quos devoraverant, vel ingentibus cannis suffixa erigebant ut documento essent crudelitatis suæ. Alibi detractas hostibus pelles implebant cinere, postquam carnes devoravissent, easque de lacunaribus aut lignis suspendebant, aut deponebant aliis locis, reficiebant faciem interfecti cera, imponentes alteri manui hastile, alteri sagittam: quo quidem spectaculo vix quicquam horribilius fingi potest: & hæc erant aulæa, sive peristromata, quibus exornabant parietes domiciliorum suorum. Iidem hoc cepere consilium, exacturos se Hispanos sua terra fame & inopia rerum. Omissa igitur semente & agricultura, cùm fames non Hispanos hostes solùm, sed & ipsos Barbaros premeret, alii alios devoraverunt, & hac ratione Antropophagia apud Araucenses introducta fuit, cùm ante in usu non esset. Omnium tamen prodigiorum famam & fidem superare putatur, quod Incolæ vallis Notensis Popajaoensium finitimi fecere. Vagabantur Caciqui sive Reguli eorum per hostium agros, venantes non feras, sed mulieres, quas captas abducebant, quàm maximo possent numero. Has domi asservatas in eum duntaxat alebant finem, ut natos inde Infantes devorarent, & sanè vorabant eos, ubi decimum aut duodecimum annum attigissent. In valle verò Guacensi, non verebantur captivis suis,

vel

vel agnatas consanguineásque suas substernere, ut natis ex eo congressu liberis postea vescerentur: quo pacto, ipsos quoque captivos, patres devoratorum liberorum, mactabant vorabantque, cùm viderentur iam ad generandum inepti. *Tertius Feritatis & Brutalitatis gradus consistit in eorum nuditate*, quæ & ipsa diversimodè habet. Quidam enim nullum honestatis sensum habentes, ne partes pudendas quidem cooperiunt. Alii verenda quidem utcunque velant, cætera per totum corpus nudi. Tertii ad umbilicum usque tecti, inferiores partes nudas habent, atque ita videmus, eos omnes nuditatem suam ostendere, vel in toto, vel in parte. Nonnulli tingunt pinguntque cutem, vel quòd ita se pulchriores fore arbitrentur, vel in bello terribiliores, quidam perforatis labris, naribus & auriculis exiguos & nullius pretii lapillos aut annulos inserunt, pura ornatûs gratia, quod Brasilianos facere constat. Paucos invenies, qui toto corpore tecti sunt, sed pellibus ferarum aut belluarum marinarum, quod quidem non tam brutalitati, quàm duritiæ, ac ruditati tribuendũ est. *Quarta brutalitatis species ex eorum habitationibus apparet*, quæ mirum in modum variant. Qui barbariores sunt cæteris, alias ignorant domos, præter speluncas, cavernásque montium, aut excavatas arbores, quibus naturæ beneficio, sine humanâ industriâ, à ventis, pluviis & frigore facis defunduntur. Diem consumunt quærendo ciba-

ria,

ria, ingruente nocte nuda humus aut fortuitus cespes cubile præbet,ubicunque eos tenebræ oppresserunt. Est tamen inter hos forma quædam Politiæ alicujus, quanquam certa, fixàque domicilia non habeant, velut inter Tartaros sive Scythas, qui vivunt in curribus animalium pellibus tectis, & Arabes in suis Adjuaretis. Hi tamen propiùs ad politicam vitam accedunt,qui non tantùm certam habitationum formam observant,sed & locum,suntque qui habitant in villis, pagis, castellis, oppidis, domibus,vel contiguis,junctisque ac dispersis. Differunt autem hæc tria habitationis genera hoc potissimùm modo. Primi quærunt nutrimentum,quo eos necessitas aut occasio invitat. Secundi ducunt secum animalia jumentáque, unde dependet eorum vita, non mutantes habitationem, sed locum, pro ratione copiæ, aut inopiæ pabuli, quod quærunt. Tertii in uno, certoque loco habitant, eo conferentes alimoniam suam, cæterasque res necessarias. Et ut de Arabibus pergamus dicere,eorum nonnulli sub dio in campis ætatem agunt, sub tuguriis habitantes, & hi propriè vocantur Arabes. Qui in castris oppidisque degunt, alio nomine Mauri appellantur.

[K] Causam Conversionis προκαταρκτικὴν esse Regum Tyrannidem cujus subditi per conversionem tolerabiliorem quæsierint vitam, recenset *auth. Archont. Cosm.* pag. 289. Inter hæc primum locum tribuemus acerbo & Intolerabili Ingarum Mexicanorumque Regum dominatui, qui gravissimis oppresserunt plebem oneribus, ut eam non ho-

hominum, sed jumentorum loco habere viderentur. Nos quædam populi utriusque gravamina pressurásque indicabimus, unde de reliquis judicium fieri poterit. Ad novum igitur Regem nihil hæreditatis nomine perveniebat, ex omni copia, divitiis & pretiosa supellectile, quæ defunctus habuerat: sed oportebat eum novam sibi domum extruere, colligere aurum argentumque, vestes, instrumenta, mundum, adeóque omnia, quibus Rex opus habet, eratque nefas, eum ex defuncti bonis quicquam tangere, quæ omnia destinabantur ad usus pios sanctósque, ad fabricam templorum, alimoniamque Sacerdotum, conversa insuper domo, Regis in sacrarium, qui ex eo tempore in numerum deorum relatus colebatur. Erigebantur ergò ei statuæ, instituebantur sacrificia, festíque dies, tota ejus posteritas occupabatur in ceremoniis, aliisque rebus, quæ ad defuncti honorem facere videbantur. Hinc fiebat, ut plebeii assiduè distinerentur in auro colligendo, subruendisque terræ visceribus, in conficiendo panno ac re vestiaria: breviter, in coacervandis thesauris, cùm ab iis, quæ miseræ plebis industriâ jam ante collecta fuerant, pilum auferre nefas esset. Adde his operosissimam Templorum apud Pervanos struendorum rationem, cùm jam montes essent deprimendi, jam valles attollendæ, ad sternendam prægrandibus saxis viam, cùm jumentis destituerentur. Tambas appellabant ingentia granaria sua, quæ & armamentaria rectè dicere possis, cùm in iis servaverint instrumenta belli, juxtáq; alimoniam ad numerosissimam Ingæ aulam nu-

triendam erat autem hujusmodi horreorum publicorum magna per universum Regnum multitudo. Adde his vias publicas duas, incredibilis longitudinis, quia protendebatur utraque ad millesimum milliare & ulterius: una quidem ducebat per montes, altera verò per plana & campestria Regni. Aestimet mihi jam aliquis nō imperitus rerum, quanti id opus laboris fuerit, ob inter currentes rupes asperrimas, & solum profundè sabulosum, quæ difficultates, cum cæteris innumeris solâ humanarum manuum industria vincendæ erant, cùm destituerentur miseri instrumentis ferreis, jumentisque ac curribus ad trahenda onera Quis vel cogitatione assequi poterit, quàm laboriosa res fuerit, tam immania secare saxa, quadratam iis conciliare cubicámque formam, ea per longissima viæ spacia de loco in locum transferre, collocare in muro, jungere & adunare: hæc omnia sine ferro efficere, propemodum fidem superat: & tamen facta vidimus. Videtur tamen omnes has miserias, una Peruanorum superare calamitas, qui liberos suos ad sacrificia victimariis tradere cogebantur, quoties aut Inga languisset, aut magnum aliquod suscepisset negotium: ad quam infelicitatem accedebat, quòd Inga aut Cacico aliquo mortuo, ipsis vivis sepulchrum erat subeundum, mortis regiæ sociis futuris. Mortuo enim Guainacapa, ultra mille ex ejus domesticis partim trucidati, partim vivi terrâ obruti fuerunt, scilicet ne destitueretur apud inferos ministris famulisque. Idem cùm nescio qua de causa succensuisset populo cuidam inter Quiton & Pastum habitanti, jussit

jussit ex iis trucidari viginti millia, eorumque cadavera in propinquum conjici lacum, cui ab eo eventu nomē ruditum est, ut Aiarquacoca, id est, mare sanguineum vocaretur. Ratio autem, quæ Peruanos moverit, ut familiares suos, divitiasque cum defunctis sepelirent, hæc existimatur, quòd aliquando visi fuissent defuncti longo tempore circuire possessiones suas, quas præ cæteris rebus amaverant, ornati rebus illis una sepultis: & comitati domesticis suis, quod spectrum persuasit stolido populo, frui eos post mortem rebus dilectis, & indigere non servis tantùm famulisq;, verùm etiam auro argento, ac varii generis alimonia. Nec levius fuit populorum, qui antiquitus novam incoluere Hispaniam, jugum, sub Regum Mexicanorum dominio. Vltimus enim Rex, cui Motecumæ nomen fuit, legem tulerat, ne quis ex infima plebe faciem Regis intueretur, capitis constitutâ pœnâ. Iter faciens lecticæ insidens portabatur, vectus velut in curru triumphali ad omnes delicias facto, proceribus utrumque latus stipantibus. Habebat diversa palatia, aliis ad lætitiam, aliis ad luctum compositis; aliis ad alios casus, qui quotidie occurrebant. Erat huic Regi vivarium amplissimum, variis sepimentis interstinctum in quibus magnum alebat numerum omnis generis animalium ferarumque, ut & avium, cum piscinis amplissimis, aquâ marina partim, partim dulci ac fontana plenis, in quibus piscium incredibilis copia. Huic autem vivario ingens venatorum, aucupum, servorumque destinata erat multitudo: transigebatque Rex potissimam anni par-

tem inter has delicias. Hæc tam intolerabilis servitus, & impotens Barborum Regum dominium promptos fecit hos populos ad recipiendam fidem Christi, quòd inde sublevationem aliquam non vana spe animis concepissent: erantque ii præ cæteris parati, qui quàm maximè oppressi erant. Quid nos jam de multo graviore Diaboli jugo dicemus? Diximus in superioribus, ubi de Mexicanorum cultu & Religione disseruimus, quoties homicida ille Spiritus miseris his humana imperaverit sacrificia, & quàm crudelibus modis calamitosos illos trucidari jusserit, ut non tam mortem cruoremque eorum sitivisse, quàm dolorem genusque mortis desiderasse videri posSit. Hæc etsi superiùs persecuti sumus, unum tamen etiam adjungemus, quòd mirè huc facit. Sacerdotes Idolorum & sacrifici, captata occasione adibant Reges Principésque, querentes, Deos tantum non mori fame, Regumque in hac inedia exposcere opem. Continuo mittebantur à Rege Legati ad Principes, qui exposita hac Idolorum necessitate eos monerent, conscriberent milites ad suscipiendam aliquam expeditionem belli, ut nacti captivos, eos immolare possent. Sic igitur cœpto bello ventum est ad manus. Vnicus Mexicanorum in eo bello scopus erat, ut quàm plurimos hostes vivos caperent, quos postea Idolis suis sacrificarent. Neque verò novus Rex Mexicanus diademate cingi poterat, nisi priùs confecto aliquo bello, magnum victimarum numerum ad duxisset. Postremo perosi Mexicani humanorum sacrificiorum multitudinem, & nimiam Diaboli crudelitatem

tem, cui ferendæ pares non ampliùs erant, non tamen inveniebant, quo pacto huic rei obviam irent: hic commodum Christianæ fidei eis illuxit præconium, quod cùm plenum esset mansuetudinis & clementiæ, & omnia mitia polliceretur, Evangelium magnâ animorum lætitiâ & promptitudine ab iis exceptum fuit. Sed & Mechoacani audita fama Evangelii, misere ultrò Legatos ad Ferdinandum Cortesium, qui paulò antè Mexicon urbem oppugnatione ceperat, orantes, ut in suam Provinciam mitteret Leges suas, cum Interpretibus, qui docerent populum: omissuros enim se lubenti animo priores illas nequitias cum tanta crudelitate conjunctas. Narrat Iosephus à Costa rem memorabilem: adstitisse aliquando Hispanos milites, crudelis ejusmodi sacrificii spectatores: ibi adolescentem quendam, cui jam scisso pectore cor fuerit evulsum, pro mortuo de summis scalis præcipitem datum, Hispanorum linguâ, clarè eos allocutum dixisse hæc verba: Cavalleros, muerto mehan, quod est: O Equites, interfecerunt me: quod quidem prodigium multum horroris & commiserationis apud Hispanos genuerit.

[l] Habebant enim & Indi 1. *ceremoniam theatricam*, à Missa non multum abludentem. Nam apud Cuscon (*Archoni. cosm.* p. 287.) Pervani Regni caput, sacerdotes solis appetente certo quodam festo, ex farina Mayzi frumenti Indici cum sanguine alborum arietum, eodem die mactatorum, massam pinsebant & subigebant, ex qua coquebant placentulas. Hoc facto ex diversis Regni Provinciis infi-

niti confluebant homines ad Regiam Cuscaniam, distribuebaturque singulis particula quædam per Sacerdotes: vocabantque hoc Sacramentum confœderationis & unionis eum Inga Rege. Qui panis illam buccellam percipiebant, magna id faciebant reverentia, promittentes sanctè, se nunquam non honorificam Ingæ facturos mentionem, sed neque sinistri quidpiam de illo cogitaturos. Soli in super se omnem per totam vitam habituros reverentiam cultumque, cujus voti jam porrectam micam testem intra viscera sua reciperent. Agitabatur autem hoc Festum bis quot annis, Augusto & Decembri mensibus, quo tempore placentarum istarum frustilla ad omnia templa totius Regni mittebantur, ut ibi distribuerentur populo, qui ad Cuscon non fuerat. Cacozelia tamen Mexicanorum etiam plus admirationis habere videtur. Biduo antequam solemne Vitzlipuzlii festum agitabatur, quod Majo mense fiebat, virgines cultui consecratæ pastam faciebant ex farina frumenti Indici, cum Blito herba & melle. Ex massa illa fingebant Idolum panaceum, ad magnitudinem ligneæ statuæ, quæ in Templo erecta visebatur. Hanc imaginem farinaceam feretro impositam ferebant Sacerdotes humeris, insequente populo magnis passibus. Ad hunc modum circum arva & campos magno confecto spacio, revertebantur ad Templum. Veniebant huc paulò post vestales virgines, albis amictæ mundissimisq; stolis, ex cubilibus suis spiras de tosto Mayzo & Blito herba factas efferentes. Has ossium grandiorum forma pistas adolescentibus tradebant, qui eas ma-

magna strue ante Idolum congestas ossa & carnem Dei sui Vitzlibuzli nominabant. Ibi demum visebantur Sacerdotes, ac cæteri Templi ministratores, flameis pulcherrimis, ac versicoloribus induti, ornati capita sertis, & colla corollis ex floribus concinnatis conspicui; hos deorum dearumque varia sequebantur simulachra. Sacrifici choreas agitantes, & nescio quæ carmina concinentes circum spiras illas saltabant, easque hoc pacto consecrabant, scilicet ut caro & ossa Dei sui fierent. Hinc producebantur immolandi captivi, & ad eum, quem supra exposuimus, jugulabantur modum, Peractis his, allisque Ceremoniis, Presbyteri Idolum panaceum, habitu sueto exutum, confringebant, & cum spiris consecratis in frusta plurima redigebant, quæ distribuebantur populo, magna cum venerationis specie ea recipienti, nec dubitanti, carnem & ossa se Dei sui percipere. Idem mendaciorum pater etiam in Confessionis ritu Romanæ Ecclesiæ consuetudinem æmulatus est. Erant enim apud Pervanos, majores minoresque pœnitentarii, quorum distincti erant gradus, gravioribus delictis superiorum cognitioni reservatis. Habebatur autem crimen ingens, si quis peccata admissa sacerdoti non ad unguem revelâsset: quam rem si Confessarii deprehendissent, multis verberibus in pœnitentis fraudem animadvertebant, impacto in humeros ejus acuto lapide, donec secreta animi proferret. Persuasum enim erat populo, omnium, quibus torquerentur, ærumnarum, ac imprimis morborum originē, à solo peccato esse. Sed & aliquan-

do Magorum & veneficorum opera confitentium rimabantur conscientias. Imprimis autem ægrotante Inga universus confitebatur populus, ut hoc pacto saluti languentis consuleretur. Peccata ferè erant crassa illa, homicidia, furta, adulteria, neglectæ Templorum, festorumque solemnitates, sinistra de Rege judicia, & inobedientia erga superiores. Ipse Inga, non Sacerdotibus, sed Soli tantùm confitebatur, qui delicta sua ad Viracocham deferret, & illorum veniam ab eo impetraret. Confessus Inga, vivo se abluebat flumine, dicens: ego quidem Soli peccata mea confessus sum: hic verò fluvius ea excipiens in mare deferat, æternumque demersa occultet. Quin & S.S.Triados hæ gentes aliquo pacto pinxisse Mysterium videri possint: tres enim solis venerabantur statuas: unam quidem Solem Patrem, alteram Solem Filium, tertiam Solem Fratrem vocantes: quod idem quoque in Tonitrui Dei sui triplci faciebant imagine, Patrem, Filium & Fratrem nominantes. Populi qui circa S. Crucis Montanæ oppidum longè latéque habitant, quanquam casus quosdam observent, quibus futurum matrimonium, ne inter nubentes coalescat, impediri potest: si tamen id jam contractum sit, quantumvis illegitimum, dissolvi iisdem legibus minimè potest.

[m] Cujusmodi est, 1. *Ignorantia Linguæ*, de qua *Iesuita Pimentia*, Epist. 14. *Nostra*, inquit, *societatis Pater Franciscus Corsi sic scribit ad suos: Totus, inquit, sum in Persico Idiomate addiscendo-*

discendo. Id. p. 80. Quid autem ad conversionem attinet, vitio meo, utpote Idiomatis ignaro, inquit Pater Fernandus, parùm effectum est. Acosta lib. 1. de procur. Ind. Salut. c. 2. *Ferunt,* inquit, *olim septuaginta linguis confusum fuisse genus mortalium: at Indi septingentis & eo amplius inter se discrepant linguis.* Lib. 4. c. 8. *Quæ ex re prædicando verbo DEI impedimenta nobis gravia fiunt.* Lib. 5. c. 2: *Quid? quòd confessiones sæpe ita faciunt, ut neq. Indus intelligat Sacerdotem, neq. intelligatur ipse quid dicat.* Ipse Xaverius, libr. 3. Epist. 5. *Si,* inquit. *nos linguam calleremus Japponicam, non dubito quin plurimi fierent Christiani. Nunc quidem inter eos tanquam mutæ statuæ versamur, multa enim illi de nobis & dicunt & agitant, ad quæ obmutescimus, patrii ipsorum sermonis ignari in præsentia linguæ hujus percipiendis elementis repuerascimus.* Et iterum clarius Acosta lib. 4. c. 3. *Accusant nostri Indorum tarditatem, ad capienda mysteria fidei, frustra in iis docendis tempus teri: deniq. post annos jam quadraginta ab Evangelii ingressu, in tam immensa turba*

vix quenquam, qui Symboli duo capita intelligat, quid Christus sit, quid vita aterna, quid Eucharistia vel crassè agnoscat, reperiri: pecudes potius habendos, quàm homines. Verùm, qui ista jactant, respondeant mihi quâ diligentia isti erudiantur. Recitant illis bis, térve in hebdomada Symbolum & preces, idq; Hispanico Idiomate: jubentur deniq; Hispanica hac discere, quorum ne Syllabam quidem intelligunt, & pronuntiant ridiculè. Vulgaris tamen & tritus doctrina tradenda iste est modus, ubi exquisitiùs res agitur: Sacerdos sermone Indico composita quadam in Catechismi formam recitat, cùm tamen ille lingua Indica prorsus est infans: quòd si peritus sit, quod rarum est, tamen mysteria fidei, neq; explanat; neq; verò satis novit: Quis verò unquam Catechista rationē auditorū exegit? Deniq; perinde Indis doctrina traditur, atq; cùm à mendicis stypis colligenda causas precationes aut versus aliqui cantillantur, qui illud tantum spectant, ut dicendo ipsi ad finem usq; perveniant carminis: utrum verò auditores vel attendant, vel de-

delectantur, pecunia jam accepta, non ad modùm curant. Tota igitur Catechizandi ratio umbratilis & ludicræ similis. Atque sic belli isti homines miraculis ubique Indicis pugnant, reformatos transfossuri. At ubi secum habitantes scrinia pectorum suorum aperiunt, vident id maximè sibi deesse miraculum, quo veri Apostoli in mundum mittendi, cælitus Pentecostes die erant instructi, donum linguarum, quo sine omnis institutio vel nulla est, vel perfunctoria.

2. *Hispanorum Tyrannis*, de qua lib. extat. Episcopi, *Don Bartholomæi de les Casas*, ad Philippum Hispaniæ Principem, qui & Belgicè Amstelodami an. Ch. 1638 prodiit. Speculum est sævitiæ & truculentiæ Hispanicæ in Indos eo usque exercitæ, ut ad tartara cum cæteris, descendere, quàm Hispanorum cælum adire maluerint. Exemplum occurrit magni cujusdam Principis, seu, ut vocant, Cacique, p. 20. Igni tollendus monebatur à Franciscano quodam, ut Christianorum sacra amplecteretur. Ita enim fore ut infernalibus cruciatibus exemptus angelico remigio in cælum subveheretur. *Ecqui, rogat Indus, illi sunt calicolæ? Christiani? Imò, respondet Monachus. Habeant isti sibi cælum hoc, mihi cum inferis habitate magis volupe erit.*

3. *Morum pravitas, & dissoluta vita. Acosta* lib. 4. c. 5. *Solent plurimùm Indorum conversionem retardare pessimi exempli mores. Rectè*

ctè & prudenter scripsit Polus, rerum Indicarum prudens indagator, tribus de causis tam multo tempore tam modicum promovisse Evangelium. Primum quòd exempla prava nostrorum hominum fidem prædicationi Evangelicæ derogârit. Item: *Præclarè ageretur cum rebus Indorum, si sacerdotum ea saltem modestia esset, ut non solutioris vitæ licentiam quærerent.*

Sectio V.

De

JUDAISMO.

I. Ad tria universa Historia Judaica commodè revocati potest capita, *Politiam, Ecclesiam & Scholam.*

II. *Politia* Judaica profligata ubique jacuit & prostrata. Ægre Principes & Magistratus nonnulli Christiani genti recutitę, notis licèt & [a] characteribus distinctæ, locum inter cæteros subditos concesserunt. Et quibus vel lucri amor, vel conversionis spes tolerantiam

tiam Judæorum commendavit, in offenſam [b] aliorum haud obſcurè incurrerunt. Reliqui per Europam Proceres graviter in Iudæos, vel ſcelerum inſimulatos & convictos, vel à Chriſtianiſmo alienos graviter ubiq; animadvertebant. Unde tot in [c] Hiſpania, [d] Ungaria, [e] Polonia, [f] Italia, [g] Germania [h] Portugallia in eos decreta vel exilia vel ſupplicia.

[a] Id quod & à Bened. XIII. & Baſileæ in Concilio ſeſſ. 19. decretum (Bzov. an. Chr. 1434. S. 219. vide) & à Venetis effectum fuit. Qua de re *zem. Dav.* P. I. p. 60. *Elias Germ.* in Tiſ. Rad. Carcum. *Hinc eſt*, inquit, *quòd pilei, quos Judæi geſtant in provincia Venetorum vocantur Kobaim Carcumim i.e.* pilei Crocei ſeu flavi. *Atq; ego ſignum feci, ſecundùm numerum minorem, anni quo geſta hæc ſunt, locum videlicet Jeſajæ c. 61.* Col roehæm Iaccirum, i.e. *omnes qui viderint eos, cognoſcent eos.* Vbi *roehæm* per Gematriam efficit 256. & *Iaccirum* deſignat carcom. Videantur & notæ ad rad. *Kimchii* in voce Carcom.

[b] Certum enim eſt, nunquam defuiſſe, quibus hæc judæorum inter Chriſtianos tolerantia fuerit

fuerit improbata. *Doctores Vienenses*, in Passionali p.m.93. graviter in eos, qui vel familiariter cum judæis conversabantur, vel patrocinium eorum suscipiebant, sunt invecti. Ita, cùm Emanuel Portugalliæ Rex judæos, plerosque jam servos, dimitteret liberos, tutóque commorandi copiam faceret, Reges Castiliæ per literas eum monebant, ne gentem sceleratam, Deo ac hominibus invisam, consistere in Portugalia sineret; *Bzov.*an. Chr. 1496. Sect. 16. *Emanuel tamen*, ut idem refert, *rem maxima consideratione dignam esse dicerent, in consilio, non esse gentem illam ejiciendam, quam Pont. Max. in Romana Ecclesia civitatibus habitare permitteret. Quo exemplo etiam dicebant à multis Italiæ civitatibus, ac multis præterea Christianis Principibus non solùm in Italia, sed in Germania & Pannoniis, & quibusdam aliis Europæ regionibus esse judæis habitandi & negotiandi facultatem. Præterea illis expulsis, non continuò perfidiam ex eorum animis expelli. Ubicunque enim impia gens pedem poneret, eadem sceleris vestigia relinqui. Non esse autem hominis sapientis, magis scelere in uno loco, quàm in alio conflato permoveri. Deinde si judæis in Africam (quod futurum nemo dubitabat, si fuissent è Portugalia ejecti)*

tra-

trajicerent; omnem spem, qua de eorum salute haberi potuisset, incidi. Inter Christianos enim, multi ex illis Christianorum familiaritate, & exemplo atq; disciplina illecti, se se ad Christi nomen adjungebant; quod inter homines Mahumetana superstitione contaminatos fieri haud quaquam poterat. Non esse præterea utile Reipub. ut hac gens pecuniam, quâ multi ex illis abundabant, ad Mauros asportaret, & artibus, quas à Christianis acceperat, hostes Christianorum instrueret, quibus possent Christianis, non mediocre damnum inferri. Alii contra disserebant, non sine causa fuisse, gentem illam expulsam è Gallia, & è multis Germaniæ locis, & ex Aragoniæ & Castellæ regnis; sed quia fuisset à Principibus, qui non pluris vectigalium amplificationem, quàm religionis amplificationem faciebant, explorate cognitum, tentari ab ea simplicium hominum fidem, Christiq; nomina sanctissimum indignissimo convitio maculari, multorúmq; animis ex eorum consuetudine, pestiferis erroribus contaminari, luémq; ad rusticanorum hominum perniciem serpere.

Præ-

Præterea non esse sapientis quicquam iis credere,qui hostes Christiani nominis sunt, nullaq; religione impediri queunt, quò minùs omnia arcana, quæ investigari possent, hostibus aliis indicent, salutémq; Christianorum pecunia prodant. Quòd si de commodis agendum esset, multò certè commodius esse, gentem ad fraudem natam, antequam manus vectigalium visceribus afferret,cum illis tantùm bonis, quæ habebat, expelli,quàm,postquam omnes regni opes in potestatem suam redigeret, tanta præda loculpetatam dimitti. Tunc enim ea tantùm asportaturos,quæ aliunde convexerant. At si diutius in regno manerent,fore,ut multos mortales bonis omnibus, fraudibus & dolis, quibus multum valebant,everterent. Hanc sententiam secutus Emanuel,statuit,ut omnes judæi atque Mauri, qui Christi religionem profiteri nollent, è regni finibus excederent. Refertur aliàs,de Portugaliæ Regibus,quòd magno sæpe judæos prosecuti fuerint amore, adeò ut à secretioribus quidam illis fuerint consiliis. Commemorat *R. Gedal.* in Schalsch. Iakk. p.63.a. Principem , Don - Iosephum Olisyppone agentem Regi ita in deliciis fuisse, ut eum in numerum con-

conſiliariorum ſuorum retulerit. Mortuo Alphonſo ſucceſsiſſe Iohannem, qui eundem Iudæo probaturus amorem, dignitatem ei priſtinam confirmârit Die autem quodam vocato ad ſe Iudæo dixiſſe: Iubet me ſingularis ille in te tuosque amor de tua populiq; tui ſalute eſſe ſolicitum. Autor igitur tibi, totique familiæ tuæ ſum, ut ſacra veſtra muteris, certò perſuaſus, tuum reliquos per univerſum regnum Iudæos exemplum ſecuturos: Video enim te principem inter eos eſſe. Sed cùm parere tenuiſſet, gratia Regis excidit, ſedéque mutata in Italiam conceſsit. Hanc, ſcribit author, Hiſtoriam fusè recenſeri in Geneal. Iachiadarum.

[c] Qua de re P. *Paulus Venet.* Hiſt. Inquiſit. p. 24. Verba ejus ſequenti ſectioni commodiùs reſervantur. Et *Geneb.* p. 727. breviter. *A. Ch. 1474. Iſabella & Ferdinandus V. expugnato regno Granatenſi, Saracenos Hiſpania penitus exterminârunt. Judæos vel Chriſtum agnoſcere, vel regnis ſuis exulare coëgerunt.* Edictum iſtud nova Thomæ Turre cremata Dominicani, Inquiſitoris fidei Generalis, authoritate, amplius aſtrictum erat, menſe Aprili, piis omnibus vetantis cum ea gente commercium, gravique ſupplicio ſancientis, ſi quis decurſo præfixo tempore, victu aut alia re quapiam eos homines juvaret. Sic innumera Iudæorum multitudo mari ex Hiſpania ſolventes tum Africam, Italiam, & Orientis Solis oras tenuerunt; *Mariana* l. 26. c. 1. *Bzov.* an. Chr. 1494. S. 39

*Navel.*Gener.50.p 299. *Hoc anno 1492.expulsi sunt Hispania centum & 22.millia familiarum Judaicarum,edicto Regis dato, ne aurum vel gemmas è regno tollerent, sed commutatione bonorum suorum merces & alias res utpote pannum, vinum & hujusmodi, secundùm debitam æstimationem abducere possent, ubi quilibet Judæus transfretando coactus est Regi solvere duos Ducatos, promulgatúmque fuit, quòd si quis Judaorum non abiisset in termino iis præfixo, is corpus & bona perderet.* Meminit hujus exilii *Dav. Canc.*P.1.pag.60 b. vocat *ejectionem magnam*, qua innumeri solum, plurimi etiam religionem mutârint. Scribit calamitatem illius temporis ne quidem exprimi posse. Plura habet *Schebh. Jehuda.*p.38.39. 40.Tumultus etiam a.D.1472.per urbes & oppida Hispaniæ concitati sunt, in eos, qui ex Iudæorum sanguine prognati erant.profunda homines avaritia fraudéque.Initium factum Cordubæ: ferro, rapinis, incendiisque in miseram gentem sævitum, furente populo, nullo supplicii metu. Numinum iram prudentes interpretabantur, ob abdicata passim ex arcano,quæ ante susceperant Christianorum sacra. Cordubæ exemplum alia oppida,& urbes Betticæ secuta sunt. Vis major in Giennium incubuit Irantius, Magister equitum gentem calamitosam ab injuria vindicare ausus,seque furenti populo

op-

opponere, magnam invidiæ flammam apud populares accendit. Ita facta conſpiratione ad aras ſacris operantem crudeliter obtruncârunt. Theraſia uxor, & filii vix arcem tenuerunt Andreas Cabrera, cui theſauri cum arce Segobienſi à Rege Henrico concrediti erant, tumultum in eandem gentem concitatum, atque ejus inprimis capiti minitantes populares quaſi miſeros tegeret, vix arte & induſtria pacavit; Bzov. a. Ch. S. 6. Maria.

[d] Tyrnaviæ cumprimis a Ch. 1494. Cauſam enarrat Bzov. S. 39. *Duodecim, inquit, viri, cùm duabus mulieribus ingenuum adoleſcentem Chriſtianum occultè captum, atque in proximas ædes abductum, obſtructis repentè faucibus miſerè ſtrangulârunt, & apertis venis ejus ſanguinem, dum animam ſenſim & ſingultim efflaret, partim abſorbuerunt, partim aliis aſſervârunt; corpus autem in partes diſſectum, membratim humi defoderunt. Cùm adoleſcens diu à parentibus quæſitus, nuſquam appareret, ſatiſque conſtaret, eum pridie in vico Judæorum verſatum haud poſtea fuiſſe conſpectum, legitima in Judæos quæſtio conſtituta fuit. Lictores in eorum ædes immiſſi, deprehenſis recentibus cruoris notis, dominum cum tota familia comprehenderunt. Mulieres in quæſtionem*

abrepta, metu tormentorum adactæ, totam indigni facinoris seriem confessæ sunt. Earum testimonio convicti reliqui, Palatini jussu, qui præfectus urbis erat, omnes magno ad id excitato in foro incendio conflagrarunt: alii, qui minus videbantur obnoxii, magno pecuniæ numero multati sunt. Cùm autem è senibus causas tanti patrandi facinoris per tormentorũ cruciatum eruerent, quatuor eas esse dixerunt, quibus Tyrnaviæ tum, & aliàs sæpe in aliis regionibus, eo se Judæi flagitio astrinxissent. Unam, quòd ità majorum authoritate persuasum haberent, Christiani hominis sanguinem, præputiis in circumcisione appositum sistendo sanguini opportunum esse remedium. Alteram quod eundem ad conciliandum inter amorem plurimum valere, in cibo datum, existimarent. Tertiam quòd, cùm viri ac mulieres æque fluxu menstrui laborarent, sanguinem Christiani hominis opertum idoneam ad id morbi medicinam expertierant. Quartam, ut vetus apud se, sed reconditum decretum exequerentur, quo quotidianis sacrificiis in aliqua regione Christianum Deo

san-

sanguinem libare coguntur, quo factum esse dictitabant, ut in eum annum sors Judæis Tyrnaviensibus obtigisset.

[e] Cùm enim cruciatorum quidam, Turcicum bellum secuturi Cracoviæ convenissent, re inter se communicata, impetum in Iudæos faciunt, effractisque domorum foribus facultates eorum diripiunt, ac ne cæde quidem abstinent. Cæsi ex utroque sexu Iudæi triginta fermè, cæteri in vicinam Iohannis Tencinii Castellani Cracoviensis domum confugerunt; *Crom.* lib. 25. *Bzov.* a. Ch. 1464. S. 44.

[f] 1. Apud *Mottam* oppidum, quod est in finibus Fori Iulii Iudæi puerum trucidarunt, pro quo tres eorum Venetiis captivi missi fuerunt, & atroci supplicio concremati sunt: *Naucl.* Gen. 50. p. 294. b. 2. De *Simone* puero Tridentino consulatur idem *ib.* & *Fascic. temp.* pag 90. a. Historiam prolixo programmate apud *Bzov.* an. Ch. 1475. S. 13. ita narrat *Ioh. Mathias Tiberinus*: *Johannes Matthias Tiberinus, Liberalium Artium, & Medicinæ Doctor, magnificis Rectoribus, Senatui, populóque Brixiano salutem. Rem maximam qualem à passione Domini, ad hæc usq; tempora, nulla unquam ætas audivit, ad vos scribo magnifici Rectores, civésque præclarissimi; quam nuper his diebus elapsis Dominus noster Jesus Christus, humano beni-*

gnè misertus generi, tanto tamque horribili scelere stomachatus, tandem produxit in lucem, ut Catholica fides nostra, si qua in parte debilis est, fiat tanquam turris fortitudinis, & antiqua Judæorum rabies toto ex orbe Christiano deleatur, & de terra viventium, eorum penitus memoria pereat. Audite qui regitis populos in auditum scelus, & pastorum more fidelium vestris populis invigilate. Expergiscantur habitantes terram, & videant, quales in sinu proprio viperas nutriant. Crudeles Judæi non solùm Christianorum res, rabiosâ usurarum fame consumunt, sed in capita nostra, perniciémque conjurati, filiorum nostrorum vivo sanguine pascuntur, quos atroci in Synagogis suis affigunt supplicio, & instar Christi crudeli funere jugulant. Nuper in civitate Tridentina, quæ versus Aquilonem Italiam à Germania, Lavisio flumine interlabente, disterminat: ea in regione, quæ ab Athesis ponte recedens, versus castellum à læva protenditur, tres Judæorum familiæ consedebant, quarum capita fuere Tobias, Angelus, & Samuel, apud quem senex quidam moraba-

batur, Moyses nomine, quem venturi Messiæ tempus, & horam prophetico spiritu scire decantabant. Hi ea in hebdomada, quam nos Christiani sanctam appellamus, die Martis, duodecimo Calendas Aprilis, anno incarnati Verbi septuagesimo quinto, supra millenum, quatercentenum convenerunt in domum Samuelis, ubi Synagoga & eorum templum, spectandi gratia viventem vitulum, qui ad eos ea luce, de Livigi pago delatus erat. Et cum inter se plurima vario sermone conferrent, Angelus hanc rabido fudit de pectore vocem: In ista parasceve, & carnes, & pisces abundè nobis sunt, unum tantum nobis deest. Respondit Samuel: Et quid tibi deficit? tunc conjectis oculis, ad invicem taciti omnes intellexerunt, quod de immolando Christiano infante loqueretur, quem in contemptum Domini nostri Jesu Christi mactant atrociter, & ex hausto sanguine vescentes in azymis suis, à fætore, quo graviter olent, Christiano se cruore præservant: huncq́; suum appellant Jobel, id est, Jubilaum. Sed annuebant, cautiùs eloqui oportere, propter servos, qui ob instan-

tem Parasceven, diversis impediti ministeriis, nunc huc, nunc illuc discurrebant. Postero autem die, cùm omnes in Synagoga convenissent, consultabant, quonam in loco possent illum aptiùs occidere. Tobias, & Angelus in domibus suis, earum ob angustiam fieri recusabant, propterea, quòd exiguo in loco, difficile esset, à pueris tam vastum facinus abscondere, sed propter rerum omnium commoditatem, & amplitudinem loci melius apud Samuelem fore asseverabant. At ubi sic decrevissent, disputabant, quo possent ingenio masculum infantem surripere. Dúmque inter se diversa opinione contenderent, Samuel ad se servum suum Lazarum jussit accedere. Coram quo statim cùm adstitisset, Lazare, inquit, tibi præstare animus Christianum puerum furari, & nobis illum tradere, centum ilico te donabimus Philippeis. Ad quæ responsum paucis ita reddidit ille. Res hæc Patres venerandi, maximi discriminis est, eam ego penitùs tentare recuso. Et confestim exiens de templo, collectis sarcimulis suis, ad alias terras commigravit. Die autem Jovis omnes in Synago-

ga

ga congregati, ad Tobiam dixerunt: animadvertimus, neminem plus votis noſtris poſſe ſatisfacere, quàm te. Verſaris enim quotidie cum Chriſticolis, & pene omnes tibi familiares ſunt. Faciſe potes unum intercipere, quia nemo, cùm per civitatem obambulas, in te advertit. Dabimus operam profectò, ut tibi multa bona à nobis ſemper accedant. Negat Tobias, & periculum in negotio multis aſſignat rationibus. At illi ſuis hunc execrationibus adſtringunt, & niſi pareat, minantur ſe illi perpetuò interdicturos Synagoga. Tobias ergò videns omnes in eum conſpiràſſe, & præmium jam ſibi fore propoſitum auri cæcâ cupidine captus: Aggrediar, inquit, patres libenter provinciam hanc. Verum, ut noſtis, pauper ſum ego, & ad commodè vivendum ars mea non ſufficit, ſunt & plures mihi filioli, eos, & me vobis amicè commendo. Reſponderunt omnes; Adfer puerum huc, nulla enim unquam erga te nos arguet ingratitudo. Tunc ad Samuelem converſus proditor, inquit. Nulla clave poſtes tui concludantur, ut ſi mihi quisquam opportunè contigerit, intrò poſſim

illum leviter impellere. Et transactis vesperis egressus, cepit totam viciniam solus obambulare transiénsque per viam, quam fossarum vulgus appellat, sese usq; ad plateam celeriter transtulit. At ubi commodè reperit neminem, flexit iter properè, simul & vestigia retrò observata legit. Postea, quam locum illum attigit, quem fossatum vocitant incolæ insignem puerum antè fores patris super ligno sedentem conspexit, nomine Simonem, qui nondum viginti novem menses natus adeò formosus erat in cunctis, ut in eo non comprehenderetur, quod jure reprehendi posset. Et accedens, lustrat neminem in puerum advertere. Porrigit digitum Tobias blandus infanti. Speciosus puer benignus ut erat, & facilis, candida manu capit molliter indicem.

Procedit, sequiturq; puer non passibus æquis.

Cúmque genitoris sedem pertransisset proditor, rabida, dextera pulcherrimam manum prensat infantis, & nunc illum trahit, & nunc mollia terga pulsans, genibus impellit. Tunc respiciens puer cæpit cum lachrymis pios extollere vagitus, & dulce matris

tris invocare nomen. Exanimatus ilicò proditor, denarium extrahit argenteum, & porrigens infanti, illum blando sermone compescuit. Posteaquam ad extremum viæ pervenit carnifex, omnia ritè collustrans, cerdonem à sinistris conspicit consuentum. Ibi exanimatus, ilicò gressum continuit, donec aliorsum tandem lumina flecteret artifex. Tunc occasionem nactus, celeri gradu viam pertransiens, in domum Samuelis intrusit infantē. Hic Samuel, veluti signis expectans ad sanguinem, corripiens puerum, ocyùs in suum thalamum sustulit. Prætereo hic quanta tunc dracones illi sunt affecti lætitia. Ululabant siccis faucibus super Christianum sanguinem. Et ne puer, peregrino loco deterritus, clamorem effunderet, alii porrigebant uvas, alii poma, alii res alias, quibus ut plurimùm infantes delectantur, donec silenite puero, dies se cum nocte conjungeret. Interea genitrix ejus Maria, puerum ut vidit abesse, nec solito more apud vicinos illum offenderet, percusso pectore, unà cum conjuge Andrea, totam per civitatem explorabat infantem. Pueri, & omnes, è quo-

quorum labris sæpe Spiritus Sanctus eloquitur, illum apud Judæos inquirendum asserebant. Futurum enim, ut eum rapuissent Judæi, & in Christianæ fidei opprobrium in cruce suspenderent. Et nisi de medio nox repentè via abstulisset, ad Judæos vertissent iter. Unde collapsis tenebris impulsi, flentes amarè, domum sese receperunt. Tempus erat, quo prima quies humana reficit pectora, atq; quiescebant voces hominumq;, canumq;. Tunc crudelis Moyses unà cum reliquis atrocissimis Judæis, benignum illico deprecantes infantem, ingressi sunt vestibulum, qui cum primis Synagogæ foribus adjungitur; ibiq; in scamno juxtà caminum residens, puerum suis super genibus excepit. Porrò circumfusiones, vestem eum ad umbilicum, & cubitos usq; versâ ordine detraxerunt, colligentes, flentesq; tunicam succinxerunt lateri, ita, ut à femore usque ad talos detractis caligis nudaretur, & apprehendens sudarium Samuel, quod ejus pendebat à cingulo, collóque circumvolvens, comprimebat puerum, ne vagitus effunderet, alii verò manus, pedésque continebant.

Tunc

Tunc evaginato Moyses cultro, summum virgæ perforavit infantis, correptaq; facie, caput maxillam dextram juxtà mentum dilaniare, & particulam carnis abscissam in parato ibi cratere reposuit. Colligebant adstantes sacrum sanguinem, eo alterno ordine forfice porrecta, quilibet sibi frustulum vivæ carnis excindebat. Sic fecerunt omnes primi, donec vulnus ovi rotunditatem multùm excederet. Et si quando cedente laqueo puer gutture perstrepebat, admotis crebrò manibus ad os, illum crudeliter suffocabant. Hoc Moyses ita peracto dexteram tibiam confestim elevavit infantis, eamq; suis super genibus statuens, aggreditur exteriorem partem, quæ inter cavillam, & cruris musculum interiacet, similiter eodem ferro convellere, & capta forfice vicissim carnem vivam, vivo cum sanguine lacerabant. Postmodum sævissimus senex ille, tanti sceleris caput, semimortuum erigens infantem, petiit Samuelem à sinistris pueri secum considere; & uterq; sanctissima illius brachia, instar crucifixi violenter extendentes, hortabantur reliquos, ut sacrum illud

lud corpus, duris acubus infoderent. Collecti ergo omnes circum incipientes à vertice, usq. ad plantas, illum densis ictibus perforabant, dicentes. Tolle gessemina elle parchiefille passiscen pegmalen, quod est : Sicut Jesum Deum Christianorum, qui nihil est, trucidemus istum, sic inimici nostri confundantur in æternum. Jam plusquam per horam miserandus puer terribili duraverat in supplicio, & interdicto spiritu, collapsis viribus deficiebat, attollens graves oculos in cœlum, superos advocare videbatur in testos, & inclinato capite, sanctum Domino reddit spiritum.

Purpureas veluti cùm flos succisus aratro,
Languescit moriens, lapsoque papavera collo,
Demisere caput pluviâ cùm fortè gravantur.

Tunc Moyses, & omnes reliqui oculos, & palmas elevantes in cœlum agere gratias Deo, quòd de Christianis, vindictam simul, & Sacrificium obtulissent, relictóq. illic corpore, cum plausu, & clamore maximo summa

ma per tecta discurentes, ineffabilem lætitiam se percepisse demonstrarunt. Et descendentes ad cænam servis præcepit Samuël, ut sub cadis vinariis illud occultarent. Timebant enim proclamationes antistitis, & crebrescente in eos magis, magisq; famâ, ne furore populi capti, & cæsi, ad torturam subitò traherentur. Altero die, qui passionem Domini cunctis in Christum credentibus ad memoriam revocat, restrictis labentibus in urbem fluviis, parentes infantis unà cumcohorte prætoria, ubicunq; quærentes, non invenerunt eum. Die autem Sabbati convenientes Judæi in Synagoga, cunctis cernentibus, cadaver super almomor extenderunt. Est enim almemor mensa quædam antè altare, ubi psalmos, antiphonas, hymnosq; decantant. Perfectisq; orationibus suis, rursus eodem in loco reposuerunt corpus. Tertio verò die, qui Sanctum Pascha Christi fidelibus attulerat, ut præsenserunt Judæi omnium penè mentes in eos esse suspensas; inito consilio, libratisq; plurimorum opinionibus, dixerunt, projiciamus corpus istud vestitum in flumen, quod nostra

stra domo subterfugit, & euntes ad Pontificem, dicamus, quoniam illud in domum nostram aqua deduxit, & crate ferrea retentum, non potuit unà cum flumine delabi. Talibus enim visis, nemo credet, Judæos puerum extinxisse. Placuit omnibus sententia, & ascendens ad Pontificem proditor, rerum seriem eo, quo fuerat institutum, ordine pandit. Tunc gavisus Pontifex Johannem de Salis prætorem, & Jacobum de Sporo præfectum suæ Tridentinæ civitatis illi, ubi jacebat puer secum jussit accedere. Et descendentes statim, invenerunt cadaver in aqua pannis involutum: quo protinùs extracto, illiusq; vulneribus diligenter annotatis, illud in Basilica S.Petri collocaverunt: ubi maxima populorum, languentúmque confluente frequentia, multis maximísque in dies miraculis fulget. Ecce Christiane Jesum inter latrones rursus crucifixum. Ecce quid facerent Judæi, si inter Christi fideles haberent imperium. Gloriosus Simon; virgo, Martyr, & innocens vix ablactatus, & cujus lingua nondum humanum sonabat eloquium, in contemptum nostræ fidei à Judæis

daeis est extensus in cruce. Audi, qui tam crudele hominu mgenus tuis in urbibus pateris. Judaei aeterno statuto decreverunt, ut divinae Eucharistiae, Beataeq; Mariae, semper virgini quotidiè maledicatur, polluta omnia verba peccatum asserentes, praeter illa, quae in contemptum Romanae Ecclesiae vigere dinoscuntur. Item in tertio libro Thalmud (hunc enim codicem praeferunt Judaei libris Moysi, & Prophetarum, & ut magis credatur Thalmud, fabulae addunt fabulas, dicentes, quòd Deus studeat Thalmud) ibi inquam, perpetua lege sancitur, ut ter singulis diebus in Oratione, quam efficaciorem cunctis precibus existimant; omnes Christi fideles devoveantur. Hanc etiam orationem stantes junctis manibus, ad nullam rem mundi intentionem agentes, evomunt, viri Hebraicè, mulieres ea lingua, quam à primis annis didicerunt. Solus Levita eam alta voce decantat. Aliis omnibus respondentibus. Amen.

Verba orationis sic sonant. Conversis non sit spes, & omnes repentè dispergantur: in matricibus minorentur parvuli, ac amplius

non resurgant, & omnes inimici tuæ gentis Israel destruantur. Fac Domine, fac, impleas, quod petimus in diebus nostris velociter, quia tu es Deus benedictus, fugans inimicos, & destruens impios. Et in secundo Thalmud affirmant, quòd Dominus noster Jesus Christus maxima in inferno tormenta patiatur. Non est mirum, Christiani, si nos bello, fame, siti, grandine, pruina, Christus affligat; si nos populum suum pretioso suo sanguine redemptum, semper ad deteriora labi sustineat. Cùm patiamur inter nos regnare inimicos ejus, quid quæso hoc est aliud, quàm sacrosancta fide despecta, ejus perpetuis hostibus adhærere? Natus est Simon, de quo agimus, die Veneris, 6. Calend. Decembris, anno à partu Virginis, salutifero 72. supra Millenum, quater centenum, ex Andrea, & Maria parentibus pauperrimis. D. Johanne Hinderbach, quarto Pontifice, & domino Tridentino imperante feliciter. Ob quam rem Judæi omnes à majore, usq; ad minorem in carceribus, catenisq; conclusi sunt, non inde recessuri priùs quàm debitas

pa-

pœnas luant. Valete. Tridenti, 2. Non. Apr. 1475.

[g] *Auguſtani* impetrant diploma ab Imper. de expellendis Iudæis. Iubentur igitur Iudæi proſpicere rebus ſuis, & domos vendere biennii ſpatio, & exceſſerunt urbe an. Chr. 1440. die 8 Iulii. *Annal. Suev. 2. Cruzenachi* ob infanticidiū igni cōbuſti ſunt; *Bzov.* an. Ch. 1432. S. 168. *Repertum* (ut idem ex *Trithem.* refert) *innocentis cadaver ad Creutzenach cum honore perlatum eſt, & diebus aliquot inſepultum in cæmiterio Parochialis Eccleſiæ ſtetit, ſperantibus multis, quòd ſignis & miraculis martyrium ejus per Dei clementiam foret declarandum. At ubi nullum miraculum apparuit: ſepelierunt illud in cæmiterio retrochorum verſus orientem, ubi crux lapidea hodie cernitur erecta.* 3. Per hæc etiam tempora Fridericus & VVilhelmus Marchiones *Miſnæ* & Balthaſar Landgravius *Turingiæ*, infelices judæos per omnem ſuam ditionem inſecuti ejecerunt, quod Chriſtianum puerum emercati in contumeliam Domini Servatoris morti deſtinârint: *Bzov.* an. Ch. 1410 S. 35. 4. A. Chr. 1452. Iuſſu Nicolai Pontificis Iudæa gens, viri, mulieres, pueri, in omnibus penè urbibus *Sileſiæ* capta eſt & flammis conſumta, ob violatam Euchariſtiam: *Annal. Sileſ. Bzov.* S. 16. Idem eandem ob cauſam ſupplicium irrogatum iis eſſe ſcribit. *Naucl.* &, ex eo, *Bzov.* an. Chr. 1491. S. 7. 5 Ludovicus X.

Bojorum Dux uno die,nempe IV. Non Octob. una hora quadraginta urbibus, vicis, finibus suis omnes Iudæos exegit, bona eorum infiscavit. Idem Abusinus patriæ meæ Tetrarches factitavit, ubi adhuc vicus,fons,Synagoga Iudæorum, quæ nunc carcer est, & tumuli Iudæorum, sepultura eorundem nominantur. *Avent.* l.7.p.833.

[b] *Geneb.* pag 732.An.Ch.1500. *Portugallia Judæi excedere jussi sunt,octo annis postquam à Regibus Hispaniæ in perpetuum ejecti essent.* Et R. *David Gans.* P. 1.p.61 a. Exilium Portugalliæ incidit in annum 258.sextum videlicet ab exilio Hispanico, referente R. Isaac Karo præfat. in Toledot Izhak Edit, primæ, qui & ipse fuit ex numero egredientium.

III. *Ecclesia,* seu *Synagoga* judaica, etsi pertinaci proposito avitam superstitionem retinere; eandemque contra [a] Sadducæos seu Karræos & [b] Christianos scriptis defendere parata plerunque fuerit, prohibere tamen non potuit,quo minus & ludibrium omnibus deberet,Pseudo-Messiæ [c] spe turpiter delusa,& jacturam iterum faceret magnam [d] multorum ad Christianismum conversione.

[a] Ita enim ζυνωνύμως sumuntur ab ipso, qui con-

contra eos scripsit, R. *Lipmanus*, in libro Nizzachon, Num. 62. Sadducæi vocantur nostra ætate Karræi seu Karraitæ, quorum majores admittere noluerunt legem oralem: Eamque tantum. Nam Prophetarum scripta magno apud eos loco fuisse habita, fusè, contra Socinum & alios, probat *Theod. Hacksp.* præfat. ad Lect. Tract. de us. script. jud. in Theol. p. 225 & deinc. Hoc ipso autem seculo crebra Pharisæorum cum Sadducæis fuisse certamina, tum ex hoc patet authore, qui hinc inde calamum suum in eos stringit, & ad gremium Synagogæ Iudaicę invitat; tum quòd Karræi à *Sibea Enejon*, insigni Iudæorum Doctore petierint revocari, & notitia Gemaræ imbui, qui quòd dissentiret à reliquis, consensum sapientũ Israëlis non obtinuit; *Schalsch.* p. 63. a.

[b] Cujusmodi est I. *Liber Nizzachon.* R. Lipmani (plures enim esse hoc nomine apud judæos libros, docet *Hacksp.* l. c. p. 216 & deinc.) an. Chr. 1399. Hacksp. p. 220, vel, juxta *Zem. Da.* P. 1. p. 60. an. Ch. 1458. absolutus; cujus prima pars destinata est refutationi maximam partem Christianorum & Sadducæorum; altera Apostatæ, quem vocat, Petro. II. R *Moses Gerundensis*, in Hispania tractatum adversus Paulum Burgensem scripsit, ubi, pressus authoritate testimoniorum Talmudicorum, dixit, non esse incommodum, si nonnulla interdum Talmudicorum dicta minimè admittantur. *Rici.* sub fin lib. 2. de Cæl agricul *Geneb.* p. 716. III. Hoc etiam seculo librum suum de Fundamentis fidei Iudaicæ edidit R. *Ios. Albo*, quem *divinum philoso.*

phum appellat D *Dav.Gans* P.1 p.59.b. Libro hoc an.Ch.1425.teste eodem, absoluto, judæorum superstitionem ita defendit, ut Christianis non parcat. Idem etiam lingua vernacula scriptum dedit Elenchticum contra Hægmon i.e. *Episcopum*, vel *Cardinalem*. Mortuus est 1430. Vbi tamen notandum: Et R Lipmanum, & R. Iosephum in Pontificiorum potius καινοτομίας invehi, quàm veterum Christianorum dogmata. Quæ contra Missam hic edidit, vindicare conatus est Genebrardus translatione & refutatione sententiæ judaicæ. De his verò aliàs.

[c] Quem rumorem sparsit quidam judæus Lemlem: de quo *Geneb.*an.Chr.1500. *Quidam judaus nomine Lemlem imposuit judais quibusdam (credo in Germania) se esse verum Christum, quem expectabant.* Aliter tamen R. *David Gans* P1.pag.61.a. *R. Lemblem annuntiabat adventum Messia ad annum 260. & omnis dispersio judaorum fidem ei adhibuit. Etiam in gentes fama hac manavit: Imò & multi ei crediderunt. Avus meus Zelickman Gans destruxit jam furnum suum azymis coquendis destinatum, certa spe fretus, fore ut anno sequenti azyma coqueret in terra sancta. Ipse ego, qui hac scribo, audivi ex ore Doctoris mei senis*

Elie-

Eliezaris Troij, Patris Domus Judicii Synagoga sanctæ Francofurdensis dicentis, non planè rem fuisse vanam, signum enim dedisse & portentum; addiditq; : Fortè peccata nostra in causa sunt, quod mora intercesserit.

[d] Testibus ipsis judæis. Vnde *zem. Dav.* P. 1. p. 59. b. A. 172. *Persecutio & devastatio magna fuit in Castilia, à raso quodam excitata, quâ plures quam 100000. Judæi religionem suam mutârunt.* Et *lib. Iuch.* p. 134. a. An. 172. *mota fuit persecutio à quodam raso, cui nomen Fravicentius, quâ supra 200000. Judæorum mutârunt legẽ suam, mandato Ferdinandi Regis, avi Ferdinandi illius, Regis Aragoniæ, qui Castella omnes expulit judæos an. 252.* *Fravicentius* ille est *Vincentius Ferrerius* ordinis Prædicatorum Monachus, de quo, ex *Diago*, Bzovius an. Ch. 1411. S. 9. *Toleti in Hispania Vincentius Ferrerius quam plures judæorum ad fidem Christianam adduxit, & Synagogam illorum antiquissimam, quam ante readificationem templi per Zorobabel factam, extructam affirmabant, in Ecclesiam sub titulo S. Mariæ Blancæ con-*

vertit. Quod idem postea fecisse scribitur Salamanticæ & Zamaræ an. Chr. 1412. S. 11. & in Aragonia 1415 S. 15. Maximè verò ejus commendat operam, ex *Luc. Marin. Sicul* an. Chr. 1481. S. 11. *Hic,* inquit, *Judæis errores omnes, in quibus admodum cæci versabantur, validissimis argumentis, & evidentissimis rationibus ostendens, eorum quàm plurimos ad Christum, Fidemq. Catholicam convertit. Qui cum Christianam religionem, fidemq. nostram, veram, sanctamq. comprobassent, lavacro sancti Baptismatis, & aliis omnibus Ecclesiæ Sacramentis acceptis, Christianorum moribus, & sacris vivere libentissimè capere. Deinde verò, sive suggestione malorum dæmonum, sive Judæorum consuetudine, sive, quod difficile est, assueta relinquere, propter ea quòd hominum natura mutari non nesciens, si quando delicta sua cognoscens, ad virtutem melioremq. vitam se convertit: mox tamen inconstans ad sinistros mores, solitosq. facilè revertitur: Christum non fuisse, quem à Deo mittendum expectabant, opinantes, in occultis ædium suarum locis, Christiana religione neglecta, Sabbatarios ritus, & Judaicas cæremonias repetentes,*

tentes, noctu Synagogam ingredientes, sua sacrificia, festa Paschalia, & avorum memoriam quot annis nudis pedibus celebrabant: qui clam Christianis hæc impunè sese facturos arbitrabantur. Verùm enim verò nihil imprudentius, nihil stultius, nihil dementius his, qui cum peccant, mala, quæ committunt, neminem nesciturum esse falsò sibi persuadent. Nihil est enim tam occultum, nihil fieri potest tam secretum, quod scire nemo possit, in magnis præsertim rebus. Nam quo majora delicta sunt, eò certè citius deteguntur. Non igitur quum peccant homines, existimare debent, quæ fecerint, fore semper occulta. Nulla quidem res est, quam non longa dies revelet. Est enim veritas temporis filia. Revelavit itaq; tempus, vel potius justitia Dei, Catholicis principibus Manichæos, in tenebris noctis, & occulto delinquentes, nec impune diutius peccare permisit. Quorum maleficiis, & erroribus Catholici Principes obviantes, consilio Cardinalis, quem supra memoravimus, primum Sacerdotibus, & viris Religiosis in omnibus civitatibus & populis jusserunt, ut

omnes, qui nuper ad Religionem Christianam conversi fuissent, tum concionibus publicis, tum privatis sermonibus diligenter admonerent, instruerent in omnibus Ecclesiæ Sacramentis, & in Catholica fide retinerent, & confirmarent. Cumq; hoc parum vel nihil profecisse cognovissent, hanc ab causam Romam Legatos ad Sixtum Pontificem miserunt. Qui cum causam legationis audisset, admiratus novam hæresim, & molestissime ferens dedecus; & ignominiam, quam Christi cultoribus impium hominum genus inferebat, literas suas Apostolico sigillo signatas, ad Principes Catholicos destinavit, quibus in eos Inquisitionem fieri, & exinde diligenter animadverti jubebat, qui Christianæ religioni, Fideiq; & Catholicæ quocunq; modo detraherent, aut detraxissent. Rex igitur, & Regina literis acceptis, authoritate jussuq; Pontificis, Inquisitoribus, quos ad hanc rem exquirendam, ex omnibus Sacerdotibus Regnorum suorum moribus, & doctrina probatissimos delegerant, hunc ordinem, & hanc legem statuerunt, ut in omnibus citerioris, & ulterioris

rioris Hiſpaniæ civitatibus, & populis, literas ſuas, & edicta publicarent Pontificio jure compoſita. Quibus publicatis, & inſpectis, omnes, qui crimen hæreticæ pravitatis incurriſſent, infra certum temporis ſpatium, ſuos errores Inquiſitoribus, qui Patres appellantur, confitentes revelarent, veniam ſuppliciter deprecantes; Eccleſiæ reconciliati, ſcelerum, quibus Chriſti nomen abnegaſſent, injunctas ſibi pœnitentias peragerent. Ad hoc judicium, priusquam terminus temporis conceſſus præteriret, hominum millia circiter XVII. utriusque ſexus convenerunt, quibus Eccleſia, quæ fons eſt miſericordiæ, magnæq; pietatis, contenta pœnitentiis unicuiq; pro qualitate criminis impoſitis, vitam, qua fortaſſe digni non erant, clementer indulſit. Multi autem, qui literis pontificiis, & edictis Regiis parere noluerunt, in ſua hæreſi perſeverantes, habita probatorum teſtium relatione capti fuerunt, & tormentis affecti, ſua crimina confitentes, in ignem conjecti, vitam cum morte commutaverunt: quorum alii ſua crimina flebant, Chriſtum recognoſcentes,

alii

alij pertinaces in erroribus , Moysi nomen invocantes. Horum paucis annis, utriusq; sexus millia duo combusta fuerunt. Multis praeterea, quos delictorum suorum poenituit, quamvis graviter peccavissent , concessum est, ut in carcere poenitentiam agentes , vitam finirent. Aliis quoq; , qui à morte liberati, carcereq; soluti fuerunt , hoc poenae genus datum est , ut scilicet infames essent, & privati publicis officiis, auro & omni genere serici, duabus crucibus coloris ignei signarentur, quarum alteram in pectore, alteram à tergo super exteriorem vestem , quae viderentur ab omnibus, gestarent, & ipsi cognoscerentur. Animadversum est etiam in mortuos, quos in vita deliquisse constabat; quorum ossa, quae plurima fuere, publicatis bonis , filiisq; privatis honoribus & officiis, è sepulturis extracta, publicè cremata fuerunt. Hoc justitiae genus homines quamplurimi de stirpe Judaica , suorum criminum conscij , pertimescentes, patria sua, domoq; relicta, & multis magnisq; rebus distractis, ex Catholicorum Principum regnis aufugerunt. Multi siquidem in Lusitaniam, multi

ti in Navarram, alii in Italiam, alii in Galliam, alii in alias regiones, ubi ſe tutos fore putabant, migraverunt: quorum res & bona tam mobilia, quam immobilia, ſi quæ extabant, Catholici Principes in bello, quod adverſus Mauros, & Barbaros alios gerebant, diſtribuenda cenſuere. Earum rerum omnium ſumma fuit ingens. In Bethica namq; provincia, duntaxat, eorum, qui cum filiis, & uxoribus profugerant, inanium & vacuarum domum millia quinq; reperta fuere: & quoniam ut ſupra diximus, Judæorum conſuetudo nuper ad Chriſtianam religionem converſis pernicioſa videbatur, propterea, quod occaſionem peccandi ſine dubio præbebat, Catholici principes Judæos omnes à regnorum ſuorum finibus in perpetuum depulerunt, & exterminarunt. Qui cum per edictum moniti, neq; vendere ſuas domos, neq; ſecum transferre pecunias poſſent, eorum nonnulli deprehenſi fuere, qui nummos in aſinorum clitellis, & auribus deferebant.

IV. Quanquam autem [a] variæ leges de judæorum inſtitutione, toleran-

tia & conversione sint latæ; certum tamen est, in impietate plerosque sua perstitisse, alios ad vomitum rediisse, ex conversis metu plures & suppliciis, quàm Christianismi amore, Judaismum deseruisse, tum quòd [b] notorii nimis in Papatu grassati fuerint errores, tum quòd, divinâ vindictâ [c] in Judæorum persecutores animadverti, palàm spargerent.

[a] Notum est Petri de Luna seu Benedicti XIII. decretum, in omnes Hispaniæ provincias missum, cujus meminerunt *Mariana*, *Surita*, *Valla*, *Bzovius* an. Ch. 1415. S. 35. Talmudici libri vetantor. 2. Convitia in nostra sacra puniuntor. 3. Nulla Iudæis permittitor potestas judicandi, aut quemvis alium honorem in republica obtinendi. 4 Synagogæ nullæ denuo ædificantor, unaque tantùm esto in singulis civitatibus. 5. Medici, pharmacopolæ, proxenetæ ex ea gente nulli sunto. 6. Nullus Christianus Iudæis ministrato. 7. Rubeo croceove signo à cæteris distinguuntor, viri in pectore, in fronte fœminæ. 8. Vsurarum libertas præscinditor, etiam venditionis specie prætenta. 9. Qui Christiana sacra susceperint, iis jus esto in propinquorum bonis succedendi nihilominus. 10. Ter annis singulis ad Christianam concionem audiendam, de præcipuis religionis capitibus congregantur. Et plenius in Concil. Basil. Sess. 19. Sacro sancta (*Bzov.*

an. Ch. 1434 S 21.) Basileensis generalis Synodus, in Spiritu Sancto legitime congregata, universalem Ecclesiam repræsentans ad perpetuam rei memoriam. Salvatoris nostri Iesu Christi sequens vestigia hæc sancta Synodus, illud gerit potissime in visceribus charitatis, ut omnes Evangelicam veritatem agnoscant, & in ea postquam agnoverint, fideliter perseverent. Proinde, ut Iudæi aliique infideles ad orthoxam convertantur fidem, quique ad ipsam conversi fuerint, in illa constanter permaneant, his salubribus institutis provide decernens inprimis statuit, omnes diœcesani quosdam in literis divinis bene eruditos, aliquot vicibus annuatim deputent in locis, ubi Iudæi, aut alii infideles degunt, ad prædicandum & explicandum taliter Catholicæ fidei veritatem, ut ipsi infideles qui audiunt, suos valeant errores recognoscere. Ad quam prædicationem sub pœnis tam commercii per fideles illis interdicendi, quam aliis ad hoc opportunis ipsos infideles cujuscunque sexus in annis discretionis constitutos, accedere compellant. Ipsi autem diœcesani ac prædicantes, ita se erga illos propitios ac charitate plenos exhibeant, ut non solum propalatione veritatis, sed & aliis humanis officiis ipsos Christo lucrifaciant. Christianos autem cujuscunque dignitatis aut status, quomodo libet impedientes, ne Iudæi ad hujusmodi prædicationem conveniant, aut arceantur, notam fautoriæ infidelitatis incurrere ipso facto decernit. Vt autē hæc Prædicatio eo sit fructuosior, quo majorē prædicantes, quo prædicantes linguarū habuerint peritiam, omnibus modis

modis servari præcipimus constitutionem editam in Concilio Viennensi,de duobus docere debentibus in studiis ibidem expressis, linguas Hebraicam,Arabicam,Græcam,& Chaldæam : quæ ut efficacius observetur, Rectores ipsorum studiorum inter alia quæ in assumptione Rectoratus jurant, hoc etiam addi volumus.operam se pro ipsius constitutionis observatione daturos.In Conciliis etiam illarum provinciarum,in quibus hujusmodi studia constituta sunt, omnino disponatur,ut hi qui prædictas linguas docturi sunt, stipendia debita percipere valeant. Sacros insuper Canones renovantes,præcipimus tam diœcesanis,quam potestatibus secularibus, ut modis omnibus prohibeant,ne Iudæi aut alii infideles, aut Christianos, aut Christianas in familiares, seu servientes, aut filiorum suorum nutrices habeant,ac ne Christiani cum ipsis in eorum festivitatibus nuptiis,& conviviis, aut balneis, seu nimia conversatione communicent, aut medicos,vel matrimoniorum proxenetas,seu aliorum contractuum mediatores de publico constitutas assumant, nec aliis publicis præponant officiis, aut ad gradus quoscumque scholasticos admittant, nec eis locentur prædia vel alii redditus Ecclesiastici. Prohibeantur etiam, libros Ecclesiasticos, calices,cruces,& alia Ecclesiarum ornamenta, sub pœna perditionis rei emere, aut pignori sub pœna amissionis pecuniæ mutuatæ accipere. Sub gravibus quoque pœnis cogantur aliquem deferre habitum,per quem à Christianis evidenter discerni possint. Quorum ut evitetur nimia conversatio,in ali-

quibus

quibus civitatum & oppidorum locis à Chriſtianorum cohabitatione ſeparatis, habitare compellantur, & ab Eccleſiis longius quantum fieri poteſt. Nec diebus Dominicis, aut aliis ſolennibus feſtivitatibus apothecas apertas tenere, vel in publico laborare præſumant. *De his qui volunt converti.* Si quis eorum ad fidem Catholicam converti voluerit, bona ſua quæcumque habet mobilia & immobilia, ei intacta illæſaque permaneant. Quod ſi hujusmodi bona ex uſura, aut illicito quæſtu fuerint acquiſita, ac notæ ſint perſonæ, quibus foret de jure reſtitutio facienda, (quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum) illis reſtitui omnino oportet. His verò perſonis non extantibus, quia talia per manus Eccleſiæ in pios eſſent uſus convertenda, hęc ſancta Synodus vicem gerens univerſalis Eccleſiæ, in favorem concedit ſuſcepti baptiſmatis, tanquam in pium uſum apud ipſos remanere debere, ſub pœna divini anathematis tam Eccleſiaſticis, quàm ſecularibus interdicens, ut nullam ſuper his, quovis quæſito colore, moleſtiam inferant, aut inferri patiantur: ſed magnum ſe feciſſe lucrum exiſtiment, dum tales Chriſto lucrati fuerint. Et quoniam (ut ſcriptum eſt) qui habuerit ſubſtantiam mundi hujus, & viderit fratrem ſuum neceſsitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in ipſo? Si ipſi converſionis tempore inopes, aut indigentes fuerint per viſcera miſericordiæ Dei noſtri omnes tam Eccleſiaſticos, quam ſæculares hæc ſancta Synodus exhortatur, ut ipſis converſis manus porrigant adjutrices. Ipſi quoq; diœ

cesani non solùm Christianos ad subveniendum illis exhortentur, sed tam de reditibus Ecclesiarum, prout poterunt, quam de his quæ ad pauperum usus per ipsos convertenda devolvuntur, hujusmodi neophytos sustentare non negligant, ipsosque à detrectationibus, contumeliis, paterna affectione defendant. Et quoniam per gratiam baptismi cives sanctorum & domestici Dei efficiuntur, longèque dignius sit regenerari spiritu, quàm nasci carne hac edictali lege statuimus, ut civitatum & locorum, in quibus sacro baptismate regenerantur, privilegiis, libertatibus & immunitatibus gaudeant, quæ ratione duntaxat nativitatis & originis alii consequuntur. Curent insuper sacerdotes baptizantes, & hi qui de sacro fonte suscipiunt, tam ante baptismum quàm post, illos in articulis fidei ac legis novæ præceptis, Catholicæque Ecclesiæ ritibus diligenter instruere. Et tam ipsi quam diœcesani operam dent, ne cum Iudæis seu infidelibus, saltem per longum tempus, penitus conversentur, ne sicut noviter contingit ab infirmitate curatis, modica occasio ad pristinam perditionem recitivos efficiat, & quoniam (experientia teste) mutuam inter se neophytorum conversationem ipsos in fide nostra fragiliores reddere, ac saluti ipsorum plurimum afficere compertum est, exhortatur hæc sancta Synodus locorum ordinarios, ut quantum pro incremento fidei viderint expedire, curent & studeant, neophytos ipsos cum originariis Christianis matrimonio copulare. Prohibeatur & his neophytis sub gravibus pœnis, ne mortuos more Iudæorum

se.

sepeliant, aut Sabbata aliasque solennitates & antiquæ sectæ ritus quoquo modo observent. Sed & Ecclesias & prædicationes nostras, prout alii Catholici frequentent, & in omnibus se Christianorum moribus conformes reddant. Contemptores autem prædictorum, per sacerdotes in quorum parochiis siti sunt, aut alios ad quos de jure vel antiqua consuetudine de talibus inquirere spectat, ac etiam per alios quoscunq;, diœcesanis, seu inquisitoribus hæreticę pravitatis deferantur & invocato, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, per eos taliter puniantur, quod & aliis transeant in exemplum. De his omnibus in Conciliis provincialibus & Synodalibus diligens fiat inquisitio, & tam circa Episcopos & Sacerdotes in præmissis negligentes, quam ipsos neophytos & fideles prædictorum contemptores, opportunũ adhibeatur remedium. Si quis autem, cujuscunque gradus vel præeminentiæ; hujusmodi neophytos, ne ad observationem ritus Christiani, seu alicujus præmissorum compellantur, foveat atque defendat, pœnas contra fautores hæreticorum promulgatas incurrat. Neophyti verò si corrigere post canonicam monitionem neglexerint, quin ad vomitum Iudaizantes redire comperti sunt, contra eos tanquam perfidos hæreticos, secundùm sacrorum canonum instituta procedatur. Si qua verò ipsis Iudæis vel infidelibus indulta seu privilegia per quoscunque Ecclesiasticos seu seculares cujuscunque status seu dignitatis, etiam si Papalis vel Imperialis existant, concessa jam sint, vel in futurum concedi contingat, ut.

gentia quoquo modo in detrimentum Catholicæ fidei, aut nominis Chriſtiani, ſeu quorumcunque præmiſſorum, hæc ſancta Synodus caſſa, & irrita eſſe decernit, decretis & conſtitutionibus Apoſtolicis ac Synodalibus, quæ ſuper præmiſsis condita ſunt, in ſuo robore duraturis. Et hujusmodi ſanctæ conſtitutionis jugis memoria habeatur, & ne quisquam ipſius ignorantiam prætendere poſsit, jubet hæc ſancta Synodus, ut per ſingulas cathedrales & collegiatas Eccleſias, aliáq; pia loca, in quibus uberior eſt fidelium concurſus, ſemel in anno ad minus infra divina promulgetur. Datum in ſeſsione ipſius ſanctæ Synodi, in Eccleſia majori Baſilienſi ſolenniter celebrata, ſeptimo Idus Septembris, Anno à Nativitate Domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimo quarto.

[b] Vide præcedentem Can.l.b.

[c] R.*Abraham*, in Iuch.p.134 a.monet, ipſo illo anno, quo Ferdinandus, Caſtiliæ Rex, Iudæos fuerit perſecutus, tantóque numero Chriſtianiſmo illi acceſſerint, adeò vehementem ortum fuiſſe terra marique turbinem, ut & naves & arbores fuerint confractæ; peſtem inſuper & plagam graſſatam magnam. Quid Nicolai Papæ mandato de Iudæis in Sileſia factum ſit, ſuperius audivimus; nunc ſucceſſum à Iudæo mutuemus. It. R *David Gans* P.II.p. *96. Papa Nicolaus V. Monachum, cui nomen Johanni Capiſtanis* (i.e. Capiſtrano) *miſit in Germaniam ad ſtabiliendum jubilaum. Cùm veniſſet in provinciam Sileſia, an-*

anno Epocha Judaica 211. Chriſtiana verò 1451. honorificè valde ibi receptus eſt. Quicquid autem præcepit, obedientes ſe ei præbuerunt, adeò ut tantùm non Dei loco ipſum habuerint. Hic accuſavit Judæos provinciæ Sileſiæ, quòd profanârint panem eorum (ita Hoſtiam vocat) *& prehenſos Judæos Sileſiæ omnes vehementer afflixerunt. Plerique eorum igni combuſti ſunt, propter ſanctificationem nominis divini. Uratislavienſes tamen Monacho parere nolentes, cuſtodierunt animas Judæorum; eosque de regione ſua dimiſerunt. Scribit autem Henricus Rotel p. 180. quòd propter peccatum innocenter fuſi ſanguinis, effuderit Deus iram ſuam ſuper provinciam Sileſiæ, adeò ut multæ eos calamitates & afflictiones attigerint. Felices contrà fuiſſe, qui expulſis & coactis* (de quibus *Theſ. Phil.* p. 14) *hoſpitium præbuerint.* Hæc mens eſſe videtur *R. Abraham* in Iuch. p. 134. a. Anno 175. cepit Portugalliæ Rex Don Iohannes urbem Siptam, extructam à Semo filio Noachi, quæ freto, quod Caſtellam ab Africa, latitudine trium paraſangarum, dividit imminet. Dicunt autem Regem urbem cepiſſe, quòd coactos & Iudæos Caſtella expulſos receperit. Vt verò

illud temerarium, ita falsum utrumque est & gratis fictum. Quasi verò in ingratum mundum non semper ὁ ἔκδικος θεοῦ ὀφθαλμὸς, ante & post judæorum exilia, animadverterit? Ipse statim *author. lib. Iuch.* testimonio modò citato subjicit; *Ante hunc annum* (persecutionis Iudaicæ) *anno scil. 105. 106. 107. magna orbem invasit plaga, quâ tres tertiæ mundi partes obierunt, ob conjunctionem videlicet trium in Piscis asterismo stellarum superiorum, Saturni, Jovis, Martis.* Felices rerum scrutatores, qui altius non assurgunt! Alia miracula, quod sciam, Iudæi hoc seculo non venditant, nisi quod R. Isaakum Legionensem Taumaturgum appellent; *Iuch.* 134.a. Schalsch. 62.a.

V. *Scholis* Judaicis nec [a] Rectores hinc inde deerant, nec [b] Rabbini, pro gentis consuetudine, eruditi, novis honorum [c] titulis aucti, nec novum illud literas promovendi compendium [d] Chalcographicum. Unde multa iterum hoc seculo scripta prodierunt [e] Theologico-Philosophica, vel Scholastica [f] potius, quibus Judæi, Arabum exemplo, magis magísque assueverunt, & delectati sunt.

[a] Celebris, præ cæteris, fuit *R. Elias Mirzachi* seu Orien-

Orientalis, Rector Constantinopolitanus circa annum 250, Vide *Zem. Dav*. p. 60. b.

[b] Cujusmodi sunt I. *Isaak Kanphantun*, quem *R. Abrah. in Iuch*. pag 134. *vocat lumen magnum, virum beneficum, in quo habitârit spiritus Dei Sancti*. Mortuus est a. 223. *Vidi*, inquit author, *eum, & ecce vultus ejus, sicut vultus divinæ Majestatis*. Vocabatur vulgò *Gaon Castela*. II. *R. Isaak Legionensis*, discipulus ejus, Thaumaturgus. Cor habebat leoninum adversus hostes Domini, & intellectum plane divinum, *Ib*. Obiit septuagenarius. III. *Isaak Abuhab*. Rabbi & More i. e. *Magister, & Doctor*, ejusdem etiam Kanphanti discipulus. Diem clausit extremum in Portugallia an. 253. mense septimo post exilium. In eum author explicuit verba Prophetæ: *Ecce ego mitto Angelum, &c*. IV. *Schmuel Alansaw*, qui cognatione authorem libri attingebat: *Id*. c. b. V. *Schemuel Sirsa*, cujus, præter Miclal Iophi (quo tamen titulo duo veniunt libri: Vide *Bib. Rabb*. pag. 368.) extat *Peruschb.* seu explicatio in legem. *Iuch*. Ib. Igni, refert, R. Samuelem, authoritate Isaaci Kanphantun adjudicatum esse, quòd gestibus æternitatem Mundi astruere videretur; *Ib*. Reliquorum nomina & libros habes P. 1. *Zem. Dav*. p. 60, *Schalsch*. pag. 62. & deinc. qui exactissimum Rabbinorum pertexit Catalogum.

[c] Nam & Doctorum axioma hoc seculo obtinuerunt. *Buxt*. de Abbrev. pag. 115. Hic titulus no-

vus est, infra ducentos annos natus in Germania inde in Italiam traductus, quod valde miratus fuit Don Isaac Abarbinel, ex Hispania in has terras veniens (& alii, vide *Zem.Dav*.P.1.pag.60.a.) ut ipsemet scribit in commentario in Pirke abhoth.c.6. Ferunt, occasionem hujus tituli fuisse consuetudinem Christianorum, qui doctrinæ laude excellentes, viros suos promoverunt in Doctores. Inde Iudæi voluerunt etiam inter se Doctores habere, qui supra alios Rabbanim seu Magistros eminerent. Sic *Moreh* vel *Morenu* creatus fuit, qui Rabbi antea erat, ut reliquorum Rabbanim sive Magistrorum caput esset, & Synagogæ Rector, Prætor ac Iudex summus, judicandi ac puniendi jus habens. Idem usus adhuc hodie inter ipsos durat. Alii (id quod ex Doctore *Sinai*, fil. Bezaleel habet *R.Dav. Gans*, P.1.p.60 a.) dixerunt, causam fuisse nimis laxam licentiam vulgarium Rabbinorum in dandis libellis repudii. Id ut impediretur, creârunt alios Doctores supra Rabbinos, penes quos tantùm esset jus concedendi libellos repudii, & si quis repudiasset uxorem, non impetrato libello repudii ab hoc *Morenu*, ejus repudium illegitimum esset. Primi omnium titulo *Morenu* creati fuerunt *Maharasch* & *Maharil*, id est, Morenu harabh Rabbi Scholam, & Morenu harabh Rabbi Iacob Levita, VVeilensis. *Maharil* prioris fuit discipulus, & scripsit librum Ritualem, qui vocatur *Minhage Maharil*, Liber rituum Rabbi Maharil, qui, ut *R.David* loquitur, in cœlestem Academiam requisitus fuit a. æræ Iudaicæ 187. Christianæ 1427.

[d] De

[d] De ejus authore & usu prolixè satis *R. Dav. Gans* P. II. pag. 60. b. Inter Iudæos multum tribuitur familiæ Schonzino, de qua *R. Gedal*, in Schalsch. pag. 62. b. *Hac ætate floruerunt viri ex familia Schonzino, qui longo de hinc tempore continuo Hebræos impresserunt libros, unde multum ad Israelitas rediit utilitatis. Fuerunt autem Typographi Constantinopolitani.*

[e] *Alii* enim in Vetus Testamentum sunt commentati, ut 1. *R. Samuel Sirsa*; Iuch. Zem. Dav. P. I. pag. 60. b. 2. *R. Schem. Tobb*, cujus extant Quæstiones in Legem. 3. *R. Isaak* filius Armaah, extorris Hispanus, à quo habemus *Akidath Jitzhak*, Ligationem Isaaki. Commentarius est in Legem & quinque libellos Philosophico-Theologicus, refutans Aristotelem de æternitate Mundi, & in aliis multis quæstionibus. Liber excellens & multiplicis doctrinæ, inquit *Buxt. Bib. Rabb.* p. 394. 4. *R Lipmannus*, cujus est Sepher Nizzachon sophistica potius perversio, quam Didactica totius V. Testamenti explicatio.

Alii, contra Christianos & Sadducæos calamum strinxerunt: ut supra jam monuimus.

Alii vel Lexica vel Concordantias Biblicas scripserunt. Huc pertinet 1. Ohel-Moed, Tentorium conventus. Accurata satis Methodo Synonyma veteris Testamenti tradit, authore R. Solomone Vrbinate, *Zem. Dav.* P. I. pag. 60. b. 2. Concordantiæ Mardochæi Nathanis; Id. 60. a. Qui tamen

R.Isaako hunc Nathani fœtum tribuunt, rejiciunt eum alio. Vide seculo XIII.p 551.

Alii quæstionibus Problematicis excutiendis suam addixerunt operam. Vnde plures seculo hoc floruerunt *baale Scheeloth uthesch ubath* authores quæstionum & responsionum, quorum ex numero R.Ioseph Kalon, *zem.* l. c. 60 b. vel *Kolon*, Schalsch.p.62.a. Adversarium habuit R. Iehudam qui mutuis ita flagrarunt dissidiis, ut ipsa hinc Synagoga Mantuana in partes scinderetur. Vnde Mantuæ Dux urbe utrumq; exire jussit. *Id.* Ib. *R. Abraham Schallum*, cujus est Neveh schalom, liber Philosophicus, Theologicus, Physicus, Metaphysicus, complectens doctrinam ex omnibus scientiis collectam, & innumeras quæstiones ex Aristotele partim explicans, partim refutans. R. Israel Germanus: R Iacob VVeilensis; *Id.* 60.a. & alii.

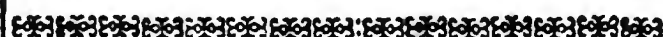
Altera etiam *Theologiæ Iudaicæ pars*, Talmud nempe, multis fuit curæ. Prodiit hoc seculo 1. *En IaKob* vel Israel, oculus Iacobi, vel Israëlis, & *Beth IaKob*, Domus Iacob, complectens Historias Talmudis jucundiores, authore R. Iacobo, exule Hispano, *Zem.Dav* P.I.pag.60.b. 2. *Halicoth olam*, itinera seculi vel æterna Est introductio ad lectionem Talmudicam, quæ terminos ejus & formulas loquendi technicas explicat. Editus est liber cum versione Clarissimi viri. *D. Constantini L'Empereur* sub titulo clavis Talmudicæ, complectens formulas, loca Dialectica & Rhetorica priscorum judæorum, Author celebratur R. *Ieschua Hallevi* Zem. Dav.P.I.pag 60.a.

Suc.

Succedit *tertia ſpecies*, Leiturgica, mixta ex utraq;, quæ ritus, & ceremonias ſuperſtitionis Iudaicæ explicat: Hujus farinæ ſunt *Minhage Mahari1*, de quibus ſupra.

Neque etiam intactam reliquerunt *Kabbaliſticam*. *R. Gedal.* in Schalſch. pag. 64. a. R. Iſaak barrabbi Schemuel Chajim; R. Iechiel, erant ex numero egredientium Hiſpania excellentiſsimi Kabbaliſtæ.

[f] Certum enim eſt, Scholaſticum diſputandi genus Arabes Iudæis ita paulatim affricuiſſe, ut hoc ſeculo in ipſas etiam Peruſchim ſeu explicationes Scripturæ irrepſerit. Teſtis eſt liber *A Kidat Iitzhak*, terminis Scholaſticis ita refertus, ut eum ne doctiſſimi quique judæorum facile aſſequantur. Hoc ipſo nuper nomine authorem, à Iudæo quodam vicino, *Abrahamo Brunſchvvig* pro, Celi lakar, quem, quod ſenſui literali inſiſteret, maluit, redemi.



Sectio VI.

seu

Συμβίβασις.

Tantò Seculi hujus luculentior eſt Συμβίβασις, quantò majori & excelſiori animo, [a] Papæ, [b] judicio ejus ἀνυπευθύνῳ, & poteſtati αὐτοκρατορικῇ multi reſtiterunt. Alii enim, qui externæ quidem

dem confessionis tesserâ Romanæ Ecclesiæ erant addicti; vitia & nævos & in [c] Pontifice, & in [d] Clero magna parrhesia taxabant; dogmata etiam [e] Pontificia authoritate stabilita convellebant. Alii verò, sacris Papisticis valere jussis, certiora secuti sunt & saniora, [f] Wiclefitæ videlicet, [g] Hussitæ, [h] Waldenses magno numero hinc inde diffusi, & ad supplicia tracti.

[a] Huic se opposuerunt 1. *Sigismundus*. Rex Vngariæ. Cùm enim, remoto illo, Ladislaum coronari curâsset Bonifacius IX. iram ejus in se concitavit. *Niem*. lib. 2. de schism. c. 17. 18. *Bzov* a. Ch. 1403. S. 8. *Sigismundus ægre ferens, quòd præfatus Bonifacius contra eum talia fieri fecerat, de ipso Bonifacio, ac Collegio Cardinalium & multis magnatibus per mundum, vehementer conquerendo famosas epistolas destinavit, & ex hoc in ipso regno Hungariæ clades hominum innumerabilium, ac Ecclesiasticorum, & piorum locorum & Monasteriorum enormis destructio, incendia civitatum, oppidorum, villarum & castrorum, nec non infinita alia mala, quæ bella secum producunt, diu vigentia subsequebantur; quia*

non

non (NB.) ſine multorum diſpendio Reges deponuntur. Et adeò vires aſſumpſerunt mala hujusmodi, quòd etiam Presbyteri & Eccleſiaſticæ perſonæ utriusque ſexus non fuerunt ſecuri per totum regnum Hungariæ, quantum ad invaſionem & deſtructionem, nulla habita eſt differentia, inter Presbyteros, Clericos & Vulgares, ordinem ſacrum & profanum. Et exinde in Curia Bonifacii pauci Hungari viſi fuerunt. Sed ipſe Sigismundus poſtea Cathedrales Eccleſias & Monaſteria, nec non omnia beneficia Eccleſiaſtica in Hungaria dedit quibus voluit, & hoc de exaltatione Regis Ladislai, quo ad regnum Hungariæ, ipſe Bonifacius & Collegium ejus lucrati fuerunt. 2. Ipſe *Ladislaus*, Rex Neapolitanus: Mortuo enim Bonifacio, Romam cum ingentibus copiis advolavit. Cumque jam Innocentium electum comperiſſet, diſsimulavit, & inter primas cauſas adventus gratulationem & ſalutationem prætexuit: tum deinde auxiliorum nomine, pro ſede Apoſtolica tantas copias ſe adduxiſſe dixit. Iſta in ſpeciem affirmabat. Cùm in urbe eſſet, quanquam ab Innocentio Pontifice ſupremis honoribus exceptus, tamen contra illum occultè Romanos concitabat, mente erectus ad urbem occupandam *Bzov.* an. Chr. 1404. S. 8. Sed & alio

alio probare nititur specimine, Ladislaum rebus Ecclesiasticis fuisse infestum; S.9 & a.Ch.1406.S.4. *Non potuit amplius ferre Innocentius sedis Apostol. & suorum injurias, in Ladislao & complicibus illatas. Unde ipsum excommunicavit.* Et quamvis pax paulò pòst secuta inter Ladislaum & Innocentium: mox tamen an.Chr. 1412.novi motus inter illum & Iohannem XXIII. excitantur, *Bzov.* 1412.S.1. 1413.S.4.*Plat.*p.283. Ipsam etiam ab eo urbem, a.Ch.1408. captam esse, scribit *Naucl.*Gen.47.p.267.b.Confer *Plat.*in Gregor XII, 3. *Romani* etiam tumultuantur, & in Papam insurgunt.*Naucler* Gen 47.p.266.*Bzov.* a. Ch. 1405.S.6 ab iisdem Eugenius an.Chr.1434.instigantibus Columnensibus Româ expulsus, actuario navigio per Tiberim evasit. Franciscano cucullo, veste pontificia abjecta, telis, lapidibusque ab utraque ripa petitus, *Cal.Bzov.*S.2 3.19.*Stell.* 4.*Paulus Ursinus*; *Id.*a.Ch,1415.S.54. 5.*Brachius*, Iohannis Papæ exauctorati amicus, infensus Martini V. adversarius, qui sive pio eo retinendi, sive pro se stabiliendi cupidus totam jam Umbriam in suam redegerat potestatem. Romanos ipsos instituti conscios habuit & fautores: Id.an.Ch.1417.S.13. Patrimonii Apostolici partem ita sibi parere coegerat,ut Martinus tutò Romam proficisci non potuerit: Id.a.Ch.1419.S.10, Anathemate,Ib.& amica compositione Martinus omnia tentabat,an.Ch. 1420.S.14.Sed cùm pactis mox iterum recessisset militem Sfortianum fudisset, alterum fulminis Papi-

pistici ictum excipit, 1424. S. 6. & magno successu bellum contra Pontificios continuat. an. Ch. 1433. S. 16. 6. *Suecos*, Regem & Proceres inviolabilem cleri libertatem violâsse conqueritur, *Id.* a. C. 1422. pag. 631. confer. an. Chr. 1424. S. 31. & 1431. S 60. 7. *Ordinis Teutonici frater*, Romi petis quibusdam, contra oppressores Ecclesiasticæ libertatis missis, interceptis vitam adimit. *Id.* a. C. 1429. S. 96. 8. *Florentini* Pontificē deseruerunt. *Bzov.* a. Chr. 1425. S. 6. 9. *Johannes Rex* (qui ob multa memorabilia gesta *bonæ memoriæ* cognominatus est) multis gravaminibus, *Id.* an. Ch. 1419 clerum Lusitanum oppresserat. *Id.* an. 1426. S. 24. Nec alia fuit mens Vladislao Regi Hungariæ. *Ib.* 25. 10. *Alphonsus*, Aragonum Rex non favit Calixto, *Bzov.* an. Chr. 1455. S. 16. 1456. S. 9. Idem, edicta contra Papam & Legatum ejus affigi mandat, cum magno vituperio & scandalo sedis Apostolicæ, ut habet *Id.* 1427. S. 19. Quam infenso in Eugenium fuerit animo, recitat *Id.* a. Ch. 1437. S. 5. & 1441. S. 2. Quid pro Petro Antipapa contra Martinum præstiterit habet *Plat.* in Mart. V. pag. 292. 11. *Angliæ* Rex, & *Humfridus* Clocestriæ Dux, noluerunt Legationis munus in Anglia à Cardinale exerceri, absque jussu Regio. *Ib.* 12. *Florentini* sedi Apostolicæ rebellant; a. Ch. 1430. S. 83. 1478 S. 4. 13. *Columnenses* Romam invadunt, omnia vastant, & diripiunt, Eugenio cumprimis ægrè facturi; *Naucl.* Gen. 48. p. 274. b. 14. *Carolus* Gallia-rum Rex, & Alexandri VI. infensissimus fuit hostis, *Stell.* & Senatus Parisiensis Pragmaticam sanctionem defendit. Ipsa etiam Basiliensis Synodus, ut

Ca

Caroli Regis aucuparetur gratiam, eam admisit *Bzov*.a.Ch.1438.S.69. Contra quam tamen anno sequenti Eugenius IV.Legatum misit in Franciam *id*.S.144. Æneas Sylvius eam Pontifici intolerabilem; quod huc tenderet, ne Germanica natio jussionibus Apostolicæ sedis obedire cogeretur, & aliquid pecuniarium ad Romaná Curiam deferretur judicavit, *Ep.ad Martin.Meyr.* Imò Pontifex factus Concilio Mantuæ celebrato, Sanctionem illam in Galliis abrogavit: *Bal*. pag. 601. *Hæc enim*, (u iterum *Ep.citata*, scribit) *sedi Apostolicæ eminentiam, & pastoralis officii plenitudinem eripit; & pauperem esse vult, abjectam & impotentem.* Literis proinde sanctionem Pragmaticam Carolum abrogare jubet: *Bzov*.an. Ch.1461 S.9. Cùm verò Ludovicus Francorum Rex per Legatos missos ad Pium II. liberam Ecclesiæ & Pontificis regno obedientiam præstitisset, abrogationemque Pragmaticæ sanctionis (quanquam libertatem Ecclesiasticam ab eodem postea minutam queratur *Plat*.in Pio II.p.330.) pollicitus esset; Senatus Parisiensis non potuit adduci, ut Pragmaticam legem tolleret. *Gaguin*.libr.10.*Geneb*.pag. 724 Hanc semper Pontifices appellârunt *hæreticam*, *Calv* a.Ch.1438. Concilium contra Basileense, eam, ut diximus, probavit. *Id*.& *Geneb*.p.718. 15. *Rutheni*, ditionis Polonicæ ad Moscovitarum Imperatorem defecerunt, quod Alexander Dux Lithuaniæ eos Ecclesiæ Romanæ adjungere vellet, *Geneb*.732. Ipse Isidorus Cardinalis Bulgar. in Moscoviam & Russiam

siam missus ab Eugenio, capitur à Duce Βzov.a.Ch. 1441.S.4. 16 *Philippus*, Mediolanensium Dux à Pontifice abalienatur, & ei modis omnibus incommodare studet; Βzov.an.Ch.1431.S.5 & 48. Item 1432.S.144 & 1437.S.6.1438. S 72. 17.*Iacobus Vicanus*, urbis Romæ præfectus, Ludovicus Columna Eugenio non bene cupiebant: *id* ib.18 Quid *Basileenses* non in Eugenii modò vita & moribus desiderârint, sed & quàm ægrè ejus potestatem αὐτοκρατόρικλω tulerint, vel ex solius Βzovii querelis colligimus. Vid.a.C.1432.S.1.11.110.& 1443 S.22. Compendium πιπτομαχίας exhibet 1437.S.10. *Imprimis*, inquit, *ausi sunt* a.*locum Concilio Generali, prater decretum factum, designare.* b. *Imperatorem Græcorum aliorsum, quàm inclinaverat, quamque cum Pontifice convenerat, trahere.* c. *Præsidentem authoritate Pontificia, Concilio. Johannem Archiepiscopum Tarentium, violare.* d.*Nuncios sedis Apostolicæ, pári temeritate, in carceres compingere.* e. *Os in cælum ponere, ac varia crimina Eugenio per calumniam, pérque summam impudentiam imponere, supremóque omnium pastoridiem apud se dicere, & ad eadem sua subsellia Cardinales S.R.E. obtorto collo rapere.* f.*Bonis temporalibus eundem summum Pon-*

Ppp

tificem exuere. g. *Potestatis illius plenitudinem elevare, imminuere, limitare. Acta ejusdem summi Pontificis, non in dubium modò vocare, sed & criminari, inficere, abrogare.* i. *Judicium in eundem & innocentem, & solius Dei correctioni subjectum, exercere.* *Ad extremum probris, conviciis, contumeliis, omnibúsque injuriis majestatem illius, vel ipsis spiritibus venerandam, proscindere, lacerare, infamare, conculcare.* 19. In *agro Piceno* malè Pontificis res successisse, Sanvio Cavillone ad Malatestas Pisaurenses desciscente, queritur *Bzov*.an.Ch.1433.S.15. 20. *Angulariæ comes* multa in Pontificem machinatus est, si quo pacto eum perdere posset ferro vel veneno: *Id*.a.Ch.1463.S.18. 21. *Ludovicus Franciæ* Rex scripsit literas Pio, itémque Cardinalibus sua dignitate indignas, & quasi Pontifice superior esset, damnavit opera ejus, & quomodo Pontifici vivendum esset Maximo, regulas præscripsit, an.Chr.1463. S.24. 22. Parùm etiam bene Pio cum popularibus *Senensibus* convenisse, constat ex eodem a. Ch.1462.S.22. 23. Calixtô III. plures cum Ferdinando intercessisse lites, quàm ejus tulerit aut tolerarit valetudo, habet a Ch.1458.S.9. 24. De Matthæo Pojano, vide an. Chr.1472.S.24.25. 25. Claudimus hoc ἀντιλεγόντων agmen, testimonio *Bzovii*, ex an.Chr.1491. S.8. depromto. *Hæc dum in VVandalia gerentur-*

rentur, Innocentius Pontifex, etiam in Italia, aliquos refractarios habuit. Omitto Perusinos, & Ansidanos, qui hoc anno sedi Apostolicæ contumaces, non nisi armis ad officium cogi & imperium potuere: Veneti, magis legum suarum curiosi, nulla ratione adduci toleravere, ut præter eas, dignitatem quandam Ecclesiasticam ab Innocentio quidem delatam, aliquis retineret. Petrum Bembum dabo, qui narrabat. Obiit per hos dies (anno 1491.) mortem Romæ Marcus Barbus, Pauli II. Pont. Max. fratris filius, è Cardinalium Collegio, vir & doctrina & probitate, & sanctitate vitæ & Romanorum civium gratia egregiè insignis; quiq́; comitiis Pontificalibus Sixti morte habitis, parùm abfuit, quin à Collegio summum locum adipisceretur. Eo mortuo, Innocentius, Patriarchatum Aquilegiensium, quem is multos annos obtinuerat, Hermolao Barbaro Legato apud se Veneto attribuit. Istud, ubi civitas intellexit, tametsi Hermolaus ad Senatum scripserat, coactum se à Pontifice, vestem senatoriam mutavisse: quoniam tamen Sacerdotiis captari cives Veneti, qui

Legati Romæ essent, lege prohibebantur; graviter tulit, ausum illum contra leges patrias facere. Auxit ejus rei magnopere invidiam, quod antea ex Hermolai literis, quas ad Senatum de Barbi morte scripserat, more, institutóque Majorum comitiis Senatoriis præjudicium Patres fecerant, cujus ipsi civis nomen ad inadipiscendum Sacerdotium Innocentio commendarent. Itaque deceptos in eo sese, ac propè delusos querebantur. Erat omninò Hermolai, propter ejus summam in literarum, atque optimarum artium studiis præstantiam, magnum apud exteras nationes nomen; apud suos quidem certè maximum. Nam ad doctrinæ singularem opinionem, etiam vitæ perpetuam innocentiam adjunxerat. Simulis multum patris opibus, & gratia, qui summo proximum in civitate magistratum gerebat; multum clientelis, necessitudinibus, propinquitatibúsque pollebat. Quibus tamen in rebus omnibus, satis sibi præsidii non habuit: cùm pluris à patribus una legum charitas, majestasque quàm ullorum civium omnibus aucta nominibus dignitas, atque claritas

tas fieret. Decem viri enim literas ad eum severè scriptas dederunt, mora omni, excusationéque sublata, sacerdotium repudiaret; Id si non faceret, patrem Magistratu remoturos, & bona ejus publicaturos, præ se tulerunt: At pater perspecta civitatis voluntate, omnibus tentatis rebus, cùm jam eam flecti, & leniri posse diffidebat, ægritudine animi est mortuus, filius non multò post Romæ, editis Plinianis castigationibus, immensi propè laboris opere, privatus plebejo morbo periit. Eum vitæ finem Hermolaus habuit, omnium ex sua civitate, qui ante illum nati essent, Latinorum & Græcorum literis planè doctissimus, P. Bembus hist. Venetæ lib. 1.

[b] Id quod magno studio egerunt Patres Concilii Basileensis. Bullam ediderunt an. Chr. 1437. *de Papæ Romanæ suspensione ab officio pastorali, propter ejus lupinam tyrannidem: item de non impedienda Ecclesiæ Reformatione in capite & in membris, & quod Papa sit subjectus Concilio. Quod nisi est,* inquiunt, *quis unquam Romano Pontifici, quanquam improbissimo, contradicet?* Publicæ hæc Bulla promulgata est die 17. Ian. anni seq. *Const. Imp Cal.* Non uno hactenus loco monuimus, palmariam in

Ecclesia Romana controversiam esse de ἀναμαρτησία, absoluto Papæ in Ecclesiam dominio, & ἀνυπευθυνίᾳ ejusdem in rebus fidem concernentibus judicio. Hac Pontifici concessa, frustra de eo accusando laboramus; ademta verò, & jure negata, inanes sunt latratus, quibus pios Reformatorum conatus impetit. Operæ pretiū proinde fuerit paulo plenius ex actis Concilii eruere, quàm fervidè Patres Pontifici hæc eripuerint privilegia. Cùm, editâ Apologia, Eugenium quidam defenderet, & Basileenses impietatis & iniquitatis accusaret, opposito mox scripto Synodus ostendit, fundi Theologici calamitatem soli Pontifici acceptam ferendam Recitat illud Bzov. an. Ch. 1437. S. 22. cui concinunt aliquot ad ordinis Imperii Diplomata; an. Chr. 1438. S 62. & deinc. Asseclæ Eugenii publica Synodi authoritate damnantur; S 65. Theses certę & conclusiones contra Papam conduntur, quas inter *1. Veritas est Catholicæ fidei, sacrum generale Concilium, supra Papam, & alium quemvis, potestatem habere. 2. Generale Concilium legitimè congregatum, sine ipsius consensu, nec dissolvere, nec transferre, nec prorogare ad tempus, ex authoritate sua potest Romanus Pontifex: idq; veritatis ejusdem est. 3. Qui pertinaciter his veritatibus se opponit, hæreticus est censendus. 4. His veritatibus Eugenius Papa IV. repugna-*

gnavit, cùm primo ex plenitudine potestatis Apostolicæ Basileense Concilium dissolvere seu transferre attentavit. 5. Errores his veritatibus repugnantes, monitus tandem per sacrum Concilium Eugenius revocavit. 6. Dissolutio sive translatio per Eugenium secundo attentata, prædictis est obvia veritatibus, inexcusabilémque circa fidem continet errorem. Bzov. a. Ch. 1439. S. 6. Abi jam Papalista, & Pontifici tuo impeccantiam, omnium saniorum judicio concedi, assere. Ipse certè *Aeneas Sylvius* (quod impiè tamen Pius retractavit, literis ad Academiam Coloniensem: Bzov. an. Chr. 1439. S. 34.) tres priores Conclusiones acriter defendit, rationibusque Conciliorum ὑπεροχὴν propugnavit sequentibus. *1. Regnum plus potest, quàm Rex. E. & Ecclesia plus quàm Papa. 2. Ecclesia est impeccabilis: Pontifices non item. 3. Ecclesiam errare non posse: Papam posse. 4. Ecclesia non pro Pontifice Christum orâsse, ne deficeret ejus fides. 5. Cùm Ecclesia Christum esse, non cum uno unico Pontifice. 6. Christum veritatis Spiritum Ecclesiæ promisisse, non Pontifici. 7. Ecclesiam esse sponsam Christi, Pontificem Vicarium, Ministrum. 8. Majorem esse orbem urbe. 9. Ec-*

clesiam esse matrem; Pontificem filium. 10. Nullum mortalium esse super Papam: E.Ecclesiam, cui data est potestas ligandi & solvendi, & de qua Christus jubet: Dic Ecclesiæ. 11. Papam minorem esse Angelis; Angelos minores Ecclesia, à qua discunt. 12. Contra statuta Conciliorum & Patrum nihil posse condere Pontifices. 13. Pontifices sua statuta plerunque Conciliis submisisse. 14. Concilia aliquando Pontifices reprehendisse, quemadmodum Apostoli Petrum, quod ad Cornelium Gentilem introivisset; & Paulus, eundem, quod legaliter vixisset. 15. Concilia hæreticos damnâsse, in hæreticos sententias protulisse, quod non fecissent, si ad hæc solus Pontifex suffecisset. 16. Concilium Constantiense Pontifices Concilio submittere. 17. Christum Ecclesiæ potestatem concessisse, Pontificem, si sal infatuatum fuerit, ejiciendi & conculcandi, id est, deponendi: siq. fuerit caput mortuum, aliud ei substituendi, præsertim, cùm Christus ipse sit Ecclesiæ caput verum, immutabile, perpetuum; Pontifex autem nihil plus quàm veri capitis locum tenens, ac membrum corporis Ecclesiæ

cle-

clesiæ, in ejus ædificationem non destructionem collocatum abscindi & projici natum, si destructioni cooperetur, quemadmodum Johannes XXIII. Papa in Constantiensi Concilio depositus fuit: quod quidem Concilium Constantiense, istum de superioritate Concilii super Papam, articulum esse de fide definivit. Hæc Æneas Sylvius. Confer *Paral. Vrsp.* p. 287. & deinc. *Catal. Test. Verit.* p. 370. iisdem penè armis in Basileensi Concilio pugnavit Thomas de Corsellis. *Catal. Test. Verit.* l. 19. p. 840. & alius quidam ἀνώνυμος p. 882. Tectorium quærit *Bzov.* an. Ch. 1439. Sect. 6. Seductum magis, & tractum seu coactum, quam scientem Æneam ita sensisse scribit; sed riduculum est eum, qui non longè post sedem occupavit Pontificiam, his ineptiis velle excusare. Expende *Aeneæ* apologiam, & quâ fronte aliis inconsideratum illud: *Non putâssem;* exprobret, judica. *Aderant,* ait, *Basileæ, Legati Parisiensis Scholæ, cujus est fama percelebris;* (quod jam aliunde didicimus; Quanto autem celebrior, tantò major in Concilio authoritas) *Affuerunt & aliquando Coloniensis Universitatis, & aliorum, studiorum Germanicæ nationis oratores, & uno cuncti ore* (cur ergò solus illud impedire conatus est Papa?) *Concilii generalis authoritatē ad cælum effe-*

transire montes horrebat (nempe vestigia terrebant, nec illud Rodolphi Imperatoris ; de quo sup. *seculo* XIII.pag.607.confer *Annal. stettl.* p.16. exciderat) *& in avinione, aut in Sabaudia locum desiderabat. Adiverunt per id temporis duo viri ex Italia Basileense Concilium, Nicolaus Panormitanus Archiepiscopus, & Ludovicus Pontanus, Apostolicæ sedis Notarius, Alfonsi magni Regis oratores, qui velut duo orbis sidera, seu Pontificij juris, & totius civilis sapientiæ duo præcipua lumina* (par igitur fuit, cæteros in causa contra Papæ suprematum, aures substrinxisse) *& clarissima censebantur. Hi dictis scriptisq; Concilij gesta probabant, Eugenij facta damnabant; nec erat qui aut vellet* (ubi ergo tum Ecclesiæ Romanæ dignitas, ubi capitis corpus, omnibus Papæ potestatem usurpatam negantibus?) *aut auderet dicta eorum refellere. Quid ageremus? Audire potuimus, non discere. Rude nimis ingenium est, quod per singulos dies audita & inculcata non capit. Quales Magistri, tales discipuli evadere solent:* Opportunè! Nam & hic Papæ discipulus, sedisque Romanæ candidatus didicit & docuit; Honores mutare mores. Idem ille, qui laudibus antea Concilii

facta

facta extulit, ad summum postea dignitatis gradum evectus, mutata sententia, Pontifici Concilium debere subesse voluit; *Sleid.*Com.l.1.pag.20. Suspecta igitur meritò ejus est autoritas. Aliter enim rem gestam, majorique candore & ingenuitate, prolixa proposuit oratione *Ludovicus, Cardinalis Arelatensis* Id an. Chr. 1439. S. 7. sed & *Segoviensis* Panegyris aculeata satis fuit, & Eugenianis parùm grata, quam *Idem*, sect. mox octava recitat. Præiverunt in eadem sententia alii. Concilium de hac re *Matthæi de Matassclanis* Bononiensis, lege an. Chr. 1407. S. 3. Quid? quod rationibus Aeneas utique asseruerit libertatem Christiano Evangelicas traditiones defendendi, & à notivitatibus vindicandi, sive Paulus sit sive Petrus, qui ad veritatem non ambulet? *Vrsp.Paral.*pag.412. Neque verò Reges tantum Principes, & Magistratus, Concilia, &c. Pontifici per omnia parere renuerunt ex ipsis reperias Papæ domesticis non paucos, qui eadem sunt usi παῤῥησίᾳ. Quàm acerbè in Pauli II. invehitur arrogantiam *Plat.*? Non indigna est hominis eruditi ἐπίπληξις, quæ paulo plenius inferatur. *Mortuo*, inquit, p.335. *6. Pio, in ejus locum Paulus suffectus est, qui statim ubi Magistratum iniit, sive quod ita pollicitus erat, sive quod Pij decreta & acta oderat; Abbreviatores omnes oderat, quos Pius in ordinem redegerat; tanquam inutiles & indoctos (ut ipse dicebat)*

bat) exauctoravit. Eos enim bonis & dignitate, indicta causa, spoliavit; quos etiam propter eruditionem & doctrinam ex toto orbe terrarum conquisitos; magnis pollicitationibus, & præmiis vocare ad se debuerat. Erat quidem illud Collegium refectum bonis ac doctis viris. Inerant divini atq; humani juris viri peritissimi. Inerant Poetæ & oratores plerią; qui certè non minus ornamenti ipsi curiæ afferebant, quàm ab eadem acciperent; quos omnes Paulus tanquam inquilinos & advenas possessione depulit; licet emptoribus cautum esset literis Apostolicis, cautum etiam fisci Pontificii auctoritate; ne qui bona fide emissent è possessione honesta ac legitima dejicerentur. Tentabant tamen ij, ad quos res ipsa pertinebat, hominem è sententia dimovere, atq; ego certè qui horum de numero eram rogando etiam, ut causa ipsa judicibus publicis (quos Rotæ auditores vocant) committeretur. Tum ille torvis oculis me aspiciens; Ita nos inquit ad judices revocas? Ac si nescires omnia jura in scrinio pectoris nostri collocata esse. Sic stat sententia, inquit; loco cedant omnes:

nes: eant quo volunt: nihil eos moror Pontifex sum, mihiq; licet pro arbitrio animi, aliorum acta & rescindere & approbare. Hac verò tam immiti sententia accepta ut lapidem immobilem volveremus obversamur; & frustra quidem die ac noctu in foribus aulæ vilissimum etiam quemq; servum rogantes; ut vel alloqui Pontificem liceret: reijciebamur, non sine contumelia tanquàm aqua & igni interdicti ac prophani. Hac autem diligentia viginti continuis noctibus usi sumus, nihil enim feri nisi noctu agebat. Ego verò tanta ignominia excitus; quod mihi ac sociis meis coram non licebat; id agere per literas institui: Scripsi itaq; Epistolam his fermè verbis: Si tibi licuit indicta causa spoliare nos emptione nostra justa ac legitima, debet & nobis licere conqueri illatam injuriam, injustamq; ignominiam. Rejecti à te ac tam insigni contumelia affecti, dilabemur passim ad reges, ad principes, eos adhortabimur, ut tibi Concilium indicant; in quo potissimum rationem reddere cogaris, cur nos legitima possessione spoliaveris. Lectis literis. Pla-

Platinam reum Majestatis accersit; in carcerem trahit; compedibus revincit: Mittit Theodorum Tharvisinum Episcopum, qui quæstionem habeat. Is statim me reum facit, quòd & libellos famosos in Paulum sparsissem, & Concilij mentionem fecissem. Primum crimen ita confutavi; eos quidem dici libellos famosos, in quibus scribentis nomen reticetur; at meum nomen in calce literarum extare; non igitur libelli famosi sunt. Qui verò de Concilio mentionem fecerim; me non adeò grave crimen id putasse, cùm in Synodis à Sanctis patribus stabilita sint fundamenta orthodoxæ fidei; prius sparsim jacta à Salvatore nostro ejusq; discipulis, ut majores cum minoribus æquo jure viverent; ne cuiq; fieret injuria. Unde etiam apud Romanus instituta est Censura; qua & qui privati & qui in Magistratu fuerunt rationem habiti Magistratus, & vitæ anteactæ reddere cogebantur. Cùm verò his rationibus nihil profecissem, revictus compedibus & quidem gravissimis media hyeme sine foco; celsa in turri ac ventis omnibus exposita; cohærceor mensibus quatuor.

Tan-

Tandem verò Paulus Francisci Gonzaga Cardinalis Mantuani precibus fatigatus, ægrè pedibus stantem, molestia carceris me liberat, admonet, ne ab urbe discedam: In Indiam, inquit, si proficiscere, inde te retrahet Paulus. Feci mandata, triennio in urbe commoratus sum; arbitratus hominem aliquam medelam meis incommodis interim allaturum. Coronatus Paulus de more, memor; à Calixto quondam pulsos esse è Sancto Johanne Laterano Canonicos Regulares, quos eodem in loco Eugenius Pontifex ante collocaverat; eosdem revocavit; ut seorsum à Canonicis secularibus divina officia celebrarent. Præterea verò Canonicorum secularium eo in loco nomen aboliturus, si quis moriebatur, in demortui locū neminem sufficiebat, aut si quod beneficium vacabat coactos se canonicatibus illis abdicare ad alias Ecclesias transferebat, ut tandem beneficia illa in unum Corpus redacta, canonicis regularibus satisfacerent sine ullo suo dispendio, cùm eos tum pascere ob inopiam oporteret. Hanc autem ob rem Paulus multum ab se alienavit civium animos;

quod

quòd dicerent illa beneficia à majoribus suis instituta, pulsis civibus inquilinis dari. Neq; hoc contentus Paulus, seorsum Canonicos quosdam allocutus eos minis, etiam adhibitis abdicare se illis canonicatibus impellebat. Nonnulli tamen ejus minas contemnentes; tempus vindicandæ libertatis expectabant, quod postea eo mortuo eluxit.

[b] Qua de re prolixe actum est sup. pag. 197. & deinc.

[c] Vide sup. p. 222.

[d] Erant enim, ut à cognoscendi principio faciamus initium I. *qui lectioni Scripturæ magna intentione & attentione incubuerunt.* Visit hoc clerum, qui proinde σηλευτικῶς, in concionibus etiam, hanc multorum consuetudinem traduxit. Vestigia extant in *Passional. Viennens.* pag. 3. 6. & 12. b. utroque loco improbatur Germanorum desiderium legendi Evangelia, & Sacras Scripturas reliquas, in linguam vernaculam translatas. Typorum beneficio Biblia Ger. edita sunt. b. Quòd certissima Scripturæ interpretatio sic accurata Συμβίβασις, suo jam tempore vidit *Iohannes de Vuesalia*, de quo suprà, pag. 53. Confer *Catalog. Testium. Veritatis.* pag. 885. Certè orthodoxiam de Sc. S. masculè vindicavit. Theologia contra Scholastica acriter fuit flagellata. Calamum in eam strinxit *Basilius Groninganus*, seu VVessilus Gansefort. De hac quid senserit, ex vaticinio, ejus operibus præfixo liquet. Magister

Iohannes Ostendorpius Canonicus templi divini Levini, Daventriensis, vir multo studio, longaque experientia doctissimus, adolescens admodum VVesselum adiit, & inter cætera ab eo audivit, quasi jam, quod futurum erat, prævidente: *Studiose adolescens, ad illum vives diem, quo doctrina recentiorum & contentiosorum istorum Theologorum Thomæ & Bonaventuræ & aliorum ejusdem farinæ ab omnibus verè Christianis explodetur, id quod à canescente Ostendorpio audivit Noviomagus.* Vide plura in *Cat. Test. Verit.* p. 885. Scholasticorũ etiam, Mendicantium cumprimis, scripta, carbone notavit *Ioh. Gochius*, Mæchliniensis. Id. pag 887. & *AEn. Sylv.* in Anal. P. 1. p. 321. c. *Traditiones, Ecclesiæ placita*, Pontificum decreta vim obligandi, multorum judicio amiserunt, nisi fundamentum fortè suum haberent in ipsis literis Sacris. Vnde axiomata illa *Vesalij*, sup pag. 55. Confer *Catal. Test. Verit.* p. 885. Eadem fusius peti possunt, ex amici ejus VVesselii tractatu de potestate Ecclesiastica. *Henricus ToKen* Magdaburgensis Canonicus scribit in sylva Alphabetaria; *Periculosas esse abusiones in Monasteriis, etiam Monachorum, quos* (ut ejus verba recitem) *tam callidè decipit Satan, ut suis propriis traditionibus, & adinventionibus prævaricentur Dei mandata. Catal. Test. Verit.* l. 19. pag. 880. Iohannis Gochii mens fuit; Scripturam

pturam solam sequendam, aliosque omnes scriptores ad eam examinandos, etiam Pontificum, Conciliorumque decreta ei subjicienda. *Panormit.* de Elect. cap. *significâsti*, inquit: ***Uni fideli privato, si meliorem Scripturæ autoritatem aut rationem habuit, plus credendum est, quàm toti Concilio aut Papæ. Concilium errare potest, sicut aliâs, erravit, super causa matrimonii contrahendi inter raptam & raptorem, quando dictum Hieronymi fuit postea toti Concilio prælatum.*** *Id.* pag. 864. *Stephanus Brulifer* docuit: ***Nullas ceremonias pro articulis fidei habendas:*** Pertinet huc *Antonij Campani* ad Cardinalem Papiensem Epistola, ***quâ pro nimio Poëtarum studio, sacrarum Scripturarum lectionem ei commendat.*** Initium ejus est: *Suades proprietate in me tua, ut quod ipse effecisti cæteris rejectis studiis, præsertim Poëtarum, incumbam Evangelicis; quòd hæc salutaria & sancta, illa obscœna & perniciosa videantur, &c.* vide *Bzov.* an. Ch. 1470. S. 9. quibus planè affinia sunt, quæ observavimus in *Collegio* nostro *sapientiæ restituto*, p. 58.

II. *Justificationis* articulum sobriè & solidè multi explicuerunt. Succi plena est commentatio *Savonarolæ* in Ps. 51. quam in carcere scripsit. *Calv.* 1498. An verò tantum in cæteris quoque hic vir vel lucis habuerit, vel puræ & à superstitionibus defæcatæ religionis, quantum nonnulli ipsi adjudicant (vide sup. p. 62.) alii pronuncient. Nihil ambigo, quin &

hîc sanus fuerit, & magna contentione animiq; studio in Alexandrũ VI. (propterea enim, quòd è suggestu nimia in eum usus videretur libertate, die 9 Aprilis jussu ejus exquisitis tormentorum cruciatibus excarnificatus, una cum duobus sociis Florentiæ laqueo suffocatus, postea crematus obiit) fuerit invectus, quam παῤῥησίαν cum multis aliis habuit communem. Damus etiam, concionum ejus themata fuisse; Italiam flagellis Dei expiandam, propter peccata multiplicia, in Principibus tam Ecclesiasticis, quàm sæcularibus. Florentiâ, urbéque Roma eversis renovationem Ecclesiæ futuram, & quòd hæc citò deberent fieri. Turcas & Mauros nostris temporibus ad Christianum cultum converti debere. *Paral.Ursp.* pag. 437. Vnde & *Prophetæ* axioma obtinuit, à Francisco Pico Mirandulano, & Marsilio Ficino: Vtrum tamen, & ipse vel conversioni Turcarum, vel futuræ reformationi tutam satis ostenderit viam, viderint oculatiores. In dogmaticis & ritibus Ecclesiasticis magno nimis & tyrannico rigore obtrusis, eum magnam partem acquievisse non dubito. De παλινῳδίᾳ, quam ei tribuit *Naucler.* Gener. 52. pag. 302. b. ἐπέχω. Certum est, non paucas seculi sordes contraxisse eum. Multa habent libri ejus IV. de veritate fidei, subsidia, è quibus & Christianis patrocinium, & Muhammedanis exitium polliceri queamus: Quàm verò in quibusdam superstitiosus est? Lib. 3. c. 17. anxiè defendit transsubstantiationẽ *contra scandala & difficultates*, quas ipse magno numero

ro narrat. Imaginum & Sanctorum cultui, quot suffugia quærit, capite sequenti? Cætera taceo, quæ adeò Pontificiis Scriptoribus placent, ut de eo vindicando, quàm maximè sint soliciti. Id sanè agit, *Bzov.* supra. Fuit fortè hæc ejus Theologia Scholastica, à qua vel metu supplicii, vel amore tranquillitatis, non facilè declinavit: alia Practicæ Theologiæ ratio est, quam in vinculis, aut inter equuleos, rogos, craticulas hauserat. Quo thrasonico etiam & pharisaico typho turgentes justitiarii, omnem propè vitam perplexis & otiosis occupati Scholasticorum παραδία τριβαῖς, morti vicini, ignitisq; Diaboli telis territi (exempla pete ex ὁδηγῷ P.III. p. 161.) πάντα σκύβαλα εἶναι ἐνόμιζον, ut Christum lucrifacerent? Non de sphærulis precatoriis, aqua lustrali, ciliciis, aut cucullis Monachorum, imaginum splendore cogitare poterant, quibus vix spirare amplius, aut lucem per rimulas habere licuit. Atque, his præceptoribus, Savanorola didicit, *verbis vivis, animatis sententiis & Spiritus fervore flagrantissimis*, (ita de hoc scripto judicat *Six. Senensis*) *clamare: Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam: Non secundùm misericordiam hominum, quæ parva est, sed secundùm tuam, quæ magna est, quæ immensa est, quæ incomprehensibilis est, quæ omnia peccata in immensum excedit. Secundùm illam magnam*

misericordiam tuam, qua sic dilexisti mundum, ut filium tuum unigenitum dares. Quæ major misericordia esse potest? Quæ major charitas? Quis desperare potest? Quis non confidere? Deus factus est homo, & pro hominibus crucifixus est. Miserere mei ergo, Deus, secundùm hanc magnam misericordiam tuam, qua filium tuum pro nobis tradidisti, qua per ipsum peccata mundi abstulisti, qua per crucem ejus omnes homines illuminasti, qua ea, quæ in Cœlis, & quæ in terris sunt, per ipsam instaurâsti. Lave me Domine in sanguine ejus, illumina me in humilitate ejus, instaura me in resurrectione ejus. Miserere mei Deus, non secundùm parvam misericordiam tuam: parva enim misericordia tua est, cùm homines corporalibus miseriis sublevas, magna autem, quando peccata dimittis, & homines per gratiam tuam super altitudinem terræ sustollis Ita Domine miserere mei secundùm hanc magnam misericordiam tuam, ut me ad te convertas, ut peccata mea deleas, ut per gratiam tuam me justifices. Domine Deus noster, te rogo, te obsecro, dele iniquitatem

tem meam secundùm multitudinem miserationum tuarum. Nam multa & infinitæ sunt miserationes tuæ; ut videlicet secundùm multitudinem miserationum tuarum deleas iniquitatem meam, ut sicut innumerabiles peccatores traxisti, suscepisti, & justos reddidisti, ita me trahere, suscipere & justum per gratiam tuam reddere digneris. Secundùm ergo multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Absterge cor meum, ut omni iniquitate deleta, ac omni immundicia expulsa, fiat sicut tabula munda, in qua digitus Dei Legem Charitatis suæ scribat, cum qua nulla habitare potest iniquitas. Quò ibo à spiritu tuo? & quò à facie tua fugiam? Quid igitur faciam? Quò me vertam? Quem inveniam defensorem? Quem obsecro nisi te Deus meus? Quis adeò bonus? Quis ita pius? Quis tam misericors? qui pietate omnes creaturas incomprehensibiliter superas. Tibi enim proprium est misereri & parcere, qui omnipotentiam tuam maximè parcendo & miserando manifestas. Fateor Domine, tibi soli peccavi & malum coram te feci. Mi-

serere mei & omnipotentiam tuam manifesta in me, ut justificeris in sermonibus tuis. Nam tu dixisti, Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam. Justifica me Domine in sermonibus tuis, voca me, suscipe me, da mihi agere fructum dignum pœnitentiâ. Propter hoc enim crucifixus es, propterea mortuus & sepultus. Dixisti etiam, cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Justificare in sermonibus tuis. Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum. Dixisti iterum, venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Ecce ego venio ad te onustus peccatis, laborans die ac nocte in gemitu cordis mei. Refice me Domine, ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm judicaris. Nam multi dicunt, non est salus ipsi in Deo ejus, Deus dereliquit eum. Vince Domine istos, cùm ita judicaris ab eis, ne me derelinquas usque quaq;. Da mihi misericordiam & salutem, & injecti sunt. Redde obsecro, per merita ejus, qui semper stat ad dextram tuam & interpellat pro nobis, ut per ipsum sentiam te mihi placatum, ut sit signaculum

culum super cor meum,ut dicam cum Apostolo,Christo confixus sum cruce, vivo autem jam non ego,vivit verò in me Christus: verùm quia magna est fragilitas mea, Spiritu principali confirma me, ut nullis perturbationibus à Christo separari valeam, nullis terroribus à Te recedere, nullis cruciatibus infirmari. Non enim virtus mea tanta est, ut pugnare possit cum antiquo serpente, & ei prævalere, &c.

Habuit hujus Theologiæ discipulos Savonarola aliquot, quorum κύκνα pietatem spirant, & devotionem Christiano dignam. Emortualia Laurentii Medicis Florentini, verba fuerunt sequentia: *Tunc,* (fateor, ex Eucharistiæ tum porrectæ occasione hæc ei extorta verba) *mitissime Jesu, tu nequissimum hunc servum tuum digneris invisere? At quid dixi servum? Imò verò hostem potiùs, & quidem ingratissimum, qui tantis abs te cumulatus beneficiis, nec tibi dicto unquam andiens fuerim, & tuam toties Majestatem læserim. Quod ego per te illam, qua genus omne hominum complectens, charitatem, quaq́ te cælitus ad nos in terram deduxit, nostraq́ humanitatis in-*

duit involucris, quæ famem, quæ sitim, quæ frigus, æstum, labores, contumelias, flagella & verbera, quæ postremo etiam mortem crucémque subire te compulit. Per hanc ego Charitatem te salutifer Jesu, quæso, obtestórque, avertas faciem à peccatis meis, ut cùm ante tribunal tuum constitero, quo me jam dudum citari planè sentio, non mea fraus, non culpa plectatur, sed tuæ crucis meritis cōdonetur. Valeat, valeat in causa mea sanguis ille tuus Iesu pretiosissimus, quem pro asserendis in libertatem hominibus in ara illa sublimi nostræ redemtionis effudisti. Paulò pòst ingreditur cubiculum ipse Savanarola, cúmque, ut fidem teneat, hortatur. Ille verò tenere se ait inconcussam. Deinde ut quàm emendatissimè post hac vivere destinet; facturum se obnixè respondit. Postremò, ut mortem, si necesse sit æquo animo toleret. Nihil verò, inquit ille, jucundius, siquidem ita à Deo decretum sit. Extant & *Ioh. Pici Mirandulæ* versus, quibus suas ad Deum preces & pia vota expressit: Sint speciminis loco:

Præmia qui ut meritis longè majora rependis,
Supplicia admissis sic leviora malis,
Namque tua est nostris major clementia culpis

Et

Et dare non dignis res mage digna Deo est.
Quanquam sat digni: si quos dignatur amare,
Qui quos non dignos invenit ipse facit.
Culpa reos fecit, sed vincat gratia culpam:
Vt tuus in nostro crimine crescat honor.
O amor, ô pietas nostris bene provida rebus,
O bonitas servi facta ministra tui:
Da precor huic tanto, qui semper fervet, amori
Ardorem in nostris cordibus esse parem.
Da Satanæ Imperium (cui tot servisse per annos
Pœnitet) excusso deposuisse jugo
Da precor extingui vesanæ incendia mentis,
Et tuus in nostro pectore vivat amor.
Vt cùm mortalis perfunctus munere vitæ
Ductus erit Dominum spiritus ante suum,
Promissi regni felici sorte potitus,
Non Dominum, sed te sentiat esse Patrem.

Sed & alii; præter Savonarolam, articulum justificationis à perplexa & intricata Scholasticorum in eo ἀδολεσχίᾳ vindicârunt, id quod de *Iohanne Gochio*, Presbytero Mechliniensi referunt authores; *Catal. Test. Verit.* l. 19. pag. 887. Fatetur Iosquinus Groninganus, se Agricolæ & VVesseli sermonibus sæpe interfuisse, quibus, præter alia, disputaverint, de justitia fidei, quid sit, quòd Paulus toties inculcet, homines fide justos esse, non operibus: apertè rejecisse eos Monachorum opinionem, quæ fingit, homines operibus justos esse: Id. p. 889. *Iohannes Tritbemius*, Abbas Spanhemensis propositionem. *Nos sola fide justificari*, non fuit

fuit aversatus. *Id*. p. 890. *Stephanus Brulifer* defendit & asseruit, doctrinam, quæ meritis hominum justificationem attribuit, mendacem, imò diabolicam esse, cùm agnus immolatus pro nobis satisfecerit; *Id.* p. 888.

Et quemadmodum, meo quidem judicio, nihil impudentius aut nocentius contra gratuitam miseri peccatoris justificationem in Ecclesiam irrepsit, quàm mercatura Indulgentiaria: ita etiam nulli convellendo errori suam libentius, aut audentius addixerunt viri, quibus de meliori luto Deus præcordia finxit, operam. Ἀνθρακας ἀντὶ θησαυρῶν à Romanis Institoribus vendi, magno successu, probavit *Wesselus*, cujus hac de re extant prolixa μελετήματα. Vide ejus Epist. ad M. Hoeck, Decanum Naddwicensem, Farrag. pag. 105. Cùm anno Christi 1411. Iohannes XXIII. contra Neapolitanum Regem clasicum canens, indulgentias iis, qui pro Ecclesia arma induerent, distribueret, etiamque nugivendulus quidam Pragam appulisset, publicéque de Cathedris cruciata illa promulgaretur, factum est, ut tribus in templis reperti sint, qui palam obloquerentur. Sed & Hussus adversus superstitiosas illas Indulgentias theses ad disputandum proposuit, publicéque cum M. Hieronymo illarum vanitatem ostendit. Cùm verò iste nihilominus impudenter pergeret, studiosorum cohors impetu facto bullas ei eripiunt, quendamque è medio sui meretricio habitu carro imponunt, bullis pectora exornant, circumvehunt, acclamant; Meretricem in-

interim blandissimis verbis & gestibus circumfusam turbam sibi alliciente benedictionésq; distribuente: tandem in medio foro bullas omnes cum multis Papalibus & Prælatorum literis, comburunt. *Eccles. Bohem. persecut.* p. 31. *Thomas Gascoigne* in Dictionario Theolog. circa a. D. 1440. populus Angliæ, ob profusissimas indulgentiarum copias dicebat: *Roma ad nostras fores nunc venit. Ecclesia Romana meretrix magna est, quia jam cuiq; se exposuit pecuniam offerenti. Et cùm omnia essent Papalibus condonationibus plena, indulgentias tandem dabant Papæ negotiatores pro cœna, pro concubitu, pro haustu vini & cervisia, pro pila lusu, & interdum pro actu venereo*: *Bal.* pag. 590. Indulgentias multi magno animo defendissent, nisi nimia liberalitate eas Papa in contemtum adduxisset. Id supra confessus fuit *Petrus Numagen.* Ita & Dominicus Brixiensis Episcopus libello ad Pium II. de Reformatione Romanæ curiæ. *Octava*, inquit, *consideratio est circa indulgentias; & videtur; quòd dare ita frequenter indulgentias plenarias facit eas vilescere cunctis. Quotiescunque Papa exibat aliquo festo in publicum, dabatur Indulgentia plenaria, contra consuetudinem antiquorum Pontificum; cùm tamen per indiscretas ac superfluas*

fluas indulgentias claves Ecclesia contemnantur : Catal.Test.Verit.p.854.

III. De *Papa* quid moneamus? Satis abundè diximus, nihil hoc seculo multos intentatum reliquisse, quod quidem ad authoritatem ejus vel restringendam vel abolendam, facere potuit. Observet interim lector, mantissæ loco, breviter & nomen, & privilegia, & officium, & usurpatam potestatem, & ipsos etiam proventus seu reditus ejus variè fuisse oppugnatos.

Nomen si spectemus, non veriti sunt multi, præter seculi consuetudinem, Papam, ejusque Synagogam, *Babylonem* & *Babylonicam meretricem* appellare. Fuit hæc παῤῥησία tum aliorum (vide *Bal*.p,463.) tum *Gregorii Haymburgensis*, qui tempore Concilii Basileensis vixit. *Catal.Test.Verit*.l.19.p.865. Iohannem XXIII. Bohemi quidam palàm Antichristum nuncupârunt. *Hist.Persec.Bohem*.p.30. *Tyrannis*, optimo pastori, scil.! quoties est exprobrata? Vicinæ Rheno Ecclesiæ non modò continuas de oneribus Antichristi moverunt querelas; sed & consilia de δυσβαςάκτῳ illo excutiendo jugo agitârunt. Qua de re ex variis documentis author *Catal. Test. Verit*. p.866.868. Augusti nomen, ut Laurentius Valla Pontifici non invidet, *nempe, dum temporalia auget, spiritualia minuit*: De *Constant.Donat*. ita quàm sit tyrannicum ejus in corpora & animas Imperium, eodem nemo vidit melius. *An possumus*, inquit, *principatum, potentia papalis*

pro

pro jure proferre, quem tantorum scelerum tantorumq́, omnis generis malorum cernimus, esse causam? Quamobrem dico & exclamo (nec enim timebo homines, Deo fretus) neminem mea ætate in summo Pontificatu fuisse, ut fidelem dispensatorem, aut prudentem, qui, tantum abest, ut dederit familiæ Dei cibum, & escam panis. Papa, & ipse bella pacatis populis infert, & inter civitates Principesq́, discordias serit. Papa & alienas sitit opes, & suas exsorbet, ut Achilles in Agamemnonem δημόβορος βασιλεὺς. Papa non modò Rempublicam, quod non Catilina, non quispiam peculator audeet, sed etiam rem Ecclesiasticam & Spiritum Sanctum quæstui habet, quod Simon ille Magus detestatur. Quæ *Iulianus cardinalis, Vessel us Groninganus* contra Pontificiam doctè disputârunt tyrannidem, ex illius *duabus* Epistolis (vide etiam sup.) *hujus* verò, libro de subditis & superioribus liquet. Iohannes, *Carnotensis* Episcopus, propterea Christianis Papam dixit intolerabilem: *it. Test. verit.* pag. 849. Ex *privilegiis* fastuosissimum est, usurpata ἀναμαρτησία. At, turpiter errare posse Pontificem, publicè docuerunt. I. *Aeneas Sylvius*, vide sup. 2. *Henricus Kalteisen*: *Nullus particu-*

ticularis homo est hujusmodi sufficiens regula, ut non possit in fide errare, ut etiam Papa aliquando fecit. Bzov.a.Ch.1443.S.308. 3.Petrus Vxamensis, Salmanticæ Scholas Theologicas explicuit, in quibus statuit, *Papam errare posse, & sacerdotes per se nullam vim habere in remittendis peccatis:* *Marina* cal.an.Chr. 1479. 4.Concilium Basileense: Bzov. a.Ch.1432. S.75.& 40. *Officium & potestatem Papæ satis graviter concusserunt*, qui 1. Concilio eum subjecerunt, tanquam unum hominem, Bzov.an.Chr.1440.S. 89.quod factum est Constantiæ & Basileæ. Id.an. Ch.1434. 2.*Anathemata ejus spreverunt*, ut Episcopus Basileensis. Id.1461.S.8.quod etiam Venetis consilium dedit Petrus Bagarotus. I.C.Id.1482. S.11. 3.*Appellationes ad eum factas rejecerunt* & damnârunt, quibus decretum opposuit Innocentius VIII.Id.an.Chr.1491.S.2. 4.*Imperatoris in Papam potestatem asseruerunt*, quæ sedula cura fuit Antonii Roselli; *Cat.Test.Verit.* pag.884. & *Theodorici à Nyem*, aliquot Paparum Scribæ; Id. pag 850. In Pontificis etiam authoritatem fuit invectus *Alphonsus Tonstatus*; Bzov. an. Chr. 1482. Sect. 12. 5. πολυπραγμοσύνην, & ἀλλοτριοεπισκοπίαν ei exprobrârunt. Hanc verò Germanorum comprimis fuisse parrhesiam, Calixtus sua ipsius prodidit Apologia, apud Bzov.an.Chr.1457.Sect.1. *Equidem cùm nos omnes Christiani orbis nationes*

nes benignè, quantum cum Deo possumus, tractare curemus, præcipuè tamen Germanicos Principes ac Prælatos singulari quadam charitate, & præcipuo prosecuti sumus affectu. Neq; enim nos latet, quo favore amplectendi sint Ecclesiarum præsules, & seculi principes honore præveniendi; ut illos Fratrum, & istos filiorum loco, sua cuique dignitate servata, habere debemus. Sunt Evangelia sacra semper ante oculos mentis nostræ; sanctorumq; Patrum decreta sedulò in animo volvimus. Novimus, quid Episcopis liceat, quid Principes deceat, quid officio summi Sacerdotis incumbat. Neq; cordi nostro quicquam tenacius hæret, quàm ita Sacros Canones observare, ut idonei Ministeriorum Christi dispensatores inveniamur. Nota est omnibus sedis Apostolicæ autoritas: Manifesta cuiq; sedis primæ dignitas; vulgata per orbem vicarij Dei potestas, cui dictum est à Domino: Pasce oves meas; & quodcunq; ligaveris super terram; erit ligatum & in cœlis, & reliqua, quibus in Evangelio Romani præsulis eminentia divinitus declaratur. Quibus ex rebus ne-

ſcimus, cur aliquis opem noſtram criminari poſſit, tanquàm latiùs evagemur, quàm nobis liceat, aut tanquam in alienam meſſem falcem mittere videamur; cùm non hujus aut illius provinciæ, ſed univerſi orbis præſulatum in Apoſtolicæ ſedis ſpecula conſecuti ſumus. Quæ cùm ita ſint, ſcimus tamen eos, qui vocati ſunt in partem ſollicitudinis, non eſſe turbandos; ſuam cuiq; jurisdictionem, niſi forſitan abutantur, ſervandam eſſe non ignoramus. Reditus ejus, & magna hactenus verſutia rapti proventus in quanto fuerunt diſcrimine? Annatæ illi, & primitiæ proventuum Eccleſiaſticorum ſub Carolo VI. negantur: *Cal.* 1406. quod ipſum exemplum in Hiſpaniis fuerunt ſecuti Ferdinandus & Iſabella: *Bzov.* an. Chr. 1498. Sect. 1. Easdem Baſileenſes *ſimoniam* vocant, quibus tamen Pontificis Legatus contradicit. Id. 1434 S. 145. Tributa etiam eidem fuiſſe denegata, vel hinc patet, quòd reluctantes edictis coërcuerit. Id. 1497. S. 32. Ipſam Conſtantini donationem *νοθείας* poſtulàrunt, *Nicolaus Cuſanus*, Cat. Teſt. Verit. pag. 871. *Laurentius Valla*: Id 872. & alii. Sed & illi, qui publicè docuerunt: Nullum verum Chriſti vicarium eſſe eorum, qui poſt Petrum fuere, niſi qui paupertatem Chriſti imitati ſunt: *Plat.* in Paulo II. pag. 340. a. jus item imponendi novas in terris Romanæ Eccleſiæ gabellas abjudicant, magno

magno eum defraudant rerum suarum compendio, *Bzov.* an. Ch. 1432. S. 136.

Quæ *de clero* credi, aut observari in eo, Papa voluit, quàm variis illa modis impetita fuerunt & impugnata? *Cælibatum* obtrusit. Eum damnavit *VVilhelmus*, cognomento *Albus*, qui & Presbyter fuit, & uxoratus. Palam is asseruit, sacerdotibus conjugium esse licitum. *Cat. Test. Verit.* 29. pag. 873. *Bedricus* sacerdos propter ea inter hæreticos numeratur, quòd contemto jure Pontificio, uxorem duxit. *Id.* p. 876, & *Bal.* p. 666. qui plura affert exempla. *Thomæ Rhedonensis*, disputationem pro cleri conjugio habet, pag. 869. *Ipse Pius II.* inter alia apophthegmata & hoc posteritati reliquit: ***Sacerdotibus magna ratione olim ademtum conjugium, majori restituendum.*** In eandem sententiam inquit lib. 2. de Concilio: ***Fortassis non esset pejus, sacerdotes quàm plures uxorari, quoniam multi salvarentur in sacerdotio conjugato, qui sterili in presbyterio damnantur.*** *Ib.* 87. *Bal.* pag. 539. Fervide cumprimis cælibatum, & exitiosos inde pullulantes fructus, impugnavit Gallico scripto *Alanus charterius*, de quo supra. Asseverat, ex novo hoc dogmate, Græcæ & Latinæ Ecclesiæ ortum fuisse divortium. ***Hoc primum,*** inquit, ***statutum segregavit olim Ecclesiam Græcam à Latina; & inde enormis avaritia Sacerdotum fecit, ut discederent populi Bohemiæ***

Rrr 2

ab Ecclesia Romana. *Immunitatem etiam*, quam tantopere deperibant, licentiæ assueti Sacerdotes & Monachi, causarum item cognitionem & tribunalia quibus majori vacabant attentione, quàm literis sacris, non pauci in Papisticæ doctrinæ contemtum aboleverunt. *Bzov*.an. Chr. 1446. Sect 9. *In Belgio libertas Ecclesiastica per quosdam fuit violata, inde Carolinam iis auctam & confirmatam Basileenses opposuerunt*: *Bzov*. an. Ch. 1434. S. 53. Qua etiam Methodo revocare voluit Eugenius eos, qui Principum edictis, ne quidem negotiorum suorum causa, Romam proficiscerentur, prohibebantur: *Bzov*. an. Ch. 1432. Sect. 150. In Anglia (inquit idem *Bzovius*) istud afflictionis Ecclesiæ accidit id temporis. Iuris Regni periti, ut sui commodi causâ, regia fora multitudine litium & infinitate replerent, plerasque controversias ab Archiepiscopali & Episcopali audientia ad sua judicia vocabant, & Ecclesiasticam jurisdictionem decimarum, matrimoniorum, testamentorum atque ultimarum voluntatum, finibus & cancellis suis concludere volebant, in quibus sæpe etiam prohibitionibus Regis, Ecclesiasticam potestatem coërcebant, & impediebant. Tum quædam provisionum statuta, & brevia de Præmunire, ut vocant, si, prælati ac Iudices Ecclesiastici, digitum, ut ajunt, latum, præscriptos à se jurisdictionis fines transilirent, multis minis vibrabant. Ea pœna prælatis valde terribilis fuit. Nam si à laicis Iudicibus rei pronunciarentur, & bonis omnibus mul.

mulctandi, & æternis carcerum tenebris involvendi erant. Hujus pœnæ atrocitate, Episcopi & prælati jurisdictione præditi, ita perturbati sunt, ut quia Leguleiorum minantia tela vix evitare poterant, Concilium sine mora ineundum putaverint; & Londini ad Synodum hoc anno convenerint. Ex ea Synodo supplicationem totius Anglicani Cleri nomine concepta Regi tradiderunt: in qua de laicis Iudicibus oppido semperque Clericis infestis graviter conquesti sunt. Nullam esse causam dixerunt, cur pro Regis, regnique incolumitate ac salute amplius orare Deum haberent, cùm major legis peritorum talium, quàm consuetudinum, & Ecclesiasticæ juridictionis prælatorum ratio haberi videretur. Se jure certo hærere ac insistere leguleios illos arbitrio vagari, & jura pro causis quotidiana suo æri insculpere, eademque in causis eisdem figere, refigere, tollere: tùm, quod in aliis statutis, si Parlamenti authoritate edantur (quo quidem jure nescitur) interpretationem sibi peculiariter arrogare & leges, conditorum mentes, atque intentiones (quæ sola lex humanis legibus imperitat) incertis motivis, & decretis perversis, impudenter & imperite quocumque vellent deducere. Si non alia sit causa Regi, cur Prælatorum fidem in dubium vocaret, quàm quod prioribus sæculis Clerus à Rege ad Pontificem Romanum provocaverit, magis propterea commendari deberent, quod ad Patrem totius Christianitatis, veritatis & jurium amantissimum æque ac Regii honoris & juris cupientissimum accurrissent. Quod si aliqua lex perplexis ver-

bis concepta, occasionem hostibus præbuerit cavillandi: etiamsi de condentium mente non appareat, tamen ea in benigniorem partem & significationem erat deducenda. Præsertim, quum Prælati, nunquam in Regis jurisdictionem manum intulerint; jurisdictionis suæ limites nunquam egressi fuerint, nunquam aliquid tale demeruerint, ut Ecclesiastica jurisdictio penitus enervetur, & universus Clerus contemptus vulgò fiat. Ad extremum postulabant, ne illi judices, Prælatos à munere suo, pie recteque gerendo aut impedirent, aut deterrerent. Quòd si tam iniqui calumniatores duriores esse velint, & vetera ob iniquas causas lata jura, non ad Principis aut Reipublicæ, sed ad suam utilitatem, atque quæstum, & ad integerrimi religiosissimique Prælatorum ordinis perniciem refricare, saltem ipsi illi simili lege lata patiantur legem talionis, eademque pœna plectantur, si in Ecclesiasticæ jurisdictionis limites incurrant, qua prælatos, si suas causas vel minimo digito attingerent, affici volunt. In Germania, cùm, Italorum exemplo, Cusanus Cardinalis omnem planè curam Monasteriorum & Abbatiarum ad se transferre voluisset, restitit ei Sigismundus Archidux Austriæ. Historia narratur in *Paralip.Ursp.* pag.407. *Cùm venisset Cusanus ad Ecclesiam suam Brixinensem in Alpibus, deque illa disponere voluisset, pro veteri Pontificum jure, non passus est Sigismundus Dux Austriæ, ut ea in Germaniam tende-*

deretur consuetudo, quòd Romani Cardinales Ecclesias Germaniæ haberent in commendis, quomodo Abbatias, & Monasteria Hispaniæ, Italiæ, Galliarum, Angliæ, quæ una causa est in eis provinciis creari Cardinales, non in Germania. Grave oritur dissidium inter Ducem Sigismundum & Cardinalem, uterq; suum gladium distrinxit in alterum. Captus Cardinalis custodiæ mancipatur. Pontifex execratione & maledictis insectatur Ducem. Mittit ille in urbem pro se Oratorem, qui Pontifici reddat sui facti rationem. Erat homo quidem doctus, sed pertinax, qui venerat Orator. & qui Pontificem in minoribus, se minorem cognovisset, ardentius tuetur causam Sigismundi commendatam. Ubi non profecit, appellationem interponit quæ extat, eamq; in urbe publicat. Interim Papa & Ducem & nuncium execrationibus duris insequitur. *Fugit Gregorius (hoc enim illi nomen fuerat) in Bohemiam, ibi, ducta uxore, contemnit Pontificis execrationes. Interim omnis Ducatus, parens Sigismundo, Ecclesiastico supponitur interdicto. Sed facilè principi cum*

principe convenit, ubi Chryſoſtomus venit in medium.Krantz.Vuandalia. Naucler.Gen. 49.p.290.*Ioh,Sleid*.pag.20.

Extat quidem Pontificis contra Sigismundum anathematiſmus.publicè; reſponſio verò Archiducis rarius,quod ſciam,vel citatur,vel reperitur.Dabo igitur utrunq; ſcriptum . illud ex Bzovio,a.Ch. 1460. S. 14. hoc ex annalibus noſtris domeſticis. *Inter hæc Sigismundus* (verba ſunt Bzovii) *Auſtriæ Dux , cùm accepiſſet Nicolaum de Cuſa,Epiſcopum Brixinenſem,Cardinalem S.Petri, ad Eccleſiam ſuam profectum eſſe, iræ impatiens ac furoris , coactis ut potuit raptim copiis , quæ ſufficere videbantur, Bernecham, oppidum Brixinenſis Eccléſiæ, in cujus arcem Cardinalis ſeceſſerat, petiit, atq; in ipſa reſurrectionis Dominicæ Sacratiſſimo die, oppido expugnato, arcem quoq; aggreſſus,omni genere machinarum oppugnavit. Cardinalis ſuorum cædem veritus (jam enim plerią; vulnerati fuerant) arcem & ſe ipſum tradidit, & in cuſtodia retentus, tandem juratus abſolutionem Sigismundo procurare, injuriasq; nullo unquam tempore vindicare dimiſſus eſt. Enim verò Pius Pontifex ſtatim atq; intellexit, ſacrile-*

legium à Sigismundo perpetratum. Senis adhuc existens, pœnas juris scripti Sigismundum incurrisse pronunciaverat, illumq; ipsum anathematis mucrone percusserat. A qua sententia, cùm Sigismundus, auctore Gregorio Heimburgo, homine pestilentissimo, appellationem ad futurum Pontificem, & Generale Concilium interposuisset, eamq; scripto conceptam Heimburgus ad valvas Ecclesiæ Florentinæ affixisset, Pius contra illum edictum vulgavit, proq; illius executione Prælatis & Magistratibus in Germania eodem, quo Norenbergensibus, tenore scripsit.

Pius, Papa Secundus, Dilectis filiis Burgi Magistris & Senatui oppidi Nurmberg, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Salvator humani generis in hunc mundum veniens, ut ex mortalibus genitos Dei filios, & sibi ipsi in summi Patris sui Regno cohæredes efficeret, unum ex omnibus fidelibus in eum credentibus regnum constituit, idque unam ipsius Ecclesiam nuncupavit, cujus ipse caput esset, & Regnator sempiternus. Visibilem verò humanis oculis præsentiam sui, per admirabilem ad Patrem Omnipotentem ascensum, mundo subtracturus, Petrum Apostolorum Principem ejusque legitimos successores cum plenitudine potestatis, ad propriæ guberna-

tionem Ecclesiæ substituit, tribuens, omnimodam, per temporalem successionem, Vicariis ipsis in terris; & in cœlis omnia ligandi, solvendique potestatem, præcipiens districtè ipsos audire, & in eorum jussionibus permorari. Quia si qui transgressores veneno imbuti, eos non audirent, hujusmodi omnes pro exclusis à suo Regno, ejectisque à Sancta Ecclesia, inter Ethnicos & publicanos, cum perditionis, & mortis filiis voluit computari. Cùm enim nullum Regnum, ut ipsius Domini nostri verbis didicimus, in se divisum stare possit; quonam modo Sacro sanctum stabit Ecclesiæ regnum, si illi, qui Christi supremi Regis Vicario parere contemnunt, de Regni non valeant sorte depelli? Adversus hoc inquassabile fundamentum & Ecclesiæ firmam petram hæresis quædam à parvo tempore citra sensum visa suboriri, pallulavit; quæ sub ovium vestibus, lupos rapaces intrinsecus celans, sub appellationis specie Ecclesiæ satagit unionem convellere. Nam si quæ, Christi unicus vicarius, Canonibus sacris etiam & juri scripto inhærendo decrevit, statuique & servari ut dignum est, præcepit, calumniatores malevoli & perversi subterfugere justitiam præsumentes, per ludibria frivolarum appellationum, ad futurum Concilium (ceu ad id, quod nusquam est, ac super Christi Vicarium esse aut reperiri nequit) obedientiam, quæ est de necessitate Ecclesiæ, & salutis universorum, improbè declinant, ac temere. Hanc igitur Diabolico Spiritu & instinctu novitatem exortam considerantes, in totius Ecclesiæ Catholicæ non tantùm enervationem,

nem,sed eversionem,in Mantuano conventu sæpe & multum discussam, de venerabilium fratrum nostrorum, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium pluriumque aliorum Præsulum, & peritorum qui aderant, maturo consilio, & consensu, istius modi appellationem damnavimus atque ita appellantes, notariosque ac testes, & adhærentes omnes excommunicavimus, læsæque Majestatis hæreseos crimina, & pœnas eo ipso illos diffinivimus incidisse, prout in Apostolicis literis super inde confectis, plenius continetur. Cæterùm his omnibus non obstantibus; quidam ex patre Diabolo mendaciorum artifice natus, Gregorius de Heimberg nomine, avaritiæ contaminatus illuvie & superatus ardoribus, quæ est servitus Idolorum, de mense Augusti proximè præterito, à nostra solenni declaratoria sententia, qua Senis existentes, impium Sigismundum ex Principibus Austriæ, ob notorium Sacrilegium, propter hostilem persecutionem in personam dilecti Filii nostri Nicolai, tituli sancti Petri ad vincula, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyteri Cardinalis & Episcopi Brixinensis, & rapinam bonorum Ecclesiæ illius perpetratum juris scripti pœnas declaravimus incurrisse, à nobis ad futurum Concilium improbam, nefariam, temerariam, seditiosam denique appellationem dictavit; & illius nterpositionis per dictum Sigismundum factæ, pse dictator in originali Instrumento, Florentiæ ad valvas Ecclesiæ affixo testis inscribitur. Quod quia oquax ille præsumptuosus, & præceps, mendax, tque turbulentus, temerarius, ob istud facinus excom-

communicatus existit criminaque & pœnas incidit læsæ Majestatis,atque hæresis, adeò ut ultra execrationem, honore omni, & bonis jure sit privatus; devotiones vestras in Domino requirentes admonemus,hujusmodi pestiferum hominem pro tali excommunicato habeatis, & privato, ab vestrisque civibus omnibus haberi mandetis; ipsumque non solùm vitetis, sed procul ejiciatis ab oppido, & dominio vestro & bona quæcunque habet apud vos tam mobilia, quàm immobilia, fisco vestro applicetis & alia omnia faciatis, quæ contra hæreticos de jure canonico fieri mandantur.In quo vos nobis ostendetis, exhibebitisq; Catholicos sicut plenè confidimus,& Deo gratos cives, in talem perniciosum Ecclesiæ Christi persecutorem vos fideles, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ obedientes ostendendo. Nobisque in hoc eò magis devotiones vestræ complacebunt, quantò scimus plurimum esse Deo charum, Ecclesiæ suæ perutile, ac inprimis necessarium, quod profugus iste, pestiferque sacrorum contemptor, ab omni expellatur conversatione,& consortio Christianorum. Facite nobis, quid egeritis, per literas vestras describatur. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XVIII. Octobris M CCCC LX. Pontificatus nostri anno III.

Ita Pontifex: Responsio verò Archiducis talis est.

Sigismund von Gottes gnaden Hertzog zu Oesterreich/ zu Steyr/ zu Kärnden/ vnd zu Krein/Graf zu Tyrol/allen liebhaberen der gerechtig-

rechtigkeit/ gewünneren der vnschuldigkeit / vnd anderen die durch menschlichkeit bewegt werden zu mitleiden der verdruckten /thund wird kundt vnd zewüssen/daß der Römisch Bapst noch nit gesättiget ist seines vnrechten/daß er an vns vnd vnsere Vnderthanen gelegt hat / damit er vns verhörung versagt hat/ vnser gewehr genommen hat vnsere Legaten durch forcht vnd träwung des Kerckers angeschreckt hat / vnd in die heiligkeit gefreflet hat. Wann in offenbahren Rechten / Legaten die da gesandt werdend/ heilig genennet sind / zu betheurung / daß niemand an ihnen freflen solle : Auch daß er die Bullē geistlichen zwangs gegen vns nach seinem lust mehr außgewürgt/dann außgesprochen hat/ sonder er richt sich zu newem gericht wider vns vnd die vnseren zuerfinden. Wann vns ist fürkommen/ wie der Römisch Bapst erdicht / daß wir vnd alle vnsere Vnderthanen ihm von kätzerey verdacht seigind/daß doch nie kein mañ von vns vnd vnseren Vnderthanen vnsers Fürstenthums Tyrol geargwohnet hat. Nun sol verdächtigkeit nit erdacht werden / sonder durch ein zugang/vnd nit den neider vnd argwöniger/sonder durch glaubwirdige vnd ehrbare persohnen erscheinen/ehe dañ der Prelat geruch gutes lüm̄des mangle/oder auch die lauterkeit Christenlichen glaubens/vnd der Vnderthanen einfaltigkeit

keit betrübe: Aber der Bapst spricht/ wir seigind verschmächer der geistlichen zwänge vnd pœn/darumb seigind wir verdächtlich der kätzerey. Wir habend jhm vor geantwortet/ daß wir mit keiner geistlichen pœn vertiefft seigind/darumb daß vns der Bapst verhörung abgeschlagen hat. Es ist verhört worden an dem fräfler des ersten gebotts/auch Cain seines Bruders töder / vnd da das geschrey von Sodoma auffsteig zu himmel/ wolt sie der Herr nit straaffen/vnd sprach darvor: Ich wil absteigen/ vnd ersehen/ob das gerüff/das an mich gelanget hat/ sie mit wercken vollbracht habind. Aber vns ist verhörung versagt/vnd die gewehr benommen/ darumb erkennend wir nit/daß das ein geistliche pœn seig/die der Bapst nach seiner lustbarkeit wider natürliche recht gegen vns auffgeblaasen hat. Dasselbe sol er vor rechtfertigen/ehe dann er vns schuldige/daß wir die geistliche pœn verschmecht. Darüber hat der Bapst wider vns/vnd alle vnsere Vnderthanen newlich zu Roverit ein ladung angehefft/ darinn er vns die vnseren für sich heuschet vber die articul des glaubens zu antworten. O wie gar ein betrübte ladung ohn vnderscheid mañliches oder weibliches geschlechts/ knechtliches oder vnvernünfftiges/alter/oder kranckheit/oder gesundheit/ sinniges oder vnsinnigen gemüts! O wie gar ein irrige

rige fürhäuschung mehr dann 100. tausendt persohnen / vnd worvon kauffend wir ihnen Brot daß sie essend / wer wird mitführen / die newgebohrnen Kinder? Wer wird tragen den Bethriesen? Wer wird führen den blinden? wer wird schwangeren vnd gebehrenden Frauwen Hebannen schaffen? Solche all hat der Bapst ohne vnderscheid fürgevorderet. Nun söllend der Obristen gebott möglich / billich / ehrbar / vnd gerecht / vnd auch mit den rechten wercken zu verbringen möglich seyn. Wer wird dann das hauß verhüten? Die schloß bewahren? Das land beschirmen / so wir mit vnseren Vnderthanen darvon scheidend? Hierumb das Bäpstlich gebott was halt es anderst inn / denn daß er vns gebeut / daß wir sollend vnser heimat verlassen mit weib vnd kinden / vnd ins ellend fahren / **daß noch nie kein vnchristlicher gewalt von jemandem begärt hat** / nie kein tyrañ so vnbarmhertzig gewesen ist / so er sich von seinen feinden gehabt hette / daß er wölte soliches von ihm gehabt haben / vnd der geistlich Vatter begärt das von vns / der vns enbann (fortè antiquum est, pro, verbannete) daß wir vns rühmend in vnserem Heiland Jesu Christo / an dem ende / da er von vns redet / vnd spricht: **Derselb Sigmund schempt sich noch nit Christenlichen zerühmen.** Darumb ein jeder ihn billich für einen

Kä-

Kätzer achtet: vnd darnach spricht er/ wie er vns in seinem vorderen berüffen verklärt hab/ beleidigter Majestat/vnd Kätzerey schuldig zesein/2c. Daß seig die vrsach / darauff ihm der Bapst erdichtet argwönigkeit der Kätzerey wider vns: das erste rechtfertiget sich durch sich selbs. Darumb dann ein jedlich Christen mensch sich billich rühmt in Christo / dessen nammen er tragt/vnd täglichen bittet/daß der nam̃ in ihm geheiliget werd:Das ander ist von einem verdächtigen Bapst außgeflossen gegen dem/der seiner gewehr beraubet ist. Wir mögend aber nit verschweigen / wir müssend derselben beider vnfüglichkeit auff das kürtzest berühren. Der Bapst spricht: Er habe verbotten/zu Mantua/daß sich niemand sol berüffen auff ein künfftig Concilium. Das Mandat ist.Wer das vbertrette/den habe er gebannet vnd erklert in die pœn der beleidigten Majestat vnd Kätzerey gefallen. Sigmund aber der Fürst von Oesterreich vber 2. monat darnach hat darwider gethan : darumb ist er schuldig beleidigter Majestat vnd Kätzerey. Aber wir sind also bericht/das groß Concilium zu Costantz erkent hat, daß ein gmein Concilium den gwalt hat von Christo ohn mittel vber den Bapst in allen stucken / die den glauben / die Refor-

ma-

mation vnd den frid berůhret / daß alles das heilig Concilium zu Basel vernewe-ret / vnd Eugenius vnd Nicolaus Römi-sche Bäpst erkeñt habend. Wañenhar nimt Jhm Bapst Pius den gewalt, daß er seinen Obe-ren/dem gemeinen Concilio/ die händ beschlies-set/ dem er doch pflichtig ist gehorsam zu seyn? Es mag auch jemand verwunderen / ob an ein Concilium jemand appelliert/das doch noch nit besamlet ist/wann die Oberkeit des gewalts der heiligen Kirchen allwegen bestätt / vnd als die jetzund ist in der Kirchen durch die welt gespro-chen/also wirdet sie dann ordenlich in der Kir-chen so sie gesamlet ist. Daß man aber nit weißt wann sie gesamlet wird / das bringt nit hinder-nus an der berůffung / wann man sich auch be-růffet an dem stul so er ledig ist: so wüssend wir auch auß den gesetzen des grossen Concilii zu Co-stanß/ daß allwegen von zehen jahren in ze-hen jahr zu ewigẽ zeiten gemeine Concilia sollend gehalten werden. Die zeit ist nie ver-gangen/der tag ist nie erschinen / der da rüffet. Aber durch wesse schuld das verhinderet wird/ dem sol es zu einer pœn gemessen werden: dann wer das gericht verhinderet / der erzeigt / daß er seinen rechten mißtrawet. Nun gahnd wir für-bas zu den vmbständen der ladung / so findend wir/daß er vns gebeut vor ihm zu erscheinen/dar-

darvon hat der Legation heiligkeit gekräfftet/ da er zu Senis war. Nun so er zu Rom ist/was sicherheit mag er vns oder den vnseren verheissen? Der den glauben des offenbaren rechten hat zerbrochen/vnd durch sein vorvorderen ist etwan geschriben/ zu gunst Ruprechti Königs in Sicilia/ wider Keyser Heinrich/daß er nit pflichtig seig sich zu vberantworten in die händ seines feinds noch im glauben des geleits. Nun hat der Bapst vns gewehrt/ vnd darvor vnseren Legaten durch forcht abgeschreckt/ vnd also gleich flüchtigen verachtet; Wo wir dem zu dem dritten mal glauben/ so habend wir vns selbs betrogen/wañ wir dem triegenden geglaubt. Wird er aber betrogen/ das hat er ihm selbst gethan. Nun steigend wir ab zu der sach. Der Bapst spricht: Ein newen proceß fangend wir an gegen Sigismund/als den/der nit annimpt den articul des wahren glaubens. Dann ein jeder mensch außspricht durch die wort des glaubens der 12. botten: Ich glaub in ein heilige Christenliche Kirchen/2c. Fürwahr wir habend gelehrnet von vnserem Vatter/kinderweiß glauben/in Gott Vatter Allmächtigen/ Schöpffer Himmels vnd der Erden/ vnd in Jesum Christum/seinen einigen Sohn vnseren Herren/vnd den

den heiligen Geist/ rc. vnd aber nicht in die Kilchen. Es hat auch der 12. botten glauben nit in ihm: daß wir söllind glauben in ein geschöpft. Wann der glauben den die 12. botten / die Ritter Jesu Christi/ alß sie zu streit außziehen woltend / den sie gegen den Abgötteren vnd alle Heidenschafft begahn söllen mit einmütigem hertzen/ vnd in einem geist auffnamen/ damit sie sich wagetend/ vnd vnder derselben schilt den huffen der feind durchgetrungen habend/ halt in jhn soliche wort: Jch glaub in den heiligen Geist/ ein heilige Christenliche Kirchen / aber nit in die Kirchen. Jn demselben glauben bestahnd wir mit den 12. botten: Darnach da wir kommend zu grossen jahren/ vnd zu Gottes gezierd / als er durch die heilig Kirchen geordnet ist/ vnser auffmercken hettend/ habend wir auß dem glauben der Vätteren des Concilii Niceni gelehrnet/ glauben in einen Gott/ Vatter/ Allmächtigen/ Macher des Himmels vnd der Erden/ aller sichtigen vnd vnsichtigen dingen/ vnd in einen Herren Jesum Christum Gottes eingebohrnen Sohn/ rc. vnd in den H. Geist/ den Herren / vnd ein heilige allgemeine Christenliche Kirchen / aber nit in die Kirchen/ wann sie ist ein werck vnd gemächt Gottes/ Machers aller sichtigen vnd vnsichtigen dingen. Füro redt der Bapst von vns also: Jst er nit

pflichtig den gesatzen vnd pœnen der Kirchen gehorsam zesein/ꝛc. Wir wüssend wol/ daß die heiligen Gesetzen von allen leuthen sollend gehalten/ vnd ehrbare gebott der Oberen von den Vnderthanen wirdiglich empfangen werden: aber nit also/ daß wir söllind geheissen werden glauben in die Kirchen/oder einiges Gottes geschöpf oder gemächt/ sonder auch nit also/daß wir glauben söllind/ daß wir im bañ seigind/weil wir nit verhört sind; auch nit darumb/ daß wir erkennen söllind/ daß wir einicherley gewalts/ oder vnrechts dem Cardinal erzeigt habend/ dessen vngerechtigkeit/ getürstigkeit vnd mordtliche that wir von vns vnd vnseren Vnderthanen abgetriben hand durch natürliche vnd volck-recht/ das vns niemand verbieten noch benemmen mag; dann die natur hat es vns eingebildet/vnd ist es mit vns gebohren: Auch die natürlich vernunfft des billichen vnd gerechten/ die keiner außwartenden rechten oder lehrung dürfftig ist/ die es bekräfftiget. Dann das recht/das einen jeden geben ist sich vnrechtes zu wehren das wird gebohren vnd nit gedichtet. Darumb es auch bey allen völckeren vnd gezeugen gleicher weiß geehrt vnd gehalten wird/auß demselben rechten offenbare vnd besondere krieg gerechtfertiget vnd gebil-

billichet/ vnderweilen auch geheiliget/ vnd das ewig leben versprochen wird. Hierumb merckend/was hat der Bapst anders gethan/ oder was beklagt sich anders der Cardinal/ dann daß wir die todschläg / wider die vnseren geschehen/ vnd die betrübung / so er vnseren Bergwercken angelegt/nit habend wöllen gedulden / oder auch nit habend wöllen verharren / daß er frömbdes volck (daß die zeit in der Graffschafft von Görtz/ Ritterschafft) oder raub begunnen / in sein Schloß eyngeführt hette/daß er wol bezeuget damit/daß er nit frid noch auffschub ein jahrlang auffnemmen wolte. Hat er nit gnuglich erzeigt/ was sein fürsatz gewesen ist / besonder in den zeiten / da ihm solcher zufahl zustund/ vnd solche füglichkeit des Graffen von Nössingen/ Graffen an Wittewitz bann/die die Graffschafft von Görtz an den gräntzen vnsers Fürstenthumbs gelegen/ verhergte / auch Schloß vnd Schlösser vnder sich brachte. Wer solte nun so taubes gemühts oder so taubens hertzens seyn/der sein selbs füglichkeit dargegen wolt vergessen/vnd die angst vnd noht/ die ihm vor augen war / verharren / vnd seinen widersacher der füglichkeit gestattet/ gleich in den zeiten/alß ob der sig mitten zwüschend den waaffen eingieng; dann wann man des siegs frevel verhängt / vmb grössigkeit willen der sorgfeltigkeit/ist schandtlich nach der that zesprechen; das

hat ich nit gemeinet. **O was grossen lachens hat der Pfaff erweckt!** wo er vns hat müssig-gahnd oder schlaaffend fürkommen. Solch vnser fürsichtigkeit/ob die zu loben/oder zu schelten seige/ das staht zu frommer lühten erkantnus. Darnach folget in derselbigen irrigen citation also: Wir ladend Sigmund/daß er erscheine von dem Christenlichen glauben/besonder von dem General-Articul/ vnd was darzu auß der lehr der heiligen Lehreren folget/antworte. Wir habend geantwortet/ daß wir glaubend ein Christenliche Kirchen / aber nicht in die Kirchen/ **daß wir die höchste ehr/die Gott allein gebührt/keinem geschöpf oder werck Gottes anlegind:** Aber was der Bapst weiter spricht/ vnd was darzu folget nach lehr der Heiligen. O ein vergriffenlich wort / das ohne zahl forschung in ihm tragt! O ein schimpflich gelächter von einem weltlichen Fürsten zu erforschen/daß er antworte zu den stucken/darvon die Doctor/ vnd die der Schul pflegend/habend zu disputieren! Darumb man jhnen gezierde vnd würdige künstliche nammen erkennet. Vns benüget/ **daß wir offenbarlich bekennend/vnd glaubend / was die 12. botten gelehrt habend/ vnd was die Vätter des Concilii Nicæni erkent habend.** Das ander wöllend wir in dem

ge-

gemeinen glauben unserer Mutter der heiligen Christenheit mitglauben/und der gemeinen Christenheit glauben mithalten/nachfolgen der Lehr St. Pauli/ daß wir nit mehr söllind forschen/ dann nohtdürfftig ist. O wie vil Heilige frolockend in dem Himmel/die jhr blut vergossen habend umb den nammen Christi/die die hohen sinn der lehr nie gehört/ noch gedacht habend? Fürwahr der mehrtheil des Himmels der jenige/die von der welt gescheiden sind/ist von den/ die in der liebe gebrent habend/die doch die geheim der Geschrifft nie erforschet habend. Hierumb spricht der Prophet nit/ daß die selig seigind/die da forschend die lehr des Herren/dann es thünds auch die hoffertigen/und die anfechter/und wer die gschrifft verachten wil/der lehrnt sie; Aber also sind selig die/ die schrifft erforschend/ ob sie den Herren suchend von gantzem hertzen: den wöllend wir ersuchen ohn ergründung der schrifft/ die unsere verständtnus übertrifft. Uns gebürt unser Landschafft ernstlich zu schützen/ und/ so wir diß haltend/ordenlich und seliglich gemehren under dem glauben Christi/ und seiner XII. Botten/ auch in dem Nicæno Concilio erklert/ das wir glaubend klärlich und offentlich: das ander daß dem glauben gehört/ das haltend wir mit der Kirchen/ damit hoffend wir die ewige Widerlegung zu verdie-

nen. Dennocht benügt dem Bapst nit / daß er vns in sölicher wyß geladen hat / sonder greifft vehrer / vnd spricht also: Gleicher wyß ladend wir auch alle genañten/Sigmunds Rahtgeben/ Hußgesind vnd alle des genañten Sigmunds Vnderthanen / Trientes vnd Brixiner Bistumũs/die den Kirchentrang verachtend. Fürwahr den Kirchentrang verachtet niemand/wañ noch keiner ordenlich gelegt ist/ sonder nach wollust des Cardinals sind vil schandlich/ schmächlicher/ lästerlicher worten / vnrechts vnd truts gegen vns geschehen/wider vns vnd vnsere Vnderthanen / da wir doch nie angehört sind. Solches sich billich gebührt vns zu wehren/dann wider vns erscherpffen/alß wir vorgemeldt habend/ vnd in den rechten wol versorgt ist/was straff den jenigen gebürt/die den geistlichen trang vnordenlich auffblasen / vnd sich mißbrauchen des gewalts der ihnen befohlen ist. Aber jedoch gebürt vns die vnfüglichkeit des fürnemmens außzefechten/damit daß er begärt alle vnsere Vnderthanen zu verhören vber den Articul des glaubens vnd was darauß folget. Ist das nit ein offenbarlich disputation / von dem glauben/daß doch in dem gesetzt verbotten ist. Ist anders das offenbahr/daß mit 200000. persohnen/ Mannen / Frauwen vnd Kinderen wird gehandlet/was sol sagen der Ackermañ/so er ge-

fragt wird was die Kirch seig/ oder in wem sie auffgehalten wird? Wann der Bapst irret? vnd ob ein Griech ein stuck in der Kirchen seig/ oder ein Indier/oder ein ander Christ/ wonhafft zu end der welt? was für ein vnderscheid sein zwüschend dem wahren haupt der Kirchen/ oder dem dienstbarlichen haupt? was gewalts die Kirchen den geschrifften gegeben/oder von den geschrifften genomen habe? So grossen fleiß habend vnsere vordere gehabt/ die geheym der geschrifft zuverwahren/ daß sie nit leyisch gehandlet wurde/daß sie die strafftend/ die die heilig Geschrifft auß Lateinischer zungen in die Teutsche gewandlet hetten. Nun wil der Cardinal das Bergvolck fragen auß den hohen sinnen/die nach lehr der Heiligen folget auß den articlen des heiligen Glaubens/ dasselb disputieren der schul befehlen/ ackerleuhten/vnd denen gebürt das feld zebawen vnd zepflantzen. Den ist gnug/daß sie der 12. Botten glauben können versehen; Aber die erforschung der Einigkeit in einer gemeinschafft oder versamlung oder einträchtigkeit möge verstanden werden/das ist nit leyen gedicht. Geliebt aber dem Cardinal ein vngelehrt volck mit den hohen sinnen der heiligen Lehr zu pullieren/so mag er/ob jhn gelust/schulen anheben/da sie an den feyrtagen zusammen kommind: Also doch/daß sie die

Sss v

erd zebawen nit verlierind. Aber der heilig Bapst Gregorius hat nit also gelehrt in seinem büch der Seelsorg/ Pastorale genañt/ daß man das/ das nach der zeit vnd stund der persohnen zemelden/ oder zu schweigen ist/ sölle offenbarlich/vnd ohn allen vnderscheid handlen/ fürbringen vnd verkünden: Wann das heisset perli für die schwein werffen/ die höhe vnd die geheim der heiligen Schrifft leysch handlen. Hat der Bapst ein wonne oder fürmuhtung/ daß wir deß glauben minder/ dann sich gebührt/ gelehrt weren/ wann er dann ein lauter hertz zu vns hette oder truge/ er möcht es liederlich erfahren von frommen vnd hohen leuthen/ die bey vns wohnend/ohne schmächwort/damit er sich gegen vns erlustet. Ob jhm aber von vnseren Vnderthanen/ geistlichen oder weltlichen einicherley solcher zweifel wer/ fürwahr wer lauterkeit in seinem gemüt gering/wurd er seines gewalts ohne fürhäuschung so vil persohnen vnd solich vnfuhr oder bewegung. Er hett gebotten vnmügliche ding/darauß es möcht erdichtem vrsach bitterlichen zuerzörnen. Welcher Heiden oder ja abgötter hat die Christenheit je so sehr verachtet/ daß er so vil Christenliche seelen zu einem vrtheil verdammete/ alß der Bapst jetzund leuthen gerüfft hat/daß er ein vrsach möge erdichten zu der verdamnus: Wann der/der darvor der Legaten heiligkeit entehret hat/ antrewe/was führer von sei-

seiner vnmenschlichkeit oder gütigkeit zuvermeiden seig / so hat er selbs vberflüssiglich wol erzeigt/ oder daß wir persöhnlich vor jhm erschienen / oder vnser Vnderthan geistlich oder weltlich/ vnd dem vertrawen/ der vns erhörung hat versagt: vor sölcher vernunfft wölle vns Gott bewahren; Sonder vnseren glauben wöllend wir beide der XII. Botten vnd auch der Vätteren des Concilii Nicæni / allen Fürsten offenbahren / damit niemandem der lauterkeit vnsers glaubens von vns kein zweifel haben möge. Darzu habend wir Priesterschafft vnd heilige Stätte in würdiglicher ehr/vnd jhr zeitlich nahrung habend wir in getrewem schirm / vnd kein nach Prælaten in weltlicher Herrschafft des Bapsts/der so vil freyheit brauchen möge seiner persohn / seiner nahrung/alß die/ die vnder vns in vnseren Fürstenthumb Tyrol jhr Gottes lohn habend. Das ist je nit ein zeichen der kätzerey/oder verdächtlichkeit/oder argwönnigkeit des glaubens / sonder vil mehr gutes lobs vnd wesens exempel/ dem billicher wer nachzufolgen/dann zu vergreiffen. Hierumb von solichen seinen vnrechten/ schandlichen scheltworten/von solicher irriger ladung oder fürhäuschung/vnd von seiner vnrechten betröuwung appellierend

vnd

vnd berüffend wir für vns vnd vnsere Vnderthanen / geistlich vnd weltlich / also doch belibe die vntogenheit / die es an ihm selbs in sich tragt / vnd jhre irꝛsal in dem glauben / vnd im rechten denselben wir hiemit in keinen weg gehören / sonder den gläubigen Christi vnd seinen 12. Botten in dem Concilio Nicæno erklert / versprechend wir / ob joch der Bapst vnd der Cardinal von Cusa anders glaubend / wañ der glaub gemein ist vnser aller / vnd nit allein die geistlichen oder gelehrten / sonder auch die Leyen vnd vngelehrten / vnd gäntzlich alle Christenheit berührt / vnd machend vnser appellation staffel / ꝛc. Zum ersten / ob der Bapst die sach / die er vnd der Cardinal gegen vns fürnemmen wölte einem vnverdachtlichen empfehlen. Dann es sind vil Prælaten vnd Fürsten durch Tütsche land gantz vnvermälget / den das wesen vnd gelegenheit der Kirchen zu Brixen darzu vnser vnd der Cardinals sitten vnd leben sehr wol bekant sind. Wer derselben bekantnuß verschlecht / der entblösset sich / daß er seinen rechten nit trawend ist. Ist das nit / so berüffend wir vns an das zukönfftig Concilium des gesetzten zeit / das ist X. Jahr / so nun langist vergangen ist; vnd gebricht nur am Bapst daß es nit gehalten wird /

vnd

vnd verzogen. Geleicher weiß berüffend wir vns an einen zukünfftigen Römischen Bapst vñ auch sonst in aller form/vnd maaß vnd staffel/ als wir in vnserer vorderen Appellation/die zu Florentz an der Kirchenthür angehefft vnd appelliert vnd berüfft habend/die der Bapst bekännet/daß sie an ihn gelangt/vnd ihm fürkommen ist/vnd erheüschen Apostoli. bezeügen/vnd bedingend aller maassen/wie in derselben Appellation begriffen ist/ꝛc.

IV. *Transsubstantiationis* oppugnator publicus fuit *Paulus Scriptoris*, Tubingensis, Pellicani nostri præceptor. Hic, cùm Tubingæ Scotum prælegeret, & ad decimam quarti libri distinctionem deveniret, Transsubstantiationem negavit. *Cat. Test. Verit.* lib. 19. pag. 888. De *Domitio Calderino* referunt nonnulli, (inter quos, *Vives* & ex eo Bzov. an. Chr. 1471. S. 11.) quod missas non libenter audiret, cumque aliquando ab amicis invitus ad eas protraheretur, solitus erat dicere: *Eamus sanè ad communes errores.* Id. pag. 867. *Thomas Occleve* Anglus, Berengarii sententiam tenuisse dicitur, pag. 537. Anno D. 1410. Londini, faber quidam, quoniam dicebat, id non esse realiter Christi corpus, quod sacramentaliter tractatur in Ecclesia, dolio inclusus exurebatur. Similiter & in sartorem quendam eodem anno, pro eodem articulo animadvertitur.

[f] De horum origine & progressu superiori jam

jam seculo actum est. Quid hujus ætatis historia ferat, paucis dispiciamus. Tenendum ergò.

I. *Publicis decretis* & edictis in VViclefitarum libros, Doctores & doctrinam fuisse animadversum.a.in *Anglia* Bzov.a.Ch.1401.S.17. *In Anglia ad festum S. S. Epiphaniæ, indicto comitio apud Londinum, promulgatum est edictum adversus Lollardos seu VVicclefsistas, ut ubicunque deprehenderentur suam pravam doctrinam amplexantes caperentur & Diœcesano Episcopo traderentur, qui si perseverâssent pertinaciter suas opiniones defendere, degradarentur, Jurisdictioni seculari committerentur. Actum est hac lege in quendam Pseudo-presbyterum, qui apud Smithfeldium, multis adspectantibus combustus est: maximè quod Rex Henricus, maximi hujus comitii authoritate constituisset & sancivisset, ne quisquam sine licentia Episcopi, (exceptis iis, quos jus Ecclesiasticum admittit) concionari auderet, ne ad prava & damnata dogmata discenda aliquis conventus hominum coiret, ne quis aurem hujusmodi docentibus præberet, ne damnatos libros apud se retineret; qui autem*

tem obstinatè in erroribus persisterent, palàm incendio ad terrorem, aliorúmq; exemplum absumerentur. b. In *Bohemia.* Totius historiæ ἐπιτομὴν sup. sec. pag. 909. exhibuimus ex *Nauclero.* Prolixiorem tractationem suppeditat *Bzov.* an. Chr. 1408. S. 19. 1409. S. 18. Pauca nunc quædam distinctiùs & succinctiùs. Año Ch. 1408. die 14. Maji, à 40. magistris, infinitóque Baccalaureorum numero, VViclefi articuli examinati & damnati sunt. *Hist. Pers. Bohem.* p. 28. Paulò pòst iterum an. Chr. 1410. 16. Iulii VViclefi libri condemnati, ignique addicti fuerunt. Exusta igitur sunt (teste *Aenea Sylvio*) supra ducenta volumina, pulcherrimè conscripta, bullis aureis, tegumentisque pretiosis ornata. Fuit hæc rabies Archiepiscopi planè ἀναλφαβήτου, (de quo supra) qui eam ob rem fabula vulgi factus, falsè perstringebatur. *Libris enim combustis*, inquit *Bzov.* a Ch. 1409. S. 18. *Johannes Huss, ut Archiepiscopo injuriam rependeret, ita & odiosum & contemptibilem suis detractionibus populo rependit, ut plerique partium suarum laici, vulgares & Ironicas in optimum pastorem cantiones confingerent, at in publico decantarent: Suinick Kraschi spalil. sc.* sus pinguis exussit, quod pulcherrimum fuerat, *propter eam librorum combustionem. Et adeò increbue-*

buerat ea cantionum frequentia, ut Rex VVenceslaus necesse habuerit, publico evulgato edicto, ne amplius sub pœna capitali, omniúmque facultatum amißione, ejusmodi decantarentur cantilenæ. Alia igitur, conqueritur Bzovius, Methodo, Hussum VViclefi doctrinam commendâsse, *qua imbuti sordidißimi mechanici, laici etiam ex sacrarum Literarum sedula lectione, frequentíque concionum auditione, eum hauserint succum, & de sacris Literis disserere, & Presbyteris certamina movere præsumserint. Ib.* Hussus ipse eo tempore tractatum scripsit de libris Hæreticorum legendis; & actum instituit singularem, pro defensione Ioh. VViclefi, de Trinitate sancta, quem & ipsum combusserant. 3, In *Germania*, Constantiæ enim VViclefus, ejusque dogmata damnata fuerunt. Adi *concil. Act.* Sess. 45. & ult. *Bzov.* a. Ch. 1418 Ne mortuo quidem, pridemque sepulto, harpyæ pepercerunt, sed Synodi decreto, ossa ejus exhumata concremârunt. Vide *Paral. Ursp.* p. 375. II. Calamo Doctrina eorum à quibusdam, Anglis præsertim, fuit impugnata. *Bzov.* an. Chr. 1422. S. 3. III. Sed nec veritati & causæ VViclefisticæ deerant hyperaspistæ. Emicuerunt Iohannes Purvay, quem *VValdenus* Lollardorum librarium, & VViclefi glossatorem nuncupat. Edidit Commentar. ejus in Apoc. Lutherus, quibus Ecclesiam Romanam, Babylonicam meretricem & Papam Antichristum probat.

bat. *Bal.* Cent. p. 542. Richardus Caistre, qui quidem impensè; sed clam tantùm VViclefi favit doctrinæ: Id. p. 556. Iohannes Oldecastell, Eques auratus, & Cobhami Dominus. Fassus hic fuit, peccatum nunquam se ex animo odisse prius, quàm VViclefi dogmatibus fuisset imbutus Id. p. 557. Guilelmus Tayleur. Id. 560. Guilelmus VVythe, pag. 564. Petrus Clarke p. 572. Petrus Payne p. 578. Rogerus Onley p. 584. Reginal. Pecock p. 594. cujus contra Papatum dogmata ordine recensentur p. 595. Alexander Fabricius seu Carpentarius, cujus in præsulum negligentiam extant querelæ p. 566.

[g] Incunabula Hussitarum reteximus jam in superioribus, cum quibus conferatur *Bzov.* an. Ch. 1402. S. 8. & deinceps. Incrementa nunc intueamur, & varias Diaboli technas, quibus florescentem Bohemorum Ecclesiam succidere conatus est. Teneamus ergò. I. *Accessionem Bohemicis Ecclesiis factam esse ingentem.* De Bohemia, cur multa verba faciam? Tota propemodum Hussi placita fuit amplexa. Foras etiam prorupit, & asseclas hinc inde Bohemicus Doctor fuit nactus. In *Scotiam* penetravit operâ Pauli Crau, de quo *Bzov.* a. Ch. 1431. S. 58. *Post paucos dies, ex quo solutum Concilium fuerat, deprehensus est ab eodem Henrico Episcopo quidam in Gymnasio S. Andreæ, natione Bohemus, nomine Paulus Crau, novas sectas docere, novásque dogmata de Sacramento Eucharistia, ac contra Divorum*

Ttt

venerationem,& confessionem sacerdotibus in aurem faciendam. Igni tandem in eum animadvertit. Nec alia eorum hæresis videtur fuisse, in quos Sundis ab Inquisitoribus sævitum est: de quibus *Krantz*. Vandal lib. 10. c. 6 & 8. *Bzov*. a. Ch. 1403. S. 23. *Rostochii* mulier & ipsa hæreseos ab Inquisitore damnata, cùm jam, supplicio proxima, ad ignem staret, ac filius ejus, ordinem Cistertiensem professus, illam ad pœnitentiam & abjurationem erroris, (sic scribit *Bzov*. ipse erro) hortaretur; illa obstinato animo ac vultu, suum esse filium negavit, & adulterinum dixit, atque ab oculis recedere præcepit, dicens: ***Nunquam his lactatus es mamillis, neque utero portatus meo: Abi deterrime mortalium. Nisi VValdensis esse malis.*** In *Germania* certè alibi multos Hussum habuisse sectatores, ambigere nos non sinunt ipsa eorum nomina, quæ occurrunt *Catal. Test. Verit.* l. 19. p. 830.

II. *Dogmatibus suis, accessisse eos proximè VValdensibus*. Testem habemus *Naucler*. superiori seculo pag. 911. Idem conciones evincunt *Pauli Crau*. Confer Catalogum errorum in Concil. *Constant*. Husso exprobratorum *Bzov*. an. Chr. 1415. S. 1546. at quia multa calumniosè Martyri affinguntur, aliunde melius de ejus doctrina judicium habendum; id quod tum opera ejus exhibent, tum acta Concilii Constantiensis à *Stumpfio* conscripta p. 60. 71. & deinc. *Zachar. Theobald*. de bello Huss. l. 1. pag. 18. *Aven*. l. 7. p. 808. Certum est 1. *eos impugnâsse Papæ pri-*

primatum. Anno 1404. duo Angli, Theologiæ Baccalaurei (Iacobus quidam & Conradus Candelburgius) Pragam venerunt, alboque Academiæ inscripti, publicè controversias de Papæ primatu, similibusque movere cæperunt, paulò pòst tamen publico interdictu id facere prohibiti. Illi igitur, (nam quod hominib. nō licebat, licebat parietibus) in cœnacula suæ habitationis, hospite consentiente, depingi curant, altera quidē parte passionis Christi historiam, ex opposito autem Pompam aulæ papalis Cardinaliumque, cujus picturæ, cùm Iohannes Huss in concionibus faceret mentionem, tanquam veræ Christi & Antichristi antitheseos, confluebat eo subinde populus, spectandi causa. *Hist. persec. Boh.* p. 27. 2. Docuisse, *Papam esse Antichristum*. Id. p. 30, 3. *clero nimiam illam pompam, lautitias & divitias abjudicâsse. And. de Petra*, Archiepisc. Colossensis, Eugenii orat. in Concil. Basileens. *Totum Hussitarum studium in eo positum est, ut Clericorum insolentias, voluptates, avaritiam, superbiam, atque ambitionem, quibus hunc vestrum statum Ecclesiasticum, & amplitudinem, dejiciant atque prosternant, vulgò continuo prædicent.* Illud autem, quantum quibusdam maximi viris placeat, & populis rationi consentaneum videatur, apertè ostenderem, si hæc omnia vobis clarius non paterent; *Bzov.* an. Chr. 1432. S. 44.

III. *Variis ubique Bohemicis cœtibus, à Diabolo*

ejusq; instrumentis paratas fuisse insidias. Vexabantur, A. *malis intestinis*, discordiis & Schismatibus. Occurrunt enim, *Hussitæ* κυρίως sic dicti, *Orebitæ*, *Calixtini*, *Taboritæ*, *Fratres*, *Hussitas* ἀναμφιλέκτως appello, qui VViclefi, Husi, & Hieronymi Pragensis publicè retinuerunt doctrinam. Hi, superstite Husso, magno ubique fuerunt numero.

Calixtini, qui & Pseudo Husitæ, Bohemi, Pragenses, erant leniores & tepidiores in solum calicem intenti, reliqua Husi dogmata securè neglexerunt. Ita vulgus Cleri & plebis. Vide literas Iohannis, cognomento Cardinalis, apud *Bzov*. a. Chr. 1417 S. 17. De *Orebitis* à quodam monte sic dictis, & eorum in Sacrificulos crudelitate, agit *Bzov*. an. Ch. 1420. S. 5.

Taboritæ verò à novo oppido Tabor, ubi sedem fixerant, *Bzov*. an. Chr, 1420. S. 1. denominati, puritatem ac simplicitatem in omnibus articulis & ceremoniis urgere cæperunt. Zelotæ iidem nuncupati, quod rigidiores essent. Catalogum dogmatum eorum pertexuit *Æneas Sylv.* Epist. 130. Eminuit inter hos *VVenceslaus Coranda*, & *Nicolaus Episcopius*. Clamabant illi, nullas in Ecclesia tolerandas superstitiones. Horum Dux initio fuit Zisca (de quo *Aen. Sylv.* loc. cit. & *Zachar. Theobal.* de bello. Huss. l. 1. p 228. *Paral. Ursp.* p. 387. *Avent.* annal. l 7. pag. 812. Ziscam, quasi cæcum, quòd luscus esset, dictum vult *Ianum de Trosenau*) quem tamen nonnulli dementârunt, ut Calixtinis accederet. Vnde etiam contra Thaboritas prælio decrevit. *Bzov*. an. Ch. 1423. S. 12. De *Fratrum* origine paulò plenius,

Cæ-

Cæsar cum Pontifice, ut armis nihil profici animadverterunt, ad fraudes conversi, Basileam convocato a. Ch. 1432. Concilio, Bohemos ad amicam dissensionis tansactionem placidissimè invitant, de securitate publica quoquo modo vellent satisfacturi. Missi itaque ad Concilium sunt Legati, inter quos præcipuus fuit Iohannes Rokyzanus Pragensium, & Nicolaus Episcopius Taborensium, Theologi, è proceribus verò Procopius Taboritarum Dux, & VVilhelmus Rostka, Baro de Postupiez. &c. ubi humaniter excepti, & de postulatis interrogati obtulerunt quatuor articulos, eos sibi permitti rogantes, aut defensuros esse. Erant autem articuli ita concepti.

I. *Vt Calicis usus plebi restituatur, & sacra omnia lingua vernacula peragantur.*

II. *Clerici ne seculariter regnent.*

III. *Verbum Dei liberè doceatur.*

IV. *In peccata publica publicè animadvertatur.*

Interroganti Papæ Legato, annon plura haberent: Narrari enim, eos credere, *ordines Monachorum à Diabolo esse?* Respondit Procopius: *Unde igitur esse potest id, quod neq; à Patriarchis aut Prophetis, neque à Christo & Apostolis institutum est?* Deputati postea sunt ab utraque parte, qui de propositis articulis totos quinquaginta dies disputârunt. Vide *Paral. V. sp.* p. 394. Cumque confutari non possent Bohemi, ad amicam compositionem ventum est, omniáque Rokyzano (qui ut callido erat ingenio, ita co-

thurnis omnia involvebat, controversias cum Pontificiis extenuabat) Archiepiscopalis dignitatis spe demendato, reliquosque Legatorum dementante, ita transacta, ut Bohemi ad obedientiam sedis Romanæ redire, ejusq; dogmata & ritus omnes observare polliciti sint, excepto calicis usu, qui ipsis permittebatur liber, ut & alia illa postulata. Hos quatuor articulos (cui tamen indulto se mox Papa & asseclæ ejus opponebant: vide Disput. Rochenzanæ cum Capistrano *Paral. Visp.* pag. 396. *compactata* appellarunt; missique sunt in Bohemiam & à Concilio & à Cæsare Legati, qui Bohemos in Ecclesiæ gremium esse receptos, charósque haberi filios declararent. Ibi convocatis comitiis, Rokyzanus quàm ex voto obtinuisset ea, pro quibus dimicando tantum sanguinis effusum esset, in tantamque vastitatem regnum devenisset, magnifice exponit: longè aliter nunc de Pontifice & Cæsare, quam olim, cùm eos meretricem bestiamque apocalypticam appellaret, verba faciens. Doluit permultis, maximè verò zelotis Taboritis, isto modo ab Hussi vestigiis recedi, & in Antichristi castra rediri: reclamabant, quantum poterant, & ventum est ad arma iterum, ubi Taborenses succubuerunt, totaque eorum bellica vis concidit penitus, ut postea nonnisi verbi gladio & patientia se defenderent. Facta hæc sunt a. Chr. 1434. Pontifex Romanus cùm sic, quod voluit, obtinuisset, viresque Bohemorum distraxisset, accidit βȣλὴ κακὴ βȣλεύσαντι κακίστη, consuetas malis consiliariis rependit gratias.

Ro-

Rokyzanus quidem an. Ch. 1435. publicis comitiis solenniter in Archiepiscopum fuit electus, sed à solenni consecratione impeditus, rursum cum factione sua dominationem Papalem insectari cœpit, metuque Cæsaris se tandem Praga subduxit. Papa etiam in Georgium Podebradium, (qui à Rokyzani planè arbitrio dependebat, & Calixtinos interdictis, & censuris, vexavit) tanquam hæreticum; *Naucler.* Gen. 49 pag. 292. b. desæviit, non segnius illis in Papam & Monachos debacchantibus. Sed veri fideles premebantur utrinque, & cuniculis circumveniebantur. Anno enim 1444. Taboritarum reliquiæ, fraudibus & vi penitus oppressæ sunt Rokyzanus siquidem per se & alios blandissimè eos alliciens, adhuc se cedere paratum simulabat, si penes se puriorem esse veritatem illi, demonstraverint, nec se cupere ejus causæ seipsum, aut suorum quenquam constituere judicem, sed permittere, ut ordines in publicis comitiis de ea cognoscant, & pronuntient. Annuerunt Taboritæ, causæ bonitati freti, ad comitia comparuerunt. Vbi post multas disceptationes arbitri delecti, qui definitivam ferrent sententiam, comitiorum authoritate ita confirmandam, ut neutri parti amplius provocare liceret, sed illico se alteri parti adjungere teneretur. qui cùm pro Rokyzano (res enim composita erat) pronuntiassent, boni & simplices Taboritæ dolosè circumventos tandem agnoverunt. Pactis tamen contra non audentes, consensum in ritibus polliciti sunt. Cùm autem illi domum reversi Ecclesiam reformare differrent, Prorex Georgius cum

exercitu interveniens urbem obsidione cinxit, in eumque terrorem conjecit, ut cives deditione facta, Sacerdotes suos ejus potestati traderent, quos ille in arce Podebrad & Litiz carceribus impactos plerosque enecavit: Lupacio cum aliis quibusdam ad Rokyzanum transeunte. Posteaquam autem Bohemi per aliquot annos frustra Archiepiscopi sui investituram, toties eo nomine Romam legatione facta, flagitarent, Papa verò id, nisi calici renunciaret Rokyzanus, abnueret: quinimò Cardinale de S. Angelo Pragam a. Ch. 1448 misso, sub tractationis spe, Compactata subduci is, eripique juberet (cum quibus ille clàm profugerat quidem, sed è fuga retractus & restituere coactus est) Rokyzanus resumto in Papam odio, eum ex Apocalypsi & Daniele magnum illum Antichristum, nosque, inquit, nisi ab obsequio ejus secesserimus, miseram & damnatam esse turbam, demonstrabat; pro religionis norma non Compactata, sed Legem Christi habendam; omnia Papæ, tanquam contaminata, deserenda, omnia è fundamentis Apostolicis ab integro excitanda esse, dictitans. Verbo, ita detonabat in Antichristum, ut plerique alterum crederent Hussum, novæque Reformationis spes affulgere visa. Sed cùm non admoveret operi manum, cordatiores ex Auditoribus (inter quos vel primarius fuit Gregorius, Rokyzani ex sorore nepos, vir nobilis) collatis consiliis, Rokyzanum adeunt, angores conscientiæ detegunt, consilium petunt. Ille amicè excepit, zelum collaudavit, tractatus quosdam, maximè Petri Chelvicii, contra irreptitias in Ecclesiam abo-

abominationes, legendos obtulit, eóque modo magis inflammavit: silentium tamen suadens & patientiam. Cùm iterum & tertiò, auctiores jam numero, instarent, ut quod verbis doceret, re ipsa exhibere ne differret, respondit: Magnæ molis esse negotium, præcipitanter hìc nihil posse agi, &c. Moliebatur interim Rokyzanus in Papam quicquid poterat, consensum etiam cum Ecclesia Græca, de quo sup. pag. 29, quæ cum lentam haberent spem, Rokyzanus iterum suos animare, publicéque spem jam jam appariturræ Reformationis facere. Dicebat enim, varios taxans abusus. Nos superficiem premimus, sed prodibunt brevi, qui fundamenta veritatis à profundo eruent. Cùm ita pias animas in septimum annum produceret, rogatus iterum consilium, dixit: Lustrâsse jam animo omnia, nec quid statuat reperire, nisi ut secessio fiat, tam à Calixtinis, quàm à Papistis ipsis, in universum: omnia scatere abominationibus, & immedicabile esse hoc malum, cui simile consilium Lupacij quoque fuit. Cùm dicerent: Secedamus igitur, Te Ducem, Te Doctorem, Te patrem agnoscemus, venerabimur, sequemur. Duram offertis provinciam, respondit; audaces nimium estis; res plena periculi est, & similia. Expugnata interim fuit à Turca Constantinopolis dispersorumq; Græcorum duo Pragam ingressi, humaniter à Rokyzano excepti, Missamque (post multa de religione colloquia) celebrare permissi sunt. Vbi cùm appareret, æquè apud illos superstitionibus obrutam esse fidei sinceritatem: boni illi Zelotæ magis accende-

bantur Spiritu, quem fugerent videntes, quem sequerentur non habentes. Denuo igitur Rokyzanum adeunt, perque gloriam Dei obtestantur, ut animarum suarum, seductæque plebis misertus, se in tanto salutis discrimine ne desereret. Ille autem bonus vir, cùm non tantùm haberet viriū, ut posthabita Archiepiscopalis gloriæ, licèt vana spe, cum populo Dei ignominiam, & crucem eligeret, indignabundus jam importunitatem exprobare, rogareque, uti se misso facto ipsimet secederent: se illis à Rege (Georgio illo Podebradio; qui, ut corona potiretur, Papæ obedientiam jurârat) locum aliquem, ubi securè degere, & pura conscientia Deo servire possent, impetraturum. Impetravit igitur ditionem Liticensem, in montanis Silæsiæ vicinis: quo mox Pragenses illi cives, Baccalaurei, Magistri sese contulerunt; alii verò aliunde, plebeii & Nobiles docti & indocti, non exiguo numero confluxerunt, maximè in pagum Kunwald, an. Ch. 1459, Scripturarum lectioni, precibus, & operibus pietatis intenti. Pastores habebant è Calixtinis, qui superstitionibus relictis ad Apostolicæ simplicitatis formam sese componebant: quorum præcipuus fuit Michael Zambergius, pius ac devotus senex. Illi omnes in universum se se mutuo Christianis communi, piis amabili nomine FRATRES, & SORORES compellare cæperuut: unde obtinuit, ut illis Fratrum Bohemicorum κατ' ἐξοχὴν titulus esset attributus, huc usque. Hæc ex Pers. sec. Eccles. Bohem. Quæ de persecutionibus, contra novum Ecclesiæ surculum excitatis, regimine

Ec-

Ecclesiastico, crebris exiliis & expulsionibus, latebrarum inhabitatione, à qua postea per ludibrium Iamnici, id est, Speluncales erant dicti, convitiis quibus obruebantur, apologia ad Regem Vladislaum scripta, cæterisque ad hujus seculi historiam pertinentibus inseri possent, ex eadem persecutionum Historia, accurata & fide digna, Lector petat. Summa tantùm delibare voluimus. Atque sic intestinis Bohemorum dissidiis Evangelii luci, multis in locis extinctæ, tenebræ Cimmeriæ successerunt: Solis Fratribus Husi vestigia observantibus. *Orphanorum* nomenclatura Oeconomica est, ex obitu Ziscæ orta: de hinc enim Orphani velut amisso parente appellari voluerunt. De his *Dubrav.* Hist. Boh. lib. 17. & *Bzov.* an. Ch. 1424. S. 25. Sed & foris Ecclesiæ hostes in Bohemorum exitium conspirarunt, cælum & orcum in capita, eorum ciere conati.

Ac *primò* quidem Conciliorum authoritate silentium imponere iis voluerunt, & Constantienses & Basileenses patres. Constantiense Concilium non ideo tantùm fuit indictum, ut diuturnum Schisma tolleretur: Simoniæ labes, aliaque vitia maxima, quæ statum Ecclesiæ turpiter deformarunt, eluerentur; Sed & VViclefistarum & Husitarum conatus opprimerentur: *Bzov.* an. Ch. 1414. S. 4. Studiosè Historiam Concilii conscriptam reliquit, præter alios, *Stumpfius* noster: qui, quid in cæteris desiderarit, præfatione monuit. Literas securitatis Regiæ & pacta à Constantiensibus jurata, recitat *Bzov.* an. Ch. 1413. S. 7. Sessiones: an. Ch. 1414.

1414. S.22. Damnationem Husſi & dogmatum ejus 15. factam Seſsione, an. Ch. 1416. ſupplicium S.47. Breviter ita ex alio enarrat: *Lectus eſt proceſſus adverſus illũ longa ſerie, rebellionem, contumaciam, clavium contemtum, & in hæreſi pertinaciam ejus complectens, quo perlecto, pronunciata eſt in eum definitiva ſententia Concilij Generalis. Poſtea celebrata eſt ſolenniter à ſeptem Epiſcopis ejus degradatio, dum eſſet indutus omni ornatu ſacro, velut Miſſam celebraturus. Sed antequam illis exueretur, rurſus admonitus eſt, ut revocaret & abjuraret. Ipſe verò ſuper menſam aſcendens, & ad circumſtantem populum converſus, alta voce magno cum dolore proclamans ait: En iſti Epiſcopi hortantur me ad revocandum, & abjurandum, quod ego facere horreſco, metuens ne in conſpectu Dei fiam mendax, & lædam conſcientiam meam, ac veritatem Dei; cùm ego articulos ipſos nunquam tenuerim, docuerim, ſcripſerim, aut prædicaverim. Hæc autem falsò & ſeditiosè ad excitandum rumorem, & tumultum in populo vociferans, juſſus eſt ſilere, & de menſa deſcendere. Incipi-*

pientes ergò etiam degradationem septem Episcopi, primò è manibus ejus tulerunt sacrum calicem ; deinde planetum seu casulam, postea stolam, & reliqua, pronunciantes ad singula, dum auferrent, solennia verba detestationis & imprecationis. His peractis, Rex ait ad Ludovicum Ducem Bavariæ, Electorem, qui pomum aureum tenebat; Vade; recipe eum, qui recipiens illum tradidit eum lictoribus capite tonsum , & alto pileo papyraceo coronatum ; cui inscriptum erat; Hic est Hæresiarcha. Dum autem ad locum pœnæ duceretur e videns in cœmiterio libros suos comburi, subrisit. Inter eundum verò, ad circumstantes protestabatur, se ad mortem duci, propter errores sibi falsò impositos à falsis testibus , qui sibi capitales fuerint inimici. Ad rogum perductus, procidit in terram, & flexis genibus, levatisq; in cœlum oculis ac manibus, Psalm. Miserere mei Deus, &c: In te Domine speravi, orans dixit: Ductus deinde ad circumstantem populum, ut moris est, iterum protestatus est sicut prius, obtestans omnem populum, ne crederent ipsos tales articulos præ-

dicâsse aut docuisse, quos falsi testes contra eum deposuerint. Finito eo sermone, suis à Victore exutus vestibus, ligatis post tergum manibus, affixo in terram palo alligatus est in medio rogi. Hæc, ὡς ἐν τύπῳ. Pleniorem descriptionem *Stumpfius* suppeditat & *Poggius* apud eundem pag. 129. a. *Paraleip. Vrsp.* pag. 376. De Hieronymo Pragensi quid factum sit, vide *Bucb.* 1416. *Βχον.* an. Chr. 1415. S. 48. 1416. S. 1. Sess. 21. S. 3. 121. 130. *Vrsp.* pag. 378. *Stumpf.* p. 114. De utroque Martyre honorati apud Tigurinos viri, ante Reformationem, judicium fuit: Magno quidem numero Constantiæ Sacerdotes convenisse, duos tamen præstantissimos, & qui essent ὑπερχοιάλλων, ignis supplicio fuisse sublatos. Testimonium ab Academia Pragensi, Proceribus Bohemiæ & Moraviæ utrique destinatum inserit, p. 135. & deinc. Extat etiam in *Paral. Vrsp.* 381. Expostulant, Pastorem suum, virum innocentem, pium, sanctum, fidelémque veritatis doctorem, injuste condemnatum esse. Synodus illis non respondit; sed ad alios, quos Romanis superstitionibus adhuc dementatos, inq; præeminentia constitutos sciebant, (nominatim Iohannem de Michelsberga, Alsæum Skopek de Dubba. Albertum de Kolditz) scripserunt Consilii Patres: orantes, & obtestantes, haberent sibi Romano-Catholicam Ecclesiam commēdatam Conciliiique Legato Iohanni Lithormyslено Episcopo in opprimenda hæresi hæreticisque ad-

adjutores essent. Datæ erant Constantiæ 1417. 22. Martii. Malè igitur excepta Concilii hujus acta, Hussitas exasperârunt. Vide Bzov. an. Chr. 1417. S 20 & 40. Ita enim paulatim sequentibus bellis Hussiticis originem dederunt, quibus cùm nihil profecissent, ad Concilii Basileensis authoritatem res delata fuit, qua de re supra.

II. *Excommunicationum fulmina vibrârunt*. Bohemis enim à Concilio Constantiensi in dissidia mutua armatis, contentiones, rixæ, odiaque exacuebantur in dies magis magisque. Promulgabant sacrificuli è cathedris in Hussitas excommunicationem, eosdémque diris devovebant: utque omni ratione exosos redderent, mendacibus quibusdam signis usi sunt. Inter alia, oblinebant cereorum el lychnia luto, cumque flamma eo usque ceram depascens luti humiditate extingueretur; clamitabant in mediis illis execrationibus, miraculis ecce ostendere, Deum teterrimos illos hæreticos, qui luce fruantur, indignos esse. Pellebant itaque eosdem communitatibus. Novus à Synodo electus Pontifex an. Chr. 1420. Excommunicatione adversus eosdem Florentiæ publicata, æsCarem, Reges, Principes, Duces, Marchiones, Comites, Barones, Præfectos, Civitates & Respubliaas ad arma contra eosdem invitans & incitans, per vulnera Christi, perque salutem cujusque orabat, vellent viribus conjunctis eos aggredi, sacrilegamque & maledictam gentem exterminare penitus; ubi & scelestissimo cuique, qui vel unum modò Bohemum occidisset, omnium peccatorum remissio promittebatur.

III. *Se-*

III. *Secuta sunt cruenta bella.* Hoc enim Martini incentivo Sigismundus Cæsar inflammatus, tota cum Germania vicinisque regnis Ministrum se Antichristianæ tyrannidi præbuit, moxque año 1420. valido tum exercitu Bohemiam ingressus, eam bellis in decimum tertium annum continuatis, fatigavit. Atque hæc bella *Hussitica* dicta, per 19. annos sunt continuata, de quibus *Æne. Syl.* scripsit, *plus admirationis, quàm fidei habitura apud posteros: quia nullo prorsus successu ab illorum parte gesta sunt, Zisca Bohemorum Duce & successoribus ejus semper superantibus.* De magnis Bohemorum progressibus, & acceptis aliquot hostium cladibus, consulatur *Æneas Sylv.* Hist. Boh. c. 47. Ejusdem *Dial. Cont. Bohem.* Epist. 130. Calv. an. Ch. 1420. *Zacharias Theobaldus* Schlacco, VValdensis Bohemus lib. de bello Hussitico, *Bzov.* an. Ch. 1419. S. 9. ubi graviter conqueritur de *Zisca*, templa, imagines, monasteria destruente an. Chr. 1424. S 25. de morte & successoribus ejus. *Avent.* anal. l. 7. p. 812. 814. *Buch.* 1417. 1421. 1422. 1427. 1431. 1441. *Bzov.* 1425. S. 11. 1429. S. 91. 1430. S. 10. quibus adeò territi fuerunt Pontificii, ut sæpe hosti nondum viso terga obverterint. *Avent.* l. cit.

IV. *Restabat ultimus & sordidissimus Diaboli crepitus, excrementa & ἐρέμματα convitiorum contra innocentes eructata & egesta.* Qui nec aperto bello, nec violentis persecutionibus, de quibus elegans pro-

ita scriptura, frangi poterant, falsissimis hostium criminationibus onerandi erant. Accidit hoc Fratribus post Roxyzani cum desperatione lucta-ti, obitum, qui Apologetico propterea scripto se purgàrunt, rogantes VVladislaum Regem, ut per vim in eos tentari aliquid non permitteret. Quod Husitarum impios quosdam adeò usit, ut an. Ch. 1476. omnium in eos concitare odia impudentissimè attentàrint. Sublegerunt hominem levissimum, arte Polentarium, nomine Lesкam (id est, Mendaciolum) qui è consortio Piccardorum se venire, intèrque eos seniorem fuisse dictitans, mira prodebat arcana: quomodo nempe illi in conventiculis suis Deum, Mariam Virginem, & Sanctos blasphement, Sacramenta ludibriis traducant, incestuosè Adamitarum more sese commisceant, homicidia exerceant, magiam tractent, thesauros ingentes coacervent, &c. Hunc per urbes & oppida circumducendo spectaculo exhibebant, revocantem ubique in templis, & jurantem, prædictos errores & flagitia, plebémque, ut pro se misero peccatore Deum orarent, sibi verò ipsis à sceleratis Piccardis caverent, obtestantem. Comprehenderunt etiam istam ejus Confessionem scripto, sigillísque & subscriptionibus aliquot Decanorum & Parochorum munitam vulgaruntque ut quò non ipse Lesкa venisset personaliter, Confessio hæc ejus populo de Cathedra legi posset. Sed conatus hic Satanæ in nihilum recidit. Fratres siquidem mendacia illa publico scripto refutarunt: & Lesкa toties in populi Christiani conspectu adjurari, ac

Vuu

pro veritate mendacia proloqui, ex horrescens, renuit obsequi, seque inductum esse, nec quenquam Piccardorum nosse, confessus est. Illa tamen ipsa mendacis Satanæ impudentia, consueta Dei bonitate quibusdam in bonum cessit: qui nimirum tantæ atrocitatis facturi periculum Fratrum cœtus clàm frequentare animum induxerant: longéque aliter omnibus deprehensis Fratribus tanquam veris Christianis associabant.

Hinc veró antequam abeamus, expedienda nobis venit quæstio; *An Hussus contra datam fidem ad supplicium sit raptus?* *Becanus*, tract. de fide hæret. ser. van. c. 12. S. 7 gemino argumento à labe violatæ fidei Papistas purgare satagit, I. Salvum conductum jure tantùm communi Husso esse exhibitum, qui aliud nihil promittat, quam securitatem contra violentiam injustam, salva semper justitia & juris executione. Aliam rationem esse, cum speciali jure datur securitas contra omnem vim, sive justam, sive injustam. Illum patres Constantiensis, hunc Tridentini, Conciliorum largitos esse. II. Quod de fide violata nec Hussus, nec Hieronymus Pragensis, nec nobiles Bohemi sint conquesti. De eadem etiam refusè agit *Bzov*. a. Chr. 1417. S. 25 & deinc. Sed neutrum argumentum adversarios defendit. Non primum, cùm optimus Interpres, verborum sit quisque suorum. Sigismundus utique optimè noverat, quo sensu Hussum salvo conductu Constantiam perductum vellet. Speciali nempe qui omnem ei metum eximere posset, & à Cleri insania tueretur. Vnde ipsi illi, quorum fidem servâsse inter-

tererat, ægre tulerunt hanc sibi inconstantiæ notem inustam. *Incinerationem Johannis Hiss.* scribit Naud. Gen. 48. p. 272, a. *& Hieronymi, ferunt Imperatorem non æquo animo tulisse* (non absq; gemitu cessisse Imperatorem, legimus apud Sleid. l. 11. p. 130.) *propter salvum conductum eis datum. Respondit ei Sacrosancta Synodus, cum argui non posse de fide mentita, quia Concilium ipsum non dederat eis salvum Conductum, & Concilium majus est Imperatore, & ideo non potuisse contra voluntatem Concilii id concedere, præcipuè in factis fidei.* Atque in hac quidem determinatione Imperatorem acquievisse monet: quæ tamen Carolo V. cum eadem fide cum Luthero agere juberetur, non satisfecit. Vide Comment. Sleid. p. 25. b. Quid ergo tergiversamur, quin vel ex hoc ipso responso, contra Becanum, aliósque Iesuitas eliciamus, Constantienses Patres & verbis & facto decrevisse, Hæreticis non esse habendam fidem. Facti exemplum præbet Hussus. Verbis hoc erroris monstrum ejusdem Concilij Patribus propugnatum esse, non dubitare nos sinit expressus Canon: *Quòd, non obstantibus salvis conductibus Imperatoris Regum, &c. possit per judicem competentem de hæretica pravitate inquiri.* Ita ad verbum habet: *Præsens sancta Synodus*

ex QUOVIS SALVO *conductu per Imperatorem, Reges, & alios seculi principes hæreticis, vel de hæresi diffamatis, putantes eosdem sic à suis erroribus revocare,* QUOCUNQUE VINCULO *se adstrinxerint, concesso, nullum fidei Catholicæ, vel jurisdictioni Ecclesiasticæ præjudicium generari, vel impedimentum præstari posse, seu debere declarat, quominus, dicto salvo conductu non obstante, liceat judici competenti & Ecclesiastico, de hujusmodi personarum erroribus inquirere, & aliàs contra eos debitè procedere, eosdemq́, punire, quantum justitia sua debet, si suos errores revocare pertinaciter recusaverint.* ETIAMSI SALVO CONDUCTU *confisi ad locum venerint judicij, aliâs non venturi.* Vnde porisma B:ovii marginale: *Hæreticis, suas hæreses pertinaciter* defendentibus salvum *conductum non patrocinari*, an. Ch. 1415. S.4. Confer Sleid. lib. 3. pag. 27. a. Et queri tamen audet Iesuita pag. 60. in hanc se sententiam, *hæreticis non esse servandam fidem*, invitos pertrahi. Sed fugam urget, salvi conductus conditionem necessariam *Becanus*, post *Campianũ* Iesuitá Anglum, rat. 4. qui eò impudentię processit, ut ausus fuerit scribere: Hussum omne facilè declinare potuisse periculum modò non excessisset.

et Resp. *Fugisse Hussum, cùm vidisset Concilium attendere facta sua, timore perculsum,* scribit quidem *Naucl.* pag. 270. Sed hanc frangendæ fidei sufficientem fuisse causam, ne illi quidem viderunt, qui excusando facinori quemlibet quæsiverunt colorem. Non ignorare poterat Imperator Iohannis fugam, & tamen supplicium ejus ægrè tulit. *Num & Hieronymus Pragensis fugâ se subduxerit?* Et tamen contra fidem publicam Concilii Bzov. an. Ch. 1417. S. 31. (quam tum temporis, quo Ecclesia Romana πολυκέφαλος, adeóque ἀκέφαλος erat, à nemine expectare poterat, quàm ab ipso Imperatore, cujus cum studio & industriâ Concilium erat indictum) rogo injectus animam expiravit. Hac cur non potius pœna animadversum fuit in Iohannem XXIII. inscio, & invito Concilio se fuga salvantem? Bzov. an. Chr. 1415. Sect. 13. Meminisse deberent boni illi viri, quàm acerbè conscientiæ vermis illos roserit, qui perfidæ illi Tragœdiæ manum admoverunt. De illis loquor, qui sensum adhuc aliquem conscientiæ habuerunt; cæteri callum obduxerunt. Refert *clariss. Alting.* Hist. Palat. pag. m. 60. seqq. *Fata Ottonis Henrici paulò antevertit VVolfgangus Palatinus, ipsius patruus, frater duorum Electorum, minimus natu filius Philippi Electoris, Princeps pius, eruditus, modestus, & quod in elogio ejus celebratur, sorte sua per*

omnem vitam contentus. De quo facere non possum, quin vobis quiddam memoriâ dignum referam. Hortabantur eum fratres Electores, ut, cùm senex esset, tandem aliquando animum conjugio applicare vellet, ut susceptis liberis familiam produceret, & dignitatem Electoralem propagare, & conservare posset. Quod quidem etsi sæpius, multúmque fuerit rogatus, constanter tamen respondit, dicens: Familiam Palatinam premi uno peccato Abavi sui, quod etiam in quartam generationem ipse luere, & expiare cogeretur. Id autem hujusmodi erat, Abavus VVolfgangi, itemque Ludovici & Friderici II. Elect. fuit Ludovicus cæcus & barbatus: filius Ruberti Imperatoris, Vicarius, Imperii defensor, & executor Concilii Constantiensis. Cùm Concilium illud ageretur, & eò proficisceretur Sigismundus Imperator, ipse secutus Imperat. perpetuò cum eo, & circa eum fuit: comparuit in Concilio, & quæ muneris sui propria erant, est executus. Solent autem juxta Imperatorem assidere Electores, sed cùm Imperator in solio sedet, tum solet ex una parte adstare Palatinus,

ge-

gerens pomum illud aureum, figuram mundi referens, eminente cruce: Ex altera parte verò Elector Saxonicus, strictum gladiū tenens. Cum igitur sententia in Joh. Hussum, qui contra fidem datam, in carcerem conjectus est, ferenda esset, & ipse produceretur, considebat Imperator, assistebant duo Electores, considebat totum Concilium Cardinalium, Episcoporum, &c. Et ex cathedrâ ferebatur sententia in Joh. Hussum virum sanctiss. Et cum sententia lata esset, tum verò illi exuta vestes clerici ordinis, & fiebat plebejus, adeóque ad supplicium educendus. Tum mandabat Imp. Sigismundus Ludovico Electori, tanquam Protectori, & Executori Concilii, ut executionem procuraret. Igitur positis insignibus, id est, pomo illo, & cæteris, quæ tanquam Elector gestabat, per Marschallum suum, & alios jussit comprehendi Hussum, foras adduci, & tradi carnifici, ut ad rogum, qui extructus jam erat, adduceretur. Ipse zelo superstitionis profectus cum suis comitabur ad rogum, & multo sermone eum hortabatur, ut ejuratâ hæresi ad consensum Catholicum rever-

teretur, gratiam vitæ certam à Cæsare habiturus. Sed Hussus contrà, Sp.S. obfirmatus, contra negationis, & apostasiæ periculum constanter permansit. Ubi cùm exutis vestibus palo alligaretur, & dum cremaretur, erant, qui pallium ipsius, qui cingulum, qui alia instrumenta seposuerunt, sive asservanda, sive venditioni exponenda. Hic Elector Ludovicus, ne illa, tanquam martyris reliquiæ, asservarentur, curavit ea redimi, tradi carnifici, & unà cum Husso concremari, & redigi in cineres. Hoc est, quod in Abavo Ludovico, Wolfgang *deplorabat, & dolere se dicebat commissa: se autem esse quartum ex generatione ista, adeóque fore, ut familia ista Palatina quoad sui ipsius posteritatem orta intercideret, & sic comminationi suæ veritas fieret, annexo secundo Decalogi mandato, quod Deus vindicaturus sit, &c. Hanc se luere & fratres suos. Erant ei octo, qui omnes ad adultam ætatem pervenerant, & nullos liberos susceperant.* Alteram rationem Decano, homini in Historiis satis versato excidere potuisse, quis non miretur? Hussus de violata fidè non gravissimè sit questus? Epistola ejus legatur apud *stumpf*.p.91. & quot ei no-

mi-

minibus perfidia hæc molesta fuerit, luce meridiana clarius patescet.

[b] Atque hi etiam dispersi erant I. per *Germaniam*, Sueviam maximè & Archiep. Coloniensem, vide *Β'ζον.* a. Ch. 1432. S. 155. & seqq. Impia & impura illa dogmata, quæ Monachus iis affingit, noluimus repetere. Coccysmus est, & impudentissima calumnia, à maleferiatis ventribus, ut aliâs diximus, excogitata. Sed & in Moraviæ & Austriæ finibus adeò numerosos habebant cœtus, & exactam disciplinam Ecclesiasticam, ut novum Fratrum Bohemicorum Collegium ab illis potestatem creandi Ministros flagitarit. Hist. Persec. Bohem. pag. 71. Quæras: *Nonne ergo Bohemi cum VValdensibus sunt iidem?* Eodem utrosque nomine venire, dixisti Sec. 12. p. 280. Resp. Certum est 1. magnam utrinque esse & animorum, & dogmatum affinitatem 2. Apud authores eosdem nonnunquam συνωνύμως poni. 3. Maluisse tamen Bohemos à VValdensibus distingui. Rem ita se habere, distinctè proponit *Hist. Persec. Boh.* p. 70. & 71. Cumque in confiniis Moraviæ & Austriæ VValdensium quosdam esse scirent, ut omnino scrupulis conscientiæ suæ & alienæ, (in præsens & in futurum) consulerent, ad illos Michaelem Zambergium Pastorem suum (olim ab Episcopo Romano ordinatum) cum aliis duobus miserunt, qui, quicquid actum esset, explicarent, judiciumque de eo peterent. Inveniunt illi Episcopum eorum Stephanum: qui accito Episcopo altero, & aliquot è ministris originem suam,

uſque à Conſtantini temporibus, doctrinæ item ſuæ articulos,&quid hactenus horrendi per Italiam & Galliam paſsi eſſent, explicant: ruſumque Noſtrorum de ſeceſsione à Papa & Calixtinis relationem audiunt, approbant, congratulantur; quin imò tribus illis Miniſtros creandi poteſtate collata, manuum impoſitione eos Epiſcopos creant, & ad ſuos remittunt.

Noſtri cum gaudio iſta percipiunt, & unitatis Chriſtianæ avidi, núm in unum populum, unamque Eccleſiam cum VValdenſibus coaleſcere poſſent, deliberant. Placuit doctrinæ puritas vitæque Chriſtianæ ſtudium ſummé. Diſplicuit autem, quòd veritatem occultarent, nec profiterentur liberè; quin evitandi perſecutiones ſtudio, Papiſtica Templa frequentarent, ſacrisq; idololatricis communicarent. Concluſum, monendos eſſe de hoc, ut & aliis quibusdam. Miſsis itaque denuò viris idoneis. VValdenſibus, illa exponunt; qui placere ſibi de unitate ineunda propoſitum teſtantur; vitia expoſita ſe nec ignorare nec defendere, dicunt, fateri potiùs à priſtina patrum ſuorum puritate ſeceſſum eſſe, de emendatione itaque cogitaturos. Convenit utrinque, ut certo tempore convenirent, & de negotio hoc plenius conſtituerent. Sed antequam tempus illud adeſſet, Papiſtæ, re prodita, in bonos VValdenſes ſævire incipiunt. Stephanus Antiſtes Viennæ igni perimitur, reliqui hincinde (plerique in Marchiam, indeque poſtea in Moraviam præſertim Fulnekam delati) diffugiunt.

Ab harmonia hac Fratr. Bohemorum cum VValden-

densibus ortum videtur, quòd postea VValdensium quoque titulo insigniti fuerint: Sed quem illi nunquam admittere voluerunt, per errorem illum sibi tribui, sæpius publicis scriptis conquesti. Id autem tum veritatis tum necessitatis causa. Veritatis, quia non ab ipsis doctrinam mutuârant, nec ipsis authoribus unitatem fundârant, nec ab ipsis reformati erant, reformari potius à se illos, in quibusdam noxiis defectibus, cupiebant. Necessitatis verò: quia lata & publicata in VValdenses à Magistratibus decreta in se non derivanda, vitanda potiùs, prudenter putabant. Ordinandi tamen potestatem, eoque externam successionem à VValdensibus se accepisse nunquam negarunt: licet & hanc aliquandò, pro temporis ratione, silentio præterirent.

II. Per *Angliam*: Lollardorum, qui & VVicleffistæ, retento nomine. Memorabile est hoc seculum disputatione inter Cantuariensem & Iohannem Oldcastell habita. Eam descripsit *VValsingamus*, & *Bzov*.a.Ch. 1413.S.34.his verbis: Eo tempore Lollardi, qui doctrinam Evangelicam, & Apostolicam, atque Propheticam depravabant, fixerunt schedulas in valvis Ecclesiarum Londoniis, quæ continebant centum millia parata ad insurgendum contra cunctos, qui non saperent sectam suam. Invitabantur nempe viribus & ingenio cujusdam, qui dicebatur Iohannes Oldcastell, qui ob reverentiam nuptiarũ quas contraxerat cum affine nobilis viri Domini de Cobham, cognomen dicti Domini sortitus est. Erat iste Ioañes fortis viribus,

ope.

operi Martio satis idoneus, sed hostis Ecclesiæ pervicacissimus. Regi propter probitatem moralem seu civilem charus, sed tamen propter hæreticam pravitatem valdè suspectus. Eo tempore facta Londoniis Cleri convocatione per Dominum Cantuariensem, maximè jam causa prædicti Iohannis, repertum fuit, quod idem Iohannes fuit & est principalis receptator & fautor, protector & defensor Lollardorum, & quod, præsertim in diœcesibus, Londoniensi, Roffensi, & Herefordensi, ipsos Lollardos, ab ordinariis, sive diœcesanis locorum minimè licentiatos, contra constitutionem Provincialem, inde factam, ad prædicandum transmisit, eorumque prædicationibus nephariis interfuit, & contradictores, si quos repererat, minis, ac terroribus, ac brachii secularis potestate compescuit, asserens inter cætera, quod Cantuariensis Archiepiscopus & ejus suffraganei non habuerunt, nec habent potestatem aliquam, hujusmodi constitutionem faciendi, aliterque sensit, & sentit, ac dogmatizat, & docet, de Sacramentis Altaris & pœnitentiæ, peregrinationibus, & adorationibus imaginum, ac clavibus, quàm Romana Ecclesia docet & affirmat, Quare ex parte totius Cleri, Dominus Cantuariensis fuerat requisitus, ut desuper præmissis contra eundē Iohannē procedere dignaretur. Qui tamen ob reverentiam Domini Regis, cujus ad tunc idem Iohannes familiaris exstiterat, & ob honorem ordinis militaris, una cum omnibus suffraganeis tunc præsentibus & magna parte Cleri, accessit ad præsentiam Domini Regis, tunc in prædio suo in Ken-

nnyngton existentis, declarans ei defectus ejus-
m. Ad instantiam tamen Domini Regis cupien-
eum sine dedecore revocare, suspensum fuit ne-
tium magno tempore: Sed cùm Dominus Rex
ca seductionem ejus longum tempus trivisset
aniter, significavit Domino Cantuariensi se cir-
eum inutiliter laborasse. Dominus ergò Can-
ariensis, dictum Iohannem, de, & super præmis-
personaliter responsurum coram eo, ad certum
rminum decrevit evocandum, ac nuntium suum
m literis citatoriis ad eum transmisit (tunc in ca-
ro suo de Coulyng agentem) mandans dicto
intio, ut dictum castrum dicti Iohañis nullo mo-
ingrederetur, licet licentiatus, sed per mediatio-
em cujusdam Iohannis Butler, Hostiarii Cameræ
omini nostri Regis, ipsum Dominum Iohannem
quireret, quatenus daret dicto nuntio licentiam
grediendi, ut citaret eundem, seu saltem extra ca-
rum suum prædictum faceret sui copiam, ut sic
tatione posset apprehendi. Qui tamen Iohannes
ldcastell dicto Iohanni Butler ex parte Domini
egis sibi præmissa exponenti, publicè respondit;
uod nullo modo citari voluit, nec citationem ipsi-
s aliqualiter tolerare. His auditis Dominus Can-
ariensis decrevit eum citandum per edictum, in
lvis Roffensis Ecclesiæ sibi vicinæ publicè affi-
endum, ut compareret coram eo 11. mensis Se-
tembris, super præmissis & aliis hæreticam pra-
tatem concernentibus personaliter responsurus.
uo die adveniente, Dominus Cantuariensis in
pella majori infra Castrum de Ledes, quod tunc
inha-

inhabitabat, sedens pro tribunali, audita & recepta relatione, quod idem Dominus Iohannes se incastellavit, & fortificavit in castro suo prædicto, ac opiniones suas defendit, claves Ecclesiæ & potestatem Archiepiscopalem multipliciter contemnendo, fecit eum citari publicè, ac præconizari. Qui cùm diu expectatus nullo modo compareret, prout initio contumacem excommunicavit in scriptis. Et quia dictus Iohannes in defensionem erroris sui, contra claves Ecclesiæ se incastellavit & fortificavit, Dominus Cantuariensis, decrevit iterato citare dictum Iohannem, si posset apprehendi, vel alias per edictum, sicut prius, ut compareret coram eo die Sabbathi proximo, post festum sancti Matthæi Apostoli & Evangelistæ, allaturus causam rationabilem, si quam haberet, quare contra eundem, ad graviora procedi non debeat, tanquam publicum hæreticum, schismaticum, hostem & adversarium universalis Ecclesiæ, & quare etiam pronunciari non debeat excommunicatus, & auxilium brachii secularis contra eum solenniter invocari, personaliter responsurus, facturus & recepturus, circa omnia & singula præmissa, quod justitia sua, debit. Adveniente termino præfixo, Domino Cantuariensi sedente pro tribunali in Capitulo Sancti Pauli Londoniis, assidentibus sibi Dominis, Richardo Londinensi, & Henrico VVintoniensi Episcopis, Dominus Robertus Murley miles, custos turris Londoniarum, secum præfatum Dominum Iohannem adduxit. Nam parùm ante per regios ministros comprehensus fuerat, & in turri clausus,

Cui

Cui Dominus Cantuarienſis recitavit proceſſum memoratum, quomodo videlicet in convocatione Cleri detectus & delatus extiterat, quomodóque citatus, & propter ſuam contumaciam excommunicatus. Inde Dominus Cantuarienſis gratiosè obtulit, & paratum fore promiſit ad abſolvendum eum, ſi tamen illum facti pœniteret. Sed ille abſolutionem Domini Cantuarienſis petere noluit, ſed divertens ad alia dixit, quòd libenter recitaret coram Domino Cantuarienſi fidem quam tenet, extraxitque de ſinu ſuo ſchedulam intentatam, quam tradidit Domino Cantuarienſi: Qua ſchedula perlecta, Dominus Cantuarienſis dixit: Ecce Domine Iohannes, in hac ſchedula veſtra plura bona continentur, ac ſatis Catholica, ſed habetis terminum iſtum ad reſpondendum ſuper aliis articulis, errores & hæreſes ſapientibus, quibus per contenta in hac ſchedula, non eſt plenè reſponſum. Et propterea vos oportet ad eadem reſpondere, qualiter ſentitis, & fidem veſtram plenius declarare, videlicet: An credatis, & affirmatis, quòd in Sacramento altaris poſt conſecrationem ritè factam, maneat panis materialis, vel non? Item an teneatis, credatis & affirmetis, quod in Sacramento Pœnitentiæ neceſſarium fuerit, ut habens copiam ſacerdotis confiteatur de peccatis ſuis Presbytero per Eccleſiam ordinato? Qui reſpondit expreſsé, ſe nolle aliter prædicta declarare, quam in dicta ſchedula ſua continentur. Cui compatiens Dominus Cantuarienſis dixit: Caveatis Domine Iohannes, quia ſi ad hæc vobis objecta, clarè non reſpondeatis in termi-

mino legitimo vobis jam dato, poterimus vos denunciare & declarare hæreticum. Sed dictus Iohannes aliter respondere contempsit. Tunc Dominus Cantuariensis declaravit ei, quid sancta Romana Ecclesia, sequens dicta Beatorum Augustini, Hieronymi, & Ambrosii, & aliorum sanctorum determinavit, quas determinationes oportet quoscunque Catholicos observare. Ad quæ dictus Iohannes respondit, quod voluit credere & observare, quicquid sancta Ecclesia determinavit, ac quicquid voluit se credere & observare; sed quod Dominus Papa & Cardinales, Archiepiscopi, cæterique Prælati Ecclesiæ haberent potestatem talia determinandi, noluit pro tunc aliqualiter affirmare. Vnde Dominus Cantuariensis sibi compatiens, sub spe melioris deliberationis in Anglicis certis articulis, rogavit, ut in die Lunæ proximo sequente, plenè & clarè suum daret responsum super eisdem. Quo die Lunæ, videlicet 25. die mensis Septembris, coram Domino Cantuariensi, & antedictis Episcopis, adjuncto illis Bangorensi Episcopo Domino Benedicto, comparuit Dominus Robertus Murley, custos turris Londoniensis, ac præfatum Dominum Iohannem secum duxit, ac coram Domino Cantuariensi, & toto Clero pro tunc congregato constituit. Cui Archiepiscopus affabiliter & suaviter recitavit acta prioris diei, & quomodo excommunicatus fuerat, & est, ac rogavit, & requisivit eundem, ut peteret, atque admitteret in forma debita Ecclesiæ absolutionem. Quod se dictus Iohannes facturum negavit, sed à solo Deo ab-

lo.

solutionem petiturum dixit. Consequenter Dominus Cantuariensis suavi & modesto modo rogavit & requisivit eundem, quatenus de & super contentis in dicta schedula, juxta determinationem Ecclesiæ eidem transmissam, de sibi oppositis clarum daret responsum. Et primum, super Sacramentum Eucharistiæ. Ad quem articulum inter cætera respondit, quòd sicut Christus hic in terra degens habuit in se divinitatem & humanitatem, divinitatem tamen velatam & invisibilem sub humanitate, quæ in eo aperta & visibilis fuerat, sic in Sacramento altaris est verum corpus, & verus panis, videlicet quidem videmus, & corpus sub eodem velatum, quod non videmus. Ad fidem circa Sacramentum hujusmodi in schedula prædicta per Dominum Cantuariensem sibi transmissa, perque sanctam Romanam Ecclesiam, & doctores sanctos determinatam, expressè negavit, dicens, quòd determinatio Ecclesię facta est, contra sacram Scripturam, postquam Ecclesia dotata est, & venenum infusum in Ecclesiam, & non ante. Quod autem ad Sacramentum pœnitentiæ & confessionis, dixit & asseruit, quòd si quis esset in aliquo gravi peccato constitutus, à quo ipse surgere nesciret, expediret & bonum esset sibi adire aliquem sanctum, & discretum sacerdotem, pro consilio ab eo habendo. Sed quod confiteretur peccatum suum proprio Curato, seu alteri Presbytero, etiamsi haberet copiam ejusdem non est necessarium ad salutem, quia sola contritio peccatum ejusmodi posset delere, & ipse peccator purgari. Circa adorationem sanctæ

Crucis dixit & asseruit,quod solum corpus Christi, quod pendebat in Cruce,debuit adorari, quia illud corpus solum fuit & est adorandum. Et interrogatus,quem honorem faceret imagini ipsius Crucis, respondit verbis expressis, quod illum honorem faceret sibi, quod bene mundaret eam, & poneret in bona custodia. Quod autem ad potestatem Clavium,dixit, Dominum nostrum Papam,& Archiepiscopos,& alios Prælatos nullam habere. Insuper dixit,quod Dominus noster Papa est verus Antichristus,hoc est, Caput: ejusdem Archiepiscopi, & Episcopi, nec non alii Prælati sunt membra, & fratres,cauda ejusdem, quibus, Papæ, Archiepiscopis & Prælatis non est obediendum,nisi quatenus fuerint imitatores Christi,& Petri,in vita, moribus,& conversatione, & quod ipse est successor,qui est vita melior,moribus purior,& nullus alius. Ulterius dixit idem Iohannes, alta voce manibus expansis, alloquendo circumstantes: Isti qui judicant, & volunt damnare me, seducunt vos omnes, & seipsos & vos ducent ad infernum, & ideò caveatis ab eis. Quibus omnibus per eum sic dictis, Dominus Cantuariensis, iterum ac sæpius flebili vultu, dictum Dominum Iohannem alloquebatur, verbis quibus potuit exhortando, ut ad unitatem rediret Ecclesiæ,crederet,& teneret, quod Ecclesia Romana tenet & credit. Qui respondit expressé, se non aliter credere, quàm superiùs expressit. Videns ergo Dominus Cantuariensis, se in nullo posse proficere cum magna cordis amaritudine processit ad prolationem sententiæ definitivæ in hunc

mo-

modum; In Dei nomine &c. Amen. Hæc *Walsing.* & *Bzov.*

III. Imò, quod largè concedunt adversarii, secta hac nulla latius fuit grassata: Vnde *Andr. de Porta,* Archiep. Coloss. *Plurima damna ab Arrianis, Nestorianis, Monothelitis, de Monachis Ecclesia Dei perpessa est, sed nulla fuit tanta hæretica pestis, quæ huic cladi possit comparari. Hac enim omnia humana & divina jura pervertens, nulla pietate in ætatem vel sexum, amplissimas, & opulentissimas patrias igni & ferro subjicit. Patet ejus immanissima strages in Bohemia, Moravia, Silesia, Marchia, Austria, Hungaria, ac cæteris circumfinitimis adjacentibus nationibus. Totum autem Hussitarum studium in hoc positum est, ut clericorum insolentias, voluptates, avaritiam, superbiam atq; ambitionem, quibus hunc vestrum statum Ecclesiasticum & amplitudinem dejiciant, atque prosternant, vulgo continuo prædicent.* *Bzov.* 1432. S 45. Suam tamen in Anglia religionem armis defensuri, non eadem felicitate cum Bohemis, si *Bzovio*, an Chr. 1414. Sect. 8 9 15. habenda fides, pugnabant. *Captus est*, inquit, *non ita multo post illorum* (Lolbardorum)

Princeps, Oldcastellus, Dominus de Ponvisia, atque Londinum cum Presbytero quodam illius arcanorum socio delatus. Suprema illa, quæ Parlamentum appellamus, Regni comitia, eo tempore Londini habita sunt, ad quæ & Oldcastellus accersitus est, ostensúmque ei, quod læsæ Regiæ Majestatis, propter seditionem illam, de qua prius meminimus, armáque contra Regem & Rempublicam in campo illo Divi Aegidii capta damnatus esset. Rogatus, quid causæ adducere posset, ne per duellionem supplicium subire deberet, aliena quædam à causa garriens, de misericordia concionari cœpit. Cúmque urgeretur, ne frustraretur, aut tergiversaretur, sed quæ ad causam defensionémque suam accommoda essent, cæteris dimissis proponeret, cùm silentium aliquandiu tenuisset, in hanc tandem vocem, quasi novus Apostolus, erupit: Mihi autem, inquit, pro minimo est, ut à vobis judicer, aut ab humano die, & ad alia deinde, quæ nihil cum causa cohærebant, concionabundus delapsus est. Sed cùm premeretur, ut ineptias istas dimitteret, & ad causam aptè, atque idoneè responderet,

ma-

maxima mox petulantia. Non agnosco, inquit, quemquam vestrum pro vero & justo judice, atque arbitro, quamdiu Dominus & Rex meus Richardus, qui in Scotia commoratur, vivit. Post istud responsum datum est Regiis ministris negotium, ut ad suspendium traheretur, pendensq; in furca, absumeretur. Ubi dum suspenderetur, inter postrema verba, quæ habuit, Dominum Thomam Erpinghamium allocutus; Adjuro te, inquit, ut si tertia me die à mortuis excitatum videris, efficias, ut qui meæ disciplinæ sunt homines, quiete & tranquille deinceps vivant, neque ulla eis facessantur negotia. Cujus orationis quanta fuerit vanitas, & quàm miserabilis hujus hominis cæcitas, liquidò poterat constare. Non deterruerat ea vox Henricum quintum Regem, quin decerneret, ut omnes VVicclephitæ Dei & Regis proditores censerentur, eámque ob causam publicatis eorum bonis, suspendio & incendio absumerentur: quod tota eorum cognatio, in necem Regiam & Regiorum, post omnia divina temerata, conspirâsset. VValsingham in Henrico V. & MS. Bibliothecæ Vatica-

næ, de rebus Anglicanis. Alibi tamen, multos ad Papismũ rediisse scribit *Bzov*. Vide a. Ch.1403.S.25

Finem imponimus συμβιβάσει. Quæ de Bohemis dici potuerant, ἐπιτόμως ex Hist. Persec. Boh. excerpsimus. Plura petenti offeruntur in *Catal. Test. Verit.* l.19 p 827. *Naucl.* Gen.48.p.270. & deinc. *Paral. Ursp.* p.375. *Sleid.* Comment.l.3.p.26, b. 30. b. *Bzov*. a.Ch.1402. S.8. de origine Husi & reformatione ejus, causa item ἀρχκαπηλικῇ, quæstuosa Indulgentiarum nundinatione, S.15.& 1410.S.22. de incrementis eorum ortis ex dissensionibus & conniventia Principum A.Ch.1409.S.18. de studio Alexandri V. in extirpandis Hussitis. An.Chr. 1413.S.1. Institutum Iohannis XXIII. qui & edictis publicis & Concilii authoritate Hussitas compesci voluit, S.36. Progressum Hussiticæ doctrinæ stertenti imputat VVencesIao. Sed malè. Alias reformationis causas Husi suppeditant querelæ, publicis concionibus propositæ, quas hoc ordine subjicit Monachus: *Ait, questos esse; quòd Papa & Archiepiscopus prohiberent Verbum Dei, & Evangelium Christi prædicari; & per Indulgentias aliásque Romanæ curiæ, & Episcopalis Consistorii practicas quærerent, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, quódque raperent ab ovibus Christi lanam, & lac, & non pascerent eas verbo Dei, aut bonæ vitæ exemplis: Et docebant populum: quòd manda-*

datis Papæ & Prælatorum non sit obediendum, nisi sequantur doctrinam & vitam Christi, & Apostolorum ejus. Docebant, quòd Laici debeant judicare opera suorum Præpositorum, sicut Paulus judicavit opera Petri corripiendo ad Gal. 2. Docebant certa signa, per quæ discernatur an Prælatis obediendum sit nec ne. Illudebant præterea jurisdictionem Papalem propter schisma, quod id temporis in Ecclesia erat, quando tres de Papatu inter sese contendebant. Nunc (ajebant) *Balthasar Cossa, dictus Johannes XXIII. est Romæ; Angelus Corrarii, dictus Gregorius XIII. Arimini, & Petrus de Luna, dictus Benedictus XIII. in Arragonia, &c.* S. 40. Consilium universitatis Pragensis ad Abolendam VViclefi doctrinam; & ei opposita Hussi, & Hussitarum antithesi, S. 41. An. Chr. 1414. S. 29. scribit, Sigismundi Imperatoris uxorem, VViclefi & Hussi doctrinam fuisse amplexam, Contra a. Ch. 1415 S. 58. eorum recenset nomina, qui scriptis VViclefum adeóque & Hussum refutârunt. A. Ch. 1418. S. 1. Nuspiam tamen reperio Hieronymi de Prag, Camaldulensis Eremitæ invectivam in Bohemos, quam Msc. habeo: ut & alia quædam de causa Hussitica, de quibus alias. Martinus V. damnationem errorum VViclefi & Hussi

approbat. An. Ch. 1420. S 46. de conatibus Sigismundi contra Hussitas S. 7. subjungit Martini V. bullam, qua cruciatam contra Bohemos decernit. S. 23. Mittit Legatum, Brandum Cardinalem, qui bellum contra Hussitas indiceret: quem postea secutus fuit Cardinalis Vintoniensis, ejusdem Pontificis Legatus an. Ch. 1427. S. 5. De irruptione Bohemorum in Misniam a. Ch. 1425. S 28. Austriam 1426. S. 21. A. Ch. 1421. S. 1. Pragense Concilium & ejus articuli ab Hussitis conscripti proponuntur: S. 4. Rebellionis crimen à se amoliuntur Pragenses, & S. 5. protestationem de quatuor articulis addit. A. Ch. 1423. S. 10. 11. 15. de magno apparatu bellico in Bohemos, qui in fumum abiit. A. Ch. 1428 S. 16. ex Trithemio scribit: *Sigismundum Romanorum Regem, Martino V. consentiente innumerabilem pecuniam ab omni clero & populo totius Alemanniæ levasse contra Bohemos.* Eodem anno S. 15 de infelici Pontificiorum pugna. An. Chr. 1430. Bullam inserit Martini V. pro indicendo bello sacro contra Hussitas: Calixti verò an. Ch. 1458. S. 12. ubi & privilegia quædam Inquisitoribus concessa recensentur: Nomina Inquisitorum: an Chr. 1463, S 47. 1465. S. 62. De Hussitarum fautoribus numero multis, authoritate magnis, scribit a. Ch. 1426. S. 5. Curam Eugenii, pro reducendis Bohemis, confirmationem item legationis Cardinalis Iulii ad Bohemos, habet an Ch. 1431. S. 7. 8. Acta præsertim Basileensis Concilii prolixè enarrat. Recitata. Epistolam

Bohemorum ad Principes Christianos, quibus & susceptæ reformationis & doctrinæ suæ reddunt rationem an. Ch. 1431. S. 18. b. Monita Bituricensis conventus specialia, ubi inter alia, *de Bohemorum in ipsa etiam Gallia successibus & fautoribus*; 1432. S. 18. c. Oratorum Basileensium scriptum pro eliciendis à Bohemis Legatis, S 25. coll. cum S. 113. 142. d. Varios Bohemorum conatus, & in Poloniam irruptiones ex Nydero; S. 164. ex quibus hoc nobis suppeditat porisma: *Peccatores victoriam obtinere solent multoties contra se justiores, ut de cætu Israel pateat semel atque iterum à Benjaminitis prostrato: ac succedentibus seculis sub Antiochi sævissima persecutione multis fidelibus trucidatis*. e. Amicum Iuliani Cardinalis ad Bohemos Basileam missos compellationem, & ad concordiæ studium invitationem; an. 1433. S. 58. f. Bohemorum repulsam, nisi in quatuor satisfacerent Patres, S. 67. g. Compactata Pragæ proposita, quibus cum tamen nihil commune habere volebant Taboritæ; S. 77. h. Orationes quatuor Bohemorum articulis oppositas. *Prima* est Iohannis de Ragusio, ordinis Prædicatorum Procuratoris generalis ad articulum de communione sub utraque specie, propositum à M. Iohanne Rokyzano d 16. Ian. 1433. S. 99. *Secunda*, Ægidii Carlerii Decani Ecclesiæ Cameracensis, qua respondit per dies quatuor ad articulum Bohemorum secun-

dum, de corrigendis peccatis publicis propositum per biduum à Nicolao Taborita, S.194. *Tertia* Henrici Kalteisen Dominicani, Professoris Theologiæ in Academia Coloniensi, & hæreticæ pravitatis inquisitore per triduum habita contra tertium Bohemorum articulum, de libera prædicatione verbi Dei, propositum per biduum ab *Vdalrico* Presbytero orphanorum: S.254. *Quarta* Iohannis de Polemar, Archidiaconi Barcinonensis, quæ etiam per tres dies quartum Bohemorum articulum de civili Dominici Clericorum fuit aggressus, antea per triduum ventilatum à Petro Rayne Anglo, primario Bohemorum Doctore, S.338. i. Dissidia inter Lupum Orphanorum Ministrum & Rokyzanam excitata. Vnde tandem prælia & exitium Taboritarum, 1434. S 37. k. Cusani operam, pro Bohemorum conversione, commendat, an. Chr. 1452. S.13. l. Instrumentum executionis compactatorum: a. Ch 1437. S.40. m. Prolixius Sigismundi Imperatoris indultum Bohemis concessum; S.44. n. Taboritarum & Rokyzanæ concordiam in Romanæ Ecclesiæ præjudicium; S 48. o. Vladislai Poloniæ Regis contra hæreticos, ut vocat, in favorem inquisitorum diploma; S.52. p. Articulos Bohemorum, Compactatorum nomine vulgatos, hoc ordine recitat: 1. Vt Compactata cum Ecclesia sancta ab omnibus efficaciter teneantur. 2. Vt omnes Prædicatores affirment, communionem utriusque speciei; esse veram, utilem, & salubrem. 3. Vt nullus audeat prædicare, quod tantum sumitur sub una specie, quantum

tum sub utraque, cùm hoc sit contra communicantes sub utraque specie. 4. Vt nullus audeat porrigere sub una specie, publicè vel occultè. 5. Vt omnes Plebani manu propria communicent populum sub utraque specie. 6. Vt sic communicantes nullus audeat quovis modo diffamare, puta hæreticos aut schismaticos dicere; sed ab omnibus teneantur pro fidelibus Christianis. 7. Vt omnes Sacerdotes Pragenses, & Monachi sint sub obedientia Magistri Pozibram, & Magistri Procopii. Si autem quispiam nollet, non debeet foveri.

Sectio VII.

De
ECCLESIA FALSA.

Superest Ecclesia falsa, ex [a] Gentilibus, [b] Judæis, Muhammedanis, Gingischanicis, & [c] Pseudo-Christianis collecta, atque sustentata.

[a] Magnam orbis partem fuisse adhuc ἄθεον ex illis patet, quæ paulò fusius de Gentilismo commemoravimus.

[b] De quibus pro lixè suis locis.

[c] Qui passim per Orientem & Occidentem (hunc maximè, in quo Occidentalis Antichristi tyrannis suas ubique exeruit vires) fuerunt diffusi. Quos Pontificii in Hæreticorum Catalogum referunt,

runt, plerosque in Συμβιβάσει, veritatis Testes produximus: cæteros cum suis ληρολογίαις valere nos jubemus. De *dæmonicolarum* secta, quæ apud Atrebates detecta est, agit Bzov. an. Ch. 1160. S. 48. *Adamitas* (quorum sceleratissima libido jure exagitatur) cum Bohemis orthodoxis confundi, nihil est periculi. ***Pridem dolebat Pragensibus, quod male audirent apud exteros nomine prostratæ pudicitiæ. Imo ipse Zisca, cum scelus audiret, Insulam quam incolebant, expugnavit, omnesque, duobus tantum reservatis, gladio interemit:*** Bzov. a. Ch. 1421 S. 8. *Petrum Arandam*, Episcopum Calaguritanum, qui, teste eodem an. Ch. 1500. S. 15. sententiam depositionis & carceris perpetui. à Pontifice latam tulit, sibi habeant. Quæ contra Indulgentias & carnis interdictum disputavit, non hæresis; sed veritatis characteres habent; quemadmodum & illa, quæ Petrus de Osma Salmanticensis Professor contra confessionem edidit; Nempe, non Dei sed hominum institutum esse. Vide *Gaulter.* Chronog. tab. p. 728.



IN-

INDEX I.

Continens.

A.

Epitomen totius Historiæ Christianæ à Seculo XV. ad XVI.

Φι-

B.

Compendium Historiæ & Religionis Gingischanicæ,

C.

Compendium Muhammedismi.

D.

Compendium Gentilismi.

Habemus hoc loco conversionem *Samogetarum*

E.

Compendium Συμβιβάσεως.

Sectio VII. de falsa Ecclesia pauca habet.

INDEX II

Alphabeticus.

A.

Con-

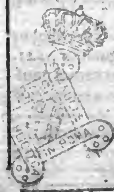
E.

Compendium Judaismi.

P.

Libi-

FINIS.





Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google



Digitized by Google



